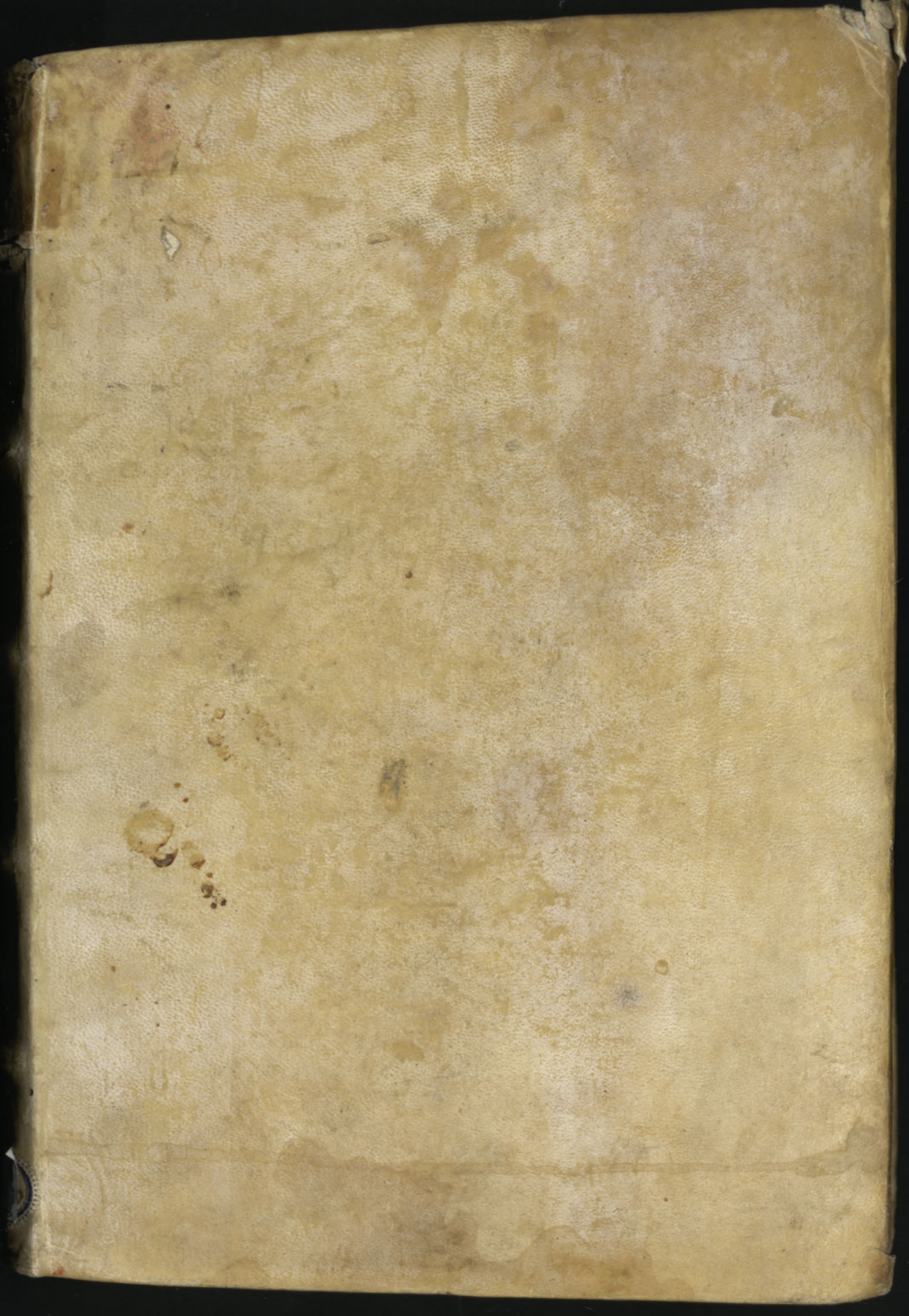

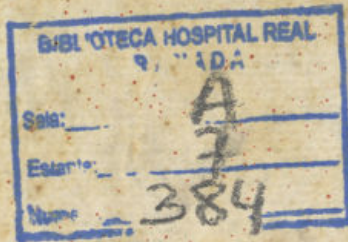
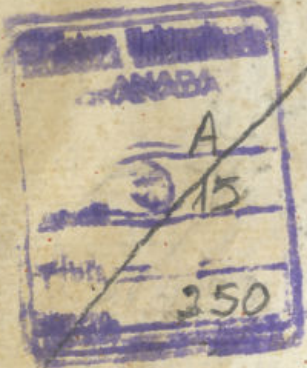
Cavalier

2021

A
7-384

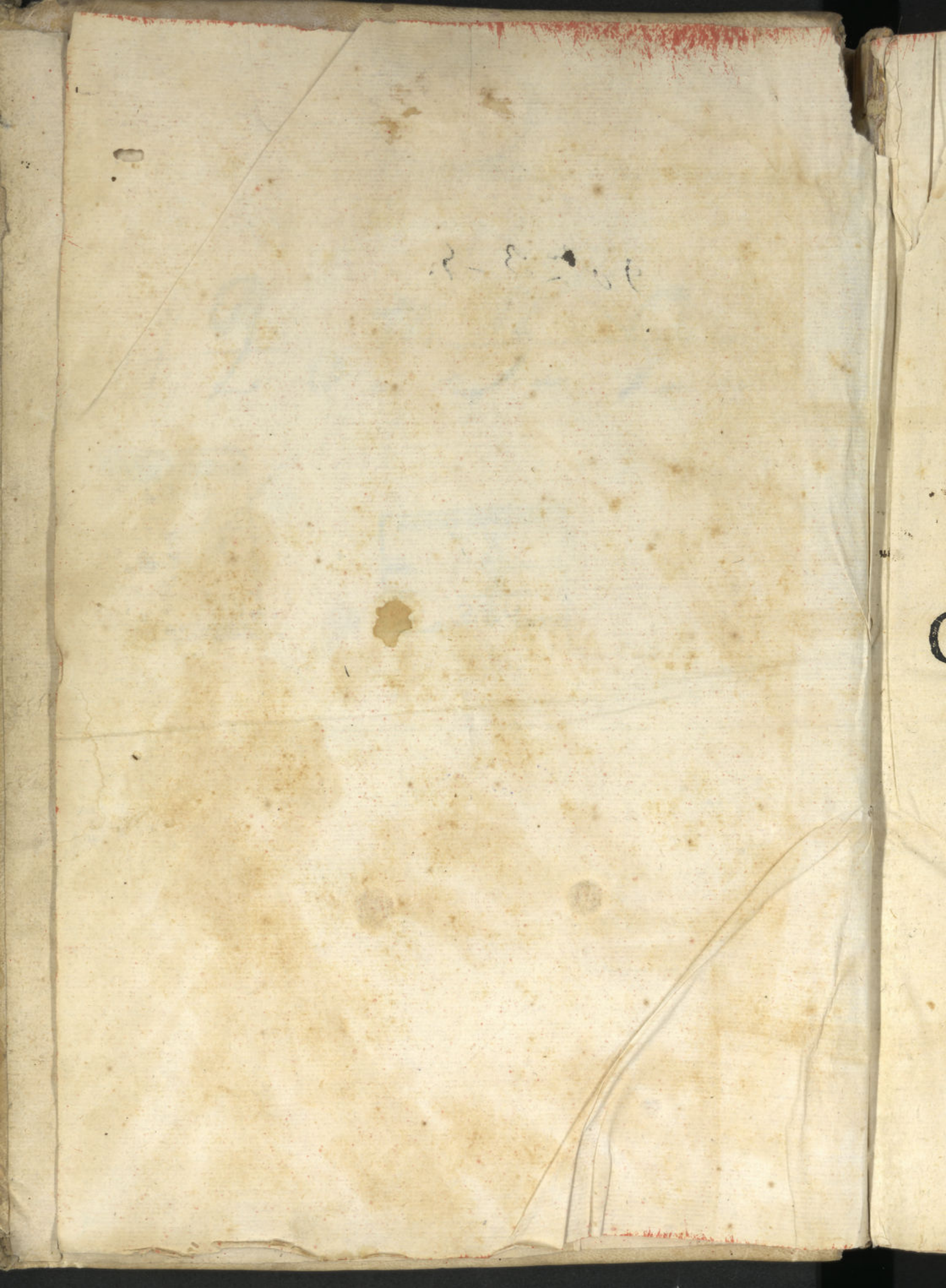
~~19 to 3 22~~

~~9003-5.~~

~~3-4-417~~

NOTITIA
CARDINALATVS

NOTITIA
CARDINALIATVS

NOTITIA ^{B-5995}
CARDINALATUS

in qua nedum

DE S. R. E. CARDINALIVM

Origine, Dignitate, Preeminentia, & Priuilegijs,
sed de præcipuis

ROMANÆ AVLÆ OFFICIALIBVS

vberrimè pertractatur.

Opus nemini iniucundum, at in Romano Foro versantibus utilissimum.

A IACOBO COHELLIO I. V. O. VRBEVETANO

Et Vniuersitatum Ditionis Ecclesiasticæ Agente generali
lucubratum.

CAROLI GARTHARII I. C. VRBEVETANI
Aduocatorum sacri Consistorij Decani opera
promeritæ luci expontum.

R O M A E:
Sumptibus Ioannis Casonij. M. DC. LIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

299 - 299

29484811

NOTITIA

ORDINALIATVS

in qua nectum

DE S. R. E. CARDINALIATVM

Origine, Dignitate, Preeminencia & Privilegijs
sed de principijs

ROMANA VNI. E. OFFICIALIATVM

rebus pertinentijs

Opus summi momenti, ac in Romano Foro confectum, vniuersis

A IACOBO COHELLIO I. V. O. VRSINETANO

Et Vniuersitatum Dionis Ecclesiarum Agens generalis
iudicatus

CAROLI GARTHARII DE VRSINETANO

Aduersarius eiusdem Caroli de Dionis
promissa loci exponitur

R. O. M. A. E.

Sampaniensis Colonij. M. DC. LIII

Superiorum permissu

EMINENTISSIMO,

ET REVERENDISSIMO PRINCIPI

ANTONIO

CARDINALI

BARBERINO

S. R. E. CAMERARIO &c.

SIGNA certis quibusdam astrorum
efficientijs ita obnoxia fingi posse, vt
in ea genij habitaturi vltro immigra-
rent, fabulati olim sunt Magi, non
minus impiè inepti, quàm ineptè impij. At nos
verissima rerum ratione confieri videmus, vt vir-
tutum asterismis adlaborantibus, ij aliquãdo Prin-
cipum Virorum euadant animi, vt ad illos, quasi
ad Heroas, genio suo se conferant quæcumque
ætatem, approbationemq. ab eruditis expetissent.
Id ego nunc in Te vel maximè expertus sum,
ANTONI CARDINALIS EMINENTISSIME, cum doctũ hunc,

& ex-

& expoliturum librum typis meis vulgaturus, fensi illum suoapte ingenio gestientem in tuum sinum conuolare, quasi nusquam ille melius esse possit: Sanè cum de Cardinalis Dignitate, atque Officio luculenter, ac eruditissimè disputet, ad Te vnum ire debuit, qui Eminentissimi Ordinis & dignitatem amplissimè sustines, & officium numeris omnibus absolutissimè facis. Qui de statuaria scribit, non alibi melius, quàm in Iouis Olympij sinum libellos suos possit collocare, vt quod ipse stylo profecutus lineauit in libro, scilicet pro id expressum ostendat in signo, geminusque artis Canon veluti coalescat. Haud aliter hic fieri dicam: Quæ Cardinalatus decora scribèdo Auctor exequitur, ea Tu vita, moribusq. prosequeris, vt ea factis illustribus exprimi posse doceas, & non sola contemplatione, aut præceptione lineari. Non ibo per singula, cum testem habeam Urbem hanc, nihil admodum mirari, aut laudare assuetam, quæ Te Gallicana ex peregrinatione redeuntem publico, & clarissimo plausu excepit; quasi amoris triumpho esses inuectus; quasi Eminentissimi Ordinis decus, atque ornamentum postliminio recuperasset, quod votis optauerat maximis. Hic igitur liber cum tuo nomini prodit inscriptus, quod longis, atque oppidò eruditis disputationibus latè di-

sperdit, totum tuo in nomine colligit: quicumque enim Antonij Barberini genium, ingenium, virtutes introspexerit, hic optimam Cardinalis ideam intuebitur, delineationemq. aliam non requiret. Huc accedit Cohellij Auctoris libera professio, seque, fratremque suum Dominicum, Urbemq. Veterem patriam Tibi, ac nomini Barberino plurimum debere gloriantis, utque veteribus nominibus hoc nouelle protectionis accedat, ambientis. Postremas hic ego partes meas esse intelligo, sed non obsequij, & reuerentiæ vltimas. Equidem à Te nosci, tuosque inter clientes numerari, si votis faueas meis, grande meæ huius opellæ pretiū existimabo. Vale, ac diū Reipublicæ felix viue. Romæ ex Typographœo Idibus Septembris

CIDICCLIII.

EMINENTIAE TVAE REVERENDISS.

Obsequentissimus Clientum

Ioannes Casonius.

LE-

LECTORI BENEVOLO

Jacobus Cohellius S.

AMICIS indulgendum est honesta petentibus
Cum ego per annos plurimos in Romana Curia
commoratus, licet forensibus detentus negocijs
(Vniuersitatum quippe Ecclesiasticae Ditionis Agens
generalis, à sanctae, recolendae, immortalisque me-
moriae Urbano VIII. Pontifice Optimo Maximo, ac
Principe munificentissimo constitutus) cum tamen
hæc in varijs Congregationibus ex Eminentissimis,
ac Reuerendissimis S. R. E. Cardinalibus, Illustrissimisque Prælati-
bus, ut notum est, institutis, insinuanda, & pertractanda essent, haud à me alie-
num, quinimò necessarium fore existimaui, Eminentiam, Dignitates,
Privilegia, Preeminencias, Facultatesque tantorum Virorum, quibus cum
agendum mihi erat, inquirere, ac de iisdem, quantum licuit, habere noti-
tiam. Igitur nedum libros reuoluendo, sed ab amicis inquirendo, fida-
que oculorum inspectione obseruando, nonnulla collegi, quæ (ut est ho-
minum memoria labilis) ne defluerent, velut miscellanea quædam, certo
tamen ordine, dum à foro, & negocijs dabatur ocium, disposui. Hanc au-
tem collectionem **CARDINALATVS NOTITIAM** inscribere, atque in-
duas diuidere partes mihi placuit; ea potissimum adductus ratione, quia
in prima quicquid à toto Eminentissimo Cardinalium Cœtu insimul in
administratione vniuersalis Ecclesiæ, Romano Pontifici assistendo, peragi-
tur, perstringere conatus sum: quæ verò sigillatim singulis Cardinalibus
incumbunt, secunda pars continet. At cum hæc apud me iam septuagena-
rium, cuius spiritus attenuatus est, dies breuiati, & solum mihi superest
sepulchrum, puluere superinducta iacerent, nec illa denuò percurrere, su-
premaque manu perficere permissum esset; siquidem, ut Gallus Poeta
cecinit

Non

*Non sum, qui fueram, per ipse pars maxima nostri,
 Hoc quoque quod superest, languor, & horror habet:
 Si repeto libros, duplex se littera fundit,
 Largior occurrit pagina nota mihi.*

bono illorum fato ad amici manus peruenerunt, qui meas, longè maiori
 cura, diligentia, & eruditione vices expleuit: quæris fortasse, vbinam gen-
 tium amicus iste, veræ amicitiaæ legum religiosissimus cultor, his tempori-
 bus reperiat? accipe, libentè do; hic est Vir nobilis D. Carolus Cartha-
 rius I.V.D. Vrbeuetanus, filius Iulij Senatoris Urbis, nepos Flamini I.C.
 præstantissimi, ac eruditissimi (quorum scripta, quales isti, & quantum
 de Iurisprudencia benemererint, contestantur abundè) celeberrimorum
 Sacræ Consistorialis Aulæ Aduocatorum Decanus, & Apostolici Archiui
 Arcis S. Angeli Præfectus, cui me tantum debere fateor, quantum persol-
 uere difficile sit: huius namque amorem in me suum adeo propensum sem-
 per agnoui, vt rerum suarum posthabita cura, mearum tantum habere vi-
 deatur; ipse igitur hanc nedum Notitiam Cardinalatus in suam clientelam
 recepit, adauxit, copiosissimo Indice locupletauit, Typographum inuenit,
 præstationibus haud mihi inutilibus eundem astrinxit, nec illam, quousque
 lucem aspexit, à se abdicauit; verùm Comentariorum quædam in Bullam fel. rec.
 Clementis Papæ VIII. super Bono Regimine rerum, bonorumque Vniuer-
 sitatum Status Ecclesiastici, iamdiu à me lucubrata, sed in eadem nauim cum
 hoc Opere periclitantia, assiduis exhortationibus, ne dicam impulsibus,
 nec sine ipsius ope, typis committere compulit, quæ cum adhuc diligenti,
 prouida, paternaq. Superiorum animaduersione premantur, vbi primùm
 facultas emanabit, Legum professoribus, in foro versantibus, & iudicanti-
 bus, ni fallor, non iniucunda (vt alias me dixisse memini) percurrenda da-
 buntur. Interim hac Eminentissimi Senatus Notitia, mi lector fruiere; si
 quid autem in illa boni reperies, Omnipotenti Deo, Beataq. semper Virgi-
 ni Mariæ gratias perage immortales, & ipsdem preces porrige humillimas,
 vt gaudium cum pace, emendationem vitæ, spatium veræ poenitentiaæ, gra-
 tiam, & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus mihi
 peccatori dignentur tribuere. Vale. Ex Vrbeueteri, Mense Augusti, Anno
 reparatæ Salutis quinquagesimo tertio supra millesimum sexcentessimum.

All' Illustre Sig. il Sig. Giacomo Coellio

Roma.

ILLUSTRE Signore, Io mi dò ad'intendere, che non harò altra lettera di V. S. per accompagnamento dell'erudita, e copiosa Notitia del Cardinalato, che quella messa in fronte allo stesso libro, capitomi ben guardato dalla diligenza, con la quale mi fù auuiato. Leggo con mio gran piacere questa fatica di V. S. e mi pare, che ognuno debba applaudergli per la materia, per l'ordine, e per le autorità grauissime sopra vna pienissima raccolta di cose degne d'esser sapute. Ringratio cordialmente V. S. perche in questa occasione ancora ha dato credito all'affetto, ch'io le ho sempre portato, con stima della sua bontà, e del suo valore; & assicurandola, che tuttauia diuenterà maggiore il mio desiderio di accompagnarui le opere in suo seruitio, me le raccomando, con farle augurio d'ogni bene. Ferrara 26. Luglio 1634.

Affettionatis. di V. S.

Lorenzo Card. Magalotto

X O P E R A

D. IACOBI COHELLII I. C.

V R B E V E T A N I .

Volumen, cui titulus . Bolle di Sommi Pontefici , Risolu-
tioni , e Decreti , concernenti l'interesse delle Communi-
tà dello Stato Ecclesiastico , fatte volgari , e raccolte da
Giacomo Cohelli Oruictano . Romæ Typis Cameralibus Anno
1642.

Notitia Cardinalatus . Romæ Typis Ignatij de Lazaris Anno
1653.

De Bono Regimine rerum ad Vniuersitates spectantium, in Bullam
X. Clementis Papæ VIII. Commentaria .

De Præfecto Urbis .

De Præfecto Pontificalis Ærarij , seu de Thesaurario Papæ .

Commentarium ad Statutum Vrbeuetanum .

Historia Vrbeuetana .

Imprimatur , si videbitur Reuerendiss. Patri Sac. Pal. Apost. Mag.
A. Riualdus Vicefg.

Iussu Reuerendissimi Patris Sacri Palatii Apost. Mag. per legi Opus hoc elab-
oratum à Domino Iacobo Cohellio, Viro integerrimo , erudito , ac diù in
Romana Curia summa cum laude versato , & in eo nihil reperi , quod or-
todoxæ Fidei , & bonis moribus aduersetur . Ideo Typis euulgari posse cen-
seo . In quorum fidem &c. Romæ die 28. Februarij 1653.

Ità censeo ego Ioseph Palamolla Sac. Canon. Lector prim.

Imprimatur .

Fr. Vincentius Fanus Sac. Pal. Apost. Magistri Socius Ord. Præd.

I N D E X C A P I T V M

in hoc Opere contentorum .

C A P. I.

DE Cardinalatus origine .

C A P. II.

Cardinalis nomen quando inuentum, & quid significet .

C A P. III.

De Cardinalium numero .

C A P. IV.

De triplici Cardinalium Ordine .

C A P. V.

De Cardinalibus Episcopis .

C A P. VI.

De Cardinalibus Presbyteris, eorumque Titulis; & quam habeant in illis iurisdictionem .

C A P. VII.

De Cardinalibus Diaconis .

C A P. VIII.

De Cardinalatus Dignitate .

C A P. IX.

De Cardinalium lectione: & qui ad Cardinalatus Dignitatem promouendi sint .

C A P. X.

De Receptione, & Optione Cardinalium .

C A P. XI.

De Cardinalium Habitu, & Ornamentis .

C A P. XII.

De Officio S. R. E. Cardinalium .

C A P. XIII.

De Officio S. R. E. Cardinalium in electione Pontificis, & Sede Vacante .

C A P. XIV.

De Officio S. R. E. Cardinalium Romano Pontifici assistendo .

C A P. XV.

De Cardinalium Congregationibus .

- Congr. 1 *seu De Consistorio.*
 Congr. 2 *De sacra Inquisitione, seu de Sancto Officio.*
 Congr. 3 *De Propaganda Fide.*
 Congr. 4 *De Immunitate Ecclesiastica.*
 Congr. 5 *Pro sacris Ritibus, & Caremonijs.*
 Congr. 6 *Super executione, & interpretatione Sacri Concilij Trid.*
 Congr. 7 *Pro erectione Ecclesiarum, & Prouisionibus Consistorialibus.*
 Congr. 8 *Pro Consultationibus Episcoporum & aliorum Prælatorum.*
 Congr. 9 *Pro Consultationibus Regularium.*
 Congr. 10 *Pro Indice librorum prohibitorum.*
 Congr. 11 *De construenda, & exornanda Basilica Principis Apostolorum;
 sue pro Fabrica S. Petri.*
 Congr. 12 *Pro Signatura Gratia.*
 Congr. 13 *Pro Consultationibus negotiorum Status Ecclesiastici, sacra
 Consulta nuncupata.*
 Congr. 14 *Pro grauaminibus tollendis.*
 Congr. 15 *De bono regimine, rectaque administratione bonorum cuiusque
 Communitatis Ecclesiasticae Ditionis.*
 Congr. 16 *Pro Vijs, pontibus, & aquiscurandis.*
 Congr. 17 *Pro ubertate Annonæ.*
 Congr. 18 *De Classe paranda, & seruanda ad Status Ecclesiast. defensionem.*
 Congr. 19 *Pro Vniuersitate Studij Romani.*
 Congr. 20 *De Typographia Vaticana.*
 Congr. 21 *De Confinibus Status Ecclesiastici conseruandis.*

CAP. XVI:

- De Priuilegijs S.R.E. Cardinalibus concessis.*
 Priuil. 1 *De electione Romani Pontificis.*
 Priuil. 2 *Pontifex Cardinalium consilio uti debet.*
 Priuil. 3 *Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij subrogati sunt.*
 Priuil. 4 *De iuramento fidelitatis.*
 Priuil. 5 *Quanta sit adhibenda fides Cardinalibus.*
 Priuil. 6 *Patria potestas expirat in Cardinali.*
 Priuil. 7 *Cardinalatus Dignitas iam collata an reuocari possit.*
 Priuil. 8 *Excommunicatio non impedit Cardinales in electione Papæ.*
 Priuil. 9 *Cardinales sunt digniores Episcopis in administratione.*
 Priuil. 10 *De honore Cardinalibus exhibendo.*
 Priuil. 11 *De delatione Insignium Episcopaliū, & collatione Ordinum.*
 Priuil. 12 *De collatione Beneficiorum.*
 Priuil. 13 *De receptione fructuum Beneficiorum absentia non obstante.*
 Priuil. 14 *De iurisdictione Cardinalium in Ecclesijs Titularibus.*
 Priuil. 15 *Pontifex si reddatur inhabilis, Cardinalis in administratione
 adiungitur.*
 Priuil. 16 *Legati de Latere ex Collegio Cardinalium tantum eliguntur.*
 Priuil. 17 *Cardinalium lites solus Pontifex appellatione remota dirimit.*
 Priuil. 18 *De facultate testandi Cardinalibus concessa.*
 Priuil. 19 *De reuerentia Cardinalibus exhibenda.*
 Priuil. 20 *De familiarium, & inseruientium numero Cardinalitatis Digni-
 tati necessario.*
 Priuil. 21 *De priuato carcere Cardinalibus permisso.*
 Priuil. 22 *De confugientibus ad Palatia Cardinalium.*
 Priuil. 23 *Offendens Cardinalem læsæ maiestatis reus efficitur.* Priuil.

- Priuil.24 *Intrusum in Papatu possunt Cardinales expellere; sicut etiam
simoniacum, & hæreticum Papam deponere.*
- Priuil.25 *Cardinalium Collegium fama restituere potest.*
- Priuil.26 *Cardinales tanquam speciali nota digni sub generali dispositione
non sunt comprehensi.*
- Priuil.27 *Occursus Cardinalis liberat ductos ad supplicium.*
- Priuil.28 *Causarum cognitiones solus Pontifex Cardinalibus committit.*
- Priuil.29 *Cardinalis assertioni standum esse in causis sibi commissis.*
- Priuil.30 *Cardinales non citantur per edictum, nec inibetur illis sub Cen-
suris.*
- Priuil.31 *Cardinalis quocumque crimine inculpatus per procuratorem au-
ditur.*
- Priuil.32 *De successione feudi Cardinalibus non prohibita.*
- Priuil.33 *De retentione Beneficiorum post promotionem ad Cardinalatum.*
- Priuil.34 *De collatione Ordinum in aliena Diœcesi Cardinalibus Episcopis
permessa.*
- Priuil.35 *Vnus Cardinalium honori sacro Collegio concessio renunciare non
potest.*
- Priuil.36 *Quæ clausula in Commissionibus causarum appositæ Cardinales
non comprehendant.*
- Priuil.37 *De scripturis à Cardinalibus in Conclavi receptis.*
- Priuil.38 *Cardinalis Legatus, vel alius si in Legatione, vel alibi moriatur
sumptibus cuius sit parentandus, & in quo loco.*
- Priuil.39 *Memoria, & fama Cardinalium mortuorum à Summis Pontifi-
cibus consultum.*
- Priuil.40 *De Cardinalium funere.*
- Priuil.41 *De optione Cardinalium.*

CAP. XVII.

De Vicecancellario.

CAP. XVIII.

De Prothonotarijs Apostolicis.

CAP. XIX.

De Auditoribus Rota.

CAP. XX.

De Cancellaria Apostolica.

CAP. XXI.

De Cancellaria Regente.

CAP. XXII.

De Abbreuiatoribus utriusque Parci.

CAP. XXIII.

De Secretarijs Apostolicis.

CAP. XXIV.

De Scriptoribus Apostolicis Breuium; Arobiuſij, & minoris
gratia.

CAP. XXV.

De Solicitoribus, siue Lannizeris, & illorum Praefecto.

CAP. XXVI.

De Registratoribus, Magistris Registri Bullarum, & Custode Re-
gistri.

CAP. XXVII.

De Bullatoribus, seu Plumbatoribus, & Collectoribus Plumbi.

CAP.

- 13
- CAP. XXVIII.
De Senescalco, siue Custode Cancellaria.
- CAP. XXIX.
De Cubicularijs, & Scutiferis.
- CAP. XXX.
De Militibus S. Petri.
- CAP. XXXI.
De Militibus S. Pauli.
- CAP. XXXII.
De Militibus Pijj.
- CAP. XXXIII.
De Militibus Lauretanis.
- CAP. XXXIV.
De Militibus de Lilio nuncupatis.
- CAP. XXXV.
De Presidentibus, & Portinarijs Ripæ Urbis.
- CAP. XXXVI.
De Summatore Literarum Apostolicarum.
- CAP. XXXVII.
De Datario Papæ.
- CAP. XXXVIII.
*De varia Vicecancellarij nomenclatura, quiq̃ hanc Dignitatem
 obtinuerint.*
- CAP. XXXIX.
De Cardinali Camerario, eiusque dignitate, officio, & facultatibus.
- CAP. XL.
De Vicecamerario, & Governatore Urbis.
- CAP. XLI.
De Thesaurario generali.
- CAP. XLII.
De generali Auditore Camera.
- CAP. XLIII.
De Camera Apostolica Præsede.
- CAP. XLIV.
De Pauperum Aduocato.
- CAP. XLV.
De Aduocato, & Procuratore Fisci.
- CAP. XLVI.
De generali Camera Apostolica Commissario.
- CAP. XLVII.
De Camera Apostolica Clericis.
- CAP. XLVIII.
De Zeccarum Præsede.
- CAP. XLIX.
De Carcerum Præsede.
- CAP. L.
De Grasciæ Præsede.
- CAP. LI.
De Præsede Annonæ.

- CAP. LIII.**
De Archiuuorum Praefecto.
CAP. LIII.
*De ijs, qui S.R.E. Camerarij munus exercuerunt, & quorum no-
 titia haberi potuit.*
CAP. LIV.
De Summo Penitentiario.
CAP. LV.
De Vicario Papae.
CAP. LVI.
De Signatura Iustitiae, eiusque Card. Praefecto.
CAP. LVII.
De Referendarijs.
CAP. LVIII.
*De Cardinalibus Archipresbyteris Basilicis Urbis addictis.
 Et primò de Archipresbytero Basilicae Lateranensis.*
CAP. LIX.
De Archipresbytero Basilicae Vaticanae.
CAP. LX.
De Archipresbytero Basilicae S. Mariae Maioris.
CAP. LXI.
De Basilicis S. Pauli, & S. Laurentij extra muros.
CAP. LXII.
De Sacri Collegij Cardinalium Decano.
CAP. LXIII.
De Cardinalibus Regularium Ordinum Protectoribus.

A. M. D. G.

A IACOBI COHELLII

I. V. C. VRBEVETANI.

NOTITIA

B CARDINALATVS.

PARS PRIMA.

CAPVT I.

De Cardinalatus Origine.

C

RMINENTISSIMVM Cardinalatus Ordinem à Iure Diuino originem duxisse, testantur Abbas Panormitanus, & alij, a colligentes hoc ex verbis Innocentij III. qui ait. *b* Sunt autē Sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione Sacerdotalis officij Coadiutores existunt. Quae verba reassumit, & magis aperte declarat Eugenius IV. *c* Et si huius Dignitatis nomen (inquit) quod modò in usu est, ab initio primitiuè Ecclesiae non ita expressum fuit; officium tamen

ipsum à Beato Petro, eiusquè Successoribus institutum euidenter inuenies. Imò, ut inquit Innocentius III. ex veteri Testamento iussu Dei traxit originem; asserit

D

enim id, quod Deuter. 17. dicitur, ut pro difficultate, & ambiguitate iudicij accedatur ad Sacerdotes Leuitici generis, & iudicem, qui fuerit illo tempore, & obediatur ipsorum iudicio, & qui praesunt loco, quem Dominus elegerit, de Summo Pontifice intelligendum esse, & Fratribus eius, idest S. R. E. Cardinalibus, qui et iure Leuitico in executione Sacerdotalis officij coadiutores existunt. Ita Eugenius; cui assentitur Ludouicus Romanus, *d* alioquì dicto Pontifici parùm amicus; nam Pio II. teste *e* Abbas Panormitanus, & Ludouicus Pontanus Concilio Basiliensi interfuerunt tanquam Alphonfi magni Regis Oratores contra Eugenium IV. verba autem Ludouici sic se habent. *Si enim intellexerunt* (de Archid. & Oldrad. loquitur) *de Cardinalibus, idest Romanae Ecclesiae Consiliarijs, & Papae Coadiutoribus in executione Pontificalis Officij, illi semper fuerunt, licet non sub Cardinalium nomine, sed*

E

sub alio vocabulo; primo enim tempore vocabantur Sacerdotes Leuitici generis &c. Et hanc esse magnorum virorum sententiam testantur Manfred. *f* Iacobacius, *g* & Mosconius. *b*

Et ab ipso Christo Salvatore nostro institutum fuisse Cardinalatus Officium, nonnulli colligunt ex Beati Lucae Euangel. cap. 6. vbi habetur, Christum Dominum elegisse duodecim ad sustinendum onus cum ipso, quos Apostolos nominauit. Antonius enim Pagan. *i* affirmat Apostolos prius Cardinales Christi lateri assistentes, quàm Episcopos fuisse, nondum enim Pastores, & Episcopi fuerant instituti. Fauet etiam huic sententiae Paleot. *K* dum ait. *Alij autem eos in locum Apostolorum, qui Christo Domino nostro adstebant, successisse tradunt, quae magnorum virorum est sententia, & magna probabilitate nititur: certum enim est Christum Dominum*

a c. per venerabilem, qui fil. sint legit.
b d. c. per venerabilem,
c in Constit. 15. S. 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 282.

d In sermone habito in Conc. Basiliensi, n. 12.

e In sua retranslatione, 4. vers. adiuuunt, Bullar. nou. tom. 1. pag. 324.

f De Cardinalibus, decis. 77.

g De Conc. lib. 1. ar. 1. n. 244. trac. diuers. 20. 13. p. 1.

h De Maies. in lib. Eccles. lib. 1.

i p. 1. c. 5. in prin. *De ord. iuris. Presid. Episc. sect. 2. circ. fin. pag. apud me 77.*

K De sac. consil. consult. memb. 5. c. 11. vers. porro de eorum orig. pag. 365.

A

Redemp-

Redemptorem nostrum, cum in terris versaretur, sibi duodecim Apostolos, & septuaginta duos Discipulos habuisse, qui sibi assisterent &c. Hæc Paleottus. Poteris etiam, si lubet, videre, quæ scribit Ciacconus. *a*

a In vita S. Higinii Mart. Papæ anno 101.

Ex præcitatæ igitur Scriptoribus, alijsquæ per eos congestis, satis probatum videtur, Cardinalatus Officij originem ex Iure Diuino, tam ex veteri, quam nouo Testamento deduci posse: ex veteri, quia Sacerdotes Leuitici ordinis repræsentant Cardinales; ex nouo autem, quia in locum Apostolorum Christo Domino assistentium successerunt. Consule etiam Lælium Zecchium, *b* & Polydor. Virgilium *c* Guidonis Archidiaconi Bononiensis verba rescribentem, quæ nos etiam supra ex Constitutione Eugenij IV. retulimus, & ideo nunc consultò duximus omittenda. Adde, si placet, quæ in sacra Pagina leguntur. *d* Dixit Dominus ad Moysen, Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, & magistri, & duces eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesquæ ibi stare tecum, ut descendam, & loquar tecum, & auferam de spiritu tuo, tradamquæ eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris &c. Et in locum horum septuaginta virorum in nostra Religione fulgentes purpura Cardinales susceptos esse affirmat Alex. à Turrecremen. *e*

b De repub. Eccl. par. 2. de statu DD. Card. n. 2.
c De rer. inuentor. lib. 4. cap. 9.
d In lib. Numer. cap. 11.

e De fulg. rad. hier. Eccles. lib. 1. p. 2. rad. 26. pag. apud me 24.

CAPVT II.

Cardinalis nomen quando inuentum, & quid significet.

DIXIMVS supra Cardinalatus Officium à Iure Diuino deductum esse, verum hoc Cardinalis nomen, quod in Aula Romana splendorem quandam lucidissimi syderis præfert, & inter alias Ecclesiasticas Dignitates (Summo Pontifice excepto) primum locum obtinet, nondum eò tempore notum fuisse apparet: scribit enim Card. Paleot. *f* in lege veteri Sacerdotes Leuitici generis; in nouo Testamento Apostolos, tertio loco Domini Papæ Consiliarios; postremò S. R. E. Cardinales dictos fuisse. Oportunè igitur factum putauit, si hæc quatuor denominationes, iuxta sua quæque tempora distinguendo, hoc nomen Cardinalis quando inuentum, & quid significet, inquiramus. Et quod attinet ad Leuitas, patet, hos electos à Deo fuisse, ut ministrent ei, *g* dum hæc in sacra Pagina leguntur. *Accipient Sacerdotes filij Leui, quos elegit Dominus Deus tuus, ut ministrent ei, & benedicant in nomine eius.* &c.

f De sacri Consist. Consule. p. 1. q. 6.

g Deuteron. cap. 21.

Apostolicum verò nomen à Christo Domino nostro inditum, ex Euangelica lectione liquet *h* his verbis. *Exit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei, & cum dies factus esset, vocauit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit.*

h In Euang. Diu. Luca cap. 6.

Tertio loco Consiliarios Romanæ Sedis appellatos fuisse probat Romanus, *i* multas adducens Sacrorum Canonum sanctiones, quæ tamen (vt vera loquar) nõ mihi videntur hanc conclusionem probare; siquidem Roman. adducit tex. in c. in parochia, 16. q. 1. ibi, *Filij, & Consiliarij nostri*: hæc autem sunt verba Pelagij, qui Beati Petri sedem habuit 13. Aprilis 556. tex. in c. conuenientibus, 1. q. 7. cuius verba ex septima Synodo desumuntur act. 1. in eaq; mentio habetur Benedicti Pontificis, qui Dignitatem hanc adeptus fuerat die 17. Maij 575. & tex. in c. Ecclesiasticis, 12. q. 2. cuius verba sunt S. Gregorij, qui Theodorum virum eloquentissimum Consiliarem suum appellat: ipse verò S. Gregorius ad Pontificatum euectus fuit die 3. Septembris 590 Et consequenter non probant, vt dixi, intentionem Romani, & aliorum, qui eum sequuntur, quia in Romano Concilio à Beato Syluestro anno salutis 324. *K* Baronio teste 1 septem Diaconorũ Cardinalium numerus, qui d. Concilio interfuerunt, descriptus reperitur; & Card. Bellarmin. affirmat *m* Atq; in Nicea Synodo, quæ anno sequenti 325. ab eodem Syluestro celebrata fuit, eiusq; sanctiones præter alia loca referuntur in c. Præsul. 2. q. 4. hæc habes. *Presbyter autem Cardinalis* &c. Et Volfang. Lazius *n* hanc Cardinalium originem, nomenquæ non inelegantè recenset.

K Act. 1. cap. 6.
m 7. ibi Diacon. Card. Urbis Romæ VII.
l In annual. rom. 3. pag. 247.
n In apolog. Regis Angliæ cap. 4.
o In comment. Reipub. Rom. c. 2. post princ. lib. 2.

Quare si Romanus, & alij sectatores intellexerunt, ante Pelagium, Benedictum, & Gregorium hoc nomen Cardinalis non extitisse, vtique falluntur, vt ex præcitato Conci-

Concilio Romano, & Nicena Synodo à Beato Syluestro, qui Beatum Gregorium annis ferme 300. in Pontificatu præcessit, celebratis patet.

Neque tamen tunc primum cœpit hoc nomen, cum illud Concilium non instituat Cardinales, sed solum iubeat, vt præter Cardinales Diaconos S. R. E. numero septem, essent etiam duo Diaconi ad examen Parochiarum, vt aduertit Coqueus a post Card. Belarmin. ab eo relatum.

Si verò Romanus, & alij intellexerunt, vltra prædictum nomen, etiam Consiliarios Romanæ Sedis Cardinales dictos fuisse, fortè non errarunt; quia Nicolaus III. b sub eadem structura verborum Cardinales, & Consiliarios vocat, ibi. *Decet namque ipsi Romano Pontifici per fratres suos S. R. E. Cardinales (qui sibi in executione Sacerdotalis officij coadiutores existunt) libera promoueri consilia &c.* Adde etiam, negari non posse, quin amplissima Summi Pontificatus administratio semper adiutoribus, & operarijs indiguerit, atque ideo antiquissimis vsque temporibus aliquos habuerit peculiare ipse Summus Pontifex auxiliares, qui illi assiduò adfiterent, eumque opera, & consilio adiuuarent, quocumque nomine tunc hi appellarentur, qui deinde proprio vocabulo Cardinales nuncupati fuerunt, vt in Romano Concilio, vbi, Baronio testante, c fuerunt hæc veluti quædam Christianæ pietatis encænia de primo Christiano Imperatore summo omnium gaudio celebrata, & publica quædam pro accepto munere gratiarum actio.

Sed ad rem nostram redeundo, satis probatur videtur, hoc Cardinalis nomen, Beato Syluestro Christi vices gerente, vsu receptum fuisse. Quàmuis in hac sententia pedem omnino figere non mihi sinant verba Diui Gregorij, d qui vtitur hoc nomine Cardinalis sub alia significatione, qua nos hodie vtimur, vt aduertit Restitutor illius literæ in declaratione verbi *Cardinandum*: dicit enim Cardinare, seu Cardinalem constituere, ita videtur Beatus Gregorius accepisse, vt canonicam translationem significet; nam cum tempore huius Pontificis nullo modo daretur alicui locus in Ecclesia, nisi simul ad eum locum ordinaretur, cum aliquis iam ordinatus necessitate aliqua in aliam Ecclesiam transferebatur, vt in illa in eodem gradu, quo in prima ordinatus erat, deferuaret, in hac secunda Ecclesia dicebatur Incardinari, seu Cardinalis creari, vt verba eiusdem S. Gregorij probant, e dum ait. *Propterea te Ioannem ab hostibus captiuata Lissitana Episcopum in Scyllitana Ecclesia Cardinalem necesse duximus constituere Sacerdotem.* Et hoc idem innuere videntur verba Leonis Papæ f dicentis. *Diligenti cura provideat ministerium Sacerdotum Cardinalium; & paulò post. Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, &c.* Quibus ex verbis colligi posse videtur, hoc nomen Cardinalis postquam in Ecclesia Dei innotuit, non de solis Cardinalibus S. R. E. prædicatum fuisse, sed quemcumque principalem in loco (ecclesiastico tamen) significasse. Quod etiam Volaterrani testimonio g comprobatur his verbis. *Cardinalium nomen ab initio epibethi honorationis appellatio fuit; nam alibi Clericum Cardinalem, & Canonicum Cardinalem legimus, idest præcipuum, & principalem:* ita Volaterranus.

Qua etiam acceptione Episcopi quoque Cardinales dicti sunt ab Archid. b Immo etiam Canonici, vt in Ecclesia Compostellana, Rauennatensi, Mediolanensi, Neapolitana, Mandosio teste. i Sed quia sunt Cardinales sine pileo rubro, sunt etiam sine succo, vt Iacobatus ait: K

Et ideo Sanctiss. Pontifex Pius V. anno 1568. 13. Kal. Martij harum Ecclesiarum priuilegijs (si quæ aderant) suo diplomate abrogauit, & in omnibus alijs Ecclesijs, præterquam in Romana, hoc nomen penitus extinxit, solosque S. R. E. à Summo Pontifice creatos Cardinales hoc nomine decorandos esse fanciuit, Moscon. sic attestante; l quàmuis has literas in Bullario nouo non inuenirim: licèt longè ante Pium V. hoc idem scripserit Ludou. Roman. m in hæc verba. *Nouissimè Cardinales nuncupati, quia Dignitas ipsa Cardinalatus solum in Romana Ecclesia comberitur, quæ est caput, & cardo aliarum;* vt Iustinianus Imperator ad Ioannem Episcopum Urbis Romæ scribens affirmat, n ibi. *Quam esse omnium verè Ecclesiarum caput, & Patrum regula, & Principum statuta declarant &c.* Alia ad rem scribit Anastasius Germonius. o

Insuper Volaterranus ad probandam huius nominis antiquitatem, refert, p se inuenisse apud Ecclesiam Aretinam in antiquis tabulis donationis cuiusdam Zanobij Senatoris Romani eidem Ecclesiæ tempore Damasi Pontificis huius nominis primi factæ, hanc subscriptionem. *Ego Ioannes S. R. E. Diacon. Card. ex parte Damasi*

a In antomoro. par. 2. in antid. contra prog. & opp. mister. iniquod Papa, & Cardinales, &c. vers. ad vltimã proposi. pag. 237. b In c. fundamenta, de elect. in 6.

c In annal. 103. pag. 246.

d In c. fraternitatem, dist. 71.

e c. pastoralis. 7. q. 1.

f In c. ministerium, de off. Archipres.

g In antropolog. lib. 22. in vita Innoc. 4. pag. apud me 255.

h In c. sacrosanctam, 9. dist. 23.

i In glo. facultas. Regen. 9. considerantes, verb. Romana, pag. apud me 31.

K Traict. de Concil. lib. 1. art. 1. n. 271. tract. diuers. tom. 13. par. 1.

l De maiest. milit. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 5. vers. quapropter. m d. conf. ult. n. 14.

n l. inter claras, C. de sum. Trinit. de fide cathol. o De sacror. immunit. lib. 3. c. 6. à num. 3. vsque ad num. 29.

p Loco citato.

Pontificis laudo, & confirmo. Damasus autem Pontifex die prima Octobris 366, Platina teste Beati Petri sedem obtinuit. Afferet etiam idem Volaterranus aliam subscriptionem, quam in alijs tabulis donationis Caroli Magni Cœnobio S. Anastasij Romæ vidisse affirmat, itaut post subscriptionem Leonis Pontificis huius nominis III. (& ad Pontificiam Dignitatem euecti die 26. Decembris anno salutis 795.) & ipsius Caroli Imperatoris, sequitur *Ego Guilelmus S. Sabinae Card. subscribo.* Reprehenditur tamen Volaterranus à Tholosano, a quòd dixerit, hoc nomen Cardinalis vsurpari cœpisse sub Benedicto IX. Pont. Max. circa salutis annum 1031 & arbitratur Volaterranum non obseruasse, ante Benedictum IX. Cardinales fuisse dictos temporibus Constantini VIII. & IX. C.C. Orientis, & sub Ludouico IV. Imper. Occidentis, & Henrico I. Saxone, Othone Magno, & Ioann. II. Pontif. circa annum 930. etenim Luitprandus Ticinensis, b qui eo tempore vixit, meminit de Synodo contra Ioannem II. celebrata, & nominat Cardinales Diaconos, Cardinales Presbyteros, & Cardinales Pontifices, qui erant sub Othone Magno: hæc Tholosanus. Verùm (vt mea fert opinio) gratis Volaterranus à Tholosano reprehenditur, quia in meo Codice inuenire non potui, Volaterranum dixisse, sub Benedicto IX. Cardinalis nomen vsurpari cœptum, sed afferet tantùm antiquas subscriptiones, quas nos supra retulimus.

Quid autem hoc nomen Cardinalis significet, ex verbis Anacleti Pontificis, c à Gratiano relatis d ita Archid. e testatum reliquit. *Senatus Cardinalium à Cardine nomen accipit, quasi se regat, & alios; sicut enim ostium regitur per Cardinem, ita Ecclesia per istos: & Cardinales Cardines dicuntur in Romana Ecclesia duplici similitudine, vel quia sicut domus habet ostium, & Cardinem, sic Ecclesia habet Pãpam, qui est ostium Dei, vel Ecclesia, & Cardinales, qui sunt Cardines.* Hactenus Archid. Sed fusius hanc rem profequitur Lælius Zecchius f in hæc verba. *Nomen Cardinalis idem ferè significat, quòd principalis, vel is, à quo alij dependent, et à Cardine ostia pendere solent; unde, & venti Cardinales, virtutes Cardinales, & puncta Cœli Cardinalia dici solent.* Addit Tholosanus. *g Sicut Cardinem vocamus negotij summam rei quæstionem, ita Cardinales Sacerdotes præcipuos, & principales.* Et Diuino quodam afflatâ spiritu hoc idem indicasse Profetissam h his verbis. *Domini enim sunt Cardines terra, & posuit super eos Orbem, existimat Alexan. Turrecremen. i à quo etiam alia multa cognosces.*

Verùm Higinio Papa sedente, qui post Beatum Petrum Apostolum Ecclesiæ Romanæ anno salutis 138. Episcopatam gessit, Cardinalis nomen vsurpari cœptum affirmat Panuinus, K ex eo quia hic Pontifex Clerum composuit, & gradus distribuit, vt is scilicet esset Presbyter Cardinalis, idest principalis, qui cœteris Presbyteris eiusdem tituli præesset. Hæc Panuinus; & fauet Cassiodorus, l dum in formula Principatus Vrbs Romæ hunc Principem Cardinalem appellat his verbis. *Quia Principem nostrum Cardinalem obsequijs nostris deesse non patimur, tu eius locum Vicarij nomine in Vrbe Romana solemniter debeas continere &c.*

Firma sit denique conclusio, hoc nomen Cardinalis duplicem habere intellectum, seu significationem; alteram, qua alicui Ecclesiæ ex translatione clericus sit deinctus, vt verba S. Gregorij supra relata demonstrant; alteram, qua Presbyterum, aut Diaconum maiorum sedium per antonomasiam designamus, Anastasio Germonio teste. m

Sed Paulinum Presbyterum Cardinalem S. Mariæ Transtiberim titulo Calisti anno Domini 494. sub Gelasio Papa in antiquis monumentis illius Ecclesiæ memoratum esse scribit Ciacconus; n apud quem etiam videre poteris titulos omnes Cardinalium, ac eorundem nomenclaturam, sub hoc eodem Pontifice, & anno 494. Vetustum quoque S. Gregorij Magni Diploma tabulæ marmoreæ incisum apud Ecclesiam SS. Ioannis, & Pauli hoc Cardinalis nomen enunciat his verbis. *Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei. Dilectissimis in Christo filijs. Deus dedit Cardinali &c.* qui postea fuit Summus Pontifex anno salutis 613. retento etiam in Pontificatu eodem nomine *Deus dedit.* Vide Volfangum Lazium. o

a in syntagm. iur. vniuers. par. 2. lib. 15. cap. 4. num. 11. & 12.

b lib. 4. de reb. per Europ. gest.

c epist. 3. cap. 3. ad omnes Episco. pos.

d in c. sacrosan. Et dist. 22. ad fin.

e d. c. sacrosan. Et. num. 7 & 8.

f de Repub. Eccl. par. 2. ubi de Cardinalib.

g in syntag. iur. vniu. lib. 15. c. 4. num. 1.

h lib. 1. Regum cap. 2.

i de fulgenti ra. diohierarch p. 2. rad 26. pag apud me 25.

k de septem Eccl. cap. 2. vers. Cardinal nomen.

l lib. 7. varior. form. 31.

m de sacror. im. munit. lib. 3. c. 6. num. 28.

n in vita Gelasij l. Pape.

o in commem. Reipub. Romanæ lib. 2. cap. 2. fol. apud me 137.

CAPVT III.

De Cardinalium numero.

Diffinitum non esse numerum Cardinalium dixerunt Tholosanus, *a* Polydorus Virgilius, *b* & alij multi. Quindecim tamen Cardinales propter baptismum, sepulturaq; fidelium ordinatos à Marcello Pontifice salutis anno 304. asserit Archid. *c* & ante sub Pontiano Papa, qui sub anno 245. hanc Dignitatem gessit, 236. Cardinales fuisse nonnulli affirmant, quos Tholosan. loco citato reprehendit; ex eo quia tempore huius Pontificis nomen Cardinalium non erat in vsu, quàm is eadem ratio vigeat etiam in Marcello, quia, vt diximus in c. proximo præced. an. 324. in Concilio Romano hoc nomen innotuit. Nec antea innotuisse obseruat Oldrad. *d* ex lectura verborum, quibus concipitur donatio à Constantino Imperatore Beato Syluestro, & Romanæ Ecclesiæ facta; *e* quæ quidem donatio paulò ante dictum Concilium fuit, & in ea nunquam hoc nomen Cardinalis inuenies. Quàmuis hæc ratio admodum leuis mihi videatur, quia licet nondum inuentum esset hoc nomen Cardinalis, officium tamen, assistendo scilicet Romano Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiæ, vtique aderat, vt dictum est sup. cap. 1. & alia congerit Alexan. à Turrecremensi. *f*

Sed ad rem nostram redeamus; numerum Cardinalium ad septuaginta duo præfinitum esse scripserunt multi, colligentes hoc ex verbis Anacleti Pontificis, *g* dum ait. *Videntes autem ipsi Apostoli, messem esse multam, operarios paucos, rogauerunt Dominum messis, vt mitteret operarios in messem suam, inde ab eis electi sunt septuaginta duo Discipuli, quorum typum gerunt Presbyteri, atque in eorum locum sunt constituti in Ecclesia.* Hæc Anacletus, qui ex Evangelio Matthæi *h* desumpsit. Et rationi consonum videtur, quia tot lingue, & nationes sunt confugientes ad Sedem Apostolicam, Tholosano teste. *i* Pium verò huius nominis IV. ad septuagesimum sextum Cardinalium numerum auxisse testatur Hieron. Platta. *k* Sed Antonius Capycius *l* affirmat vidisse S. R. E. Cardinalium Collegium sexaginta duobus Cardinalibus constitutum: Leo enim X. cum vno die, nempe Kalen. Iulij 1517. triginta, & vnum Cardinales creasset, & antea alij triginta vnus essent, sequitur Ecclesiam Dei habuisse vno tempore Cardinales 62. videlicet Episcopos sex, Presbyteros triginta septem, Diaconos decem ac nouem, iuxta ipsius Capycij supputationem.

Sciendum tamen est, ex temporum variatione numerum quoque Cardinalium variasse. Paschalis quippe II. qui Christi vices annos 18. menses 6. dies 7. in terris gessit, in pluribus per eum celebratis Cardinalium promotionibus, ad numerum nonagesimum peruenit, ex quibus Episcopi decem, Presbyteri quinquaginta, Diaconi triginta fuerunt, Platina sic testante in vita huius Pontificis. Sedentibus autem Innocentio II. & Celestino II. Cardinalium numerus quadragesimum non superauit, deinde ad trigessimum quintum redactus, postmodum ad trigessimum, hinc ad vigessimum quintum, inde ad vigessimum, post ad decimum, demum ex Cardinalibus tantum octo Collegium constabat; quatuor scilicet Presbyteris, totidemque Diaconis, vt in electione Nicolai III. qui vnica promotione decem creauit Cardinales, si Platina vera narrat in eius vita. Quare Cardinalium numerus de nouo paulatim auctus ad quindecim, inde ad viginti est.

A Pontificatu verò Bonifacij VIII. vsque ad Sixti IV. tempora non amplius quàm triginta fuerunt Cardinales, Paleotto sic affirmante. *m* Verùm Raphael Volaterran. *n* dum Urbani VI. (ad Apostolicam Sedem die 19. Aprilis anno 1378. euecti, & consequentè, qui intra Bonifacium VIII. & Sixtum IV. sedit) gesta recenset, ab hoc Pontifice vna die viginti ac nouem Purpuratos Patres primo numero additos fuisse ac omnes (exceptis tribus) Neapolitanos, testatum reliquit; & ante ipsum Platina circa finem vitæ eiusdem Urbani VI. addit, in quatuor ordinationibus quadraginta & octo Cardinales ab hoc Pontifice creatos fuisse.

In Concilio Romano *o* vt septem tantummodò Cardinales Urbis Romæ sint, cautum reperitur. In Concilio Basiliensi, ne Cardinales supra numerum vigessimum quartum sint, sancitum fuisse testatur Lælius Zecchius. *p* Alij in Concilio Constantiensi; sed verè in Concilio Basiliensi, quod Eugenius IV. abrogauit; & legitur in

pragma-

a in syntag. iur. vni. lib. 15. c. 4. num. 9.
b de ver. inuent. lib. 4. c. 9. ad fin. & in c. ubi periculum, num. 4. de elect. in 6.

d consil. 63.

e Constantinus 96. dist.

f de fulgen. rad. Hierar. Eccles. par. 2. rad. 26. pag. apud me 33.

g c. in nouo, dist. 21. ad fin.

h cap. 9. ad fin. i in syntagm. lib. 15. cap. 4. num. 9. *k* de Card. dignit. c. 2. ad fin. *l* decis. 114. nu. 12. & decis. 126. num. fin.

m de sacr. Constit. consil. in concl. oper. memb. 3. pag. apud me 345.
n in antropolog. lib. 22. in vita Urbani VI. c. Can. 6.

p de Repub. Eccl. par. 2. de statu Cardin. n. 6. vers. quo verò ad numerum.

pragmatica sanctione Caroli VII. Francorum Regis à Cosma Guimier glossata pag. apud me 145. vbi etiam habes sanctionem hanc acceptatam in Cōcilio Basiliensi die 9. Iunij 1435.

Hunc tamen numerū superarunt Sixtus IV. qui triginta Purpuratos Patres in administratione vniuersalis Ecclesie coadiutores habuit. Alexander VI. quinquaginta plusue minus. Leo X. sexaginta duos. Paulus III. Paulus IV. Pius IV. & Gregorius XII. maiorem omnium numerum habuerunt, nempe septuaginta sex, Hieronymo Platta, a & Mosconio b testibus.

Sed hodie ex Constitutione c Sixti V. ad septuaginta tantum Patres determinatus est numerus, connumeratis etiam infimul Episcopis, Presbyteris, & Diaconis, itaut Episcopi sex, Presbyteri quinquaginta, Diaconi vero quatuordecim sint; & correspondet Sacra Pagina. d Addenda sunt verba Cōstitutionis Ioannis VIII. Pontificis, relata à Baronio, e ibi. Quippe cū sicut nostram mansuetudinem Moysi (Pontifex ipse de se loquitur) ita & vestram fraternitatem (nunc Cardinalibus sermo dirigitur) septuaginta seniorum, qui sub eodem causarum negotia diiudicabant, vicissitudinem gerere, certum habemus &c.

Quasitum tamen est, an Summus Pontifex, hac Sixti Constitutione non obstante, septuagesimum numerum superare valeat: & omnes, nullo penitus discrepante, affirmatiue respondent, dicentes arbitrio Papæ relictum esse numerum Cardinalium; præcipue Mart. Laud. f Cassan. g Zecchius, h & Mandosius.

CAPVT IV.

De triplici Cardinalium Ordine.

Diximus præfinitum esse numerum Cardinalium, licet ipsius numeri augmentum arbitrio Papæ reseruatum sit, non incongrue nunc igitur videndum erit, in quot partes numerus hic diuidatur. Et in triplicem ordinem esse distinctum affirmant omnes, resque ipsa demonstrat. Manfredus enim k hanc distinctionem ad similitudinem Cælestis, & Triumphantis Ecclesie factam esse narrat, vbi Omnipotens humani generis Auctor tres summos, & præcipuos Angelorum Ordines instituit; quam rem latius prosequitur Card. Paleottus l omnino videndus ab ijs, qui huius rei cognoscendæ maiori desiderio teneantur; nobis enim tempus non suppetit eius verba referre. Sed ad rem nostram accedendo,

Primus est Cardinalium Episcoporum ordo, Seraphin significantium, qui præceteris in amore sui Creatoris ardentissimi, & intimi sunt.

Secundus est ordo Presbyterorum Cardinalium; Cherubin designantium; hi enim sapientia, & eruditione præstantissimi sunt.

Tertius est ordo Diaconorum Cardinalium, qui Thronos representant, vt auctoritate doctrinæ, & iustitiæ rectitudine firmi persistant, vt Mosconius scribit. m

Et quoniam triplex hic Cardinalium ordo coram Pontifice, qui velut summus Sacerdos, & Hierarcha illi præsidet, sapientissime conuenit ad res pro vniuersalis Ecclesie administratione deliberandas, actiones quoque hierarchicas exercet, quibus Christiani Orbis status Seraphin amore velut igne purgetur, Cherubin sapientia, & eruditione illuminetur, & Thronorum autoritate doctrinæ, ac iustitiæ firmitate perficiatur: hierarchici enim actus sunt purgare, illuminare, & perficere, Dinisio Arceopagita n teste, quem sequitur Paleottus, o respondens etiam ad ea, quæ in contrarium adduci possent, videndus; at si plura ad rem cognoscere cupis, Alexandrum à Turrecremensi p consule.

a loco supracit.
b de maiest. mi.
lit. Eccles. lib. 1.
par. 1. cap. 6.
c 50. §. 4. bullar.
nou. tom. 2. pag.
561.
d lib. Numer.
cap. 11.
e in anal. lib. 10
sub anno 882.
pag. 582.

f tract. de Card.
lib. 2. num. 2.
g Catal. glor.
Mund. 4. par.
conf. 12.
h loco sup. cit.
i gloss. facult. Reg.
§. considerantes,
verb. Cardinales
vers. Presbyterorum.

k tract. de Card.
din. cap. 4.

l de sacri Con-
sist. Consult. in
concl. oper. memb.
5. in prin.

m de maiest. mi-
lit. Eccles. lib. 1.
par. 1. c. 5. vers.
continet. pariter.

n de Cælesti hier-
rarch. cap. 3.
o loco sup. cit.
vers. & si quis
fortè, pag. 363.
p de fulg. rad.
Eccles. hierarch.
lib. 1. par. 2. rad.
26. vers. quocir-
ca, pag. 36.

CAPUT V.

De Cardinalibus Episcopis.

Dictum est, Cardineum ordinem ex triplici genere initiatum, Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum; admonet autem nos Imperatoria sanctio a a dignioribus esse inchoandum; sed nulla in Ecclesia Dei (intensiuè loquor) Episcopali Dignitate maior reperitur; ideo de Cardinalibus Episcopis primo loco dicamus.

Verùm vt intelligamus, quo pacto in Ecclesia militanti Cardinalium Episcoporum ordo fuerit institutus, sciendum est, quinque fuisse in Vrbe maiores, & præstantiores Ecclesias ordinatas, nempe S. Saluatoris Lateranensis à loco nunc S. Ioannis, S. Petri, S. Pauli, S. Mariæ Maioris, & S. Laurentij extra muros, quibus in Ecclesijs Summus Pontifex per se ipsum sacra non rarò persoluebat, vtquè decentiùs, & maiori cum maiestate id fieret, septem sibi Episcopos ex vicinioribus Oppidis asciiuit, qui post præstitam Pontifici assistentiam, singulis hebdomadæ diebus singuli etiam, præsentem, vel absentem Papa, super Aram præsertim Ecclesiæ Lateranensis Diuina celebrabant Mysteria; vt autem sunt septem hebdomadæ dies, qui rursus finita hebdomada in se ipsos redeunt, ita septem Episcopi vt supra lecti omnes per singulos dies singuli celebrantes hebdomadam explebant, atque ob hanc causam septem hi Episcopi, postea Cardinales, idest principales dicti sunt, Pantuino teste; b addendo horum institutionem vetustissimam esse; siquidem in vita Stephani Papæ IV. qui 111. dictus est, creatusque Pontifex anno salutis 768. apud Anastasium Bibliothecarium ita scriptum inuenisse ait. *Hic constituit, vt omni die Dominico à septem Episcopis Cardinalibus hebdomadarijs, qui in Ecclesia S. Saluatoris obseruant Missarum sollempnia super Altare Beati Petri celebrarentur, & Gloria in excelsis Deo cantaretur super rugas, per quas ingrediantur ad Altare, vbi Imagines in frontispicio constituta sunt &c.*

Fuere autem hi septem
 I. Ostiensis Episcopus Cardinalis.
 II. Syluæ candidæ, aliàs SS. Rufinæ, & Secundæ.
 III. S. Hippolyti, aliàs Portuensis.
 IV. Sabinus.
 V. Prænestinus.
 VI. Tusculanus.
 VII. Albanus.

Hoc idem scribit quoque Baronius videndus. c Insistamus ordine.

Episcopus Cardinalis Ostiensis, qui inter alios primum locum obtinet, Pallio vtitur, Papam consecrando, & Imperatorem de mandato ipsius Papæ vngendo, sacri Collegij Decanus appellatur, cuius sedè adiuncta postea fuit ab Eugenio III. Ecclesia Veliterna, vt Mandosio placet. d Hic autem Panuino teste e die Solis, vel Dominico Missam Laterani celebrabat. Primum verò locum inter alios obtinere ait Casfaneus, f non ex priuilegio tantum, sed etiam ex merito; illè enim præ cæteris reputandus est, & honorabilior dicitur, qui proximior est domino, vt Episcopus Ostiensis Pontifici; ac licèt sit Episcopus tantum, Pallio tamen vtitur, quod Archiepiscopis solum debetur. g Obtinuit verò Episcopus Ostiensis Pallij vsum annis ab hinc citèr 1297. sedente scilicet S. Marco Pontifice, qui Christi vices anno salutis 336. gessit, si Platina vera narrat in vita huius Pontificis. Quod autem attinet ad consecrationem Summi Pontificis, & Imperatoris vnctionem, consule Rodulphum Cuperf. b Vocatur etiam Sacri Collegij Decanus, ex Mandosio loco proximè citato, quæ Dignitas est, vt nos infra suo loco dicemus.

Episcopus Cardinalis Syluæ candidæ, aliàs SS. Virginû Rufinæ, & Secundæ, aliàs S. Rufinæ, tam in Basilica S. Petri, quam in Vrbe Leonina, quæ nos Burgû S. Petri vocamus, absente Papa actus Episcopales exercebat; diequè lunæ, siue feria secunda in Basilica Lateranensi Sacra faciebat. Hæc sedes, deficientibus incolis, Ecclesiæ Portuensi vicinè à Calisto II. vnita est; & ideo postmodum sex tantummodò fuerunt Cardinales Episcopi.

Episcopus Cardinalis S. Hippolyti, seu Portuensis (cuius Ecclesia vnita fuit, vt diximus,

a l. 1. & 2. ff. de albo scriben.

b de septem Vr. bis Eccles. cap. 1.

c in annal. tom. 11. anno 1059. pag. 236. litera B. & seqq. d in glo. facult. Regen. 9. considerantes, in verb. Cardinales, vers. horum autem e loco proxime cit.

f in cathal gloria Mundi par. 4. consid. 8 & 16. vers. vtuntur etiam. g toto tit. de au. thor. & vfu pall. h in reper. c. oportebat, dist. 79. ar. 3. de Papa con. secr. num. 11. pag. apud me 338.

ximus, Ecclesiae S. Rufinae) transtiberim iurisdictionem Episcopalem obtinebat, & feria tertia, siue die Martis in Basilica Constantiniana Sacra peragebat.

Reliqui vero quatuor Cardinales Episcopi reliquis quatuor hebdomadae diebus, praesente, vel absente Papa, Missas Laterani super Aram maximam celebrabant: haec Panuinus *a* videndus.

Et adeo Cardinalium Episcoporum amplitudo excellit, ut ad inferiorem Dignitatem non eligendi, sed postulandi sint, ad differentiam Cardinalium Presbyterorum, qui etiam ad inferiorem Dignitatem, puta Episcopatum (non tamen ex praenominatis sex) eliguntur, Io. Corasio teste, *b* dum ita testatum reliquit. *Cardinalis vero Episcopus postulari debet, cum eligi prohibeatur, non quia Cardinalis, sed quia Episcopus*: quam sententiam sequuti sunt alij multi relati a Manfredo. *c*

Haec autem sententia eo fortasse nititur fundamento, quia multi, nec obscuri nominis auctores a Gomesio relati *d* scripserunt, Cardinales fuisse inferiores ordines, & dignitate [Episcopis usque ad Clementis V. et Ioannis XXII. tempora; quod probant ex eo quia post Papam, ante Cardinales Diaconos Episcopi subscribebant; et affirmat Gomes. vidisse literas Apostolicas, quas Bullas vocant, immediatè post Papam subscriptas ante Cardinales ab Episcopis Asculano, Rapellano, Troiano, et alijs multis. Ac legitur in subscriptione sententiae latae a Leone Pontifice huius nominis IV. contra Anastasium Card. S. Marcelli apud Card. Baronium, *e* qui primo loco sexaginta sex Episcopos nominatim refert, deinde Cardinales Presbyteros decem et novem, postmodum Diaconos Cardinales numero sex subscriptos.

Nam etsi omnes Cardinales existant Apostolorum successores, nihilominus Episcopi Cardinales magis praenotant primarios Apostolos, Presbyteri septuaginta duorum Discipulorum personam offerunt, Diaconi vero septem Diaconorum spiritu, & sapientia repletorum, (ut de SS. Stephano, & Laurentio dicitur) speciem habent, ut Alex. a Turrecrem. autumat. *f* Et influere Cardinales Episcopos non modicam in eorum ministros honoris prerogativam, nam ipsorum Vicarij Vicedomini vocantur, scribit Manfred. *g* post Hostien. & Martin. Lauden. in locis ab eodem Manfredo relatis. Quid autem haec dictio, Vicedominus, indicet, qui glossarum apparatus composuit, *h* his verbis exponit. *Vicedominus, idest aconomus rerum Episcopalium.* Episcopus enim & Vicedominus, & Maiorem domus habere debet, cum non possit omnia per se ipsum tractare. *i*

Denique non omitram, dissentire Hieronymum Plat. *k* a Gomes. & Jacobat. referentibus initium Cardinalatus maiestatis, ut ex Episcopis Cardinales crearentur, quod antea Dignitatis diminutio putabatur, ad Clementem V. & Bonifacium VIII. siquidem Plattus circa Alexandri III. tempora contigisse probat; hic enim Pontifex anno 1163. Curradum Archiepiscopum Moguntinum Cardinalem, & Episcopum Sabinum; & in Concilio Lateranensi anno 1179. Vuillelmum Archiepiscopum Remensem idem Alexander creavit, ex Baronio. *l* Ex quo deinde cepti sunt alij quoque Episcopi ad Cardinalatum euehi; Clemens namque III. anno 1189 feria 4. Cinerum Ioannem Episcopum Viterbiensem, & Tuscanensem, annoque 1190. mense Septembris Rufinum Episcopum Arimianensem S.R.E. Presbyteros Cardinales dixit, Ciaccon. teste. *m*

C A P V T V I.

De Cardinalibus Presbyteris, eorumque Titulis: & quam habeant in illis iurisdictionem.

Post Cardinales Episcopos sequuntur Presbyteri à Græca dictione sic appellati; latine vero seniores interpretantur, nedum pro ætate, vel decrepitate senectute, sed etiam propter honorem, & dignitatem: *n* Christus enim Dominus noster in suprema Cæna Apostolos fecit Presbyteros, dū eis præcepit. *Hoc facite in meam commemorationem*: reliqua vero ad officium, & Dignitatem Sacerdotis receperunt Apostoli post resurrectionem, cum dixit. *Accipite Spiritum Sanctum*. ita Vitalinus. *o*

Sanctus autem Petrus Apostolorum Princeps ex omnium fidelium multitudine quosdam

a de septem Urbis Eccles. cap. 1.

b in paraphrasi Sacerd. par. 3. c. 2. de postul. nu. 14. c. de Cardinalib. decis. 84.

d in proem. reg. Cancell. q. 1. cap. Episcoporum Dignitatis diminutio.

e annal. rom. 10. pag. 102. anno Christi 853.

f de fulgen. rad. Eccles. lib. 1. par. 2. rad. 26. ad fin. pag. 36.

g de Card. decis. 81.

h cap. volumus. verb. Vicedominum. 89. dist.

i cap. quia Episcopus. 5. q. 3.

k de dignit. & off. Card. cap. 4.

l in annal. rom. 12. anno 1179. pag. 744. litera D

m in vita Clem. III. in 3. & 4. creatione.

n c. clerics. 8. Presbyter. dist. 21. *o* in Clem. de reliq. & venerat. sancto. 8. ideog. num. 4. per text. in cap. 4. §. si autem. 24. q. 1. c.

quosdam seniores viros, ac probata vitæ instituit, hi Clerici dicti sunt, ex quibus partim Presbyteros, partim Diaconos consecravit, quorum opera Pontifex ipse, siue Episcopus Romanus in instruenda crescente tunc Ecclesia vteretur, cum ei vni tot millibus hominum ad Christi Fidem quotidie venientium consulere non esset integrum.

A Porro autem Presbyterorum, & Diaconorum munia, vt pro se quisque suum officium & nosceret, & impigrè faceret, diuidere in primis conducibile visum est: itaque summum rerum, animarum scilicet curandarum negotium Presbyteris commisit, vt Sacramenta ecclesiastica plebi Dei ministrantes, orationi, & ministerio verbi cum Episcopo vacarent. Diaconis verò, vt viduis, pupillis, & alijs fidelibus ægenis, ex Christianorum elemosynis ab ipsis custoditis subuenirent, curam demandauit, eisquè iniunxit, vt Presbyteris quoque Sacra facientibus præsento essent. Quorum omnium numerus cum antea modicus, & incertus esset, ei modum statuerunt Cletus, & Euaristus Romani Pontifices. Nam Cletus Presbyteros viginti quinque in Vrbe decreuit; Euaristus verò, qui quartus post Beatum Petrum Episcopus Romanus anno salutis 100. renunciatus fuit, Titulos, seu Parochias (quæ partitionem curæ significat ex Latio Zecchio) a primis Presbyteris diuisit, vt singuli à se inuicem secreti in sua Urbis regione in suo Titulo, vel Parochia, confusionis tollendæ causâ, Diuina Mysteria populùm edocerent, & Sacramenta administrarent.

B Higinus verò, qui die 13. Ianuarij salutis anno 138. ad apicem ecclesiasticæ Dignitatis euectus fuit, plures in vnoquoque Titulo, siue Parochia Presbyteros ordinauit; & qui pluribus in vno Titulo præerat, Presbyter Cardinalis tanquam præstantior alijs est appellatus. Ita Panuinus, b quem sequitur, eiusquè verba refert Mandos. c. Sed aliam rationem affert Ciaccôn. d.

Post Higinij tempora vsque ad Dionisij Pontificatum, anno scilicet Dominicæ incarnationis 260. Dionisius Papa Euaristi exemplum sequutus, Parochias, seu Titulos suis terminauit limitibus, Presbyterisque curam Cœmeteriorum adiunxit, Platina teste. e.

C Marcellus inde, qui anno Christi 304. plusue minus in Pontificatu sedere cœpit, Titulos viginti quinque, quasi Diœceses in Vrbe, ad Baptismatis commoditatem, eorumquè, qui ad Fidem ex gentibus quotidie veniebant, commoditatem, quin etiam vt Martyrum sepulchris consuleret, decreto sanciuit; vt Damasi verba rescribens testatur Panuinus f & Ciaccônus, g qui viginti, & octo titulos enumerat.

Denique Syluester, qui summa Ecclesiæ Dei pace sub Constantino Magno Christiano Imperatore, æternaquè memoria celebrando, anno ab Orbe redempto 314. pontificatus est, h Presbyterorum Titulos augendo, vigesimum octauum numerum præfixit; & hunc ad Honuphrij Panuini tempora permanuisse, ipse idem loco citato affirmat.

Hi autem Presbyterorum Tituli viginti, & octo per numerum septenarium diuisi, quatuor Patriarchalibus Basilicis ordine subsequenti erant adscripti.

D Ad Patriarchalem Basilicam Sancti Petri Presbyteri Cardinales Sanctæ Mariæ in Transyberim.

- S. Grægorij.
- S. Cæcilie.
- S. Anastasie.
- S. Laurentij in Damaso.
- S. Marci.
- S. Martini in Monte.

Ad Basilicam S. Pauli intulati erant Presbyteri Cardinales

- S. Sabinæ.
- S. Priscæ.
- S. Balbinæ.
- SS. Nerei, & Achillei.
- S. Sixti.
- S. Marcelli.
- S. Susannæ.

Ad Basilicam S. Mariæ Maioris Presbyteri Cardinales

SS. Apostolorum, qui non per Titulum, sed per Basilicam ex speciali nota nominantur.

- S. Ciriaci in Thermis.

S. Euse-

a de Repub. Eccl. cap. 18. de Parocho, num. 1.
b de septem Eccl. cap. 2.
c in glo. facult. Reg. & considerari res, verb. Cardinalis.
d in vita S. Higinij, ubi de S. R. E. Card. origino agit rom. 1 pag. 46. videndus.
e in vita Dionisij Papa.
f de septem Eccl. cap. 2. vers. ceteram nō loquē.
g in vita Marcelli.
h Baron. in anal. tom. 3. pag. 109.

S. Eusebij.
 S. Pudentianę.
 S. Vitalis.
 SS. Marcellini, & Petri.
 S. Clementis.
 Ad Basilicam Sancti Laurentij extra muros adscripti erant presbyteri Cardinales
 S. Praxedis.
 S. Petri ad Vincula.
 S. Laurentij in Lucina.
 S. Crucis in Hierusalem.
 S. Stephani in Caelio monte.
 SS. Ioannis, & Pauli.
 SS. Quattuor Coronatorum.

Que omnia iuculentius agunt Cassaneus, a & Mosconius, b qui addit, Sixtum IV. Titulum SS. Quirici, & Tilitę in locum S. Ciriaci nimia antiquitate collapsi, & in prophanium vsu conuersi, suffecisse; & ideo septem Presbyteros Cardinales cuilibet Patriarchali Ecclesie adscriptos fuisse, vt ipsorum quilibet statutum haberet diem in hebdomada ad officia Diuina in Ara principali pro Romano Pontifice persoluenda.

Hic autem Presbyterorū Cardinalium numerus ad Honorij huius nominis II. Pontificatum peruenit. Verum Beati Petri Sedem obtinuit Honorius die 14. Decembris 1124. quo tempore decedentibus Cardinalibus, nec alijs denuo promotis, eorum numerus mirum in modum imminutus fuit, itaut Alexandri IV. & Urbani IV. anno a partu Virginis 1261. duo tantum essent Presbyteri Cardinales, Panuino, c & Mosconio d sic affirmantibus. Quorum dictis ne penitus acquiescam, me monet Platina, e qui ait, multos ab hoc Pontifice sacra Purpura decoratos fuisse, licet octo tantum ab eo referantur. In electione vero Urbani IV. quę die 29. Augusti 1268. in Ciuitate Viterbiensi celebrata fuit, Cardinales decem, & nouem interfuisse obseruat Panuini. f Sed forte Panuinus, & Mosconius intellexerunt de Cardinalibus Presbyteris tantum semotis Episcopis, & Diaconis. Cur autem Honorius II. & alij postmodum Pontifices adeo parci in Cardinalibus promouendis fuerint, idem Panuinus g hanc rationem affert, quia ob Cardinalium multitudinem multa schismata in Comitijs Romanorum Pontificum celebrandis (non dum enim lex de duabus Cardinalium partibus constituta erat) euenire solebant, quibus vt iretur obuiam, Cardinalium numerus paulatim minui coepit.

Postmodum se rerum periodo vertente, numerus etiam Cardinalium augeri coepit, vt diximus supra. h Et hanc ob causam post mille annorum interuallum Calistus III. primus omnium Pontificu nouum Titulum addidit, cui fororis filium Ludouicum Milatum Cardinalem adscripsit anno salutis 1458. Titulus vero fuit

S. Calisti

prope Ecclesiam S. Marie Transyberim. Verum (ni fallor) Titulum hunc potius restitutum, quam denuo institutum arbitror; quia inter Cardinales a Paschali II. creatos vni ex illis Titulum hunc assignatum fuisse legimus; Paschalis vero anno 1099. atque ita annis ferme 400. ante Calistum Pontificatum inijt. Insuper hic Titulus S. Calisti a Sixto V. obliuioni traditus sub Paulo V. reuixit.

Sixtus IV. alium

S. Nicolai inter Imagines.

prope Colosseum anno 1478. erexit; sed hodie non extat.

Leo X in illa vnus ac triginta Cardinalium liberali lectione anno 1517. antiquissimum Titulum

S. Matthę in Merulana.

qui per mille, & amplius annos hunc amiserat honorem, restituit, aliosque nouos erexit, videlicet

S. Ioannis ante Portam Latinam.

S. Cesarij in Palatio.

S. Agnetis in Agone.

S. Apollinaris.

S. Laurentij in Pane, & Perna.

S. Syluestri in Campo Martio.

S. Thomę in Parione.

a in cathal. glor. Mund par 4. cōsider. 12.
 b de maiest. milit. Eccles. lib. 1. par. 1. cap 6. pag. apud me 124.

c de septem Eccles. cap. 2.
 d loco proxime cit.
 e in vita Alexandri IV.
 f in addit. ad Platinam in vita ipsius Urbani IV.
 g de septem Eccles. cap. 2.

h de numero Cardinal. cap. 3.

S. Pancratij.
 S. Bartholomæi in Insula.
 S. Mariæ in Capitolio, aliàs de Araceli.
Julius III. tres alias Ecclesias Titulares quoque dixit,
 S. Mariæ in Via.
 S. Barbaræ.
 S. Simeonis.

Ex quibus tantum primus hodie viget Titulus.
Paulus IV. Fratri Michaeli Ghislerio ex Ordine S. Dominici (qui postea Pius V. nomine Pontifex Maximus renunciatus fuit) in Senatum Purpuratorum Patrum anno 1557. salutis assumpto, novum quoque titulum assignavit, nempe

S. Mariæ super Mineruam.
Pius IV. Ioannem Antonium Sorbellowum post Purpureum Galerum præfecit Titulo

S. Mariæ Angelorum in Thermis.
Pius V. anno salutis 1566. in assignatione Titulorum Cardinalibus à Pio IV. antea lectis, tres novos erexit: sunt autem

S. Triphonis.
 S. Hieronymi Illyricorum.
 S. Euphemie in Vico Patritio.
Habes igitur novos Titulos XXI. à Calisto III. unum, à Sixto IV. unum, à Leone X. undecim, à Julio III. tres, à Paulo IV. & Pio IV. unum pro quolibet, à Pio V. tres, quibus si XXVIII. antiquiores addas, erunt omnes XLIX.

Denique Sixtus V. post Cardinalium numerum præfinitum, a Titulos quoque unicuique ipsorum assignandos duxit, b eosque in tres diuisit gradus: ex antiquis: ex posterioribus: & ex nouis ab ipso additis; antiquos, & posteriores iam retulimus, nec amplius in hoc tempus terendum puto; noui autem sunt

S. Honuphrij in Ianiculo, illius statu mutato ex Diaconia in Presbyteralem Titulū.
 S. Augustini.
 S. Mariæ de Populo.
 S. Alexij in Auentino.
 S. Blasij de Annulo. **Huius Paulus V. ad Ecclesiam S. Caroli, illinc non longè decentè extructam, transtulit.**

S. Mariæ de Pace.
 S. Saluatoris in Lauro.
 S. Petri in Monte aureo.
 Sanctiss. Trinitatis in Monte Pincio.
 S. Mariæ Transpontine.

Ex antiquis verò Diaconijs, quatuordecim tantum retinendas edixit; sunt autem
 S. Mariæ in Aquiro.
 S. Mariæ in Cosmedin.
 SS. Cosmæ, & Damiani.
 S. Mariæ Nouæ.
 S. Adriani.
 S. Mariæ in Via lata.
 S. Mariæ in Porticu.
 S. Angeli in foro piscario.
 S. Nicolai in Carcere Tulliano.
 S. Mariæ in Dominica.

S. Eustachij.
 S. Viti in Macello.
 S. Agathæ.
 S. Georgij ad Velabrum!

Ad hanc materiam Titulorum Cardinalium vide Anastasium Germon. c
 Post Titulorum enumerationem, quomodo eorundem assignatio nouis Cardinalibus fiat, si quis exquirat, non vtiq̄ reprehendendum puto. Hanc autem adamussim docet Auctor Romani Cæremonialis d modo infra scripto. *Accedunt Cardinales denuò creati vnus post alium ad Pontificem, qui accipiens anulum preciosum ad hoc preparatum, immittit in digito annulari dextera manus Cardinalis, & hæc,*

S. Eustachij.
 S. Viti in Macello.
 S. Agathæ.
 S. Georgij ad Velabrum!

Accedunt Cardinales denuò creati vnus post alium ad Pontificem, qui accipiens anulum preciosum ad hoc preparatum, immittit in digito annulari dextera manus Cardinalis, & hæc,

a in Constit. 50.
 b quoniam verd.
 c Constit. 55. bul.
 lar. non. tom. 2.
 pag. 571.

c de indulto.
 Cardin. in 9. tit.
 tui.
 d lib. 1. sect. 8.
 cap. 12.

aut similia verba profert. Ad honorem Omnipotentis Dei, Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Sancti N. committimus tibi Ecclesiam Sancti N. cum Clero, & populo, & Capellis suis, secundum formam, qua committi consuevit Cardinalibus, qui eandem Ecclesiam in Titulum habuerunt. Noui autem Cardinales quamuis antea in ecclesiastica Prælatura constituti essent, anulum portare non debent, priusquam illum à Pontifice recipiant. Recepto verò annulo, & assignato Titulo, pedem, & manum Summi Pontificis osculantur, mox Sanctissimus Pater illos ad osculum oris eleuat, nec ad stringitur hæc in ordinarijs Consistorijs agere, sed in Circulis, & Congregationibus, si quando Cardinales alijs de causis ad sui conspectum accesserint, perficere valet, vt idem Ceremoniarum Auctor testatur.

a loca cit. cap. 13.

Tandem memini, in titulo huius Capituli me pollicitum fuisse, quam habeant Eminentissimi Cardinales in Ecclesijs suo Titulo assignatis iurisdictione, edocere; verum quia rem hanc aptiori loco, inter Præuilegia eorundem Cardinalium pertractandam putauit, ne graueris propterea ad Præuilegium XIV. recurrere. Interim Ciacconum consule in additionibus ad vitam S. Higinij Papæ, in primo discursu originis S. R. E. Cardinalium, vers. Cardinales in suis titulis.

b tom. 1. pag. 46.

Sed quoniam in enumeratione Titulorum supra facta omisimus Ecclesiam S. Caij.

c e. in vita S. Marcelli Pope.

quia huius mentionem apud Panuinum non inuenimus, cum tamen certum sit, hanc fuisse Ecclesiam Titularem, vt Ciacconus e scripsit, & xxviii. & vltimo loco posuit, certissimum quoque sit, prope Diocletiani Thermas fuisse, hic supplemus; Nam post hominum memoriam, immortalis memoriæ Urbanus viii. eodem loco, quo prius, nullo penè vestigio existente, Ecclesiam, Titulumque restituit, atque exornauit; vtque iam obsoleta, futuræque memoriæ consultum esset, hæc addita est inscriptio.

URBANVS VIII. PONT. MAX.
DOMVM IN VRBE
S. CAII PAPÆ, ET MARTYRIS
IN ECCLESIAM OLIM CONSECRATAM,
AC IN TITVLVM ERECTAM
SACRAQVE STATIONE CELEBREM
VETVSTATE COLLAPSAM
A FVNDAMENTIS EXCITAVIT
ILLATISQVE EIVSDEM S. CAII RELIQVIIS
TITVLVM AC STATIONEM RESTITVIT.
ANNO SALVTIS MDCXXXI.

Denique quia Presbyteri Cardinales numerum quinquagenarium excedere nequeunt, ita Sixto V. decernente, vnus Titulus abundat, quod consultò factum est, vt scilicet si contingat Episcopum, aut Diaconum esse Vicecancellarium, occupetq; S. Laurentij in Damaso Titulum, nullus desit alicui Presbytero Titulus, proinde Episcopus, aut Diaconus ille possit Episcopatum, aut Diaconiam cum Titulo S. Laurentij retinere, vt in Alexandro Card. Farnesio Episco, & Alexandro Diacono primum, sed postea Episcopo Card. de Montalto nuncupato, & hodie in Eminentiss. Card. Francisco Barberino contingit; vide Germonium.

d trau. de indult. Card. 6 tituli. n. 9
e loco supra cit. f l. vlt. de pagan. g l. decernimus. C. de Episc. & Cleric.
h Nouel. 117. e. 7. de Iulian. i col. 5 tit. 17. vs nullus fabricen. K in memo Ecclesiam, de conse. erat. dist. 1. l. hymno 7. de 8. Vincennia.

Verum quia de Titulis Cardinalium diximus, & Lælio Zecchio teste e partitionem Curie significant, aliam quoque significationem habere mihi testantur auctores: siquidem in Codice Theodosiano, f & Iustiniano, g Nouellis, h Authen. i Iure Canonum, k & alijs, Titulus Memoriam, seu Ecclesiam denotat, quòd in loco, vbi Ecclesia erat erigenda, Crux poneretur in Titulum; & Prudentius Poeta Christianus l de Titulo hæc habet.

Iam nunc & ossa extinxero,
Ne sit sepulchrum funeris.
Quod plebs gregalis excolat
Titulumque figat Martyris,

Et

Et de Passionibus Apostolorum in hunc modum a
Pantealia Titulum Pauli via servat Offiensis.
 Romæ autem obtinuit vetus loquendi vsus, vt non omnis Ecclesia, Martyrumve
 Memoria Titulus diceretur, sed tantum insigniores Ecclesiæ, quibus præficerentur
 Presbyteri Cardinales: ita Baronius. *b*

A

CAPVT VII.

De Cardinalibus Diaconis.

VT præscriptum seruemus ordinem, post Cardinales Episcopos, & Presby-
 teros, Diaconorum Ordinem inquiramus. Diaconus græca dictio est,
 hebraicè Leuita dicitur, latinè verò ministrum, siue assumptum, siue offe-
 rentem designat. *c* Sicut enim in Sacerdote consecratio, ita in Diacono
 ministerij dispensatio habetur, Durando *d* teste, qui ad hoc probandum inter cæ-
 tera, quæ Deus Moyse in veteri lege *e* præcepit, hæc in medium assert, *Applica*
(inquit) Tribum leui, & fac eam stare in conspectu Aaron Sacerdotis, & ministrent
ei, & excubent, & obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram T a-
bernaculo testimonij, & custodiant vasa Tabernaculi seruientes in ministerio &c.

B

Sed recedant vetera, nouaque legis institutiones inquiramus. Apostolorum tem-
 pore Diaconorum Ordinem exordium habuisse, eorundem Apostolorum Acta *f* tes-
 tatur: cum enim factum esset murmur græcorum aduersus hebræos, eo quod de-
 spicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum, conuocantes duodecim multi-
 tudinem Discipulorum, septem viros ex illis boni testimonij, & plenos Spiritu San-
 cto, ac sapientia super hoc opus elegerunt, fuerunt autem electi Stephanus, Philip-
 pus, Prochus, Nicanor, Thimon, Parmenas, & Nicolaus aduena Antiochenus.

C

Quo ductus exemplo Euaristus Pontifex, ad Episcopos Africanos scribens sic ait.
g *Diaconi (qui quasi oculi videntur esse Episcopi) in vnaquaque Ciuitate iuxta*
Apostolorum constituta septem debent esse, qui custodiant Episcopum prædicantem, ne
aut ipse Episcopus ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut ledatur à suis, aut
verba Diuina detrahendos, aut insidiando polluantur, vel despiciantur; sed veritas
spiritali redoleat feruore, & pax prædicata animi cum voluntate concordet. Hinc
 etiam deductum esse putat Durandus, *h* vt septem Diaconi inter Missarum so-
 lemnia Summo Pontifici celebranti assistant.

D

Hunc autem septenarium numerum Diaconorum longo tempore durasse, neque
 auctum vsque ad mille annos, quia ante id tempus maiorem Diaconorum nume-
 rum in Ecclesiâ non inuenerit, testatur Panuin. *i* Quamuis Platina in vita Sixti
 huius nominis primi ab hoc Pontifice vndecim fuisse Diaconos ordinatos asserat.
 Verum Panuino fauet Ciacconus, *k* & illi addens in nouitè impresso opere,
l dum ita (in libro de Romanis Pontificibus adnotatum esse ait.

E

Et suadet etiam, quia cum hi Diaconi Regionarij dicerentur, Urbis verò Re-
 giones licet antea XIII. post Neronis incendium septem tantummodo remansis-
 sent, Tacito sic dicente. *In Regiones XIII. Roma diuiditur, quarum quatuor in-*
tegræ manebant, tres solo deiectæ, septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant
lacena, & semiustæ &c. Quamobrem sicut septem Curatores, aut Capita Regio-
 num Urbis erant ciuilia tractantia, ita septem primores Diaconi, qui sacram Reli-
 gionem Christianam promouerent, pauperum inopix de ecclesiasticis thesauris, &
 fidelium oblationibus à Subdiaconis collectis, ab ipsis verò Diaconis custoditis,
 quantum in se esset, subuenirent, vitaque, si opus esset, exposita, pietatem tueren-
 tur, ex decretis Symmachi, aliorumque Pontificum constituti fuerunt: floruit autem
 Symmachus anno Domini 498. in cuius decretis ita Diaconi Regionarij subscrip-
 serunt.

- Cyprianus Diaconus S.R.E. Regionis septimæ his subscripsit, & consensit &c.*
- Anastasius Diaconus Regionis primæ subscripsit.*
- Citonatus Diaconus Regionis quintæ subscripsit.*
- Ioannes Diaconus Regionis secundæ subscripsit.*
- Tertullus Regionis quartæ subscripsit.*

Sed ante Symmachum Beatissimum pontificem Syluestrum primum in Concilio Romano

a hymno 12.

b in Martirolog.
 sub die 26. Iulij
 litera F.

c c. clericos, 9. h.
 græc. dist. 21.
 d in rationali di-
 uinor. officior. lib.
 2. c. ap. 9. num. 2.
 e Numer. cap. 3.

f in Actis Apo-
 stolor. cap. 6.

g epist. 1. relata
 c. 11. di. 93.

h loco cit. num. 9.

i de septem Urbis
 Eccles. cap. 3.

k in vita San-
 cti Sixti I.

l tom. 1. pag. 43.

Romano intra Thermas Domitianas anno salutis 324. celebrato septem Diaconos Cardinales Regionarios septem Urbis Regionibus assignasse, constat, Baronio teste, & cum hoc septenario Diaconorum numero duo deessent, existentibus tantum quinque, nempe Fabiano, Marco, Liberio, Archidamo, & Iulio, ordinati fuerunt ab eodem Pontifice Priscus, & Theodorus.

Sed restitutis etiam XIII. in Vrbe Regionibus, & aucta Romanae Ecclesiae maiestate, nedum Diaconi XIV. singuli in vnaquaque Regione ordinati sunt, sed alij multi. Dignior vero, seu antiquior Diaconus Cardinalis, siue Archidiaconus appellatus fuit. Quibus XIV. Diaconis Cardinalibus Regionarijs alij quatuor Diaconi Cardinales, Palatini ad Regionariorum differentiam vocati, quod assiduo in Palatio manerent, additi fuerunt. Horum autem munus erat Lateranensi, & Vaticanæ Basilicis, vel Romano Pontifici in iisdem celebranti ministrare, quos & Altaris Lateranensis ministros appellatos se legisse affirmat Panuinus.

Cæterum ex collationibus, & legatis virorum, ac matronarum Romana ditata Ecclesia, ut Ammianus Marcellinus ethnicus attestatur, & prædiorum, domorumque possessionibus à Presbyteris, & Diaconis Cardinalibus adeptis, non amplius Regionarij dicti sunt, sed ex villis, prædijs, fundis, aut agris, à pijs siue viris, siue feminis ad alendos Ecclesiae ministros relictis; nomen sortiti fuerunt. Hinc Tituli Equitij, Vestinæ, Pammachij, Lucinæ, & similium, quorum mentio frequenter occurrit, ortum habuisse testantur Diaconus, & Panuinus.

Verum nedum Titulos immutatos fuisse constat, sed numerum quoque auctum, itaut Paulo III. sedente anno Domini 1545. decem & nouem Diaconos Cardinales viuentes se vidisse affirmat Panuinus, f addens postmodum à Pio IV. denuò numerum ad XXV. auctum; quamquam haud ita multò post quatuor ex ipsis Diaconis in Presbyteros consecrati fuissent. Patet igitur ex prænarratis, Diaconorum numerum pluries variasse, itaut aliquando VII. quandoque XIV. interdum XIX. & insuper XXV. fuerint.

Sixto autem V. Pont. Max. sedente, vel quia pauci numero, vel quia à Romana Curia absentes erant, itaut non raro Presbyteri Cardinales loco Diaconorum contra Patrum instituta Pontifici assistere, & ministrare cogentur, idem Pontifex Cardinalium numerum iam ad septuaginta firmatum, ut Episcopi VI. Presbyteri L. Diaconi XIV. sint, & esse debeant, suo Diplomate sancit.

Quod autem diximus de mutatione Tituli à Diaconis Cardinalibus facta, hanc tripliciter euenisse inuenio. Primò enim loco Diaconi Regionarij dicti sunt: secundo à domibus, prædijs, alijsue bonis possessis; tertio à sacris Aedibus in Diaconias erectis denominationem habuerunt, & hæc tertia ad hæc nostra tempora retenta est. Immo à Sixto V. sancitum, inuenio, ut de cætero in quibuscumque literis Apostolicis, in quibus Cardinalium subscriptio manu propria facienda erit, iisdem Cardinales etiam Tituli, seu Diaconia, vel Episcopatus sui Cardinalatus nomine expresso, se subscribant.

Nullam tamen animarum curam, vel Sacramentorum administrationem in Ecclesijs sibi assignatis Diaconos Cardinales habuisse, ex Gelasij Papæ Sanctione apparet, & affirmant Panuinus, alijq. locis superius adductis.

Quanam vero sint Ecclesiae in Diaconias erectæ, & Diaconis Cardinalibus assignari solita, dictum est supra cap. proximè præcedenti.

Neminem verò in Diaconorum Cardinalium numerum assumendum esse, nisi saltem in XXI. suæ ætatis anno constitutum, ut scilicet intra annum omnino ad sacrum Diaconatus Ordinem valeat, & debeat promoueri, ab eodem Sixto V. sancitum apparet: hæc autem Sanctio ex Hostiensis doctrina roboratur, dum affirmat, nullum inter Cardinales esse, quin saltem sit Diaconus.

Et si Cardinalis in Diaconatus Ordine constitutus non fuerit, ab electione Romani Pontificis repellendus erit ex Pij Quarti Constitutione: quod quidem statutum desumptum videtur ex Concilio Viennensi sub Clemente V. celebrato, cuius Sanctionem habes in hæc verba. Statuimus, ut nullus de cætero in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis vocem habeat in Capitulo, nisi saltem in Subdiaconatus ordine fuerit constitutus. vbi glosa etiam ad Cardinales (quàmuis in hoc sacro Collegio Diaconorum tantum Ordo reperiatur, ut diximus) ex doctrina Hostiensis iam adducta superius extendit.

Et ratio desumi potest ex Epistola Theodosij Imperatoris primæ Synodo Ephesinæ

a in annal. tom. 3. anno 324. pag. 247.

b de septem Urbis Eccles. cap. 3. § lib. 27.

c post vitæ Hæginij Papa, ubi S.R.E. Cardinalium originem refert, tom. 1. pag. 47. e loco sup. cit. f loco proximè cit.

g Bullar. non. tom. 2. conf. 50. § quoniam verò, pag. 564.

h conf. 55. §. in super. bullar. non. tom. 2. pag. 573.

i c. Diaconos propriam, dist. 93.

k d. Conf. 50. §. 6. ne posthac. l. c. 2. n. 2. de offic. Archipresb. m Conf. 63. §. 25. Statuimus etiam, Bullar. non. tom. 2. pag. 91. n in Clem. 2. de stat. & qualis.

A

B

C

D

E

conscripta, & à Gratiano a relata. *Illicitum* (inquit) *est, qui non sit in ordine, ecclesiasticis miscere tractatibus.* Qui enim ad Diaconatus, vel Subdiaconatus Ordinem promotus non est, à Clericali statu recedere potest; b vt de Henrico Cardinali ad Regnum Lusitanum, & Ferdinando Mediceo ad Magnum Etruria Ducatum assumptis testatur Paleottus, c & nos Ferdinandum Gonzagam, Paulo Quinto sedente, sacra dimissa Purpura Mantuanum Ducatum accepisse vidimus; atque recentissime idem egerunt Mauritius Princeps à Sabaudia, Camillus Princeps Pamphilius, & Ioannes Kasimirus de Polonia, de quibus omnibus latè pertractat Carolus Cartharius Conciuis meus, & Aduocatorum Sacri Consistorij Decanus in Syllabo eorundem Aduocatorum, ab ipso elaborato.

Verùm cum hæc iuris positiui tantummodò habeant assistentiam, illis aliquando Summi Pontifices abrogarunt, nedum quoad ætatem, sed etiam quoad vocem in electione Pontificis; quam rom fofius infra, ubi de Cardinalium electione agendum erit, pertractabimus.

Interim nosse ne pigeat, quæ Jacobatus, d & Manfredus e scriptis mandarunt; Cardinalem scilicet maiorem esse administratione Episcopò, & ideo vnus ex Diaconis Cardinalibus Pallio induit Archiepiscopum (precedente prius instantia facta in secreto Consistorio per vnum ex Aduocatis Consistorialibus) Panormitano fte. Et Cardinalem Diaconum, etfi nullum ex Ordinibus sacris habentem, benedicere tamen solemniter posse, Mart. Lauden. g affirmat.

Neque facienda vis est in verbis Theodosij Imperatoris, quia ex sectura constat de Candidiano Comite à quacumque ecclesiastica dignitate seruetto ipsum fuisse loquutum; & ideo nulla adest cum S. R. E. Cardinalibus proportio, qui ppequi cum Summo Pontifice vnum corpus constituunt, & vniuersalem Ecclesiam repræsentant.

Tandem ex eadem Sixti V. Sanctione h notandum erit. Si quis Cardinalium Diaconatus Ordine insignitus ex deuotionis seruore (prout ad Eminentissimo, ac Reuerendissimo Francisco Diacono Card. Barberino san. me. Urbani Octau. ex germano fratre nepote factum fuisse scimus) ad Presbyteratus Ordinem promotus fuerit, nihilominus in eodem Diaconatus ministerio permanebit, quosque ex denuo creandis Cardinalibus alij Diaconi præfinitum numerum xiiii. suppleant, & in eius subrogentur locum. Hæc autem ubi expleta fuerint, Diaconus ille Cardinalis ad Presbyteratus Ordinem promotus Cardinales omnes Presbyteros post eum sacra Purpura decoratos antecellere debet, ex Clementis Octau. Sanctione i.

Sed cum aliquando interrogatus fuissim, an præter Diaconos Cardinales fuerint etiam Cardinales Subdiaconi; prima fronte negatiue respondi, quia ex iam dictis triplex tantum Ordo Cardinalium apud probatos Scriptores reperitur; verùm cum Ciacconem, illique addentes in vitis Pontificum, & Cardinalium denuo reuoluerim,

inueni Fridericum Lotharingum à Victore xi. sacra Purpura decoratum anno 1057 Cardinalem Subdiaconum nuncupatum, eodemque quoque titulo insignitum. Hildibrandum Soanensem inter Cardinales à Nicolao II. creatos sub num. 4. ita descriptum. *D. Hildibrandus Boniciij filius Soanensis Tuscus Monachus, & olim Prior Cluniacensis, ex Abbate S. Pauli extra Urbem via Ostiensi, & S. R. E. Card. Subdiacono, & Oeconomo Apostolica Sedis Archidiaconus Cardinalis S. Mariae in Dominica factus est.* Hæc Ciacconus, & ante ipsum Panvinus: atque hi duo Cardinales Beati Petri sedem adepti fuerunt, hic Gregorij VII. ille Stephanj IX. nomen habuerunt. Vterius apud Baronium k Papæ Alexandri xi. Nuncios fuisse R. Diaconum Sancti Georgij, & R. Subdiaconum Apostolica Sedis Cardinales, inuenio: & Guglielmus Tyrius l Joannem Subdiaconum Cardinalem S. R. E. commemorat.

a c. satis euiden-
ter. dist. 96.
b c. 1. de clerice.
coniug. c. cum ex
eo. de elect. in 6.
c de sacri Con-
sist. Consult. con-
clus. oper. memb.
3. cap. 1. pag. 345.

d de Concil. lib. 1
arr. 1. n. 94 vsq;
ad num. 254.
e dec. 887. in 2.
f in c. signifi-
ca. num. 9. vers.
quia vnus. de
elect. in c. 1. de
g. v. de Card.
9. 2. lib. 2.
h de Concil. lib. 1
arr. 1. n. 94 vsq;
ad num. 254.
i Conf. 48. in l.
lar. nou. tom. 3.
pag. 65.

k annal. tom. 12.
anno 1177. fol.
721. sub litera E.
l hist. sacra lib.
22. cap. 12.

CAPVT VIII.

De Cardinalatus Dignitate.

Quoniam diuisio ex Rethorum traditione est, per quam aperimus quid conueniat, quid in controuersia sit, & per quam exponimus, quibus de rebus dicturi sumus, ut audientium animus præparetur, ideo Cardinalatus Dignitatem in triplicem Ordinem diuisam supra retulimus; sequitur modo, ut de ipsa Dignitate dicamus.

Est autem Cardinalatus Dignitas adeo sublimis, & eminentis, ut nulla prorsus in Ecclesia Hierarchia maior (Summo Pontifice excepto) reperiri valeat; nam et si Episcopalis Ordo, siue gradus, uti Sacramentalis est, superioritatem quandam potestatis supra alios Ordines Sacerdotales habeat, administratione tamen, qua S.R.E. Cardinales in vniuersali Ecclesia regenda, & in maioribus causis definiendis Romano assistunt Pontifici, Episcopis profecto digniores esse dicuntur, Antonio Paga. a teste, qui ex Diuo Augustino b desumpsit, dum ita D. Hieronymo scripsit. *Quantum secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesia vsus obtinuit, Episcopatus maior Presbyterio sit, tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est.* Hæc Augustinus, cuius minoritatem interpretatur Ludou. Roman. c quia S. Hieronymus Damaso Papæ assistebat in administratione vniuersalis Ecclesiæ, Augustinus verò vni tantum Ecclesiæ præerat. Et hæc ratione motus Staphil. d scribit, nobiles Venetos nobiliores esse nobilibus Ragusinis.

Immo nedum Episcopo, sed etiam Patriarchæ de consuetudine Romanæ Curie (quæ seruanda est) Cardinalis, quamuis Presbyter, seu Diaconus præfertur, ea ratione, quia Cardinales vnâ cum Papa iudicant omnes, & consequenter etiam Patriarchas: sunt etiam Cardinales Coadiutores Pontificis in executione Sacerdotalis officij; ita Lancellot. Corrad. e qui multa quoque alia congerit: videndus est etiam Cassaneus, f & alij, per eum relati, dicentes vnum corpus constitui ex Papa, & Cardinalibus; atque hoc suo Diplomate roborauit Eugenius IV. g in hæc verba. *Ipsos præterea Cardinales pro honoris, ac dignitatis eminentia partem sui corporis Summi Pontifices appellant. Ex quo sine vlla dubitatione ostenditur, post Caput Ecclesiæ, quod est Papa, contigua sui corporis membra, quæ sunt fratres eius Cardinales, præ ceteris Ecclesiæ membris, ac partibus honorari debere &c.* Huc vsque Eugenius, cuius sententiæ si nondum acquiescis, audi Henrici VII. Imperatoris Sanctionem, post receptum in Vrbe à Clemente V. Sacri Imperij Diadema anno salutis nostræ 1313. Pisis editam. *Henricus VII. Diuina fauente Clementia Romanorum Imperator Augustus ad æternam rei memoriam. Reddentes honorem, & debitam reuerentiam summa, & indiuidua Trinitati, cuius providentia, & miseratione benigna Romani Imperij Diadema suscepimus, & gubernamus Imperium &c.* omissis alijs. *Quapropter Romanum Pontificem, & ipsius Ecclesiæ Cardinales, qui sunt eius corporis pars præclara, ab omni iniuria esse præcipimus alienos &c.* cætera videnda sunt apud Cherubinum iuniorem. h

Nec leue mihi videtur argumentum deductum à simili, nempe ab Electoribus Imperatoris, qui summa Dignitate pollere dicuntur, eò quia sit illis huiusmodi facultas attributa, ad S.R.E. Cardinales, qui non Imperatorem, reum scilicet temporalium Dominum, sed Iesu Christi in terris Vicarium, Beati Petri Successorem, & sub cuius potestate spiritualia cuncta locantur, eligendi facultatem habent. i Tantò autem spiritualia temporalibus sunt præferenda, quantò anima præfertur corpori; eaq. collocanda est inter Pontificem Maximum, & Imperatorem, ac Reges differentia, quæ inter Solem, ac Lunam adesse videtur, ut est Innocentij III sententia ad Imperatorem Constantinopolitanum scribentis k in hæc verba. *Præterea nosse debueras, quòd fecit Deus duo magna luminaria in firmamento Cæli, luminare maius, ut præset diei, luminare minus, ut præset nocti, utrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum igitur Cæli, hoc est vniuersalis Ecclesiæ fecit Deus duo magna luminaria, id est duas instituit Dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas; sed illa, quæ præset diebus, id est spiritualibus, maior est, quæ verò carnalibus minor, ut quanta est inter Solem, & Lunam, tanta inter*

Ponti-

in compend.
Bullar. ad Const.
15. Eugenij IV.
schol. 2 pag. 58.
tom. 1. l. 1. c. 1.
i c. oportebat. c.
nullus. dist. 79.

de Ordin. iur.
risd. & resid.
Episc. sect. 1. in
fin. vers. Card.
natum autem.
v. epist. 19. prope
fin. ad D. Hiero-
nymum, relata
in c. quinquam.
2. q. 7.
c. in sermone ha-
bito in Concilio
Basiliensi. nu. 19.
d. in tract. de li-
ter. gratia. tit. de
prærog. expect. in
6. par. princip. n.
28. pag. apud me
99.
e. in templ. omn.
iudic. lib. 2. cap. 2.
§. 3. de excellen-
tiis. Card. num. 3.
f. in cathol. glor.
Mund. consil. 10
& 11. par. 4.
g. Const. 15. §. 6.
bullar. nou. tom. 1
pag. 282.

in compend.
Bullar. ad Const.
15. Eugenij IV.
schol. 2 pag. 58.
tom. 1. l. 1. c. 1.
i c. oportebat. c.
nullus. dist. 79.

k. c. solita, & præ-
terea de maioris,
& obed.

Pontifices, & Reges differentia cognoscatur. Et supra. Non negamus, quin praelat Imperator in temporalibus illos dumtaxat, qui ab eo suscipiunt temporalia, sed Pontifex in spiritualibus antecellit, quæ tantò sunt temporalibus digniora, quanto anima præfertur corpori. Hactenus Innocentius hic: scribens verò ad Patriarcham

A Constantinopolitanum, *a* vt aliam inter Pontificem, & Principes assignaret differentiam, hæc ait. *Caput Pontificis chrismate consecratur; brachium verò Principis oleo delinitur, vt ostendatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem &c.* Si plura desideras, consule Amadeum à Ponte, *b* & Iulium Cartharium Conciuem meum, & dudum almæ Urbis Senatorem, in sua copiosa Disputatione, pro ecclesiastica immunitate lucubrata, & à Carolo ipsius filio typis euulgata, vbi ad saturitatem de huiusmodi præminentia perleges, Nos autem nostrum reassumendo argumentum, dicimus, nedum à simili, sed etiam à fortiori procedere, quia ex ipsis Electoribus regularitèr non eligitur Imperator; sed ex sacro Cardinalium Collegio Summus Pontifex constituendus est, vt in Basilica Constantiniana, Stephano III. Pontifice præsidente, sancitum legimus. *c*

B Verùm quia de Cardinalatus Dignitate, & eminentia multa dicenda sunt infra, vbi de priuilegijs Cardinalium agendum erit, non hic vltèrius immorabor: omittenda tamen non sunt, quæ Petrus Damian. à Sigonio *d* relatus scribit. *Romani Cardinales (inquit) Romanum Pontificem principalitèr eligunt, & quibusdam alijs prærogatiuis non modò quorumlibet Episcoporum, sed etiam Patriarcharum, atque Primatum iura transcendunt, saluo quippe vniuersalis Ecclesiæ Sacramento, isti sunt oculi vnius lapidis, ipsi lucerna vnius candelabri.*

C Quædam verò Cardinalium attributa referre non inutile duxi. Dicti enim sunt Filij primi gradus, Patres spirituales, Fratres Pontificis, Cardines Orbis, Consiliarij, Auditores, Consultores, Assessores Romani Pontificis, Principes illustres, superillustres, Columnæ Ecclesiæ, lumina Ecclesiæ, Stellæ, Cardines, & Caput vniuersæ Ecclesiæ, Apostolorum Vicegerentes, Pars Corporis ipsius Papæ, sic se habentes ad Papam, vt Senatores ad Imperatorem, scripti in Diademate Principis, Regibus æquiparantur, similes Præfecto Prætorio, Maximi, Splendidissimi, Potentissimi, Eminentissimi, Diui, quoniam eorum Senatus Diuinus est, Lucernæ ardentes, & Candelabra lucis, decoris, præstantiæ, atque splendoris, Filij dominaturi vniuersæ Terræ, non Urbis, sed Orbis vniuersi pondus sustinentes, Summorum Sacerdotum, ac Leuitarum vice fungentes, vniuscuiusque iudicio veritatem, & integritatem vitæ elucen- tes. Hæc, & alia multa Cardinalium attributa obseruarunt Manfred. *e* Roman. *f* Paleott. *g* Iacobat. *b* & Lancell. Corrad. *i*

Non omittam hic etiam referre, quod velut animaduersione dignum refert Gomefius, *k* Cardinalatus quippe Dignitatem non adeo illustrem, vt hodie est, aliquando fuisse, sed Episcopali inferiorem, itaut Dignitate minui, & gradu deprimi existimarent Episcopi ante Clementis V. & Ioannis. XXII. tempora, si ex Episcopis in Cardinalium Collegium cooptabantur; habebant enim Episcopi prærogatiuam, vt immediatè post Pontificem ante Cardinales in literis Apostolicis se subscriberent.

Comprobat hoc ex Bulla Ioannis xv. *l* qua in Sanctorum numerum relatus est Sanctus Vdalricus Episcopus Ciuitatis Augustanæ anno salutis 933. hic enim vides post Pontificis subscriptionem.

Ioannes Episcopus S. Anagnina Ecclesiæ consensi.

Benedictus Episcopus S. Pipernensis Ecclesiæ consensi.

Dominicus Episcopus S. Ferentina Ecclesiæ consensi.

Deinde sequitur.

Crescentius Episcopus S. Syluæ Candidæ Ecclesiæ consensi &c.

E Hunc autè Episcopatu diximus supra *m* inter septem Episcopos Cardinales adscriptu fuisse, & secundo loco, post Ostiensem scilicet sedisse. Et sequitur deinde subscriptio Cardinalium Presbyterorum, atque Diaconorum. Aliam similem subscribendi formam videas apud Baronium. *n*

Ex hac autem subscribendi forma in dubiam reuocari videntur, quæ diximus supra ex Panuino, anno scilicet 768. constitutos fuisse septem Episcopos Cardinales hebdomadarios, qui in Ecclesia S. Saluatoris obseruarent Missarum solemniam &c. Constat enim hanc Ioan. xv. Bull. Canonizat. editam fuisse post prædictorū Episcoporū institutionē an. 235. nec alius ex illis subscriptus apparet, quā Episcopus Syluæ candidæ, & hic nec etiā se Card. appellat, vt fecerunt subsequentes Presb. & Diaconi Cardinales.

C Quare

a c. 1. §. vnde in veteri de vniuers. sacr. b in quæst. laud. tit. qui feud. dare poss. a. n. 6. vsque ad 18.

c c. oportebat, dist. 79.

d de Regno Italia lib. 9. sub an. no 1059.

e decis. 42. vsque ad 70.

f d. sermone habito in Concil. Basili.

g de sacr. Consist. cōsult. par. 1. q. 5. h de Concil. lib. 1. art. 1. nu. 159 & seq.

i in templ. omn. iudic. lib. 2. cap. 2. §. 3.

k in præc. regular. Cancell. tit. Episcoporum dignit. diminutio l Bullar. nou. tom. 1. pag. 9. m de Cardin. Episcop. cap. 5.

n in annal. tom. 11. anno Christi 1092. in fn pag. 640.

Quare alterum de duobus dicendum putarem; aut non erat tunc temporis isti septem, vel ut hodie sunt, sex Episcopi Cardinales, aut dedignabantur Episcopi hoc nomine Cardinalis uti, ut Gomeſius ſcribit; addens hoc idem ſeruatam fuiſſe in quibusdam literis Apoſtolicis Vrbanum 11. Salerni datis 14. Kal. Octobris 1092. quæ apud Baronium *a* videndæ ſunt.

Verum cum Paſchalis huius nominis 11. Canonicis Regularibus S. Auguſtini Lateranenſem Eccleſiam perpetuo conceſſiſſet, & hoc literis Apoſtolicis, ſacroſancto Cardinalium Collegio comprobante, roboraffet, poſt ipſius Põtificis ſubſcriptionem hæc ſequuntur.

Ego Lambertus Oſienſis Episcopus interfui. & ſubſcripſi.

Ego Vincentius Portuenſis Episcopus ſubſcripſi.

Ego Cinthius Sabinenſis Episcopus interfui.

Ego Denigo Tuſculanus Episcopus &c.

Ego Corradus Praneſtinus Episcopus &c.

Ego Leo Albanenſis Episcopus &c.

Sequuntur deinde ſubſcriptiones Presbyterorum, & Diaconorũ Cardinalium, ut videre eſt in Bullar. nouo; *b* Paſchalis verò 11. die 22. Auguſti 1099. Summus Pontifex Romæ renunciatus fuit; bulla verò prædicta edita 6. Kal. Ianuarij, Incarnationis Dominicæ anno 1106. Pontificatus 7. Quamobrem ex vicinitate temporis, quia immediatè poſt Vrbanum 11. Beati Petri Sedem Paſchalis 11. aſcendit, argumentari licet, modum hunc, & ordinem ſubſcribendi Episcoporum Cardinalium primò, deinde Presbyterorum, & Diaconorum, ipſo Paſchale ſedente ceptum fuiſſe.

Tandem, ut vnde diſceſſit, noſtra reuertatur oratio, ad huius Cardinalatus Dignitatis fulgorem illuſtrandum non parum conferre videntur, quæ Card. Paleottus *c* obſeruat, vbi de Cardinalium creatione agit. *Quamuis* (inquit) *Episcopi quibuſcumque anni diebus, & temporibus creari poſſint, Cardinalium tamen promotio ſtatim tantum menſis Decembris ferijs celebratur. Etsi nouas quotidie Eccleſias erigi, atque Episcopos nouos creari ad propagandam Religionem ſit neceſſe, Cardinalium tamen Collegium certo numero regularitèr concludi ſolet. Episcopus vnusquisque Eccleſiæ ſuæ tanquam ſponſa adſcribitur, à qua quæ ſibi ad ſuſtinendam Dignitatem, pauperemquè gregem ſuum alendum ſunt neceſſaria, tanquam coniugalem dotem ſuſcipit; Cardinales verò ad vniuerſalem Eccleſiam, Paſtoremquè illius adiuuandum inſtituti, nullo certo loco ſollicitudinem ſuam circumſcriptam habent, ſed Papæ ipſi adſiſtunt, aut quò ille iuſſerit, ſe transferunt, & ab ipſius, tanquam Eccleſiæ Capituli, benigna manu vnusquisque ſubſidia neceſſaria conſequi debet. Episcoporum nominatio, aut præſentatio quandoque ad Reges, Principes, aut Canonicorum Capitulos pertinet; verum auctoritas Romani Pontificis in Cardinalium creatione adeo propria, & præcipua exiſtit, ut nulli proſus, quocumque ille gradu, aut dignitate fulgeat, tribuatur.*

Ex quibus, & alijs multis, quæ adduci poſſent, colligendum puto, conſuetudinem Romanæ Curie, ut Cardinales Episcopis, cæterisque eccleſiaſticis Dignitatibus præferantur, optimis eſſe ſultam, innixamquè fundamentis, quorum pars videnda erit apud Lancelot. Corrad. *e* & alios ab ipſo relatos.

CAPVT IX.

De Cardinalium lectione: & qui ad Cardinalatus Dignitatem promouendi ſint.

Poſtquam vidimus, quanta ſit eminentia Cardinalatus, & quantus ſplendidiffimæ huius Dignitatis in Romana, & vniuerſali Eccleſia radius, quinam ſint ad hanc Dignitatem promouendi, quidè in Cardinalium lectione à ſacris Concilijs, Sanctis Patribus, Summorumquè Pontificum Sanctionibus pro lege tradatur, nunc cognoscendum erit.

Sciendum eſt igitur, duplici via poſſe Summum Pontificem Cardinaliũ creationè celebrare, altera ſcilicet de plenitudine poteſtatis, de iure autem ordinario altera; in vtraque tamen ea, quam res ipſa poſtulat, prudentia, maturaquè animi deliberatione vtitur, ut loco, muneri, aut Eccleſiæ indigenti conſulatur, non ut inde homines, aut familiæ illuſtrentur, vel quia amicitie, aut ſimiles cauſe vinculum aliquod adſtrin-

a loco ſup. prox. cit. annal. tom 11 an. Chriſti 1092 pag. 640.

b inter Conſt. Paſchalis 11. Bullar. nou. tom. 1. pag. 16.

c de ſacr. conſiſt. conſult. par. 4. q. 1.

d in templo omnium iudic. lib. 2. cap. 2. §. 3. de excell. & potent. Cardin.

adstringat; hæc etenim in negocijs publicis peragendis Sancta Sedes non sequitur, iuxta ea, quæ Diuus Hieronymus scripsit ad Titum *a* in hæc verba. *Moy- ses amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus est, potuit utique successores Principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere Dignitatem; sed extraneus de alia Tribu eligitur IESVS, ut sciremus Principatum in populos non sanguini deferendū esse, sed vitæ &c.* & Gregorius huius nominis *ix* hæc monumentis tradidit. *b* Nos igitur attendentes, quod non genus, sed virtutū nobilitas, vitæ honestas gratū faciunt Deo seruitorem, ad cuius regimen non multos secundū carnē nobiles, & potentes elegit, sed ignobiles, & pauperes, eo quod non est personarū acceptio apud ipsum &c.

Nec solum Sanctis Patribus, & quibus rerum spiritualium incumbit sollicitudo, hæc veritas innouit, sed etiam iis, quorum administratio in temporalibus potissimum versatur, Imperatoribus scilicet cordi fuit: siquidem Leo, & Anthemius hanc inter alias Sanctiones literis commedarunt. *c* *Castus, & humilis nostris temporibus eligatur Episcopus, ut quocumque locorum peruenerit, omnia vitæ propria integritate purificet; nec precio, sed precibus ordinetur Antistes: Tantum ab ambitu debet esse sepositus, ut quaratur cogendus, rogatus recedat, inuitatus effugiat; sola illi suffragetur necessitas excusandi: profectō enim indignus est Sacerdotio, nisi fuerit ordinatus inuitus &c.* Quam sententiam ferè iisdem verbis suis voluminibus inserere dedignati non sunt Diuus Gregorius, *d* & S. Bernardus; *e* ille quidem his verbis. *Sicut locus Regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus; & sicut scriptum est, ne quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Hæc Gregorius. Bernardus verò. *Non inconsideratè eligendi quique, seu colligendi sunt in opus ministerij huius; sanè huic negotio non ingerat rogans; consilio, non prece id agendum est: adulantem, & ad placitum cuiuscumque loquentem unum de rogantibus puta, etiamsi nihil rogauerit: pari pondere existimaueris eius humilitatem, qui timet, & eius, qui sperat: itaque non volentes, neque currentes assumito, sed cunctantes, & reuertes etiam collige; illos compelle intrare.*

C Hactenus Diuus Bernardus.

Nec dicatur prædictos Auctores de Episcoporum, non autem Cardinalium electione loqui; quia Sacrosancta Oecumenica Tridentina Synodus *f* ea omnia, & singula, quæ de Episcoporum præficiendorum vita, ætate, doctrina, cæterisque qualitatibus constituta sunt, eadem quoque in creatione S.R.E. Cardinalium, etiamsi Diaconi sint, exigenda fanciuit, quos Sanctissimus Romanus Pontifex ex omnibus Christianitatis Nationibus, quantum commodè fieri poterit, prout idoneos repererit, assumet. Cur autem ex omni Natione eligendi sint Cardinales, Gomesius *g* respondendo ad ea, quæ Iacobatius, & alii quidam scripserunt, non consueuisse scilicet Ecclesiam Romanam Cardinales de Alemania assumere, ne ipsius Ecclesiæ secreta Imperatoribus pandantur, hanc ex Diuo Bernardo rationem affert. *Vt vnusquisque scilicet genti suæ, cuius mores, & aditus notiores habet, facilius, & certius valeat iustitiam ministrare: quis enim negabit, originarios melius conditiones hominum suæ Patriæ cognoscere, quàm quiuis alius? iudicat enim quis facile de his, quæ nouit, ut primo Ethicorum dicitur.* Hæc Gomes. Quam etiam rationem reddere, & in literis Apostolicis inserere dedignatus non est Sixtus V. *b* dum statuit, ex omnibus Christiani Orbis Nationibus, quantum commodè fieri poterit, assumendos esse Cardinales, ut Regnorum, Prouinciarumquæ mores, res, & negocia promptè, & fidelitèr pro rerum emergentium opportunitate Pontifex ab illis cognoscat &c. Verùm alia multa ad rem affert Paleot. *i* videndus.

Præterea Cardinalis nomine, & dignitate decorandos putat Albanus, *k* quos singularis industria, explorata fides, morum maxima grauitas, & sapientia ad hanc sacrosanctam euexerit Dignitatem, quæ mutuatus est à Baldo, *l* dum ita scripsit. *In Præfectis Prætorio eligendis tria debent esse præcipua, industria singularis, fides explorata, & morum maxima grauitas; idem in Cardinalibus, addite sapientiam.* Hæc Baldus. Non oportet enim qui Episcopi sunt, indigere doctrina, sed aliorum esse doctores, ut Constantinus Cypri Episcopus *m* affirmat.

Sed audi, quæ nouissimè Sixtus V. edixerit. *n* *Ceterum ut non solum honore, sed etiam re ipsa Cardines sint, statuimus, ut lectissimi, & præcellentes viri in ipsum Collegium adscribantur, & quorum vitæ probitas, morum candor, præstans doctrina, & eruditio, eximia pietas, & erga salutem animarum ardens studium, & zelus in dandis consilijs, sincera fides, & integritas, in rebus gerendis singularis prouidentia*

a cap. 1. relata in c. Moyse, 8. q. 1.

b c. penult. vers. nos igitur, de præbenâ.

c in l. si quomquam, C. de Episcop. & Cleric.

d lib. 6. epist. 4. relata in c. in scriptis, 8 q. 1. *e* lib. 4. cap. 4. & 5. de consider. ad Eugen.

f sess. 24. de reformat. cap. 1. vers. ea omnia.

g in reg. de idio. mar. q. 1. postprin. pag. apud me 113

h Const. 50. 5. ut autem.

i de sac. Consi. Consult. par. 3. q. 1. pag. 149.

k tract. de Card. q. 8. col. pen. vers. hæc enim.

l in l. 1. num. 2. C. de off. Præf. prætor.

m d. c. conueni. tibus, 1 q. 7.

n Const. 50. 5. 14

dentia, constantia, & auctoritas, & alia qualitates à iure requisitæ, tam ipsi Pontifici, quàm uniuerso Collegio cognitæ, & probatæ sint. Hæc Sixtus. Videre quoque poteris Epistolam Petri Damiani à Baronio a relata.

Quibus ex verbis, iunctis etiam alijs supra deductis, satis dictum videtur, quænam potissimum requirantur, quæuè à Summo Pontifice in Cardinalibus creandis obseruanda erunt. Quamobrem si quæ inter Sanctorum Patrum documenta, summorumquæ Pontificum Sanctiones, ne quis scilicet inter hos Purpuratos Patres adsciscatur, legitima viderentur impedimenta, recenseamus, non iniucundum, vt opinor, erit.

Offert autem se nobis primo loco Iulij III. Constitutio, *b* qua cauetur, ne vlllo vnquam tempore in S. R. E. Cardinalem aliquis assumatur, qui sit frater germanus alterius Cardinalis viuentis, itaut eodem tempore duo fratres germani in eodem Collegio non sint.

Hanc verò Sanctionem comprobauit, auxitquæ Sixtus V. *c* dum ad fratres ex vtroque, vel alterutro parente natos, ac etiam patruæ, vel amitino, aut consobрино Cardinali viuente, alter eius patruelis, vel amitinus, aut consobrinus ad Cardinalatum valeat promoueri, legem ampliauit.

Et pari ratione, ne patruo, aut auunculo Cardinali viuente, eius ex fratre, vel sorore Cardinali existente, illius patruus, aut auunculus, nec vllus denique alius, qui mo, aut secundo tantum gradu consanguinitatis alicui Cardinali viuente coniunctus, quamdiu is vixerit, in Cardinalem assumi possit, & si assumatur, irrita sit electio, & prohibita dispensatio, sanciuit. *d* Sed apud ethnicos quoque, Romanos scilicet priusquam veram agnouissent Fidem, cautum fuisse, ne duo ex eadem gente in eodem Collegio Sacerdotes essent, ex Dio. scribit Rosinus. *e*

Præmissorum ratio assignatur, *f* vt factionum fomes, & simultatum ansa, quantum cum Domino possit, in hoc sacro Cœtu rescindatur.

Et ne viri sacrarum rerum penitus imperiti, & rudes velut in Ecclesia Dei hospites, & peregrini tanto muneri præficiantur, qui antea clericali caractere insigniti, & in quatuor saltem Ordinibus minoribus constituti non sint, & habitum, ac tonsuram per annum gestauerint clericalem, ad Cardinalatus honorem assumi nequeunt. *g*

Nec etiam Diaconus Cardinalis pronuncianus erit, qui saltem in XXI. suæ ætatis anno non fuerit constitutus; itaut intra annum omnino ad sacrum Diaconatus Ordinem valeat, & debeat promoueri; quibus minimè seruatis, inhabilis habeatur ad omnia; *h* itaut in electione futuri Pontificis actiua, passiuæque voce careat, Pio IV. iubente. *i* Actas enim congrua in vnoquoque Magistratu necessaria creditur, ad latè tradita per Mastril. *k* dum pro vtraque parte disputat, an sint minores ad Magistratum admittendi. Nec spernenda sunt, quæ scripsit Menochius, *l* dum quærit, cuius ætatis eligendus sit Senator, & quid in alijs Iudicijs, & Magistratibus sancitum legatur. Quantum verò tribuatur ætati, docet Tiraquel. *m* & alia congerit Paleot. *n* apud ipsos videnda.

Illegitimi, etiam per subsequens matrimonium legitimati, aut etiam super defectu natalium auctoritate Apostolica dispensati, etiam si essent magnorum Principum, Ducali, aut maiori, Regia scilicet, & Imperiali auctoritate fulgentium, filii, quamuis ex soluto, & solata, inter quos tunc matrimonium constare posset, geniti, ad Cardinalatus Dignitatem promoueri minimè debeant, ex eadem Sixti V. Sanctione, *o* Manfred. decis. 246. Consule quoque Mastrillum, *p* vbi de illegitimis, seu bastardis à Magistratibus remouendis agit: & alia cognosci possunt ex Gambar. *q* Refert enim ad rem Gomesius, *r* quendam spurium ab Eugenio IV. in Cardinalem, assumptum, ante receptionem pilei quasi miraculosè rebus humanis ereptum.

Prohibentur etiam inter Purpuratos Patres adscribi, qui corpore vitati, aut quibusuis alijs impedimentis ad sacros Ordines iuxta canonicas Sanctiones promoueri non possunt, etiam si auctoritate Apostolica cum ipsis dispensatum fuerit. Eadem quoque lege repelluntur, qui alicuius criminis, aut infamiae nota respersi fuerint inuenti, eodem Sixto V. mandante. *s*

Qui verò filios ex legitimo quoque matrimonio suscepit, cum nequeat certum suæ continentiae testimonium exhibere, verendumquæ sit, ne erga proprios filios naturali affectu nimia propensione feratur, ac multiplici liberorum cura distentus, Ecclesiae negocia sibi credita aut negligentè tractet, aut minus sollicitè, & fidelitè, quam par est, eiusdem Ecclesiae iura tueatur, adde si nepotem, seu neptem ex filiis habeat, nullatenus sacra Purpura decoretur. *t*

a in annal. rom. 11. sub an. 1057 pag. 237. litera C.

b Const. 22. Bullar. nou. rom. 1. pag. 715.

c Const. 50. §. 17

d d. Const. 50. §. 18.

e antiq. Roman. lib. 6. cap. 17. pag. apud me 269. litera B. *f* d. Const. 50. §. 17.

g d. Const. 50. §. 15.

h d. Const. 56. *i* d. Const. 63. §. 25.

k de magistrat. lib. 2. cap. 5. *l* tract. de arbit. iudic. casu 540. *m* de iure primog. in presat. à num. 99. vsque ad 106.

n de sacri Consist. consulte par. 4. §. 1. pag. 150. *o* d. Const. 50. §. 12.

p de Magistrat. lib. 2. cap. 12. à num. 37. ad 46. *q* de offic. & potest. legat. lib. 7. num. 69. & seqq. *r* ad reg. Cantuar. de trien. possess. q. 2. post prin. *s* d. Const. 50. §. 13.

t d. Const. 50. §. 16.

Et cum per sexcentos, & amplius annos à Clemente, Anacleto, Euaristo, Alexandro, aliisque Romanis Pontificibus continuata serie obseruatum fuerit, vt mense Decembri dumtaxat, in ipsis temporibus, seu ieiuniorum diebus Cardinaliam creatio, seu promotio fiat, eandem legem ab eodem Sixto innouatam habes. *a*

A Romana Curia absentes in hoc sacrosancto Purpuratorum Patrum Senatu ascisci non debent, nisi conditione adiecta, vt intra annum ad ipsam Curiam accedere, & Apostolorum limina visitare teneantur.

Nec biretum rubrum, quod à Romano Pontifice de more benedici, ac per certum Nuncium mitti solet, eis tradatur, illorumuè capiti imponatur, antequam iurent in manibus Personæ alicuius in ecclesiastica Dignitate constitutæ, se intra annum à die præstiti iuramenti numerandum, omni mora postposita, ad Urbem, vel aliò, vbi Romana Curia eo tempore fuerit, personalitèr aduenturos; & si hoc iurare recusauerint, biretum rubrum eis denegetur, ac inhabiles ad huiusmodi Dignitatem vltèr sequendam declarentur, eodem Sixto V. ita mandante, *b* qui huius Sanctionis rationem reddens hæc addit. *Proprium Cardinalium munus est Christi in terris Vicario assistere, eique in regenda Ecclesia Catholica consilium, & operam prestare; absurdum propterea videtur, procul ab ipso Summo Pontifice S. R. E. Cardinales vitam agere, & locum, mansionemquè suam in Ecclesia Dei adeo præcelsam, contra huiusmodi officij debitum, & in suarum perniciem animarum negligere, ac deserere.*

Nulla quoque, & irrita reputabitur electio illius, seu illorum Cardinalium, quæ vltra septuagenarium numerum fiat, itaut Episcopi VI. Diaconi XIV. Presbyteri verò sint L. Vltra prædictum numerum septuagenarium promotus, seu promoti non erunt pro Cardinali, seu Cardinalibus reputandi, nec vllam ius, seu titulum ex tali promotione acquirant, nisi ex post facto, deficiente scilicet vno, vel pluribus Cardinalibus, quo casu promotio conualescat. *c*

C Nec inter prædictos septuaginta Purpuratos Orbis Cardines præter egregios vtriusque iuris, aut Decretorum Doctores, insignes aliquot viri in sacra Theologia, Magistri, præsertim ex Regularibus, & Mendicantium Ordinibus assumendi, saltem quatuor, non pauciores desiderandi erunt. *d*

Verùm quæ diximus de ordinaria Summi Pontificis potestate, procedunt ita, vt ex quadam honestate hæc seruare teneatur; lex enim Pontifici indicari quidem potest, seruandi verò necessitas nulla imponitur, Paleotto teste. *e*

Potest enim Summus Pontifex prædecessorum Pontificum Constitutionibus abrogare, vt latè tradunt Natta, *f* Osaschus, *g* Seraphinus. *b* Et de potestate absoluta, cum nullis legibus, aut Constitutionibus ligetur, dum Beati Petri Sedem retinet, omnia quidem potest, vt communi voto testantur Paleottus, *i* & alii scribentes, *k* multaquè congerit Petr. August. Morla. *l*

D Exemplis verò res clarior apparebit. Sixtus IV. non expectato mense Decembri, nec ieiuniorum tempore, die 7. Maii Cardinales octo creauit, vt Cæremoniali Romano *m* legitur. Et hoc idem fecisse alios etiam, qui post ipsum Sixtum V. Apostolicam Sedem tenuerunt, nulla temporum habita ratione, sed quandocumque S. R. E. vtilitatem adesse putarunt, res ipsa demonstrat.

Et quòd plures fratres, patru, & auunculi in hoc sacro Collegio vno tempore assumi possint, optimè facit Pauli I. C. responsio, *n* vbi pater, & plures filii, & fratres possunt esse de Consilio Ciuitatum, & in suffragiis ferendis non vti domesticæ personæ, sed tanquam Decuriones considerantur.

E Nec etiam illa Cardinalium Diaconorù ætatis determinatio attenditur, quemadmodum nec antiquis temporibus seruata fuit. Petrus enim Belfortis, qui ad Pontificatum euectus, Gregorius XI. appellatus fuit, à Clemente VI. patruo in decimosextimo suæ ætatis anno Cardinalis creatus, ad Iurisprudentiam sub Baldo addiscendam Perusiam mittitur, Platina, & aliis id attestantibus. Raphael Santonius eodem ætatis anno decimosextimo à Sixto IV. in sacrum Collegium cooptatus fuit. Ioannes Mediceus, qui in Pontificatu, Leonis X. nomen assumpsit, in decimotertio suæ ætatis anno ab Innocentio VIII. sacra Purpura decoratur. Robertus de Nobilibus Politianus in eadem ætate constitutus, à Julio III. inter S. R. E. Senatores assumitur, Ciaccon. Garimbert. aliisque testibus; quod etiam apud S. Petrum in monte aureo ex ipsius epitaphio innotescit. Alexander Perettus vix pubertatem excedens, ab eodem Sixto V. qui legem tulit, in Cardinalium Collegium relatus, S. R. E. Vicecellarius,

a d. Const. 50. §. 10.

b d. Const. 50. §. 19.

c d. Const. 50. §. primum igitur.

d d. Const. 50. §. 9.

e de sacri Consist. consult. par. 1 q. 3. art. 2. per tot.

f conf. 112 nu. 2 g decis. 139 n. 20 h d. decis. 291 n. 12.

i loco cit. art. 3. per tot.

k in c. 1. de Constit. c. per venerabile. §. rationibus, qui fil sine legia.

l in emp. ver. iur. rit. 1 de legib. q. 1. m lib. 1 sectio. 8. cap. 1.

n in l. 7. ff. quod cuiusque vniuer. nomin.

cellarius, & Summator eligitur. Odoardus Farnesius à Gregorio XIII. Andreas Perettus, Ioannes Baptista Detus, Syluester Aldobrandinus à Clemente VIII. ante præfinitam ætatem in albo Cardinalium fuerunt descripti, sicut & alij multi, quorum nomina referre superuacaneum duco.

Neque in similibus Summorum Pontificum actionibus hæsitandum erit: nulli etenim dubium sit, tales ab ipsis eligi, qui moribus, & ingenio ætatem antecellant, itaut tanto muneri sint apti satisfacere, sed etiam eidem sacro Collegio maximo sint ornamento futuri: legimus enim in Eccl. *a* *Melior est puer pauper, & sapiens, quam senes stultus.* Et in sacra Tridentina Synodo *b* habes. *Ætas ornata moribus, illustris scientia, secunda consilio, & futurarum rerum prospectrix, & quorum probata vita senectus sit queritur.* Et ut B. Ambrosius *c* ait. *Sanctus Ioannes quamuis adolescens, & puer, quod usque ad Traiani vixerit Imperium, & post Passionem Domini sexagesimo octauo anno dormierit, in Apostolorum Collegio cooptatus fuisset, nulli tamen seniorum secundus fuit, cum in eo morum senectus venerabilis esset.* Et Deus loquutus est cum puero Samuele, omisso Heli octuagenario, ut doceret, quantum iuuentus ornata virtute polleat. Plura si cupis, Paleottum, *d* & Mastrillum *e* consule.

Nec etiam qui vxorem habuit, liberosque suscepit, adeo scrupulosè à sacra Purpura arcendus erit, ut diximus supra. Nam si Christus Dominus Beatum Petrum vxoratum, & filiam Petronillam habentem, & socrum, nedum Apostolum, sed illius sacratissimi Cœtus Principem ordinavit, cur ab ijs, qui eiusdem Christi vices in terris gerunt, Cardinalatus ordine, quem Apostolorum typum gerere diximus, matrimonio, & cœlibatu æquè probati repellendi erunt? Et Clementem IV. Pontificem utique sanctissimum, vxorem, filiosque habuisse, testantur Platina, & alijs in eius vita. Qua moti (ni fallor) ratione Iulius III. Fabium Mignanellum, pius V. Hieronymum Albanum, Urbanus VI. Laudiuium Zacchiam, ac Theodorum Triuultium Cardinales crearunt.

Recessit etiam ab aula solemnitas illa, quam in Cœremoniali Romano legimus, *f* de voto aliorum Cardinalium à Summo Pontifice in Consistorijs petendo, ubi noui creandi sint Cardinales: Summus etenim Pontifex nullo alio, seu paucorum postulato suffragio, in vnico Consistorio, & quocumque tempore viros sibi optimè notos Romanæ Sedis Consiliarios eligere, & sacra Purpura decorare potest, Iacobatio teste, *g* qui hanc quæstionem optimis argumentis discutit; & videndus est etiam Abbas, *b* qui in fortioribus terminis, nempe in rebus ad Fidem pertinentibus posse Papam, prætermissio Cardinalium consilio statuere concludit. Quandoque tamen sacro instante Collegio Cardinales creatos fuisse, lapis apud S. Laurentium in Panisperna super sepulchrum Cardinalis Sirleti testatur his verbis, alijs omissis. *A Pio IV. Pont. Max. sacro instante Collegio Cardinali creato &c.* Non enim personas ignotas, & secundum humanum sensum debita requisita non habentes Romanus Pontifex eligit, vniuersi namque Orbis agrum ante oculos gerens, lectissimos quosque flores, in hac, vel illa Regione nitentes, suo tempore excerpit, ut ex ijs splendidissimam sibi Consultorum, Assessorumque coronam, vniuerso Orbi gratam, ac salutarem contexat, ut Mosconius *i* obseruat, cui fauet, quod in Ecclesiast. *h* legitur. *Multi pacifici sint tibi, & Consiliarius sit vnus de mille.*

Immo & illegitimum, cum quo dispensatum sit, quiuè prudens literatus, religione, bonisque moribus præditus sit, posse ad Cardinalatum assumi, pluribus probat Gambar. *l* videndus; & Paleott. *m*

Verba autem, quæ in noua Cardinalium creatione ab ipso Pontifice proferuntur, nulla certa lege ligantur, sed ad libitum sunt, eodem Musconio teste. *n* Verum in Cœremoniali Romano *o* hæc habes. *Auctoritate Dei Patris Omnipotentis, Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra N. Episcopum (exprimitur enim Dignitas, quam candidatus habet) assumimus in Presbyterum, vel Diaconum, S. R. E. Cardinalem.*

Illud autem non omittendum censeo, Cardinales in secreto Consistorio pronunciatos non esse pro talibus habendos, quosque Cardinalatus insignia per Pilei rubri traditionem, Titulique assignationem, nec non annuli in digito de more immissionem realiter sint impressa, Eugenio IV. ita mandante. *p* In cuius facti contingentia consulti Corneus, & Iason, contrarium responderunt, ille *q* relatus à Corta *r* in suis memorab. hic *s* autem à Menoch. *t* dicendo, sæpe Pontifices huic Constitutioni

a cap. 4.
b sess. 23. cap. 12

c lib. 2. offic. cap. 20.

d loco cit. par. 3.
e 4. prin. pag. apud me 115.
e de magistrat. lib. 2. cap. 5. n. 83. 84. & 85.

f lib. 1. sect. 8. cap. 1.

g de Concil. lib. 7. arc. 5. num. 117. in tract. diuers. tom. 13. par. 1. h. q. 1. num. 13. & 14. ac alibi.

i de maiest. milit. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 5. K cap. 6.

l de off. & potest. legat. lib. 7. n. 84. & seq. *m* de nos. & spur. cap. 57. n. 7. n loco cit.

o lib. 1. sect. 8. cap. 3.

p Const. 1. 9. 2. Bullar. nou. 10. 1. pag. 270.

q cons. 278. lib. 3. v. verb. Cardinalium cœtus.

r 1. as. cons. 145. lib. 2.

t de arbit. lib. 2. cas. 185. num. 42.

tutioni derogasse, ea potissimum ratione, quia Papa solo verbo creare potest Episcopos, & Cardinales, ut notant Angelus de Perusio, *a* ac Iason. *b* & faciunt, quæ dicuntur infra priuileg. 7.

A Sancitum quoque fuit ab eodem Eugenio IV. *c* Cardinalem, cui os solemniter apertum non fuerit, in electione noui Pontificis vocem actiuam non habere. Verum huic etiam parti abrogauit Pius V. die 26. Ianuarij 1571. & idem quoque sancitum fuisse à Gregor XV. *d* testatur Iulius Laurus; *e* cuius quidem abrogationis tenor est, qui sequitur. Die 26 Ianuarij 1571. Quia aliquando dubitatum est, utrum Cardinales, quibus os clausum fuisset, si antequam illud eis aperiat, Sedis vacatio euenerit, utrum inquam in Summi Pontificis electione votum haberent, Sanctitas sua, requisitis Reuerendissimorum Dominorum sententijs, de eorum consensu, & assensu decreuit, quod cum potissima Cardinalis facultas in Romano Pontifice eligendo consistat, quæ sanè ipsis propter insignium, & Cæremoniarum defectum auferri non debet, ob eam causam Sanctitatem suam statuere, ut postquam aliquis S. R. E. Cardinalis creatus fuerit, honoremque acceperit, & consensum suum dederit, is statim vocem, & ius eligendi Romanum Pontificem habeat, & consequenter, etiam si Cardinalatus galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum, aut si clausum fuerit, nondum tamen apertum sit: videtur enim huiusmodi oris claudendi ritus ad precipuam Cardinalium facultatem, quæ circa Summi Pontificis electionem versatur, non pertinere, sed cæremoniam quandam esse ea de causa introductam, ut Cardinales antequam in Consistorijs, & Congregationibus suffragium ferant, de modestia, quæ ab ipsis in his, & alijs actibus adhiberi debet, quodammodo admoneantur &c. Habes decretum hoc impressum apud Cherubinum iuniorem *f*

C Pulchram quoque excitat quæstionem Iacobat. *g* numquid Cardinales à Summo Pontifice, dum Concilium habetur, electi, sint veri Cardinales, & in Conclauis admittendi: ac post multa, pro decisione quæstionis ait. Si Concilium contra Pontificem coactum sit, vel propter hæresim, vel aliud grauius malum, tunc non esse veros Cardinales; verum si ob aliam causam, non tamen contra Pontificem habeatur Concilium, veros tunc esse Cardinales affirmat; non enim tunc Papa subiacet Concilio, sed potius Concilium ab eo omnem auctoritatem sumit: Et Iacobatium refert, sequiturque Manfredus. *h*

D Denique non omittendum puto, per promotionem ad Cardinalatus Dignitatem, omnes Ecclesias, & Beneficia quæcumque, cuiuscumque nominis, & tituli sint, adde etiam officia in Romana Curia, quæ vacabilia vocant, & pecunia comparantur, vacare, ut post Cæremoniale Romanum *i* à Sixto V. *k* sancitum legimus. Plerumque tamen à Summis Pontificibus per literas Apostolicas dispensando conceditur promotis eorundem Beneficiorum retentio, ut in d. Cæremoniali; & hoc de consuetudine Curia seruari dicit Lancellottus. *l* Hæc autem Beneficiorum retentio conceditur, si talia sint Beneficia, quæ Cardinalitæ Dignitati non repugnent, ut in eadem Sixti Constitutione cauetur, enarrando etiam, quæ sint Beneficia, in quibus dispensari non possit; ut essent Archipresbyteratus, Archidiaconatus, Decanatus, Canonicatus, & similia, cum obtinens huiusmodi Beneficia teneatur residere in Choro, & locum habere post Episcopum, Cardinalis Dignitati non conuenientem.

C A P V T X.

De receptione, & Optione Cardinalium.

E Creatis S. R. E. Cardinalibus, receptio eorundem in sacrum Collegium celebratur; postmodum inter eos Titulorum optiones fiunt: quomodo autem hæc peragantur, paucis absoluam.

Fit igitur Cardinalium receptio in publicis Consistorijs hoc ordine, si nouitè creati in Vrbe fuerint: statim atque in secreto Consistorio à Papa pronunciati fuerint, ad Sanctitatem suam celeritè per nonnullos Eminentiss. Cardinalis eiusdem Pontificis ut plurimum Nepotis familiares, eodem habitu, quo antea utebantur, ad ipsum Cardinalem Nepotem ducuntur, qui illos Summo Pontifici præsentat, ab eoque biretum rubrum in camera recipiunt; exinde in eodem Palatio conuiuio excepti, à prandio domum reuertuntur, ibique publicè visitandi non sunt, *m* quousque

a in l. 1. num. 2.
in fin. C. de sent.
pass.
b loco cit. num. 1.

c d. const. 1. §. 3.
d in sua Constit.
super elect. Pont.
rif. edita. §. porro
capitula.
e de elect. canon.
tit. 4. cap. 6. n. 21.

f in compend.
noui Bullar. ad
præcitata Const.
Eugenij IV. tom.
1. pag. 55.
g de Concil. lib. 7
art. 1. num. 165.
in 7. dub.

h de Cardinal.
decis. 388.

i lib. 1. sect. 8.
cap. 14.
k in Constit. 79.
Bullar. nou. tom.
2. pag. 627.
l in rempl. omn.
iudic. l. b. 2. cap. 1.
§. 3. num. 31.

m ex Cæremon.
Rom lib. 2. sect. 8.
cap. 5.

in publico Consistorio rubrum galerum receperint, vt mox dicemus.

Die Iouis, siue Sabbati, vel etiam Martis, vt Summo placuerit Pontifici, publicum Consistorium iudicatur; summo mane, nulloquē extrinseco comitatu noui Cardinales ad Palatium veniunt, ibiquē antiquiores Patres expectant; quibus omnibus congregatis, Pontifex cum pluuiali, & mitra preciosis, præcedente Cruce, & Cardinalibus, ad publicum exit Consistorium, Cathedram ascendit, & Cardinales antiquos, obsequium more solito exhibentes, recipit: mox omnibus considentibus, Pontifice iubente, noui vocantur Cardinales, & hi inter Diaconos Cardinales, si adsint, simonius, Presbyteros iuniores, ad Sanctissimi conspectum, & Cardinalium ducuntur; vbi autem huc peruenerint, detecto capite se profundè inclinant, Cæremoniarum Magistro docente, qui eosdem postea in scamno, vbi sedent vltimi Cardinales Presbyteri, ante Pontificis faciem detecto capite locabit, iuxta ordinem, quo fuerint à Pontifice in creatione nominati: Summus verò Pontifex his, vel similibus verbis illos alloquitur. *Maxima, dilectissimi filij, & excellentissima Dignitate donati estis, ad Collegium Apostolicum vocati Consiliarij nostri, & Coniudices Orbis terrarum eritis: inter causam, & causam, inter sanguinem, & sanguinem, inter lepram, & lepram discernere vos oportebit: successores Apostolorum circa thronum sedebitis: vos Senatores Urbis, & Regum similes eritis, veri Mundi Cardines, super quibus militantis officium Ecclesia voluendum, ac regendum est. Cogitate animo, quos viros, quæ ingenia, quam integritatē hæc Dignitas requirat; humilitatem, non superbiam; liberalitatem, non auaritiam; abstinentiam, non ebrietatem; continentiam, non libidinem; scientiam, non ignorantiam; virtutes omnes, nullum vitium hic honor exposcit. Si fuistis hætenus vigilantes, nunc vigiletis oportet aduersus malignum hostem, qui nunquam dormit, cogitans quem deuoret. Si liberales fuistis, nunc opes in rebus honestis profundite, & maxime in alendis pauperibus Christi. Si cibi, potusque abstinentes, nunc præcipuè luxuriam fugite, absit auaritia, facessat crudelitas, exulet arrogantia. Sint libri sacri semper in manibus vestris, dies, noctesque aut discite aliquid, aut alios docete. Opera perficite, per qua lux vestra coram hominibus luceat. Et denique tales estote, quales esse debere Cardinales diiudicatis, antequam hoc culmen ascenderetis &c.* Hæc à Pio II. prolata fuisse legimus, a & referuntur etiam ab auctore Cæremonialis Romani. b His dictis, Diaconi Cardinales, qui Candidatos duxerunt, eodem ordine, quo venerant antea, eosdem ad Pontificem ducunt, antiquior procedit, & nouos gestus, nouaque exhibet obsequia; pedem, deinde manum Pontificis osculantur; Pōtifex verò eos alleuans ad oris osculum recipit; inde à Diaconis ad alios antiquiores Cardinales deducuntur, quibus stantibus, à primo ad vltimum pacis osculo excepti sunt; exosculatis omnibus, Cæremoniarum Magister ad subsellia, iuxta cuiusque illorum ordinem, & nominationem locando, perducit: his cæremonijs moram facientibus, aliqua breuis causa ab Aduocatis Consistorialibus referri solet, præcipuè vbi Cardinales omnes, Cantoribus cantantibus *Te Deum laudamus &c.* Episcopi primùm, deinde Presbyteri, mox Diaconi, noui autem medijs inter vltimos, relictis Diaconis duobus senioribus apud Pontificem, ad proximum Sacellum vadunt, ibiquē versiculos, & orationes pro facti contingentia recitando, vt in Cæremoniali Romano c videre est, morantur; quibus peractis, reuertuntur ad Sanctissimum Cardinales, ordine, quo discesserant, seruato; stantibus verò antiquioribus in circulo ante Pontificem, prior ex Candidatis nominatus genuflectit, cui Pontifex galerum rubrum super caput imponens, talia proferre solet. *Ad laudem Omnipotentis Dei, & S. Sedis Apostolicæ ornamentum, accipe galerum rubrum, in signe singulare Dignitatis Cardinalatus, per quod designatur, quod vsque ad mortem, & sanguinis effusionem inclusuè pro exaltatione Sanctæ Fidei, pace, & quiete populi Christiani, augmento, & statu Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ te intrepidum exhibere debeas, In Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.*

Hæc, si noui Cardinales fuerint in Romana Curia; si verò sacra Purpura in absentes conferatur, tunc per vnum ex Summi Pontificis familiaribus biretum rubrum mittitur; vbi verò ad Urbem pro receptione galeri per Tusciam, aut viam Flaminiam venerit, in Cœnobio S. Mariæ de Populo nuncupato, siue in Laterano Palatio, si per Appiam, aut Latinam viam iter fecerit, licet per aliquot ante dies Urbem ingressus, tamen non secus ac si eo die aduentasset, Cardinalatus ornamentis, galero tantum excepto, indutus, moratur, quousque à Cardinalibus in Vrbe existentibus, phaleratas mulas equitando, argenteis clauis, & hippoperis cum gentilitijs stegmaribus

ab

a in comment.
Pij II. lib. 4. cir-
ca fin. pag. apud
me 99.
b lib. 1. sect. 8.
cap. 6.

c lib. 1. sect. 8.
cap. 7.

ab acupictoribus auro, & argento redimitis per duos ex familiaribus equo infidentes præmissis, magno etiam procerum, ac nobilium virorum comitatu, militum quoque vtriusque custodiæ Pontificis cohorte præcedentibus, ad Apostolicum Palatium nouus ipse Cardinalis solemnè pompa, & equitatu perducatur, vt latè prosequitur auctor Cæremonialis. *a* Quo tandem peruentus, eodemquè modo, quo supra retulimus, in publicum Consistorium à Summo Pontifice exceptus, & rubro galero decoratus, conuiuio tandem ab Eminentiss. Cardinali ipsius Pontificis sanguine coniuncto, & in Palatio commorante excipitur; à prandio surgens carpento vectus, ad ædes mulierum agnatione, vel consanguinitate Pontifici coniunctarum, visitationis gratia, solet accedere, postmodum sacri Collegij Decanum, exinde alios omnes Cardinales visitat; qua visitatione expleta, eosdem parem gratiam referentes in proprijs ædibus recipit. Modus verò in huiusmodi visitationibus seruandus à deo notus est, vt in eo exponendo vterius immorari superuacaneum duxerim; si quis autem Romana Curia nondum tyrociniū compleuerit, & hæc cognoscere cupiat, Cæremoniale Romanum *b* legat: nos ad alia transeamus.

B Post receptionem pilei clauditur, & aperitur os nouis Cardinalibus: oris conclusio fieri solet à Summo Pontifice in primo Consistorio post publicum, in quo galerus rubeus assignatus fuit, inhibetquè nouis Cardinalibus, ne quid loqui præsumant in Consistorijs, aut Concilijs, quousque de consilio fratrum duxerit eis aperire os. In secundo verò, aut tertio Consistorio, postquam omnes tam antiqui, quàm noui confederint Cardinales, Pontifex iubet exire nouos, qui exeuntes extra Consistorium in loco condecenti expectant, quousque idem Pontifex antiquis Cardinalibus proponat, an illis videatur os nouum aperiendum esse, quibus sigillatim consentientibus, reuocantur noui, suisquè in locis sedent; assurgunt autem, vbi Pontifex illos verbis paternæ charitate plenis alloquitur; oratione peracta, ad aperitionem oris accedens, talia, vel his similia verba profert. *Aperimus vobis os tam in collationibus, quàm in consilijs, atque in electione Summi Pontificis, & in omnibus actibus tam in Consistorio, quàm extra, qui ad Cardinales spectant, & quos soliti sunt exercere, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.*

C Sequuta oris aperitione, Titulorum assignatio, annulorumquè traditio fieri solet in hæc verba. *Ad honorem Dei Omnipotentis, Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & S. N. committimus tibi Ecclesiam S. N. cum Clero, & populo, & Capellis suis, secundum formam, qua committi consuevit Cardinalibus, qui eandem Ecclesiam in Titulum habuerunt* Et est notandum, nouis Cardinalibus, quàmuis antea Prælati, non esse permillum portare annulos, antequam illos à Summo Pontifice recipiant in digito annulari dextræ manus: receptis verò annulis, & Titulis, pedem Pontificis, & manum osculantur, à quo ad oris osculum eleuantur.

D Hæc autem omnia, quæ de aperitione oris, annulorum traditione, Titulorumquè assignatione diximus, extra Consistorium ordinariū, nempe in Circulis, & Congregationibus, si quando Cardinales pro aliqua causa vocentur, expediri possunt: modus tamen supra relatus semper seruandus erit.

Nec omittendum erit, in receptione Cardinalium seruari consueuisse, vt posterior receptus, si maior sit ordine, præferatur alijs ordine illum non habentibus, exempli gratia recipitur Cardinalis Presb. hic Diacono antea recepto præfertur: quod nedum stilus hodiernus obseruat, sed auctoritate Sac. Rotæ Rom. apud Verall. *o* confirmatur.

E Verùm stilus hic licet in receprione seruetur, haud tamen in optione locum habet, siquidem si quarta vacatio sex Ecclesiarum Episcopaliū contingat, exulso ea tantum vice antiquiori Presbytero, prior Diaconorum Cardinalium, qui præsens in Vrbe fuerit, & in ætate legitima constitutus, vel illo nolente, aut legitimè impedito, sequens Diaconus iisdem qualitatibus insignitus ad eam promouetur: ita Sixti V. Sanctione *d* cautum habes. Et ita deinceps in huiusmodi vacationibus sex Ecclesiarum prædictarum perpetuò seruandum, vt post tres Presbyterorum ad Ecclesias prædictas promotiones, quarta occurrente, prior Diaconorum, aut sequens in Episcopum præficiatur, idem Pontifex mandauit. Et nos vidimus ab Alexandro Cardinali Montalto nuncupato, & Emanuele Card. Pio seruatum, qui ex Diaconorum Ordine ad Episcopalem Dignitatem elati fuerunt.

Sciendum tamen est, hoc non esse permillum omnibus Cardinalibus Diaconis, quàmuis primi, vel sequentes sint, sed illis tantum, qui per integros annos saltem decem, & non pauciores, in suo Diaconatus ordine permanserint, & in illius ministerio

D perfe-

a lib. 1. sect. 8. cap. 21.

b lib. 1. sect. 8. cap. 9.

c decis. 357. seu 1. in verb. preeminentia, nu. 3. par. 2.

d in const. 50. §. vt verb. Bullar. nou. tom. 2. pag. 562.

perseuerauerint. Nec integer decimus quartus Diaconorum Cardinalium numerus requiritur; sat enim erit, si decem ad minus Diaconi in Sacro Collegio remaneant, ut eidem Sixto placuit. *a* Præterea Diaconus Cardinalis, antedictis qualitatibus præditus, si ad Presbyteratus ordinem promoueatur, ante illos omnes Cardinales Presbyteros, qui post illum ad sacram Purpuram promoti fuerant, locum obtinet, ita Clemente VIII. mandante. *b*

Qui quidem optandi modus cum in sacro Cardinalium Collegio tantum feruetur, & contra aliarum optionum regulas sit, Ioannes Petrus Meneta *c* aliquam huius Riti rationem asserere nititur, dum ait. *Cum in hoc sacro Collegio ius optionis, & præcedentia non detur ratione alicuius seruitij, in aliquo ordine ecclesiastico præstiti, sed generalis obsequij, quod Romanæ, & vniuersali Ecclesie, cuius sunt Cardines, diutius in huiusmodi Dignitate præstant, propterea inter eos attenditur simpliciter antiquitas promotionis.* Et adducit simile in optionibus donorum, quæ fiunt inter Canonicos, in quibus non attenditur distinctio ordinum Subdiaconorum, Diaconorum, seu Presbyterorum, sed simpliciter qui antiquior est inter Canonicos, licet Subdiaconus sit, in optione domus vacantis, quæ non sit annexa præbendæ, præfertur iuniori Diacono, vel Sacerdoti, eodem Moneta *d* teste.

Ulterius in optione Cardinalium, præter antiquiorem promotionem, ut sint in Curia præsentis, requiritur, alias non datur optio ex Pauli IV. Sanctione. *e*

Quo verò tempore inter S.R.E. Cardinales optio habuerit exordium non, dum certas scribentium opiniones inueni. In Concilio Pisano, Alexandro V. sedente, anno à partu Virginis 1410. sancitam fuisse affirmat Mosconius, *f* sequutus Panuinum, *g* qui ita scriptum reliquit. *Apud veteres per mille, & ducentos continuos annos consuetudo in Romana Ecclesia usurpata fuit, ut neque Diaconi Diaconias semel acceptas, neque Presbyteri Titulos, neque Episcopi Cardinales Episcopatus suos mutarent, qua ratione fiebat, ut Diaconi, Presbyteri, & Episcopi Cardinales Diaconias, Titulos, & Episcopatus suos magis colerent, & exornarent, restituerent, & augerent, quos dum viuerent, essent retenturi. Nunc Cardinales optionis lege multos Titulos, & Diaconias obtinere possunt, cuius rei initium ortum est tempore Alexandri V. in Concilio Pisano anno Dom. MCCCCX. in quo cum ob schisma contigisset Sacerdotia Cardinalitia duos ad minus habere Cardinales, vnum vnus obedientie Auenionensis, alterum alterius Romanæ, sublato schismate, vnitisque vtriusque Collegij Cardinalibus, & nouo Pontifice creato, has mutationes fieri tum necesse fuit, ut vnus ex duobus, qui in schismate Episcopatum Tusculanum obtinebat, eo alteri dimisso, Sabinum tunc vacantem optaret, ita in Titulis, & Diaconijs factum est; quæ res quomquam necessaria tunc esset, in exemplum tamen tracta postea frequentari cœpta est; atque hac ratione factum videmus, ut aliquando Cardinalis Diaconus initio creatus tres, & quatuor Diaconias, post Presbyter factus, totidem Titulos, demum Episcopatus omnes cooptauerit.* Hæc Panuinus loco citato. Quod à Card. Io. Bapt. Deto factum fuisse,

vidimus, qui cum xv. Kal. Ianuarij an. 1596. inter Diaconos Card. à Clemente VIII. relatus esset, anno 1631 sacri Collegij Decanus, & Episcopus Ostiensis hominem, exiit: alia antiquiora refert exempla Flaminius Platta, *b* qui Panuino assentitur quoad originem optionis, in d. scilicet Concilio Pisano, & primum fuisse tradit Iordanum Ursinum sub eodem Alexandro V. qui Sancto Martino in Montibus relicto, Sanctum Laurentium in Damaso tunc vacantem optauit; idemquæ postea Eugenius IV. cum esset Episcopus Albanus, Sabinum obtinuit; eiusquæ exemplo Antonius Corarius dimisso Portuensi, Ostiensem, quia opulentior erat, consequutus est; sed rarius adhuc, & parcius vsque ad Sixtum Quartum, qui non solum huiusmodi mutationes creberrimè usurpauit, sed etiam, quod nunquam antea factum fuerat, Diaconias Presbyteris, Titulos Diaconis assignare non dubitauit. Verùm hoc, quodcumquæ erat, totum arbitrio Pontificis gerebatur. Ita Sanctus Bonauentura à Gregorio Decimo Cardinalis, & Episcopus Albanensis creatur; Pius Secundus Ioannem Carauagial Cardinalem Sancti Angeli, qui bis contra Turcas maximo labore, ac vitæ discrimine de latere Legatus fuerat, ex Diacono Episcopum Portuensem dixit, & Sixtus Quartus Rodericum Boriam Sancti Nicolai in Carcere Diaconum Cardinalem, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Viccellarium, Episcopum primò Albanensem, deinde Portuensem ordinauit, ut auctor Cæremon. Romani *i* testatum habet: Clemens VII. Marcum Cornelium Archipresbyterum fecit: Demum Paulus Quartus Franciscum Pisanum

ad

a In declaratione d. Constit. 50. §. 26. pag. 564.
b in Constit. 48. bullar. nou. tom. 3. pag. 65.
c tract. de option. cap. 7. num. 36.

d loco cit. n. 37.

e Constit. 5. bull. nou. tom. 1. pag. 7. 22.

f de maiest. milit. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 6.
g de septem vrbis Eccles. cap. 3. ad fin.

h tract. de Card. Dignis. & off. cap. 2.

i lib. 1. sect. 8. cap. 17.

ad Albanensem Episcopatum euegit, Platta sic attestante loco proximè citato, qui addit, quia vterque illorum Pontificum ab his Cardinalibus, vt Archidiaconis fuerat coronatus.

A Verùm quod supra diximus de optionis origine, Flavius Cherubinus *a* sequutus Marsilium, *b* à Panuino, & Platta dissentit, ac tempore Martini V. introductam fuisse optionis legem inter Cardinales affirmat; eò quia ipse Marsilius satis verisimilem causam afferat, ob quam optio huiusmodi tunc fuisset introducta. At de optione iam satis.

B Cum autem aliquando eueniat, vt propter eminentiam, & sublimitatem viri ad sacram Purpuram promoti, puta si fuerit filius, aut frater Imperatoris, aut Regis, nedum biretum, sed etiam galerus speciali forma per Nuncium mittatur, prout à Paulo V. factum fuisse scimus post cooptatum in sacrum Collegium Ferdinandum Austriacum Regis Catholici Philippi III. filium, Hispaniæ Infantem, cui statim Diaconiam S. Mariæ in Porticu attribuit, annulum què, & pileum (amplissimæ Cardinalitiæ Dignitatis Insignia) mittendum decreuit; & san. me. Urbanns VIII. eodem ductus exemplo, Ioanni Alberto Poloniæ Regis fratri post sacram delatam Purpuram Diaconia S. Mariæ in Aquiro, à Card. Antonio Barberino dimissa, vt aliam S. Agathæ, per assumptionem ad S. Laurentij in Damaso Vicecancellariæ perpetuò vnitam Cardinalis Francisci Barberini Vicecancellarij vacantem optasset, curam commisit, & annulum, pileumquè speciali Nuncio in Poloniam misit; quod cum paucissimis à Pontificibus factum leges, id insignis familiæ claritudo, & merita postulasse videntur: si quæ seruanda erunt, dum ita galerus extra Urbem mittitur, cognoscere cupis, auctorem sacram Caremoniarum *c* consule.

CAPVT XI.

De Cardinalium Habitu, & Ornamentis.

Quoniam Eminentissimorum Cardinalium creatio, & receptio, præter alia fit (vt diximus) per traditionem bireti, & impositionem purpurei galeri, quæ cæteris Cardinalitijs ornamentis correspondere debent, vt habitus, qui maiestatem continet, Regemquè demonstrat, honestatem, ac reuerentiam præferat, statuiquè, ordini, & officio respondeat, vt Mastrillus obseruat. *d* De ornamentis igitur, & habitu eorundem Cardinalium nunc dicere incipiam.

D Vt autem insistamus ordine: In principio nascentis Ecclesiæ, & per quamplures etiam subsequutos annos nullam ad fuisse inter Cardinales, aliosuè Clericos habitus, vel indumentorum distinctionem, sensit glos. *e* quam refert, aliosquè citat Ambrosinus, *f* sed vt cuiusque libitum, & possibilitas obtinebat (in nihilo tamen honestate clericali posthabita) togam, seu aliud vestimenti genus induisse existimandum, vt indicat glos. *g* licèt loquatur in Monachis: Menochius *b* tamen fufus de habitu Clericorum scribit, videndus; & Ambrosinus. *i* Vbi autem magnus Imperator Constantinus *k* Reuerendis. Clericis in diuersis Ordinibus S. R. E. seruentibus illud culmen singularitate, potentia, & præcellentia habere sanciuir, cuius amplissimus Senatus gloria adornatur, idest Patritij, & Consules efficiuntur, vt amplissimè Pontificale decus præfulgeat, Clericorum eiusdem R. E. manipulis (seu vt Tholosano *l* placet, mapulis) & linteaminibus, idest candidissimo colore decorari equos; ita & equitare decreuit; tunc, ni fallor, Cardinalium (quibus hæc priuilegia ab Imperatore concessa multi quidem affirmant) ab aliorum Clericorum habitu, & ornamentis differre cepit.

E Quod D. Gregorij *m* auctoritate roboratur, dum Ioanni Rauennati Episcopo ira scribit. *Illud autem, quod pro vtendis à Clero vestro mappulis scripsistis, à nostris est Clericis fortiter obuiatum, dicentibus, nulli hoc vnquam alicui Ecclesiæ concessum fuisse, nec Rauennates Clericos illic, vel in Romana Ciuitate tale aliquid cum sua conscientia præsumpsisse, nec si tentatum esset, ex furtina vsurpatione sibi præiudicium generari; sed etiamsi in qualibet Ecclesiâ hoc præsumptum fuerit, asserunt emendandum, quod non concessione Romani Pontificis, sed sola surreptione præsumitur.* Hæc

a in compend. ad bull. 55. Sixti V. schol. 2.
b de Eccles. red. dit par. 1. cap. 17.

e lib. 1. sect. 8. cap. 16.

d tract. de Magistrat. lib. 5. cap. 2 nu. 10. & seq.

e in c. 1 de vit. & honest. cleric. *f* de immunit. Eccl. cap. 23. n. 8. *g* in Clem. 1. in verb. vel habitus de elect.

h tract. de arbit. cas. 392. per rot. *i* de immunit. Eccl. cap. 23. nu. 10. & seq.

k c. Constantinus dist. 96.

l partit. iur. can. lib. 4. tit. 8. cap. 2. sub litera R.

m lib. 2. Epist. 54 & in dist. 93. c. 22 à Gratia. relat.

Beatus Gregorius. Quibus ex verbis fatit aperte patet differentia ornamentorum inter Clerum Romanum, & alios. Et quamuis hic de mapula, seu mappa tantum loquatur, quæ, ut notat glos. *a* est linteus, quo cooperitur equus Cardinalis; & illius ethimologiam explicat Tholosanus loco proximè citato. Tamen quia Constantinus Senatoribus, & Consulibus æquales esse Cardinales fanciuit, certum autem sit, Senatores, & Consules purpureis vestimentis usos fuisse, Petro Rebuffo *b* teste, dum ait, apud Romanos Purpuram fuisse in duplici differentia, quædam erat, quæ murice tincta erat, & hæc Patricijs in usu erat, maximequæ Patricium ordinem à plebe dividebat, Tribuno enim plebis, vel plebeio homini purpuram induere nulli fas erat, nisi aduiterinam, non murice conchilio, & cocco, sed herbarum succis infectam; Cardinalibus quoque, uti Patricijs, & S. R. E. Consulibus purpuram murice tinctam ab ipso Constantino concessam dicendam erit; quamuis tunc temporis in usum deductam fuisse non ausim affirmare.

Praesertim quia ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi in Vigilia Natiuitatis Dominicæ anno 1244. contra Federicum II. Imperatorem celebrato, Cardinalibus XII. creatis galerus rubeus, ut cognoscerent pro defensione Christianæ Legis spontè sibi mortem subeundam fore, concessus fuit, Cassaneo, & alijsquæ multis id attestantibus; & ex hac purpurei galeri concessione purpuram Cardinalibus in quotidiano usu permissam Tholosanus *d* affirmat. Quamuis post annum quinquagesimum, plus minus, à Bonifacio quippe VIII. qui salutis nostræ anno 1249. Summus Pontifex renunciatus fuit, purpurei coloris vestimenta Cardinalibus concessa scripserit Gacconus *e* in hæc verba. *Cardinalatus Dignitatem admodum auxit, grauissimas pœnas ijs irrogans, qui Cardinalem re, aut verbo, aut opere lassissent. Quibus & purpurei coloris vestimenta dedit &c.*

Et post Bonifacij tempora Franciscus Petrarcha, qui anno Virginei partus 1374. die 18. Iulij diem clausit extremum, de Cardinalium purpura loquutus est, *f* Philippo Episcopo Sabinensi ita scribens: *Qui (de Cardinalibus quibusdam illius temporis loquitur) exiguo rubenti panno mortalitatis obliuione capiuntur, non mortales tantummodò illi quidem, sed quodammodò moribundi; non solum hoc panniculo non superbis, sed nec qualibet purpuram, aut corona &c.*

Quibus ex verbis in dubium reuocare cogor quæ scribit Mandosius, *g* ante Paulum II. qui Beati Petri locum habuit anno 1464. veste talaris manicata violacea antea Cardinales usos fuisse, & ab hoc Pontifice rubrum biretum, ac nonnulla alia purpurea ornamenta, nec non equitare mulas phaleratas, & clauam argenteam ante se deferre Cardinalibus concessum fuisse: quia rerum à Mandosio narratarum partem non modicam Cardinales prius habebant. Verùm Mandosio fauent Platina, *h* & Panuinus, *i* alijs; à Platta *k* relati.

Sed quicquid sit de origine, certum est hodie S. R. E. Cardinales, qui Regibus æquiparantur, Regia quoque purpura ad quotidianum usum, vnde & purpurati Patres appellati sunt, iure quidem merito decorari. Et omiſſa ethnicorum, prophanorumquæ auctorum vltiori de purpura indagazione, cum Sacrosanctus hic Cardinalium Ordo, & Magistratus magis ad factos, quam prophanos ritus sit referendus, dicamus primò purpurea Cardinalium S. R. E. vestimenta designare mysterium Saluatoris nostri, qui etiam à iudæis purpura indutus, ab eisdem postea præter eorum intentionem Rex appellatus fuit, ut sacra testatur Pagina. Hinc Hostiensis *l* desumpsisse videtur, Cardinales debere esse rubicundiores ebore antiquo, quoad charitatem, & Passionis Christi memoriam; eosdemquæ vitam exponere pro Christiani sanguinis augenda posteritate, arctari; hoc enim denotat purpureus, sanguineusquæ color. Et D. Antoninus *m* sic testatum habet. *Merito purpura his quasi Regibus data, cuius color in galero eximia charitatis est symbolum, cuius igne ita ardere debent, ut semper pro defensione, & bono Ecclesiæ sanguinem fundere sint parati.*

Iure igitur merito purpurea Cardinales induunt vestimenta, non ad corporis pompam, aut superbiæ causa, sed ut ostendant, se præ cæteris excellere, & ad extolendam Romanæ Ecclesiæ gloriam paratos esse, nec non ut internæ eorum Dignitati hæc etiam externa species respondeat.

Sed videamus, quanam sint Cardinalium propria vestimenta. Et primo loco offert Toga talaris oblonga, caudata, manicata, lanea maximi precij, quandoque etiam serica; huiusmodi enim vestes longæ, quæ totum contegunt corpus, candorem, & puritatem totius vitæ indicant, Platta *n* sic affirmante. Supra togam superpellicum

a in c. nonnulli, s. compagis, dist. 93.

b tract. de pannis aureis, in princ.

e in cathal glor. mund. par. 1. conclus. 4. vers. Innocen. IV.

d loco cit. sub littera L. vers. cæterum color.

e in vita Bonifacij VIII. pag. 806. tom. 1.

f lib. 15. Epist. senil. Epist. 4.

g in glos. facult. Regem. s. considerantes, verb. Cardinales, vers. Paulus deinde.

h in vita Pauli II.

i in addit. ad Plat. in vita Innocen. IV.

k de Cardin dignit. & off. cap. 3. ad fin.

l in summa de peniten. s. cui confitendum, vers. cui Cardinales. m. in 3. par. sum. tit. 21. cap. 1. s. 2.

n de Cardinal. dignit. cap. 3. ad fin.

liceum induunt; denotat autem superpelliceum (Rocchettum vocant) cum sit candidissimum, vitæ puritatem, & innocentiam: Quare admonet Hostiensis loco supra citato, debere esse Cardinales quoad mores, & vitæ munditiem candidiores niue, imò etiam Sanctos: nam quæ in Apocalypsi legimus. *a Datum est illis, vt cooperiant se Bissino splendenti, & candido*, ad Cardinales referenda putat; iustificatio- nes namque iustorum Bissinum designat, vt Laudensis obseruat. *b Superpelliceo additur Epithogium ad poplitem vsque dimissum (mantelletum appellant) huic imponitur palliolum quoddam breuissimum, medietatem brachiorum operiens, habetque capitis opertorium annexum (mozzetta vulgò dicitur) ambo ex hircorum, & caprarum pilis (vndulata vestis symballottum vulgò dicitur, qua in re vide Catell. Cott. c.) seu lana maximi precij contexta: hæc autem, vbi primum ad Apostolicum Palatium deueniunt Cardinales, deponunt, vt priuatos omnes affectus, & veterem sibi hominem expoliandum esse cognoscant, Paleotto *d* teste. Amictum deinde induunt insigniorem (Cappa lata, seu Pontificalis dicitur) hæc licet longissima sit, quandoque purpurea, interdum etiam violacea, tamen humeris imposita, pellibus candidissimis in hyeme, æstate verò mollifere (ormesinum nos Itali dicimus) intus exornata; vno tantum foramine, quo caput exeritur, circa collum crispata, sub ala sinistri brachij recollecta deferitur; tunc potissimum soluitur, quando Summo Pontifici in Apostolica Sede locato obedientiam Cardinales profitentur, & in subsellijs coram eodem Pontifice sedent: eoque tempore memores potissimum esse debent plurimum oneris illis accedere, ad publicam voluntatem, publicam scientiam, publicam omnino personam induere, Senatunquæ representare Thebanum, quem Alciatus ita describit. *e**

Effigies manibus trunca ante altaria diuum

Hic resident, quarum lumine capta prior.

Signa potestatis summa, sanctique Senatus

Thebanis fuerant ista reperta viris.

Cur resident? quia mente graues decet esse quiesca

Iuridicos, animo nec variare leui.

Cur sine sunt manibus? capiant ne xenia, nec se

Pollicitis flecti, muneribusuè senant.

Cæcus at est princeps, quod solis auribus absque

Affectu constans iussa Senatus agit.

Nec dedignatus est Paleottus *f* hunc Alciati locum strictiori sermone referre. De galero, biretoque rubeo dictum est supra, neque bis idem repetendum puto. Habent præterea gemmas annulis alligatas, easque à Summo Pontifice solemnè pompa, vt diximus, recipiunt, ac triplicem designare causam affirmat Manfredus *g* videndus.

D Illud autem non erit omittendum, si ad Cardinalatus Dignitatem assumantur viri ex aliqua Monastica, seu Regulari disciplina, licet eiusdem formæ deferant indumenta, & ornamenta, color tamen Religionis, à qua fuerint assumpti, non mutatur, nec superpelliceum deferunt, nisi sint Canonici Regulares, qui etiam illud in Religione deferunt.

Nec etiam in istis locum habuit concessio bireti rubri, à Paulo II. vt diximus, facta, in cuius vita hæc habes. *Prætenea publico decreto mandauit proposita pœna, ne quisquam biretam coccineam (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret, quibus etiam primo Pontificatus sui anno pannum eiusdem coloris dono dedit, quo equos, & mulas sternerent, dum equitarent. Ita Ciaccon. b quem vide. Sed elapsis iam annis 127. Gregorio XIV. sedente permissum est, cum antea nigrum deferrent. Gregorius namque prædictus die Dominico 9. Iunij festo SS. Trinitatis in*

E *adibus Hortorum Quirinalium, antequam ad SS. Apostolorum proximam Basilicam descenderet, vt ibi Pontificio more Sacra persolueret, in executionem Sanctionis in Consistorio secreto apud S. Petrum die 26. Aprilis 1591. factæ, Fratri Michaeli Alexandrino, & Fratri Hieronymo Asculano ex Ordine Prædicatorum, Fratri Constantino Sarnano ex Ordine Minorum Conuentualium, & Fratri Gregorio Montelparo nuncupato ex Ordine S. Augustini rubra bireta perpetuò deferenda more aliorum Cardinalium concessit, habitu tamen in ceteris nihil immutato. i*

Verum etiam Monachi, vel Religiosi, dum ultra mare tanquam de latere Legati versantur, Religionis habitum mutant, & purpureo vtuntur pallio, Manfredo teste. *h*

a cap. 19.

b tract. de Card. lib. 2. concl. 30.

c in memor. in verb. vndones d de sacri Cons. sist. consult. in cons. clus. operis. memb. 5. p. 371. ad fin.

e in emblemat. 59. lib. 1.

f loco proxime cit. pag. 272. sub littera A.

g de Cardinal. cap. 5. vers. gemmas autem.

h col. 1237. & 1249. tom. 2.

i Gregor. XIV. constit. 9. Bullar. nou. tom. 2. pag. 696.

k de Cardinal. cap. 5. vers. in pallijs etiam.

Et

Et Pelagium Caluani, ab Innocentio III. die 8. Decembris 1206 inter S. R. E. Cardinales relatum, qui postea ab Honorio III eiusdem Innocentij in Pontificatu Successore, in insigni illa expeditione, qua Damiana capta est, Legatus factus toti illi bello, & Christianorum demum excidio interfuit, vestes, talaria, sagum, franaq; purpurea gestasse, qui Ciaccono in vita Innocentij IV. addunt in verb. ordini proprium insigni &c. scripserunt. *a* Et hinc nonnulli Canonum periti colligunt, ponderando etiam verba Innocentij III. *b* in Concilio Generali Lateranensi, dum Patriarchalium Sedium priuilegia innouans, hæc inter cætera recenset *Dominica Crucis Vexillum, ante se faciant ubique deferri, nisi in Vrbe Romana, & ubicumque Summus Pontifex presens extiterit, aut eius Legatus utens insignijs Apostolica Dignitatis &c.* ponderando, inquam, hæc vltima verba, colligunt, Apostolicæ Sedis Legatos mare transgressos purpuram gestasse, antequam illius vsus Romæ Cardinalibus ab Innocentio IV. vt diximus, concederetur; quia Apostolicæ Dignitatis insignia, quibus Legati de latere sub Innocentio III. utebantur, Chlamis purpurea, & coccinea Tunica erat, ex magni Constantini Imperatoris concessione. *e* Et Lancellottus Corradus *d* declarando, quæ sint insignia Apostolicæ Sedis, seu Dignitatis ait. *Putat equo albo, vestimentis rubeis, fræno, & calcaribus deauratis, & similibus vti.* Quibus omnibus (equo albo excepto) Cardinales hodie in Romana Curia, dum equitant mulas, vtuntur, præmittentes etiam apparitores cum argenteis clauis, & bulgis ab acupictoribus gentilitijs insignibus auro, & argento redimitis, nec non famulos duos pedissequos (parafrenarios vocant) baculis duobus innixos, qui quidem duo baculi virtutes duas eximias, iustitiam scilicet, & mansuetudinem ostendunt, vt parcere subiectis, & debellare superbos agnoscant, Cassaneo *e* teste.

Denique purpura, facer pileus, galerus, totusque Cardinalitius amictus, & ornatus nihil aliud est, quam assiduus muneris illius, rerumque gerendarum monitor, & interpellator; quemadmodum enim Deus, cum mandata populo dedisset, voluit præterea varijs signis in ipsis vestimentorum fimbrijs ea reparti, ne mandatorum obliuionis excusatio vlla relinqueretur, dicens Moyse. *f* *Loquere filijs Israel, & dices ad eos, vt faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas, quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini.* Sic Cardinalitius habitus sanguineum referens colorem, omniaque eius insignia, nihil aliud, quam veluti simbola quædam, debitam ab eo fidem, religionem, iustitiam, publicæque rei zelum vsque ad ipsam sanguinis effusionem commemorant, Paleotto *g* (qui huius sacrosancti Collegij summa virtute, ac eruditione Alumnus Eminentissimus fuit) sic affirmante.

Possent etiam hic annexi alia indumenta Episcopalia, & Sacerdotalia, quibus Cardinales, dum Summo Pontifici solemniter celebranti, alijsque solemnitatibus assistunt, vti solent; nempe Tiara, siue Mitra, à qua duæ fimbriæ super humeros pendent; Amictus albus ad collum circum actus, & super humeros, pectusque diffusus; Alba, seu Camisia corporis membra aptè operiens, Zona, seu cingulo circa lumbos præincta; Crux pectoralis aurea Sanctorum Reliquijs referta à collo cathenulis alligata defluens; Stola, siue oratio ab humeris per anteriora descendens, dextrum, sinistrumque; latus adornans; Tunica, quæ & subtile dicitur, biffina, aut iacinthina. Dalmatica, quæ duas habet cordulas sericeas hinc inde, anteriori scilicet, & posteriori parte dimissas. Et hæc Cardinalibus Diaconis permessa. Presbyteris verò Casula, seu Planeta his omnibus imponitur. Verùm Episcopi Cardinales Birro, & Lacerna (Pluuiale vulgò dicitur) vtuntur. Quarum rerum, & verborum interpretationes afferunt Durandus, *h* Cassaneus, *i* & Bulengerius. *k* Episcoporum verò Decanus, qui Ostiensis Episcopus est, præter alios Pallium habet, ex antiquissima S. Marci Pontificis (anno Incarnationis Dominicæ 336.) concessione, Platina sic scribente. *l* Verùm latius hanc rem prosequitur Baronius. *m* Contextum est autem Pallium lana candida, habens desuper circulum humeros contegentem, & duas lineas, ex vtraque parte videlicet ante, & retro pendentes: à sinistris est duplex, & à dextris simplex quatuor purpureis Crucibus decoratum; & tribus acubus figitur: quorum nullum vacat à mysterio, vt post alios multos scribunt Durand. *n* & Cassaneus. *o* Verùm S. Antoninus *p* ita Pallium describit; *Ornamentum quoddam ad modum Stole Sacerdotalis cum quibusdam Crucibus nigris contextis, quod defertur super alia ornamenta, circumdans pectus, & humeros ad modum coronæ ante dependens; & ibi ponit dies, quibus vtendum est Pallio. Differt autem hæc descriptio quoad Cruces,*

a to. 1. pag. 704.
b in c. antiqua,
23. de priuileg.

c c. Constantinus,
dist. 26.
d in templ. omn.
iudic. lib. 2. cap. 2.
§. 3. num. 26.

e in cathal. glor.
Mund. par. 1. conclus.
6. vers. & vt
ibi dicit.

f Numer. cap. 15

g de sacr. Consult.
consult. in conclus.
oper. memb. 3. pag. 344

h in ration. diuin.
officior. lib. 3. cap. 1. & seqq.
i in catal. glor.
Mund. par. 1. conclus.
3.

k de veste Pont.
Epis. & Sacerd.
lib. 1. per plura capita.

l in vita S. Marci
Pontificis.

m in annual tom.
3. anno 336. pag.
apud me 420.

n de ration. Diuin.
offic. lib. 3. cap. 7.

o in catal. glor.
Mund. par. 4. consider.
26.

p in sum. par. 3.
tit. 20. c. 4. §. 2.

Cruces, quia hic nigras, ille verò purpureas dixit. Sed Isidorus Pelusiota relatus à Baronio *a* huius Amiculi mysterium his verbis expressit. *Id autem Amiculum, quòd Sacerdos humeris gestat, atque ex lana, non ex lino contextum est, ovis illius, quam Dominus aberrantem quæsiuit, inuentamquè humeris suis sustulit, pellem designat: Episcopus enim, qui Christi typum gerit, ipsius munere fungitur, atque ipso etiàm habitu illud omnibus ostendit, se boni illius, ac magni Pastoris imitorem esse, qui gregis infirmitates sibi ferendas proposuit.* Hæc Isidorus. Sed alia multa cognoscenda sunt ex Durando: *b* nobis hæc retulisse satis.

Alia quædam indumenta, seu magis ornamenta Cardinalibus à Paulo II. concessa refert Card Papiensis, *c* subsellia scilicet altiora tum ad Senatus, tum ad rerum sacrarum confessum; sericeas damasceni operis mitras: indulgit, vt Cardinalibus, qui quatuor aureorum nummum millia singulis annis ex Sacerdotijs non perciperent, centum singulis mensibus darentur; quod in præsentem vsque diem seruat, & vulgò *il piatto di Cardinal pouero* appellatur. Verùm si alia ex parte Cardinalis ex redditibus Camera Apostolicæ centum recipiat, puta si Præfecturas vtriusque Signature, sigillum alicuius Congregationis, vel quid simile consequatur (quibus quidem officijs talis redditus aureorum centum in mense constitutus est) tunc ne duplici onere ipsa Camera grauetur, Pauli H. assignatio cessat.

CAPUT XII.

De Officio S. R. E. Cardinalium.

EXornauimus iam Cardinalis personam in ijs, quæ foris sunt, vt lucidissimus hic S. R. E. radius coram hominibus luceat; originis quippe, nominis, numeri, ordinis, dignitatis, electionis, receptionis, optionis, habitus denique, & ornamentorum qua potuimus breuitate, & certitudine narrationem prosequendo: nunc igitur ad interna, animi scilicet, mentisq; virtutes, quibus Cardinalis officium, & munus rectè peragatur, deueniendum putauimus: hoc autem plures inspectiones habere demonstrat Platt. *d* nempe ratione ordinis, circa Pontificis electionem, eidemquè Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiæ assistere.

Quod attinet ad Ordinis rationem, licet etiam ex iam dictis colligi possit, tamen quæ in Concilio Lateranensi *e* Leone X. sedente sancita fuerunt, referre non piget. Cum S. R. E. Cardinales cæteros omnes in ipsa Ecclesia post Summum Pontificem honore, & dignitate præcedant, conueniens, ac debitum est, vt vitæ munditia, ac virtutum splendore cunctis præfulgeant: quapropter non solum hortamur eos, ac monemus, verùm etiam statuimus, & ordinamus, vt de cætero quilibet Cardinalium pro tempore existens, iuxta doctrinam Apostoli, ita sobriè, castè, ac piè viuat, vt non solum à malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens coram hominibus luceat, Deumquè in primis operibus honorificet: sint omnes vigiles, ac Diuinis officijs, Missarum celebrationibus intenti, habeantquè Capellas suas in loco honesto, prout facere consueuerunt; sit eorum domus, familia, mensa, supellexquè non fastu, aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi, excedendiquè modum licentia inde nascatur; sed vt æquum est, modestiæ, & frugalitatis speculum dici mereantur; illis itaque sint contenti, quæ Sacerdotalem præferant modestiam, ac Prælatos, & quoscumque alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes benignè, honorificequè tam publicè, quàm priuatim tractent, & apud nos, & successores nostros gratiosè, liberaliterquè eorum negotia commendata suscipiant. Episcoporum, & Prælatorum ministerium indecorum in domibus non habeant, ne cæteris præesse instituti ad vilia descendant instituta, passimquè Pastoralis officii contemptum inducant; Apud Summum Pontificem piè, & absque vlla partialitate negocia cuncta promoueat: Oppressos, & iniuste grauatos iuxta vires, & officij debitum adiuuent; nam licet Episcopi, & Cardinales propter eorum dignitatem consulere, vel Aduocati munus exercere non debeant, pro amicis tamen, & miserabilibus personis gratis vtique possunt, Veronense *f* teste, Valentini, & Valentis, *g* ac etiam Constantini *h* Imperatorum auctoritatibus freti. Tituli sui loca, semel in anno saltem, si præsentem in Vrbe fuerint, per se ipsos, si verò absentes,

per

a annual. rom. 2.
sub anno 116.
pag. 308.

b In rational. Di-
uin. officior. lib. 3.
cap. 17.
c lib. 2. Com-
ment.

d de dignit. &
offic. Card. cap. 4.
& seqq.

e inserta in Cist.
7. 9. 16. & Lect.
X. bullar. nou.
rom. 1. pag. 474.

f in cautel. 186.
num. 7.

g in l. quisquis,
C. de postulan.
h l. vnic. C. quæ.
Imp. inter pupil.
& vid.

per Vicarios visitent. Clericos, & populos illis subditos adiuuent, & eorum vitam diligentè explorent. Quilibet Cardinalis in vita, vel in mortis articulo quantum satis erit ad Presbyterum vnum commodè sustentandum, suo Titulo relinquat. Verùm si reparatione, aliaue subuentione indigeat Ecclesia, tantum illi relinquat, vel donet, quantum conscientia sua videbitur; quod etiam à Sixto V. a sancitum inuenies. Ecclesiarum bona temerè non effundant, sed ea in pijs, sanctisque operibus exponant, ne obreptatoribus linguas ad dictoria, calamos ad maledicta scribendum acuant. In Commendis, alijsuè, siue Cathedralibus, siue Abbatialibus Ecclesijs Vicarios, Clericos, & Capellanos digna, competentique mercede provideant. Familiaria, Domusque sua quilibet Cardinalis optimum se Rectorem, Praefectumque tam circa ea, quae extrinseca omnibus apparent, quam quae intus latent, abscondita, ostendat. Cum autem Cardinalium Domus patens hospitium, portusue, ac refugium proborum, & doctorum maximè virorum, & pauperum nobilium, honestarumque personarum esse debeat, sint etiam circa modum, & numerum prudentes. Ne ex alienis vitijs turpem sibi contrahant infamiae notam, vulgoque obloquendi, calumniandi que iustas praebeant occasiones, de familiarium qualitate sint in primis curiosi. **Qua** in re vide, quae scribunt Diuus Bernardus, **b** Mosconius, **c** & alij multi. Inuigilandum praeterea, & pro viribus elaborandum est Cardinalibus in perscrutandis, & cognoscendis Regionibus, quae haesibus, erroribusque, ac superstitionibus contra veram, & Orthodoxam Fidem infectae sint, & vbi Diuinorum Mandatorum ecclesiastica deficiat disciplina: quique Reges, ac Principes, seu populi bellis infestentur, vel infestari timeant: haec, & huiusmodi scire, ac Romano pro tempore existenti Pontifici referre operam dabunt, vt his malis, ac pestibus opportuna remedia vigilantia studio excogitari valeant. Quae Manfredus **d** quoque, Fabius Albergatus, **e** & alij multi suis consignarunt munimentis. Nouissimè verò Gregorius XV. vt praemissa maturius, & ea, quae decet, animi propensione, decernantur, Congregationem de Propaganda Fide nuncupatam instituit, de qua nos infra, vbi de Cardinalium Congregationibus sermo erit, nonnihil dicemus. Insuper nulli Cardinalium, Prouincias, ac Ciuitates Legationis titulo obtinentium, per Locumtenentes, aut Officiales quoscumque eas, administrare liceat, sed personaliter adesse, easdemque omni vigilantia regere, & gubernare teneantur, nisi pro grauioribus negocijs, à Summo Pontifice detenti, Romae morandum fuerit; quò casu Vicelegatos, Auditores, Locumtenentes, ceterosque Officiales debitis cum prouisionibus, & salarijs habeant. Amare, & obseruare Pontificem Maximum praeter ceteris omnibus Cardinales tenentur, grauiusque, si secus fecerint, delinquunt: sunt enim membra corporis ipsius Pontificis, magnamque cum eo communicationem habent, & ideo magis illi familiares, quam Reges, aut alij Principes esse debent; Manfredo, **f** & alijs ab eo adductis sic affirmantibus, & ipsius nominis, Legati scilicet de latere, ethimologia, quasi ab ipsius Pontificis latere diuulsi, designat; atque Eugenij IV. **g** auctoritate comprobatur. Et ideo si viuente Pontifice de electione alterius noui Pontificis agerent, laesa maiestatis crimine inuoluerentur, vt scripsit Mars. **h** Praeterea cauendum, & summa animi circumspectione obseruandum est Cardinalibus, ne omisis Euangelij, Prophetis, & Sanctorum Patrum libris, gentilium legant Comedias, amotia Bucolicorum versuum verba canant, Virgilium teneant; ne quod in pueris necessitatis est crimen, in se faciant voluptatis, Diuo Hieronymo **i** sic admonente. Exemplum verò nunquam memoria excidendum referunt Dominicus, & Gloss. **k** de quodam Petro Card. S. Mariae nouae, qua delicijs, ac indulgentia fortunae luxurians, ac vitijs deditus, dum in Ecclesia Christi Sacratissimum Corpus adoraret, omnibus videntibus, à daemone est interfectus: huius facti etiam testimonium habes ex Barbatia, & Albano relatis à Manfredo. **l** Decorati denique sint Cardinales scientia, & conscientia, quia scientia sine conscientia diabolica est, conscientia verò sine sapientia reputatur insipida, vt Felino **m** placet. Sapientia tamen in Cardinalibus non requiritur eminentissima (quamuis hoc honorario epitheto nouitèr sint insigniti) sed mediocris sufficit, vt ex Innocentij III. **n** sententia ad Archiepiscopum Calaritanum scribentis in haec verba. *Quaquam etsi desideranda sit eminentis scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda, quia secundum Apostolum scientia inflat, charitas autem edificat, & ideo imperfectum scientiae potest supplere perfectio charitatis.* Et hoc idem Pontifex **o** repetit, Archidiacono, & Capitulo Capuano scribens. *Licet (inquit) non eminentis, tamen conuenientis literaturae electus*

a in Constit. 55.
§. 12 Bullar nou.
tom. 2. pag. 573.

b lib. 4. de consid.
ad Eugen. cap. 6.
c de maiest. mil.
Eccles. lib. 1.
par. 1. cap. 6.

d de Cardin. cap.
7. vers. rursus ip-
sorum.
e de Cardin. lib. 1.
sero per tot.

f decis. 73.

g Constit. 15. §.
sunt etiā, in fin.
h tract. de bann.
in verb. laesa ma-
iestatis, num. 28.
i epist. 146. de
filio prod. ad Da-
mas. Papam, re-
lato in c. Sacerdo-
tes, & c. Legant
Episcopi, dist. 37.
k c. praesenti, in
verb. restringere,
de off. leg. in 6.
l de Cardin. de-
cis. 242.
m in c. ex parte,
il. 2. nu. 1. vers.
adde dictum, de
off. deleg.
n in c. nisi, §. pro
defectu, de renūc.
o in c. cum nobis
§. his igitur, &
ibi glo. in verb. li-
teratura. de elect.

electus existit, ut pro defectu scientia ab electione non deberet excludi. Atque fauet Diocletiani, Maximianique Imperatorum Sanctio, a qua sic se habet, Expertes literarum Decurionis munera peragere non prohibent Iura.

a Expertes, 6. C. de decurion. lib. 10.

C A P V T XIII.

De Officio Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium in electione Pontificis, & Sede vacante.

Quoniam Cardinalium Officium triplicem habere potest inspectionem; primam scilicet ratione Ordinis, de qua dictum est cap. proximo; secundam circa Romani Pontificis electionem; tertiam ratione assistentiae Summo Pontifici faciendae, de quibus dicendum superest.

B Et quia, ut lyricus cecinit Poeta *b*
*Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas
Regumque turres.*

b lib. 1. ode 4.

Et Claudianus. *c*
*Sub tua purpurei veniunt vestigia Reges
Deposito luxu, turba cum paupere mixti,
Omnia mors aequat.*

c lib. 1. de rapt. Proserp.

C Summis quoque Pontificibus semel mori statutum est; Christiana vero pietas admonet, supremum sepulturae honorem nec hostibus denegandum esse, ut plura apud Pollidor. Ripam *d* collecta monumenta demonstrant. Eminentissimi ergo S. R. E. Cardinales huic potissimum muneri vacare debent, ut illius corporis, cuius partes sunt, ea, qua decet, religiosa, pia, decentique pompa, Summi Pontificis inquam funus celebretur; maiori etenim nexu Cardinales, quam quilibet alius, cuiuscumque generis sit, erga Pontificem sunt obnoxij, Manfredo *e* teste.

d in comment. de act. in more. artic. cap. 39. nu. 10. & seq.

Romano igitur Pontifice vita functo (tunc enim Sedes vacare dicitur) de illius mortalitatis exunijs parentandis S. R. E. Cardinales solliciti in primis esse debent; quod in Romana Synodo, Bonifacio Tertio sedente sancitum habes anno salutis humanae 605. & a Gratiano *f* relatum. *Nullus* (inquit) *Pontifice Romano viuento, aut Episcopo Civitatis suae, praesumat loqui, aut partes sibi facere, nisi tertio die depositionis eius adunato Clero, & filijs Ecclesiae, & tunc electio fiat.* vbi gloss. *g* haec addit. *Mortuo Apostolico Cardinales in tantum festinabant, quod nihil curabant de sepultura defuncti, quare statutum fuit, quod nec Papa, nec Episcopo viuento, nec etiam eo defuncto, electio fiat Successoris, nisi tertia die post sepulturam.* Haec Glossa.

e tract. de Card. cap. 10. vers. Romano Pontifici.

f c. nullus Pontifice, iuncta glo. dist. 79. g in figuracione casus.

D Qua Sanctione fretus Leo Frangipanius, vacante Apostolica Sede per obitum Callisti II. ausus fuit precipere Cardinalibus, ne ad novi Pontificis electionem deuenirent, nisi tertia die transacta, non quidem ut haec seruaretur lex, sed ut animi sui cupiditatem expleret, extollendi quippe ad Apostolicae Sedis culmen Lambertum Episcopum Ostiensem, ut Platina testatum habet. *h*

h in vita Honor. II. i d. c. nullus.

Verum cum in electione cuiusvis Episcopi, & in funere peragendo triduum expectandum sit, *i* in eo, qui vniuersalis Ecclesiae Caput est, & Episcoporum Episcopus appellatur, utique consentaneum, & dignum omnino visum est, speciale quid magis, precipuumque constituere, & Nouemdiale tempus Romano Pontifici defuncto, priusquam ad Successoris electionem deueniatur, constituere: quod a Gregorio X. *k* sancitum habes. Et apud gentes hoc idem seruatum fuisse, & Nouemdiale tempus in funere, & ludis insumptum, scripsit Iul. Lauor. *l*

k c. vbi periculi §. 1. de elect. in 6. l. de pris. recent. funer. mor. rit. 2. cap. 15. num. 20. m in suis lucubration. vbi de Comitibus agit, rit. 1. cap. 9. n d. c. vbi periculum; Clem. ne Romani, de elect. Pij 4. Const. 65. Carem. Rom. lib. 1. sect. 1.

Nec totum hoc nouemdiale tempus in sola defuncti Pontificis parentatione effunditur, sed multa inter S. R. E. Card. Principum Oratores, Magnatesque viros colloquia, ut maturius in re tanti momenti procedatur, sunt, & ut Cardinalibus absentibus ad Urbem redeundi spatium concedatur; qua rem latius prosequutus est Iulius Lauorus. *m*

Hoc nouemdiali tempore transacto, Conclauis ingressus nulla ratione prorogari, aut differri potest; nec ulterius Cardinales a Curia absentes expectantur, ut quanto citius noui Pontificis electio fiat. *n*

Verum quia cum ex diuersitate temporum, & varijs militantis Ecclesiae fluctuationibus,

E

tionibus,

tionibus, non semper eadem electionis forma seruata fuerit, nonnullas hic ab anti-
quis seruatas formas recensere placet.

Triplici igitur via Romanos, & vniuersalis Ecclesiæ Pontifices electos, seu creatos
fuisse, apud Christianos scriptores inuenio.

Prima fuit per Institutionem.

Secunda per Substitutionem.

Tertia per viam Electionis.

Institutionis, seu Constitutionis via, & forma semel tantum seruata fuit in Terris:
Christus enim Dominus, Dei Filius, Summus Sacerdos, & Pontifex collatis Clauibus
Regni Cælorum ligandi, atque soluendi Beato Petro, & Successoribus Pontificium
tradidit, suosque in Terris Vicarios instituit, vt ex Innocentij III. verbis innotescit,
a dum ait. *Nobis autem in Beato Petro sunt oues Christi commissa & paulò infra.*
Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad Successores ipsius, quodcumque ligaueris
super terram, erit ligatum & in Cælis &c. Et Caietanus b hæc habet. *Coniunctio*
autem Papatus in Petro, post Petrum primum à Christo immediatè institutum, non
est à Deo, sed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionem hominum &c. Atque
hæc de Institutione.

Substitutionem verò à Beato Petro introductam fuisse nonnulli affirmant, dum
se morti proximum agnosceret; conuocatis enim, qui tunc Romæ Christi fideles
aderant, sic effatus est. c *Clemens tanquam qui omnibus præesse te noueris, singulos,*
prout poteris, iuua, & singulos releua, qui & singulorum onus, & sollicitudinem por-
tas. Et latius habes. d Atque prosequitur Mandos. e subdens, hæc substitutione
usam fuisse Lucium I. in personam Stephani Diaconi anno 254. Sed fallitur Mandos-
ius, primò in tempore, quia Lucius anno 256. creatus est Pontifex, Ciaccono, alijsque
testibus: secundò quia Stephanum Archidiaconum non substituit in Pontificatu Lu-
cius, quàmuis illi successerit, sed omnem potestatem Ecclesiæ, dum ad passionem
pergeret, eidem Stephano dedit; quod etiam antea fecerat Cornelius Papa, vt Ba-
ronius f scribit. Et comprobatur, quia si in Pontificatu substitutus fuisset Stepha-
nus, statim à morte Lucij Pontificalia exercuisset; constat autem post dies 35. nempe
diè 9. Aprilis Pontificem fuisse renunciatum, iisdem Baronio, & Ciacc. affirmantibus.

Et ita etiam intelligenda puto, quæ Ruffin. g & Platina h scripserunt, à Liberio
scilicet in exilium pulso Felicem II. in Pontificatu substitutum fuisse; nam hic licet
non sine Diuina Prouidentia inter Christi Martyres reponatur, ex cathalogo tamen
Pontificum expungendus, tanquam schismaticus erit, vt ex Ciaccono, i & Baro-
nio k liquet.

Denique hæc substituendi in Pontificatu Successoris formam sublatam fuisse
multis Summorum Pontificum Sanctionibus comprobatur, Hilarij I. in Romana
Synodo anno 467. Platina, & Ciacconus in vita scripserunt: & retulit Gratianus l
alias multas Sanctiones.

Et licet postea Bonifacius Secundus in Romana Synodo anno 531. in Basilica
Beati Petri celebrata, vt è Gothorum manibus Romani Pontificis eligendi vsurpa-
tam licentiam redimeret, Vigilium sibi in Pontificatu substituisset, & Sacerdotum
chirographo, ac iuramento roborasset; attamen eodem tempore iterum Synodo
congregata, quia contra Canones hoc factum fuerat, ipse Bonifacius reum se con-
fessus est maiestatis, & chirographam in præsentia omnium Sacerdotum, & Cleri,
& Senatus incendio consumpsit, vt legitur in vita huius Pontificis, & apertius apud
Baronium. m

Et quàmuis non defuerint Scriptores affirmantes, Pontificem Romanum posse
Successorem sibi nominare, & substituere, eo potissimum argumento freti, ex
epistola scilicet Clementis ad Iacobum Hierosolymitanum scripta, qua se à Beato
Petro adhuc viuente in Episcopum electum scribit, his verbis à Gratiano n relat.
Simon Petrus in ipsis diebus, quibus vita finem sibi præsenfit, apprehensa manu
mea, repente consurgens in auribus totius Ecclesiæ hæc protulit verba. Clementem
hunc Episcopum vobis ordino, cui soli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram
trado &c. Contraria tamen sententia, non posse Pontificem substituere Suc-
cessorem, verior, & magis recepta est, vt latè tradit Iulius Lauror. o & ante
eum hoc idem scripsit Gomefius. p Quinimò nec Beati Petri substitutio in
personam Clementis forrta est effectum, nam immediatè post Petrum Linus, exin-
de Cletus Romanam habuerunt Sedem. Quod ab eodem Clemente Sacerdotibus, &
Clero

a c. solite, §. nobis
autem, de maior.
o obed.
b in opusc. de au.
hor. Pap. & Con-
cil. cap. 20. vers.
coniunctio autè.

c c. Clemens 8.
q. 1.

d c. 1. & 2. ead.
caus. & q.

e in regul. 13.
Cancell. q. 8. n. 18.
iuxta secun-
dam impress. &
num. 23.

f in annual. tom.

2. anno 255. pag.

475. & an. 257.

pag. 489.

g in histor. Eccl.

lib. 10.

h in vita Lucij &

Liborij.

i in vita huius

Felicis in fin.

schism. 2. anno.

357. pag. 107.

k annual. tom. 3.

anno 357. pag.

674. & 675.

l c. 3. 4. 5. 6. caus.

8. q. 1.

m in annual. to. 7

anno 531. pag.

165.

n c. 2. Simon Pe-

trus. 8. q. 1.

o de elect. can.

tit. 4. cap. 3. per

tot.

p in reg. Cancell.

lar. de infirm. re-

signan. q. 1. vers.

pro resolutione.

Clero persuasum affirmant, ne Successores hoc exemplo ducti, tanquam Summi Sacerdotij heredes dicerent. *Moyfes enim (vt Diuus Hieronymus a ait) Amicus Dei, cui facie ad faciem Deus loquutus est, potuit utique Successores Principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem, sed extraneus de alia Tribu eligitur IESVS, vt sciremus, Principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vitæ &c.*

Mortuis verò Lino, & Cleto, tunc vno Sacerdotum ore Clemens Christi Vicarius, & Beati Petri Successor eligitur, vt scribit gloss. *b videns (inquit) Clemens, quòd hoc esset perniciosum exemplo, quòd aliquis sibi eligeret Successorem, renunciauit Papatu, & tunc electi sunt Linus, eo mortuo, electus est Cletus, quo mortuo, denuò fuit Clemens electus &c.* Alia ad rem scribit Gomefius. *c*

Atque hinc collige tertiam creandi Pontificis viam, quæ est electio. At electio in genere sumpta est rerum, vel personarum delectus, vt Tolosano *d placet.* Hæc autem ratione formæ in tres partes diuiditur, nempe

Præ inspirationem Spiritus Sancti.

Per viam compromissi.

Per viam Scrutinij.

Scrutinium verò quando que solum sufficit, non rarò etiam accessu indiget, vt dicemus infra; & habes Innocentij III. Sanctionem *e* has tres formas comprehendentem. Instamus ordine, & primò dicamus.

De electione per viam Inspirationis, quæ fit, quando communitèr absque vitio, sed Sancti Spiritus impulsu omnes in vnum consentiunt; prout in electione Fabiani Papæ anno salutis 238. testatur Eusebius *f* in hæc verba. *Post Anteri mortem aiunt Fabianum vna cum alijs ex agro Romam commigrasse, ibique sua collocasse domicilia; ubi Diuina, & Cœlesti gratia largiente, ad Cleri administrationem mirandum in modum cunctus est: nam cum omnes fratres causa deligendi eius, qui Episcopatum gereret in Ecclesia; conuenissent, & multi de multis illustribus, & præclaris viris ad illud munus obeundum idoneis cogitarent, quàm Fabianus, qui tum fortè præsto erat, nemini in mentem venerat, de repenti tamen Columbam è sublimi deuolantem, qua similitudinem Spiritus Sancti super Saluatorem in specie Columbæ descendens, representare videbatur, eius capiti insedisse memorant: ac propterea populum vniuersum paritèr vno Sancti Spiritus instinctu commotum, magna cum alacritate, & vno animorum consensu eum dignum eo Dignitatis gradu acclamasse, & absque mora abreptum illum in Sede Pontificia collocasse.* Hæc Eusebius, quem refert, eiusquæ verba rescribit Baronius. *g* Et in electione Archiepiscoporum Rauennatensium per annos 224 ab electione Aderiti anno Christi 80. vsque ad S. Seuerum, qui anno 304. electus, Diuinitus prædixit, ampliùs Columbæ mysterium in creandis Rauennatibus Episcopis expectandum non esse. Hanc formam, inspirationis scilicet seruata fuisse; testis est Rubeus. *b* Hæc autem inspirationis via quandoque expressa est, vt in Fabiano Pontifice, & Episcopis Rauennatibus per apparitionem Columbæ, vt diximus; quandoque verò præsumpta, quando omnes vno ore consentiunt in aliquem, & non constat auctore Deo factam, sed præsumitur propter concordiam omnium, vt Matthæus de Boijs *i* tradit. Et hoc, ommissis alijs, in electione Eugenij III. Sanctorum Vincentij, & Anastasij ad Aquas Saluias Abbatis ex Ordine Cisterciensium à Diuo Bernardo designati, contigisse Ciacconus, *k* alijsque testantur; & idem in electione Cœlestini V. ante Pontificatum Petrus de Murone dictus, ex Platina, & alijs affirmare possumus; Cœlestinus in Pontificatu ideo appellatus, quòd Cœlitus missus esse diceretur.

Verùm ad aliam formam, quæ per Compromissum dicitur, accedamus. Hæc autem seruari solet, quando plures idonei eliguntur, in quos verè omnium certo modo potestas, & facultas transfunditur, vt post multorum Pontificum Sanctiones, *l* Gregorij XV. *m* nouissimam habes, quæ post Cæremoniale Romanum *n* docet formam, & praxim in hac re seruandam. Et quàmuis Matthæus Boijs *o* dicat rarò hanc formam in vsu deducendam, quia sapit naturam transactionis, quæ in spiritualibus prohibetur; *p* Felinus *q* tamen hoc speciale esse in electione Romani Pontificis testatum habet. Et per compromissum in sex Cardinales ex decem, & octo, qui tuac Viterbij aderant, suadente, & enixè rogante S. Bonauentura Ordinis Minorum Generali Ministro, Theobaldum Archidiaconu Leodiensem Kalen. Septembris 1271. electum fuisse, & Gregorium X. appellatum ex Platina, *r* & melius ex Panuino *s* fit

notum:

n ad Titum cap. 1. velatus in e. Moyfes, 8. q. 1.

b in c. 1. in verb. aut ligandi, 8. q. 1. *c* in reg. Cancell. de infir. resignan. q. 1. vers. quid tenendum. *d* in partit. iur. canon. lib. 1. tit. 29 cap. 1. num. 2. de elect.

e in c. quia propter. 42. de elect.

f in histor. Eccl. lib. 6. cap. 22.

g annal. rom. 2. anno 238. pag. 374.

h in histor. Raue. lib. 1. pag. 32 & lib. 2. pag. 43. *i* in miscellan. de elect. in prin. vers. tres sunt forma.

k in eius vita. *l* c. in causis, cum dilectus, c. causa que, c. quia propter, de elect. *m* s. secundus modus est.

n lib. 1. sect. 1. cap. 5. vers. in nomine Domini. *o* de elect. loco cit.

p c. super eo, de transact.

q in c. capitolu, nu. fin. de rescrip. *r* in vita Gregorij X.

s in notis ad Plat. in. ibi.

*a de elect. canon.
tit. 4. cap. 7. n. 29.*

*b in antropol. in
vita eiusdē Ioan.
22. pag. apud me
256.*

*c in Congregat.
21. de consinib.
Statu Ecclesiast.*

*d in vita Mar-
tini V.*

*e in antimom.
par. 2. antid. con-
tra progres. 61,
pag. apud me 243
col. 1.*

*f in hist. lib. 9.
cap. 79.*

*g in histor. Fa-
mil. Vrbin. lib. 3.
pag. 43.*

*h in miscellan.
de elect. in prin.
num. 3.*

*i in sua Constit.
de elect. Roman.
Pontif. §. tertius
modus.*

*K lib. 1. sect. 1.
cap. 5. vers. alius
modus, & magis
tutus.*

*l de elect. canon.
tit. 4. cap. 7. n. 9.
& seq.*

*m ead. Constit.
Greg. XV. §. pri-
mus itaque actus
vers. tertio quod
non potest.*

*n de Cardinal.
decis 103.*

*o lib. 1. sect. 1.
cap. 5. vers. quod
si forte.*

notam : idemquē confirmat Iulius Laur. *a* addens simili modo in eadem Ciuitate Viterbij anno salutis 1265. Clementem IV. & anno 1316. Ioannem XXII. electos fuisse. Verūm de Ioanne non satis liquet; nam quæ Platina in eius vita scribit, Laurorij fidem minuunt: narrat enim Platina, & Volaterranus *b* confirmat, post longam *23*. Cardinalium dissensionem, Lugduni tandem Ioannem XXII. electum fuisse, nec vnquam in Italiam venisse; & Ecclesiasticæ Ditionis gubernium per Legatos administrasse, ex historicis, & Constitutionibus ab eo promulgatis, & infra suo loco citandis, *c* liquet. Sed forte Lanorius de Ioanne XXIII. qui etiam XXII. appellatur, intellexit: verūm neque hic Viterbij electus fuit, sed Bononiæ, neque legitimus iudicatus; nam in Constantiensi Concilio vnâ cum alijs duobus Pseudopontificibus, Gregorio scilicet XII. & Benedicto XIII. depositus; in quorum locum die Sabbati pridie Kalen. Nouembris in publica sessione 40. anno 1417. habito decreto, per omnes Nationes probato, vt quælibet Natio eligeret sex honestas personas ecclesiasticas, & religiosas, ac in sacris Ordinibus constitutas, quæ vnâ cum Cardinalibus præsentibus in Concilio pro hac vice tantū intrarent Conclauē, haberentquē auctoritatem vnâ cum Cardinalibus eligendi futurum Papam, & qui à duabus partibus Cardinalium, & à duabus partibus ex deputatis cuiuslibet Nationis eligeretur, ille pro Summo Pontifice haberetur, & teneretur: die igitur Ianuæ 6. Idus Nouembris eiusdem anni 1417. Otho de Columna Agapeti filius S. Georgij in velabro Diaconus Cardinalis, Romanus Pontifex renunciatus fuit, qua die S. Martini Episcopi natalitia relegebat Ecclesia, in eiusquē memoriam, & reuerentiam Martinus huius nominis V. appellari voluit; quāuis III magis, quā V. dicendus esset, nā duo Marini, non autem Martini fuerunt, vt obseruat Ciaccon. *d* & alij. Ac de Ioanne XXII. qui XXI & XXII. quoque dictus est, Iulium Laur. intellexisse, patet ex verbis ab eo relatis, nempe hunc Ioannem dixisse, *Papa sum ego*. Quod etiam refert Coquæus *e* videndus, sequutus Ioannem Villanum, *f* & alios: vide quoque Sansouinum, *g*

Sed accedamus iam ad tertiam electionis formam, quæ Scrutinium dicitur, quæquæ magis frequens, vt vsu recepta est. Hęc autem celebratur, præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse. Cardinales tres de Collegio sumpti, singulorum vota secretè, & sigillatim diligentèr exquirunt, in scriptis redacta in communi promulgant: his peractis, collatione habita, ille demum censetur electus, in quem vel omnes, vel duæ ex tribus partibus consentiunt, vt Matthæus Boijs *h* docet, ac decem, & octo substantialia huic formæ recenset, quæ tamen non omnia in Scrutinijs Minorum Cardinalium sunt necessaria: sat enim est seruare, quæ nouissimè Gregorius XV. *i* fanciuit, & san. me. Urbanus VIII confirmauit; nec distant ab ijs, quæ in Cæremoniali Romano *k* sub Leone X. compilato leguntur: & alia multa congerit Iulius Laur. *l* ex eadem Gregorij Decimiquinti Sanctione desumpta.

Verūm si per viam Scrutinij electio perfici nequeat, tunc Purpurati Patres, qui in Scrutinio suffragium non tulerunt, per Accessum Pontificis electionem perficere valent. Quid autem sit Accessus, & quomodo fiat, ex eodem Cæremoniali Romano, Gregorij XV. Sanctione, & Iulio Laur. locis citatis satis superquæ cognosces. Illud autem ignorandum non erit, Accessum ad eum Cardinalem fieri non posse, qui in Scrutinio vnū saltem suffragium non tulit; neque ad eum, qui ab ipsomet Cardinali accedere volenti in Scrutinio nominatus fuit. *m* Hinc etiam collige differentiam inter Scrutinium, & Accessum, vt per solum Scrutinium perfici possit electio; nou autem per solum Accessum, quia hic supponit Scrutinium præcessisse; non enim datur Accessus Cardinali, qui nullum in Scrutinio suffragium tulerit, vt diximus, & aduertit etiam Manfred. *n* dum ait, Accessum habere locum, præcedente Scrutinio.

Aliam quoque viam per Adorationem dictam, quandoque seruata in electione Romani Pontificis scribentes referunt: verūm hæc, si Scrutinium præcessit, cum Accessu coincidit; si verò sine Scrutinio fiat, ad eam formam, quæ per Inspirationem dicitur, referenda erit, vt Cæremoniale Romanum *o* obseruat.

Patet igitur ex hucusque dictis, Romanum Pontificum electionem per initia nascentis Ecclesiæ ad hæc vsque tempora processisse per viam Institutionis, Substitutionis, Electionis. Electionem verò ratione formæ in tres partes diuisam fuisse, per Inspirationem, vel quasi, Compromissum, Scrutinium solum, vel Scrutinium, & Accessum simul.

Poffem hic nonnullas formas, vt tempori, loco, & occafioni fatisfieret, nec non vniuerfalis Ecclefie neceffitatibus confultum efferet, in electione Summorum Pontificum feruatus referre. Verum ne verbis potius, quam rebus infiftere videar, fatis efferet exiftimaui, ad fcriptores, qui hanc rem luculentè tractarunt, cupidum lectorem remittere. Mandofius *a* enim fexdecim varias electionis formas enumerat: at Iul. Laur. *b* pinguius hanc rem profequitur, & alias indicat: videri quoque poterit Panuinus. *c*

Quædam verò de auctoritate Cardinalium Sede vacante, hic addere non inutile duxi; potiffimum ex Pij IV. *d* & aliorum Sanctionibus defumpta.

Sciendum igitur efferet, Eminentiffimos Cardinales in ijs, quæ ad Pontificem viuentem pertinent, nullum ius, vel auctoritatem habere, vt efferet Clementis V. *e* refponfum, Pij IV. *f* Sanctione confirmatum; additis infuper.

Gratiam, aut iuftitiam facere, factam verò per Pontificem mortuum executioni demandare non valent.

De Statu temporali Romanæ Ecclefie, neque de pecunijs Cameræ Apoftolicæ, vel Datarij ex quauis caufa, præter exceptas, difponere nequeunt.

Camerario, Thefaurario, Datario, Depositario, Arcis S. Angeli Castellano, alijsquæ Officialibus, ne Sacro Collegio, cafibus quibusdam exceptis, obediant, in d. 6. fub refectionis pœna interdicitur.

Pecunia verò Sacro Collegio foluendæ erunt: Decem millium ducatorum fuma, in parentatione defuncti Pontificis eroganda.

Nec non pro victu familiæ Pontificæ ante Conclauis ingreffum, ac etiam poft, per Camerarium, & Priores Ordinum defcribendæ.

Pro eleemofynis Sede vacante fieri folitis, ob quam potiffimum caufam Cardinalis Camerarij Officium non cefferet, vt dicemus infra.

Pro regalibus Populo Romano, Magistratibus Custodiæ Vrbs, & Conclauis.

Pro defenfione Ferrarum, & locorum ecclefiafticæ Ditionis, eorumquæ fecuritate. Quas quidem expenfas Cardinales præfentes per fecreta fuffragia ordinare debent, itaut maioris partis fententia, quod ftatuendum erit, obtineat.

Si verò vltra prædicta grande aliquod periculum immineat, cui Cardinalibus omnibus præfentibus, iuxta Gregorij X. *g* ordinationem, aut faltem duabus illorum, partibus celèritèr occurrendum videatur, tunc facrum Collegium iuxta maioris partis fententiam per fecreta fuffragia pari modo obtinendam, oportunum adhibere remedium, neceffariam parare impenfam pofferet, & valeat.

Quæfitum efferet, fi fortè Pontifex eligatur, qui nedum à Conclauis, fed abfens ab Vrbe fuerit, prout non rarò contigiffe conftat, an facro Collegio permiffum erit deftinare Legatos, vt nouum Pontificem ad Urbem perducant, & neceffarios fubminiftrare fumptus, ex redditibus Cameræ Apoftolicæ percipiendos, præmiiffa Pij IV. Conftitutione non obftante? Et affirmatiuè refpondet Gambar. *b* quia hoc ad honorem electi, & vtilitatem Sedis Apoftolicæ fit, & ideo ad Papam, & Apoftolicam Sedem, expenfarum onus pertinet. *i* Et idem dicendum putat Iulius Laur. *k* in fimilibus cafibus, ex quibus per fubtractionem, & denegationem neceffariæ impenfæ retardari pofferet electio noui Pontificis.

Gubernatores quoque Vrbs, tam vltra, quam citra pontem, alijsquæ pro Ecclefiafticæ Ditionis regimine Officiales creandi, eadem forma, per fecreta quippe fuffragia feruata, eligantur.

Et cum facri Collegij auctoritas à Summo Pontifice pendeat, *l* vt fcripfit etiam Manfred. *m* multa propterea Sede vacante Cardinalibus denegantur.

Canones condere non valent; hoc enim ad Pontificem pertinet, eoquæ mortuo, ad Cardinales non tranfit, ex Manfred. *n*

Collegium Cardinalium quauis Pontificem eligat, Cardinales tamen creare nequit; immò nec iam creatis infignia conferre, neque os claudere, vel aperire, neque Epifcopos creare, feu creatos confirmare valet, teffe Iulio Laur. *o*

Verum Iacobatius *p* pofferet Concilium ex magna neceffitate Cardinales creare, fcribit.

Legatum quoque extra Curiam ipfo inuito mittere, nec miffum à Papa reuocare Cardinalibus Sede vacante permittitur, vt Speculatori *q* placuit; Iacobatius *r* tamen, fi magna inftet neceffitas, pofferet ait: tu vide Zabarell. *f*

Hæc autem ideo Cardinalium Collegio denegata putantur, ne fi omnis potestas penes

a in reg. 13. Cam
cellar. q. 8. à n. 16
vsque ad fin.

b de elect. canon.
tit. 4. cap. 4. 5. 6.
7. 8. 9. & 10.

c ad Platinam,
in vita Pelagij
II.

d Conftit. 63. bul
lar. nou. tom. 2.

pag. 91
e Clem. ne Ro
mani. de elect.

f d. Conft. 63.
§. 6.

g c. 3. de elect.
in 6.

h de off. & po
rest. Legat. lib. 9.
num. 185.

i l. 1. C. de cad.
rollen. c. qui fentit
de reg. iur. in 6.

k de conclauis.
& conclauis. tit.
3. cap. 3. nu. 27.

l Clem. ne Ro
mani. §. irrium.
de elect.

m decif. 372.
n d. decif. 261.

o de conclau. &
conclauis. tit. 3.
cap. 3. n. 15. & 19

p de Concil. lib. 6
art. 7. in prin. n.
2. & seq.

q tit. de Legato,
§. finitur. nu. 5.
r d. lib. 6. art. 7.

num. 12.
f in Clem. ne Ro
mani. §. irrium.
num. 3. de elect.

penes ipsum Collegium redacta esset, nullam deinceps Romani Pontificis eligendi curam gereret, quamobrem haereses, scandala, & vniuersalis Ecclesiae exterminatio oriri possent, vt Manfredus *a* scribit: aliam quoque rationem ex Iul. Laur. *b* cognosces.

Ex huc vsque dictis satis probatum puto, quod initio pollicitus sum; officium, quippe Cardinalium Sede vacante circa duo potissimum versari, vt mortuo Pontifici funus solemniter ducatur, & nouus praescriptis legibus eligatur.

Hæc verò electio cum temporibus retroactis tam aperto, quam clauso Conclauis valida putaretur, ex Iacobatio, *c* & Manfredo; *d* hodie verò ad validitatem electionis requiritur, vt Conclauis sit clausum, ex Gregorij XV. sæpe citata Sanctione.

e Et hanc Cardinalium inclusionem, quæ Conclauis dicitur, sub Honorio III. primò inuentam fuisse scribit Ciacconus. *f*

At quoniam super huiusmodi Conclauis clausura quædam accidere potuissent, ex quibus validitas electionis in dubium reuocari posset, san. me. Urbanus VIII. vt omnem dubitandi ansam tolleret, hanc Sanctionis partem ita intelligendam esse edixit.

g Vt statim post clausuram Conclauis diligens fiat inquisitio super ipsa clausura, eaquæ in effectu reperta, publicum fiat documentum per Cæremoniarum Magistrum, quo peracto, etiamsi postea in totum, vel in parte apertum de facto reperiat Conclauis, semper tamen clausum, & pro clauso censendum, & habendum, quoad electionis validitatem, donec de consensu duarum partium Cardinalium presentium per secreta suffragia apertum esse declaratur.

Quoniam verò in sæpe citata Pij IV. Constitutione *b* statutum est, vt tres Cardinales antiquiores, ex quolibet ordine vnus, addito etiam Cardinali Camerario, vacante Sede, reliquos Cardinales congregandi, & in Congregationibus occurrentes necessitates proponendi, & vt Conclauis ex omni parte claudatur, curandi ius habeant; sciendum est, horum trium Cardinalium officium tertia die post Conclauis ingressum expirare, & alios tres in ordine sequentes tertio quoque die vnâ cum Camerario in eodem ministerio succedere. *i*

Ex Cardinalibus verò in Conclauis existentibus nemo ab electione, nec suffragijs, tam actiuus, quam passiuus (vt vocant) etiam excommunicatus, & ecclesiasticis innotatus Censuris excluditur, *k* vt dicemus infra latius, vbi de priuilegijs Cardinalium sermo erit. Declara tamen præmissa non habere locum in Cardinalibus schismaticis; hi etenim in Conclauis non sunt admittendi, ex Iacobatij *l* sententia, quam refert, & sequitur Manfredus. *m*

Excluditur etiam ab electione Romani Pontificis Cardinalis, qui saltim in Diaconatus Ordine constitutus non sit, ex præcitata Pij IV. Sanctione, *n* statuimus etiam; quam quidem Sanctionem à Sixto V. pariter confirmatam habes. *n* Verùm exclusio hæc locum habet, si Cardinalis Pontificali priuilegio munitus non sit, vt est Gregorij XV. declaratio. *o*

An autem Cardinalis, cui nondum clausum, & apertum fuit os (iuxta ritum, & Cæremonias Ecclesiasticas) habeat votum in electione Pontificis, scias, hanc dubitationem exortam fuisse in electione Innocentij VIII. vacante tunc Sede per obitum Sixti IV. aderat enim in Conclauis Cardinalis Sfortia, qui cum in vita Pontificis nondum Romam venisset, non fuerat illi apertum os in Consistorio; verùm Patres tunc decreuerunt, ex eo quia non præcesserat alia cæremonia claudendi os, nec erat illi clausum, dum Pontifex diem clausit, permissum, & licitum esse d. Cardinali Sfortia, sicut & alijs, votum habere; vt refert Io. Bapt. Broccardus vnus ex Cæremoniarum Magistris, qui tunc aderat in Conclauis, & omnia, quæ in illo gesta fuerunt, sigillatim, summaquæ diligentia scripsit.

Sed numquid conuentiones inter Cardinales in Conclauis existentes factæ necessariò seruandæ sint à Pontifice postea creato; Abbas Panormitanus, *p* si conuentiones contra Pontificiam Dignitatem sint, licet iuramento robotatæ, ad illas seruandas non teneri ait; cui assentiuntur Barbat. *q* & Mandol. *r* Fallit tamen conclusio, si postquam Pontificiam assumpsit potestatem, easdem conuentiones ratas habuerit, & iureiurando confirmauerit, vt Card. Tuscus *s* probat; & in Gregorio XII. seruatum testatur Platina; *t* & alij multi: hic enim cum in Conclauis iurasset, se renunciaturum Papatui, quando id Ecclesiae bono cederet, & hanc quoque promissionem in Pontificatu confirmasset, à Cardinalibus in Concilio Pisano congregatis à Romana Sede deiectus, & gesta per eum irrita, inualidaquæ declarata fuerunt. Quamuis non

a de Cardinal. cap. 19. in fin.
b de conclau. & conclau. tit. 3. cap. 3. num. 8.

c de Concil. lib. 4. art. 4. num. 154. & 155.

d deci f. 324.

e in ea parte, vbi Ceremonie designantur, & primò hac forma.

f in eius vita in princ.

g in confirmat. Constit. Greg. XV. §. quoniam autè decreuit.

h Constit. 63. §. 7. statuimus.

i d. Constit. 63. §. 8. ipsorum autè.

k Clem. 2. §. ca. 7. de elect. Manfredo. decis. 302. l. tract. de Concil. lib. 7. art. 1. in 6. dub. num. 142. & melius 156. & 157.

m decis. 389. in princ.

n Constit. 50. §. 6. Bullar. nou. tom. 2. pag. 560.

o in sæpe citata Constit. §. porro capitula, vers. nisi priuilegio.

p in 2. sicut notis, num. 1. in 3. notab. vers. ex hoc habes. de iure iur.

q conf. 1. per tot. lib. 1.

r super reg. 32.

Cancel. q. 5. n. 8.

s in suis conclus.

in verb. Papa,

conclus. 50. n. 23.

t in eius vita.

non desint Scribentes, qui de validitate talis deiectionis, & an Concilium Pisis congregatum necessaria habuerit requisita, dubitent, vt videre est apud Coquæum. *a*

A Liberandi tamen reos à carceribus concessum esse Cardinalibus Sede vacante, ex antiqua, & immemorabili consuetudine, & consequenter ex titulo præscripto, privilegioque acquisito, affirmat Mandos. *b* Pomponij I. C. responso *c* fretus, dum ait, *Ductus aqua, cuius origo memoriam exceleserit, constituti loco habetur*: quod etiam exemplis comprobatur, & Francisci Soderini Cardinalis Volaterrani nuncupati supplicem libellum sacro Collegio vacante Sede porrectum affert: hic enim ab Hadriano VI. initio sui Pontificatus vnicè dilectus, eundem postea mutata fortuna iratum sustinuit; interceptis enim huius Cardinalis literis, quibus Gallorum Regem ad inferendum Siciliæ bellum commonebat, eum in Hadrianam Molem coniecit, & in carcerem trussit, preciosa supellectili in fiscum deuoluta; è viuis autem Pontifice erepto, Cardinalium omnium voto è carcere liberatus, cum alijs in Conclauis ad noui Pontificis Clementis VII. electionem interfuit, Ferdinando Vghello *d* teste: supplex verò libellus à Mandosio relatus ita concipitur. *Reuerendissimi Domini mei Colendissimi humilem commendationem. Arbitror ex processu fabricato, & informationibus factis singulis Dominis satis constare de innocentia mea super obiectis per eos, qui se inimicos professi sunt, & de iure, & consuetudine in omnibus obseruata me esse relaxandum, exemplo Cardinalis de Columna, & de Sabellis, qui diu detenti ex causa lesa maiestatis, ipso obitus die Xisti IV. fuerunt liberati, & exemplo omnium noxiorum, quibus temporibus istis carceres aperiuntur: huc vsque libellus, cuius rescriptum iuxta petita emanauit, vt diximus. Hodie tamen pro similibus, & alijs grauioribus delictis, etiam pro ære alieno in summa notabili, non relaxantur rei, sed vt magis cautè custodiantur, è Turris Nonæ, & Curia Sabellorum, alijsque carceribus in Hadriani Molem transportantur, vt vacante Sede per obitum Clementis Octauo, Leonis XI. Pauli Quinti, Gregorij XV. & Vrbanus VII. seruatum vidimus, fideque oculata testatur.*

C A P V T X I V.

De Officio S. R. E. Cardinalium Romano Pontifici assistendo.

S Vperest, vt Officium Cardinalium, assistentiam Romano Pontifici exhibendam respiciens, enodemus; cuius origo à Platt. *e* relata ita se habet. *Ante annos octingentos Romani Pontifices ad grauiora negocia consultanda cogebant Concilia, que nationalia vocabant, idest Italicorum Episcoporum; quibus tamen Concilijs etiam Presbyteri Cardinales intererant, vt ex Diui Gregorij Synodo f apparet: in ea enim post Episcoporum nomina, Urbanorum etiam Presbyterorum leguntur. Sed auctis Ecclesiæ opibus, & insuper accessione temporalis Principatus, cœpit Pontifex in singulos dies consilijs, & adiutoribus egere; Episcopi verò tam sepe euocari non poterant, eapropter Concilia paulatim omissa sunt, totaque res ad Cardinalium Senatuum redacta est. Hæc Platta. Ex quo Senatores Patres amplissimi, & Patritij Ecclesiæ à Manfredus *g* nuncupantur; qui sicuti Senatores, & Patritij coram Cæsare assistunt, ita etiam Eminentiss. Cardinales coram Pontifice, ex magni Constantini Imperatoris Sanctione, *h* totiusque Christianæ Reipublicæ administrationi inuigilare debent. *i**

E Atque hinc colligunt Doctores, Cardinales esse in quasi possessione, vt Pontifex sine ipsorum consilio ardua non explicet; quod Abbas, alijque multi scripserunt à Deciano *k* relati. Verùm Romano Pontifici non assistunt Cardinales per modum determinationis, sed ministerij, & consilij, eorumque vota non diffinitiuam, sed consultiuam sunt, Paleotto teste. *l* Nec mirum igitur, si multa Romani Pontifices sine Cardinalium consilio expediunt, quia de honestate tantum, non ex necessitate illud exquirunt, vt Manfredus *m* obseruat. Immo non valere consuetudinem, vt Papa non possit sine consilio Cardinalium ardua statuere, quia esset præscribere contra supremam potestatem Papæ, testatur Abbas. *n* Verùm si magis apertam huius questionis notionem habere cupis, Paleottum *o* consule, qui post multa concludit;

Quam-

a in Antimorn. par. 2. anedos. corra progres. 61 vers. vira functo Innocentio, pag. 240. & 241.
b in glos. facul. Reg. 9. vlt. circa fin. in verb. vacante.
c l. hoc iure, §. ductus aqua, ff. de aqua quot. & asti.
d in addit. ad Ciaccon. in vita Alexandri VI. Cardinali 37.

e de dignit. & off. Card. cap. 6.

f lib. 4. epist. cap. 88.

g decis. 17.

h c. Constantin. dist. 96.

i c. bona il primo & ibi glos. in verb. generali, de post. Pralat.

k tract. crimin. tom. 1. lib. 4. cap. 15. num. 4.

l de sac. Consist. consult. par. 5. q. 5. pag. 260. sub littera C.

m de Cardinali decis. 3.

n in c. 2. num. 3. vers. numquid autem, de cler. nō residen.

o d. tract. par. 1. q. 3. per tot.

Quamuis de necessitate non sit à Summo Pontifice petendum Cardinalium consilium, nihilominus præter Consistorium, quod bis in mense (si cessent impedimenta) celebratur, alia multa constituta sunt Cardinalium Congregationes, in quibus Sedis Apostolicæ negotia matura consultatione decernuntur.

a c. nouit. de iud.

Etenim cum ad Romanam Sedem nedum ea, quæ ad Fidem, Religionemque pertinent, deferantur, a sed aliarum quoque causarum quæstiones, & difficultates deuoluantur (est enim Sedis Apostolica velut arbor illa, quam apud Danielem vidit Assiriorum Rex Nabucodonosor, ad cuius ramos aues conuolabant, & sub cuius umbra reliqua quiescebant animalia) ideo Summus Pontifex, à quo (velut omnium Caput, & Præsul) cuncta suo ordine disponenda sunt, partitis causis, non vni omnia, sed singula singulis, vt omnes cooperatores existant, & tanquam aqueductus, ex pluribus dispositis Cardinalium Congregationibus, negotia ibi discussa, & examinata pro suprema manus impositione ad eundem Pontificem deferantur, vt Mosconio *b* placet. Vt autem hæc veritas magis elucescat, omnes Cardinalium Congregationes explicabimus infra.

b de maieft. milit. Eccles. lib. 1. cap. 6. pag. 131.

c in moral. reg 9

Cardinales verò à Summo Pontifice ad consilium adhibiti, illarum rerum, quæ tractandæ sunt, cognitionem habere debent, ne casu, aut imparati, sed optimè instructi accedant: nullo enim pacto (vt Diuus Basilii *c* ait) negligentes esse oportet eos, qui Deo placere cupiunt, in cognoscendis, ac pertractandis ijs, quæ officij eorum sunt: & magis ad rem Diuus Bernardus *d* ad Cardinales Curia scribens.

d epist. 188.

Agite (inquit) pro loco, quem tenetis, pro Dignitate, qua polletis, pro potestate, quam accepistis: quibus verbis aptissimè indicat, hoc esse Cardinalium proprium, vt pro communi bono excubent aduersus hæreses, vitiorumque cunctorum armatas acies infractæ Christianæ virtutis propugnaculum se ipsos exhibeant, & ob hanc potissimum causam datam eis dignitatem, & potestatem, qua pollent, agnoscant; quam nisi huc referant, talento in terram à seruo nequam abscondito, & defosso, e cuius culpa tenebris exterioribus fletu, & stridore dentium æterno vindicata fuit, comparanda erit. Neque committendum, vt cuiusquam Principis gratia, siue auctoritas Cardinalitiam eripiat libertatem: qua in re Alphonsum illum Borgiam postea Calistum Tertium magnopere laudatum accepimus, qui cum vt Aragonensis Alphonso Regi subditus esset, nunquam tamen illius gratia se inclinari, aut flecti passus est quò non debebat; quin etiam cum is aliquando instaret, & vrgeret, vt ad Basiliense Concilium, quod sine Pontificis auctoritate fiebat, sese conferret, liberè, ac fortitè recusauit, immo verò Regi persuasit, vt Neapolitanum bellum, quod ille aduersus Ecclesiæ Dignitatem gerebat, omitteret. Sicut è contra non videtur aliqua nota carere Franciscus Cardinalis Soderinus, non solum quia (vt dictum est supra) Gallorum Regem ad bellum Sicilia inferendum literis commonuit, ex quo in Hadriani Molem, & in carceres coniectus fuit, sed etiam quia, vt Iouius *f* scribit dicere solitus esset; nihil homini petenti excelsa, & præsertim in hac aula fortuna versanti, vel vsu melius, vel expeditius esse, quam duabus omnino fellis federe.

e in Euangel. Matth. 25.

f in vita Leonis X. lib. 2. pag. apud me 42.

g Reg. Cancel. vtriusque signat. comp. pag. apud me 157.

h. c. in catal. glor. Mund par. 4. consilia. 16.

i in reg. de imp. pætr. benef. v. a. can. per obit. fa. mil. Card. q. 17. pag. 225.

k in reg. 7. de reseru. q. 3. num. 8. l. sess. 23. de reformar. cap. 1.

m d. sess. 23. cap. 2.

Sed mittenda sunt hæc, vt ad institutum redeamus, ad Officium quippe Cardinalium, in assistentia Romano Pontifici ad Sedis Apostolicæ negotia exequenda, consistens. Cuius causa Cardinales à Romana Curia abesse, nisi Legationis causa, nõ debent; simplex enim Cardinalis in Curia residens cuius Cardinali Legato quoad honores præfertur, ex Gomefij *g* sententia, & scribit quoque Cassianus. *b* Quamobrem Cardinales in Romana Curia commorantes propter assistentiam Papæ in administratione vniuersalis Ecclesiæ, à suorum Beneficiorum residentia excusabantur, eodem Gomefio *i* teste. Et Cardinalem impetrare posse quemcumque Episcopatum, & nihilominus non in Ecclesia sibi commissa, sed in Vrbe residere debere, scripsit Mandosij *k*. Verùm ab hac Mandosij sententia cauendum est, quia secus in sacrosancta Tridentina Synodo *l* sancitum legimus; Cardinales scilicet ad Episcopales Ecclesias regendas electos, in ipsis Ecclesijs, siue Diocesi commorari debere, neque illinc abesse permissum, nisi causæ ab ipsa Synodo exceptæ concurrant; quæ addit insuper, nisi consecrationis munus intra tres menses recipiant, ad fructuum perceptorum restitutionem teneri. *m* Et ob hanc potissimam rationem dixerunt multi, non esse Episcopos ad Cardinalatum promouendos, neque Cardinalibus Episcopales Ecclesias conferendas; nam si ratione Cardinalatus in Romana Curia residere debent, vt Summo Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiæ assistant, ratione autem

Episco-

Episcopatus in Ecclesijs, siue Diœcesi sibi commissis personalitèr residere tenentur, manifesta resultat repugnantia, & impossibilitas vtrumque munus adimplendi, Barthol. Caranza a teste.

A Eoque magis vrget argumentum, quia Episcopalis residentia à Iure Diuino procedit, vt in Ecclesiast. *b* legitur in hæc verba. *Rectorem te posuere, curam illorum habe.* Et plura congerunt Caranza, *c* Anton. Pagan. *d* & alij; Pontifex autem Ius Diuinum immutare nequit. *e* Certa igitur videtur esse conclusio, non esse Episcopos ad Cardinalatus Dignitatem promouendos, nec Episcopales Ecclesias Cardinalibus conferendas; qua de re si plura cupis, Bartholomæum Caranzam consule. *f* Quibus, & alijs argumentis ad præmissa confirmanda adductis, & adducendis respondere nititur Rodolphus Cupers, *g* nempe Cardinales in Episcopos promoueri posse, nedum ad Episcopales Ecclesias Cardinalatibus vnitas, sed etiam ad Episcopales à Cardinalatibus seiunctas, quem vide, si lubet. Quomodo autem Cardinales à Romana Curia abesse valeant, docuit Rota apud Verallum. *h*

B Vbi verò Cardinales à Summo Pontifice ad consilium adhibentur, liceat illis, vt par est, secundum Deum, & Conscientiam liberè, ac impunè loqui quodcumque senserint. Si quid in Consistorijs, alijsuè Congregationibus contra vniuersalis Ecclesiæ bonum, vel honorem proponi, referriquè audierint, sine peccato acquiescere nequeunt, apertaquè fronte impugnare tenentur. Et quamuis Manfredus, *i* alijsquè per eum adducti scripserint, Cardinales non teneri ad Consistorium accedere, si pro comperto habeant, rem iniustam ibi tractandam esse; Paleottus *k* tamen contrariam sententiam veriorem dixit, teneri inquam accedere, eorumquè suffragium palàm, & liberè profertè.

C Quæ verò in Consistorijs gesta, dicta, vel narrata fuerint, vota quoque, vel suffragia, quæ in odium, præiudicium, siue scandalum alicuius redundare possent, scripto, aut verbo, vel quouis alio modo nullus Cardinalium sub poena periurij, & inobedientiæ referat, ex Lateranensi Concilio sub Leone X. *l*

D Multoquè fortius, si super aliqua re indictum sit à Romano Pontifice silentium, aliquis verò Cardinalium arcana contra Pontificis præceptum promulgauerit, nedum præmissas, sed latæ sententiæ excommunicationem, ab ea non absoluendus, nisi ab eodem Pontifice cum expressione causæ, & in mortis articulo, se incursum sciat, ex eodem Concilio, siue Leonina confirmatione. *m* Immo & læsæ maiestatis crimen incurrere Cardinales, secreta Sedis Apostolicæ promulgantes, testatur Gigas; *n* & ex hoc capite absolutum fuisse Franciscum Mariam Urbini Ducem ab homicidio in personam Francisci Alidosij Cardinalis Papiensis commisso; hic enim Cardinalis Bononiæ, atque Ecclesiastici exercitus Legatus Ducibus Gallis contra Romanam Ecclesiam hostilia arma mouentibus Summi Pontificis, & sacri Collègij secreta nunciabat; ex quo maiestatis reus effectus, licere sibi Franciscus Maria putauit, districto ense in illam irruere, vt Carolus Ruinus, *o* hac de re consultus respondit.

CAPVT XV.

De Cardinalium Congregationibus.

D Ictum est supra pluribus in locis S.R.E. Cardinales ad hanc sacrosanctam, & ecclesiasticam Dignitatem ideo promotos esse, vt Summo Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiæ tanquam Senatores, & Consiliarij assistant; cum autem ad Sanctam, & Apostolicam Sedem nedum quæ ad Fidem, & Christianam Religionem pertinent, deferantur, sed etiam aliarum quoque causarum quæstiones, & difficultates disquirere, cognoscere, ac terminare pertineat; ideo Paleotto teste *p* singulis hebdomadis, vel saltem bis in mense Cardinales omnes coram Pontifice Maximo conueniunt, quem quidem conuentum Consistorium vocant, de quo primo loco dicendum putauit.

a de resident. Episcop. cap. 8. vers. secundum cõ. firmatur. *b* cap. 32. *c* d. tract. cap. 4. *d* de iurisd. & resid. Episcop. sect. 8 in fin. sect. 9 in princ. *e* c. literas de re iur. spoliar. Abb. c. à nobis, nu. 4. de decim. *f* de residen. Episcop. cap. 8. vers. præterea alia etiam via. *g* in repet. cap. pot. rebar. 79. dist. in verb. Præbiteris, art. 2. à num. 17. ad fin. pag. apud me 266. *h* decis. 93. nu. 1. par. 1. decis. 86. seu 5. in verb. indultum. par. 2. *i* decis. 119. 121. & 137. *k* de sacri Consist. consult. par. 5. q. 8. vers. quibus ita constitutis pag. 286. *l* Bullar. nou. 10. 1. Const. 7. 9. 30. pag. 477. *m* 9. 31. *n* de crim. læsæ maiest. q. 5. n. 22.

o cons. 4. lib. 5.

p de sacri Consist. consult. par. 5. q. 7. pag. 273.

BIBLIOTHECA UNIVERSITATIS CRANACA

Seu

De Consistorio.

a in Auth. de
appell. §. ad huc,
in verb. Consistorio.
b in lib. Esther.
cap. 5.
c in l. 1. n. 1. C. de
Comit. Consist.
lib. 12.
d de off. dom.
aug. lib. 1 cap. 17
e in l. minor. 19.
§. 1. ff. de minor.
25. ann.
f lib. 6. variar.
cap. 12.
g lib. 9. variar.
cap. 6.
h lib. 5. cap. 12.
i lib. 6. cap. 6.

Consistorium, sicut Glossatori a placet, est locus, ubi Princeps ad audiendum causas, & iudicandum sedebat; huic opinioni fauet, quod legitur in sacra Pagina, b ibi. *At ille sedebat super solium suum in Consistorio Palatii contra ostium domus &c.* cui etiam subscribit se Lucas de Penna. c

Verum Iacobus Guther. d Consistorium vocat locum, in quo qui sunt in Consilio Principis, consistunt; & hunc differre ab Auditorio aliquatenus putat, nam in Consistorio Principis & publicæ res, & priuatorum tractantur, in Auditorio autem causæ tantum agebantur, & Princeps sententiam dicebat, ut apud Vlpianum: e & in utroque Consistoriani Comites consilium præbebant, maxima culmina Dignitatum consequuti, Cassiodoro teste f in formula Comitum primi ordinis his verbis: *Speçtabilitas clara, & Consistorio nostro dignissima, qua inter Illustres ingreditur.* Et alibi. g *Hoc igitur laudabile præiudicium sententiam gratiosam, militiam domesticam à duodecima indictione Cancellorum sibi decus attribuit, ut Consistorij nostri secreta fidei integritate custodias &c.* Quibus in locis, sicut etiam supra b Cassiodorus videtur Consistorium pro Auditorio Principis vsurpasse: Iacobus autem Guther. inter hos Consistorianos Comites aliquam ponit differentiam; nam alijs Consistorium Principis ingredi facultas erat, alijs deliberandi; alij etiam fuerunt Comites ordinis primi in Consistorio, alij ordinis primi intra Consistorium, ut ex Romanis inscriptionibus liquet.

Memmio Vitrasio Orfito. V. C. nobilitate actibusque ad exemplum præcipuo, Præfecto Vrbi, Proconsuli Africæ, Comiti in Consistorio Ordinis primi.

Et in alia similiter Romæ.

Saturnino Secundo V. C. Præsidi Prouinciæ Aquitanicæ Magistro memoriæ Comiti Ordinis primi Proconsuli Africæ item Comiti Ordinis primi intra Consistorium.

Comites in Consistorio multis negocijs interesse poterant, ut si Legati adirent Principem, & audirentur; si Princeps de causis priuatorum cognosceret; & quod Guther. de Regio Consistorio obseruat, nos de Pontificio dicemus, puta in Consistorijs, quæ vocant publica, quibus præter Cardinales Aduocati Consistoriales, alijque multi in ipso Consistorio interfunt.

At verò qui intra Consistorium sacrum sunt, hi arcans Principis interesse meruerunt, in contubernium Imperatoricæ Maiestatis adsciti, ut Spartianus i loquitur: & hoc in S. R. E. Cardinalibus hodie apud nos verificari certissimum puto, ut ex infra dicendis manifestius fiet.

Constat enim duplex esse Consistorium, alterum priuatum, publicum verò alterum: publicum vocant, quod omnibus commune est, non solum Cardinalibus, sed alijs quoque Prælatibus, priuatisque viris, siue clericis, siue laicis, ut Clementis V. k verba demonstrant, dum ait. *Præfatis itaque Nuntijs in nostra, & fratrum nostrorum presentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati Auinione, ubi tunc eramus cum nostra Curia residentes, in publico Consistorio, in quo erat Prælatorum, & aliorum tam clericorum, quam laicorum non modica multitudo &c.* Et in his publicis Consistorijs ut plurimum Sanctorum Canonizationes præfiguntur, Principum Oratores audiuntur, Galeri rubri, aliorumque insignium nouis Cardinalibus assignationes fiunt; Legati quoque de latere ex Legatione ad Urbem reuersi hic solemniter recipiuntur.

i Spart. in Hadriano.

k in Clem. V. de ierem.

recipiuntur, vt ex Cæremoniali Romano *a* liquet: & alia ad rem narrant Sarnens. *b* & Vestrius, *c* vbi de Aduocatis Consistorialibus agit.

Secretū verò Consistoriū constituitur ex Romani Pōtificis p̄sentia, astantibus tā-
 tummodo S.R.E. Card. vt ex eodē Cæremoniali Romano, *d* Et est notandū, quōd
 quāuis Papa in cubiculo, vel alibi cū Cardinalibus conueniat, & cum illis loquatur,
 votumq; petat; nō tamen hīc discussa, & pertractata determinationē habere dicuntur,
 cū proprius consultationis locus ex antiquo instituto sacrum Consistorium esse cen-
 seatur, tanquā Congregatio Congregationum, vt est Cardinalis Paleotti *e* sententia.

Quæ verò in priuatis Consistorijs pertractentur, summātim referte placet. Præmit-
 tendū tamen erit, in hoc Sacrosancto Senatu, cuius alteri vniuersi Orbis supremo, &
 eminentiori, vnamquamque Prouinciam, Regulariū Sodalitia, Regna, Regesquē om-
 nes suos habere Patres tutelares, quos Protectores vocant, quorum munus est, ad
 Episcopales, Archiepiscopales, Metropolitanas, Patriarchales Ecclesias, nec non Mo-
 nasteria, & Abbarias, quas Consistoriales vocant, electos Summo Pontifici, & Purpu-
 ratis, Patribus proponere; Ecclesiarumquē statum, cuius nempe valoris, quas habeat
 prerogatiuas, an electio ad Capitulum, Ciuitatem, Prouinciam, Regem, vel alios per-
 tineat, breui compendio referre; nec omittuntur alia quæcumque ad Cultum, Fidem,
 Religionem, Christiani gregis pacem, ad conseruandam nedum spiritualis, sed tem-
 poralis quoque Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ Ditionem pertinentia, vt Tholosanus,
f alijque ab ipso relati testantur. Cardinalium quoque creationes, Titulorum, siue
 Ecclesiarum assignationes, optiones, oris obsignationes, & aperitiones, Legatorum de
 latere electiones hīc quoque sunt, vt in Cæremoniali Romano, *g* & nos diximus
 alias. Imperatoris quoque, Regum, aliorumquē Principum depositiones (si necessi-
 tas postulabit) & Imperij, Regnorum, ac Principatuum collationes Eminentissimus
 hīc Senatus decernit; quæ quidem res cum grauissimæ sint, & manifestam, explora-
 ramquē necessitatem expostulent, idcirco Summi Pontifices, nisi prius expositis in
 Consistorio rationibus, & consentientibus Cardinalibus, tam magnam agitare mo-
 lem, & aleam iacere non assolent, Belarmino *b* teste. Quod etiam obseruatum fuisse
 à Gregorio IX. *i* in depositione Friderici II. à Paulo III. *k* in Henrici VIII. Ang-
 liæ Regis; à Pio V. *l* in Elisabethæ eiusdem Regni occupatricis legimus; aliaque
 multa cognosces ex Manstredo, *m* dum agit, de vocatione DD. Cardinalium per
 D.N. Papam faciendā in promotionibus Imperatoris, Regum, aliorumquē Princi-
 pum, atque illorum priuatione, & depositione. Verū si Cardinalem Paleottum *n*
 legas; nil vltra de Consistorio, de officio DD. Cardinalium inibi præstando, rebusque
 tractandis inquirendum existimo.

Quo tamen ordiæ Cardinales in Consistorio sedeant, ex Cæremoniali Romano
a in hæc verba cognosces. *Secretum Consistorium celebratur in aula aliqua Palatij*
Apostolici remotiori (Cameram Papagalli, quæ est in Vaticano, appellant) Sedes Pon-
tificalis parieti adheret in medio; surgit à solo sine thalamo, aut gradibus; scabellum
habet magnum, super quod Pontifex tenet pedes, & aliud paruum, per quod ad maius
ascenditur. Scabella pro pedibus (seu fedibus) Cardinalium ante Pontificem locantur
in forma quadrata à dextra, & à fronte sedent Episcopi, & Presbyteri suo ordine vnus
post alium. Prior Episcoporum primus est post Pontificem, deinde alij; à sinistra verò
prior Diaconorum primum iuxta Papam obtinet locum, alij deinde sequuntur: vlti-
mus Presbyterorum proximus est vltimo Diaconorum, inter quos nemo Cardinalium
sedet. Pontificis Sedes aureo panno est ornata; scabella Cardinalium nuda sunt, sed
picta rubeo colore, cum armis Papæ. Locus inter sedem Papæ, & scabella Cardina-
lium tapetis Sterni consuevit: vltimus Diaconorum tintinabulum, seu campanellam
retinet, vt signum faciat custodibus Consistorij, si Pontifex, aut Patres ab eis aliquid
velint. In angulis ante faciem Pontificis scabella duo hinc inde remouentur, quoad
omnes conuenerint, vt inde tanquam per ostia intrent Cardinales ad sedendum; cum
omnes congregati sunt, illa duo scabella restituantur in locum suum. Pontifex si est
pronunciaturus Cardinales, siue Pralatos, consuevit exire paludatus, & mitratus; in
alijs negocijs cum suo rochetto, & paruo capputio, quāuis hodie raro, nisi in principio
Pontificatus, exeat cum pluuiali, & mitra: alij omnes præter Cardinales excludun-
tur, cum tractare incipiunt Consistorialia. Duo secreti Cubicularij (quos fortasse
antiqui Comites in Consistorio appellabant) pro foribus Consistorij excubant cum
suis capputijs super collum inuersis, vt præsto sint, si signum fiat. Pontifex negotia in-
cumbentia in Senatu proponit, deinde per ordinem sententias rogat; quisque surgens

a sect. 8. cap. 6.
b sect. 9. cap. 1.
b in reg. vtri. sig.
 comp. vers. sed
 quare Papa, pag.
 152.
c in pract. lib. 2.
 cap. 18.
d lib. 1. sect. 9.
 cap. 3.
e de sacri Cou-
 sist. consult. par. 3
 g. 111. pag. apud
 me 109

f in syntag. iur.
 vniu. par. 2.
 lib. 15. cap. 4. nu.
 15.
g lib. 1. sect. 8.
 serè per tot.

h vbi potest. Papa
 in tempor. cap. 12
i Const. 13. Bul-
 lar. nou. tom. 1.
 pag. 59.
k Const. 7. d. Bul-
 lar. pag. 619.
l Const. 101.
d. Bullar. tom. 2.
 pag. 305.
m de Cardinal.
 cap. 12.
n de sacri Con-
 sist. consultat.
 o lib. 1. sect. 9.
 cap. 3.

*in Aureliani
vita pag. apud
me 352.*

sententiam suam dicit, iuxta maioris partis sententiam Pontifex decernit. Hactenus Caremoniale de Sacro Pontificis, & Cardinalium Consistorio. Cuius umbram in Valeriano Imperatore delineasse videtur Flavius Vopiscus a his verbis. Cum consedisset Valerius Augustus in Thermis apud Byzantium presente exercitu, presente etiam Officio Palatino, assidentibus Memmio Fusco Consule ordinario, Bebio Macro Praefecto Praetorij, Quinto Ancario Praeside Orientis, assidentibus etiam a parte leua Anulmo Saturnino Seytbici limitis Duce, Murentio ad Aegyptum, destinato, Iulio Triphone Orientalis limitis Duce, & Meceo Brundusino Praefecto annonae Orientis, & Vlpio Crinito Illyriciani limitis, & Thracij, & Fulvio Boio Duce Rhetici limitis, Valerianus Augustus dixit &c. Haec Vopiscus.

Sed redeundem est in viam: Cum negociorum grauitas, & multitudo in dies magis ac magis ad Apostolicam Sedem deuoluantur, solusque Pontifex omnibus satisfacere, & Consistorium semper, omnesque Cardinales insimul conuocare sit impossibile, summa quidem prudentia factum videmus, rerum peragendarum molem in varios, ac inter se distinctos Cardinalium Conuentus (Congregationes appellant) aqua lance diuisam, & iuxta cuiusque rei indigentiam assignatam; ita ut Cardinales ipsi non omnes omnibus Congregationibus intersint, sed ut partiti oneris portionem leuius ferant, diligentius examinent, Pontificem denique pro suprema manus appositione commodius consulant, certi certi fuerint adlecti: quod ex infra dicendis magis aperitum erit.

CONGREGATIO II.

De Sacra Inquisitione, siue de Sancto Officio.

*in hymno mi-
guiffissimi Sacra-
menti Stroph. 4.*

Quoniam Fides, sine qua impossibile est placere Deo, totius spiritualis aedificationis fundamentum est, nam ut Doctor Angelicus b cecinit

*Ad firmandum cor sincerum
Sola Fides sufficit.*

*c Panuino teste
in eius vita
d in Constit. 34.
Bullar. nou. tom.
1. pag. 670.
e Constit. 79. to.
2. pag. 111.
f Constit. 1. pag.
177. constit. 22.
pag. 200. & constit.
23. pag. 201. eod.
tom.*

*g in Constit. 74.
in 1. Congreg. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 6 2.
h Constit. 76. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 113.
i in bulla confir-
7. in ordine. 8. 26.
bullar. nou. tom. 1
pag. 4. 6.*

*k in c. excomm.
9. ad ieiunium de
heret.
l sess. 24. cap. 3.
de reform.
m c. 1. de heret.
in 6.
n c. per hoc, de
habet. in 6.
o in 3. par. Di-
rector. schol. 75.
pag. apud me 196*

ideo Sanctae Inquisitionis contra haereticam prauiditatem uti firmissimum Catholicae Fidei propugnaculum erecta est Congregatio; cui ob summam tantae rei grauitatem Romanus ipse Pontifex in Vrbe praesidet, a Paulo III. Ioanne Petro Card. Caraffa ad Pontificatum postea Pauli IV nomine euecto, suadente, c primum instituta; d a Pio IV. e & Pio V. f postmodum aucta, multisque decorata priuilegijs. Sixtus vero V. cum eodem ferme tempore quindecim Congregationes siue instituisset, siue confirmasset, hanc primam in ordine confirmauit, & omnia, quae a suis Praedecessoribus, ad illam gratijs, & priuilegijs excolendam, exornandam, & augendam sancita fuerant, nouo, quatenus opus esset, fulmine roborauit: g & pauca quaedam addidit quoque Clemens VIII. h

Sed antequam haec instituta esset Congregatio, non desuit tamen Dominorum Cardinalium cura, & vigilantia, quae regiones, & loca haeresibus, erroribus, ac superstitionibus contra veram, & orthodoxam Fidem infecta inquireret, & perscrutaretur, Romanoque Pontifici pro tempore existenti referret, ut salutarem adhiberet medelam; quod ex Concilio Lateranensi Leone X. sedente confirmato i innotescit. Quandoque etiam Cardinales de latere Legatos tanto muneri praefectos fuisse constat ex Clementis VI. diplomate, Bertrando tituli S. Marci Presb. Card. anno Dom. 1347. dicto, & a Penia inter Apostolicas literas ad hanc rem facientes relato pag. apud me 164.

Archiepiscopis quoque, & Episcopis in eorum Ecclesijs, & Diocesisibus particularibus, si illas de haeresi suspectas habeant, bis, aut saltim semel in anno, per se ipsos, vel alios idoneos, & prouidos Visitatores inquirendi munus iniunctum habes ab Innocentio III. k & innouatum per Sac. Conc. Trid. l Quibus etiam Episcopis concessum est, Clericam pro haeresi seculari Curiae tradendum, conuocatis Abbatibus, alijsque Praelatis, & Religiosis personis suae Diocesis degradare, ex Greg. IX. Sanctione. m Quae quidem facultates adeo Episcopali Dignitati inhaerent, ut licet Papa super processu contra haereticos formando alium deleget cum clausulis generalibus, non tamen intelligitur derogasse facultatibus Ordinarij; sed super eodem facto Episcopus, & Inquisitor a Papa delegatus coniunctim, vel diuisim sententiam proferre possunt; sique in ea discordent, Pontifex ipse consulendus erit; quod a Bonifacio VIII sancitum leges. n Pro cuius Sanctionis pleniori intelligentia consulendus est Franciscus Penia. o Adeo quoque Episcopali Dignitati defertur, ut si aliquis Episcopus haeretica labe infectus detega-

tur,

tur, locorum Inquisitores contra eum inquirere ne queant; tenentur tamen hos Episcopos, vel alios superiores Prælatos hoc crimine diffamatos, vel suspectos Apostolicæ Sedi denunciare, eodem Bonifacio VIII. ita mandante, *a* & Eymers. *b* referente; quod etiam Pio V. placuisse legimus. *c*

A Cum autem ad Rom. Curiam multæ causæ sicut hodie, ita etiam antiquiori ævo ab Inquisitoribus, & Episcopis in partibus decisæ per appellationem deuoluerentur, & pro substinendis eorum sententijs iisdem priuati Inquisitores ad hanc Curiam accedere maximo eorundem dispendio, & negociorum ad Fidem pertinentium periclitatione cogerebantur, Eymers. teste: *d* Ideo Vrbanus IV. anno salutis 1263. vt prædictis occurreret sumptibus, & incommodis, omnium primus Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano generalem Inquisitorem in Vrbe creauit, quem alij particulares Inquisitores cõsulere possent, vt testatur Franciscus Penia, *e* qui prædicti Urbani IV. delegationis fragmentum ex Inquisitione Bononiensi acceptum in hæc verba refert. *Periculosa, & graua impedimenta, quæ in prædicto negotio vobis emerferint, dilecto filio nostro I. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diac. Card. quem eidem præfecimus negotio, significare curetis; super alijs verò impedimentis quibuslibet, quæ siue ex defectu sociorũ, siue alijs ex quacumque causa vobis in ipso negotio emergere fortè contigerit, & personalitèr, si opus fuerit, ad Cardinalè recurratis eundem, & per literas vestras, seu nuntios secure ipsi Cardinali omnia intimare curetis; vt nos per eũ sufficientèr super præmissis instructi, contra impedimẽta huiusmodi prouideamus de remedijs oportunis &c.* Verum Alexandrum IV. qui Urbano IV. immediatè prædecesserat, tres Cardinales Presbyteros, & Episcopum Tusculanũ ad audiendum, confutandumquè errores Guilielmi de S. Amore, delegasse, Frater Ferdinandus de Castiglio *f* testatur.

B Nec viris tantummodo in Ecclesiastica Dignitate cõstitutis, sed temporalì quoque dominatu præfulgentibus hoc negocium demandatum fuisse constat: habes enim Innocentij IV. literas, *g* Potestatibus, Consilijs, & Communitatibus Ciuitatũ, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Triuisanæ, & Romaniolæ directas, nec nõ Alexandri IV. nobilibus viris Baronibus, Castellanis, Potestatibus, Capitaneis, Rectoribus, Antianis, Prioribus, & eorum Officialibus, nec nõ Communitatibus Ciuitatũ, Castrorum, & locorum Prouinciæ Romanæ, quæ continet Vrbe cum suo Districtu, Patrimonium Beati Petri in Tuscia, Sabinam, Reate cum sua Diocesi, Campaniam, & Maritimam, eandem materiam continentes literas, *h* editas anno Dom. 1260 quas nonnullæ Ciuitates Ecclesiasticæ Ditioni subiectæ in suorum Statutorum voluminibus inserendas curarunt, signantèr Ciuitas Vrbeuerana Patria mea; *i* cõtra Patarenos (quorum hæresis Greg. IX. sedente maximè vigeat, vt ex ipsius literis an. 1236. editis, & à Penia *k* relatis cõstat) aliosquè hæreticos huic Greg. IX. Sanctiõni inhærens pœnas edicendo; quod tamen Statutum, sicut & cætera omnia tam ecclesiastica, quàm secularia contra hæreticos edita, interpretationi huius Sac. Congreg. subijciuntur ex Innocentij IV. Sanctiõne, *l* qui alias quoque Constitut. ad rem edidit, loco citat. Nicolaus etiam IV. propag. Fidei cupidus, an. Pontif. primo in Venusino Comitatu, & in nonnullis Galliæ Prouincijs S. Inquisit. Tribunal instituit; Venetijs an. secundo, & id muneris Minoritis dedit; an. tertio in Syria, & Palestina, vt addentes ad Ciaccon. *m*

C Sed hodie nihil vltèrius in hac re desiderari posse videtur, cum singulari Romanorũ Pontificũ prouidentia erecta sit Eminentissima hæc Congregatio, cui præter Pontificem ipsum, & S. R. E. Cardinales, quamplures alij doctissimi viri præsentent, qui alijs quibusuis huius rei Iudicibus, & Inquisitoribus in toto Christiano Orbe consistentibus consilium, opemquè suppetunt, ac prudentissima responsa decernunt.

D Quanta verò sit huius Sac. Congreg. auctoritas, & iurisdicendi facultas, ex iam supra relatis Summorum Pontificum Constitutionibus liquet, & colligit Eymers. *n* Quædam autem præcipua summam referre haud inutile duxi.

E Inquisitores, vbi Christiana fulget Religio, deputat, appellationes ab ipsorum sententijs audit, contra quoscumque quantumuis priuilegiatos procedit, etiam Prælatos, vt prædictæ Pauli III. *o* & Pij IV. *p* Constitutiones probant.

Cõtra Sacerdotes, mulieres in Cõfessione sollicitates, idè Pius IV. *q* procedi mādatur. Notarios quoscumque etiam Clericos seculares, & regulares in causis Inquisitionis eligit, eodem Pio IV. indulgente. *r*

Dicta testium cõtra schismaticos, & hæreticos examinatorũ publicare nõ tenentur; neque de processibus alteri, quã Romano Pontifici, rationem reddere; idem Põtifex. *s* Libros prohibitos apud se retinere, & legere, alijsquè retinendi, & legendi licentiã

conce-

a c. Inquisitores, de hæret. in 6.
b in Director. Inquisit. par. 3. q. 17
c in Constit. 82. §. 6 bullar. nou. 10. 2. pag. 280.
d in 3. par. Director. sub nu. 128.
e 129. pag. apud me 302.
f in schol. ad 3. par. Director. lib. 3. schol. 10.

g in histor. Ordinis S. Dominici par. 1. lib. 2. cap. 53.

h in Bullar. nou. tom. 1. pag. 60.

i Bullar. nou. 20. 1. pag. 93.
j in volum. Statutor. lib. 3. cap. 31.

k inter literas Apostolicas Off. S. Inquisitionis cõcernentes pag. 3. l. Constit. 15 Bullar. nou. tom. 1. pag. 77.

l in vita huius Pontif. col. 790. vers. propaganda.

n in suo Director. Inquisit. par. 2. in princ. pag. apud me 57. vsque ad 89.

o Constit. 34. à §. 3. vsque ad 8.
p in Constit. 51. Bullar. nou. tom. 2. pag. 66. & in alia apud Peniã pag. 108.

q Cõst. 31. pag. 46
r Cõst. 36. pag. 51
s Cõst. 40. pag. 54

a Conf. 82 pag. 112.

b tract. de hæresib. q. 180. §. 1. n. 11. in 7. ampliat.

c Conf. 89. §. 4. Bullar. nou. tom. 3. pag. 138.

d in c. accusatus §. sanè. & §. seq. de hæret. in 6.

e in Constit. 17. Bullar. nou. tom. 2. pag. 520. §. 3. & 4.

f lib. 1. hist. pag. apud me 413. & lib. 2. ann. pag. 65.

g lib. 29 paulo post prin. & alibi.

h in Theod. Cod. tit. 16. de malef. & mathem. lib. 9.

i de ratione diuination. lib. 1. & 2.

K in annal. pag. 198. tom. 3. anno Christi 319.

l l. 1. de malef. m lib. 5. sentent. recept. tit. 21. de uaticin. & mathemat.

n in Constit. 26. alias 19. Bullar. nou. tom. 3. pag. 210.

o Constit. 21. Bullar. nou. tom. 2. pag. 387.

p Conf. 81. to. 3. pag. 128.

q in Constit. 30. §. 2. to. 1. pag. 659.

r Conf. 17. & 18. d. to. pag. 92.

s Conf. 21. pag. 93.

t Conf. 4. d. to. 1. pag. 59.

u in extrauag. cum Mathæus; de hæret.

x in Constit. 67. Bullar. nou. tom. 2. pag. 97.

y Conf. 82. §. 6. d. Bullar. & tom. pag. 280.

z Conf. 1. d. Bullar. to. 1. pag. 126.

a Constit. 2. pag. 220.

b Conf. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 53.

concedendi, qui huic Congreg. assistunt, facultatē habent, eodē Pio IV. permittente: a quod quidē priuilegiū nulli alteri, etiam Cardinalibus, Episcopis, Prælati, Imperat. & Regibus cōcessum esse, Prosper Farinac. b scribit. Sed ipsis quoq; huic nostræ Congreg. interessentibus quoad opera impij Caroli Molinæ facultatē restrinxit Clem. VIII. c

De fortilegijs autem, & diuinationibus (hæresim manifestam non sapientibus) ac de vsurarum quæstionibus non cognoscit, Alexandro IV. vetante d Verū contra astrologos, quos vocant iudiciarios, & contra quæcumque diuinationū genera, & huiusmodi libros detinentes, ac legentes procedendū Sixtus V. e edixit, & san. me. Urban. VII confirmauit; meminit etiam Mart. in tract. de iurisd. par. 1. cap. 6. n. 22. videndus Quorum quidē temeritate, seu magis insaniam etiā ethnicis displicuisse Principibus Tacitus f testatur his verbis. *Genus hominum potentibus infidum, sperantibus fallax, quod in Ciuitate nostra & vetabitur semper, & retinebitur;* & alibi. *Facta de Mathematicis, Magisq; Italia pellendis Senatusconsulta, quorū è numero L. Pituaricus Saxo deiectus est;* ubi Lipsius multa obseruat videnda. Et cōtra huiusmodi iudiciorum Dei insanos scrutatores sæuissimas sumpsisse pœnas Valerianū, & Valentem Imperatores, testis est Ammianus Marcellinus. g Constantius quoque Imperator, & Iulianus Cæsar hæc ad populū edixere. *h Sileat omnibus perpetuò diuinandi curiositas, etenim supplicium capitis feret gladio ultore prostratus, qui iussis obtemperare denegauerit.* Alia si cupis, Bulenger. i legas, qui ad saturitatem hac de re agit; & Baron. k legē contra Auruspices latam à Constant. Imperatore refert, quæ est in Cod. Theodof. l Nec prætermittenda putauī, quæ Iulius Paulus m tradidit in hæc verba. *Vaticinatores, qui se Deo plenos assimilant, idcirco Ciuitate expelli placuit, ne humana credulitate publici mores ad spem alicuius rei corrumpentur, vel certè ex eo populares animi turbarentur; ideoq; primū sustibus cæsi Ciuitate pelluntur, perseuerantes autem in vincula publica coniciuntur, aut in Insulam deportantur, vel certè relegantur.* Et paulò infra Qui de salute Principis, vel summa Reipublica mathematicos, ariolos, haruspices, vaticinatores consulit, cum eo, qui responderit, capite puniuntur &c Et sequitur. *Non tantū diuinatione quis, sed ipsa scientia, eiusque libris melius fecerit abstinere: quòd si serui de salute dominorum consulerint, summo supplicio, id est Cruce afficiuntur; consulti autem si responsa dederint, aut in metallum damnantur, aut in Insulam relegantur.* Hactenus Iul. Paul.

Contra quoscumque Regulares in causis hæresis, etiam si eorum Superiores in cognitione præuenerint, cognoscit, & iudicat, ita Paulo V. n mandante.

Contra eos, qui ad Presbyteratus Ordines non promoti sacrilega temeritate Missas celebrare, & ecclesiastica Sacramenta tractare audent, ex Greg. o XIII. & Clementis VIII. p aliorumquē Pontificum Sanctionibus procedit

Prædicantes, aut proponentes scandalosas propositiones, vel à Fide discrepantes, huic Congregationi subiiciuntur corrigendi, vt Paulo III. q placuit.

Magistratus, & alios quoscumque Officiales ad sententias in hoc S. Inquisitionis Tribunali latas exequendas, ac scripturas quascumque ad rem facientes exhibendas, cogit, Alexandro IV. r mandante.

Bona damnatorum in hæretica prauitate culpabilium repertorum in opus S. R. E. conseruare debet, ex eiusdem Pontificis diplomate. s

Notarij, alijquē huius Congregationis Ministri à quouis Sedis Apostolicæ Officiali absque ipsius Sedis expressa licentiā excōmunicari, suspendi, vel interdici nequeunt; ita Urbano VIII. placuit. t

Sicut etiam contra Officiales, & Nuncios Sedis Apostolicæ Inquisitores hæreticæ prauitatis Censuras ecclesiasticas fulminare non possunt sine speciali ipsius Sedis licentiā; de illorū tamen excessibus informationē capere, & Summo Pontifici nunciare valent: ita à Ioanne XXI. u fancitum habes. Hæc tamen restrictio nō vindicat sibi locū in hac nostræ Congreg. Pius enim IV. x Card. Reipub. Christianæ generalib. Inquisit. in Vrbe contra Prælatos hæreticos, vel hæreticorū fautores procedendi facultatem fecit; Episcopis tantum exceptis, quorum causæ Pontifici renunciandę sunt, priusquam ad eorum depositionem, aliasquē pœnas procedatur, ex Pij V. y reseruatione.

Si Christianus tanta dementia capiatur, vt ad iudeorum ritus transire non erubescat, vel iudeus iam conuersus ad veterem insaniam reuertatur, huius Tribunalis notioni subiaceat; ex Nicolai IV. z & Gregorij XI. a responso.

Hæreticos ad Ecclesias cōfugientes extrahunt Inquisitores, nec ab Ordinarijs locorū impediri possunt; immunitate enim non gaudent, vt est Ioannis XXI. b decisio.

At

At ad hoc vide Constitutionem Gregorij XIV. super Ecclesiarum immunitate edita. *a*
 Armata Curiam, & Satellitis habere potest hoc Tribunal, ita tamen, ut actus vir-
 tute modestie sic componat, quod nemini ad scandalum, vel nocumentum esse pos-
 sint, ut idem Pontifex *a* edixit. *b*

A Huius Tribunalis iurisdictione per adiunctionem alterius iudicis non diminuitur in-
 procedendo; & contra testes falsum in causis Fidei deponentes procedit, Curiaque
 seculari tradere potest, Leone X. sic iubente. *c*

Christianos Fidem abnegantes, Sacramentis abutentes, maleficijs, & fortilegijs
 alios ladentes debitis submittit pœnis, ex Hadriani VI. Sanctione: *d* & ab Alexan-
 dro VI. quoque editam in hoc Constit. habesibi.

Inquisitores hæreticæ prauitatis mutuo se ab excommunicatione absoluunt ex
 concessione Urbani IV. *e*

Quas verò pœnas incurrant offendentes statum, res, & personas sanctissimi huius
 Tribunalis, Iulius III. *f* & Pius IV. *g* edixerunt.

Quod à maiori parte eorum, qui huic sacrae Congregationi in Vrbe interesse de-
 bent, decretum, & sancitum fuerit, ab omnibus factum censi iubet Pius V. *h*

B Cardinalibus huius SS. Tribunalis obediunt omnes alij Officiales, quantumuis in-
 Vrbe, & extra priuilegiati, & iurisdictionis culmine præfulgentes: carceratos quos-
 cumque pro quibusuis delictis, & debitis, etiam atrocibus, ad hoc Tribunal delatos,
 seu denunciatos, suspensa aliorum criminum cognitione, hic pro delato hæresis cri-
 mine retinendos, & expediendos, atque ad suos postea iudices remittendos, voluit
 idem Pius V. *i*

Causas iam decisas, ut iterum decidantur, hæc sacra Cardinalium Congregatio
 reassumere potest; sententiæ enim in fauorem reorum de hæresi inquisitorum, non
 seruato stylo, & dispositione huius eminentissimi Tribunalis, in rem iudicatam non
 transeunt, eodem Pio V. *k* statuente.

C Eminentiss. verò Cardinales, alijque tanto muneri præfidentes bis in hebdomada
 insimul conueniunt ad causas discutiendas, & decidendas; die scilicet Mercurij in
 Cœnobio S. Mariæ super Mineruam, die verò Iouis coram Summo Romano Pontifi-
 ce; & si alter horum dierum ex vrgentissima causa impeditus fuerit, non intermit-
 titur Congregatio, sed in præcedentes, vel alios commodiores dies transfertur.
 Quandoque etiam, ut in carceribus detentos audiant, & expediant, in domo Inqui-
 sitionis à Pio V. extructa conueniunt, vbi hanc habes inscriptionem.

PIVS V. PONTIFEX MAXIMVS
 CONGREGATIONIS S. INQUISITIONIS
 DOMVM HANC
D QVA HÆRETICÆ PRAVITATIS SECTATORES
 CAVTIVS COERCEANTVR
 A FVNDAMENTIS
 IN AVGVMENTVM CATHOLICÆ RELIGIONIS
 EREXIT.
 ANNO MDLXIX.

CONGREGATIO III.

De Propaganda Fide.

E Evangelica veritate docemur, & intemeratæ veritatis oraculum apud Ioannem
 I extat. *Oues meæ vocem meam audiunt; & alias oves habeo, quæ non sunt ex
 hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ouile,
 & vnus Pastor.* Hoc autem ut re ipsa D.N. Iesus Christus perficeret, carnem sume-
 re, manibus tradi nocentium, Crucis subire tormentum, & deperditum Mundum,
 sanguine precioso redimere dignatus est; postquam verò à mortuis resurrexit, Disci-
 pulis, quos elegerat, apparens dixit. *Euntes in Mundum vniuersum prædicare
 Euangelium omni creaturæ.*

Quod quidem præceptum licet omnes respiceret Apostolos, Petro tamen, qui om-
 nibus præstabat prærogatiua Principatus, & cui soli, ut pasceret oves suas, iniunctum
 fuerat,

a Const. 7. Bul-
 lar. nou. tom. 2.
 pag. 694.
b Constit. 9. d.
 Bullar. pag. 162.

c Const. 43. pag.
 542. & Const. 29
 pag. 321. tom. 1.
d Const. 2. d. tom.
 pag. 548. Const.
 12. Bullar. ver.
 pag. 148.

e Const. 1. in ap-
 pend. to. 3. pag. 7.
f Const. 2. Bul-
 lar. nou. tom. 1.
 pag. 703.
g Const. 82. pag.
 279. tom. 2.
h Const. 23. d.
 tom. 2. pag. 201.

i Const. 1. d. Bul-
 lar. pag. 177.
k Constit. 22. d.
 Bullar. pag. 200.

l cap. 10.

fuerat, præcipuè factum fuisse Successor illius Gregorius XV. existimans, vt quæ illi commissa fuerant, sibi quoque à Christo Domino dicta, suæque Pastoralis curæ iniuncta cognoscens; errantium verò, & dispersarum ouium, quæ Christi ouile, vel nunquam cognouerunt, vel cognitum dolis Sathanae deseruerunt, numerum esse penè infinitum, vt tantæ animarum iactura, quantam in se esset, pro viribus occurreret, medelamquæ salutarem afferret, prædecessorum quoque suorum, Leonis X. a potissimum, vestigijs inhærendo, qui omnibus S.R.E. Cardinalibus, vt Catholicam Fidem conseruandi, & propagandi curam vnâ secum assumerent, iniunxit, peculiari sollicitudine permotus, præcipuos aliquot S.R.E. Senatores, Prælatos, ac Religiosos viros, ac Secretarium elegit, Congregationemquæ hanc de Propaganda Fide nuncupandam instituit, b cuius dispositionem infra enarrabimus.

Sed longè ante Leonem X. anno scilicet humanæ salutis 880. percurrenda sunt, quæ de S. Methodio Morauia Apostolo Baronius scribit: c hic enim rationem Fidei, quam prædicabat, redditurus, à Ioanne Pontifice huius nominis VIII. Romam accitus, sicut olim Paulus d ex Arabia venit Hierosolymam Euangelium conferre cum Petro, nec ipse venire distulit, Fidem, quam ipse profitebatur, coram Pontifice palam exponens, ac verus comprobatus Apostolus, receptis ad illius Prouinciæ Principem testimonialibus literis ad opus ministerij, Fidem quippe Catholicam propagandam, reuerti iubetur. Et cum eodem tempore dubitatum sit, an tribus tantum linguis, hebraica, græca, & latina laudes Domino annunciandæ essent, ab eodem Pontifice sancitum habes, omnibus linguis Dominum esse laudibus cumulandum, auctoritate Regij Propheta, e dum cecinit. *Laudate Dominum omnes gentes, & collaudate eum omnes populi.* Et Apostoli. f *Repleti Spiritu Sancto loquuti sunt omnibus linguis magnalia Dei* Et Vas electionis Paulus. g *Omnis lingua confiteatur, quia Dominus noster Iesus Christus in Gloria est Dei Patris &c.* Honorium quoque huius nominis IV. anno sui Pontificatus 2. Parisijs Collegium instituisse, in quo Arabica, & aliarum quarundam linguarum peregrinarum cognitio, quæ Propagandæ Fidei vsu esse posset, scribit VVadding. in annal. Minor. sub annis 1285. & seq. relatus à Victorello. h

Sed redeamus iam ad Gregorium XV. cuius Constitutione supra indicata cautum est, vt coram Summo Pontifice semel, & in Domo antiquioris Cardinalis saltem bis quolibet mense insimul conueniant.

Omnia, & singula negocia ad Fidem in vniuerso Orbe propagandam pertinentia cognoscant, & exquirant, summa prudentia, animiquæ circumspectione decident, grauiora tantummodò Summo Pontifici reseruando.

Ministros, & operarios eligit, ad ferendam, & colligendam messem toto Orbe diffusam transmittit. Quod à prædecessoribus Romanis Pontificibus sapius factitatum legimus, signantè à Gregorio IV. cuius auctoritate Ludouicus Pius sex Monachos S. Benedicti misit in Daciam, Sueciam, & Gothiam, ad prædicandum Euangelium, qui adeo diligentè suum munus obierunt, vt breuè temporis spatio immanes illas, barbarasquæ Nationes ad Christi Fidem, & cultum traduxerint, Ciaccono teste. i

Ne verò Operariorum paucitate Sanctum destituatur opus, Pauli V. prouidentia Carmelitarum Discalceatorum Seminarium in Vrbe sub inuocatione S. Pauli erectum habes, k cuius quidem institutum est, vt alumni diuersas linguas, & scientias edocti, ad hæreticorum, schismaticorum, & quorumcumque infidelium conuersionem ab eorum Superioribus mittantur.

In Concilio quoque Viennensi, Clemente V. sedente, & in volumine Clementinarum l impressam sanctionem habes, in Studijs Romanæ Curia, Parisiensi, Oxoniensi, Bononiensi, Salamantino hebraicam, arabicam, & chaldaeam linguas per duos in qualibet lingua Magistros edocendas esse, vt peritia linguarum huiusmodi qui ad Euangelizandum mittuntur edocti, infideles ipsos sciant, & valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque Collegio per doctrinam Christianæ Fidei, ac susceptionem sacri Baptismatis aggregare.

His quoque linguarum studijs operâ dare Regularibus præcepit Paulus V. m & scholaribus, qui harum trium linguarum peritiam habuerint, vt cæteris paribus in sui Ordinis honoribus alijs præferantur indulget, n. 4.

Verùm quia temporalia maximum præbent spiritualibus adiumentum, vt ex ijs, quæ Ioannes XXII n edixit, innotescere potest, ideo præfatus Gregorius XV. præ-

a Conf. 7. §. 26
Bullar. nou. rom.
1. pag. 476.

b Conf. edita
Kalen. Iulij Pö-
tif. sui anno 2.
c annal. tom. 10.
pag. 596. num. 1.
d Galat. 1.

e Psalmo 116.

f in Act. Apost. 2
g Philip. 2.

h in addit. ad
Ciaccon. in vita
Honorij IV. ad
fin.

i in vita Grege-
rij IV.

k Conf. 178.
alias 50. Bullar.
nou. rom. 3. pag.
313. §. 3.

l Clem. 1. de ma-
gistr.
m Conf. 65. no. 3
Bullar. nou. pag.
254.

n in Extrauag.
cum inter. cap. 4.
de verbor. signif.

ter ea, quæ ex priuata eius Archa suppe ditari mandauit, quæuè piorum fidelium liberalitate collata sunt, cum Sanctæ, & Apostolicæ Sedis hoc proprium, ac peculiare sit negocium, certos huic operi redditus à Camera Apostolica perfoluendos in perpetuum attribuit, illorumquæ administrationem ipsdem Cardinalibus huic Congregationi præpositis commisit.

CONGREGATIO IV.

De Immunitate Ecclesiastica.

B Oni Principis Officium esse Ecclesias, & Ecclesiasticas defendere, ac venerari personas, Nicolaus I. Pontifex Theodorico Regi, & Leo IV. Lothario Augusto scribentes demonstrant. *a* Sed nullo pacto reticenda sunt, quæ Athalaricus Rex Clero Romanæ Ecclesiæ, Cassiodoro teste, *b* scribit. *Tanto* (inquit) *Diuinitati plurima debemus, quanto a cæteris mortalibus maiora suscepimus: nam quid simile rependat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idoneè, ipsi tamen gratia redditur, dum in seruientibus honoratur: itaque flebili aditione causamini, hoc fuisse longa consuetudinis institutum, ut si quis Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientem aliqua crederet accusatione pulsandum, ad supradicta Ciuitatis Antistitem, negocium suum dicturus, occurreret; ne Clerus uerter forensibus litibus profanatus, negocijs potius secularibus occupetur; addentes Diaconum quoque uestrum ad contumeliam Religionis tantæ executionis acerbitate compulsus, ut Sarius eum propriæ custodiæ crederet mancipandum; Presbyterum quin etiam Romana Ecclesia pro leuibus causis asseritis criminaliter impetitur; quod nobis pro ingenita reuerentia, quam nostro debemus Auctori, displicuisse profiteamur, ut qui pridem sacris meruerant inseruire ministerijs, conuentionibus irreuerentèr nefarijs expositi iniurijs subiacerent: sed aliorum plectenda subreptio nobis obtulit plenissima laudis euentum, ut causa contingeret præstandi, quæ nos Cælestibus commendarent auxilijs. Atque ideo considerantes Apostolicæ Sedis honores, & consulentes desiderijs supplicantium, præsentis auctoritate moderato ordine definimus, ut si quispiam ad Romanum Clerum aliquem pertinentem in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandum, ad Beatissimi Papæ iudicium prius conueniat audiendus; ut aut ipse inter virosque more suæ Sanctitatis agnoscat, aut causam deleget equitatis studio terminandam. Quod si quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio sacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ Sedi exhibere contemnat, & aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuentionis effectum, decem librarum auri dispendio feriatur, quæ à Salatinis sacrarum largitionum protinus exactæ, per manus sepe memorati Antistitis pauperibus erogentur: carensquæ impetratis negocijs quoque sui admissione mulsetur. Dignus est enim duplici pœna percelli, qui & Diuinam reuerentiam, & nostra iusta temerarit &c.*

Alia multa de Clericorum immunitate Belarminus *c* scribunt, & Iulius Cartharius Conciuis meus, dudum almæ Urbis Senator in sua locupleti Disputatione pro ecclesiastica immunitate elaborata.

Ecclesiaturum verò priuilegia confirmasse, in contrarium inducta substulisse Valentinum, & Martianum Imperatores eorum indicat Sanctio. *d*

Statuta autem contra libertatem ecclesiasticam ipso iure nulla, & de Statutorum volumine abradenda Fridericus Imperator edixit. *e*

E Verum quia nedum ipsamet Ecclesia, illiusquæ Ministri hoc priuilegio immunitatis gaudent, sed alijs quoque cuiusuis ordinis ad eam confugientibus concedit, quod ab Archadio, & Honorio, alijsquæ Imperatoribus indultum fuisse constat; *f* altius hanc rem exquirendam putauit. Et antiquissimum hoc esse priuilegium nedum apud hebræos, & nos, qui veram Christi cognoscimus, & confitemur Ecclesiam, sed etiam apud ethnicos, & barbaras quoque gentes, immo bestias ipsas omni rationis vsu carentes, ex infra dicendis apparebit.

Scribit enim Tiberius Decianus, *g* & post eum Alexander Ambrosinus, *b* amboquæ ab Aristotele mutuasle affirmant (sed potius ab Alexandro *i*) in Parthenio

G Monte

a in c. exterrum, & in c. uestram dist. 10.
b lib. 8. uer. epist. 24.

c de potest. Pap. in temp. cap. 35.

d l. priuilegia. C. de sacros. Eccles. e in Auth. cass. C. eod. tit.

f lib. 1. C. tit. de ijs. qui ad Eccles. confug.
g tract. crim. lib. 6. cap. 25. nu. 3. uerf. sed & quod magis.
h de immun. Eccles. cap. 1. num. 8. i. dier. gen. lib. 4. cap. 12.

Monte obseruatum fuisse, vt quæcumque fera ab alia infectata si in Templum Panos Dei aufugisset, ibi tutam fuisse in loco Aula nomine, Aeliano teste, a quod etiam in Dianæ luco, in venetis, & montibus, quos Græci Mercalas vocant, obseruatum referunt: sed hæc Poetis relinquendo videntur, non longè enim, vt meafert opinio, à fabulis distant, nam vt Aristoteles b aitirridendo Augures, qui bella ex animalium diffidio, pacem verò ex confidio statuunt; ad hæc enim animalia mouentur non alia de causa, quam ex cibi carentia, vel copia; cuius rei indicium (inquit ipse Arist) facit cura, quam Aegyptij animantibus impendunt; quod enim apud ipsos cibo non carent, sed copiosè aluntur, ideo collegio vel ipsa efferatissima degunt, mansuescunt enim sui commodi ratione &c.

Relictis igitur bestiarum asyulis, cuius dictionis ethimologiam collige ex Budeo, dum ait, asyllum nuncupari immunitatem, & tutelam, quam quis consequitur, ad Aras, siue Tempa confugiens. Et primum aperuisse asyllum Cadmum, dum Thebas conderet, testatur Alex. d Alij verò, vt Statius, e ad Herculis prognatos referunt: Statij carmina sunt hæc.

*Fama est defessos acie post busta paterni
Numinis Herculeas sedem fundasse Nepotes,
Sic sacrasse loco commune animantibus egris
Confugium, vnde procul starent iraque, minaque.*

Horum exemplum à Romulo imitatum Liuius, f Plutarchus, g Virgilius, h & Ouidius i scripserunt; huius autem carmina sunt.

*Romulus vt saxo lucum circumdedit alto,
Quilibet huc, inquit, confuge tutus eris.*

Ad Statuas quoque Imperatorum confugientes tutos fuisse constat; qua in re ne vltius te detineam, Io. Coraf. k Alex. ab Alex. l & Tiraq. ibi; Tiber. Decian. m & Ambrosin. n consule. Sed neque à Græcis, neque à Romanis hoc immunitatis priuilegium Templis, & Sacris Aedibus seruatum fuisse, testis omni exceptione maior est D. Augustinus. o Hæc autem, quæ de Græcis, Romanisque diximus, exijs, quæ in Sacra Pagina leguntur, fortasse deducta fuerunt; dixit enim Deus ad Moysen. p Qui occiderit hominem volens morte moriatur; qui autem non est illi insidiatus, sed Deus tradidit illum in manibus eius, constituam sibi locum, in quo fugere debeat. Hunc autem locum fuisse constat Ciuitates illas, quæ iussu Iosue constructæ fuerunt, q ad quas homicidæ inuoluntarij confugientes, tuti, & immunès erant.

Et hinc deducunt multi, immunitatem, & libertatem ecclesiasticam à Iure Diuino initium habuisse; nam licet illæ Ciuitates non Ecclesiæ essent, multò magis tamen hoc idem videtur dicendum in Ecclesijs, & satis probatur mentem Dei fuisse, vt homicidæ inuoluntarij locum aliquem haberent, in quo confugientes tuti forent. Et Altare quoque tutum reddidisse ad eum confugientem colligitur ex sacra Pagina, r ibi. Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab Altari meo euelles eum, vt moriatur, Quæ verba referuntur in Decretali Gregorij Papæ, s vbi Glossator. t colligit, immunitatem esse concedendam, per argumentum à contrario sensu, illi, qui casu homicidium commiserit. Sed alia multa ad rem cognosces ex Tiberio Deciano. u Illud autem Beati Augustini ad Bonifacium, x à Gratiano y relatum in hæc verba non omittam. Miror, quomodo tam subito Fidei murum aries ruperit inimici; noui enim qua Religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus: quo instigante facere ausus es hominem de Ecclesia rapuisti? ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate præsumitur, Nabucodonosor Regem intende, qui causa superbiæ in bouem ex homine est commutatus: Non vt confundam te hæc scribo, sed vt filium charissimum moneo. Ecclesia igitur illa sum reuoca, quem vt irreligiosissimus rapuisti. Oblatio verò Domus tua à Clericis ne suscipiatur, indixi, communionemque tibi interdico, donec peracta pro ausibus, vel errore à me definita tibi met pœnitentiæ, & tempore ordinato pro hoc facto corde contrito, & humiliato dignum offeras sacrificium Deo &c. Cui Bonifacius ipse Rex, seu vt alijs placet, Comes, ita respondit. Humilis saluto, quod primum est. Suscepi autem tremens Sanctitatis tuæ verba verberibus plena, scio quod venia præparatur, qui ab Augustino perfectissimo Sacerdote corripitur; nec debet Episcopo denegari, quod voluntas facit, aut casus: ipse enim sibi denegat curam, qui suam medico

a in hist. anim.
lib. 1. cap. 6.

b lib. 9. de histor.
anim. cap. 1.

c in Pandect. ad
l. quis sit fugiti-
uus. §. apud labeo-
nem, ff. de adil.
edict.

d diu. genial. lib.
3. cap. 20.

e Thebaid. lib. 12

f lib. 1. histor.

g in Romulo.

h lib. 8. Aeneid.

i lib. 4. Faistor.

k in miscell. lib.

5. cap. 23.

l diu. genial. lib.

3. cap. 20.

m tract. crim. lib.

6. cap. 25. nu. 5.

n de immunit. Ec-

cles. cap. 1. nu. 8.

o lib. 1. de Ciui-

rate Dei cap. 4. §.

6.

p Exod. cap. 21.

q Numer. cap. 35.

r Deuteron. c. 19

s Iosue cap. 20.

t Exod. cap. 21.

f in c. 1. de ho-

mucid. volunt.

g in verb. per in-

sidias etiam.

h tract. crim. lib.

6. cap. 25. nu. 2.

i epist. 187.

j in c. miror. 17.

k. 4.

non publicat causam. Hominem ergo, pijsime Pater, à liminibus Ecclesie raptum, tuis sanctis aspectibus iussio mea, furorquè subduxit; aliena non sunt facta ista; consilio Dei, & Sanctorum eius regimine viuo: illum itaque virum morte dignissimum, quem, ut dixi, meus de Ecclesia foribus furor abstraxit, vitæ tuis iussionibus donamus illasum: agnosce culpas, indigna mea lachryma iungantur tuis fletibus iustis, quo possit hæc nota nigro inscripta titione deleri. Ecclesia mihi introitus non negetur; illic spero veniam, ubi admisi culpam. Hæc Bonifacius, quæ à Cardinale Baronio referuntur. a

Et huic sententiæ, immunitatem scilicet Clericorum, & Ecclesiarum esse à Iure Diuino, subscribere se videtur Nauarrus, *b* qui inter corollaria primum ponit, Clericos, & Monachos iure Diuino à potestate laicali in causis criminalibus, spiritualibus, & annexis, ratione clericatus, & monachatus exemptos esse; & hoc à glossa *c* solemnè, per Theologos, ac Iurisperitos communiter recepta, mutuasæ affirmat. Et paulò ante respondens ad argumentum, cur magis eximat à potestate temporali character Clericatus, quàm Baptismi? sic ait: quia character Baptismi non est suapte natura distinctiuus, & discretiuus ab alijs Christianis, immò congregatiuus, iuxta illud Apostoli *d* Non est distinctio Iudæi, & Græci, & alibi. *e* Omnes in Christo vnū corpus sumus. Clericatus verò, & Monachatus sunt res distinctæ ab alijs Christianis, vt est Diui Hieronymi sententiæ à Gratiano *f* relata in hæc verba. Duo sunt genera Christianorum; est autem vnus genus, quod mancipatum Diuino officio, & deditum contemplationi, & orationi, & ab omni strepitu temporalium cessare conuenit &c. Aliud verò genus Christianorum est, vt sunt Laici: his licet temporalia possidere, sed non nisi ad usum; nihil enim miserius est, quàm propter nummum Deum contemnere: his concessum est uxorem ducere, terram colere, inter virum, & virum iudicare, causas agere, oblationes super Altari apponere, decimas reddere, & ita saluari poterunt, si vitia tamen benefaciendo euitauerint. Hæc Hieronymus, quæ adeo vera sunt, vt Gregorius VII. ad Hermannum Metensem Episcopum scribens *g* hæc à Gratiano *h* relata dixerit. Quis dubitet Sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumquè fidelium patres, & magistros censeri? nonne miserabilis insania esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum sibi conetur subiugare, & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere, à quo credit non solum in Terra, sed etiam in Cælis seligari posse, & solui? Quæ veritas etiam ab ethnicis comprobata fuit, Plauti *i* testimonio

*Quis homo est tanta confidentia
Qui Sacerdotem audeat violare?
At malo cum magno suo hercle fecit.*

Et Ouidius *k*

*Vaticinor, moneoque locum date sacra ferenti,
Non mihi, sed magno poscitur ille Deo.
Talia Cælestes fieri præconia gaudent,
Vt sua quid valeant numina teste probent.*

Alia multa ad rem congerit Anastas. Germon. *l* omnino videndus: & Iulius Cartharius in recensita disputatione de immunitate ecclesiastica, vbi optimè, ac copiosissimè probat, immunitatem ecclesiasticam esse de iure Diuino, & humano.

Sileat igitur Gnglielmus Barclaius, *m* & effatire rubescat, Clericos per totum Orbem, quocumque ordine, vel gradu sint, non esse adhuc vllò modo exemptos, & liberos à potestate temporali Principum secularium, in quorum Regnis, Regionibusquè vitam degunt, sed perinde ac cæteri ciues sunt ijs, subiectos esse in omnibus, quæ ad politicam, & temporalem administrationem, ac iurisdictionem pertinent, in quæ eos ius vitæ, ac necis, sicut in cæteros subditos ad eiusmodi Principes pertinere &c. Cui quidem blasphemiam, præter ea, quæ Eminētissimus Cardinalis, & prudentissimus Belarminus respondendo scripsit, *n* quæ Gratianus è Sanctorum Patrum monumentis, Summorum Pontificum Sanctionibus collegit, *o* obijcienda sunt; ex quibus satis superquè constat, Imperatores, ac Principes Christianos subdere debere executiones suas ecclesiasticis Præsulibus, non præferre: *p* vide quoque Carthar. in d. disput. vbi eiusmodi argumenta, aliaquè refellit.

Quamobrem Dantes Aligerius cum in sua Monarchia ausus fuisset affirmare, Imperium non habere dependentiam ab Ecclesia, post eius obitum ex hoc potissimum

G 2 capite,

a annual. tom. 5. anno 422. ad fin. & in Parenesi ad Rempubliam Veneram
b in relect. c. nouit norab. 6. n. 30. in corollar. de iudic.
c in c. si Imperator. dist. 96.

d ad Roman. c. 3
e ad Corint. c. 12
f 12. q. 1. c. duo sunt genera.

g lib. 8. epist. 21.
h in c. quis dubitet. dist. 96.

i in Rudente, act. 3. scen. 2.

k lib. 1. de Ponte eleg. 1.

l de sacror. immunit. lib. 1. cap. 13

m à Belarmin. relatus loco proxime citando.

n de potest. Papa in tempor. cap. 35
o dist. 96. per tot & alibi.

p c. si Imperator. ad fin. d. 96. dist.

a in l. 1. §. P'asf. des. nu. 3. ff. de requir. reis.

b in antropol. lib. 21 pag. 244. 6.

c in c. nouit. notab. 3. nu. 42. de iudic.

d in antimorn. par. 2 anti. contra opposit. 56. pag. 194. vers. verum Bartol.

e q. 11 in prin. & per tot.

f tract. crim. lib. 6 cap. 25. num. 2. vers. conclusio ad circa premissa.

g in c. translatio. & ibi scribentes de constitut.

h 1. 2. q. 108. art. 1. & 2. & quodlib. 4. art. 6.

i in antropol. lib. 22. pag. apud me 251.

k tract. iurim. lib. 6. cap. 15. nu. 5. vers. & aduertendum.

l 1. 2. & 7. C. Theod. de Epif. Eccles. & cleric. m. de potest. Pap. in temporal. cap. 35.

n in assertion. lib. 1. cap. 15.

o in Alben. gabel la. seu onerum. coram Merlino. die 28 Iunii 1630.

p in annal. 10. 8. anno 625 ad fin.

q in pract. §. fin. q. 30. in prin. vers. scias autem. quod etiam.

r in homil. 19. tom. 2.

capite, Bartolo teste, a tanquam hæreticus damnatus fuit; quem etiam refert Volaterranus. b Licet hanc Bartoli attestacionem tanquam erroneam reprehendant Nauarrus, c & Coquæus d videndi; vide etiam Hieron. de Monte in suis quæstionibus. e

Et omiſſa vteriori inuestigatione, an inquam hæc immunitas sit de iure Diuino, an positiuo, licet Tiberius Decianus f scribat; aut consideramus ius Diuinum propriè, quod scilicet in Decalogo continetur, & hoc iure certè talis immunitas expressè non est concessa; aut verò consideramus ius Diuinum vt ius veteris Testamenti à Moyse in Legalibus, & Cereimonialibus præceptis datum populo Israelitico, & eo iure vtique inuenta fuit, & concessa hæc immunitas tam Ciuitatibus illis, ad quas dabatur refugium, quàm Templo, Tabernaculo, & Altari, de quibus supra diximus: cum tamen omnes illæ leges, & Ceremoniæ veteris Testamenti per aduentum Christi sublata fuerint, g & à Christo Domino nulla lex promulgata legatur præter naturalis iuris præcepta, Fidei articulos, & Sacramenta, vt D. Thomæ monumenta h testantur, sequitur hanc immunitatem legibus postea tam ciuilibus, quàm canonicis ad similitudinem prædictarum legum veteris testamenti, & gentium inuentam, & renouatam esse; nunquam enim in Euangelijs, & noui Testamenti Scripturis id cautum, aut sancitum inuenies; immo Volaterranus, i & Platina de Bonifacio Pontifice huius nominis V. loquentes, hunc primum inter Pontifices statuiffe affirmant, vt confugiens ad Ecclesiam immunes essent; quorum tamen dictis ne penitus acquiescam, quæ supra de S. Augustino, & alijs dixi, me admonent: Siquidem Bonifacius V. anno salutis 616. die 24. Decembris, eodem Platina teste, Pontifex renunciatus est, die verò 26. Octobris 621. Pontificatus anno quinto hominem exiit; verum S. Augustinus (quo tempore Ecclesiarum immunitas etiam vigeat) circa salutis annum 400. itaut 200. & vltra annis ante Bonifacium V. in humanis erat. Ne tamen Volaterranum, & Platinam indefensos reliquamus, tantorum virorum patronum, & aduocatum inueni Tiberium Decianum, k qui animaduertendum scribit, priuilegia immunitatis Ecclesiarum ab Imperatoribus, non à Pontificibus concedi solita; quod à Constantino Imperatore sancitum legis, l & aliorum quoque Imperatorum hac de re promulgatas leges passim inuenies in Theodosiano, & Iustiniano Codicibus, à Belarmino m in responsionibus ad Barclaium, & ab Anastasio Germonio n ad saturitatem relatis, vbi Peregrino, Othelio, & Scaijno iurium in Patauino Gymnasio Professoribus respondet. Quapropter dicendum erit, fuisse quidem ante Bonifacium V. immunitates Ecclesiarum ex Imperatorum Sanctionibus, ipsum verò Bonifacium inter Romanos Pontifices primum in hoc legem dixisse. Sed postquam hæc à nobis scripta sunt, legimus in Sacro Rotæ Romanæ Tribunali decisum, o immunitatem Sacrorum à iure Diuino fluxisse, præsertim quoad personas Diuino cultui addictas. Baronius p insuper scripsit, Bonifacium innouasse antiquos Canones, & Decreta.

Verum licet hæc veritas adeo sit altissimis defixa radicibus, vt nec frangi, nec quidem de suo loco quouis ventorum flatu agitari, aut moueri posse videatur; scribentium tamen licentiâ eò protracta fuit, vt iudices temporales propriæ salutis immemores faciendo, dum Sacræ Inquisitionis timore illam omnino negare non audent, in desuetudinem tamen abiisse non dubitarunt affirmare, vt Iulij Clari verba designant, q ea potissimum ratione, propter ingentem scilicet numerum Ecclesiarum, & frequentiam delinquentium, itaut de facili quilibet malefactor euaderet manus iustitiæ, cum nulla ferè sit via in Ciuitatibus, in qua non sit vna, & quandoque plures Ecclesiæ, itaut priusquam capiatur, facillimè posset in aliquam earum se recipere; quod tamen esset contra mentem eorum, qui Ecclesijs immunitatem hanc tribuerunt, non quidem vt essent asyli delinquentium, & speluncæ latronum, sed vt præstarent refugium miseris, qui humana fragilitate, aut casu in aliquod incurrisset crimen. Hæc Iulius Clarus; cui præter alia multa, quæ Diuus Ioannes Christostomus ad Honorium, & Archadium Imperatores scribit pro liberatione Eutropij, qui ad Ecclesiam confugerat, obicienda sunt. Propter hoc (inquit) maximè tuendus est Eutropius, quod scelestorum princeps fuit; in his enim oportet glorificari Deum, quod permisit eum in id necessitatis adduci, vt per ipsum & virtus, qua inest Ecclesia, & misericordia nosceretur; virtus quidem, quod impugnatorem suum supplicem videt; misericordia verò ex eo quod protegit supplicem: ista enim sunt ornamenta Altaris Ecclesiæ; ista sunt verè Christianæ pietatis insignia. Sed nefas esse inquires raptorem, atque

atque inuasorem cunctorum Altare Dei contingere; nolo hoc dicas charissime; quoniam quidem meretrix illa peccatrix pedes Christi contigit, & non ex eo opprobrium intulit Christo, sed signa virtutis eius elicuit; neque enim immunditia eius polluit eum, qui mundus erat, sed puritas mundi purificauit immundam. Recordamini illius nos esse seruos, qui pro his, à quibus ad Crucem deductus est, dicebat. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciant. Et post idem inquit. Quid enim agendum est Christianis? auellendus ne quispiam ab Ecclesia, ad quam paulò post omnibus accedendum est, offerendaquè Dominica Oratio, qua hæc potissimum orabimus; & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? Non ergo patiendum, ut is, qui in Ecclesia sperauit, frustra sperauerit. Hactenus S. Ioannes Chrysostomus pro liberatione Eutropij, quem scelestissimum fuisse constat, dum enim Consul erat, legem tulit, ne quis in Ecclesia tutus foret, Deciano, a & Ambrosino b testibus: itaut iustum Dei iudicium si agnouisset, vtrique dixisset

Hæc patior telis vulnera facta meis.

Sed melius Regius Propheta. c *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator.* Etenim vt Christianus quidam Poeta cecinit.

*Qui tibi bella mouet Genetrix sanctissima, non te
Ledit, at ipse suum trajicit ense caput.
Calce ferit stimulum, nam se miser ipse cruciat
Queq; putat stimulo se dare damna, capit;
Atque eadem patitur, quæ rupi allisa procella
Alluitur rupes, frangitur vnda minax.
Fortior es Cælo, Cælumquè & Terra peribunt,
At tu Sponsa Dei tempus in omne manes.*

Videndus est etiam Baronius, d dum sancita in Concilio Triburiensi refert, Formoso Pontifice sedente.

Ad horum igitur temeritatem, & ministrorum Curie secularis audaciam refræandam, Gregorius XIV. Pont. Max. Constitutionem edidit, e qua cautum est; Confugientibus ad Ecclesias, loca sacra, & religiosa, si publici latrones, viarum grafatores fuerint, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quinè homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earum Cœmeterijs committere non verentur, aut qui proditoriè proximum suum occiderint, aut assassini, vel hæresis, aut læsæ maiestatis in personam ipsiusmet Principis rei, immunitatem Ecclesiasticam non suffragari.

Quibus casibus exceptis, firma remanet in alijs regula; nec ad alios casus, præter expressos, etiam similes, huius Constitutionis dispositio extenditur, prout Farinacius, f & Falconius g consulti responderunt, quorum doctrinam sequendam esse scribit Ambrosinus. h

Vt autem non solum ea, quæ in d. Gregoriana Constitutione continentur, sed causæ omnes ad hanc immunitatem, & libertatem Ecclesiarum respicientes diligentius exquirantur, & matura deliberatione decidantur, san. me. Urbanus VIII. ex Eminentiss. DD. Cardinalibus, Romanæ Curie Prælati, probisque, & doctissimis viris Congregationem, de qua huc vsque loquuti sumus, instituit, statisque diebus, prout necessitas suadebit, celebrandam edixit.

Quædam etiam ad materiam immunitatis Sacrorum, & Ecclesiarum satis eruditè pertractat Petr. Gregor. Tholosan. videndus; i sed integram, eruditamquè tractationem tribus libris conclusam 16. Kalen. Martij anno salutis 1589. absoluit Anastasius Germonius, quos, & alios supra relatos cupido indicasse lectori satis esse putauit.

Hæc demum non omitam, confugientibus quoque ad Crucis signum etiam in via positum immunitatem esse concessam; nam in Claramontensi Concilio, Urbano II. præfidente, anno salutis 1095. celebrato, legimus, à Baronio k his verbis relato.

Si quis ad aliquam Crucem in via persequentibus inimicis confugerit, liber ac si in ipsa Ecclesia permaneat &c. Grauiissimas quoque pœnas luisse violatores immunitatis Ecclesiarum, præter alios scribit Baronius l videndus. Habes etiam ab Innocentio III. & Honorio III. duas editas Sanctiones ad rem facientes: prima etenim

m Henrici Constantinopolitani Imperatoris Constitutionem, qua cautum erat, vt nullus posset de suis possessionibus in vita, vel in ultimo testamento aliquid Ecclesijs relin-

a d. lib. 6. cap. 25
num. 7. vers.
Chrysostomus in
19. homil.
b d. cap. 1. nu. 10.
c Psalm. 9.

d annal. tom. 10.
an 895 pag 638

e Const. 7 Bullar. nou. tom. 2.
pag. 694.

f con. 76. nu. 9.
& seq.
g in consimpres.
post predictam
Farin. per tot.
h in comment.
ad hanc Constit.
Gregor. cap. 1. nu.
13. & 14.

i tract. de Repub.
lib. 13. cap. 20. 21
22. & 23.

k annal. tom. 11
anno 1095. inter
Canones nu. 29.
l in annal. 10. 12.
anno 1144. pag.
310. litera C. D.
m in bullar. nou.
tom. 1. Const. 10.
pag. 41.

a d. Bullar. & tom. Const. 1. Honor. III. pag. 43. *b* in tract. de iudic. par. 1. cap. 8. no. 1. & 2.

relinquere, damnat: secunda *a* verò legem pro immunitate, libertate, & iurisdictione ecclesiastica editam à Federico II. Imperatore confirmat, quas vide, si lubet. Sed an iudæi confugientes ad Ecclesiam gaudeant immunitate; negariue respondet Marquard. de Sufan. *b* ampliatis iuxta magis communem, etiamsi confugiant animo se conuertendi ad Fidem Christianam.

CONGREGATIO V.

Pro sacris Ritibus, & Caremonijs.

c de falsis relig. cap. 2. lib. 1.

Nemo est tam rudis, tam feris moribus, vt Firmianus ait, *c* qui oculos suos in Cælum tollens, tametsi nesciat cuius Dei Prouidentia regatur hoc omne, quod cernitur, aliquam tamen esse intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, vtilitate, pulchritudine, temperatione; nec fieri posse, quin id, quod mirabili ratione constat, consilio maiori aliquo sit instructum, ad latè tradita, per Germonium. *d* Quam quidem veritatem idem Firmianus *e* nedum ex Prouidentia, Mundi rectione, Prophetarum testimonijs probat, sed ex Philosophorum quoque, & Poetarum dictis illustrat; itaut qui hoc negare præsumperit, stultus, & insipiens sit reputandus, vt Regius Propheta *f* cecinit. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus: & videndus est Germonius. g*

d de sacror. immunit. in proemio.

e d. lib. 1. cap. 3. 4. 5. 6. & 7.

f Psalm. 52.

g loco proxime citato.

h lib. 2. de orig. error. cap. 17. & alibi.

Sed quonam pacto hominum credulitas seducta fuerit, vt honor, & cultus, qui soli Deo vero trino, & vni debetur, sacrilegorum, improborumque hominum, quandoque etiam belluarum simulachris, & idolis adhibeatur, idem Firmianus *b* docet. Hinc etiam deductum esse fatendum est, vt à Græcis, Romanis, Etruscis nedum libri quamplures, sed leges, & Senatusconsulta de ritu, & cultu falforum numinum, & deorum editi, promulgatique fuerint: Varro enim libros quinque de rebus diuinis, & vnum de ludis in honorem deorum, dearumque exhiberi solitis: Ouidius libros sex Factorum: Cicero libros tres de natura deorum, & alij quidem multi hac de re scripserunt, inter quos Manutius *i* quoque leges, quibus sacra fierent, & ederentur ludi recenset. Sed quo ritu, quibusue caremonijs hostia apud præscos dijs imolabatur, & quo modo fiebant sacra, quidque apud externos, ne te multis detineam, Alexandrum ab Alexandro *k* videndum indico, & ad eum in annotationibus Tiraquel. quos quidem si legas, nihil vltius in hoc tibi desiderandum putò. Antiquorum verò sacrificia in quatuor partes diuisa fuisse, nempe libationem, imolationem, redditionem, litationem, scribit Rosinus: *l* & supra, *m* tria esse sacrificiorum genera dixit; alia muta, in quibus nulla inerant signa; alia arguta, quæ conspicuas, & illustres notas exhibebant; alia denique regalia, quæ vultum fortunæ, & felicitatis pollicebantur: quibus verò instrumentis hac in re vterentur; quot essent Sacerdotum species; quæ Templà dicata; qui ludi dijs ederentur, ab eodem Rosino *n* cognosce.

i in lib. delegibus Romanis in prim.

k lib. 4. genial. diu. cap. 17.

l Roman. antiq. in oration. 3. de antiq. pag. apud me 489.

m lib. 3. antiq. cap. 11. pag. 103. sub littera C.

n in oratione de antiq. pag. 483. & 484. ac plenius lib. 3. per tot.

o in Ezech. par. 2. lib. 3. cap. 32. pag. 221. vol. 1. littera D.

Et quamuis Iudæi hac in re ab ipso Deo instructi, & eruditi, vt in libris Exodi, & Leuitici videre est; ad hos tamen impios gentium ritus, in colendis, & venerandis idolis, defecisse, post multos scribit Villalpand. *o*

Cuius rei vltiori inuestigatione tandem omissa, gratiæ quidem summæ agendæ sunt Domino Nostro Iesu Christo vero Deo, veroque homini, quòd has tam crassas tenebras à Christianorum animis Euangelij sui clarissima luce dispulit, dissipauit, extinxit; nouosque ritus, caremoniaque nouas, quibus Ecclesia à Spiritu Sancto edocta, ex Apostolica traditione, & disciplina vtatur, quæ in Sacramentorum administratione, Diuinis Officijs, omnique Dei, & Sanctorum veneratione magnam Christiani populi eruditionem, verèque Fidei protestationem contineant, sacrarum rerum maiestatem commendent, fidelium mentes ad altissimarum rerum meditationem extollant, & igne deuotionis inflamment, expulso vetustatis errore, conscripsit.

p Const. 74. Cögreg. 5. Bullar. nou. tom. 2. pag. 613.

Quæ quidem omnia vt conseruentur, instaurentur, & ad ipsius Domini Nostri Iesu Christi laudem, atque honorem in dies magis augeantur, Sixtus V. *p* Pont. Max. quorundam Cardinalium Congregationem instituit, & erexit: quorum numerus licet tunc ab eodem Sixto ad quintum præfinitus esset, hodie tamen Summi Pontificis reseruatus extat arbitrio, itaut de præfenti quatuordecim, & vltra intersint Cardinales.

Et

A Et quemadmodū olim in Romana Republica Pontifices de omnibus causis ad sacra pertinentibus, & intra priuatos, & magistratus, & deorum ministros cognoscebant, de sacris, quæ scripta non erant, aut quæ moribus non recipiebantur, leges ferebant, & consuetudines eligebant, quas omnium optimas iudicarent; & omnes magistratus, quorum curæ sacrificia, deorumquæ cultus erat commissus, omnesquæ Sacerdotes examinabant, vt Dionysius Halicarnas. a scribit: Ita Eminentissimi isti Ecclesiæ Romanæ Senatores, vt veteres ritus sacri vbiuis locorum, in omnibus Vrbs, & Orbis Ecclesijs, etiam in Sacello, quod Capellam vocant Pontificis, in Missis, Diuinis Officijs, Sacramentorum administratione, cæterisque ad Cultum Diuinum pertinentibus à quibusuis personis diligenter obseruentur, inuigilant.

Cæremoniæ si exoleuerint, eas restituunt, si deprauatæ fuerint, emendant, & corrigunt.

De sacris ritibus, & Cæremonijs Pontificale potissimum, Rituale, & Cæremoniale libros, prout opus fuerit, examinant, reformantquæ.

B Officia diuina de Sanctis, & Patronis, Orationes, Hymnos nouitèr compositos, siue emendatos recognoscunt, & Summo Pontifice consulto, permittunt, quod in Breuiario annis proximè elapsis, san. me. Urbano VIII. Pontifice Opt. Max. sedente, impresso factum fuisse, & seruatum scimus, atque videmus.

Non modicam quoque curam circa Sanctorum Canonizationem, Festorumquæ dierum celebrationem, vt omnia scilicet rite, & rectè ex Sanctorum Patrum traditione fiant, adhibere debent.

Vt Reges, & Principes, eorumquæ Oratores, atque alia personæ etiam ecclesiastica ad Urbem, Curiàmquæ Romanam venientes pro Sedis Apostolicæ dignitate, ac benignitate honorificè more maiorum excipiantur, cogitationem suscipiunt, seduloquæ prouident.

C Controuersias de præcedentiâ inter Magistratus, quos laicos vocant, & Ecclesiasticas personas in Processionibus, aut alibi vertentes; cæteraquæ in huiusmodi sacris ritibus, & cæremonijs incidentes difficultates cognoscunt, summarie terminant, & componunt.

Primus autem inter Romanos Pontifices, qui ritus, quos in consecrandis Ecclesijs, & Altaribus Romana seruat Ecclesia, Beatus Syluester Papa instituit, vt sacra testatur historia: b nam etsi iam ab Apostolorum tempore loca fuerint Deo dicata, quæ à quibusdam Oratoria, ab alijs Ecclesiæ dicebantur, vbi collectæ fiebant per vnam Sabati, & Christianus populus orare, Dei verbum audire, & Eucharistiam sumere solitus erat; non tamen illa adeo solemnî ritu consecrabantur, nec in eis adhuc in Titulum erectum erat Altare, quod Chrismate delibutum, Domini Nostri Iesu Christi, qui Altare, Hostia, & Sacerdos noster est, figuram exprimeret.

CONGREGATIO VI.

Super Executione, & Interpretatione Sacri Concilij Tridentini.

E S Acrosanctum œcumenicum, & generale Concilium Tridentinum fuit à Paulo III indictum, & anno 1545. Indict. 3. die verò Dominica tertia Aduentus Domini in qua fuit festum S. Lucie, & 13. Mensis Decembris, ipsius verò Pontificis anno 12. inchoatum, ibiquæ eiusdem Pauli III. nomine præsentibus Reuerendissimis Dominis Io. Maria de Monte, Marcello Ceruino, & Reginaldo Polo S. R. E. Cardinalibus, atque Apostolicæ Sedis de latere Legatis, quod ex eodem Concilio e innotescit. Eoquæ tandem post decimum octauum annum completo, illiusquæ decretis, ac sanctionibus à Pio IV. de consilio etiam, & assensu venerabilium fratrum suorum S. R. E. Cardinalium in Consistorio secreto confirmatis. d Facta etiam ab eodem Pontifice declaratione, huius Concilij decreta, in ijs, quæ reformationem, & ius positium tantum respiciunt, à Kalen. Maij 1564. ligare cepisse, & ad illorum obseruantiam arctare. e

Tandem idem Pius considerans, parum esse iura condere, & promulgare, nisi sit, qui ea debite executioni demandari faciat, super executione, & obseruantia eiusdem sacri Concilij Tridentini quorundam S. R. E. Cardinalium Congregationem, de qua nunc loquimur, instituit. f

Quam

in lib. 2. antiq. Roman. ad fin. pag. apud me 71. sub licera E.

b in Breuiario Romano de dedicatione Basilicæ S. Saluatoris, le. Titio 4. & seqq.

c. sess. 1.

d. Const. 73, Bul. lar. non. tom. 2. pag. 104. e. Const. 80. d. Bullar. pag. 111.

f. Const. 81. d. Bullar. pag. 112.

*a Conf. 74. in
8 Congreg. d. bul.
lar. pag. 6. 4.*

*b d. Cōf. 81. §. 1.
Cō. 2.
p. in d. §. 1. ad fin.*

*d Sess. 25. cap. 3.
de reformat.*

Quam postea Sixtus V. *a* confirmavit nedum quoad ipsius Concilij executionem, sed etiam interpretationem. Tenentur autem huic Sacrae Congregationi praepositi pro viribus curare, vt huius Concilij decreta, & sanctiones ab omnibus inuiolabiliter sub excommunicationis latae sententiae, alijsq; pœnis obseruentur, eodem Pio IV. *A*
b mandante; reseruata tamen sibi, ac Successoribus Romanis Pontificibus declaratione dubietatum, si quæ in executione dictorum decretorum, & literarum Apostolicarum in hoc emanatarum emerferint. *c*

Circa verò Censuras Ecclesiasticas, & excommunicationis gladium, non esse temerè, sed maturè stringendum, ab eadem Tridentina Synodo *d* sancitum legimus.

Synodos Prouinciales tertio quoque anno, Diœcesanas autem singulis annis faciendas prouideat. Decreta verò Prouincialium Synodorum vbiuis terrarum emanata, vt ea expendat, & recognoscat, ad se transmitti praecipiat.

Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum, Episcoporum, qui Beatorum Apostolorum Limina certo, constitutoquè tempore visitare tenentur, postulata *B*
audiat, quæ per se Congregatio potest, expediat, maiora verò Pontifici decidenda referuet.

Quæ in Ecclesijs, aut eorum curæ, ac fidei, cleri populiquè commissi morum disciplina seruetur, ab iisdem Præsulibus exposcat.

Quænam huius Tridentini Concilij decretorum in omnibus, præcipuè tamen in ipso residentia munere executio; quæ piè consuetudines; qui omnium denique in via Domini progressus, inquirat, & insinuet.

Literas quoque ex præscripta formula in testimonium obitæ per eos visitationis Liminum SS. Apostolorum, iisdem Episcopis, & Præsulibus concedat.

Præterea reformationem Cleri, & populi nedum in Vrbe, ac temporali ecclesiastici Status ditone, sed in vniuerso quoque Christiano Orbe in ijs, quæ ad Diuinum cultum propagandum, deuotionem excitandam, & mores Christiani populi ad præscriptum eiusdem Concilii modum componendos pertinent, promouendi auctoritatem habet, ex præcitata Sixti V. Constitutione. *C*

Sed an huius Congregationis declarationes dicantur doctrinales, seu diffinitiuæ, itaut ad illarum obseruantiam necessitatem imponant, affirmatiuè respondendum esse demonstrat Rodericus, *e* à Cherubino iuniore *f* relatus, addente quoque, hoc certissimum esse, quia Summo Pontifice consulto procedunt.

Quandoque etiam huius Congregationis Cardinales, si dubitationes in ipsius Concilii interpretatione, quæ arduæ reputentur, occurrant, Rotæ Romanæ decisiones, eodem Romano Pontifice consulto, requirunt, & postulant; quod ex decisionibus sub nomine Cardinalis Seraphini collectis *g* innotescit. *D*

*o de quæst. regul.
rom. 1. q. 1. ar. 2.
f in Sixti V. Cō.
Sess. 74. schol. 1.*

*g decis. 985 &
decis. 1442. in
prouis.*

CONGREGATIO VII.

Pro Ereptione Ecclesiarum, & Prouisionibus Consistorialibus.

*h de maiest. mi-
lit. Eccles. in pra-
lud.*

i Genes. 1.

*k de verum. in-
uen. lib. 5. cap. 6*

Mltis modis in sacris Literis hoc nomen, Ecclesia, sumptum scribit Mosconius: *h* nos autem ipsius nominis inuestigatione omiſſa, duplicem esse Ecclesiam, spirituales scilicet, ac materiales dicimus. De spirituali loquitur Apostolus ad Corinthios scribens in hæc verba. *An nescitis, quòd Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* Et ab omnipotenti Deo initio mundi ex carne, & ossibus formatam, & Adam primum nostrum parentem fuisse sacra testatur Pagina. *i* Et hac quoque omiſſa, de materiali Ecclesia non nihil dicendum erit. Neque tamen quis omnium primus inter Hebræos, Græcos, Latinos, aliasuè barbaras Nationes Templum, siue Ecclesiam ædificauerit, inquiramus; nam si quis huius rei desiderio tenetur, Polydorum Virgilium *k* superiorum placito consulat: etenim qui Christi profitentur Fidem, quæ ad ipsos pertinent Christicolæ inquirere, & perſcrutari debent.

Cum igitur hæc septima, de qua dicturi sumus, Congregatio, super erectione Ecclesiarum à Summis Pontificibus Christi Domini in Terris vicem gerentibus ordinata fuerit, de Christianorum Ecclesijs, illarumquè primæua constructione pauca-
quædam,

quædam, ex quibus pertractandarum rerum cognitio facilior habeatur, & legentium animi, mentesque per hæc visibilia ad inuisibilia, è militanti scilicet ad triumphantem Ecclesiam pia meditatione tollantur, recensebimus.

A Sed ubi primum in Terris Seruatori nostro dicata fuerit Ecclesia, pro certo ponere non ausim; licet magna sit apud me S. Athanasij auctoritas, qui in Sermone de Imagine Domini nostri Iesu Christi, & de miraculo in Beryto Ciuitate prodito, post sacrilegam, & nefandam iudæorum impietatem erga sacram Christi Domini Imaginem, relatum, subdit, hos agnouisse suos, & detestatos fuisse errores, atque ad illius Urbis Metropolitanum accedentes, per dies plurimos de disciplina eruditi Christiana, iam Cathecumeni triduo peracto ieiunio, ex aqua, & Spiritu Sancto regenerati fuerunt; post Baptismum rogarunt enixius Sanctum virum, vt Sinagogam suam Ecclesiam consecraret in honore SS. Saluatoris Mundi; quorum petitionem minime aspernatus, Sinagogam illorum, quæ maior esse videbatur, in nomine virginis Filij Dei Redemptoris Mundi consecrauit. Ex tunc itaque (notanda sunt hæc) per diuersas Orbis terræ nationes, & prouincias mos inolauit, vt Basilicas plurimas, vel Oratoria Pontifices Christianæ legis in honorem SS. Saluatoris Mundi condere, & dedicare non desinant &c. Ex quibus verbis in volumine Conciliorum generalium relatis, *a* colligendum esse videtur, hanc fuisse primam Ecclesiam in honorem Sanctiss. Saluatoris erectam, & dicatam, & ex quadam honesta illatione nulli alteri prius à Christi Fidelibus dicandam fuisse Ecclesiam, quam Saluatori: ita enim Constantinus, qui primus ex Imperatoribus Christianam Fidem amplexus est, Lateranensem Basilicam, quæ prima Urbis, & Orbis dicitur, SS. Saluatoris appellari voluit, Baronio teste, *b* qui tamen scribit miraculum supra narratum in Beryto erga Christi Domini Imaginem euenisse anno salutis 766. 5. Idus Nouembris; & refert Ciaccon. in vita Pauli I. Et hanc Christi Domini Imaginem esse, quæ modò in Ciuitate Lucana summo, debito tamen honore colitur: idem Baronius scribit *c* sub anno 1099.

C Coniectare tamen licet, & valde veritati consentaneum videtur, vbi iudæorum furor à Christi statim in Cælum ascensu, & tyrannorum postea contra Apostolos, & Christicolas nondum peruaserat sæuitia, ab iisdem Apostolis, & Discipulis Ecclesias aliquas, seu magis Oratoria ædificata, aut quæ primùm dæmonum fuerant, Christo dicata fuisse; in Aethiopia scilicet à Matthæo, in India citeriori à Bartholomæo, aut in Scythia ab Andrea, quorum prædicatione ijs gentibus Christianæ pietatis lux ab initio affulsit. Nec à fide abhorret, aliquam Aedem fuisse principio à Iacobo Hierosolymis Deo dicatam, qui ibidem primus ad Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatum, vt Eusebius *d* ait, à Seruatore, & cæteris eius Apostolis delectus fuerat; seditque Baronio teste *e* annis 29. Sed valeant externa, & quæ Romæ gesta fuerint, perquiramus.

D Porrò ante Pium Pontificem huius nominis primum Ecclesias in Vrbe constructas non inuenio, licet Hyginus, qui Pio, nullo intermedio prædecesserat, vbi primum Pontifex renunciatus est, clericorum Ordines prudenter per gradus distribuisset, ac distinxisset, vt in vnoquoque Titulo, seu Presbyterio partim Cardinales, partim quæ Cardinalibus subessent, populo fideli, cum res ipsa postularet, ministrare deberent: insituitque ne sine Missæ celebritate Tempa, & Oratoria dedicarentur, ne uero numero augerentur, minuerenturue inconsulto Metropolitano, vel Episcopo; vetuerit etiã, ne trabes, tigna, reliquaue materies ad fabricanda Tempa congesta, in profanos vsus conuerterentur, posse tamen ad structuram alterius Templi, concedente Episcopo, transferri; licet inquam hæc ab Hygino sancita referant Ciacconus, & Platina in eius vita, quæ Templorum, Ecclesiarumue structuram suo tempore, & forsan antea fuisse demonstrant, nihil tamen huius rei certitudinis habetur. Constat etiam, Anacletum Pontificem anno salutis 106. Beati Petri memoriam construxisse, & Baronius, *f* dum verba hæc declarat sic ait. *Per memoriam non nisi ædificij structuram designari constat, quam olim antiquitas vstitatius dicere Ecclesiam consuevit.*

E Hæc Baronius. Postmodum verò à prædicto Pio anno Christianæ salutis 162. Præcedis Sanctissimæ Virginis rogatu in Thermis Nouati Ecclesiam constructam, & dedicatam, eodem Baronio teste *g* in hæc verba. *Eodem tempore Virgo Domini Præcedes accepta potestate rogauit Beatum Pium Episcopum, vt in Thermis Nouati, quæ iam in vsu non erant, Ecclesiam dedicaret, quia in eis ædificium magnum, & spatio-*

a in 7. Synodo Nices secundo habita. action. 2. pag. apud me Romana impress. 49

b in annal. tom. 3. anno sal. 324. pag. 230.

c in annal. tom. 11. pag. 728. in fin. & seq. in princ.

d lib. 7. histor. Eccles. cap. 14. e in annal. 10. 1. pag. 235. sub anno Christi 34.

f in annal. 10. 2. pag. 25.

g annal. tom. 2. pag. 129. an. 162

spatiosum videbatur esse: quod & placuit Pio Episcopo, & dedicauit Ecclesiam in Thermis Nouati in Vrbe, in loco, qui appellatur vicus latericiorum, vbi & constituit Titulum Romanum, in quo & Baptistrium conecrauit 4 Idus Maias. Hæc Baronius hic. Sed alibi, a vbi de Sacrificio Missæ, ita testatum habet. Soror nostra (refert enim verba ipsius Pij Pontificis ad Iustum Episcopum Viennensem scribentis) Euprepia, sicut benè recordaris, Titulum domus suæ pauperibus assignauit, vbi nunc cum pauperibus nostris commorantes, Missas agimus &c.

a tom. 1. anal.
pag. 164. anno
Christi 34.

b in eius vita
pag. apud me 283

Sed & Alexandrum Seuerum Imperatorem, licet superstitiosa gentilitate imbutum, Templum Christo Domino ædificare voluisse, testis est Lampridius b in hæc verba. Christo Templum facere voluit, eumquæ inter Deos recipere: quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui Tempia in omnibus Ciuitatibus sine simulachris iusserat fieri, quæ hodie idcirco quia non habent numina, dicuntur Hadriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab his, qui consulentes sacra, repperant omnes Christianos futuros, si id optato venisset, & Tempia reliqua deserenda &c. Hæc Lampridius. Verùm quod ipse Seuerus aliorum suasu perficere distulit, vt à Christi fidelibus efficeretur permisit: idem enim Lampridius refert loco citato. Cum Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent, contra Popinarij dicerent, sibi eum deberi, rescripsit Imperator, melius esse, vt quomodocumque illic Deus colatur, quàm Popinarijs dedatur &c. Quo impetrato rescripto, Calistus Pontifex huius nominis primus anno Christianæ salutis 224. Pontificatus 4. nobilem Ecclesiam in Transyberina Regione, vbi Taberna meritoria erat, & oleum Augusti tempore è terra erumpens copiosè fluxerat, Sanctissimæ Virginis Dei Genitricis Mariæ Partui, olim eo prodigio præsignato, religiosissimè extruxit: Platina, Ciacconus, & alij in huius Pontificis vita, sed magis apertè Baronius c hæc testantur.

c in anal. to. 2.
pag. apud me 321
anno 224.

Dionysium quoque, qui anno salutis 260. Pontifex renunciatus fuit, Paræcias, seu Titulos Euaristi exemplo suis terminasse limitibus, Presbyterisque Cæmeteriorum curam adiunxisse, ijdem Platina, & Ciacconus testantur.

Marcellus inde primus anno Domini 305. plusuè minus, Pontificatus 2. XXV. Titulos instituit, Ciaccono, alijsquæ hoc affirmantibus: Titulos autem idem esse atque Ecclesias, diximus supra.

Denique Beato Syluestro sedente, qui summa Ecclesiæ Dei pace sub Constantino Imperatore anno ab Orbe redempto 314. potitus est, Basilicas nedum erectas, sed donis amplissimis, & Imperatoria maiestate, ac munificentia dignis exornatas, vbi res ipsa loquitur, inania verba proferre non est opus,

Atquæ hæc de primæua Ecclesiarum constructione præmississe sufficiat; quàmuis in sacra legamus Historia, in Breuiario scilicet Romano, de dedicatione Ecclesiæ Sancti Saluatoris lection. 4. Apostolorum quoque tempore loca fuisse Deo dicata, quæ à quibusdam Oratoria, ab alijs Ecclesiæ dicebantur, sed vbi Constantinus Imperator per Baptismi Sacramentum sanitatem, salutemquæ consequutus est, tum primùm lege ab eo lata concessum est toto Orbe Terrarum vt Christiani Ecclesias edificarent. Ad rem igitur nostram; ad Congregationem scilicet pro Ecclesiarum erectione reuertamur.

Et quoniam ad Ecclesiæ vniuersalis gubernationem, & regimen maximè pertinent, vt ad fidelium populorum vtilitatem Ecclesijs iam erectis, aut in posterum iustis de causis erigendis, de Episcopis, & Pastoribus idoneis, fidelibus, ac fructuosis in vinea magni Patrisfamilias operarijs salubritè in Domino prouideatur, & in hoc potissimùm Summo Pontifici in locum Beati Petri subrogato, ex præcepto Christi Domini *Pasce oues meas*, inuigilandum, & elaborandum sit, Sixtus propterea huius nominis Quintus, eiusdem Christi Domini Vicarius, & Beati Petri Successor in huius sollicitudinis partem nonnullos ex fratribus suis S. R. E. Cardinales elegit, & Congregationem hanc, de qua loquimur, instituit. d

Et hanc in Episcopis, & Ecclesiarum Rectoribus eligendis diligentissimam inquisitionem, antiquissimam apud Christianos fuisse, testis est Lampridius, e dum ait, Alexandrum Imperatorem in electione Præsidum Prouinciarum, & Ciuitatum imitatum fuisse Christianos: verùm quid Christiani in hoc imitatione dignum agerent, itaut etiam ethnicis Imperatoribus exemplum darent, S. Cyprianus f à Baronio g relatus diligentè explicat.

d in sepe cit. Cõ-
stit. 74. congreg. 3
e in Alex. Seuero
Imper.
f epist. 68. ad Hi-
spanos.
g anal. to. 2. pag.
322. anno 224.

Huius

Huius verò Congregationis Officium est, legitimas causas erectionum Ecclesiarum quarumcumque Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, ac de cuiusque earum dote, capitulo, clero, populo, & alijs, quæ ad huiusmodi erectiones iuxta præscriptum Sacri Concilij Tridentini, *a* & Sanctorum Patrum decreta *b* necessaria sunt cognoscere, & diligentè exquirere.

Omnes etiam difficultates, & controuersias, quæ inter iam erectas, ac earum Ecclesiarum, Diocesum, Monasteriorum vniones, dismembrationes, cessiones, permutationes, translationes, pensiones, super illarum redditibus assignationes, Monasteriorum pluralitatem, Dignitatum incompatibilitatem, præsentationes, & nominationes, electionum, siue postulationum confirmationes, seu admissiones suffraganeorum, coadiutorumque deputationes cum futura successione, vel sine ea examinare debet.

De ætate, & qualitate promouendorum curam quoque adhibere solertem, eaque discussa, & examinata, ad Summum pro tempore Romanum Pontificem referre, & pro ipsius Pontificis arbitrio in secreto Consistorio proponere debet.

Tandem quæ à Gregorio XIV. pro seruanda in Tridentino Concilio tradita forma in promouendis ad regimina Ecclesiarum Cathedralium, aliarumque Dignitatum, & de quibus Consistorialitèr prouidebitur, sancita *c* sunt, pacata mente procuranda, & firmitèr obseruanda erunt.

Habes enim hic (quæ breui compendio referenda duxi) Concilium Tridentinum decreuisse, ad Cathedrales Ecclesias viros insignes eligendos esse, §. 1.

Pontificem hunc, Gregorium scilicet XIV. in minoribus constitutum (erat enim Episcopus Cremonensis) d. Concilio interfuisse; & ideo quæ ibi sancita fuerunt, vt debita executioni demandarentur, summopèrè optasse, §. 2.

Concilium prædictum mandasse, vt in quibuscumque locis in Synodo prouinciali præscriberetur forma examinis à Metropolitano habenda, postea Romani Pontificis arbitrio approbanda. §. 3.

Hoc autem paucissimis in locis executum adhuc fuisse conqueritur Pontifex. §. 4.

Mandat propterea Pontifex huius examinis munus extra Curiam Sedis Apostolicæ Legatis, Nuncijs, & Ordinarijs, vbi Episcoporum prouisio facienda erit. §. 5.

In Curia verò Cardinalibus ad hoc deputandis, vel Protectoribus Regnorum, in quibus promouendi existunt, si ad eorum protectionem illæ Ecclesiæ pertinent, committitur. §. 6.

Verùm hodie examen hoc coram Summo Pontifice, Cardinalibus, alijsque Prælatijs, & probis viris astantibus, celebratur, & à Clemente Octauo sancitum, initiatumque referunt.

Deinde forma, siue instructio examinis faciendæ præscribitur, & assignatur; per Auditores, seu Vicarios fieri prohibetur; articuli, ac testes non à promouendo, sed ab ipso inquisitore formandi, & inducendi, interrogandique erunt; schedulam tamen continentem nomen, cognomen, patriam, parentes, ætatem, ordinem, gradum, professionem, functionem, si quam cãdidatus exercuit, loca, in quibus aut Theologiæ, aut iuri canonico operam dederit, aut longo tempore versatus fuerit, denique amicos, ac familiares, qui tam ipsum, quàm parentes eius intimè nouerint, Prælati inquisitionem facturis, à promouendo, vel alio faciendam curet. §. 7.

Testes examinandi erunt, qui absque suspitione amoris, odij, timoris, inimicitia, sanguinis, veritatem spontè fateantur. §. 8.

Promouendorum qualitates: primò ex legitimo matrimonio, & parentibus catholicis nati: 2. trigessimum expleuerint annum: 3. sacris Ordinibus ante sex menses ad minus initiati: 4. Doctoratus gradum, aut Licentiæ in Theologia, vel iure canonico, aut publicum alicuius Academiæ testimonium ostendant, quo ad alios docendos idonei declarentur: 5. Fidei puritate, innocentia vitæ, prudentia, vsu rerum, integra fama, doctrinaque præditi: 6. solus Doctoratus gradus, quem Præilegium vocant, non sufficiat, sed scientiæ testimonium indicent, & ostendant cum qualitatibus loci, temporis, & eorum, qui audierunt fructu: 7. virorum grauium testimonium, ea scilicet scientia pollere, quæ ad populum Christianum erudiendum sufficiat, vbi Doctoratus gradus haberi non potuit. Et hæc in Sacerdotibus, quos vocant seculares.

In Regularibus verò suorum Superiorum sufficientis doctrinæ testimonium requiritur: Superiores verò non omnes, sed ij dumtaxat, qui nullum sui Ordinis Superiorem

a sess. 6. de reform. cap. 1. sess. 7. de confirmat. cap. 1. sess. 22. cap. 2. & sess. 24. cap. 1. de reform. *b* in c. c. in cunctis, de elect. c. miramur, dist. 6. c. c. eil. Lateran. sub Leone X. sess. 9. de reform. cur.

c Constit. 6. bullar. nou. tom. 2. pag. 691.

riorem agnoscunt, quibus absentibus, vel impeditis, ipsorum Vicarij, seu Commissarij generales, vel in Romana Curia Procuratores Ordinum, aut Congregationum Generales in hac parte succedant. §. 9

Post inquisitionem, vt supra, factam, professio Catholicae Fidei à candidato facienda erit in manibus Prælati, cui fuerat inquisitio commissa, nisi distantia loci prohibeatur; tunc enim viciniore Ecclesie providenda committenda erit, quæ coram notario, & testibus recipiatur, & in publicis redigatur tabulis vnâ cum toto processu ad Apostolicam Sedem clauso, & obsignato transmittent. §. 10.

Processus ad Curiam transmissos Cardinalis Promotor, & tres priores Ordinum Cardinales examinant, atque expediunt: Promotor verò Cardinalis, siue Relator promouendum moneat, si præsens in Curia fuerit, vt omnes Cardinales adeat, antequam Ecclesiam proponat, vt quæ à referente Collega audituri sint, oculata fide, quantum ad personam ipsius promouendi attinet, cognoscere valeant. §. 11.

Hæc eadem inquisitio de promouendis ad Ecclesias, quæ sacri Consistorij consultationibus prouideri solent, simili modo, & cum iisdem diligentijs fiat; præsertim quibus præter curam, & regimen Monachorum, aut Canonicorum, aliorumque populorum iurisdictioni spiritualis, vel temporalis annexa fuerit, ætate tantum excepta, circa quam nihil innouatur. §. 12.

Ius præsentandi qui ad Ecclesias prædictas habent, vt idoneos præsentent, ac eligant, hortantur, & monentur. §. 14.

Inquisitores ad præmissa peragenda deputati ea fide, ac diligentia in negotio tanti momenti versentur, vt à Deo, & ipso Romano Pontifice laudè consequantur, & præmium expectare valeant. §. 15.

Habes, quæ in hac Constitutione continentur. At si quæras huiusmodi processus, & examinis practicam, Flaminium Parisum consule, a qui huius quoque Constitutionis explanationem specialitèr tradit.

Ea verò dicuntur Beneficia Consistorialia, quæ à Papa in Consistorio conferuntur, siue in libris Camerae inter Consistorialia fuerint descripta; Rota coram Paleotto. b Et asserenti, Papam non consueuisse prouidere de aliquo Beneficio Consistorialiter, incumbit onus probandi; ead. Rota dixit coram Caputaquen. & à Cherubin. iun. relata. c

Denique de erectione Ecclesiarum in Cathedrales seculares, vel in alium statum, agit Petrus Rebuffus. d

Ne autem Missa, & alia diuina Officia alibi quàm in Ecclesijs celebrentur, Felix huius nominis III seu vt alijs placet, IIII. Episcopis omnibus vetuit, vt Ciacconus affirmat in vita: eius verò Sanctionem refert Gratianus, e vbi ex Dutheron. desumptam colliges in hæc verba. *Ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus.*

CONGREGATIO VIII.

Pro Consultationibus Episcoporum, & aliorum Prælatorum.

Ecclesiarum Præsules, & Pastores, qui ex præcepto Apostoli vigilant, laborant, & ministerium implent, postquam ab Apostolica Sede (modo in præced. Congreg. narrato) honorem, & iurisdictionem tanquam è piæ matris sinu hauserunt, & impetrarunt, si quando ouium suarum greges lupi rapacis quærentis quem deuoret, occursum, vel inuasionem terreantur, vt auxilium, præsidiumque sibi paratum intelligant, ouesque suas defendant, & fructuosius pascant, idem Sixtus V. pro Consultationibus Episcoporum, & Præsulum Congregationem vel instituit, vel innouauit. f

Cui quidem Congregationi facultatem attribuit Patriarcharum, Archiepiscoporum, Primatum, Episcoporum, Ordinariorum, & quorumcumque etiam inferiorum, non tamen Regularium, postulata audiendi, & cognoscendi.

Propositis difficultatibus, quæstionibus, & controuersijs, alijsque, super quibus consulta fuerit, etiam per literas, sedulo, humaniterque respondendi

Dubia, rationes, & causas Ecclesiarum, earumque dignitatis, iurisdictionis, exemptionis, immunitatis, iurium, priuilegiorum, & laudabilium consuetudinum concernen-

a traç. de vestig. rom. 2. lib. 8

g. 9.

b die 2. vel 19.

Iunij. 1559. in

Notana.

c ad hanc Greg.

XIV. Constit. 6.

schel. 2.

d in præf. benef.

par. 1. pag. 100.

iuxta par. im-

press.

e in Decret. par.

3. de consecrat.

dist. 1. cap. 11. si-

cue non.

cernentes summarie, simpliciter, & de plano cognoscendi, & tam ex partium petitione, quam ex officio, prout honestum, & opportunum videbitur, componendi.

A Causas etiam, & controuersias inter eosdem Prælatos de iurisdictione, aliam de causa exortas, nec non inter Capitula, aut obtinentes Dignitates, ac inter quascumque singulares personas, & Vniuersitates, aut locorum in temporalibus dominos, exceptis ijs, quæ Concilij Tridentini interpretationem, vel ordinem exigunt iudicarium, re ipsa requirendi, examinandi, & amicabiliter desuper componendi, ac transigendi, etiam per alios, si ita consultum videbitur, extra Diocesim quoque curandi.

Præterea ad Ecclesias visitandas vbique locorum, in quibus Christiana viget Religio, Visitatores Summo Pontifici præsentare, vt exemplo S. Gregorij, S. Leonis, & aliorum Summorum Pontificum, cum in Domino expediri videbitur, destinare valeat. Quibus quidem Visitoribus, vt cum spirituali fructu, & Fidelium ædificatione munus suum impleant, formam præscribat, negotiorum omnium tractationis modum assignet, & negligentiam, si quando opus erit, emendet.

B Insuper, vbi necessitas postulauerit, viros vsu, & doctrina idoneos, rectos, & Deum timentes, qui literarum Apostolicarum auctoritate suffulti tanquam Vicarij Apostolici Ecclesias regant, deligant.

Denique Cardinales huic Congregationi præpositi immunitatis Ecclesiarum defensores, & ad ipsorum Prælatorum personas, res, & bona quæcumque tuendum, Ecclesiarum iura ab omnium iniurijs, & oppressionibus aduersus quoscumque quauis auctoritate præfulgentes vindicanda, firmissimum sint propugnaculum.

Verùm hodie in ijs, quæ ad Ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum immunitatem attinent, summa prudentia san. me. Urbani Octauj consultum est per creationem, & instructionem nouæ Congregationis de Immunitate Sacrorum nuncupata, vt diximus supra Congreg. 4.

C O N G R E G A T I O IX.

Pro Consultationibus Regularium.

Regularium Ordines, quibus Ecclesia hæc militans, & visibilis Reginam illam à dextris Dei in vestitu deaurato circumamictam varietate à Regio Propheta decantatam a designat, & ostendit, quiuè nedum omni tempore ornamentum, sed magnum quotidie Christi fidelibus adiumentum studijs salutaribus præstiterunt, & præstant. Vt eorum progressus in dies magis ac magis ad pietatem promoueantur, & qui è fluctibus seculi in portum Regularis vitæ confugerunt, remotis impedimentis, & inanibus contentionibus amputatis, sub Religionis suauis iugo, & suorum institutorum obseruantia quietè viuant, gratumquè Altissimo famulatum exhibeant, Sixtus V. qui Seraphici Patris Francisci Assisinnatis regulæ, seu militiæ in minoribus constitutus nomen dederat, ac tanquam emeritus miles ad Christianæ Dignitatis apicem euectus, Beatiquè Petri Successor, & Christi Domini in terris Vicarius, pro consultationibus Regularium Congregationem instituit, & ordinauit, illiusquè curam, & regimen nonnullis S. R. E. Cardinalibus commisit, atque facultates infra dicendas attribuit.

D Regularium, Claustralium, Mendicantium, non Mendicantium, Hospitaliorum, & Militarium possidentium, & non possidentium, cuiusuis demum Ordinis sint, controuersijs, dubitationibus, consultationibusquè propositis respondeant.

E Causas, & controuersias iudicariam formam non requirentes inter prædictos Ordines vertentes, siue in vniuersum, siue ratione particularium locorum audiant, et decident.

Regularibus ipsis, quos seruore spiritus incensos ad perfectioris vitæ statum transire velle constiterit, non tamen ad laxiorem, nec ad parem, sed ad arctiorem transfundi, quibuscumque Summorum Pontificum sanctionibus, et decretis non obstantibus, licentiam dare, et impertiri possunt.

Apostatarum eiectionem, et extra Monasteria degentium, aut vagantium causas
ijdem

a in psalmo 44.

ijdem Cardinales audiant, & cognoscant, virosque tales coercendi potestatem habeant.

Apostolicæ Visitationis iussa, & Constitutiones à Summis Pontificibus in ipsos Regulares editas exequi, & in usum deduci curent.

Visitatores Regulares laudatæ vitæ, zelo Dei, salutis animarum, & prudentia spiritus præditos, institutorumque Regularium, & laudabilium consuetudinum peritissimos prouideant, qui, cum necessitas exegerit, sui Ordinis Prouincias, receptis ab ipso Pontifice literis, ad Omnipotentis Dei laudem, & locorum vtilitatem salubriter visitare valeant.

Sub Regularium nomine etiam Moniales cuiusvis regulæ, & obseruantia comprehenduntur.

Omnem opem, totumque studium Cardinales prædicti impendant, vt ab inferioribus erga superiores debita humilitatis reuerentia, & obseruantia; à superioribus quoque vicissim erga inferiores beneuolentia, charitas, & disciplina in spiritu lenitatis adhibeatur, ne uè dominantur in fratres, sed patres se esse meminerint.

Postremò Cardinales ipsi quasi Religiosorum omnium portus, perfrugium, ac præfidium esse sciant, vt eorum auctoritate, & auxilio recreati, religiosæ vitæ, & regularis perfectionis stadium sine impedimento strenuè percurrant.

Verùm si inter Episcopos, & Regulares controuersia oriantur, & dubitationes inciderint, quæ sub Concilij Tridentini dispositione, aut interpretatione comprehendantur, ad eandem Tridentini Concilij Congregationem remittendæ sunt.

Causas quoque inter ipsos Religiosos ortas, quæ uè exoriri poterunt, iuxta quarumcumque Religionum instituta, illorumque dispositionem eorundem Regularium Superiores cognoscant, decident, ac terminent. Quæ omnia ex præcitata Sixti V, Constitutione a plenius cognosces.

Confr. 74. Con
greg. 11.

CONGREGATIO X.

Pro Indice librorum prohibitorum.

b in Lectura itaque, & tantundem
f. famil. crei scum.

Libros improbatæ lectionis à recta Reipublicæ administratione alienos, & repellendos esse, Vlpianus respondit, b de officio boni, & innocentis viri verba faciens, post improbatam venditionem malorum medicamentorum, quæ corpori humano nocent, de ijs, quæ mentes, animosque corrumpunt, sic ait: *tantundem debet facere & in libris improbatæ lectionis, magis fortè, vel similibus, hæc enim omnia protinus corrumpenda sunt &c.* Et Lacedæmones Archilochi poetæ libros, quorum lectionem & verecundiæ, & pudicitia propter verborum obscenitatem nocere iudicabant, è Ciuitate sua exportari iussisse, Balduinus refert, c dum Romuli leges Commentarijs illustrat, illam præsertim. *Ne quis presentibus feminis obscena verba facito.* Ouidium quoque propter libros, quos de arte amandi conscripserat, quorum lectio admodum Reipublicæ perniciosa, quippe quæ iuuenum animos per se ipsos ad lasciuiam natura procliues magis incenderet, in Pontum deportatum fuisse scribit Giraldus, d & magis apertè Aurel. Victor. in vita Augusti his verbis: *nam & Poetam Ouidium, qui & Naso, pro eo quòd tres libros amatorie artis conscripsit, exilio damnauit.*

ad l. 9. Romuli,

d in histor. Poet.
dialog. 4. pag. n-
quã me 494.
e l. vnic. C. de fa-
mos. libell.
f Amb. Gazaros
C. de heret.
g l. Manichæos,
4. C. de heret.
h de repub lib. 12
cap. 7. num. 19.
i in comment.
Instic. lib. 4. tit.
18. ad fin. de pub.
iud.
k lib. 9. de vitis
philos. in Protha-
goras.

Quòd si pœna digni habiti sunt, qui libellos famosos ediderunt, scripserunt, inuentos non consumauerunt, ex Valentin. & Valent. sanctione; e multò magis qui hos libellos, seu libros aduersus Legem Diuinam, & Religionem publicam edunt, retinent, & exscribunt, cum grauius sit Diuinam, quàm humanam offendere Maiestatem: f crimen quippe publicum est, & in omnium fertur iniuriam, quod aduersus Religionem patratur. g

Quæ veritas ethnicis quoque probata fuit; referunt enim Greg. Tholos. b & Balduin. i amboque à Diogene Laertio k mutuati sunt; cum Prothagoras Philosophus, quòd suo libro scripsisset: *de dijs quidem statuerè nequeo, neque an sint, vel ne, sunt enim plura, quæ id scire prohibeant, quippe & summa incertitudo, & breuis hominum vita &c.* ob hoc principium operis ab Atheniensibus Vrbe pulsus fuit, librique illius in

in

in foro concremati sunt, sub præconis voce à singulis, qui illos habebant, inuestigati.

Et librorum hæresim, vanamquæ curiositatem sapientium combustionem antiquissimam, & initio nascentis Ecclesiæ seruatam, sacra restatur Pagina *a* in hæc verba. *Multi autem ex ijs, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt eos coram omnibus, & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium &c.*

Quod etiam à Theodosio & Valentiniano sancitum habes *b* his verbis. *Nec verò impios libros nefandi, & sacrilegi Nestorij aduersus venerabilem Orthodoxorum Sectam, decretaque sanctissimi Cætus Antistitum Ephesi habiti scriptos habere, aut legere, aut describere quisquam audeat, quos diligenti studio requiri, ac publicè comburi decernimus &c.* Habes etiam ad hanc rem alias Imperatorum sanctiones nouissimè post multos à Prospero Farinacio *c* relatas, dum quærit, quomodo, & qua pœna puniatur retinens, legens, legendosquæ iubens libros hæreticorum: & à Carolo Quinto Imperatore Iutheri libros publicè combustos fuisse Iouius scribit. *d*

Verùm quis inter Summos Pontifices primus hanc fecerit prohibitionem, nondum benè noui; quàmuis Gelasius Papa I. anno 496. Manichæos in Vrbe deprehensos exilio damnauerit, eorumquæ libros apud Basilicam S. Mariæ Maioris publicè combusserit, Ciaccono teste. Simmaci quoque iussu, qui Gelasio post Anastasium successit anno salutis 498. ante fores S. Ioannis in Laterano hæreticorum libri flammis fuerunt consignati, vt Platina scribit; & ante Gelasium, ac Simmacum Leonem I. anno 440. hoc idem gessisse idem Platina testis est: Hormisdam quoque Pontificem Manichæorum codices ante fores Basilicæ Constantinianæ incendio consumpsisse scribit Ciacconus in vita; hic autem Pontifex renunciatus est anno Christi 514. Et iubentibus Gregorio IX. ac Innocentio IV. anno 1243. librum Talmudi, aliosquæ libros reprobatos apud iudæos repertos fuisse combustos, Farinacius *e* scribit. Et Alexandrum huius nominis IV. qui Beati Petri anno 1254. Sedem tenuit, libros cuiusdam Guglielmi de Sancto Amore contra paupertatem editos legi prohibuisse; & alium quoque librum damnati nominis auctoris, affirmantis, statum gratiæ non à lege Evangelica, sed à lege spiritus procedere, publicè flammis aboleri iussisse reperio apud Platinam, & Ciacconum in eiusdem Pontificis vita: latius tamen hanc rem profequitur Frater Ferdin. de Castiglio, *f* qui literas Apostolicas hanc materiã concernentes refert, addens modum, quo ipse Alexander vsus est in confutandis erroribus d. Guglielmi de S. Amore, vt scilicet Cardinales Hugonem de S. Theodosio Presbyterum Cardinalem Sanctæ Sabinæ, Cardinalem Sancti Nicolai in Carcere Tulliano, Cardinalem S. Laurentij in Lucina, vnã cum Card. Episcopo Tusculano elegisset, ac deputasset.

Quo forsàn exemplo monitus Pius Pontifex huius nominis IV. aptissimum tanto malo remedium esse cognoscens, si componeretur, & ederetur Index, siue Catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæretica prauitate suspecti, vel certè moribus, & pietati noceant, & id negocij ad sacram Tridentinam Synodum reiecesset; ea verò ex tanta Episcoporum, & aliorum doctissimorum virorum copia ad eum conficiendum Indicem multos cum doctrina, tum iudicio insignes Prælatos delegit, qui adhibitis etiam in consilium lectissimis Theologis, prædictum Indicem absoluerunt, & ex eiusdem Synodi decreto ad eundem Pontificem pro suprema manus impositione, & confirmatione transmiserunt; & idem Pontifex nedum legit, sed quibusdam doctissimis, probatissimisquæ Prælatibus eundem accuratissimè legendum, examinandumquæ tradidit; contentaque in eo literis Apostolicis denique confirmauit. *g*

Sed quoniam hæresis morbus animæ perniciosissimus vt cancer quotidie serpit, & filij tenebrarum Arcem Catholicæ veritatis omni machinationis genere non cessant oppugnare, libros præsertim hæresis tabe infectos promulgando, aliosquæ noxia doctrina aspergendo, corrumpendoquæ, & ex nobis ipsis, vt Apostolus prædixerat *h* exurgant viri loquentes peruersa, vt post se discipulos adducant, Sixtus propterea huius nominis V. librorum expurgationem, recognitionemquæ necessariam agnoscens, quod ab exordio nascentis Ecclesiæ à Sanctis quoque Patribus factitatum enarrant Baron. *i* & Petrus Gregor. Tholof. *k* Et in Concilio Romano 70. Episcoporum, Gelasio I. præsidente, post recensitos canonicos libros tum veteris, tum noui Testamenti, & distinctionem librorum, qui catholici, & authentici essent, qui apochriphi, & suspecti, parua, aut nulla autoritate, iudicati sunt;

plenius

a in actis Apostolorum, cap. 19.

b in l. damnato, §. nec verò. C. de hæres.

c in tract. de hæres. q. 180. §. 1. d. in vita Leonis X. lib. 4. pag. apud me 103.

e tract. de hæres. q. 180. §. 1. sub num. 10. vers. & de libro Talmudi

f in historia Ordinis Prædicatorum. par. 1. lib. 2. cap. 53. & 55.

g in Constit. 77. Bullar. nou. to. 2. pag. 109.

h in actis Apostolorum, cap. 20.

i annal. tom. 1. anno Christi 440. pag. apud me 314. *k* de Repub. lib. 12. cap. 7. num. 4. & seqq.

a diff. 25. cap. 3.
b Constit. 36. in
 princ. bullar. nou.
 tom. 3. pag. 51.
c lib. 4. variar.
 cap. 16. & 17.

plenius à Gratiano *a* relati; & meminit Clemens Octauus, *b* & ad futuritatem Co-
 uarruias, *c* Sixtus inquam V. tanto negotio Cardinales aliquot præfecit, & Con-
 gregationem instituit: facultates verò infra scriptas attribuit.

Catalogos, & Indices librorum aut olim, aut proximè confectos, eorumquè re-
 gulas editas recognoscant, & examinent.

Certorum auctorum libros prohibitos, aut quouis modo in prioribus Indicibus
 suspensos diligentèr excurrant, & prout expedire indicauerint, permittant.

Libros, qui post (Tridentini Concilij iussu) editum Indicem, & à Pio IV. vt dixi-
 mas, comprobatum Indicem prodierunt, Catholicæ doctrinæ, Christianorumquè
 morum disciplinæ repugnantes expendant, & recognoscant, ac vbi Summo Pontifici
 retulerint, Apostolica auctoritate reijciant; hominum verò iniuria, & dolo depra-
 uatos emendent; quos verò (paucis reiectis erroribus) vtilis aliqui studiosis esse
 cognouerint, expurgandi, & corrigendi modum ineant, Indicesquè expurgatorios
 conficiant: nouos etiam libros approbandi, & improbandi rationem præscribant.

Vniuersitatem Parisiensem, Bononiensem, Salamantinam, Louaniensem, aliaquè
 probata Studia ad hanc librorum expurgationem, & correctionem excitent; earun-
 dem quoque diligentiam, operam, & industriam requirant,

Ipsis quoque Cardinalibus permittitur, vt Theologis, Cononistis, alijsquè peritis
 viris pijs, atque idoneis (nec verò alijs) etiam aliunde accersitis ad hoc omne nego-
 cium Reipublicæ Christianæ semper, & his quoque temporibus necessarium adhi-
 bitis, eam ob rem tantum libros vetitos retinendi, legendiquè, etiam absque Summi
 Pontificis licentia, facultatem impertiantur. Hactenus Sixtus V. in saepe citata Con-
 stitutione: *d* quod etiam prædecessor suus Gregorius XIII. antea fecerat, ipsumquè
 Sixtum tunc S. R. E. Cardinalem inter quinque Cardinales ad hoc deputatos reposue-
 rat, vt legitur in sua Const. *e*

Verum cum idem Sixus re minimè absoluta ab humanis excessisset, Clemens VIII.
f quod iam vtilitèr cœptum fuerat, & à multis desideratum, perficiendum duxit, &
 venerabili fratri sui Marco Antonio Episcopo Prænestino de Columna, ac dilectis fi-
 lijs Presbyteris Augustino S. Marci de Verona, Simeoni S. Anastasiæ de Terranoua,
 Hieronymo S. Mariæ super Mineruam Asculano, Federico S. Mariæ Angelorum in
 Thermis Borromæo, Francisco S. Mariæ Transpontinæ Toletto, nec non Ascanio
 S. Mariæ in Cosmedin de Columna Diacono Cardinalibus deputatis, alijsquè pijs, &
 eruditis viris in consilium adhibitis, ea omnia, & singula, quæ à Sixto V. instituta fue-
 rant, diligentèr examinanda commisit, ac demum magno studio visa, & Deo fa-
 uente absoluta, nedum Pij IV. supra relatum Constitutionem, & Indicem, ac Regu-
 las, quàm alia quædam ab eodem Clemente addita Apostolica auctoritate compro-
 bavit, atque ab omnibus tam Vniuersitatibus, quàm singularibus personis vbique
 locorum existentibus, sub iisdem pœnis in d. Pij Constitutione contentis obseruari
 præcepit, & mandauit.

Quò autem facilius negotium tum prohibitionis, tum expurgationis, & impressio-
 nis librorum peragatur, eas omnes facultates, priuilegia, & indulta, quæ Pius V. sacri
 Palatij primùm Magistro, deinde Gregorius XIII. & Sixtus V. Cardinalibus Congre-
 gationis, de qua loquimur, concesserunt, confirmavit, & quatenus opus esset, inno-
 uauit in his omnibus, quæ in suo Indice additis nos aduersantur. *g* 4.

Si quæ verò in posterum dubitationes, aut controuersie circa ipsum librorum In-
 dicem, illiusquè Regulas, aliaquè illis addita emerferint, ad Congregationem hanc
 Cardinalium, seu aliorum, qui pro tempore super Indice huiusmodi deputati fuerint,
 referantur, & ex eorundem Cardinalium sententia, Summo Pontifice, si rei grauitas
 postulauerit, consulto, declarentur, & decendantur; quorum auctoritatem cum per-
 mittendis, tum prohibendis, expurgandis, & imprimendis libris, alijsquè ad eam rem
 pertinentibus explicandis præcipuam esse voluit, & mandauit in *h*. 5.

Sed quoniam de librorum impressione mentionem fecimus, non omittendum
 putauit, quod in Lateranensi Concilio sub Leone X. sancitum habes, *g* libros nempe
 imprimi absque approbatione Vicarij, & Magistri Sacri Palatij in Vrbe, ac Episco-
 porum, vel Vicariorum, & Inquisitorum alibi sub pœna combustionis eorundem li-
 brorum publicè, non posse.

Alias quoque Constitutiones Iulij III. Pauli IV. & Pij IV. hac de re loquentes Pe-
 trus Gregorius Tholosanus *h* enunciat, qui de libris ad Religionem pertinentibus,
 & de scripturis veteris Testamenti, & Rabinorum, *i* de libris Euangelicæ Legis pro-
 batis

d 74. Congreg. 7.

e 10. Bullar. ve.
 ter. pag. 1203.

f Const. 36. Bul-
 lar. nou. tom. 3.
 pag. 51.

g Concil. general.
 2. 4. pag. 144. sess.
 10.
h in tract. de Re-
 pub. lib. 12. cap. 7.
 num. 18.
i d. tract. de lib.
 cap. 5.

batis in sacrosancta Religione, *a* de libris Euangeliorum, *b* de utilitate, ac necessitate lectionis sacrae Scripturae, *c* de doctrina Ecclesiastica, & traditionibus Ecclesiasticis, *d* de alijs libris Interpretum legis Diuinæ, *e* de libris Dei, *f* de libris Sybillinis *g* non minus doctè, quàm eruditè agit videndus.

A Sed an libri hæresei reperti penes aliquem operentur, vt ille de hæresi condemnari possit, vide Hieronymum de Monte in suis quæstionibus. *b* Et si ritè abiurauit errores contra Fidem, & post abiurationem repertus fuerit retinere libros hæreseos, an dicatur relapsus, idem Hieron. de Monte *i* scribit videndus.

a cap. 6.
b cap. 7.
c cap. 8.
d cap. 9.
e cap. 10.
f cap. 11.
g cap. 12.
h q. 13. m. 18.
i in ead. q. 13.
o supra q. 11.

CONGREGATIO XI.

De construenda, & exornanda Basilica Principis Apostolorum; siue pro Fabrica S. Petri.

B **L** Audauit rerum omnium Opifex Deus cogitationem, quam habuit Regius Propheta Dauid, ædificandi Domum nomini Dei, vt sacer testatur Historicus his verbis. *k* Quia hæc fuit voluntas tua, vt ædificares Domum nomini meo, benè quidem fecisti huiusmodi habere voluntatem &c. Hanc eandem cogitationem, vt mea fert opinio, in Beato Petro Apostolorum Principe, post acceptum à Christo Domino responsum. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* fuisse videtur.

k lib. 2. paralip.
cap. 6.

Peragrato enim Orbe, prædicato Euangelio omni creaturæ, relicta Antiochena Cathedra, tandemquè gloriosa martyrij palma in Vaticano recepta, primum sui corporis lapidem in altissimum, ac firmissimum Romanæ Ecclesiæ fundamentum in eodem loco iecit. Cuius quidem Ecclesiæ amplissimam profectò admirandam structuram licèt ipse gloriosus terræ Princeps (sicut etiam Dauid) corporis videre oculis non potuerit, filius tamen eius Constantinus Magnus Imperator, quem Beatus Syluester ipsius Apostolorum Principis Successor in Christo Iesu parturierat (veluti alter Salomon) vidit: relicto enim gentilitatis errore, ex aqua, & Spiritu Sancto regeneratus, octaua sui Baptismi die depositis albis totus mundus, & saluus ad Confessionem Beati Petri Apostoli veniens, ablatoquè diademate capitis, exuens se clamys, & accipiens bidentem, terram prius aperuit ad fundamenta Basilicæ construendæ; dehinc ob numerum duodecim Apostolorum duodecim cophinos terra plenos suppositis humeris baiulans asportauit, & ita gaudens, ac exultans in carruca sua cum Episcopo sedens ad Palatium redijt, Baronio ita referente, *l* qui addit; *imitatus videtur Constantinus, à quo genus ducebat, Vespasianum Imperatorem, de quo*

l annal. tom. 3.
an. Christi 324.
pag. 229.
m in Vespasiano
cap. 8.

D *Suetonius; m ipse restitutionem Capitolij aggressus, ruderibus purgandis manus primus admouit, ac suo collo quædam extulit: hæc Suetonius: debuit nè prætermisisset Constantinus pro cultu veræ Religionis præstare quod ipso maior eiusdem familie Flauia illustrator pro superstitione auita officium exhibuerat?* Hactenus Baronius. Quibus dictus adde, si lubet. Scimus à Tito Vespasiano eiusdem Flauie gentis Salomonis Templum, cum iam Mosaicæ Legi per Euangelicam veritatem abrogatum esset, funditus euersum fuisse; quidni igitur à Constantino (& ipse Flauia gente, vt diximus) pro veræ Religionis cultu ab Euangelica Lege præscripto, sanctiori ritu, Regio sumptu, & tanto Principe digno, nouum Templum ex ea Ciuitate, quam sacrilega Iudæorum impietas fœdauerat, in aliam Ciuitatem, quæ firmissimum Christianæ pietatis fundamentum, & veræ Fidei Magistra esse debuerat, transferendum, & construendum erat?

E Post hanc verò Templi translationem, seu constructionem à Constantino factam, Leo huius nominis Primus Pontifex, qui Beati Petri Cathedram concebit anno Christi 440. nonnullos Romanos Ciues ad custodiam Confessionis, seu Apostolorum Sepulchri constituit, quos Cubicularios appellauit, vt ex Platina, & Ciaccono liquet. *n* Et Sanctissimum Gregorium anno salutis 602. vtriusque Basilicæ Petri, & Pauli vt earum tecta instaurarentur suscepisse, scribit Baronius. *o*

n in vita huius
Pontificis,
o in annal. d. an.
no 602, tom. 8.
pag. 157. littera E
p. refer. nascio.
sti di Roma, in
Regione Burgi,
Eccles. 17 S. Pe.
tri, pag. 526.

Calistus II. anno 1119. Pontifex renunciatus ruinam minitantem restituit, reparauitquè, & mille adstantibus Episcopis, quos Romam ad Concilium conuocauerat, consecrauit, si Panzirolo credendum est, *p* etiam nequè apud Baronium, nequè

*a in addit. ad
Ciaccon.*

*b in vita ubi, de
gestis agit, col.
1183.
c annual rom, 4,
anno 395. pag.
722.*

Ciacconum hoc reperio ; sed tantum Florauantes Martinellus *a* refert, & antiqua inscriptione probat, Pontificem hunc solemniter, & multis adstantibus Cardinalibus, Episcopisque Ecclesiam S. Chryfogni consecrasse.

Nicolaus V. ad caput Templi, de quo loquimur, amplam testudinem, quam vulgo Tribunam vocant, quod Templum ipsum augustius, & hominum magis capax esset, inchoauit, testis est Ciacconus: *b* meminit etiam Cardinalis Baronius *c* in hæc verba. *Perseuerauit memoria illa (Probi scilicet) integra, licet neglecta, usque ad Nicolai Papæ V. tempora, quando idem Pontifex amplioribus spatijs exedificare nouam Basilicam Principis Apostolorum primus aggrediens, Templum illud Probi, quod illius apsidis iungebatur, demolitus est &c.*

Iulius II. vastam, ac portentosam augustissimi Templi molem, quam hodie in Vaticano videmus, egregij Architecti Bramantis opera, veteris Basilicæ parte dissecta foeliciter inchoauit, primum lapidem, aureaque sub illo numismata, sacro adstante Senatu, posuit; Ciacconus, & Panuinus scripserunt, ac sequens monumentum indicat,

IULIUS II. PONT. MAX.
ÆDEM BEATO PETRO DICATAM
VETUSTATE COLLABENTEM
IN DIGNIOREM AMPLIOREMQ. FORMAM
VT ERIGAT FVNDAMENTA IECIT.
ANNO CHRISTI MDVII.
VETEREM CONSTANTINVS IMP. ÆDIFICAVIT.

Paulus III. nobilissimum opus prosequutus, eius cineres post obitum in hac Basilica collocari voluit; & temporario tunc posito monumento, vt Panuinus ait, egregium deinde conditum fuit; quod, eiusdemque cineres san. me. Urbanus VIII. in oportuniorem eiusdem Basilicæ locum transferri iussit, vt in priori loco Ara vna ex quatuor extrueretur, prout extructa, & S. Andreæ Apostoli Statua exornata visitur; facta autem est translatio hæc tumuli, & cinerum anno 1629. die 15. Ianuarij: è cuius quidem sepulchri regione idem Urbanus VIII. viuens adhuc, sed mortis memor, suarum quoque cinerum conditorium elegit, ac elegantissimum erexit, Equitis Bernini ingenio, viuacique scalpro elaboratum.

Iulius III. Paulus IV. magnifico inuigilant operi. Pius IV. parietes fornicibus connectit. Gregorius XIII. Sacellum, quod de nomine Gregorianum appellamus, exornat, ibique S. Gregorij Nazianzeni Corpus ab Ecclesia S. Mariæ in Campo Martio translatum, sub Ara huic Sancto dicata solemniter, & ecclesiastico ritu locauit.

Sixtus V. magnam huius Templi testudinem (quam vocant Cuppalam) perfecit. Ex obeliscis Heliopoli olim erectis Soli dicatis, quorum alterum Caio Caligula imperante Romam aduectum, in Vaticano locatum, à Totila Gothorum Rege euersum, ac solo æquatum, Dominici Fontanæ Architecti opera in Vaticano foro erectum, Iesu Christo Solis Domino, Solisque iustitiæ vexillo, quod est Crux, eius imagine fastigio in summo supra montes, stellasque collocata, sacrauit, pluribus inscriptionibus rem ipsam illustrauit, quarum præcipua ad rem nostram sequens visa est.

CHRIST. VINCIT CHRIST. IMPERAT CHRIST. REGNAT
CHRISTVS AB OMNI MALO PLEBEM SVAM DEFENDAT
SIXTVS QVINTVS PONT. MAX.
OBELISCVM VATICANVM
DIIS GENTIVM IMPIO CVLTV DICATVM
AD APOSTOLORVM LIMINA
OPEROSO LABORE TRANSTVLIT.
ANNO MDLXXXVI. PONT. II.

Pauli verò V. sedulitas, & vigilantia in hoc opere excolendo, perficiendoque quanta fuerit, oculata fides, & sequens inscriptio testantur, cuius characteres ab Abbate Paulo de Angelis referuntur.

PAV-

A

PAVLVS QVINTVS PONT. MAX.
 SACROSANCTAM B. PETRI PRINCIPIS APOSTOLORVM
 BASILICAM
 QVAM IVLIVS II. PONT. MAX. INCHOAVERAT
 ALIQ. PONTIFICES MAXIMI
 PROSECVTI FVERANT
 VT VNIVERSVM CONSTANTINIANAE BASILICAE AMBITVM
 RELIGIONE VENERABILEM INCLVDERET
 CHORVM SACRARIVM AC PORTICVM
 BENEDICENDO POPVLO EXAEDIFICARET
 GRANDI ACCESSIONE ADIVNCTA
 OPVS AMPLISSIMVM AC MAGNIFICENTISSIMVM
 ABSOLVIT
 ANNO MDCXV. PONT. X.

Hac annis proximè elapsis supra primarium ostium huius Basilicæ ex interiori illius parte legebantur; hodie verò ex euntibus à sinistris, quibusdam immutatis, alia sese legentibus offert inscriptio.

C

PAVLVS QVINTVS
 VATICANVM TEMPLVM A IVLIO INCHOATVM
 ET VSQVE AD GREGORII ET CLEMENTIS SACELLA
 ASSIDVO CENTVM ANNORVM OPIFICIO
 PRODVCTVM
 TANTAE MOLIS ACCESSIONE
 VNIVERSVM CONSTANTINIANAE BASILICAE AMBITVM
 INCLVDENS CONFECIT
 CONFSSIONEM B. PETRI EXORNAVIT
 FRONTEM ORIENTALEM ET PORTICVM
 EXTRVXIT.

D

Ex alia verò à dextris locata quicquid Vrbanus Octavus in hac eadem Basilica excollenda hucusque peregerit, cognoscere licet; sic enim concepta est.

VRBANVS OCTAVVS
 VATICANAM BASILICAM
 A CONSTANTINO MAGNO EXTRVCTAM
 A B. SILVESTRO DEDICATAM
 IN AMPLISSIMI TEMPLI FORMAM
 RELIGIOSA MVLTORVM PONTIFICVM MAGNIFICENTIA
 REDACTAM
 SOLEMNI RITV CONSECRAVIT.
 SEPVLCHRVM APOSTOLORVM
 AEREA MOLE DECORAVIT
 ODEVN ARAS ET SACELLA
 STATVIS AC MVLTIPLICIBVS OPERIBVS
 ORNAVIT.

E

Quid denique SS.D.N. Innocentius X. in eodem Vaticano celeberrimo Templo peregerit, sequens indicat inscriptio, supra principem Basilicæ ianuam collocata.

BASILICAM PRINCIPIS APOSTOLORVM
IN HANC MOLIS AMPLITVDINEM
MVLTIPLICI ROMANOR. PONTIFICVM ÆDIFICATIONE
PERDVCTAM
INNOCENTIVS X. PONT. MAX.
NOVO CALATVRÆ OPERE
ORNATIS SACELLIS
INTERIECTIS IN VTRAQVE TEMPI ALA
MARMOREIS COLVMNIS
STRATO E VARIO LAPIDE PAVIMENTO
MAGNIFICENTIVS TERMINAVIT

Patet igitur ex hucusque dictis, hanc Beati Petri Basilicam à Constantino Imperatore constructam, & multis, amplissimisque donis Beato Sylvestro, ac Successoribus Romanis Pontificibus pro illius conseruatione, & reparatione factis locupletatam, vt Gratianus, *a* & Baronius *b* monumentis ab alijs receptis consignarunt. Quamobrem vt tanti beneficij memores essent Romani Pontifices, ac etiam vt ex iniuncto Apostolatus officio, Ecclesiæ nempe, quæ Domus Dei sunt, in suis structuris, & ædificijs conseruentur, & quando necessitas postulet, reparentur, iure quidem merito hanc sedulam nauarunt curam, nedum ex ijs, quæ à Constantino donatis remanserunt, annuis præstationibus, sed nouis etiam pensitationibus, & emolumentis excogitatis, assignatisque in sanctissimum, ac religiosissimum opus erogando.

Iulius enim II. qui hanc Aedem collabentem vt in digniorem, amplioremque formam erigeret, fundamenta iecit, vt suæ intentionis, prosequendi operis scilicet executorem haberet, Commissarium deputauit, quem, & alios omnes hanc rem adiuuantes, multis facultatibus, priuilegiisque decorauit, *c* quibus cum pro maiori parte sit abrogatum, vel postea ab alijs Summis Pontificibus innouatum, ea haud referenda duxi.

Clemens VII. eodem religionis, & pietatis zelo incensus, Collegium sexaginta virorum curialium instituit, *d* cui quidem Collegio ad huius fabricæ causarum cognitionem deputandi iudicem facultatem dedit. *e* 4.

Eleemosynas, & oblationes recipere, & custodire, ac per officiales ab eodem Collegio eligendos in hoc fabricæ, opus, & non ad alium vsum erogandas tradere. *f* 6.

Dilationes, pacta, transactiones cum debitoribus initæ plenissimum habent firmitatis robur. *g* 7.

Collectores ab omni superioritate, & iurisdictione exemptos pro bonis tam in vltima voluntate, quam inter viuos relictis, conquirendis, & exigendis deputat. *h* 8.

Bona ad hanc fabricam quomodocumque prouenientia publicè subhastari, & vendi faciat; pretium, & pecuniæ redactæ in operis continuationem erogentur. *i* 9.

Iudex vt supra à Collegio deputatus tanquam Ordinarius simpliciter, & de plano manu regia, etiam Sede vacante, procedit. *k* 10.

Communitates, Vniuersitates, Collegia, & alias quantumuis priuilegiatas personas debitrices, sub censuris, interdictis, & execrationibus ad soluendum compellit. *l* 11.

A sententijs per iudicem prædictum latis solum Collegium appellationes audit, exclusis etiam S.R.E. Cardinalibus, & Vicecancellario. *m* 12.

Executiones contra debitores nullo pacto, nec à quouis iudice, etiam à sacro Senatu collegialiter Sede vacante collecto impediuntur. *n* 13.

Disposita

a in c. *Constan-*
tinus, di. 96.
b *annal. rom.* 3.
anno 324. pag.
229.

c in *Constit.* 23.
tom. 1. pag. 437.

d *Constit.* 3. *Bul-*
lar. nou. tom. 1.
pag. 562.

Disposita ad fauorem Fabricæ nullo modo retardentur, impediuntur, vel occultentur. §. 14

Qui de relictis ad fabricam notitiam habuerint, vel notarij rogati extiterint, denunciare tenentur. §. 15.

A Tandem habes clausulas præseruatiuas amplissimas, executores huius Sanctionis deputatos, contrariorum derogationem, & transumptis etiam fidem adhibendam esse. §. 16. 17. 18. & 19.

Sed quanta fuerit eiusdem Clementis animi propensio, hoc præclarum, & verè Summo Pontifice Beati Petri Successore dignum opus perficiendi, nedum ex præ-narratis constat, sed quæ postea sanciuerit, apertius demonstrant.

B Quod ipse (inquit) Iulius morte præuentus, successiue Leo X. Adrianus VI. Romani Pontifices etiam prædecessores nostri varijs causantibus impedimentis perficere non potuerunt, id omni conatu, ac totis viribus aggredieremur, dignum, quin potius debitum duximus &c. Et paulò infra in §. 4. Cognoscentes ad tanti operis absolutionem facultates Camera Apostolica quampluribus debitis, & alijs oneribus grauatas non sufficere, & opus ipsum tam sublime, & excelsum ad finem optatum absque pijs, & largis Christi fidelium erogationibus, & alijs subsidijs perducì non posse &c. Præfato Collegio ab eo, vt supra deputato, & alijs per idem Collegium in genere, vel in specie deputandis facultates attribuit infra-scriptas.

Componendi scilicet super malè ablati incertis, & per vsurariam prauitatem quæsitis. §. 5.

Vel alicui Ecclesiæ deberentur, in quibus tamen Romana Ecclesia de iure communi succedere possit. §. 6.

Super restitutione faciendæ personæ incertæ. §. 7.

Legatis Deo, Sanctis, pauperibus, aut locis pijs absque speciali determinatione, & proprijs nominibus non expressis, vel de quibus adsit dubitatio in restitutione faciendâ. §. 8.

C Super inexactis, etiam Ordinario donatis, vel relictis exigendis, & recuperandis. §. 9.

Cum quibusuis personis Ecclesiarum bona occupantibus, quæ ob iudicialis probationis defectum compelli ad restitutionem non possent. §. 10.

Super legatis, & quibusuis vltimis voluntatibus pro malè ablatorum restitutione ordinatis, & relictis. §. 11.

Relictis quoque absentibus, qui tamen propter absentiam relictorum huiusmodi notitiam habere non possent. §. 12.

Super bonis restituendis ijs, quibus receptio amplius non competeret. §. 13.

Super pecunijs, rebus, & bonis ad publicas commensationes, & prandia ex voto, seu consuetudine relictis. §. 14.

D Quæ quidem compositiones biennio, & ipsius Clementis beneplacito durante, etiam super rebus litigiosis, coram quocumque iudice, in quacumque instantia pendentibus fieri valeant, & validæ reputentur. §. 15.

Causæ omnes, in quibus fabrica ius habet, vel habere potest, etiam coram alijs iudicibus pendentes, præuia auocatione iudici ipsius fabricæ committuntur. §. 16.

Conceditur etiam huic Collegio facultas componendi cum occupatoribus bonorum Ecclesijs debitorum. §. 17.

Eleemosynas huic fabricæ erogantibus Confessariorum electio datur, cum facultatibus amplissimis in vtroque foro dispensandi. §. 18.

Pecuniaria pœna, & ecclesiasticis mulctantur Censuris, qui præmissis obstare, vel quouis modo sese opponere præsumperint. §. 19.

E Sed & Paulus III. prædecessorum Pontificum exemplo monitus, hanc Sacrosanctam Basilicam, antiquis non immutatis, sed potius auctis, nouis quoque gratijs, & priuilegijs exornauit, muniuitque. Hæc autem cum pro maiori parte in præ-narrata Clementis VII. Constitutione contineantur, eandem canere cantilenam non est opus. Adde etiam nonnulla, electionem scilicet Confessariorum, dispensandi etiã quoad ætatem legitimam ad sacros Ordines, & gradus consanguinitatis, affinitatisque, & alia huiusmodi in matrimonialibus per Concilium Tridentinum sublata fuisse, Pio IV. testante.

Quæ tamen in Clementina Constitutione non sunt expressa, hic addere non inutile duxi.

a Constit. 9. bull. lar. nou. tom. 1. pag. 721.

b Constit. 31. bull. lar. nou. tom. 1. pag. 660.

c Constit. 62. bull. lar. nou. tom. 2. pag. 90. & Constit. 94. pag. 136.

Notarij ad ostendendum legata, & vltimas voluntates cogi possunt. §. 14. ac etiam libros, & prothocollo. §. 20.

Super legatis certis infra annum non executis ad vtilitatem ipsius fabricæ Commissarij componere possunt, & quintam partem recipere. §. 15. & 24.

Bona stabilia vendere, immobilia verò ad Urbem absque vlla solutione gabellæ transferre. §. 16. A

Legatorum ratam fabricæ debitam etiam intra annum à die obitus testatoris exigi posse. §. 22.

Societatem sub inuocatione Principis Apostolorum, in qua primo loco se ipsum, deinde Carolum Quintum Romanorum Imperatorem, & Franciscum Francorum Regem descriperat, Paulus III. erexit. §. 38.

Contra quoscumque Quæstores procedendi, & quæsitæ per eos fabricæ S. Petri applicanda sanciuit. §. 44. Tu vide prohibitionem publicandi Indulgentias ad Quæstum in Pij V. Sanctionibus. *a*

Quæ tamen facultates, & priuilegia ad beneplacitum Summorum Pontificum canonicè electorum concessa intellige. §. 47. B

Quomodo autem concessiones, & gratiæ ad beneplacitum Principis concessæ intelligantur, & suffragentur, tu vide post alios Menochium. *b*

Iulius quoque huius nominis III. prædictas facultates à Iulio II. Leone X. Adriano VI. Clemente VII. & Paulo III. concessas suo diplomate confirmauit, & ad donationes etiam, quas vocant inter viuos, extendit: *c* & Collegium hoc fabricæ Basilicæ S. Petri in exequendis donationibus prædictis ad pias causas factis, & fiendis, & in applicanda quinta earum parte dictæ fabricæ facultatem habere sanciuit. §. 1.

Sed numquid legatum, seu donatio facta pro construendis, ac reparandis vijs, & pontibus, dicatur pium, itaut sub dispositione huius Sanctionis reponendum sit? affirmatiuam partem tueri videtur Tiraquel. *d* dum post multorum sententias relatas ait, legatum hoc adeo fauorabile esse, vt licet quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, ad constructionem tamen pontium, & viarum teneatur, itaut ex Honor. & Theodos. Imperatorum responso *e* neque Ecclesia ab hoc onere sit immunis; hanc verò conclusionem pluribus exornat, & declarat Ioann. Gutierrez. *f* C

Quid si legatum factum Petro tanquam personæ pauperi, qui tamen sit diues, an dicatur legatum pium? respectu legantis potest dici pium, dum qualitatem legatarij ignorauit, sed respectu Petri legatum remanere tanquam incertæ personæ factum, & sub facultatibus huius nostræ Congregationis repositum scribit Cherub. iunior. *g* licet de iure communi aliter dicendum esset, nam relictum, quod pro non scripto habetur, remanet apud hæredem sine onere. *h*

Præterea eundem animi ardorem, vt hæc Sacrosancta Basilica quantocitius in sua constructione ad finem perduceretur, habuisse Pium V. ex ijs, quæ fecit, edixitque colligi potest; si quidem ferè vno, eodemque tempore sex leguntur promulgatæ Constitutiones, quibus vel declarauit, vel ampliauit, vel de nouo facultates, & priuilegia huic fabricæ concessit. D

Prima enim Constitutio *i* continet, duas sententias conformes pro fabrica Sancti Petri latas rem iudicatam facere in ea parte, in qua sunt conformes. Si causæ interesse huius fabricæ concernentes per appellationem committantur à Signatura, semper intelligantur commissæ cum clausula, *sine præiudicio executionis duarum conformium.*

Secunda verò Constitutio *k* Collegio Deputatorum huius fabricæ facultatem, tribuit exequendi omnia pia legata, infra annum à die mortis testatorum realiter nõ adimpleta, cum retentione quintæ partis pro subuentione eiusdem fabricæ. In Urbe verò si Vicarius Papæ infra quindecim menses prædicta legata à die mortis testatoris computandos, in exequendo non præuenerit, Collegium manus apponit cum eadem detractione quintæ partis. E

In tertia Constitutione *l* conceditur eidem fabricæ medietas legatorum ad pias causas factorum, si infra triennium ab herediis debite executioni non fuerint demandata. Cum tamen non rarò contingat, pia huiusmodi legata, & dispositiones, præsertim pro constructione monasteriorum, hospitalium, seu Ecclesiarum, & similium relictorum propter aliquid facti, seu iuris impedimentum exequi non posse, quia nempe pecunia relicta à testatore non sufficit, aut in loco à testatore designato ædificari

a Const. 30. Bullar. nou. tom. 2. pag. 214. & Cist. 99. eod. Bullar. & tom. pag. 304. *b* de arbitr. iudic. lib. 1. q. 69. nu. 9. 10. & alibi *c* Const. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 709.

d de priuileg. pia causa, in præfat. vers. item legatū factum ad constructionem. *e* l. ad instruct. C. de sacros. Eccl. claf.

f præf. quæst. lib. 1. q. 3. per tot. *g* ad hanc Iulij III. Constitutio. nem 15. in schol. 2.

h l. unica §. Cum rei, & §. seq. C. de caduc. tollen. l. quidam referunt, ff. de iur. codicil.

i Const. 95. Bullar. nou. tom. 2. pag. 257.

k Const. 96. eod. tom. & ead. pag.

l Const. 97. eod. Bullar. & tom. pag. 298.

cari non potest, seu etiam licentia ab Episcopo, aut alio Superiore obtineri nequit, nec æquum sit, vt pium opus huiusmodi propterea deferatur, sed potius in aliud de iure commutandum veniat, hæc nostra Congregatio, siue Fabricæ Collegium sub die 27. Maij 1598. declarauit; vt grauatim ad legata, & opera prædicta præstanda, certus competens terminus arbitrio iudicum præfigatur, intra quem impedimenta huiusmodi realitèr, & cum effectu remoueantur, aut commutatio à Sede Apostolica talis pij relicti impetretur; quo termino elapso impedimentis minimè remotis, nec commutatione obtenta, legatum ipsum à Fabrica integralitèr exigatur, perinde ac si ad ipsius Fabricæ utilitatem deuolutio facta fuisset.

Habemus insuper ab eodem Pio V. aliam Constitutionem, a qua concessum est huic Collegio Deputatorum Fabricæ S. Petri de Vrbe recognoscere, & rescindere quascumque alienationes bonorum ecclesiasticorum malè alienatorum, cum applicatione ipsi fabricæ fructuum exinde à detentoribus indebitè perceptorum.

Ne tamen in præmissis vlla vquam exoriri posset controuersia, idem Pontifex alias edidit Sanctiones, b quibus Collegio, seu Congregationi, de qua loquimur, à quibusuis iudicibus auocandi causas alienationum prædictarum contra formam Sanctionum Simmachi, & Pauli II. factarum, illasquè cognoscendi, & terminandi facultates necessarias, & oportunas concessit, etiam in Ciuitatibus Rauennatensi, & Bononiensi, earumquè Diocesisibus, vt §. 2. 3. & 4.

Bona sic pro locis pijs recuperata denuò in euidentem illorum utilitatem in emphyteusim, vel ad tertiam generationem, aut alitèr super fructibus componendi permittit. §. 5.

Possessores bonorum in utilitatem Ecclesiæ, sed non seruatis solemnitatibus alienatorum pœnis pecuniarijs fabricæ applicandis pro tali excessu puniendi; certumque terminum ad obtinendam confirmationem à Sede Apostolica statuendi. §. 6.

Instrumenta concessionum huiusmodi, pacificam possessionem, & canonum solutionem ostendendi possidentes monendi, alioquin eos bonis ipsis priuandi. §. 7.

Fructus bonorum, pro quibus prima sententia pro fabrica lata fuerit, penes idoneum depositarium vsque ad finem litis deponi faciendi. §. 8.

Notarios, ac tabelliones rogatos de scripturis bonorum ad Ecclesias spectantibus, & alios de illarum qualitatibus instructos ad illas notificandum cogere. §. 9.

In causis, quas Collegium, eiusquè Auditores, & Commissarij vigore suarum facultatum à quocumque iudice auocauerint, prout in obligationibus in forma Camera procedendi, curatores etiam pupillis, & viduis deputandi, & quibusuis personis, etiam S.R.E. Cardinalibus inhibendi, & alia in præmissis etiam sub Censuris gerendi permittitur. §. 10.

Quibusuis locorum Ordinarijs, quàmuis S.R.E. Cardinalibus sub Censuris, ac suspensione à diuinis inhibetur, ne Collegium, eiusquè ministros molestant, vel molestari permittant. §. 11.

In alijs verò literis, quibus eidem Collegio datur facultas applicandi fructus bonorum, hæc habes.

Vt ad tollendas difficultates, quæ in venditione tertiæ partis bonorum fabricæ applicandorum exoriri possent, Collegium, eiusquè Auditores, ac ministri loco dictæ tertiæ partis omnes fructus ex illis bonis à conductoribus, vel ab alijs occupatoribus indebitè perceptos, siue fructus vnius anni percipiendos capiant. §. 2.

Super rebus dubijs, in quibus tamen aliquod ius prætereendere possit Ecclesia, vel fabrica, transigendi, & componendi facultas Collegio datur; transigentes verò absoluendi, & liberandi à quacumquè molestia, & vexatione. §. 3.

In sequentibus verò §. §. sub censuris & pœnis inhibetur quibusuis personis, ne Collegium, eiusquè ministros vexent, illisque molestias inferant: habes clausulas præseruatiuas, decretum irritans, executorum deputationem, clausulas derogatorias, & harum literarum transumptis manu Secretarij, & sigillo fabricæ munitis fidem adhibendam esse.

Denique Sixtus Quintus post Archipresbyteratum Basilicæ S. Petri Euangelistæ tit. S. Matthæi in Merulana Cardinali Cusentino nuncupato commendatum, post confirmationem priuilegiorum antea à Paulo III. Archipresbyteris dictæ Basilicæ concessorum. c

a Constit. 98. bullar. nou. tom. 2. pag. 299.

b post d. Constit. 98. pag. 300. & 302.

c in Constit. 33. Bullar. nou. tom. 1. pag. 671.

Huius

a Const. 3 d. bul-
lar. & tom. pag.
562.
b Const. 102. d.
Bullar. tom. 2.
pag. 678.

c Const. ead. 102.
§. 13. & 14.

d in compend.
Bullar. ad Const.
95 & 97. Pij V.
par. 2 pag. 62. &
63.

e decis. 72. à nu.
49. vsque ad fin.
par. 2. diuers.
f cons. 89. à nu.
160. vsque ad fin.

g decis. 369. lib.
1. in nou.

h de arbit. lib. 2.
per nouem casus
nempe à casu
306. vsque &
per totum casum
315.
i Const. 88. bul-
lar. nou. tom. 3.
pag. 329.
k Const. 5. §. 4.
& 5. d. Bullar. &
tom.
l decis. 42. seu 1.
regula renocato-
ria num. 2. par. 3.

Huius Collegij à Clemente VII. vt diximus erecti, a eundem Cardinalem Ca-
sentinum Protectorem, & Superiorem constituit, & deputauit. *b*

Illiq; suoq; Vicario omnimodā facultatē dicti Collegij, congregationes vbi, quādo,
& quoties sibi visū fuerit, conuocandi, in ipsis Congregationibus præsidendi, officia-
les, ministros, ac personas d. fabricæ inseruientes reformandi, & corrigendi, ratione-
quē ab illis exigendi, salaria consulto Collegio constituendi, minuendi, & si opus
fuerit augendi, sententias in causis interesse eiusdem fabricæ concernentibus iam-
latas syndicandi, suffragium duplex in ipsa Congregatione habendi, abusus tollendi,
Statuta quoque de consilio eiusdem Collegij denuò condendi, immutandi, decla-
randi, & corrigendi, lites, & causas iuxta facultates in prædecessorum Pontificum.
Constitutionibus concessas, vbi de eiusdem fabricæ interesse agatur, cognoscendi, ac
decidendi facultates necessarias, & oportunas attribuit, & concessit. *c*

Hodie verò Collegium hoc, siue Congregatio hæc fabricæ S. Petri vulgò dicta
mirum in modum excellit, cum non solum ex prouidis, ac discretis viris ex Cle-
mentis VII. Sanctione, & solo Eminentiss. Cardinali Archipresbytero, vt Sixto V.
placuit, sed ex multis S. R. E. Cardinalibus constituatur, qui statis diebus in Palatio
senioris Cardinalis conueniunt, & dum hæc scribo, apud Aedes Eminentissimi
Cardinalis Francisci Barberini, ab Vrbe absente Eminentiss. Carolo Cardinale Me-
diceo sacri Collegij Decano, congregantur, causæ discutiuntur, & decreta promul-
gantur, vt obseruat, & refert Cherub. iun. videndus: *d* affert enim Decretum die
27. Martij 1598 emanatum contra hæredem, qui intra statuta à iure tempora bo-
norum hærediciorum legitimum con confecerit inuentarium, non posse scilicet
excusari à legatorum præstatione sub prætextu quòd hæreditas non sit soluendo, nisi
tamen à Summo Pontifice aduersus temporis lapsum noui inuentarij confectioem,
præuia in integrum restitutione, impetrauerit: quod quidem Decretum vtriusque
iuris, canonici scilicet, ac ciuilibi nititur fundamentis, vt ex pluribus tenuit Rota Ro-
mana. *e*

An autem hæres ob inuentarium non confectum teneatur ultra vires hæredita-
rias etiam in foro conscientia, videndus est Menoch. *f* qui tres Doctorum opinio-
nes refert; prima est, quæ absolutè negat teneri, secunda huic contraria affirmat;
tertia distinguit, & differentiam ponit inter creditores, & legatarios, quoad cre-
ditores teneri, quoad legatarios verò non; quam etiam distinctionem sequutam
fuisse Rotam testatur Puteus. *g*

At si hæres nedum inuentarium confecerit, sed cum legatarijs colludendo, fa-
bricæ S. Petri præiudicium, & fraudem intulerit, contra huiusmodi falsarios, com-
plicesquē, aut quouis modo culpabiles omnibus iuris, & facti remedijs, etiam sub
censuris, & pœnis ecclesiasticis, procedendum erit; multas verò, & pœnas ad ip-
sius fabricæ commodum conuertendas. Quenam verò sit pœna falsi, docet Me-
noch. videndus. *h* Quod autem dicitur, multas, & pœnas conuertendas ad
vtilitatem fabricæ ex forma suorum priuilegiorum; quæsitum est, an ista pri-
uilegia fuerint à Paulo Quinto sublata, *i* qui alias Sixti Quinti, & Clementis
Octaui Constitutiones confirmauit, & in quibus sancitum est, pœnas omnes,
atque confiscationes in toto Statu ecclesiastico ad Cameram Apostolicam specta-
re; præsertim quia Clemens VIII. *k* suæ Constitutionis vires extendit ad quos-
cumque iudices etiam Romanæ Curia? Et nisi facta sit expressa mentio Collegij,
& Congregationis fabricæ Sancti Petri, priuilegia in suo robore adhuc remanere
puto; etenim sub generali priuilegiorum derogatione non esse comprehensa quæ
Collegijs concessa sunt, dixit Rota Romana Verallo teste. *l*

CONGREGATIO XII.

Pro Signatura Gratia.

A **C**um ex diuersis Terrarum partibus, vbi Christiana viget Religio, ad multiplici-
ces gratias obtinendas innumeri apud Pontificem Maximum concursus fiant,
supplicesquè referantur libelli, vt nedum ea, quæ ex iudicum ordinaria facultate ex-
pediri nequeunt, auctoritate, potestatequè Principis, qui viua lex est, iustis ex causis
explicentur, sed etiam vt ex mira eiusdem Principis liberalitate, & speciali gratia,
concedantur; eaque propter pro loci dignitate, ac rerum ratione magna sit adhi-
benda circumspectio, vt & honestæ supplicationes exaudiantur, & multorum non
iusta petentium importunitas coerceatur.

His potissimum rationibus motus Sixtus V. Congreg. Signaturæ Gratiæ nuncupa-
tam instituit, & Cardinales nonnullos, qui sibi, & Romano pro tempore Pontifici assi-
stant, designauit. *a*

B Verùm quia quas petimus à Summo Pontifice gratias, cum ipse vtriusque gladij
potestatem habeat, nedum probatæ, seu temporales, sed spirituales, & ecclesiasticæ
sint, quod attinet ad has ecclesiasticas beneficiales nuncupatas non inutile præmit-
tendum putauit. Rarò, & cum difficultate olim Romanos Pontifices has beneficiales
gratias concessisse ea ratione, vt Staphileus *b* autumat, quia ab initio plena potestas
omnium huiusmodi iurij Episcopis in eorum Episcopatibus attributa fuerat; & post
annum 1150. ortum habuisse concessiones gratiarum, quas vocant expectatiuas, ex
eo manifesta resultat coniectura, quia hoc tempore Gratianus suum compilauit De-
cretum, vt Archiepiscopus Florentinus, *c* & alij scribunt, in eo tamen Decreto hu-
iusmodi gratiæ non leguntur. Postea verò pontifices, parçè tamen, has conferre gra-
tias cœperunt; nam vbi Papa pro aliquo beneficiando (vt eiusdem Staphilei verbis
vtar) scribebat, tres literas (nunc Breuia vocantur) successiuè dabat: primò monito-
rias, quibus monebat ordinarium collatorem, vt prouideret ei; pro quo scribebat: se-
cundò literas præceptiuas, quæ tunc concedebantur, si monitorijs non fuisset obtem-
peratum: tertio executoriæ literæ dabantur, per quas executores ad prouidendum
loco Papæ, vel ad compellendum ordinarium collatorem deputabantur: hodie quia
monitoriæ, & præceptiuæ recesserunt ab aula, executoriæ solum dantur in beneficia-
libus; verùm si pro receptione alicuius monialis Papa rescribat, monitorijs, & præcep-
tiujs quoque literis vtitur. Sed cum Tridentina Synodus *d* has expectatiuas gratias
abrogauerit, cessant omnino præmissa.

D Nec conqueri possunt Ordinarij collatores, si Romanus Pontifex vtebatur iure illis
ex benignitate quandoque permisso; quia licet à principio plenam potestatem circa
beneficiorum collationem in Ordinarios transtulisset, nihilominus multò maiorem
penes se retinuit: quamcumque enim potestatem det alicui Princeps, aut quæcum-
que verba dicat in suis priuilegijs, & concessionibus, maiorem tamen penes se reti-
net potestatem ad illud totum causandum, vel limitandum ex certa scientia; ita Sta-
phileus loco relato. Ex quo infert ibi Gomesius *e* addens, erectionem, quam fecerat
Vinceslaus Imperator Ducatus Mediolanensis in personam Ioannis Galeatij Viceco-
mitis cum omnimoda infeudandi iurisdictione non fuisse tantæ qualitatis, quin ma-
iorem penes se Imperator potestatem retinuisset, adeout Fridericus Imperator, qui
Vinceslao successit, benè potuerit loca de Corregio, quàmuis in iniustitiam Ioannis
Galeatij comprehensa alteri infeudare, illaque à iurisdictione Ducum Mediolanensium
totalitèr eximere, prout fecit; nam licet supremam iurisdictionem Duci prædicto
dedisset, maiorem tamen Imperator apud se retinuit, qua cum quolibet inferiore
concurrere potuit, & potest; & ita in Rota Romana coram R.P.D. Nicolao Aragonia
decisum fuisse affirmat. *f*

E Sed ad Eminentiss. Cardinales huius Congregationis reuertamur, quibus prædictus
Pontifex Sixtus V. hæc potissimum demandauit.

Vt omnes hanc Signaturæ gratiæ Congregationem quauis de causa aduocantes be-
nignè audiant.

Porrectas oblatarum petitionum informationes excipiant.

Summo Pontifici, dum supplices libelli referuntur, assistant, & oportunum præ-
sentent consilium.

a Const. 74. Co-
gregat. 2. in ord.

b in tract. de gra-
tias expectat. cap. 1
num. 1.

c in 3. par. hist.
tit. 18. cap. 6.

d Sess. 24. cap. 19

e sub litera B.
ver. vnde Calder.

f in vna Parm.
vallium. de men-
se Ianuar. 1538.

a de sacr. Consiſt.
conſult. par. 1. q. 6.

b in 2. 2. q. 32.
art. 2. in corpor.

c in d. Conſtit.
Sixti V. §. 2.

d tract. de com-
miſſ. par. 1. cap. 1.
nu. 48.

e Conſtit. 41. §. 5
Bullar. non. rom.
2. pag. 544.

f d. Conſtit. 41.
§. 5. in fin.
g Conſtit. 59. §.
1. Bullar. non. rom.
2. pag. 85.

h Conſtit. 44. §. 1.
nu. 5. Bullar. non.
rom. 3. pag. 265.
i de Card. deciſ.
319.

k in utriusque
Signat. comp. ver.
ſacrum verò Col-
legium, pag. apud
me 153.

l Conſtit. 63. §.
12. Bullar. non.
rom. 2. pag. 92.
m in utriusque
Sign. compen. in
princ. pag. apud
me iuxta parvū
impreſſ. 149.
n tract. de literis
gratic.
o tract. de Sign.
gratia.
p in pract. lib. 1.
cap. 3.
q in pract. par. 1.
cap. 2.

Quocumque humano affectu deposito, sincerè suam quisque sententiam, etiam nõ rogatus, ex conscientia dicat. Quoad hanc verò partem consulendus est Eminentiss. Card. Paleottus, a. dum querit, an Cardinales etiam non requisiti teneantur ex natura officij, vbi res postulat, Papæ consilia subministrare? & affirmatiuam tuetur partem, respondendo etiam ad ea, quæ in contrarium adduci possunt; ea potissimum ratione, quia Papa dum aliquem Cardinalem creauit, eumque tanquam in specula Ecclesiæ Catholicæ positum sibi adiutorem, ac socium laborum adsciuit, eò ipso censi semel in vniuersum ei mandasse, vt ad se, quæ necessaria viderentur, semper referret, itaut perpetua dicatur hæc iussio, nec sigillatim repetenda; veluti etiam satis rogatos dicimus illos, quibus aliquid ex officio incumbit, exemplo illius, qui obligatus est ad eleemosynas distribuendas, nam semper rogatus intelligitur, vt omnibus eas partiat, quibus viderit expedire, siue petant, siue non petant, alioquin peccaret contra iustitiam: Sic consilium, cum sit spiritualis eleemosynæ genus ex D. Thoma, b ministrandum est ab eo, qui Consiliarij munus sustinet, Principi etiam non petenti, dummodo eum indigere videat. Hæc, & alia Paleottus videndus.

Cardinales verò, qui ex necessitate, & ratione officij huic Congregationi interesse, & assistere debent, hi sunt. Maior Pœnitentiarius. Præfectus Signaturæ Gratiæ. Præfectus Signaturæ Breuium. Præfectus Signaturæ Iustitiæ. Qui Datarij munere fungitur, si Cardinalis fuerit: hi etenim simul atque has. Præfecturas, & Officia adepti sunt, statim ad hanc Congregationem adscripti censentur. c Sed præter hos supra relatos Cardinales assistunt etiam alij eiusdem Ordinis ad ipsius Pontificis beneplacitum adhibiti sicut etiam Datarius, quàmuis Cardinalis non sit, hodie interuenit, & supplices libellos Pontifici signandos offert, atque suffragia, quæ dantur, adnotat. Interfunt etiã duodecim ex utriusque Signaturæ Referendarij seniores, quos Votantes, ex munere, vocant; hi enim in causis à Pontifice requisiti votum suo quoque loco, & ordine ferunt; Præterea alij sex admittuntur Referendarij, quorum tribus supplices libellos referendi onus incumbit, reliqui verò tres in proxima Signatura eodem munere obituri, Marchesano d teste. Adfunt etiam Thesaurarius generalis, & Cameræ Apostolicæ generalis Auditor, vnâ cum suis in civilibus causis Locumtenentibus. Ex Palatij Apostolici Auditoribus vnus. Ex Cameræ Apostolicæ Clericis alternatis vicibus vnus. Vicarij Urbis Locumtenens, & Vicesgerens. Ex Apostolicis Secretarijs vnus. Iudex Confidentiarum. Secretarius Breuium. Secretarius Congregationis Episcoporum, & Regularium; & alij quoque viri, quorum interuentus pro negocijs ibi tractandis necessarius iudicabitur, vt idem Marchesanus loco relato scribit, & habes etiam in Sixti V. Sanctione. e

Supplices verò libellos tres tantum eiusdem Signaturæ Referendarij, vt diximus, per turnum referunt, nec vltra decem singuli, itaut triginta sint in totum, referre solent. Diximus per turnum, quia munus hoc referendi à Referendariorum Decano ad cæteros omnes iuxta suæ cuiusque receptionis, & admissionis ordinem deducitur, vt Sixto V. placuit. f

Nec supplices libelli in Signatura Iustitiæ propositi, & reiecti in hac Signatura Gratiæ coram Pontifice iterum referuntur, nisi tamen talis materia sit, quæ ipsius Pontificis scientiam requirat, aut quæ Iustitiæ Signatura ad hanc Gratiæ remissa fuerit, ex Pij IV. iussione. g Vel si Cardinalis Præfectus auditis partibus causam hic referendam duxerit, quod à Paulo V. sancitum habes. h

Celebrata aliquando fuit hæc Congregatio etiam Romano Pontifice absente, quo casu Eminentiss. DD. Cardinales supplices libellos in hæc verba signarunt. *Placet sacro Cardinalium Collegio suo, & D. N. Papæ nomine.* Quod Adriano VI. absente contigisse ferunt Iacobatius à Manfredo relat, i Sarnensis, k & alij. Verum Sede Vacante sicut & aliorum Tribunalium iurisdictiones, huius quoque Congregationis exercitium quiescit, quod Pius IV. edixit. l

Sed an supplices isti libelli, quos vocant Commissiones, in hac Congregatione relati, per verbum *Placet* siue per verbum *Fiat* à Summo Pontifice firmandi sint, & quibus in casibus Pontifex hoc verbo *Fiat* vtatur, elegantè docet Sarnensis. m Plura si ad hanc Signaturæ Gratiæ materiam cupis, Sarnensem loco citato, Staphileum, n Mandosium, o Vestrium, p & Marchesanium q consule.

CONGREGATIO XIII.

A *Pro Consultationibus negociorum Status Ecclesiastici, Sacra Consulta nuncupata.*

Summus Pontifex, qui longinquos, & externos christiana pietate in Domino complectitur omnes, eorumque negotia ut celere expeditionem fortiantur, inuigilat, multò magis domesticis, & propinquis, quiuè sub Apostolicæ Sedis temporali ditione quiescunt, consulere, & paterna illos charitate fouere non cessat. Ut igitur qui Ecclesiæ Romanæ temporali dominio subiacent, ad varia negotia, multiplices causas, necessitatesque suas exponendas aditum perfacilem, & apertum inueniant, nec non ex iustitiæ, & æquitatis præscripto oportuna, & expedita remedia consequantur, pro consultationibus negociorum Status Ecclesiastici, quam sacram Consultam appellant, Romani Pontifices Congregationem, de qua dicturi sumus, instituerunt, tãtoque negotio Vaticanos Senatores, Sanctæ scilicet Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & viros summa prudentia, rerumque agendarum experientia edoctos præfecerunt.

Primus autem inter Beati Petri Successores, & Christi Domini in terris Vicarios, qui hanc optimi Principis sollicitudinem, & curam gesserit, Paulus huius nominis IV. (ni fallor) fuit; hic enim Cardinales decem, & nouem, atque inferioris ordinis quadraginta Patres legit, qui secum per singulas hebdomadas certis, statisque diebus ciuium quarimonias exciperent, & totius Ecclesiastici Imperij causas cognoscerent, ut clarius suorum culpas indagaret, ius ex æquo omnibus se redditurum pollicitus, Ciacconio *a* referente.

C Quem licet alij quoque in Imperio, & Dignitate Successores imitati fuissent, Sixtus tamen V. nouam, certamque formam huic nostræ Congregationi præscripsit. Quibus autem in rebus Eminentiss. Cardinalium, & Prælatorum huic negotio præpositorum cognitio, & iurisdicção versetur, ex eadem Sixti, aliorumque Summorum Pontificum Sanctionibus agnoscere licet; nos, ut nostram sequamur institutum, breui compendio referemus.

Consultationes, dubitationes, querelas in causis publicis, quas criminales vocant, & mixtas ad forum seculare dumtaxat spectantes audiant.

Has inter se statis diebus, Martis scilicet, & Veneris conferant, quod æquum esse, quodque omnibus diligentè consideratis de maioris partis sententia expedire videbitur, statuunt, & decernant.

D Iustitiam expeditè administrant; quæ statuta, ac decisa erunt, executioni demandari curent.

In omnibus etiam negocijs, & causis cuiuscumque generis illæ sint etiam inter fiscum, & priuatos viros, inter Communitates, Vniuersitates, Collegia, eorumque Rectores, aut alios quoscumque, etiam coram ecclesiasticis Magistratibus, & Ministris introductis, & pendentibus, quod iustum, & æquum videbitur præcipiant.

Causas insuper à prædictis, vbi ius, & ratio id postulauerit, Apostolica auctoritate anocent, alijsque iudicibus committant.

Gubernatoribus, Præsulibus, cæterisque omnibus Officia ex ipsa Sedis Apostolicæ auctoritate gerentibus, ut iussa, & ab ipsa Sacra Consulta imperata exequantur, significent.

E Impositas pœnas, siue mulctas, bonorum proscriptiones, seu confiscationes, corporis afflictiuas, etiam capitis, & vltimi supplicij (prius ea de re Summo Pontifice consulto) commutent, & moderentur.

In carcere etiam detentos de loco ad locum, vbi id expedire iudicauerint, transferri mandent.

Cuncta denique ad iustitiam conseruandam, tranquillitatem, & quietem in vniuersa ecclesiastica ditione comparandam statuunt, & provideant, ut plenius in d. Sixti Constitutione loco relato.

a in vita Pauli IV. tom. 2. pag. seu col. 1621 liter. A. b in sape cit. Constit. 74. Congregatio 15. in ordine.

a Const. 15 bull.
lar. nou. tom. 3.
pag. 18.

Nec omittenda puto, quæ Clemens VIII. suo diplomate fanciuit, & tribus S. R. E. Cardinalibus, Antonio scilicet Mariæ Saluiato, Mariano Perbenedicto de Cametino, Alexandro Pererto Montalto nuncupato commisit, a ad biennium tantum duratura, sed postea in hanc nostram Congregationem translata: sunt autem hæc.

Narrat primo loco Pontifex, quibus rationibus adductus hanc promulgauerit Sanctionem. §. 1.

Amplissimas prædictis Cardinalibus facultates concedit ad pristinam famam restituendi exules ex quocumque delicto damnatos. §. 2.

Cauendum esse ab ijs, qui gratiam reportarunt, in iudicio se repræsentare, & ad hoc cogendos etiam consanguineos esse. §. 3.

Instrumentum publici notarij, vt moris, est, coram testibus stipulatum super huiusmodi gratijs, absolutionibus, & compositionibus plenè probat. §. 4.

Nec contra prædictas absolutiones, & gratias de subreptione, siue obreptione, opponi, vel excipi posse, sed perpetuò validas, & efficaces esse, atque ita à quocumque iudice iudicandum cum clausula sublata, & decreto irritanti. §. 5.

Vbi gratiæ, & absolutiones istæ in publicis tabulis redigendæ erunt, notariorum merces à prædictis Cardinalibus taxanda arat in Vrbe, extra verò duobus tantum iulijs pro rogatu abolitionis, & vno pro rogatu cautionis; plus recipientibus, etiam à spontè dantibus, priuationis pœna, & perpetuæ inhabilitatis, exilijquè iniungitur. §. 6.

Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Domicellis, Baronibus, & quibusuis alijs quacumque Dignitate, etiam Cardinalatus fulgentibus, iuxta prædecessorum Pontificum Sanctiones huiusmodi gratias, & absolutiones concedere penitus interdictum, & vetitum est. §. 7.

At si de facto concedantur, eò ipso nullæ, & inualidæ, irritæquè sint, nec ipsis impetrantibus profint, aut suffragentur. §. 8.

Barones, vel alij, si fortè hoc attentauerint, pœnis grauissimis, etiam feudorum, priuationis, & dignitatum multantur. §. 9.

Prædecessorum verò Pontificum Sanctiones, quibus prohibitiones istæ Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Domicellis, & alijs fiunt, à Pio II. *b* & à Pio IV. *c* editas inuenio.

Et has Sanctiones iuris communis assistentiam habere constat: nam Barones recognoscentes superiorem exulibus, seu bannitis capitis pœnam remittere, & illos in gratiam recipere, famæquè restituere non valent, quàmuis pœnam pecuniariam eorum fisco debitam remittere, & condonare possint, vt est Martiani *d* responsum, ibi, *nemo potest commestum, remeatumue dare exuli, nisi Imperator ex aliqua causa*; solo enim Principi supremo, & Imperialia, Regaliaquè iura habenti id concessam censetur, vt Osaschus, *e* & Thesaurus *f* scripserunt, latequè Oddus, *g* qui conclusionem restringit in Rege Neapolitano, Ducibus Urbini, Parmæ, & Placentiæ, alijsquè Principibus, qui à S. R. E. habuerunt iura Regalia, & illa exercent. Neque huiusmodi priuilegia, & facultates præscribi posse à Baronibus, scripserunt Guido Papa, *h* Osaschus, *i* & Cherubinus iunior *k* videndi: Atque hinc collige, non esse permittum Cardinalibus Pontifice viuente, & inconsulto famæ aliquem restituere, vt infra latius priuileg. 25. dicemus.

Patet autem ex iam dictis, de summa rerum temporale Sedis Apostolicæ Dominium, subditorum scilicet vitam, necemquè concernentium in hac Congregatione agi, ac terminari: & hodie, ac nonnullis ab hinc annis in formam eminentissimi, ac supremi Tribunalis hanc esse redactam.

Cuius caput, & Præfectus est Eminentiss. & Reuerendiss. D. Cardinalis totius Ecclesiasticæ Ditionis Præpositus, & regnantis Pontificis Nepos, vel aliter sanguine coniunctus, Decretaquè, literæ, & expeditiones, quæ ibi fiunt, eius nomine, sigilloquè firmantur.

Præter Cardinales à Summo Pontifice tanto negotio præpositos, sex quoque Romanæ Curiæ Prælati in publicis negocijs gubernandis, regendisquè populis apprimè versati interfunt. Horum officium in hoc potissimum versatur, vt causas è toto Ecclesiastico Statu ad Congregationem hanc defluentes proponant, discutiant, & vt sano consilio decendantur, suffragia iuxta probitatis, & conscientiæ dictamen ferant.

Quod

b Const. 8. bullar.
nou. tom. 1. pag.
320.

c Constit. 27. d.
bullar. to. 2. pag.
40.

d in l. 4. ff. de
pœn.

e decis. 101. nu.
1. & 27.

f decis. 21. in
princ.

g de restit. in in-
regri. par. 2. q. 92.
art. 9. nu. 20. &
seq.

h q. 415. in prin.
i d. decis. 101. n.
27.

k ad Const. 15.
Clem. VIII. schol.
1. & 2.

Quod vt melius, & maturius fiat, eorum quilibet vnus Prouinciæ tantum negocia, & causas cognoscit, ac refert. Vt autem quæ hic decernuntur.

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis. a

sed certum, validumquæ sortiantur effectum, alius Romanæ Curiaæ Prælatus (cui Secretarij nomen inditum est) post adnotata rescripta, literis commendata, & nomine, sigilloquæ Eminentiss. Cardinalis Præfetti munita Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, cæterisque in Ecclesiastica Ditione ius dicentibus insinuat: hic in Apostolico Palatio tanquam Pontificis familiaris, violaceo colore indutus; mansionem habet, panem honoris, vini, aliarumquæ rerum portionem (partem vocant) recipit: neque ad hoc munus exercendum assumi solent nisi viri multarum rerum vsu, & experientia insignes, itaut non dedignati sint aliquando Summi Pontifices, nulla alia meritorum prærogatiua viros illustres ad sacram hos promouere purpuram; nec ipsi inter Vaticanos Senatores adsciti, in eodem munere per aliquod temporis spacium permanere recusarunt: ita enim à Jacobo Cardinali Sannesio Clemente Octauo sedente, & Martio S. Mariæ nouæ Diacono Cardinale Ginetto (nunc Summi Pontificis in Vrbe Vicario meritissimo) annis proximè elapsis factitatum vidimus: hodie verò hoc Magistratu fungitur R. P. D. Gibertus Borromæus Mediolanensis vir integer, ac eruditus, quem præcesserant Prosper Mutus Romanus, nō impari doctrina, ac probitate præditus; Felix Contelorius eximia eruditione, animiquæ candore nequaquæ ignotus; & ante ipsos Ioannes Baptista Spada Lucensis sacri Consistorij Aduocatus, illius olim Ioannis Baptista Spadæ in Romana Curia extra omnem aleam primarij, & eiusdem Consistorij Aduocati nepos, qui post Congregationis de Bono Regimine nuncupatæ Secretariam (vt vocant) summa cum laude gestam, ex æconomica ad politicam disciplinam translatus, non minores dexteritatis, prudentiæ, ingenij, ac scientiæ vires, & ornamenta demonstrauit, vnde Vaticanæ Basilicæ Canonicatu insignitus, Urbis Governator, Status, ac Principum Pontificius Secretarius, Præses Romandiolæ, & Patriarcha Constantinopolitanus euasit.

Sed præter Cardinales, & Prælatos interuenit etiam, locumquæ habet in hac sacra Consulta S. D. N. Papæ, & Cameræ Apostolicæ Procurator Fiscalis, cui potissimum incumbit onus, ne delicta remaneant impunita, inuigilandi.

Celebratur autem hæc Congregatio bis in hebdomada statis diebus Martis, & Veneris de mane; nec omittitur vnquam, nisi die Veneris hebdomadæ sanctæ, die Martis carnispriuij, vel si contingat, Natiuitatem D. N. Iesu Christi his diebus celebrari. Congregationis locus est Palatium Apostolicum, vbi Eminentiss. D. Cardinalis Præfectus mansiones habet. De rebus, & delictis intra Urbis mœnia, eiusquæ suburbijs occurrentibus non cognoscit; horum namque cognitio ad Governatorem, alioquæ Romanæ Curiaæ iudices pertinet.

CONGREGATIO XIV.

Pro Grauioribus tollendis.

Iusti Imperij finis utilitas obedientium æstimatur, & salus, vt Marcellinus *b* ex doctrina sapientum obseruat; & Imperialis beneuolentiæ proprium esse comoda subiectorum inuelligare, & eorum calamitatibus diligenti cura mederi, Lotharius Imperator *c* scribit: maximum quoque percipere incrementum Imperio subiectos, si indemnes à iudicibus conseruentur; & Imperium, ac Fiscum abundare, si locupletibus vtatur subiectis; & hoc vno introducto ordine, plurimam rerum, & innumeram esse vbertatem, Iustinianus Imperator *d* affirmat: alia quoque petenda sunt ex Ioanne Corasio. *e* Verùm quia subiectorum incolumitati maximè consultum videtur, si tributorum exactiones ad Rempublicam conseruandam vtique necessariæ certa lege, qua exactorum temeritatibus, & concussionibus occurratur, disponantur (etenim vt sacra testatur Pagina pro maximo beneficio populo suo collato recenset Deus *f* ab exactoribus illum liberasse, & è contra in signum iræ suæ eundem populum exactoribus exposuisse *g*) ideo optimi Principis Ecclesiastici præsertim cura, & vigilantia in hoc versabitur, vt hinc pietatem, & Christi Domini clementiam ostendat; ait enim Salomon *h* Misericordia, & veritas custodiunt Reges, & roboratur clementia thronus illius: & Cicero. *i* Nil laudabilius, nil magno,

a Virgil Aeneid. 6.

b lib. 30. ad fin.
c de prohib. feud. alienat. per loth. in princ.
d Auth vt iudic. sine quoquo suffrag. in prin. vers. considerauimus. e in Comment. l. ii n. 2. & seqq. vsque ad fin. ff. de legib. & senat. consul.
f Iob. cap. 3. Zacch. cap. 9. & alibi.
g Isaia cap. 3.
h Luca cap. 12. ad fin.
i Prouerb. cap. 20.
i in lib. de offic.

a lib. 12. var.
cap. 13.

b in panegy. de
4. Consul. Honor.

c Const. 74. Con-
greg. 9.

d l. 2. C. de exact.
tribus. lib. 10.

e l. cuncta, C. de
execut. & exact.
lib. 12. l. fin. C. de
suscept. lib. 10.
f l. 4. C. de suscep.
d lib. 10. vers. nã
perpetui.

g l. unie, S. si quis
C. de superexact.
lib. 10.

h l. 1. C. de susce-
& ibi Luc. de
Penn.
i in Auth. de
mand. Princip.
in prin.

k lib. 12. variar.
cap. 10.

gno, & preclaro viro dignius pietate, & clementia: Et Cassiodorus: a *Pietus siquidem Principum totum custodit Imperium: hoc idem carminibus suis complexus est Claudianus. b*

*Sis pius in primis; nam cum vincamur in omni
Munere, sola Deo equat clementia nobis.*

Hac igitur pietate, & clementia vius Sixtus V. vt Sedi Apostolicæ subiectos ab oneribus, & grauaminibus subleuaret, Congregationem, de qua nunc loquimur, instituit, c & Cardinalibus nonnullis mandauit, curamquæ iniunxit, vt pedagogorum, veditigalium, tributorum grauamina, quæcumque illa sint, eorumquæ exigendi rationes, Quæstorum iniurias, Commissariorum extorsiones, iudicij forma postposita, maturè audiant, & cognoscant, controuersijs quoque, moderando, & componendo, oportunè prouideant.

Quod si rationibus hinc inde allatis, & accuratè expensis, res ipsa transigi, & expediri nequiverit, ad Pontificem ipsum, vt quod æquum, ac pium fuerit eiusdem Congregationis consilio prudentè definiri valeat hanc totam deferant: causas verò, in quibus iudicialis ordo requiritur, proprijs iudicibus de iure decidendas relinquunt.

Qui verò à iudicibus se grauatos senserint, ad tribunalia, quæ sint ex antiqua institutione his rebus preposita, & ad alia iuris remedia, vt moris est, confugiant. Hæc habes à Sixto V. sancita.

Imperatorum quoque legibus tributorum exactores corrigendos esse constat; d nam si vetito, & temerario ausu exactorem exerceant, Prouinciæ Moderator illos correptos sub fida custodia ad Quæstorem generalem mittebat; e & ideo per annum, vel ad summum per biennium hoc munere fungi poterant, ne scilicet in continua vexandorum prouincialium potestate, velut concussionum dominatione permanerent, vt Alexand. Imp. ad Paulinum Præfectum Augustalem responsum docet. f Quod etiam Theod. & Valen. Imperatores sub certa pœna sanxerunt his verbis. *Quod si exacto spatio anni in eius Regionis visceribus prædator insidens deprehensus fuerit remorari, tunc absolutus cingulo militia obijcietur primoribus eius militia, decem librarum curi multa proposita, si redire dissimulet, & Vicarios officiorum ligatus ferreis nexibus cura prouincialis officij ad debitum mittatur examen, nec ei liberum sit, vt hoc se priuilegio, aut occasione defendat, quod sibi aliud negocium, vel aliam necessitatem post iniunctam esse causetur, cum iisdem licentiam auferamus in eadem prouincia continuare exactorem.*

Et si quis exactorum superexactiois crimine fuerit confutatus, capitali periculo cupiditas eius amouenda, atque prohibenda est, si in iisdem sceleribus perseueret, ex Alexan. & Honor. Sanctione. g

Sicut etiam è contra si à soluere volentibus tributa exactores ipsi, & susceptores neglexerint recipere, debitor ipse liberatur, & exactor, ac susceptor duplum fisco cogitur inferre; ita Antonin. Imperat. rescribente. h

Et huius rei rationem reddit Iustinianus Imp. i dum ait. *Collatores namquæ omni alia calumnia liberi conseruati facile, & in promptu soluent tributa. Quorum quidem collatio cum ad Rempublicam conseruandam necessaria sit, non eò pertinere debet exactorum castigatio, vt inde possit contumacibus tributorum debitoribus securitas præparari: nam vt idem Iustinianus loco relato ait. Sicut enim priuatos iniustitiam passos adiuuamus, sic & publicum illasum manere volumus, ne scilicet ab non soluta tributa negocia publica remorari Princeps cogatur. Sed hæc omnia, perbellè quidem, vt mea fert opinio, expressit Cassiodorus k in hæc verba. *Rationum publicarum reliquæ infausæ sunt agritudini comparanda, quæ grauatum debilitant, nisi sub celeritate discedant: reatus quidem est esse sub debito, nec liber potest veracitè dici, qui probatur obnoxius reperiri; prudens se ipse compellit, minus cautus est, qui orgetur ab altero; nam quid egit totius anni suscepta compulsio? Summa futurae indictionis, & quantitas exigatur, parcendo non parcitis, exonerando prægrauatis, & dum venales moras queritis, tributum onera duplicatis: relinquite tandem crudelem misericordiam, beneficia tota detestatione fellita; grauius percutit, qui blandiendo grassatur, & sub indulgentia lædit, qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit; & ideo desinite aliquando possessorum damna mercari, qui totum constricti per incommoda redditis quod iniquis dilationibus abstulistis &c.* Hæc, & alia videnda Cassiod. scribit.*

Sed iam ad Congregationem nostram redeamus, quæ licet à Sixto V. ut diximus, in lucem edita, certam tamen formam non habuit, nisi Clemente Octauo Pontifice Maximo sedente: hic enim reassumendo quæ à prædecessore Sixto sancita fuerant, aliam super Bono regimine, rectaque administratione bonorum Vniuersitatum Status Ecclesiastici Congregationem instituit, quæ licet per multos annos ab hac Sixti de Grauinibus tollendis distincta celebrata fuerit, hodie tamen, & Paulo Quinto sedente, in simul iunctæ fuerunt, ita ut vna, eademque sit Congregatio de Bono regimine communi vocabulo appellata, & de qua mox dicturi sumus.

CONGREGATIO XV.

De Bono regimine, rectaque administratione bonorum cuiusque Communitatis Ecclesiasticae Ditionis.

Quod multorum commune est, in eo minima adhibetur diligentia, nam de proprijs maximè curant homines, de communibus autem minus quam quantum singulis competit, tanquam enim alio curante ab alijs negliguntur, quemadmodum in seruilibus ministerijs famulantes multi interdum deterius inseruiunt, quam pauci, Aristotele *a* sic affirmante; quam etiam veritatem agnouerunt Theod. & Valentin. Imperatores, dum Apollonio Præfec. Prætor. ita rescripserunt. *b* *Naturale quippe vitium est negligi quod communiter possidetur, utique se nihil habere, qui non totum habet, arbitretur, denique suam quoque partem corrumpi patitur, dum inuidet aliena.* Verum, ut idem Philosophus octo politicorum libris acutissimè more suo disserit, omnium optima est ciuilis societas, quæ primò ex domibus, & priuatorum familijs conflata, & ex domibus Ciuitates, vnde ciuile nomen deducitur, constare scimus, atque ideo ut ciuilis societas sit, & Ciuitates esse oporteat: hic autem Magistratus creare, & ciuium mentes honoribus, dignitatibusque ad benè agendum, ac virtutem assequendam excitare necesse sit, id autem assequi minimè possit, nisi quid commune constituatur, ad latè tradita per Mastrillum, *c* & alios; sed & Vlpiani verba *d* testantur, dum ait. *Si quid Vniuersitati debetur, singulis non debetur, nec quod debet Vniuersitas, singuli debent,*

Ut igitur hoc, quod inter ciues commune est, rectè, ac debita circumspectione regatur, hanc Clemens Octauus Congregationem instituit; quam non solum eorundem ciuium negligentijs, sed prauis quoque moribus, in commune ipsarum Vniuersitatum detrimentum exortis occurratur: maior enim pars hominum sua priuata commoda, & lucra quærentium, nullamquæ publicæ vtilitatis rationem habentium, quod prauè ambiunt, aut concupiscunt, modis illicitis assequi non erubescunt; hinc publicum exhauritur ærarium, graui ære alieno Vniuersitates implicantur, inanibus pompis, & ostentationibus dilapidantur bona. Quibus malis salutare remedium, medelamquæ attulit Clemens Octauus, *e* ut diximus, Imperatorum quoque Sanctiones imitatus, qui superuacaneos, & inanes sumptus rescandos duxerunt, *f* ut Petrus Rebuf. *g* obseruat. Quid autem in præcitata Constitutione Clemens edixerit, breui compendio ex infra dicendis agnosce.

Quilibet Ciuitas, & Vniuersitas quæcumque Apostolicæ Sedis Dominio temporali subiecta, nec etiam Bononia, Beneuentoque exceptis, dati, & accepti libellum (Tabellam vocant) quolibet anno conficiat: hic redditus omnes ordinarij, & extra ordinem publici referantur; è regione verò sumptus pariter omnes ordinarij, & extra ordinem, vtilis, aut necessarij describantur, ita tamen ut qui certi, & ordinarij fuerint, certa quoque summa exprimentur, qui verò incerti, & extra ordinem, in aliquam annalem summam, quæ toto anni circulo excedi nequeat, taxentur, & pro rei indigentia sigillatim ex vniuersa summa sic taxata necessaria portiones à toto Consilio, Præsidente, Governatore, aut Prætoris præsentem, infra annum detrahantur. *h. i.*

A prædictis quoque locorum Officialibus curadum est, ut quolibet anno hic libellus, seu tabella Romam transmittatur, ab hac sacra Congregatione confirmanda, expunctis inde ijs impensis, quæ præter, aut contra hanc Clementinam Constitutionem

a lib. 2. politic. cap. 3.
b in l. 2. §. naturale, C. quond. & quib. quarta pars lib. 10.

c tract. de Magistrat. in prelude l. 7. ff. quod cuiusq; vniu. nom.

e in Constit. 10. Bullar. nou. tom. 3. pag. 8.
f l. vnic. C. pub. lit. lib. 12. & l. vnic. C. de salg. hospitib. eod. lib.
g tract. de panis sericis, n. 22.

nem etiam ex Statuto, vel consuetudine antiqua fieri solebant; gratis tamen omnia ab Officialibus præstanda. §. 1. 3. & 4.

Hic autem non inutile erit obseruare, huius Constitutionis executionem fuisse primo loco commissam Eminentiſſi Cardinali Camerario, ac generali Camera Apostolicæ Theſaurario, vt legitur in §. 3. & alibi sæpe; ideoquæ dicitur, tabellas ab Officialibus locorum conficiendas, & pro prima vice Romam transmittendas, à prædictis Cardinali Camerario, & Theſaurario inspiciendas, corrigendas, & approbandas, ac demum expunctis inde impensis superuacaneis, ac retento exemplo penes Cameram Apostolicam, gratis infra decem dies ad easdem Vniuersitates remittendas.

Postquam verò idem Pontifex pro eiusdem Bullæ, seu Constitutionis executione S. R. E. Cardinales Antonium Mariam Saluiatum, Marianum SS. Marcellini, & Petri Card. de Camerino nuncupatum, ac Alexandrum S. Laurentij in Damaso Diaconum Card. Montaltum delegit, vt legitur in alia eius Constitutione, a neque Cardinalis Camerarius, neque Theſaurarius generalis tabellarum curam habuerunt, sed tota ad prænominatos Cardinales, & Congregationem redacta fuit. Quæ quidem Congregatio non modicum habuit incrementum Paulo Quinto sedente, vt eius Constitutionem b legenti notum erit: quàmuis sub eodem Pontifice introductum fuerit, vt ab Illustris. quoque Theſaurario generali subscribantur tabellæ, & omnium primus fuit Iacobus Serra Ianuensis inter Senatores Vaticanos postmodum relatus. Sed ad Constitutionem, & quæ in ea continentur, breuiter enarranda reuertamur.

Post approbatum libellum, seu tabellam, & ad ipsas Communitates remissam, hæc nedum in Archiuio, sed in publico aliquo loco pro foribus aulae, vbi publicum habetur Consilium, affigatur, & perpetuò retineatur. §. 5.

Vbi autem tabella confirmata, & approbata fuerit, illius mutatio, seu quæuis, præter in ea contentam, expensa penitus interdicitur; si quis contrarium attentauerit, tanquam indebitè ablatum ad restitutionem compellitur. §. 6.

Id autem vt accuratius ferretur, Officiales Communitatum dimisso officio de administratis syndicentur, & indicem debitorum Gubernatoribus tradant, & vbi dies solutionis cesserit, per Communitatis ministros ad soluendum cogantur. §. 7.

Quod superest deductis expensis, in extinctionem æris alieni, si adsit, vel in Annonam subleuandam, vel pro Monte Pietatis, vel in recuperationem bonorum, & iurium, vel denique in emptionem immobilium, cum interuentu Officialis, & Fisci erogetur. Si verò in Monte Pietatis deponatur, ea conditione concipiatur depositum, vt liceat Communitatibus illud quandocumque ad prænarrata exequenda repetere, & consequi. §. 8.

Cuiusvis loci Fiscus ad reddendam rationem Communitatis Officiales cogat coram Gubernatore; si quid fraude, vel negligentia commissum inuenerit, ad restitutionem, damnaquæ sarcienda compellat; pœnarum quoque exactio cum retentione quartæ partis eidem Fisco permittitur. §. 9. Quod etiam à Diocletiano, & Maxim. Imperatoribus sancitum legimus, c & à Gordiano Imperatore: d sed quomodo fiat hæc rationis redditio, docet Auendan. e videndus.

Neque etiam Gubernator, & Fiscus, si negligentes in eorum munere exercendo, & ab hac Constitutione iniuncto, extiterint, à pœnis, & multis, damnorumquæ refectione immunes erunt. §. 10.

Nullam mercedem, siue munus, etiam laboris prætextu, Gubernatores, alijque Ministri pro syndicato, pro sententia, pro libelli confectione, & similibus recipiant, si secus, tanquam huius Constitutionis violatores subijciantur pœnis. §. 11. Nam vt Iustinianus f ait. Sumentem administrationem præ omnibus alijs mundas seruare Deo, Principi, & Legi manus, & nullum contingere lucrum, neque maius, neque minus, neque captiosum quoddam contra subiectos facere negotiationi, sed contentum esse solis à Fisco ministratis & c.

Bona Communitatum, & iura contra formam Constitutionis Sixti V. g alienari, latè sumpta alienationis vocabuli interpretatione, penitus interdictum, vetitumquæ est. §. 12. Ad cuius rei vberiore intelligentiam, videndus erit Nicolaus Loseus: h habes etiam Leonis Imperatoris i sanctionem, qua cautum est. Si rerum ad Ciuitatem pertinentium venditio fiat in Vrbe, hanc nisi Imperiali auctoritate faciendam

a immediatè post
Const. 10. bullar.
nou. to. 3. pag. 12.

b Const. 38 alias
25. d. Bullar. &
tom. pag. 227.

c l. 2. C. de ad-
min. ver. pub. lib.
11.

d l. 1. in fin. C. de
peric. nomin. de
lib. 11.

e de exequon.
mand. par. 2. cap.
10. nu. 29. & seq.

f in Auth. de
mand. Princip. in
prin. vers. oportet
igitur.

g Const. 42. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 545.

h tract. de iure
vniuers. par. 3.
cap. 5.
i l. vl. C. de vend.
reb. Ciuic. lib. 11.

ciendam non esse, in Prouincijs verò presentibus omnibus, seu plurima parte tam curialium, quam honoratorum, & possessorum Ciuitatis, ad quam res predicta pertinent, propositis sacrosanctis Scripturis singulatim vnumquemque eorum, qui conuenierint, iubemus sententiam, quam putet utilem Patria sua designare, vt ita demum decreti recitatione in prouinciali iudicio interueniente, emptor competentem possit habere cautelam: hætenus Imperator Leo; sed vide omnino integrum titulum de præsidij Decurionum sine decreto non alienandis. *a* Hodie verò in Ecclesiastica Ditione si bonorum Vniuersitatum alienatio facienda est, non aliter quam hac sacra Congregatione consultata, & licentia in scriptis obtenta, validitatem, & robur obtinet; atque solemnitatibus istis renunciari, aut remitti non posse scribit Afinius. *b*

Adde etiam, Communitatum, & vassallorum obligationes, quæ sub alienationis vocabulo continentur, si constet, dominorum contemplatione celebratas, & initas fuisse, nullas omnino, & irritas esse, & dominos teneri ab obligationibus pro eis factis releuare, ac liberare vassallos, nec non pecunias solutas restituere, prout à Pio IV. sancitum habes, *c* etiam si instrumenta Cameraii obligatione vallata sint, & ad sit clausula, *principaliter, & in solidum &c.* §. 3.

Legati, seu Oratores etiam sumptibus proprijs ab Vniuersitatibus ne mittantur. Agentes, & Procuratores in Vrbe, præterquam ad necessariam litium prosecutionem, non retineantur: si verò mittendi Oratores ad Urbem necessitas urgeat, ab hac sacra Congregatione petenda, & in scriptis obtinenda erit licentia. *d*. 12. Quod etiam à Sixto V. vetitum habes. *d* Cuius rei rationem colligere fortasse poterimus ex ijs, quæ Iustinianus Imperator Triboniano Quæstori scripsit *e* in hæc verba *Non permittere ex negligentia alicuius Præsidis de Prouincia quemquam ad hanc currere felicissimam Ciuitatem, & nobis molestum esse. Scito namque quia si quis veniat, & aditionem nobis faciat, & à nobis interrogatus, si prius te adiit, deinde dicat adiisse, & quod iustum est, non impetrasse, & hoc verum inueniamus, in te indignationem conuertemus: si verò cum te non adierit, venire ad hanc Regiam præsumpserit Ciuitatem, & remitemus eum cum omni correctione, & responsum non dabimus:* hæc Iustinianus. Verùm Sixtus V. *f* aliam affert rationem, ne scilicet Communitates, seu Vniuersitates sumptibus minimè necessarijs nimium grauari contingat.

Quod autem dicitur, Agentes in Vrbe retinendos non esse, de extraordinarijs intellige, nam eodem Clemente Octauo sedente sex in Vrbe continuo permansuri Prouinciales Agentes, ita ut quælibet Prouincia proprium agnosceret, & haberet, constituti fuerunt, deinde ad duodecim aucti, vt si inter Communitates, quod non raro contingit, similitates, & dissidia exoriantur, non idem sit in eodè iudicio actor, & reus: Quàmuis hæc Sacra Congregatio pluriès declarauerit, Agentes ad negocia, non ad lites constitutos esse.

Munera, & dona quæcumque, nedum ex publicis ærarijs desumpta, sed neque per voluntarias inter ciues collationes collecta, quibusuis personis, etiam Legatis, Vicelegatis, & alia quacumque temporali, vel ecclesiastica, etiam Pontificali Dignitate fulgentibus, nec Cardinalibus ipsis exceptis, mittere, aut largiri fas est, quàmuis hospitij, transitus, vel primi ingressus prætextu fiat. *g*. 14. Quod attinet ad munera Officialibus largienda, Pauli II. Constitutionem legito; *g* ecclesiastica quippe Censura innodantur tam dantes, quàm accipientes munera etiam exculenta, & poculenta, quæ biduo consumi nequeunt, & restitutioni sunt obnoxij; & ex eo tantomodò excipiuntur Cardinales, quia in sacro Consistorio Summo Pontifici promiserunt huiusmodi munera non recipere, vt in *h*. 1. Sed videnda quoque, est Bonifacij Octauij Sanctio, *h* quæ prohibet quidem iudicibus munera recipere præter esculenta, & poculenta mera liberalitate oblata, & quæ paucis consumi possint diebus; vbi glossator *i* affert Vlpiani responsum ita conceptum. *k* Nam valde inhumanum est à nemine accipere, sed passim, vilissimum est, & omnia, auarissimum. Quænam verò in hoc seruanda sit lex, Modestinus docet *l* in hæc verba. Plebiscito continetur, ne quis Præsidium munus, donumue caperet, nisi esculentum, poculentumue, quod intra dies proximos prodigatur: quæ tamen hac nostra Constitutione prohibita quoque videntur in *o*. 15. ibi. Vel pro congiarijs, missilibus, aut muneribus publicis, seu etiam cibarijs, esculentis, & poculentis, epulis, commestationibus,

a l. 1. 2. & 3. C. de præd. decur. sine decret. non alien. lib. 10.

b in tract. de execution. §. 5. cap. 13. num. 2.

c Const. 18. Bullar. nou. tom. 2. pag. 28.

d d. Constit. 42. §. 8. Bullar. nou. tom. 2. pag. 545. e in Aush de Princip. §. sic tibi quoque.

f d. Const. 42. §. 8.

g Const. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 327.

h in c. Statutum §. in super, de re script. in 6. & ibi glo. ac scribentes. i in verb. consumi.

k in l. solet, ad fin. ff. de off. Proconf.

l l. plebiscito, ff. de offic. præsid.

aut computationibus populo, aut Magistratibus, vel Officialibus ultra eorum salaria, & emolumenta de iure, vel ex laudabili consuetudine debita largiendis &c.

Verum Clemens Octauus ea potissimum intentione hanc, de qua loquimur, Bullam edidit, ne Communitates inanibus prægrauentur sumptibus, & ideo quid modicum, poculenta, & esculenta quoque donare vetuit. Sed alia videtur fuisse ratio Pauli II. & aliorum in promulgandis, quas retulimus, Sanctionibus, ne scilicet muneribus, & donis allecti iudices, priuata gratia, & factionibus potius, quam iustitiæ studeant, a Vbi ergo hæc præsumptio cessauerit, prout cessare in modicis scribit Tiraquellus, b rigor quoque Paulinæ Constitutionis, & ecclesiasticæ Censuræ cessabunt, teste Nauarro. c

Nec puellarum dotes, studentium alimenta, spectacula etiam pia, & intra Ecclesias edi solita, vel aliud quodcumque pium opus charitatis, seu elemosynæ prætextu, in libello, seu tabella non descripta permittuntur; nisi tamen re ipsa pro Diuino cultu, & veris Christi pauperum indigentibus de consilio, & consensu Ordinarii, vel pro ijs tantum pijs ludis publicis ex inueterato vsu permissis, & in tabella descriptis fiant. §. 15. Vide Auenda. d Sed quæsitum aliquando fuit, an ex dispositione huius Bullæ sublata sint elemosynæ, quas Ciuitates dare solebant Ecclesijs, & Religiosis viris, quæque in tabella sint omisæ? & non esse sublatas Bartolus videtur velle, dum ait, e non posse per Statutum tolli elemosynas quolibet anno Religiosis viris dari solitas; & Innoc. III. Sanctionem f affert in hæc verba. *Quidam laici laudabilem consuetudinem erga Sanctam Ecclesiam pia deuotione fidelium introduxerunt ex fermento hereticæ prauitatis nitantur infringere, sub pretextu canonice pietatis; quapropter super his prauas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines precipimus obseruari &c.* Et hoc idem Valen. & Martian. Imperatores Palladio Præfecto Prætorio scripserunt. g *Et quia (inquit) humanitatis nostra est egenis prospicere, ac dare operam, ut pauperibus alimenta non desint, salaria etiam quæ sacrosanctis Ecclesijs in diuersis speciebus de publico hæcenus ministrata sunt, iubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus imminuta præstari, liberalitatemque huic promptissimam perpetuam tribuimus firmitatem &c.* Sed Paulus de Castro h non approbat, imò miratur de illatione; quam ibi facit Bartolus, quia sicut Communitas potuit Statutum facere, ita potuit tollere; & pro opinione Castrensis alios Doctores congerit Curtius: i Menochius, k tamen Bartoli sententiam videtur amplecti. Vt autem hæc Doctorum variæ opiniones tollantur, Congregatio hæc nostra assollet, vbi elemosynæ non sint in tabella descriptæ, & de nouo fieri petantur, ita licentiam Communitatibus impartiri, vt ad certum, & determinatum tempus fiant, quo elapso, si denuò petantur, non sub priori forma, sed cum aliquali temporis, & quantitatis largiendæ variatione permittantur, ne scilicet ex vniformitate actuum inducatur consuetudo, ad tradita per Gail. l & alios multos.

Debitores, literas habentes, bonorum occupatores, quiuè rerum publicarum administrationem gesserint, absque eo quod rationem reddiderint, ad Officia publica non admittantur, nec eligantur, si secus, electiones, & admissiones irritæ, & nullius roboris existant: Gubernatoribus, aliisque Officialibus id agere; & inquirere negligentibus, contra præsentis literas transgredientes inflicta pœnæ sunt irrogandæ. §. 16. Habes etiam Antonini Imperatoris m Sanctionem contra Reipublicæ debitores in hæc verba. *Non prius debitorem Reipublicæ honorem in Reipublica subire, quam id, quod debere consliterit, conuentus exoluerit, tam meis, quam diuorum Principum Constitutionibus declaratur &c.* ad cuius legis interpretationem Lucam de Penna, & Ioannem de Platea consule

Locationes, quas etiam affectus vocant, cum idoneis fideiussoribus, & cū expressa prohibitione cuiusuis defalcationis ex quocumque casu petendæ fiant; itaut etiam si hoc pactum omittatur, tacite tamen inesse intelligatur, sublata quibusuis iudicibus, etiam S.R.E. Cardinalibus, aliter iudicandi facultate, vt in §. 17. Alia de locatione rerum publicarum petenda erunt à Nicolao Lofeo. n Et has locationes ad licitationem deducendas esse, vt qui licitatione viderit, hic habeat, pluribus in locis à iure cautum habes, præsertim in Pandectis. o Atque hæc nostra Constitutio ita faciendum præcipit in hoc §. ibi. *Statuimus, & iubemus*

a in proemio d. Bullæ Pauli II.
b tract. de iud. in reb. exiguis ferend. vers. 82. & seqq. c in comment. Const. de datis, & recepte sub nu. 20.

d de exequen. mandat. par. 2. cap. 10. nu. 21. 27 & alibi.

e in l. priuilegia. nu. 3. C. de sacros. Eccles.

f in c. 42. ad A. postolicam, de simon.

g in d. l. priuileg. vers. & quia, C. de sacros. Eccles. h in d. l. priuileg. nu. 3. vers. ultimo Bart.

i ibi in litera B. k ad Bart. loco cit. sub litera I.

l pract. obseru. lib. 2. obseru. 31. nu. 7.

m l. 1. C. de debitor. Ciuit. lib. 11

n tract. de iur. uniuers. par. 3. cap. 7. o tit. de pub. & vectigal.

iubemus omnino seruatim seruandis, atque adhibitis solemnitatibus, qua de iure, aut cuiuslibet loci Statuto, vel consuetudine requiruntur &c. Consuetudo autem est in ecclesiastica Ditione, vt accendatur candela, & quousque fuerit accensa, licitum sit publicanis, alterum ab altero licitando vinci, vt qui vltimus in extinctione candela fuerit, consequatur; afficiendo etiam eos spe lucri certae portionis pro quolibet scuto promissa, & ab vltimo licitatore lucranda. Qui tamen locandi modus Nauarro non placet, dum ait. *a Orandus item est Deus, vt etiam parcat illis, qui redditus suos quammaximo possunt pretio locant, in auctiōibus publicis allicientes ad augenda pretia pollicitationibus, & donarijs incrementorum, & dilationibus solutionum, & adigentes conductores acere renunciationes iurium casuum fortuitorum, nulla ratione habita, an pretium, quod eis promittitur, superet iustum, an non, neque quod diminuit pretium iustum adiectio earum renunciationum, cum proventus illi minoris valeant cum onere prefatarum renunciationum, quam sine illo.* Hæc Nauarrus videndus; sed pro validitate harum venditionum scribit Auend. *b*

B Depositarij, & exactores reddituum Communitatum ad exercendum officium non admittantur, nisi prius arbitrio Gubernatoris, siue Officialis locorum, & in publicis Consilijs approbandam idoneam dederint cautionem: si secus actum fuerit, Gubernatores, Officiales, & Consiliarij pœnis in Bulla contentis puniantur. *g* 18. Quibus quidem correspondet Dioclet. & Maxim. Imperatorum Sanctio *c* in hæc verba. *Contra eos, qui Rempublicam administrantes, per Officij necessitatem sub conditione relictis fideicommissis satis accipere debuerunt, quanti Reipublica interest satis non esse acceptum, dirigendam esse actionem perspicitis &c.* Sed quomodo hæc conclusio sit intelligenda, declarat Gordianus Imperator: *d* at plenius hæc re agit Lofeus videndus. *e*

C Exemptiones quæcumque, & immunitates ex quacumque causa, etiam legitima, & de iure debita, seu permessa, qualis ob numerum duodecim filiorum, & quacumque occasione, etiam sub prætextu tituli onerosi à Communitatibus concessa reuocantur. *g* 19. Quod attinet ad immunitatem ob numerum duodecim filiorum, hæc nõ tollitur in totum, sed restringitur ad disposita in Constit. Pij IV. *f* Et sacra hæc Congregatio sæpius declarauit, hæc immunitatem non suffragari quoad solutionem onerum Cameralium, sed pro particularibus tantum oneribus, à Communitatibus pro suis indigentibus impositis. *g* Sed in quibus ex dispositione iuris hæc immunitas ob numerum duodecim filiorum suffragetur, satis abunde scripserunt Mysingerius, *b* & Thesaurus *i* videndi.

Quicquid in contrarium à Communitatibus in posterum attentatum, gestumue fuerit, irritum, & inane decernitur. *g* 20.

D Et præter restitutionem, damni quæ refectionem, qui inter alios ciues supereminet, non contradixerint, & pro viribus, ne huiusmodi præiudicialia fiant, sese opposuerint, honoribus, ac dignitatibus, atque officijs priuentur, & in duplum illati damni damnentur; si qui minus soluendo fuerint, exilij, vel carceris ad triennium pœna plectantur; qui solum consensum tacite, vel expresse præstiterunt, si habeant in are, tantundem persoluant, sin minus, in corpore luant, prout Superiorum arbitrio expedire videbitur. *g* 21. & hæc decisio iuris assistentiam habet, vt videre est apud Nicolaum Lofeum. *k*

E Promittentes, dantes, recipientes, aut paciscentes aliquid pro gratia, vel iustitia obtinenda à quouis iudice ecclesiastico, siue laico, in Vrbe, vel extra eam, contra formam, & casus in hac Constitutione contentos, pœnis in Constitutionibus Bonifacij VIII. *l* & Gregorij XIII. *m* ac censuris contentis innodantur, & subiiciuntur. *g* 22. Et est notandum, prædictas Bonifacij, ac Gregorij Constitutiones habere tantummodò locum in spiritualibus, idest in gratia, vel iustitia impetrata à Papa, vt Papa, non autem in temporalibus, in ijs scilicet, quæ à Papa tanquam à Rege impetrantur; quia ita distinguit Nauarrus, *n* duplicem scilicet personam in Papa considerans. Cum autem Clemens VIII. in hac Constitutione loquatur vt Rex, quia Communitatibus, & hominibus Ecclesiasticæ Ditioni subiectis legem dixit, & pœnas, censurasque prædictas innouauerit, vtique Nauarri distinctio non habebit locum, sed in quibusuis causis tam spiritualibus, quam temporalibus censurarum incurfus aderit. Quod etiam ex apertis verbis ipsius Constitutionis innotescit, ibi. *Non solum apud Sedem Apostolicam, sed in quibusuis Tribunalibus, & eorum quibuscumque iudicibus, etiam laicis abina Vrbe, ac t. am in Romana Curia, quam extra eam in quibus-*

a in Comment. de vsur. notab. 12. nu. 27. & 28. vs. que ad 30.

b de execution. mand. par. 2. cap. 12. nu. 12. vers. circa quod est notandum, c. l. 2. C. de administr. rer. pub. lib. 11.

d in l. 1. C. de per. ric. nomin. lib. 11. e tract. de iura. uniu. par. 3. cap. ult. per tot.

f Const. 72. Bullar. nou. tom. 2. pag. 103.

g in causa Vrbe. uetana cum D. Io. Francisco de Cernaia die 15. Aprilis 1609. h. centur. 4. obseru. 70. i. decis. Padem 257.

k de iure uniu. uersit. par. 1. cap. 3. nu. 98. Abb. in c. 1. nu. 13. de his que sunt à maior. par. capit. Palcos. de sac. consil. consil. par. 4. q. 110. col. 4. luerà C. Felin. in c. nonne. nu. 18. de presump.

l Const. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 139.

m Const. 24. d. Bullar. tom. 2. pag. 391.

n in Comment. ad præd. Greg. Consil. notab. 17. sub nu. 29. vers. ex quibus inferitur.

libet temporali Ditioni nostra mediata, vel immediate subiectis Prouincijs &c. Orandus igitur erit Deus Omnipotens pro ijs, qui res publicas gerunt, magistratus, officia, & administrationes rerum Vniuersitatum ambiunt, ne in laqueos incidant diaboli, & in profundum demergantur. Et si huiusmodi officia, ac dignitates iurisdictionem annexam habeant, & pro illis impetrandis pecuniam dederit, vel promiserit, aut pactus quis fuerit, penas omnes tam Imperiali, quam Pontificio iure iniunctas incurret ex Pij V. Sanctione, a qua ad vltimum quoque supplicium extenditur; & auget in hoc Archad. & Honor. Imperatorum ad Pompeianum rescriptum, b quo cautum est, vt pena deportationis plestantur, qui bis eundem magistratum peterent; hanc tamen legem saepe latam, & saepissime abrogatam docet Paulus Manutius; c ad saturitatem vero videndi sunt Alexan. ab Alex. d & sibi Tiraquel. ac post eos Decianus, e qui de ambitu, ac de legibus contra ambitum latis non minus doctè, quam eruditè scripsit.

Huius Constitutionis executio ab omnibus inuiolabili lege seruanda est; in Vrbe tamen licet Camerario, & Thesaurario commissa in §. 23. legatur, in eorum locum hanc nostram Congregationem subrogatam fuisse, eiusdem Clementis, & Pauli V. literæ demonstrant, quod ex iam dictis, & infra quoque dicendis manifestum erit.

Communitatum debitores manu regia, sola facti veritate inspecta, quacumque inhibitione, siue impedimento non obstante, ad soluendum cogantur. §. 24. Quod vero ad inhibitiones attinet, licet Cardinalis Camerarij, Auditoris Camerae, vel cuiusvis alterius iudicis non sint attendendæ, vbi tamen in vim Commissionis manu Papæ signatæ concessa fuerit inhibitio, vtiq; seruanda erit, vt eidem Clementi placuit. f

Minus etiam sunt attendenda statuta, consuetudines, priuilegia quacumque etiam iuramento firmata, imò nec Apostolicæ Constitutiones huius nostræ Bullæ executionem retardantes, & impediens. in §. 25.

Vt autem in ea contenta omnibus innotescant, in valuis Basilicarum S. Ioannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum, & acie Campi Floræ publicari, affigi, eiusque exemplum dimitti idem Pontifex imperat. in §. 26.

In libris Statutorum cuiuscumque Ciuitatis, Oppidi, & Vniuersitatis Sedi Apostolicæ immediate, vel etiam mediate, si, & postquam illam acceptauerint, Clementina hæc Constitutio describenda erit; quotannis alta, & intelligibili voce in Consilijs publicis bis saltem in anno legatur; locis publicis omnibus patentibus perpetuo retineatur affixa, vsu, vel alio casu consumpta renouetur; penis inhabilitatis, & priuationis officiorum, & corporis etiam afflictiuis contrahentibus iniunctis. §. 27.

Gubernatores, ceterique omnes officiales, & Magistratus priusquam ad Officium exercendum admittantur, contenta in hac Constitutione seruaturus sese iuramento adstringant. §. 28.

Post triginta dies ab ipsa publicatione inchoandos teneantur omnes, ac si personaliter intimata fuerit, illam seruare. §. 29.

Eiusdem Constitutionis transumptis etiam impressis, manu notarij publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate constitutæ munitis plena fides adhibeatur. §. 30.

Hactenus de contentis in Bulla Boni regiminis vulgò dicta; sequuntur modò aliæ eiusdem Clementis literæ, g quibus pro executione præmissorum, & nonnullis alijs infra dicendis deputantur S. R. E. Cardinales Antonius Maria S. Mariæ de Pace Saluiatus, Marianus SS. Marcellini, & Petri de Camerino, Alexander S. Laurentij in Damaso Montaltus. His igitur Eminentiss. aut duobus saltem ex ipsis coniunctim procedentibus, vt priuatiuè quoad omnes alios iudices quacumque dignitate, vel auctoritate fungentes, etiam S. R. E. Cardinalem Camerarium, Vicecamerarium, Thesaurarium generalem Camerae Apostolicæ, eiusque causarum generalem Auditorem, causas tam laicorum, quam clericorum, etiam Cardinalatus honore fulgentium; nec non vniuersitatum, societatum, congregationum, Collegiorum tam virorum, quam mulierum monasteriorum, hospitalium, Ecclesiarum, piorum locorum, quocumque priuilegio, immunitate, vel exemptione sussultorum, in quibus de Communitatum interesse tam agendo, quam excipiendo, vel ipsa Communitates actrices, vel reæ fuerint, manu regia, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, substantialibus etiam terminis non seruatis, cognoscendi, audiendi, ac terminandi; iudicibus qui-

buis

a Constat. 140.
bullar. nou. tom. 2.
pag. 350.
b l. vnic. C. ad
leg. iul. de ambitu

c de legib. Ro-
man. l. 43.
d lib. 3. cap. 17.
genial. dier.
e tract. crim. lib.
8. cap. 21. §. 22.

f in literis editis
post bullam, eod.
bullar. impress.
pag. 12 §. 2.

g in eod. bullar.
nou. tom. 3. pag.
12.

busuis sub censuris, alijsuè pœnis inhibendi; inhibitiones quascumque, & quarumcumque Commissionum Apostolicarum, non tamen Sanctissimi D. Papæ signatarum, moderandi, ac reuocandi; & mandata quæcumque relaxandi, appellationibus, & reclamationibus non obstantibus exequendi, facultates plenissimas attribuit. §. 1.

A Bona debitorum in executione ad instantiam Communitatum capta vendendi, & auctiori subijciendi, & si intra breuem terminum emptor non fuerit repertus, consanguineos, atque affines proximiori gradu dictis debitoribus coniunctos ad illam emenda, prout in bonis ex delicto confiscatis, & publicatis, cogendi, vt est Sixti IV. Constitutio, a & in præmissis suas communicandi facultates Legatis scilicet, Vicelegatis, & alijs Præsidibus permisit. §. 2. Huc vsque Clemens VIII.

a inter Constit. Provinciae Marchie impressa lib. 1. pag. 21.

B Verum Paulus V. ab eodem Clemente inter Vaticanos Senatores, & purpuratos Patres ascitus, atque in Pontificali Dignitate Successor, quanta ex iam à predecessore sancitis Ecclesiastica Ditionis Communitatibus, & Vniuersitatibus utilitas euenerit, agnoscens, & in dies magis, magisque noua illis euentura bona confidens, si Congregatio hæc nedum quibus instituta fuerat principijs, & fundamentis, retineretur, sed nouis quoque privilegijs, facultatibusque, & præstantissimorum virorum in decidendis causis, sententijsque ferendis exornaretur assistentia, præter Marianum SS. Marcellini, & Petri Cardinalem de Camerino, qui, vt iam vidimus, prima huius Congregationis fundamenta iecerat, hos alios S. R. E. Cardinales addidit, Octauium S. Sabine Bandinum, Dominicum S. Honuphrij Tuscum, Dominium Gimnasium, Innocentium S. Thomæ in Parione Bubalum Presbyteros Cardinales, & Bartholomæum S. Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem Cæsium; quibus quidem causas omnes ciuiles, & criminales, meras, & mixtas ad Communitates, & Vniuersitates ecclesiasticæ Ditioni mediatè, vel immediatè subiectas, tam actiue, quam passiuè pertinentes, per se ipsos, vel alios ab eis delegandos audiendi, & decidendi facultates attribuit. §. 1. & 2.

b const. 38. alias 25. Bullar. nou. tom. 3. pag. 227.

C Pro faciliiori verò negociorum huiusmodi expeditione, Prælatos, aut alias personas iurisprudentia præditas, ab ipso Pontifice approbandas in eorundem Cardinalium Consultores adhibere; nec non aliquem ex illis, aut alium idoneum eis beneuolum in huius Congregationis Secretarium deputare permisit. §. 3.

Innouatisque facultatibus à Clemente concessis, si criminalium causarum cognitio habenda erit, dummodo sententias sanguinis per se ipsos non ferant, irregularitatis, aut ecclesiasticarum censurarum notas non incurrunt. d. §. 3.

Quæ verò à maiori parte in ipsa Congregatione præsentium decreta, & resoluta fuerint, plenam obtinent firmitatem, & plenariæ executioni demandanda erunt. §. 5.

D Verum ex generalitate verborum in præmissa Constitutione contentorum cum nonnullæ essent exortæ difficultates, & quædam etiam commissa viderentur, quæ ipse Pontifex committendi intentionem non habuit.

D Alijs literis e idem Paulus declarauit, eas tantummodo causas ciuiles, & criminales, meras, ac mixtas huic Congregationi vt supra commisisse, quæ ad earundem Communitatum redditus, & prouentus (exclusis maleficiorum pœnis) quomodolibet pertinent, & spectant, & in futurum spectabunt, ac pertinebunt.

c post præmissa const. 25. impressis d. Bullar. 6. pag.

Rationum quoque, & computorum redditiones non solum administratæ Annong, sed quarumcumque rerum, pecuniarum, & bonorum, earundem Communitatum interesse respicientium, per se ipsos, vel alios ab eadem Congregatione delegandos cognoscere valent. §. 1. & 2.

E Sed quoniam, vt supra tetigimus, literæ omnes, expeditiones, & ordinationes quæcumque ab ipsa Congregatione emanatæ, manu, sigilloque Eminentiss. Card. Præfecti firmantur, ne de illius facultatibus dubitari contingat, literæ Apostolicæ, quas in forma Breuis appellant, expediri solent, præmissa omnia tam in Clementis VIII. quam Pauli V. Sanctionibus expressa continentes, & Cardinalibus ipsis Præfectis diriguntur; ita enim in personam Petri tit. SS. Ioannis, & Pauli Presbyteri Card. Aldobrandini à Clemente VIII. Scipionis tit. S. Chrisogoni Presb. Card. Burghesij à Paulo V. Ludouici S. Laurentij in Damaso Card. Ludouicij à Gregorio XV. & Eminentiss. D. Francisci Sanctæ Agathæ, nunc Sancti Laurentij in Damaso Vicecancellarij Cardinalis Barberini à san. me. Urbano Octauo seruatum fuisse scimus, & vidimus.

Sed

Biblioteca Universitaria
CANTABRIGIA

Sed quoniam harum Constitutionum Commentaria quædam præ manibus habemus, quæ, Deo dante, dum per tempus, & angustias quibus nunc premimur, licebit, in lucem dabimus, quæque Curialibus, ac Dominis meis Collegis Agentibus Prouincialibus non iniucunda (ni fallor) erunt, ne breuitatem, quam nobis in hoc opere asciimus, sociam deseramus, nunc plura non addam.

CONGREGATIO XVI.

Pro Vijs, Pontibus, & Aquis curandis.

Viarum, pontium, & aquarum curaciones, munitiones, & restitutiones antiquis Romanis maximæ curæ fuisse innumera testantur monumenta à Panuino, a & alijs relata; in primis verò legem Semproniam de vijs Italia à Caio Sempronio Gracco Tribuno plebis, q. Cæcilio Metello Balearico, Tito Quinctio Flaminio Consulibus anno ab V.C. 630. (siue vt Haliandro placet 631.) latam, vt viæ in Italia muniuntur, sternerentur, lapidibus milliaria discernentibus notarentur, pontibus instruerentur, Ioannes Rosinus scribit; b sed magis apertè loquitur Plutarchus c his verbis. *In viarum autem refectione præcipuam adhibuit solertiam, cum utilitatis, tum pulchritudinis, venustatisque rationem habens: ducebantur ea rectæ per regiones, & partim lapide ab hoc caso, & dolato, partim congestis arenarum cumulis insternebantur, cauites implebantur, quia cum vallibus, aut torrentibus interrumperentur, pontibus iungebantur, & ab utraque parte eandem nocte altitudinem spectatu admodum pulchræ erant; porro singula milliaria dimensa diligenter lapideis columnis distinxit; alios quoque lapides utrinque ad viam haud procul à se inuicem disposuit, quorum in conscendendis equis usus vicem serui in equum attollentis præstaret.* Hæc Plutarchus.

Imperatores quoque non secundo loco hanc curam habuisse, de Augusto Tranquillus d hæc ait. *Quod autem facilius Vrbs undique adiretur, desumpta sibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas Triumphalibus viris ex manubiali pecunia sternendas distribuit.* De Vespasiano hæc leguntur. *e Vig operibus maximis munitæ sunt: tunc cauati montes per Flaminiam sunt pronò transgressu, quæ vulgaritèr pertusa petra vocitatur &c.* De Traiano Dio Cassius ita scribit. *Vias item muniuit, in quibus faciendis fortunas, aut sanguinem alicuius nunquam absumpsit.*

Porro viarum curandarum munus primò Censoribus à Senatu commissum est. Deinde cum Censores alijs rebus pro officio occupati huic muneri sollicitè vacare nequirent, ex S. C. alius Magistratus speciatim ob eam causam creatus fuit, & quatuor viri viarum curandarum appellati sunt Pomponio I. C. teste. f Postremò crescente viarum numero, cum hi quatuor non sufficerent, singulis, vel duabus, aut tribus, pluribusque vijs restituendis, sarcindisque, prout temporis necessitas exigebat, singuli ciues præpositi fuerunt, qui Curatores earum viarum dicebantur. Hinc tot viarum nomina ab illarum Curatoribus, siue Stratoribus dicta, vt Appia, quæ viarum Regina à Statio Poeta g vocatur

Appia longarum teritur Regina viarum.

ab Appio Romanorum Censore structa, & à se nomen dedisse scribit Procopius h his verbis. *Hanc Appius Romanorum Censor ante annos nongentos struxerat, & à se dederat nomen, longitudinem eius quinque dierum spatio vir expeditus possit emitti; ab Vrbe Roma Capuam pertinet, ea latitudine, vt duo currus ex aduerso obujs liberè que ant prævadere, & commicare: & est sanè hæc via præter ceteras spectabilis; siquidem Appius ex alia, & longinqua tunc, vt reor, regione excissos lapides, & hos quidem siliceos, ac suopte ingenio durissimos in hanc viam ueherdos curauit, quos planos deinde, ac leues reddidos, & quadratos incisione factos iunxit, & in ordine locauit, metalli nihil, vel alterius rei inferendo; sunt tamen ita connexi, & validè inter seherent, vt speciem visentibus præbeant, non coniuictos ita, sed congenitos esse: & quàmuis tot iam seculis atterantur assiduis plaustris, iumentisque, tamen neque serie sua vel minimum excunt, & dimouentur, neque franguntur, aut leuorem suam amittunt.* Hæc Græcus ille scriptor, à Lipsio, qui eiusdem verba diligenter exami-

a de Vrbe Roma, ubi de vijs extra Vrbe pag. apud me 117. & sup. pag. 59. & seq.
b lib. 8. cap. 34. antiq Roman.
c in vita Caij Gracchpag. apud me 633.

d in vita, cap. 30.
e apud Sext. Aurelium Victor. in vita Vespasian.

f in l. 2. §. post aliquor. ff. de orig. iur. & Rosino lib. 7 cap. 29. antiq. Rom.

g lib. 2. Syluar. Surrentinij Pollij
h lib. 1. de bello Gothor.

examinat, relatus a Flaminiam verò, quæ à Porta Flumentana, siue Flaminia initium habuit, & Arimino tenus producta, à C. Flaminio iterum Cof. ex hostium Gallorum, de quibus triumphauit, manibus, in censura, quam cum L. Paulo anno Urbis DXXXIII. gessit, stratam fuisse, post alios multos refert Panuinus: b quam postea ab Augusto, relictis alijs Triumphalibus viris desumptam fuisse, ex Tranquillo constare diximus; & in hac via multa quidem nedum sepulchrorum, sed alterius quoque ædificiorum generis ornamenta quamplurima fuisse, quæ hodie vetustate consumpta vix cognosci possunt, idem Panuinus obseruat, & antiquis comprobat monumentis, addens, ex hac parte Romana suburbia Otriculum vsque producta, & varijs ex vtraque parte ædificijs plena, tantaquæ frequentia, atque splendore exedificata, vt exterarum gentium Legati per suburbana venientes, longè ante Urbis Portas iam in ipsa Vrbe se esse existimarent; quod etiam Theodoricus Rex Simmaco scribens apud Cassiodor. c indicat his verbis: *Notum est, quanta laude in suburbanis suis Romam traxeris, vt quum illas fabricas intrare contigerit, aspectum suum extra Urbem esse non sentiat, nisi cum se, & agrorum amœnitatibus interesse cognoscant &c.* Verum siue barbarorum scuitia, siue temporum iniuria edificia diruta, & viam hanc imperuam euasisse, sub eodem Cassiodori tempore eius verba demonstrant, d dum ad Constantinianum scribens hæc ait. *Quocirca iter Flaminie riuis sulcantibus exaratum, hiantes ripas latissima pontium interiectione coniungite, oppressas margines platearum asperrimis syluis enudate &c.* & cum eodem morbo hac nostra quoque tempestate hæc via laboraret; Tybris enim elata fronte planitiem sub Malliani Oppido sitam, quæ olim quoque præterfluxisse narrant, & antiqua demonstrant vestigia, sua sub diuisione iterum supponere exoptans, pontem à Sixto V. inchoatum, à Clemente VIII. Mariano Perbenedicto Card. de Camerino nuncupato Curatore absolutum, iam iam declinabat, quando Urbani VIII. vigilantia debaccantium aquarum fluctus magna lignorum compage, compressit, nouaque aluei effossione intra statutos limites continuit: quod ex inscriptione in eodem restituta via loco posita, & marmore his verbis insculpta melius innotescit.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
TYBERIM VIA PVBLICA EVERSA
VETEREM REPETENTEM ALVEVM
NOVI EFFOSSIONE AD DEXTERAM DEDVCTVM
AGGERIS OBIECTVM
VALIDAQ. COMPAGE LIGNORVM
SVB PONTE QVEM DECLINAVERAT
CONTINVIT.
CONSERVATIONI PROSPICIENS
PENINSVLAM ADIACENTEM ATTRIBVIT.
ANNO SAL. MDCXXVIII. PONTIF. VI.

Præterea cum eadem hæc via ab illius fermè initio Otriculum vsque cum aquarum è Cælo cadentium, tum è vicinis erumpentium riuis copia, hyberno præsertim tempore cœnosa supra fidem, ruderibus obcœcata, saxis nullo ordine hinc inde deiectis, foueis quoque, præruptisque syluis denastata esset; quæ ex antiqua ad hæc nostra tempora silicibus strata remansit, quoad fieri potuit, restituta, reliqua verò multa confersa glæa, hiantes fluuiorum ripæ duobus pontibus non vulgari sumptu connexe publicæ, priuatequæ commoditati, testis ego pro munere, quo fungor, oculatus, non mediocritèr consultum, affirmare, & cum Tribullo e canere possim.

hic glærea dura
Sternitur; hic apta iungitur arte silex.
Te canit agricola, è magna cum venerit Vrbe
Serus, inoffensum retuleritquæ pedem.

At

a de magnit. Roman lib. 3. cap. 10

b de Vrbe Roma, ubi de via Flaminia pag. apud me 66.

c lib. 4. var. cap. 51.

d lib. 12. var. cap. 18.

e lib. 1. eleg. 7. ad fin.

a de antiq. iur.
Ital. lib. 1. cap. 26.
Et ult.

b de Vrbe Roma
ubi de vijs inci-
dentibus in Fla-
miniam, pag. 72.

c lib. 1 de Ponto.

d in Italia illu-
strata, ubi de hac
via.
e in sua Italia
antiqua lib. 2.
cap. 3. fol. 561.
tom. 1;

f in Itinerario
pag. apud me 168
g de Vrbe Roma,
ubi de vijs Au-
relij duabus,
pag. apud me 112
h lib. 5. epist. 31.

At non semper eadem via terenda est, cum multæ sint, quæ ad Urbem ducunt, & vt Cicero in Philippicis Sigonio referente a scribit, tres viæ sunt ad Mutinam, à supero mari Flaminia, ab infero Aurelia, media Cassia. De Flaminia satis dictum; si plura quis cupiat, Panuinum consulat. Per Cassiam, quæ mihi in Patriam reditus, ambulandum nunc est: hanc autem à Cassio, qui eam strauit, dictam fuisse, Sex. Pomponius est author, à Panuino relatus; b & à Flaminia extra Pontem Miluium diuiditur, & recta Sutrium, Vetrallam (forum Cassium ab eodem Stratore antea dictam,) Viterbium, Vulturnumquæ mittebat; deinde verò relicto Sutrio, & Vetralla à sinistris, in dexteram currens apud Ronciglione, & per Cimos Montes Viterbium ducebat, denique Urbano Octauo regnante, Sutrio restituta fuit, exinde Montem Flaconem, Vulturnum, S. Laurentium, Aquipendium &c. Sed hanc quoque Clodiam, vel Claudiam appellatam existimo ab Antonino Pio in suo Itinerario, dum eadem loca indicat per hanc viam transeuntibus; ait enim. *A Luca Romam per Clodiam. m.p. 239. Pistores. m.p. 25. Florentia. m.p. 25. Ad Fines, siue Casas Casarianas. m.p. 25. Aretio. m.p. 25. Ad Statuas. m.p. 25. Clusio. m.p. 12. Vulturnis. m.p. 30. Foro Cassij (hodie Vetralla) m.p. 28. Sutrio. m.p. 11. Baccanas. m.p. 21. Roma. m.p. 21.* Vbi notandum puto, Baccanas non esse locum, qui hodie idem nomen retinet; nam hinc Romam 14 tantum, non 21. m.p. designant: quapropter Antonini tempore Baccanas fortasse dicebantur, quæ nos hodie Montem roseum dicimus, hic enim, per 21. m.p. ab Vrbe distat. Comprobatur etiam, viam Clodiam, siue Claudiam eandem esse cum Cassia ex Ouidio, dum Claudiam quoque in Flaminiam incidisse scribit c his carminibus.

Nec quos pomiferis positos in collibus hortos

Spectat Flaminie Claudia iuncta via.

Verum si in obscuris diuinare fas est, præsertim in magna scribentium varietate, Cassiam fuisse arbitror, quæ ad Cassij Forum, nunc Vetrallam, ducebat (& hæc aliqua ex parte anno 1641. ab immortalis memoriæ Urbano VIII. restituta) quæ verò ad Forum Claudij, hodie Tulpha nuncupatum, Claudia erat via; sicut etiam Cimina, quæ ad Cimos montes pergebat, de qua satis obscurè loquuntur Blondus, d & Pilippus Cluuerius, e Hac enim parte Etruriæ, hodie Beati Petri Patrimonium appellata, has omnes vias fuisse colligit Panuinus ex antiqua inscriptione Auximate his verbis concepta.

C. Oppio. C. F. vel. Sabino Iulio Nepoti me. Vibio Sollemni Seuro Cos. adlecto à sacratissimo Imp. Hadriano Augusto: inter Tribunicios P. R. Peregri: Candidato Augusto Legato Prouin. Bæthicæ: Cur. Viar. Clodiæ, Annæ, Cassiæ, Ciminiæ, Trium Traianarum, & Amerinæ: Leg. Legion. XI. CL. P. F. Leg. Aug. P. R. P. R. Prouinciæ Lusitanæ Pro. Cos. Prou. Bæthicæ: Patrono col. Leonas: lib: Adrensus Patroni & in Dedic. Statuæ Colonis cenam dedit.

Aureliam quoque viam in Thusciam fuisse, Antoninus Pius f demonstrat, dum illam à Roma per Thusciam, & Alpes maritimas Arelatum vsque describit; eamquæ refert quoque Panuinus: g hæc autem ad Portum Centumcellarum ducit, vbi Traiani Imperatoris villam pulcherrimam fuisse Plinius 2. scribit h his verbis. *Villa pulcherrima cingitur viridissimis agris, imminet littori, cuius in sinu Portus velut amphitheatrum, huius sinistrum brachium firmissimo opere munitum est, dexterum elaboratur, in ore insula asurgit, quæ illatum vento mare obiacens frangit, tutumquæ ab utroque latere decursum nauibus præstat, assurgit autem arte visenda, ingentia saxa latissima nauis prouehit, contra hæc alia super alia decreta ipso pondere manent, ac sensim quodam velut aggere construuntur, eminent iam, & apparet saxeum dorsum, impactosquæ fluctus in immensum elidit, & tollit, vastus illic fragor &c. saxis deinde pilæ adijciuntur, quæ procedente tempore enatam insulam imitentur: habebit hic Portus, & iam habet nomen Auctoris, eritque maxime salutaris, nam per longissi-*

longissimum spatium licet importuosum hoc receptaculo utetur. Hæc Plinius, quem de Villa, & Portu Centumcellarum loqui, ex eiusdem epistolæ initio constat, dum ait. *Euocatus in Consilium à Cesare nostro ad Centumcellas (hoc loco nomen) maximam capi voluptatem &c.* Quibus ex verbis si quis viam hanc Aureliam quandoque Traianam fuisse dictam, & vnam ex tribus in Auximate inscriptione adnotatis conijciat, fortasse non longè à veritate erit. Hæc denique via, cum Summus Pontifex Urbanus Octavius Centumcellarum in Portu restituendo, exornandoquè non vulgari diligentia inuigilauerit, maximo equorum, peditum, & redarum commodo strata, & complanata nunc cernitur, Eminentiss. D. Petro Donato Cæcio tunc Camera Apostolicæ Clerico, deinde Thesaurario, nunc S. R. E. Cardinale, Curatore. Sed quoniam satis in vijs fuimus, si quis adhuc per illas spatium delectetur, Panuinum a legat, qui antiquas omnes Romanas vias intra, & extra Urbem seriatim enumerat. De via Prænestina, & Gordianorum Villa Iulius Capitolinus, b & Lipsius c nonnihil scripserunt.

Iam de Pontibus dicendum est, quorum construendorum formam supra Tyberim in aduentu Regis Cassiodorus d assignat his verbis ad Vicarium Urbis Romæ scribens, omiſſis alijs. *Veruntamen & vos necessariò commonemus, ut Pontis iunctione Tyberinos fluctus solemniter vestiatis, quatenus transitum præbeat intremulum, fixum concatenatione nauigium, & de suo situ celerem nobis præstet excursum, non moueatur pigris funibus, ut solebat, non manibus trabentium moles tanta torpescat, celeritatem potius fixa conferat, quam se mouens antea non præbebat: ambulent commeanium greges, profectò non nauigijs incisa nos vnda deportet; sic decet dominum suscipi, ut aliqua debeat nouitate gratulari: tabularum fortiter iunctura constricta soliditatem debet præbere necessariam, ut pauorem vndas dubitantium terrena similitudine possit auferre, optetur quinimò longior fuisse, cum transitur innocuè: cancelorum tutamen dextra, leuaquè decenter aptetur; prosper datur transitus, cum fuerit casus asper exclusus.* Hæc Cassiodorus, qui de ponte nauigijs construendo loquitur, qualis fuit in transitu Clementis Octauî supra Tyberim Ferrariam petentis per Flaminiam; qualis etiam annis elapsis apud Anconam visus est, dum Maria Austriaca Pannoniorum Regi desponsa, a portu ad triremes tendebat.

Sublicios quoque pontes ex lignea sola materia compactos antiquo, & nostro æuo constat: de antiquis sic Dionysius ait, de Anco Marcio, eiusquè gestis loquens. *e Hetrusci enim latrocinijs negotiatores infestabant, occupantes totum illum ora tractum, qui est trans fluuium, & subliceum pontem, qui ex sola lignea materia est compactus, & cui nihil eris, aut ferri addere licet; ille (Anco Marcius scilicet) Tyberim imposuisse fertur, quem ad hoc vsque tempus seruant, sacrum existimantes &c.* Hæc Dionysius. Et pro ponte hoc stetit, & hostium aciem sustinuisse Horatium Coclitem Plinius refert. f & horum quoque pontium vsum in ducendis exercitibus, & in bellis frequentissimum nedum Cæsar in Commentarijs, sed Vegetius, Vetruius, & alij multi, qui de re militari, & militaribus machinis scripserunt, demonstrant.

Verùm cum ad rem nostram lapidei pontes magis conferant, de illis nonnihil dicendum erit. Et primo loco se offert pons à Traiano in Danubio constructus, quem Dion Cassius g ita describit, Georgio Merula interprete. *Per ea tempora Traianus lapideum Pontem in Istro fecit, opus sanè mirandum, & maximè memorabile, cui cetera illius opera vix adæquare possis: viginti stant ex quadrato lapide pile, quarum altitudo centum, & quinquaginta pedum præter fundamenta habetur, latitudo sexaginta pedes continet; distant inter se centum, & septuaginta pedibus, fornicibus verò coniunguntur: impensa profectò ingens, & vix credibilis. Sed illud mirari conuenit, quam ratione, & quibus viribus, quouè artificio in illa gurgitum altitudine, tamquè præcipiti fluuiio tum singule columnæ extrahi valuerint, tantarum molum fundamenta stabiliri: vada præterea limosa erant, neque amnis aliò auerti poterat: quanta verò altitudo sit aquæ, & quam latè pateat amnis, haud equidem enarrauerim; diffunditur per ea loca spatiosus, atque interim imbrium mole concitatus, ripas longius summouet, alibi verò duplo, atque interim triplo priore sui parte maior, aut resagnat, aut defluit: qua verò arctatur vorticosus, & ferox, adificia, & pontes non patitur, & rursum liberatus angustijs in pelagi formam totus exspatiatur, iterumque coit, quasi retentus profundior, ac rapidius fertur. Arduum igitur, & maximè laboriosum fuit in ea fluminis parte pontem edificare; ex hoc sanè ingens Traiani animus arguitur, atque adeo magis, quòd nullum commeandi vsum pons præbebat. Pile*

a de Vrbe Roma pag apud me 129 & seq.
b in vita Gordiani pag. apud me 311.
c de magni. Rom. lib. 3. cap. ult.
d lib. 12. var. cap. 19.

e Roman. antiq. lib. 3. pag. apud me 98. littera A.

f de viris illust. cap. 11. de Horat. Coclitæ; & in histor. natural. lib. 36. cap. 15. viden.
g in vita Traiani.

etiamnum extant ceu in ostentationem potentia, & Caesaris opum fabricata, simul etiam ut posteris testatum maneret, nihil esse, quod hominum manu, & opibus Romani Imperij effici non possit. Ponte Danubium ideo Traianus coniungere voluit &c. Hactenus Dion hic, quem Lipsius a quoque sub alia versione refert, & addit Paulum Iouium affirmantem, etiam nunc triginta sex extare pilas, & conspici in confinio Valachia, & Transilvania ad Oppidum Seuerinum; id autem non parum Dionis errorem indicat, qui sexdecim omisit, cum viginti tantum pilas enumeret; cui tamen magis credendum incertus Lipsius sic loquitur. *Sanè si oculi nunc conuincunt ita esse, manus, & herbam do, videant modò, & dicant, qui adsident, & possunt arbitrari: & post alias rationes in vtramque partem adductas subdit. Vereor, ut Iouius sit, quod etiam alibi, auditionum facilis, & parum diligens examinis, aut veri, &c.* Sed ut varij sunt hominum sensus, & ingenia; pontem hunc vix bene structum, fornices, & structuras, quantæ super aquam eminebant, Hadrianus Imperator demoliri iussit, & quod Dion iustis de causis factum enarrat, Lipsius inuidia tribuit; in ius enim Hadrianum vocat, & hac increpat nota. *Inuidisti optimo, maximoque Principi, & habere super omnes gloriam voluisti, magis quam meruisti &c.* Verum si magis suos (Romanos inquam) quam barbaros dilexit Hadrianus, cur mordicus o Lipsi illum irruas non video; etenim si pontem in Istro disiecit, ad Tyberinas vndas, vbi Imperialis splendor, & sedes erat, & pontem, & sepulchrum splendidissimum extruxit, Panuino teste, b & oculata nunc monstrat fides in ponte; de sepulchro autem, quoniam in Arcis usum modò deductum cernimus, quam structura hominum oculis ab Imperatore obiectum esset, audi Procopium. c *Hadriani Romanorum quondam Imperatoris sepulchrum extra portam Aureliam extat, & ad lapidis iactum à mœnibus procul extructum, spectatu procul dubio dignum; pario nantque ex lapide edificatum est, saxa quadrata illi inuicem nexa, alia nulla intermixta materia, & quaternis partium pari dimensione lateribus, tam porrectis in latitudinem, ut iactus ex angulo lapis alterum serè pertingat; altitudine autem hæc orbis mœnia superant: Statua quoque ex eodem pario marmore virorum, equorumque miro artificio facta desuper insident &c.* Hæc Procopius de sepulchro Hadriani. De ponte Antonius Augustinus d quoque meminit, & antiquum offert numisma, eodem ponte, septem pilis, totidem fornibus, & statutis multis ac sequentibus literis insculptum. HADRIANVS AVG. COS. III. P. P. * R. G. * Meminerunt etiam Spartian. & Dion. à Gasp. Panzir. relati e In eodem ponte leguntur marmorci characteres, Urbani Octaui vigilantiam contestantes.

a de magnit. Roman. lib. 3. cap. 13

b de Vrbe Roma pag. apud me 109

c lib. 1. de bello Gothor. vbi de obfisione vrbis agit

d in dialog. de numismat. dialog. 4. e notit. Imper. occid. vbi de 14. region. vrbis in epilog. rer. insign. pag. apud me 189

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
 PROPVGNAVLVM DVO HAEC INTERCLVDENS
 SVB PONTIS FORNICE SPATIA
 INVTLITER ANTIQVITVS FABRICATVM
 SOLO AEQVAVIT
 FLVMINIS LAPSV HAC EX PARTE RESERATO
 QVOD MVNITAM MAGIS ARCEM EFFICIT
 ET EXVNDATIONES INGRVENTES
 COHIBET.
 NE POSTERI PROVENIENTIS HINC VTILITATIS IGNARI
 SECVS QVID MOLIANTVR
 HOC VOLVIT EXTARE DOCVMENTVM
 ANNO DOMINI MDCXXVIII. PONTIF. V.

Sed ex antiquis pontium structuris ad recentiores transeuntes, Pontifices quoque Romani (quorū nomen etiam à Pontibus restituendis deductum Dionys. scribit *a*) in his reficiendis, construendisquē curam non vulgarem habuisse monumenta ipsa demonstrant. Audi Ciacconum *b* de Sixto Quarto loquentem. Quum verò annus Iubilei instaret, quem ex 50. ad 25. dies contraxit, primusq; anno 1475. celebravit, animam ad religiosa loca, & peregrinę multitudinis ad Urbem ventura oportuna restauranda adiciens, in primis pontem veterem Laniculensem iamdiu antea dissectum, quem ruptum meritò ciues appellabant, publicę commoditati, & decori, magna cura, & impensa ex Tiburtino lapide restituit, suoq; de nomine Sixtum vocari iussit; opus sanè omni antiquo Principe dignum &c

Post centum iam elapsos annos Senatorium pontem sub Gregorio XIII. restitutum fuisse apposita ibidem inscriptio indicat, quę (licet denuò fluminis impetu pons pro medietate dirutus) adhuc tamen legitur his verbis.

EX AVCTORITATE GREG. XIII. PONT. MAX.

S. P. Q. R.

PONTEM SENATORIVM

CVIVS FORNICES VETVSTATE COLLAPSOS

ET IAMPRIDEM REFECTOS

FLVMINIS IMPETVS DENVVO DEIECERAT

IN PRISTINAM FIRMITATEM AC PVLCHRITVDINEM

RESTITVIT.

ANNO IVBILEI MDLXXV.

Sed & Sixtum Quintum ex tiburtino lapide pontem de nomine, quod ante Pontificatum habuit, Felicem scilicet supra Tyberim XXX. ab Vrbe lapide apud Mallianum agrum extruxisse, seu potius inchoasse, & à Clemente VIII. postea, Mariano Perbenedicto Card. de Camerino nuncupato, Curatore, perfectum, sumptu quidem nedum in ipsa constructione magnifico, sed etiam in vsu publico continendo ingenti, ex eiusdem Sixti numismate, ubi pilę sex, totidemquē columnę inter se fornicibus iunctę cernuntur, manifestum fit; habes autem hoc, & alia multa numismata, vnā cum eiusdem Pontificis effigie pro maiestate in folio sedentis, & Pontificalibus ornamentis induti apud Ciacconum *c*; in hoc autem, de quo loquimur numismate, hæc leguntur. PONS FELIX. ANNO DOM. MDLXXXIX. Verum quia pons hic sumptu (vt diximus) ingenti constructus, & in continendo Tyberi à suo cursu declinante, continuata impensa per multos annos publicę vtilitati seruatus, ne tempestate hac nostra inutilis redderetur, sempiternę memorię Urbani VIII. vigilantia multum profuit; sequens propterea monumentum è marmore ibidem expressum legis.

VRBANI VIII. PONT. MAX. PROVIDENTIA.

TYBERIM A SVO CVRSV

LABEFACTATA VIA DECLINANTEM

NOVA ALVEI EFFOSSIONE

AC LIGNORVM SVBSTRVCTIONE CONTINVIT

ANNO SALVTIS MDCXXVIII.

PONT. SVI VI.

Tandem octo pontes in Vrbe fuisse Rosinus *d* scribit; septem verò refert Gasp. Pancirol. *e* & ambo.

Miluium, seu Moluium, qui secundo ab Vrbe lapide nunc distat, à M. Scauro L. Syllę priuigno in censura factum ferunt.

Sublucius primus omnium ab Anco Marcio Rege constructus, vt iam ex Dionys. diximus, & ædificium amplum sine ferreo clauo, ita disposita contignatione, vt eximantur trabes sine sulturis, ac reponantur, scribit Plinius: *f* & hunc pontem postea

a lib. 2. Roman. antiq. pag. apud me 71. littera D. *b* in vita. ubi de gestis illius. pag. iuxta nonam impressi; 1269.

c in vita noviter impressa to 2. col. 1786.

d antiq. Roman lib. 1. ubi de septem montibus & alijs agit ad fin. pag. 25

e Notis. Imper. Occid. ubi de 14. Urbis region in epilog. cap. de pontib. pag. 189. *f* lib. 36. cap. 15.

ab Aemilio Præto lapideum factum fuisse, & Aemilium appellatum, ex Pomponio Lato tradit Panzirolus loco citato: verum & Pomponium, & Panzirolum in hoc allucinatos esse Iacobus Castiglione a probare nititur.

a in tract. vulgari sermone edito, dell'inondazione del Tevere, cap. 17.
b lib. 2. Satyra 3

Fabricius, quem L. Fabricius faciundum curavit, ut eius arcubus insculpta adhuc extans indicat inscriptio. L. FABRICIVS. C. F. CVR. FACIVNDVM CVRAVIT. Huius pontis mentio apud Horatium b hoc carmine extat.

Atque à Fabricio non tristem ponte reuerfi.

Hodie pons quatuor capitum dicitur, à quatuor Iani, vel Termini quadrifrontibus simulachris in aditu pontis à sinistra locatis; & Tyberinam insulam coniungit.

Cestius à C. Cestio Gallo eius conditore, ut puto, dictus; nunc S. Bartholomæi pontem vocari Marlianus scribit, & sub Gratiani nomine instauratum, inscriptio ibi in tabula marmorea indicat.

Probus, quem à Probo Imperatore dictum Pancirolus autumat loco citato; motus, quia Flacc. Vopiscus in vita huius Imperatoris multos ab eo pontes constructos fuisse narrat: Vopisci verba sic se habent. Pontes, Tempia, Porticus, Basilicas labore militum struxit &c.

c in vita Hadr. in fin.

Pons Aelius, ab Aelio Hadriano iuxta eius sepulchrum, ut diximus, extractus; meminit Dion Cassius e his verbis. Sepultus est in ripa Fluvij iuxta pontem Aelium, illic enim sepulchrum conditum; iam enim Augusti monumentum repletum erat, nec quisquam amplius in eo sepeliebatur.

d in vita Antonini philosophi pag. apud me 190 ad fin.

e in vita D. Aureliani ad fin.

Aurelius à M. Aurelio Antonino philosopho ædificatus, ut Pancirolus arridet, licet nihil de hoc legisse affirmet, præter quædam apud Capitolinum, d nempe Tyberim sub M. Aurelio grauitè inundasse, & multa vexasse ædificia, quæ mala Marcus temperavit. Addi potest Vopiscus, e qui Aurelianum sic loquentem introducit. Tyberinas extruxi ripas, vadum alvei tumentis effodi, dijs, & perennitati vota constitui &c. Hunc etiam Vaticanum pontem appellatum Rosinus, & Pancirolus scribunt locis citatis.

Ianiculensis, à Ianiculo Transtyberino monte dictus, quem à Sixto IV. restitutum supra diximus, & Sixtus appellatur, vnus ex tribus intra Urbis mœnia nunc extantibus: Miluius enim, seu Moluius in via Flaminia duobus millibus passuum, plusuè minus distans positus est; qua ratione

f. de Vrbe Roma, ubi de Porta Colina, & via Salaria pag. apud me 80.

g lib. 1. in princ. de aqueduct.

Salarius quoque pons supra Anienem tertio ab Vrbe lapide locatus hic referendus esset, à Gothorum Rege Totila (ut refert Procopius) disiectus, à Narsete postea restitutus, ut ex inscriptionibus à dextris, & sinistris eiusdem pontis innotescit à Panuino f relatis, & apud eum videndis.

Sed pontes iam sua mole consistant, nobisque ad aquarum ductus inuisendos tutus sit transitus. Per annos 441. ab Vrbe condita contenti fuerunt Romani vsu aquarum, quas aut ex Tyberi, aut ex puteis, aut natiuis fontibus hauriebant, Iulio Frontino teste. g Vrbe autem crescente, dilatato Imperio, opibus, & luxu supra fidem aucta, aquæ è vicinis agris per tubos, & canales in fornicibus lateritijs nedum ad vsu, sed ad voluptatem aduectæ sunt, itaut flumina per Urbem, & cloacas fluere, & vnâquamque domum propemodum habere fistulas, & canales, quibus aquâ inducat, scripserit Strabo à Lipsio relatus; b & viginti aquas in Urbem aduectas fuisse testantur Io. Rosinus, i Panuinus, k & alij; quâuis decem, & nouem tantum referat Pancirolus, l quarum nomina, & ductores, curatoresuè recenset, videndus. Procopius tamen quatuordecim suo tempore Aquæductus in Vrbe fuisse scribit. Hodie tres tantum habemus.

h de magnis. Rom. lib. 3. cap. 11
i lib. 1. antiq. Rom. tit. de aquis
K de Vrbe Roma pag. apud me 211
l in comment. Notis. Imp. occid. ubi de 14. region. Urb. in epilog pag. 190.

m lib. 31. cap. 3.
n lib. 7. variat. cap. 6. in formul. com. iti. form.

o in anal. com. 9 pag. 331. n. 41.

Prima est Aqua Virgo, vulgò di Treui nuncupata: hanc Marcum Agrippam anno ab V.C. 735. adduxisse, Plinius m in hæc verba refert. M. Agrippa & virginem adduxit ab octauo lapidis diuerticulo, duo millia passuum Prænestina via, iuxta est Herculeus riuus, quem refugiens virginis nomen obtinuit &c. Cassiodorus n verò hanc denominationem habere credit, quia nullis sordibus polluitur, dum ait Currit aqua virgo sub delectatione purissima, quæ ideo sic appellata creditur, quod nullis sordibus polluitur; nam eum alia pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aerem perpetuò serenum purissimè labens vnda mentitur &c. Sed verustate vastatam, seu deperditam ab Hadriano Pontifice huius nominis I. anno salutis 795. restitutam scribit Baronius o post alios his verbis. Formam, quæ Virginis appellatur, quæ per annorum spacia demolita, atque ruinis plena existebat, perspi-

perspicuus hic benignissimus, & pius Pastor nouitèr eam restaurauit. Et ab hoc eodem Pontifice aquam Claudiam, quæ apud Lateranum in Baptistarium SS. Saluatoris desuebat, restitutam fuisse, vnâ cum alia forma, seu aqua Iouia nuncupata, idem Baronijs refert; a Blondus hoc confirmat. b sed ad virginem reuertamur; & hanc quoque Nicolaum V. Pont. Max. restituisse, marmorea ibidem posita descriptio demonstrat his verbis.

*a loco. cit. n. 40.
c. 41.
b lib. 1. dec. 2. fol.
158.*

NICOLAUS V. PONT. MAX.

POST ILLUSTRATAM INSIGNIBVS MONVMENTIS VRBEM
DVCTVM AQVAE VIRGINIS

VETVSTATE COLLAPSVM

SVA IMPENSA IN SPLENDIDIOREM CVLTVM

RESTITVI ORNARIQ. MANDAVIT.

ANNO DOMINI IESV CHRISTI MCDLIII.

Verum vel non perfecisse opus, vel iterum deuastatum, quæ post trigesimum, plusve minus annum Sixtus IV. circa hanc eandem aquam fecit, nobis indicant; etenim apud Giacconum e hæc leguntur. *Utilitati Urbana consulens, Ductus aqua Virginis pend fractos perpurgatos perpetuo fornice à monte Pincio ad Triuij fontem cum aqua perduxit &c.* Hactenus de Triuij fonte, & prima nunc in Vrbe, salubriorique aqua dictum.

*c in vita Sixti
IV. iuxta nouam
impressionē to. 2.
pag 1269.*

Sequamur secundam Felicem appellatam, ex eo nomine, quod ante Pontificatum Sixtus V. habebat; hic enim Pontifex Urbis splendori, & ornatui mirum in modum consulens, vt clara, & adhuc extantia monumenta testantur, à suo Pontificatus initio aquæ illius, quæ in agro Columnæ via Prænestina sinistrorsum conciditur, quæque omnium prima ab Appio Claudio Casto Censore, olim in Urbis inferiora, & depressiora loca, nempe ad salinas adducta fuerat, aquæ etiam Martiæ parte ad Fontem Aquæ Felicis constituendum adhibita, in Quirinalem Montem, ad Aream S. Susannæ, quatuor columnis, & tribus arcubus, seu foraminibus defluentem eandem adduxit, addita his verbis inscriptione.

SIXTUS V. PONT. MAX. PICENVS

AQVAM EX AGRO COLUMNAE

VIA PRAENESTINA SINISTRORSVM

MVLTVARVM COLLECTIONE VENARVM

DVCTV SINVOSO

A RECEPTACVLO MIL. XX. A CAPITE XXII.

ADDVXIT

FELICEMQ. DE NOMINE ANTE PONTIFICATVM

DIXIT

COEPIT PONT. ANNO I. ABSOLVIT III.

MDLXXXVII.

Tertia iam superest aqua Paula nuncupata, à Paulo V. Pont. Max. in summum Ianiculum (vt nos oculata fide vidimus) perducta, & inscriptionibus pluribus in locis è marmore expressis plenius innotescit: in ipso enim Ianiculo, vbi primus in Urbem fons trifidus erumpit, hæc habes insculpta.

PAVLVS V. PONT. MAX.
 AQVAM IN AGRO BRACCIANENSI
 SALVBERRIMIS FONTIBVS COLLECTAM
 VETERIBVS AQVÆ ALSIETINÆ DVCTIBVS RESTITVTIS
 NOVISQ; ADDITIS
 XXXV. AB MILLIARIO DVXIT
 ANNO DOM. MDCXII. PONT. SVI VII.

In Vrbe verò Leonina, quam Burgum dicunt, in ipso limite, post Pontis Aclij tran-
 situm sic legis.

PAVLVS V. PONT. MAX.
 REGIONEM LEONINAM
 PERENNIVM AQVARVM INOPIA LABORANTEM
 AQVÆ AB SE IN VRBEM DEDVCTÆ
 VBERI DISPENSATIONE
 VARIIS FONTIBVS ATTRIBVTA LOCVPLETAVIT.
 ANNO DOM. MDCXIV. PONT. X.

Adfunt & aliæ inscriptiones, quas consultò prætermittimus, ne te lectorem vltius
 detineamus: has tamen cognoscendi si desiderio flagras, Ciacconus, & alij nouissimi,
 qui Romanorum Pontificum gesta scripserunt, literis commendarunt. *a* Illi sup-
 Sed quoniam, ut Cassiodorus *b* ait, cauti montes plerumque subruunt, meatus
 torrentium dissipantur, & opus veterum destruitur, si industria suffragante non
 feruetur; respicientes propterea prædicti Pontifices, nempe Sixtus, & Paulus, quan-
 tum Romanis mœnibus præset aquarum copia ornamentum, & agnoscentes etiam
 verissimum esse, quod Poeta cecinit.

Non minor est virtus quàm querere parta tueri.

Congregationem, de qua nunc loquimur, instituerunt, cui Sixtus V. sed Cardinales
 præesse voluit, & facultates mox referendas attribuit, *c* ex iuris communis disposi-
 tione desumptas. *d*

Vias curandi, aperiendi, muniendi, dirigendi, iam stratas tuendi, coarctatas di-
 latandi, veteres fortè occupatas in publicum vsum iterum vindicandi, & redi-
 gendi. §. I.

Pontes item tuendi, vbi opus est, novos extruendi, veteres ruinosos instaurandi,
 & iam collapsos, si necessitas tulerit, reficiendi. §. I.

Aquarum præterea curam gerendi, huius præsertim, Felicis scilicet; certa men-
 sura ad publicum vsum, commoditatemquè melius distribuendi. §. I.

Vbi maiori aquarum copia opus esse viderint, fontes aquarum magis vberes, vnde
 deduci possint, inuestigandi. §. I.

Deductiones, substructiones, castella, formas, aqueductus, receptaculaquè earun-
 dem sartatecta conseruandi, omne impedimentum tollendi. §. I.

Camera Apostolicæ Præsides, & Ministros, quibus ea specialis cura data est, diri-
 gendi, & à contradictoribus protegendi, aliaquè necessaria, & oportuna exequen-
 di. §. I.

Si qua verò difficultas, aut causa contra Domicellos, Communitates, & Vniuersi-
 tates, quàm contra quoscumque alios etiam immunes, & exemptos saper his omni-
 bus iam exorta, vel in posterum oriatur, hanc omnem summarè, sola facti veritate
 inspecta, ac re primùm ad Pontificem Max. delata, definiendi, ac decidendi tribuit
 potestatem, §. I.

Et

a in vita Pauli
 V. tom. 2. pag.
 1948
b lib. 7. var. cap.
 6.

c Const. 74. Con-
 greg. 13. Bullar.
 nou. tom. 2. pag.
 615.
d in l. adiles, ff.
 de via pub.

Et hac etiam facultate nedum in Vrbe, sed in tota Ecclesiastica temporali Ditione hi Cardinales vtantur, d. §. 1. & per tot.

Præterea nedum facultates istas generales super aquas, pontes, & vias in ipsa temporali Ecclesiæ Ditione existentes concessisse contentus, curam quoque Felicis aque idem Sixtus huic Congregationi attribuit. a

Annuum redditum scutorum septingentorum monetæ, & bononenorum septuaginta ex fructibus locorum nonaginta vnus Montis Religionis percipiendorum, certa lege, & de mandato huius Congregationis tantum perfoluendum attribuit. §. 7.

Visitatores duos Cives Romanos quotannis eligendos, & ad munus benè, fideliterque exercendum iureiurando adstringendos esse præcipit, §. 8.

Visitatorum autem munus in hoc potissimum versatur. Singulis tribus mensibus saltem semel ipsum aquæ caput per se ipsos inuisere, Singula receptacula, omnes portas ad purgandos alueos extructas, & ferro munitas, puteosque, & foramina inspicere. Aquæ ductus partes, quæ specibus continentur, & quæ nec gelicidijs, nec caloribus expositæ, limo in crustam decrescente, iter aquæ coarctare, aut in alueum delapsæ aquam corrumpere videbuntur, sæpius perlustrare, & fordibus egestis repurgari facere. Aqua, quæ alueo suo purissimo labitur pluuijs è Cælo cadentibus, aut humo fluentibus aquis, ne inficiatur, prouidè cauere. Fornices supra terram, parietesque vniuersos vsque ad præfatam fontem S. Sufannæ, & ipsos fontes diligentèr integros tueri, atque curare. Quicquid in ipsa visitatione viderint, aut cognouerint, huic Cardinalium Congregationi referant; Congregatio verò in rebus grauioribus Pontificem consulat. Quod Visitatorum culpa emerferit, eorundem sumptu sarciantur: ad stipulatur Valentin, & Valent. Sanctio. b Vbi celeris reparatio necessaria, videbitur, cimenta prius, & alia præparentur; artificibusque liceat ex agris priuatorum quicquid opus erit, soluto prius domino pretio, tollere, & transportare. Spatia circa ductum eiusdem aquæ tam intra, quam extra Urbem existentia, ædificijs, quibus vicinum opus obstruitur, & arboribus, quarum radicibus concamerationes, & latera soluuntur, viginti ad minus pedes, ne riuus violentur, vtraque ex parte vacent, ipsique fontes, fornices, & muri vacui totidem pedes similiter pateant: quindecim pedes statuit Constantius Imperator. c Si quæ arbores intra ad spatium, aut si quæ saliceta, arundineta, vepres, vites, caprifici, aut sentes sunt, statim excidantur, & eradicentur. d Quæ postea auctæ, vel consertæ adnascentur, statim in visitatione recidantur. Putei ad aeris exhalationem, & faciliorem aquæ ductus expurgationem asseruati, & ex polito lapide obducti præter necessitatem publicam non aperiantur; nec formæ specus perforentur; nec aqua siue clandestinè, siue palam per vim propria auctoritate à quoquam alio, quam è locis præscriptis, & ex d. Congregationis Cardinalium consensu, & Summi Pontificis licentia, latiori modulo, seu fistula deducatur, in §. 9. Idem senserunt Valentin. Theod. & Archad. e Quæ quidem breui compendio perstrinxisse videtur Cæsiodorus f in hæc verba. In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum sunt quidam moenium importabiles arietes, censemus radicitus amputari, quia nulla læsio remouetur, cuius origo non tollitur: si quid autem conficiente senio fuerit demolitum, peruigili celeritate reparetur, ne crescente defectu augeatur nobis causa dispendij: Ductus aquæ fortuna tua est, dum incolumis eris, si illa solidaueris, tantumquæ apud nos proficis, quantum te illi studuisse probaueris: Agat igitur peritia, fidesque tua, vt & constructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ distributio nulla se custodum venalitate subducat. Hæc Cæsiod.

Præterea vbi aquæ concessio, siue pretio, siue liberali Principis largitione emanauerit, huiusmodi concessionis rescriptum Congregationi aquarum infra mensem exhibendum erit, & in publicis tabulis redigendum, quo non exhibito, nec in tabulis redacto, concessio, & liberalitas euanescit. §. 11.

Hæc etiam lex, vt fraudibus occurratur, lata fuit, ne scilicet quis plus quam impetrauerit, ducat; quod etiam S. C. antiquitus cautum fuisse testatur Frontinus g his verbis. Ne quis sine literis Cæsaris, & ne quis amplius, quam impetratum fuerit, ducat. Et alia lege h Qui aquam in vsus priuatos deducere volet, impetrare debet, & à Principe Epistolam ad Curatores deferre: vt est Vlpiani responsum, i & ibi glossator alia iura congerit. k Addit etiam Vlpianus, concessiones aquarum quandoque fieri personis, quandoque prædijs; quæ prædijs datur, extincta persona,

non

a Consi. 101.
Bullar. nou. rom.
2. pag. 676. in §. 6.

b in l. 13. C.
Theod. de oper.
pub. lib. 15.

c in l. 1. C.
Theod. de aqua-
ductu.
d d. l. 1. vers. ob-
seruante. & d.
Consi. 101. §. 9.

e in l. 5. eos qui.
C. Theod. de a-
queductu.
f in formul. Co-
muni formar. Urb.
lib. 7. cap. 6. var.
ad fin.

g lib. 2. de aqua-
ductu.
h l. 2. C. Theod.
de aqueductu
i l. 1. §. permitti-
tur, ff. de aqua
quot. & astiu,
k in verb. à
Principe.

non extinguitur, quæ datur personis, cum persona amittitur. Necessaria igitur est exhibitio impetrationis à Principe obtentæ, ut eius qualitas innotescat. *a*

a l. 2. ad fin.

b Const. 75. aliàs
49. Bullar. nou.
tom 3. pag. 310.
e lib. 1. antiq. Ro-
man. cap. 14. de
aqueductib.
d in syntag. iur.
uniu. lib. 3. cap.
116.

Aliam quoque Congregationem pro aqua Paula seruanda, & in Vrbe custodienda, instituit Paulus V. *b* & omnia ferè, quæ à Sixto sancita fuerant, innouauit, pariquè ratione seruari mandauit.

Aquæductuum violatores graui pœna mulctandos edixit: quod etiam ab Imperatoribus statutum refert Rosinus *c*; sed latius, & ad Iurisperitorum theoricam P. Greg. Tholosan. *d* qui Imperatorias Sanctiones, & Iurisprudentum Responfa hac de re loquentia indicat.

Habemus enim in Pandectis, & in vtroque Codice, Theodosiano scilicet, & Iustiniano pluribus in locis hanc materiam viarum, pontium, fluminum, & aquarum pertractatam, ac in vsu frequentissimo deductam: in Pandectis enim quinque titulis concluditur. De via publica, & itinere reficiendo tit. 10. de fluminibus, ne quid in flum. pub. tit. 11. Ne quid in flumine publico, ripauè eius &c. tit. 12. Ut in flumine pub. navig. liceat, tit. 13. De ripa munienda, tit. Hæc in Pandectis lib. 43. vol. 3. In Theodosiano Codice lib. 15. tit. 2. De aquæductu, quem vide; multa enim, quæ supra retulimus, hinc desumpta cognosces. De itinere muniendo, tit. 3. In Iustiniano Codice lib. 11. tit. 42. De aquæductu; & lib. 8. tit. 10. De operibus publicis; & lib. 1. tit. 5. de sacrosanctis Eccles. Vide Honor. & Theodof. Sanctionem *e* ita conceptam. *Ad instructiones itinerum, pontiumq; etiam diuinas domos, & venerabiles Ecclesias tam laudabili titulo libentè adscribimus, quia non est inter sordida munerera numeratum &c.* ad cuius Sanctionis interpretationem consule Hieronymum Cauillos. *f* Et legarum factum pro reparatione pontium, & viarum, piæ causæ vim habere scribit Tiraquellus *g* videndus. Denique vias publicas, flumina nauigabilia, aquarum deriuationes ex fluminibus publicis inter Regalia connumerari, in vsibus feudorum legimus: *h* itaut qui binas habet ædes ab vtraque parte viæ publicæ, non possit pontem supra viam construere sine Principis licentia, consuluit Surdus; *i* imò nec supra flumen publicum, ex Petro Belluga. *k* Et ideo ad supremum Principem pertinere, ut in Republica Magistratus sint, prout in Vrbe inter noua officia ab Augusto excogitata, curam operum publicorum, viarum, aquarum, aluei Tyberis apud Suetonium *l* legimus; & ferè in vnaquaque Ciuitate nunc adsunt, qui iuxta Iaboleni responsum, *m* quæ secundum Ciuitates sunt, adæquentur viæ, effluxiones domibus non noceant, pontem faciant, vbicumque oporteat, parietes labiles restituendos curent, recusantes mulctent, ne subruantur, nequè effodiantur, neque construatur aliquid in vijs publicis; ut vnusquisque secundum propriam domum vias construat, aquæductus purget, ne prohibeatur vehiculum transire; qui mercede habitant, si dominus non construat, ipsi construentes, dispendium in mercedem computent; ante officinas nihil exponatur, quo vehiculorum transitus impediatur; non permittant rixari in vijs; neque stercora proijcere, nequè morticina, neque coria iacere, ut latius in d. l. ædiles, quam reassumit Petrus de Auendan. *n* Mastrillus quoque videndus est. *o* Qui quidem Magistratus etiam apud Græcos fuit, ut Plato *p* demonstrat. In Romana verò Republica semper extitisse, nemo est, qui nesciat; & hodie Magistri Viarum nuncupati extant, quorum facultates è Summorum Pontificum Constitutionibus emanatas breuiter indicabimus.

Primo enim loco se offert Martini V. Constitutio, qua Magistratus hic iam obsoletus, & deperditus ad illius antiquam maiestatem, & institutionem restituitur, ac redintegratur. *q* Iurisdictionem non nihil ampliauit Sixtus Pontifex huius nominis IV. *r* Hanc Sixti, & aliam Iulij Secundi Constitutionem hac super re editas confirmauit Leo X. *s* Pius quoque IV. prædictas reassumendo Constitutiones, illasquè confirmando, aliam edidit: *t* quas omnes Constitutiones suis Commentarijs exornauit Ant. Bardus. *u* Verùm Pius V. has omnes prædecessorum Constitutiones ad terminos iuris communis (exceptis tamen sacris, aut publicis) reduxit. *v* Gregorius verò XIII. præuia huius reductionis reuocatione, omnes alias iam editas Sanctiones innouando, & in pristinum robur restituendo, Eminentiss. D. Cardinali S. R. E. Camerario, & Viarum Magistris infra positas facultates impertitus est. *x*

e l. 7. ad instruat.

f præf. quest. cõ.
cõtra com. q. 415.
g de priuileg. piæ
causæ in præfat.
vers. item legatũ
factum, pag. apud
me 17.

h in vsib. feud.
lib. 2. tit. 56. quæ
sunt regalia.
i cons. 137. nu. 1.
& seq. lib. 1.
k in spec. Prin.
rub. 28. §. 1. n. 8.
l in vita Aug.
cap. 37.
m in l. ædiles, ff.
de via pub.

n de exequem.
mand. par. 1. cap.
19. num. 38.
o de magistrat.
lib. 3. cap. 10. nu.
276. & alibi.
p lib. 6. de legib.
q Const. 9. §. 2. &
per tot. Bullar.
nou. tom. 1. pag.
260.

r Const. 20. d.
Bullar. & tom.
pag. 364.

s Const. 19. d.
Bullar. & tom.
pag. 497.

t Bullar. nou. to.
2. pag. 158. Con-
stit. 102.

u Const. 126. d.
Bullar. & tom.
pag. 338.

x Const. 22. d.
Bul. & ro. pag. 387.

Domorum dominos ad vias, & loca publica aptanda cogere ad vendendum. §. 2.
 Loca vacua claudere si negligent, pensiones, & canones à conductoribus in huiusmodi opus erogandos curare. §. 3.

Aedificantibus murum propinquum soluto pretio concedere. §. 4.

A Viculos intermedios trium palmorum circiter eisdem aedificantibus nullo precio occupare. §. 5.

Vicinos ad vendendum domos locari solitas, aucto pretio ad duodecim pro centenario, vel à dominis inhabitatas, aucto ad viginti, cogere. §. 6.

Domino quoque domus, cuius pars ad brnatum Urbis diruta fuerit, vicinam domum vendere, seruata pretij, vt supra, auctione, vicinum cogant. §. 7.

Domos vendere volentes vicinos in primis requirant, aliàs datur intra annum retractus. §. 8.

Vicini, quibus venditio denunciata fuerit, si praesentes intra quindecim, absentes intra triginta animum declarent. §. 9.

B Si in venditione simulatio intercedat, emptor oblatum pretium, venditor domum amittat, fisco applicanda. §. 10.

Inquilini ad retractum admittuntur, vbi vicini noluerint hoc iure vti. §. 11.

Vicinis verò pluribus concurrentibus, qui potior sit habendus, statuitur. §. 12.

In re emphiteutica, siue censuaria aedificare volens, si alium fundum eidem oneri supponat, prioris fundi liberationem obtinebit. §. 13.

Ad praedia etiam rustica, tertio ab Vrbe lapide distantia haec Constitutio vires extendit. §. 14.

Praediola duodecimo ab Vrbe lapide, & decem rubrorum mensuram non excedentia, maiora praedia obtinentibus vendantur. §. 15.

Disposita in venditionibus tam spontè, quam coactè factis, vel fiendis, etiam in Ecclesijs, & locis Pijis locum habent. §. 16.

C Bis monitus ad vendendum, si per calumniam, vel malitiosè subterfugiat, Camerarius, & Viarum Magistri vendere valent, seruata forma. §. 17.

Venditori si fideiussionem de euidione noluerit, vel nequiverit praestare, in emptionem aliarum rerum pretium erogabitur. §. 18.

Huius Constitutionis privilegio vti volentibus tempus ad aedificandum, & summam ibidem exponendam assignetur. §. 19.

Qui domos, & loca vigore huius, & aliarum Constitutionum emerunt, intra sex menses aedificium construant, & promissa adimpleant. §. 20.

Poenae si hac de causa exigendae erunt, locis Pijis applicentur. §. 21.

Camerario, & Viarum Magistris simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, in his omnibus procedendi, & exequendi facultas conceditur. §. 22.

D Denique Paulus V. in generali Tribunalium Urbis reformatione nonnihil etiam de Viarum Magistris, & eorum officio sanciuit, nempe:

Ad vias lateribus, siue silicibus sternendas, prout eis opus esse videbitur, dominos contiguarum domorum, cuiuscumque sint dignitatis, aut ipsis absentibus, vel non soluendo existentibus, illorum inquilinos, iuris remedijs oportunis, ac sub eorum arbitrij poenis cogant.

Possint autem inquilini retinere de pensione soluenda rata per eos soluendam, nõ obstante obligatione Camerali, aut quacumque exceptione, quae opponi posset, & non obstantibus quibuscumque sequestris, etiam anterioribus. §. 14.

Curentque easdem Urbis vias continuò, & plateas ad minus quater in anno, & hoc in Martij, Iunij, Septembris, & Decembris mensibus ab immunditijs purgari: num. 15.

E Nullos actus, nullaquè negocia, quae alicuius momenti fuerint, sine rogitu sui Notarij expediant: num. 16.

Reddant rationem Camerae singulo quoque semestri, prout in literis ad Camerae Tribunal spectantibus constitutum est. num. 17.

Edant initio eorum officij edicta sub nomine Camerarij, & de poenis in illis, atque etiam in Statutis contentis nullam sine eiusdem Camerarij, aut saltem Clerici Praesidentis mandato gratiam facere possint. num. 18.

In caeteris tam quoad appellationes ab eorum sententijs, quam quoad reliqua omnia, seruent omnino Statuta de eorum officio loquentia. num. 19.

Submagistri verò suas relationes, quas tanquam periti facere solent, nonnisi medio

*a Const. 71. §. 7.
 de Capicolio, &
 eius offic. nu. 13.
 & seq. Bull. nou.
 tom 3. pag. 270.*

dio iuramento faciant ; & si quid dolo, vel fraude egerint, periurij, & alias pœnas arbitrio Camerarij, & Clerici Camerae pro tempore Praesidentis incurrant, & ad interesse partibus condemnentur. num. 20. Hæc Paulus V.

Sed & alia quoque ad Officium Magistrorum Viarum Urbis è Statuto Ciuitatis cognoscenda erunt.

Illud autem adnotandum erit, horum facultates ab Eminentiss. Cardinali Camerario, & Reuerendiss. Camerae Apostolicæ Clerico pro tempore Viarum Praeside dirigendas esse, quod ex lectura Constitutionum, & Statutorum Urbis apparet ; siquidem qualibet hebdomada, statuta die, in domo prædicti Viarum Praesidis conueniunt vnâ cum notario, & Affectore, & de rebus, negocijsquè ad eorum Tribunal spectantibus determinant ; in grauioribus Eminentiss. Cardinalem Camerarium, & Sanctissimum Pontificem consulunt.

Sed cloacarum quoque curas ad Magistros Viarum pertinere certum est ; nam vt Vlpianus ait ; *Celum pestilens, & ruinas minantur immunditiæ cloacarum, si non reficiantur.* Hæc autem licet magnæ, operosæ, & mirabiles in Vrbe sint, tamen quia cloacæ sunt, & oletum suum habent, vt Lipsius ait, illarum quidem indagacionem libenter omitterem, nisi Dionysium Halicarn. d. amplitudinem Imperij Romani etiam in cloacis admirantem haberem, in hæc verba. *Ego certè in tribus magnificentissimis Romæ operibus, vnde maximè imperij amplitudo apparet, Aquæ ductus pono, & vias stratas, & cloacas factas ; non solum ipsius vtilitatem considerans (qua de re sup loco dicam) sed etiam impensarum magnitudinem, quam vel ex hac vna re quiuis conijcere potest, sequutus C. Aquilium huius rei auctorem, qui asserit, neglectas aliquando cloacas, nec amplius aquas transmittentes, à Censoribus purgandas, & reficiendas mille talentis locatas fuisse. Hæc Dionysius. Verùm Strabo adeo amplas fuisse cloacas scribit, vt duro cameratæ lapide per vias carris stramentorum semitas relinquerent. Cassiodorus autem hæc habet. *Quæ tantum visentibus conferunt stuporem, vt aliarum Ciuitatum possint miracula superare ; videas illic fluuios quasi montibus concauis clausos per ingentia signa decurrere &c. Hinc Roma singularis quanta in te se potest colligi magnitudo ; qua enim Urbem audeant tuis culminibus contendere, quando nec ima tua possunt similitudinem reperire ?* Sed cum alia multa de cloacis congerat Iustus Lipsius, tu lector illum consule ; nobis enim satis esse putamus, si cum Cassiodoro huic rei finem imponamus : audi quæ Argolico Praefecto Vrbi Theodorici Regis nomine scribit. *h Illustris sublimitas tua spectabilem virum Ioannem nos direxisse cognoscat propter splendorum Romanæ Ciuitatis cloacas, qua tantum visentibus conferunt stuporem, vt aliarum Ciuitatum possint miracula superare : videas illic fluuios quasi montibus concauis clausos per ingentia signa decurrere : videas structis nauibus per aquas rapidas non minima sollicitudine nauigari, ne precipitato torrenti marina possint naufragia sustinere. Hinc Roma singularis &c.* Hactenus Cassiodorus, & de cloacis hactenus. Quarum vsus cum eò potissimum dirigatur, vt per eas sordes vel abluantur, vel in Tyberim euehantur, non defuerunt propterea antiquitus Imperatores, nec hodie Summi Pontifices prætermittunt, inuigilare scilicet, ne ipsius Tyberis alueus nimia cloacarum euectione repleatur, quæ Tyberinis nautis impedimentum esse possit. Augustus enim, Suetonio teste, i ad coercendas inundationes alueum Tyberis laxauit, ac repurgauit, completum olim rudibus, & ædificiorum prolapsionibus coarctatum. Et Tyberinas ripas extruxisse Aurelianum Imperatorem, vt Urbicariam iuuaret annonam, Vopiscus k affirmat, dum illum ita loquentem refert. *Tyberinas extruxi ripas, vadum aluci tumentis effodi, dijs, & perennitati vata constitui, almam Cererem consecraui &c.* & vigilantissimus Urbanus VIII. pontem Aelium coarctatum dilatauit, arcum antea ab Alexandro VI. obstructum referauit, laxiorremquè Tyberis alueum fecit, vt liquet ex iam recensita inscriptione. Sed (ne hoc omittamus) Gregorius quoque IX. ad ornandam Urbem conuersus, referente Ciaccono, l veteres cloacas expurgatas restituit, & nouas extruxit.*

a lib. 3, cap. 39.

b l. 1. ff. de cloacis. c de magnitud. Rom. lib. 3. cap. 13. d lib. 3 pag. apud me 106.

e lib. 5. geogra. pag. apud me 158

f lib. 3, var. cap. 30.

g lib. 3. cap. 12. de magnit. Rom. h lib. 3, var. cap. 30.

i in vita Augusti cap. 30.

k in vita Aureliani ad fin.

l in eius vita,

CONGREGATIO XVII.

Pro Vbertate Annonæ.

SVpremi Principis, Ecclesiastici præsertim, ut est Summus Pontifex, nedum in populis Christifidelibus Cœlesti pane, idest verbo Dei reficiendis, sed terreno quoque, quem ab Omnipotenti Deo vnâ cum Cœlesti nobis quotidie dari postulamus, pauperibus, & egenis saturandis, officium, & cura versatur: nihil enim (ut Aurelianus Imperator apud Vopiscum *a* testatum habet) saturo populo potest esse lætius.

Ut igitur in omnibus Ecclesiasticæ Ditioni subiectis Prouincijs, & in alma Vrbe potissimum, ad quam maxima hominû frequentia vndique confluit, res frumentaria rectè curata sit, annonæque publicæ copia semper suppetat, Cardinalium Congregationem pro vbertate Annonæ Sixtus V. instituit. *b* Nec infcius, ad omnes Vaticanos Senatores, & sacra Purpura redimitos id oneris vnâ cum ipsa Dignitate coniunctissimum pertinere, non ut in alijs Congregationibus certum Cardinalium numerû assignauit, sed omnium mentes in tanti ponderis negocium excitauit: quod etiam Fabius Albergatus ad Odoardum Cardinalem Farnesium etrusco sermone scribens non inelegantè insinuat; *c* ea potissimum innixus ratione, quia Cardinales sunt Sedis Apostolicæ, & Summi Pontificis Consiliarij, ad Consiliarios verò cuiusque Principis pertinet, ne annona, & alia ad subiectorum sustentationem necessaria è finibus extrahantur; conuersiones, & comportationes aliunde, si aliquando desint, curare; eorum quoque amicitias, qui hac in re adiumento esse possint, non vulgaritè colere.

Quod attinet ad extractionem annonæ prohibendam, multas habes Summorum Pontificum Sanctiones à Paulo V. innouatas, & in quibusdam auctas. *d*

Illam verò ad Urbem comportantes multis oxornauit priuilegijs, & poenas grauissimas id prohibentibus iniunxit pius V. *e*

Et nullas naues, nullosquè nautas Tyberinos à comportanda annona excusari posse, ab Imperatoribus quoque sancitum pluribus in locis habes. *f* Videnda sunt etiâ Martiani, & Vlpiani responsa. *g*

Amicos denique colendos diximus, qui nostris indigentijs præsto esse possint: sed quoniam nullus certior amicus, quàm nummus, qui necessitatis fideiussor, & sine quo substantia fragilis dicitur ab Angelo de Perusio, *h* Theodosius propterea, & Valens Imperatores certam auri quantitatem ad coemptionem frumentariam perpetuò dedicatam esse, & nullum Urbis Præfectum quid de ipsa minuere, vel in alium usum conuertere sanxerunt: *i* Et qui hanc formam inquinare ausus fuisset, quantitatem, in qua suam calliditatem exercuisset, in duplum exhibere iusserunt: Quicquid verò ex prædicta ratione accreuisset, ad cumulum eiusdem auri assignati quantitatis, & frumentarij tituli firmitè redundare; legis huius tenorem æneis tabulis iucidi mandarunt.

Quo ductus exemplo Sixtus V. scuta ducenta millia ex pecunijs sua parsimonia, & frugalitate, & diligentia ad publicam vtilitatem, rei scilicet frumentariæ iuuandam, comparatis, ea lege apud Io. Augustinum Pinellum Cameræ Apostolicæ, & eiusdem Pontificis Depositarium relaxauit, deposuitquè, ne scilicet in aliam causam, quàm prædictam siue vniuersa quantitas, siue illius pars, quæcumque illa sit, infumatur, vel crogetur: quod & tabulis publicis, *k* sua etiam Constitutione *l* firmatis extare voluit.

Harum verò pecuniarum dispositionem huius nostræ Congregationis Cardinalibus, adhibitis etiam Thesaurario generali, Annonæ Præfecto, & Cameræ Apostolicæ Commissario, in supra narratam tantummodo causam concessit. *o* 4.

Romanis Pontificibus Successoribus suis, ne earundem pecuniarum distractionem quauis occasione patiantur, vel permittant, legem indicauit; si secus, contra Pontificis, Cardinalium, & aliorum cuiusuis Ordinis Successores, posteros, & conjunctos omnes, qui hanc formam ausi fuerint inquinare, actionem popularem, quia in hoc publica læditur vtilitas, instituit. *p* 6. Quæ ex Constantini Imperatoris Sanctione desumpta videntur, *m* dum ita cautum habes. *Et quia nefas est, obnoxijis corporibus alienatis,*

a in vita Aureliani ad fin.

b in præcitata eius Constit. 74. Congreg. 4. Bullar. nou. tom. 2. pag. 612.

c tract. de Card. lib. 2. cap. 6.

d Constit. 12. alijs 10. Bullar. nou. tom. 3. pag. 190.

e Constit. 9. Bullar. nou. tom. 2. pag. 197.

f l. 1. & 2. C. de nauib. non excus. l. vnic. C. de nauis Tiber. lib. 11.

g l. 1. & 2. ff. ad leg. iul. de annon. *h* in l. debitor, n. 3. ff. de negot. gest.

i l. 2. C. de frument. Urb. Constit. lib. 11.

k die 16. Martij 1588. Tydeo de Marchis Notario.

l Constit. 78. & 1. & 2. Bullar. nou. tom. 2. pag. 624.

m in l. 2. C. de debit. Cini. lib. 11.

natis, circumscribi Ciuitates, placuit, si quis debitor Reipublice Ciuitatis quippiam ex eo patrimonio, quod habuit, cum pecuniam Reipublice sumeret, donauerit, vel distraherit, vel qualibet in alium ratione contulerit, qualitate rei alienata perspecta, atque omnibus debitoris facultatibus consideratis, quas habuit, cum ei pecunia crederetur, pro rata ab eo, qui ex facultatibus debitoris aliquid detinet, ex sorte, atque usuri postulari. Itaque quoties minus idoneum deprehenditur eius patrimonium, cuius nomen Ciuitati alicui inuenitur obnoxium, iudex omni diligentia, & sollicitudine debeat inquirere, ad quos ex qualibet conditione transferint debitoris facultates, ut singuli aequa aestimatione habita, pro rata rerum, quas possident, conueniantur, personalem actionem contra eum habituri debitorem, qui ipsis soluentibus liberatur. Hæc Constantinus. Sed magis ad rem, de annonæ scilicet loquitur glossa a determinans, hæredes teneri ex persona defuncti quasi auctores. Nec omittendum, quod Archad. & Honor. sanxerunt, b pœnam scilicet deportationis, ac totius substantiæ iacturam subituros, qui horreorum temeratores aliquid ex illis audeant usurpare. Atque Romanos Pontifices, eorumque Successores, & hæredes de gestis, & administratis obnoxios ratiocinijs esse, post alios, quos adducit, firmat Munnoz de Escobar. c

Quod verò Sixtus addidit, dandam quippe popularem actionem contra omnes, ad quos bona eorum, qui suam temerauerit voluntatem, peruenerint, Vlpiani responsum d mentem quatit, dum ait. Omnes populares actiones neque in hæredes dantur, neque supra annum extenduntur. Quapropter aut dicendum erit, pœnam iuris communis auctam, & actionem prorogatam esse à Sixto V. aut loco actionis popularis crimen peculatus intelligendum esse, quod quidem iudicium ex Papiniani responso, e & Accursij obseruatione ibi, etiam contra hæredes exerceri, & institui potest; ac videndus est Tiberius Decianus. f

Sed enuncianæ iam sunt huius Congregationis facultates. Ciuitatibus, Oppidis, Vniuersitatibus, personis quoque singularibus, quauis temporali, aut ecclesiastica, etiam Cardinalatus Dignitate fulgentibus, quæ ad vbertatem parandam, conseruandam oportuna duxerit, præcipiat: & correspondet Constantini Imperatoris edictum. g

Ministros, quos Commissarios vocant, prout necessitas tulerit, siue vtilitas sua fuerit, vbique locorum deputet.

Contra impediētes, aut negligentes per se ipsos, vel aliorum opera, palam, vel occultè annonam comportari, siue extrahi, vel abduci procurantes, procedat: vide Vlpiani responsum. b

Denique ad vbertatem annonæ necessaria cuncta provideat, & exequatur.

Quoniam verò nullum omnino studium reperiri potest, quod rei frumentariæ, & tollendis annonæ difficultatibus magis conferat, quam agrorum cultura, & homines ad hos colendos allicere; quamobrem valde supportandos esse rusticos, tanquam ad Rempublicam sustentandam maximè necessarios, scribit Lucas de Penna, i addens pro ipsis propter culturam agrorum nonnulla specialia contra iuris rationem constituta, ut est Iustiniani Imperatoris Sanctio, k & confert Alpheni I. C. responsum; l & videnda est quoque Friderici II. Sanctio ab Honorio III. confirmata §. vlt. m Ideo supra modum in hoc Summorum Pontificum vigilantia, & sollicitudo commendanda videtur, quippe qui multas hac de re Constitutiones ediderunt, à Clemente Octauo, n & Paulo V. o vltimo loco innouatas, & auctas.

Clemens enim Baronibus, Domicellis, & alijs quibuscumque, etiam S.R.E. Cardinalibus præcipit, ne vasallis extra eorum Statum agros colere prohibeant. §. 3.

Ordinationes, edicta, bannimenta agriculturam, & annonam concernentia iisdem Baronibus &c. promulgare vetuit. §. 4.

Clericis in bonis proprijs agriculturam exercere permittit. §. 5. & à iure communi permissum quoque esse docet Tiraquel. p

Vituli in mensibus Martij, Aprilis, & Maij nati pro tertia saltē parte alantur. §. 6.

Boues, & iuuenos ad aratrum idoneos nullus lanio, siue macellarius maçet. §. 7. Neque extra territorium, & districtum Vrbs extrahat. §. 8. Quod verò diximus, boues ad arandum aptos maçari non posse, id etiam iure communi cautum scias, ut post alios, quos refert, scribit Menochius, q ac etiam docet, qua pœna puniantur exequutores, qui pignori capiunt boues aratorios, & instrumenta rusticalia: vide

a l. 1. in verb. annona, C. de annon. & trib. lib. 10.

b in l. fin. C. de condit. in pub. hor. rais, eod. lib.

c tract. de ratiocin. cap. 3. num. fin.

d l. fin. ff. de popular. action.

e in l. fin. ff. ad leg. iul. pecular. §. tract. crim. lib. 8. de pœna, & damn. pecular. cap. 29. nu. 7. & alibi.

g l. omnes; C. de annon. & trib. lib. 10.

h in l. 2. ff. ad leg. iul. de annon.

i in l. 1. nu. 10. C. de agr. & cens. lib. 11.

k l. fin. §. ult. C. de seruitut.

l in l. i. ff. de aqua plu. arc. m Bullar. nou. tom. 1. pag. 44.

Const. 1.

n Const. 72. Bullar. nou. tom. 3. pag. 102.

o Const. 70. aliàs 48. d. Bullar. pag. 263.

p tract. de nobil. cap. 32. nu. 3.

q de arbitrar. iudic. lib. 2. casu 378. nu. 4. & per tot.

vide Constit. Friderici II. ab Honorio III. Pontifice confirmatam. a

Verum Paulus V. firma remanente in rebus arduis Congregatione S. R. E. Cardinalium super vbertate annonæ à Sixto V. vt diximus instituta, ad excitandos agricolas dormientes, & artem agriculturæ restituendam, augendamque (vt verbis illius vtar) aliam Prælatorum, & egregiorum virorum, nempe Thesaurarij generalis, Annonæ Præfecti, Grasciæ Præsidis, Camera Apostolicæ Commissarij generalis, Pontificiæ Domus Præfecti Congregationem ordinavit, quibus, vt quintodecimo quoque ab eis statuendo die in vnum conueniant, ac de arte agriculturæ restituenda, & augenda, laborecijs, & pascuis diuidendis, atque vendendis, & de statu annonæ, ac grasciæ rebusq; omnibus illam concernentibus inuicem conferant, tractent, & diligentèr perpendant iniunxit, atque mandavit. b

Boues aratorios, vel ad arandum aptos ad effectum maçtandi mercari, vel contractus inire quibusuis personis secularibus, & ecclesiasticis, etiam S. R. E. Cardinalibus, & ecclesiasticæ ditioni mediatè, vel immediatè subiectis omnino prohibuit. §. 3.

Dohanerij, & Publicani tam in Vrbe, quam alibi pro contractibus prædictorum animalium nihil recipiant, neque in ipsorum libris referant, nisi præuia Commissarij à Præfecto annonæ deputati inspectione. §. 4.

Lanijs, & alijs animalium maçtatoribus, ne sub pecuniaria, & fustigationis Præfecti arbitrio pœna boues hosce maçtent, distinctè præcepit. §. 5. Clementis VIII. & aliorum Pontificum in præmissis editas Constitutiones innouauit. §. 6.

Greges, siue armenta vaccarum, quas vocant albas, habentibus, vt ex centum vaccis viginti quinque iuuenos ad vsum agriculturæ quotannis nutriant, vaccarumque numerum Præfecto deferant, sub certa pœna mandavit. §. 7.

Agricolis subuentionis titulo scuta mille, vel aliam summam à Præfecto annonæ mutuandam, duorum pro centenariò nomine meriti accepto emolumento, tradendam edixit. §. 11.

Quæ à Clemente, & alijs, de vasallis artem vbiicumque exercere volentibus, à dominis non molestandis, agriculturæ priuilegijs, frumenti sub certa lege extractionibus permittendis sancita fuerunt, denuò concessit, & innouauit. §. 8. 9. & 10.

Patet igitur ex iam dictis, Summos Pontifices non vulgarem adhibuisse curam, & diligentiam, vt homines ad agros colendos allicerent: etenim vt Plutarchus ait *Nullum studium est, quod tam acrem, tamque celerem pacis amorem hominibus ingeneret, quam victus agricultura quærendus.* Et Cicero. *d Omnia rerum (inquit) ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.* Neque hanc artem nobilitati derogare pluribus probat Tiraquellus e videndus.

Et quamuis non liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendâ, aut propter segetes, vel arbores plantandas. f Syderum tamen obseruationem in agris colendis, sicut etiam in re nautica, & medica vetitam non esse, ex ijs, quæ Sixtus V. contra exercentes artem astrologiæ iudiciariæ edixit, g colligere fas est. Et quæ in præcitate c. non liceat, sancita sunt, ad inanes vtique Gentium superstitiones, à Barnaba Brissonio b relatas referenda erunt, quem quidem Brissonium, si antiquorum ritus in agris colendis, & lustrandis, si deos, deasque agricolis in honore habitos, si denique multa ad animum politioribus literis erudiendum cognoscere cupis, tu consule. Nobis enim hac de re plura nunc dicenda non putamus: alia siquidem, vbi de Præfecto annonæ sermo erit, Deo fauente dabimus.

a Constit. 1. 9. vl. Bullar. nou. tom. 1 pag. 44.

b d. Constit. 70. alijs 48. 9. 2.

c in vita Numæ Pompiliij. d lib. 1. officior.

e de nobilit. capi 32. per tot.

f c. non liceat, 26 q. 5.

g Constit. 17. bull. nou. tom. 2. pag. 510.

h de formulis, & solemnibus Pop. Rom. verbis, lib. 1 pag. 52. & 60.

CONGREGATIO XVIII.

De Classe paranda, & seruanda ad Status Ecclesiastici defensionem.

A Nte primum bellum punicum quamuis Romani in omni militia illustres essent, mari tamen sese nunquam adhuc commiserant; Romanorum autem primus nauem conscendit, aliosq; conscendere suastit Appius Claudius Caudex: hic enim C. Plinij a testimonio victis Vulturnensibus ad Mamerminos liberandos missus, quorum arcem Carthaginenses, & Hiero Rex Syracusanus obsidebant, primò ad explorandos hostes fretum piscatoria naue traiecit, & cum Duce Carthaginensium egit, vt præsidium arce deduceret: Rhegium reuersus quinquere mem hostium copijs pedestribus cæpit; phalangem in Siciliam traduxit. Hæc Plinius. Seneca verò sic ait. *b* Quis Romanos primus persuasit nauem ascendere, Claudius is fuit Caudex, ob hoc ipsum appellatus, quia plurimum tabularum contextus Caudex apud antiquos vocatur, unde Tabula Codices vocantur; & naues nunc quoque, quæ ex antiqua consuetudine commeatus subeunt, caudicariae appellantur &c. Suetonius quoque. *c* Claudius Caudex (inquit) primus freto classe transiecto, Pœnos Sicilia expulit &c. Ne autem milites rerum maritimarum expertes omnino essent, Consulum prouidentia, & cura factum est, vt hi ad remigandum interea, dum classis pararetur, exercerentur in hunc, quem Polibius *d* modum docet. *Subsellij in arena per ordinem dispositis remiges insidentes, ad vocem præcipientis, qui in medio eorum erat, omnes vnâ protendere brachia, ac reducere, remosquæ per arenam mouere pariter docebantur, ad illius vocem simul omnes incipiebant, simul detinebant, per hunc modum nauigandi artem edocti, & perfectis interea nauibus, mare ingressi, post paucos dies circa Italiam nauigantes, secundum Ducis iussum verum in vndis periculum fecerunt.* Hæc Polibius. Erat autem tunc Consul. C. Cornelius, qui, vt idem Polibius *e* scribit, paucis ante diebus Classi præpositus uerat.

Duumuiros deinde nauales constitutos fuisse Liuius *f* testatum habet, à Panuino, *g* & Budæo *h* relatus. *Et duo imperia (inquit) eo anno (nempe 443. ab Vrbe condita) dari cæpta sunt per populum, vtræque ad rem militarem pertinentia; vnum vt Tribuni Militum &c. aliud vt Duumuiros Classis ornanda, reficiendaque causa idem populus iuberet &c.* Creati verò sunt hi Magistratus, qui tuendam viginti nauibus Anconam velut cardinem superiori mari haberent, eiusdem Liuij *i* testimonio, vt Rosinus *k* refert: Sed Miseni vnâ, Rauennæ verò alteram Classem ad tutelam superi, inferiquæ Maris collocasse Augustum, Suetonius *l* scribit. Et Paulum III. Equites S. Georgij creasse, hosquæ Rauennæ residere ad litus Adriatici maris custodiendum decreuisse; & Crucem auream cum corona in circulo aureo pro tesera assignasse, scribit Franciscus Mennen. *m* qui de Equitibus à Summis Pontificibus institutis agit.

Qua ratione etiam motus Sixtus V. vt piratæ scilicet, & prædones coerceantur, & à litoribus ecclesiastica Ditionis longè repellantur, post compressam perditorum hominum licentiam, publicam tranquillitatem in locis mediterraneis restitutam, quinque Cardinalium Congregationem pro triremibus decem parandis, construendis, ornandis, ac diligenti cura conseruandis instituit: bono namquæ Principi congruit, terram, & mare malis hominibus purgare, nedum ad subditorum securitatem, sed ne externæ quoque Nationes in miseram à piratis captiuitatem adducantur, vt ex Valentin. & Valent. Imperatorum rescripto *n* obseruant Bart. & Lucas de Penn. in Commentarijs ibi; & post eos Hieron. de Monte: *o* nec iniucundum erit videre, quæ de Leone IV. Baronijs *p* ait. Princeps enim dum remedijs inuigilat subditorum, dum eorum onera excutit, dum scandala remouet, in eorum quiete quiescit, & fouetur in pace, vt est Innocentij IV. sententia, *q* fortasse ab Vlpiano *r* desumpta, dum ita respondit. *Congruit bono, & graui Præsidi curare, vt pacata, atque quieta Prouincia sit, quam regit, quod non difficile obtinebit, si sollicitè agat, vt malis hominibus Prouincia careat, eosquæ conquirat: nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures conquirere debet, & prout quisque deliquerit, in eum animaduertere, receptoresquæ eorum coercere, sine quibus latro diutinus latere non potest &c.* Vedendus est Ioannes Garzias. *s*

a de viris illustribus cap. 37.

b lib. de breuitate vite.

c in Tiberio cap. 2.

d lib. 1. pag. apud me 38.

e Ideo iam commemorato.

f lib. 9 pag. 106.

g de Ciuit. Rom. pag. 593.

h in Pandect. ad l. 2. vers. in cerd.

i de orig. iur.

k lib. 40. & 41.

l lib. 7. cap. 40. antiq. Rom.

m in vita Augusti. cap. 49.

n de Militarij origine, pag. 81.

o in vita Augusti. cap. 49.

p in vita Augusti. cap. 49.

q in vita Augusti. cap. 49.

r in vita Augusti. cap. 49.

s in vita Augusti. cap. 49.

t in vita Augusti. cap. 49.

u in vita Augusti. cap. 49.

v in vita Augusti. cap. 49.

w in vita Augusti. cap. 49.

x in vita Augusti. cap. 49.

y in vita Augusti. cap. 49.

z in vita Augusti. cap. 49.

aa in vita Augusti. cap. 49.

ab in vita Augusti. cap. 49.

ac in vita Augusti. cap. 49.

ad in vita Augusti. cap. 49.

ae in vita Augusti. cap. 49.

af in vita Augusti. cap. 49.

ag in vita Augusti. cap. 49.

ah in vita Augusti. cap. 49.

ai in vita Augusti. cap. 49.

aj in vita Augusti. cap. 49.

ak in vita Augusti. cap. 49.

al in vita Augusti. cap. 49.

am in vita Augusti. cap. 49.

an in vita Augusti. cap. 49.

ao in vita Augusti. cap. 49.

ap in vita Augusti. cap. 49.

aq in vita Augusti. cap. 49.

ar in vita Augusti. cap. 49.

as in vita Augusti. cap. 49.

at in vita Augusti. cap. 49.

au in vita Augusti. cap. 49.

Prædictis igitur quinque Cardinalibus huic Congregationi præpositis idem Pontifex Sixtus iniunxit, ut triremibus paratis, & constructis idoneos illorum Duces, & Præfectos, Romano Pontifice consulto, deligant.

Ut pecuniarum subsidium huic operi necessarium ab ijs, qui Pontificis mandato conferre tenentur, fidelitè, integrè, & maturè exigatur.

Exactum, ac receptum ad opera prædicta tantum perficienda vtilitè, & fructuosè impendatur. Cætera denique omnia pro ipsorum prudentia, & sedulitate celetè, vtilitè, & expediant.

Illud autem Cardinales isti magnopere curent, ut in his Apostolicis triremibus nauæ omnes, & milites, nõ solum ex nautica, militariquè, sed multò magis ex Christiana disciplina, piè, & modestè viuant.

Viros Religiosos animarum, corporumquè curatores deligant, qui valentes ad pietatem instruant, ægros charitatis affectu quouis necessario adfumenti genere, & spirituali in primis recreent, atque reficiant.

Ea denique à Præfectis, militibus, nauis omni loco piè viuendi ratio, & institutio obseruetur, ut verè illos Christianos, ac Pontificios esse omnes agnoscant &c.

Sed quoniam ad construendas, & parandas naues, triremesquè hanc Congregationem institutam fuisse diximus, si quis huic rei necessaria, & nauium partes instrumenta, ac nomina cognoscere cupiat, Rosinum a legat; diligenti etenim relatione hæc omnia explet: sed fusius, à quo Rosinus mutuasse fatetur, Lilius Gregorius Giraldus: b alia quoque scripsit etrusco sermone Bartholomæus Crescentius, c qui de officialibus quoque, ac ministris ad rem nauticam necessarijs agit, eorumquè ministeria recenset. Verum Lazarus Baiffus I. C. nedum verbis rem naualem ex Iurisconsultorum, grauissimorumquè virorum penetralibus depromptam pertractasse, contentus, icones etiam, ac exempla diuersarum nauium diligenti perquisitione ex antiquis monumentis conquisitas, delineatas, impressas, & ab edacitate temporis vindicatas hominum oculis conspiciendas obtulit. d

Nauium verò construendarum exemplar sumpserunt Romani ex vna quinqueremi Carthaginensibus ablata, Polibio e teste in hæc verba. *Erant eo tempore circa fretum Sicilia complures Carthaginensium naues, quarum vna quinqueremis cum longius à cæteris vagaretur, casu fracta ad manus Romanorum peruenit: hæc exemplar eius generis Romanis præbuit; eius instar omnis eorum classis ædificata est.* Sed & nauium appellationes nonnullas refert Aul. Gellius, f quarum interpretationem habes à Rosino loco cit. inter quas Pontones, genus nauigij Gallici esse dicit, quorum mentio apud Cæsarem g extat. *Nauis (inquit) traijciendis annibus apta.* Sed nos in portu Centumcellarum hoc nauigij genus vidimus, & ita etiam apud nos Italos appellatum, quo cementarij ad comportanda ingentia saxa vtuntur, eaque in mare proijcienda, ut alia super alia deiecta ipso pondere maneant, ac quodam velut aggere constructo illatum vento mare frangant (scogliera vulgò dicitur) cuius ministerio, ut Rutilius ait, b

Tranquilla puppes in statione sedent.

Præterea si Petri Gregorij Tholosani librum, syntaxes artis mirabilis inscriptum, legendi facultatem habes, ex eo multa ad rem naualem facientia discas: agit enim lib. 26. De nauigandi inuentione, cap. 1. De aqua nauigabili, cap. 2. De periculis nauigantium, cap. 3. De nauibus, cap. 4. De nauium distinctionibus, cap. 5. De nauium partibus, cap. 6. De instrumentis nauticis, cap. 7. De præceptis optimè nauigandi generalitè, cap. 8. De marium natura, & itineribus, cap. 9. De Pyxide nautica versoria, cap. 10. De nauium gubernaculo, cap. 11. De tempestatum præcognitione, & sedatione, cap. 12. De ventorum obseruatione, cap. 13. De obseruandis in Sole, Luna, Stellis, & Cælo, cap. 14. Polydorus item Virgilius i (qui cum facultate, si de correctis non extet, legendus est) multa ad rem scribit. Postremò Io. Franciscus de Ponte Neapolitanus k nonnulla videnda de triremibus, cæterisque nauibus, aut nauigijs, quæ in cursu destinantur, iuxta iuris regulas scribit.

Huc vsque dictum, quando ad manus nostras deuenit libellus ab Antonio de Gueuara Mondognesi Episcopo exaratus Hispanico idiomate, in quo redè eruditè, sed etiam festiue habes. Quinã fuerint inventores artis nauigandi; qui labores, & quæ incommoda patiantur in triremibus; aliaquè multa decè capitibus comprehensa, quæ apud ipsum legito, etiam Italica lingua impressa l Tarquinienfes verò Populos (qui anti.

a lib. 10. cap. 20
antig. Roman.
b in lib. de nauigijs.
c della nauigat.
mediter, cap. 15.
& alibi.

d de re nauali,
in annot. ad l. 2.
de capt. & post-
lim. reuers.
e lib. 1. pag. 38.

f lib. 10. cap. 25.
not. actic.
g lib. 3. de bello
ciuil.

h in itinerario
lib. 1.

i de rerum in-
uentorib. lib. 3.
cap. 15.
K in tract. de
potest. Præregis,
tit. 11.

l lib. 3. delle lec-
tere in fin.

antiquitus in Etruria in agro Cornetano Civitatem à Tarconte ædificatam, vt Straboni placet, a habuerunt) lineæ Romanis pro nauium velis subministrasse. Thomas Bozius scribit. b De nauium quoque constructione; de lignorum ad hanc rem necessaria incisione; de remigibus comparandis, alijsquæ multis non minus eruditè, quàm elegantè scribit Cæsiodorus c videndus. Nec prætereunda censeo, quæ luculentè affert Volfangus Lazius. d De iure autem, & re nauali, ex Iurisconsultorum, ac doctissimorum virorum monumentis præcepta quædam desumpta in publicum commodum edidit inter Iurisprudentiæ Patres non modica eruditione refertus Iulius Ferrettus Rauennatensis; quam tractationem typis datam sub auspicijs Caroli V. Imperatoris commendauit.

a Geograph. lib. 3 pag. apud me 147
b de Italiae situ aduersus Macchianel. cap. 7. pag. 55.
c var. lib. 5. cap. 16. 17. 18. 19. & 20.
d in commen. Reipub. Romanæ lib. 6. cap. 5. vsq. ad fin. lib.

CONGREGATIO XIX.

Pro Vniuersitate Studij Romani.

Quoniam literarum cognitio, liberalesquæ doctrinæ, & disciplina, quibus iuuentus in publicis Gymnasijs eruditur, magnam Reipublicæ vtilitatem afferunt; per hanc enim (vt Plutarchus e ait) atque hæc adiutrice nosse licet, quid honestum, quid turpe, quid iustum, quid iniquum, breui quid expetendum, quid fugiendum; quemadmodum erga deos, quemadmodum erga parentes, qui erga maiores natu, qui erga leges, qui aduersus Magistratus, qui aduersus alienos, qui aduersus amicos, qui aduersus coniuges, qui aduersus seruos nos gerere debeamus; deos vt colamus, parentes, vt veneremur; maiores natu reueremur, legibus pareamus, Magistratibus audientes simus, amicos diligamus, castè, cum coniugibus agamus, pietatem in liberos exerceamus, in seruos non seuiamus, & quod caput est, rebus secundis vt non exultemus, neque nimium animam contrahamus rebus asperis; neque in voluptatibus gestiamus, neque in inæ exardescamus, vel efferati simus. Hactenus Plutarchus. Quò respexisse videtur Salomon Rex, dum Regnum gubernaturus, à Deo sibi electione data, vt quid vellet exposceret, scientiam sibi necessariam esse respondit, eamquæ humilitèr postulauit; quam quidem petitionem supra modum Domino placuisse, quod ab ipso datum est responsum, demonstrat. f Dixit enim Dominus Salomoni. Quia postulasti verbum hoc, & non petisti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium, ecce feci tibi secundum sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens, & intelligens, in tantum vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te futurus sit &c.

e lib. de instituen. libris.

f lib. 3. Regum cap. 3.

Cum autem non omnibus datum sit hanc à Domino gratiam impetrare, & donum consequi, vt è Cælo scilicet descendat Sapientia, quæ mentes, animosquæ nostros instruat, & informet, eapropter Gymnasia, liberaliumquæ Artium Studia in vnaquaque benè disposita Republica adiuuent, & instituta videmus, in quibus adulescentes, & iuuenes scientiam, iurisquæ prudentiam addiscant: tunc enim, Platonis testimonio, g Ciuitates, & Regna optimè gubernantur, cum sapientes, & intelligentes gubernacula possident: quam quidem veritatem post alios multis comprobatur rationibus, & scribentium monumentis, ac dictis Garzias Mastrill. h videndus.

g dialog. 5. de Reipub.

h de Magistr. lib. 2. cap. 3.

Hac igitur impulsus ratione Sixtus V. post Vniuersitatem Romani Gymnasij ab ære alieno viginti duorum millium scutorum, & alijs multis oneribus subleuatam, Congregationem pro eadem Vniuersitate Studij conseruanda, & augenda, rectèquæ administranda instituit, i & quinque S. R. E. Senatores, & Cardines huic negotio præfecit: facultates mox dicendas iisdem concessit.

i in sape cit. Constit. 74. Congreg. 10. Bullar. nou. tom. 2. pag. 614. K in c. ex parte, il 2. nu. 1. vers. adde dictu, de offic. deleg.

Præclaros Theologiæ Magistros, Iurisconsultos egregios, liberalium Artium Professores eximios vndecumque, cum opus fuerit, ad iuuentutem erudiendam euocent. Et quoniam (vt Felinus k testatum habet) conscientia sine sapientia reputatur insipida, scientia verò sine conscientia diabolica est; morum igitur integritate, eruditione, & literarum eloquentia non minus quàm peritia, vsuquæ dicendi Præceptores isti præstare debent. Quod etiam ab ethnicis mirum in modum expetitum Plutarchus l docet in hæc verba. Præceptores quærendi pueris sunt vita probata,

l de instit. liber.

probata, moribus inculpatis, rerum usu excellentissimi; quando fons, & radix est probitatis recta imbutum esse institutione &c. Et à Iuliano Imperatore hoc sancitum habes. *a*

A Singulis Scientiarum Magistris pro meritorum ratione, Summo tamen Pontifice prius consulto, stipendia constituent; Constantini Imperatoris exemplo, *b* dum ait. *Mercedes etiam eis, & salaria reddi iubemus, quò facilius liberalibus studijs, & memoratis artibus multos instituant.*

*a in l. magistros, C. de profess. & medic. lib. 10.
b in l. 6. ad fin. C. eod. tit.*

Et cum in alma Vrbe præter alias discipulorum Scholas, Græcorum Maronitarum, Anglorum, Scotorum, & Neophitorum iugenti Pontificum liberalitate, atque munificentia erecta fuerint Collegia, & congruis dotata redditibus, in quibus sacra Theologia, liberalesq; Artes hebraicè, græcè, arabicè, & chaldaicè edocentur; vt horum Collegiorum Alumnos ad literarum studia ardentiori animo complectenda, quod ad Fidei Catholicæ propagationem, & literarum ornamenta, & ingenia excolenda maximè pertinet, oportunè pro eorum pietate, & prudentia, omni adhibito studio excitare curent, iisdem Cardinalibus iniunxit.

B Præterea cum in præcipuis Christiani Orbis partibus Sancta Apostolica Sedes, vt pia mater, insignes quasdam Vniuersitates, in quibus sacrarum Literarum, Legum, & Artium præstantissima studia florent, in tutelam, & clientelam olim receperit suam, nimirum Parisiensem, Oxoniensem, Bononiensem, Salamantinam, vt in eis scilicet ex Apostolicæ Sedis protectione bonarum Artium studia tanto maiori cum fructu excolantur, ipse quoque Sixtus & illas, & cæteras Catholicas Vniuersitates paterna beneuolentia complectens, nec ipsam Oxoniensem deserens, sed ex intimo animi affectu ad matris gremium, & ad viam salutis reuocans, & summa beneuolentia prosequens, ac sub Beati Petri Principis Apostolorum protectione iterum suscipiens, vt earundem Vniuersitatum, atque ad eas pertinentium negociorum apud Sedem Apostolicam curam gerant, illarumquè necessitates Summo Pontifici ordine exponant, vt eis ex paterna charitate opem, auxiliumquè afferre possit; easquè interdum per literas visitent, ac Summi Pontificis nomine Catholicis viris Apostolicam benedictionem impartiantur, illisquè vt prospera cuncta eueniant; alijs verò spiritum sanioris consilij à Deo Optimo deprecentur, iisdem Cardinalibus, eide mquè Congregationi imposuit. Hactenus Sixtus V.

C Antiquissimū verò Studium, seu potius Vniuersitatem hanc Romanā esse, relictis, quæ ante Christi Domini aduentū adduci possent, ex Valentin. Valent. & Gratian. Imperatorum ad Olybrium Præfectum Urbis rescripto, *c* iisdem Valent. & Valen. III. Coss. anno scilicet humanæ salutis 372. vt Holoander obseruat, *d* manifestum est: quid enim ab ijs, qui discendi cupiditate ad Urbem veniunt, seruandum esset, Imperatores isti peculiari lege sanxerunt.

*c in C. Theod. d. Stud. lib. Urb. Rom. l. 1.
d in cronolog. Consul.*

D Et primò testimoniales literas Iudicum Prouincialium, quibus oppida, natales, & merita exprimentur, Magistro census proferant.

Secundò vt in primo statim introitu profiteantur, quibus potissimū studijs operam nauare proponant.

Tertiò hospitia, quæ expetisse dixerint, Censualium Officium norit.

Quartò ne turpem, inhonestamquè famam, & confociationes habeant, iisdem Censuales inuigilent.

Quintò ne spectacula frequētius adeant, aut adpetant vulgo intempestiua cōiuiua.

Sextò si quis non ita in Vrbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscit, publicè verberibus affectus, statimquè nauigio suppositus abijciatur Vrbe, domumquè redeat.

E Septimò. Qui verò operam sedulo professionibus nauant, vsque ad vice simum ætatis suæ annum Romæ liceat commorari.

Octauò. Post id autem tempus qui neglexerit spontè remeare, sollicitudine Præfecturæ etiam imparatus ad patriam reuertatur.

Nonò. Ne perfunctoriè hæc curentur, Officium Censuale Præfectus Urbis commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quiuè sint pro ratione temporis ad Africam, vel ad cæteras Prouincias remittendi breuibus comprehendat.

Decimò. Similes autem breues etiam ad Imperatoris scrinia singulis annis dirigantur, quo meritis singulorū institutionibus compertis, vtrū quandoque Reipublice sint necessarij, iudicentur. Hæc Valentin. & alij Imperatores. Quæ vtinam in desuetudinem non abiissent; multi namquè hodie nomine tenus discipuli parentum vota

non deciperent, patrimonium non dilapidarent, & loco honoris, ac laudis ignominiam, & dedecus in Patriam non reportarent. Sed reuertamur in viam.

Post biennium, Modesto, & Arintheo Coss. anno scilicet ab Orbe redempto 374. iidem Imperatores Clearco P. V. rescripserunt, quatuor Græcos, & tres Latinos scribendi peritos ad Bibliothecæ Codices componendos, vel pro vetustate reparandos eligendos esse. *a*

Theodosius verò, & Valent. quæ circa Magistrorum electionem, & officium gerenda erant, legem dixerunt; *b* quæ hæc habet in summa.

Magistros vndecumque discipulos colligentes in cellulis, eosdemquæ postea circumferentes ab ostentatione vulgari amouendos præcipiunt: priuatim verò, & ipsis tantum discipulis vacantes non prohibentur.

Qui intra Capitolij auditorium constituti, publicis scilicet lectionibus addicti, priuatarum ædium studia sibi interdicta esse cognoscant; si secus fecerint, priuilegijs deserantur.

Magistrorum autem numerum ita præfinitum habes. Oratores numero tres! Grammatici decem, in his etiam, qui facundia græcitatæ pollere noscuntur. Quinque numero sint Sophistæ, & Grammatici æquæ decem. Qui Philosophiæ arcana rimetur, vnus. Qui iuris, ac legum formulas pandant, duo; itaut vnique loca specialitèr deputata assignentur, ne discipuli sibi inuicem possint obstrepere, vel Magistri; ne uè linguarum confusio permixta, vel uocum aures quorundam, aut mentes à studio literarum auertat. Hactenus Imperatores.

Ex quibus etiam colligere fas est, locum lectionibus constitutum, quem hodie Sapientiam vocant, vbi scilicet Doctores, & discipuli ad scientias audiendas, & addiscendas conueniunt, antiquitus in Capitolio fuisse, quod ex lectione Sanctionis apparet.

Sed & postquam infœlix Roma gentium domina in prædam, & direptionem barbarorum exposita fuit, liberalium Artium adhuc Studium in ea seruatum fuisse, Cassiodorus, *c* dum Theodorici Gothorum Regis nomine Symmaco viro patritio scribit, in hæc verba insinuat. *Speſtabilis Valerianus in Syracusana Ciuitate consistens reuertisse ad lares proprios supplicauit, qui Studiorum causa liberos suos ad Romanam Ciuitatem deduxit. Quos illustris magnificentia tua ex nostra continens iussione in supradicta Vrbe faciat commorari; nec illis liceat ante discedere, nisi hoc noster proloquatur affatus. Ita enim & illis studiorum profectus acquiritur, & nostra iussione reuerentia custoditur. Non ergo sibi putet impositum, quod debuit esse uotiuum. Nulli sit ingrata Roma, quæ dici non potest aliena. Illa eloquentiæ fecunda mater, illa uirtutum omnium latissimum templum. Sentiatur planè, quod clarum est; non sine gratia esse creditur, cui habitatio tanta præstat. Hactenus Cassiod. hic d. videndus est etiam de ijs, quæ Athalarici Regis nomine Senat. Urbis scribit.*

Sed quæ barbarorum fœuitia non potuit, eheu iterum infœlix Roma tuorum ciuium insania rapuit: nam ut Solon *e* cecinit.

*Non Urbem Superi cupiunt euertere nostram,
Et nobis (nisi sint Numina lesa) fauent
Ipsi, sed Patriam sceleratis mentibus vltro
Conantur Ciues dilacerare suam:
Nam pretio quidam vendunt legemq; fidemq;
Aurum qui nullo iure, modoq; petunt.
Seuitiam exercent, rapiuntq; tyrannida quidam
Induat ut iustus Ciuibus arma dolor.
Et non Iustitia formidant numen, & iram
Consilijs Superum, quæ dea semper adest.
Hæc oculis cernit vigilantibus omnia facta,
Nemo putet falli numina posse deum.
Et quamuis pœnas differt aliquando, tacetq;
Mente tamen memori facta nefanda notat,
Excigit, & tandem pœnas, non Regna, nec Vrbes
Effugiunt clades, quas meruere graues.
Hinc Vrbs diuitijs quondam, imperioquæ superba,
Seruitij patitur tristitia iura modò.*

Hæc,

a l. 2. d. 3. Theod. de Stud. liber. Urbis Roma.
b in vtroq. Cod. Theod. & Iustin. sub eod. tit. de Studijs liber. Urbis Roma.

c lib. 4. var. cap. 6.

d lib. 9. cap. 21.

e in eleg. de causis, quæ afferunt exitium Regnis.

Hæc, & alia videnda scripsit Solon, cuius etiam meminit Demosthenes. *a* Sed relictis Græcis, & ethnicis, qui solo naturæ lumine ducti, multa quidem, etiam à nobis vera Christi Fide illustratis non spernenda, tradiderunt; alia sunt legenda, quæ Diuus Bernardus *b* contra Romanos, seu potius Romanenses sui temporis Ciues monumentis consignauit, quæ omittimus, & satis ad rem nostram esse putamus, si temeritatem, impietatem, petulantiam, quæ aliqui Romani Ciues in Pontifices Maximos veros Christi Vicarios vsi fuerunt, in causa fuisse, vt Ciuitas ipsa iuxta supra relatum Solonis sententiam, quàmuis immortalis, & terrarum domina à multis dicta, in squallorem, ac fordes, taceo seruitutem turpissimam, prolapsa, & abiecta fuerit, ostendamus; itaut ab illis ipsis, quos antea iniurijs, & contumelijs affecerant, superbam subiuciendo ceruicem, pristinam dignitatem, studiorum, ac literarum ornamentum agnoscere, & acceptum ferre cogantur.

Sic enim legimus, *c* Innocentium III. ex Flisca nobili Familia ex Lauania Comitibus ortum, ad commune omnium commodum, & profectum paternâ sollicitudine apud Sedem Apostolicam, ad quam ex diuersis Mundi partibus multi confluunt, Iuris diuini, & humani, canonici videlicet, & ciuiliis Studiū instituisse, & vt studentes in scholis ipsis penès eandem Sedem talibus priuilegijs, liberalitatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, vbi generale regitur Studium, & integros prouentus suos ecclesiasticos, sicut illi, recipiant, statuisse. Et iure quidem merito, nam vt Iustinianus Imperator *d* Ioanni beatiss. ac sanctiss. Archiepiscopo, & Patriarchæ veteris Romæ scribit, legum originem anterior Roma sortita est: & ideo Staphileus *e* Studium Romanum nobilius, ac magis antiquum alijs vniuersalibus Studijs appellat, quàmuis bonos Professores, seu Lectores suo tempore non extitisse indicet, & rationem propter tenuitatem stipendiorum afferat, dum ait, *Vtinam essent bona salaria, quia non deficerent boni Lectores, iuxta illud, sint Mecænales, non deerunt Flacci, Marones.* Hæc Staphileus. Qua ratione forsan motus Leo X. *f* ea conditione Populo Romano gabellam vini concessit, vt salaria Lectoribus Studij soluerentur: & ante ipsum Athalaricus Rex Gothorum, Cassiodoro *g* teste.

Post Innocentium IV. Bonifacius VIII. natione Hernicus, Patria Anagninus, eodẽ anno duo erexit Studia generalia, alterum in Ciuitate Firmana Prouinciæ Marchiæ, Romæ autem alterum; licet hoc etiam ante sexagesimum, plusue minus annum ab Innocentio, vt diximus, diuini, & humani iuris initium habuisset. Bonifacius ergo diligenti cum fratribus suis S.R.E. Cardinalibus deliberatione præhabita, de ipsorum consilio, & Apostolica auctoritate Romæ perpetuis futuris temporibus generale Studium in qualibet facultate voluit extare, & vigere; Doctoribus, & Studentibus ibidem priuilegia, liberalitates, & immunitates, quibus in alijs Studiorum Vniuersitatibus docentes, & Studentes potiuntur, & gaudent, concessit, & impartitus fuit. *b* Vt autem priuilegiorum aliqua magis expressa notitia haberetur, in eadem erectionis Constitutione quæ sequuntur, expressit.

Doctores, & scholares ad forum Capitolinum inuiti non trahantur, siue ciuiliis, siue criminalis causa sit, homicidio tamen excepto, super quo contra clericos Vicarius Papæ, contra laicos Senator Vrbs procedat. *§. 2.*

A quocumque vectigali, collecta, siue impositione sint immunes. *§. 3.*

Domorum pensiones à peritis electis taxentur; si primi dissentiant, eligatur tertius. *§. 4.*

Scholares peregrinantes coram Doctore, seu Magistro conueniantur: Rectores à Doctoribus, & scholaribus electi causas ciuiles, & criminales, leuiores tamen, inter ipsos de Vniuersitate cognoscant. *§. 5.*

Fructus Beneficiorum, & Pensiones (quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis) licitè percipiunt. *§. 6.*

Ne super præmissis molestentur, Defensores, & Protectores deputat Abbatem Monasterij S. Laurentij extra muros, Priorem Basilicæ ad Sancta Sanctorum, & Archipresbyterum Ecclesiæ S. Eustachij de Vrbe, quibus has etiam literas direxerat. *§. 7.*

Contrarijs quibuscumque derogat. *§. 8.* Hactenus Bonifacius.

Et cum super enarratorum priuilegiorum validitate, & efficacia consultus aliquando fuisset Oldradus, respondit, *i* Studentes Romæ habere priuilegium percipiendi fructus Beneficiorum suorum, & eos percipere, non obstante Statuto Ecclesiæ, quod per annum faciant residentiam; quia hoc Statutum tollitur per clausulas genera-

a in oratione de falsa legatione contra Aescbin. *b* lib 4 de confid. ad Eugen. pag. apud me 259.

c in c. 2. de priuil. in 6.

d in Auth. vt Ecclesia Romana in prin. *e* in tract. de gratijs expect. §. circa tertiam partem. nu. 43.

f Constit. 1. §. 7. Bullar. nou. tom. 1 pag. 459. *g* lib. 9. variar. cap. 21.

h Const. 9. Bull. nou. tom. 1. pag. 146.

i conf. 117.

a ad hanc Bonif. Const. schol. r. b in c. fin. ad fin. de iud. c.

c de priuileg. schol. priu. 82. n. 2. d de priuileg. pia caus. in prefat. vers. item relicti causa Studij. e Clem. 1. de magistr.

f Const. 65. Bull. non tom. 3. pag. 254.

g in vita Eugenij IV.

h Const. 4. Bull. non tom. 1. pag. 472.

i Sess. 5. cap. 1. vers. in Gymnas. de reformas.

rales, non obstantibus quibuscumque &c. Quam quidem consultationem reassumens Cherubinus iunior, a priuilegia hac largè inquit interpretanda, quia non sunt data personæ, sed causæ, quæ pia dicitur, & præferenda causæ dotis, teste Panormitano: b mouetur, quia in hoc versatur publicus fauor in communi, nam repletur terra sapientibus: & potest etiam considerari utilitas particularis, cum quilibet possit Doctores consulere, audire, & addiscere, quod non est in dote, vt idem Panormit. concludit, & voluit etiam Rebuff. c Attamen videnda sunt etiam, quæ scribit Tiraquel. d sequutus Baldum dicentem, causam Studij tunc esse piam, quando versatur in studio sacre Theologiæ.

Bonifacio VIII. successit Clemens V. Gallus, qui sacro Concilio Viennensi approbante, fanciuit, e vt in Romano hoc Studio viri Catholici sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, Chaldeæ Linguarum notitiam, duo videlicet vniuscuiusque linguæ periti, detineantur, qui scholas regant, libros de linguis ipsis in latinum fidelitè transferentes, alios linguas ipsas sollicitè doceant.

Cui quidem Sanctioni inhærens Paulus V. in cuiuscumque Ordinis instituti Regularium tam mendicantium, quàm non mendicantium Studijs omnibus, trium linguarum, Hebraicæ scilicet, Græcæ, & Latinæ, in maioribus verò, ac celebrioribus etiam Arabicæ Doctores Regulares eiusdem Ordinis, si adsint, sin minus, seculares esse fanciuit. f §. 2.

Regularium Superiores si in huiusmodi Doctoribus eligendis, eisq; scholaribus assignandis negligentes fuerint, eorundem Ordinum Protectoribus id muneris iniunxit. §. 3.

Scholares in promotione ad Doctoratus gradus, & in cæteros sui Ordinis honores illi, cæteris paribus, præferantur, qui in cognitione trium saltem linguarum prædictarum profecerint. §. 4.

Post harum linguarum Lectiones in Studio Romano à Clemente V. institutas, Eugenius IV. viros omni scientiarum genere excultos, Platina testante, g addictos hic esse voluit.

Leo X. de munere, auctoritate, & priuilegijs Rectoris, Reformatorum, Lectorum, què, & scholarium huius Vniuersitatis almæ Urbis, ac etiam de officio Bidelli Constitutionem edidit. h

Et primo loco priuilegia, immunitates, & exemptiones à Bonifacio VI II. concessas, & supra à nobis relatas confirmauit. §. 2.

Lectorum numerum, alterum scilicet in iure canonico, & in iure ciuili alterum, cū certa salarii assignatione, à Rectore, & Reformatore faciendâ, determinauit. §. 3.

Lectoribus verò in foris Aduocati munus exercere prohibuit, domi tamen consulere permissum est. §. 4.

Solitis diebus, & horis legant, post lectiones cum discipulis circulos, seu congressus habeant; sin minus, salarii pro rata temporum intermissorum iacturam faciant, Bidellis denunciatis, & fabricæ scholarum applicandam. §. 5.

Rector cum duobus Reformatorebus Doctores legentes semel in mense visitent, defectus corrigant: ex Reformatorebus vnus seorsim bis in hebdomada visitationis officium subeat, corrigenda cum Rectore conferat, & Collegis. §. 6.

Bidellorum, seu Nunciorum munus præfinitur; si deliquerint, trinam subeant monitionem, & pœnam; prima est Rectoris arbitrio, secunda salarii diminutio, tertia remotio absque restitutionis spe. §. 7.

Iudicibus Romanæ Curie cunctis, ne scholares in priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus perturbent, & molestent, sub excommunicationis pœna inhiuit. §. 8.

Rectori, ac Reformatorebus, vt præmissa obseruent, & ab alijs seruari faciant, iniunctum est. §. 9.

Sacri Cardinalium Collegij Decano Episcopo Ostiensi, ex Presbyterorum, & Diaconorum Ordinibus primis Cardinalibus, vt Doctoribus, & Scholaribus præsidio sint, ac tutores assistant, demandatur. §. 10.

Exequutores Rectoris obediant mandatis. Contrariis quibuscumque derogatur. §. 11. & 12.

Legum cognitio pro faciliiori Canonum intelligentia, etiam ex aliqua Constitutione, & Statuto clericis prohibita, in hac Vrbe permittitur. §. 13. Hactenus Leo.

Sancta denique Tridentina Synodus i vt in hac, & in quibusdam alijs Vniuersitatibus Sacre Theologiæ Doctores, & audientes designentur, & adsint, Spiritus Sancti

A

AA

B

B

C

C

D

D

E

E

Sancti lumine illustrata mandat, Reges, Principes, & Respublicas ad huiusmodi le-
ctiones restituendas, & ordinandas hortatur.

Doctores ad docendum non admittantur, scholares Doctoratus gradu non deco-
rentur, nisi facta Catholica Fidei professione, iuxta formam à Pio IV. *a* præscriptam.

A Denique quia de Rectore Studij huius almæ Urbis habita est supra mentio, non
AA ignorandum puto, Rectorem hunc ex præstantissimo Aduocatorum Consistorialium
Collegio assumi; cui quidem Collegio regimen eiusdem Studij, siue Vniuersitatis
assignauit, & concessit Sixtus V. *b* qui præuia quoque reuocatione cuiusuis conces-
sionis antea fieri solita Receptoratus prædicti in personam vnus ex Romanæ Curie
Prælati, Consistorialium Aduocatorum Collegio perpetuo vniuit. §. 2.

Facultatem creandi Doctores vtriusque iuris, à Iulio III. *c* antea concessam,
confirmauit, & quatenus opus esset, denuò concessit. §. 4. Sed numquid huic priui-
legio detogatum esse censeatur, si aliud simile priuilegium alteri Collegio, puta
Prothonotariorū, quos de numero participantium vocant, concedatur? Negatiuam
partem amplexa est Rota Romana apud Seraphinum, *d* rationibus ibidem vidēdis,
B vbi etiam de Aduocatis Consistorialibus non nihil agitur: Verū si plura de ipsis cu-
pis, Martini V. Constitutionem, *e* Octauianum Vestrium, *f* Petrum Gregorium
Tholosanum, *g* & Carolum Cartharium *h* legito.

Addam postremo, si ad Philosophiæ, & Medicinæ lauream quis promouendus
erit, hic à Phisicorum Medicorum Collegio, priuatiue quoad omnes alios, hunc di-
gnitatis gradum impetrare debet, ex Iulij III. Sanctione. *i*

At si Romanæ Vniuersitatis (quæ Sapientia nuncupatur) statum hodiernum re-
quiris, en assero.

C Illustrissimus, ac Reuerendissimus D. Ioannes Baptista Spada Lucensis, Patriarcha
Constantinopolitanus, Sacræ Consistorialis Aulae Aduocatus, ac d. Studij Rector de-
putatus.

Professores in sacra Theologia.

R. P. Magister Fr. Bartholomæus Ferrius ab Argenta Ordinis Minorum Conuen-
tualium, in scholastica. Professus per annos 11. Recipit annua scuta 100.

R. P. M. Fr. Petrus Maria de Sestula Procur. general. Ordinis Prædicatorum, in
scholastica. Professus per annos 2. scuta 60.

R. P. M. Fr. Cœlestinus Brunus de Venosa Ord. Herem. S. Augustini, in sacra Scrip-
tura. Professus per annum 1. scuta 60.

R. P. M. Fr. Io. Baptista Nisus de Crucianis de Monte Granario Ord. Min. Con-
uentualium, in Theologia morali. Professus per annos 5. scuta 70.

Professores in Iuribus.

D D. Ioseph Palamolla Policastrensis, in iure canonico. Professus per annos 10. scu-
ta 250.

D. Fœlix Antonius Monacus Cosentinus, in iure canonico. Professus per annos 6.
scuta 180.

D. Angelus de Iudicibus Aretinus, in iure ciuili. Professus per annos 27. scuta 420.

D. Franciscus Angeluccius ex Podio Crucis Spoletanæ Diocesis, in iure ciuili.
Professus per annos 15. scuta 250.

E D. Carolus Sgomblinus Neapolitanus, in iure ciuili. Professus per annos 3. scu-
ta 180.

D. Ioseph Carpanus Romanus, in iure ciuili. Professus per annos 12. scuta
180.

D. Antonius Bucchierius Cusentinus, in Institutionibus. Professus per annos 26.
scuta 180.

D. Iacobus Cincius Romanus, in Institutionibus. Professus per annos 3. scuta 100.

D. Carolus Festinus Ferrariensis, in Institutionibus. Professus per annos 3. scuta 75.

a Const. 88. tom. 2. pag. 128.

b Const. 62. Bull. nou. tom. 2. pag. 588.

c Const. 16. Bull. nou. tom. 1. pag. 709.

d decis. 1271. per tot.

e Const. 3. §. 28. Bullar. nou. tom. 1. pag. 253.

f in pract. lib. 2. cap. 18.

g in syntag. iur. vni. lib. 49. cap. 6. nu. 10.

h in syllabo Ad- uocatur. Consist. per totum.

i Const. 19. tom. 1. pag. 712.

Professores in Medicina.

Perill. D. Gabriel Fonseca Medicus secretus SS. D.N. Papæ, in medicina practica. Professus per annos 7. scuta 500.

Magister D. Ioannes Manelphius de Monte Rotundo in Sabinis, in medicina practica. Professus per annos 28. scuta 400.

Magister D. Ioannes Benedictus Sinibaldus Leonissanus, in medicina practica. Professus per annos 17. scuta 370.

Magister D. Benedictus Rita Leonissanus, in medicina theorica. Professus per annos 25. scuta 260.

Magister D. Iulius Cæsar de Benedictis Aquilanus, in medicina theorica. Professus per annos 5. scuta 220.

Magister D. Hyacinthus Altomarius Cusentinus, de morbis mulierum. Professus per annos 4. scuta 130.

Magister D. Ioannes Maria Castellanus Albenfis, in chirurgia, & anothomia. Professus per annos 33. scuta 120.

Magister D. Dominicus Panarolus Romanus, in simplicibus medicamentis, in diebus vacantibus, & festiuis. Professus per annos 6. scuta 80.

Professores in alijs facultatibus.

R.P.M. Fr. Io. Baptista de Lezana Matritensis Ordinis Carmelitarum, in Metaphisica. Professus per annos 11. scuta 100.

D. Gulielmus Arctius Lancastrensis, in Philosophia naturali. Professus per annos 11. scuta 210.

D. Demetrius Phallyreus Constantinopolitanus, in Philosophia naturali. Professus per annos 6. scuta 100.

D. Iacobus Philippus Camola Romanus, in Philosophia morali. Professus per annos 18. scuta 160.

R.P.M. Fr. Antonius Marinarius à Chriptalijs Ordinis Carmelitarum, in Logica. Professus per annos 12. scuta 100.

R.P.M. Thomas de Thomasijs Pisauriensis Ord. Cruciferorum Definitor, in Logica. Professus per annos 10. scuta 120.

R.P.D. Antonius Sanctinius Lucensis Cler. Reg. Somaschæ, in Mathematica. Professus per annos 9. scuta 120.

D. Henricus Chifellius Antuerpiensis, in Rethorica. Professus per annos 31. scuta 230.

D. Ioannes Baptista Iona Galilæus, in Lingua Hebraica. Professus per annos 4. scuta 75.

D. Demetrius Phallyreus Constantinopolitanus, in Lingua Græca. Professus per annos 10. scuta 65.

R.P.D. Philippus Guadagnolus Cler. Reg. Min. in Lingua Arabica, & Chaldaea. Professus per annos 8. scuta 75.

D. Abraham Ecchellensis è Libano in lingua Syriaca. Professus per annos 2. scuta 100. Hactenus de Studio Urbis.

Cum autem in ipsa Ecclesiastica Ditione adsint etiam aliæ Studiorum Vniuersitates, nempe. Bononiæ antiquissimam, quæ in legibus monarchiam tenere scribit Accursius; a & in numismate sculptum legitur. *Mater Studiorum Bononia docet.* ibiquè Theologicam facultatem legendam instituit Innocentius VI. b Auenioni à Bonifacio VIII. institutam. c Firmi ab eodem Pontifice. d Perusij à Clemente V. institutam, e à Ioanne XXI. f confirmatam. Ferrariæ à Bonifacio IX. g erectâ, & a Clemente VIII. h auctam. Maceratæ à Paulo III. i Et ne Patriam meam omitam, Vrbeuetanam inquam Ciuitatem, in qua ab Urbano VI. fuit generale Studium institutum. Si dicamus, harum quoque Vniuersitatum curam huic nostræ Congregationi iniunctam esse, non erit à conuenientia, & veritate alienum. Et cum Vniuersitatibus, seu Academijs in istis sacræ Theologiæ, Canonum, Iuris ciuilib, & Medicinæ Professores adesse debeant, ex iam supra dictis, breuia horum Studiorum elogia à Francisco Suuertio k mutuata referre lubet.

a in rub. C. de Stud. liber Vrb. Ro. m. lib. 11.
b Const. 11. Bull. nou. tom. 1. pag. 218.
c Const. 1. aliàs 10. in append. bull. lar. nou. tom. 3. pag. 11.
d Const. 8. bull. nou. tom. 1. pag. 145.
e Const. 2. d. bull. pag. 149.
f Const. 5. d. bull. pag. 159.
g Const. 2. d. bull. tom. 1. pag. 231.
h Const. 9. d. bull. tom. 3. pag. 142.
i Const. 22. d. bull. tom. 1. pag. 646.
k in libello, delicta Christiani Orbis dicto, ubi de Salamantina Academia agit pag. apud me 324

Theologia Sacra.

A *Qua rerum Diuinarum cognitione hominum mentes imbuta terrena despiciant, Cae- lum votis petant, beatamque iam nunc incipiant viuere vitam:*

Iuri Ciuili.

Quo possint Principes Rempublicam bene gerere, & curas hominum recte componere, sitque omnibus cordi pax, & iustitia, prudentiam maiorum hoc loco Senatus docendam curauit.

Medicina Seruatrici.

Corpori, ut anima inhabitet suauis, & vita tot periculis obnoxia constet, Senatus consuluit, & Philosophia, & Astronomia.

C O N G R E G A T I O X X.

De Typographia Vaticana.

L iterarum peritiam ex librorum, ac voluminum reuolutione, & lectione consequendam esse, nemo, ni fallor, ibit inficias. Hinc enim factum fuisse credendum puto, ut alij in arborum corticibus; alij in plumbeis laminibus; in papyro, qui intextus farina glutinabatur, alij; in tabulis cera illitis quidam; in chartis hedinis (quas pergamenas vocant, quod Pergami primùm inuenta fuerint) nonnulli quoque sua, & virorum doctrina excellentium monumenta consignauerint: quæ in Bibliothecis postmodum collocata, perpetuum, quibus id muneris cordi fuit, nomen, & famam compararunt, ut Tholomæo Philadelpho, qui plus ducentorum millium voluminum in Alexandria disposuit; Asynio Polioni, qui primus in Vrbe ex hostium manubijs Bibliothecam instituit; & alijs ab Alex. *a* & Polydor. Virgil. *b* relatis, qui simili studio capti non modicum rei publicæ ornamentum, vtilitatemque tulerunt, Plinio teste. *c*

C Verùm licet hæc omnia semper, & omni tempore summa laude sint extollenda; quia tamen sine magno, & ingenti sumptu perfici nequibant, atque ita pauperibus id assequi impossibile foret, cū arte igitur imprimendi libros auorum nostrorū ætate inuenta, & Leone X. sedente expolita, nequaquā comparari posse videtur: nam parua impensa librorum copia haberi potest, quibus ingenia ad literarum studia percommodè exerceri, & instrui valeant, eiusdem Pontificis oraculo. *d* Et ne tantæ rei auctor sua laude fraudetur, præsertim ut posteritas sciat cui Diuinum beneficium acceptum referre debeat, Ioannes Cuthemburgus natione Theutonicus equestri vir dignitate primus omnium in Oppido Germaniæ, quam Maguntiam vocant, hanc imprimendarum literarum artem excogitauit, primùmque ibi exerceri ea cœpit; non minore industria reperto ab eodem, prout ferunt, auctore nouo atramenti genere, quo nunc impressores tantum vtuntur. Decimosesto deinde anno, qui fuit salutis humanæ 1458. quidam nomine Conradus, homo itidem Germanus Romam primò in Italiam attulit; quam deinde Nicolaus Ienson Gallicus mirum in modum illustrauit. Hæc ex Polyd. Virgilio *e* habes.

D Verùm ne quod ad Dei gloriam, & Fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem salubritèr est inuentum, hæreticorum, aliorumque veritatis hostium dolis, & insidijs in contrarium conuertatur, Leo X. Lateranensi Concilio approbante, *f* statuit, vetuitque, ne sine examine, & approbatione Vicarij Papæ, & Magistrj Sacri Palatij Apostolici in Vrbe, Episcoporum verò, ac hæreticæ prauitatis Inquisitorum in alijs locis, libri, seu quæuis scripturæ imprimantur. *g* Quod etiam à sacrosancta Tridentina Synodo *h* confirmatum habes: quæ quidem approbatio in scriptis, & absque vlla solutione mercedis facienda erit, ut ibi, vers. ipsa verò.

E Regulares verò libros, vel scripturas edere volentes, nedum prædictorum approbationem, sed & suorum quoque superiorum licentiam obtineant, ex declaratione

a diar. genial. lib. 2. cap. 30.
b de inuentor. rer. lib. 2. cap. 7.
c lib. 35. cap. 2.

d Constit. 12. §. 1. Bullar. nou. tom. 1 pag. 484.

e lib. 2. cap. 7. de rer. inuentor.

f sess. 10. de impress. libr.
g d. Constit. 12. §. 2
h sess. 4. in decr. de edit. libror. §. sed & impress.

tione Congregationis Cardinalium super interpretatione eiusdem Concilij Tridentini; teste Cherubino iuniore post alios ab eo relatos: *a* & videri etiam poterit modernus Pater Io. Bapt. Scortia è Societate Iesu Theologus. *b*

a in schol. ad
prad. Constit. 12.
Leonis X.
b in select. Sum.
Pontif. Constit.
epit 56. ad Const.
12. Leonis X.
theorem. 154. &
155.

Denique Sixtus V. vt hæc omnia, in Vrbe præsertim, cuius exemplo, & doctrina tota Christiana Respublica regitur, maturius perficiantur, post erectam Vaticanam Typographiam, eidem Cardinalium Congregationem præfecit, quibus id potissimum negotii imposuit, & mandauit.

Vt sacram Bibliam latinæ vulgatæ, græcæ, & hebraicæ editionis, Epistolas Decretales, Concilia generalia, Sanctorum præcipuorum Ecclesiæ Doctorum opera, ceterosque denique libros, quibus Fidei Catholica doctrina, traditionesque Ecclesiæ continentur, & explicantur, quàm eruditissimè imprimendos curent.

Vt vetustis manuscriptis, emendatisque Codicibus adhibitis, præsertim ex nobili, & optimis libris referta Pontificia Vaticana Bibliotheca, addito quoque studio, & opera doctissimorum hominum, ex omnibus Christiani Orbis nationibus per Summos Pontifices selectorum, qui linguarum peritissimi sint, libros imprimendos accuratè, diligenterque conferant, & recognoscant, vt eorum editio quantò fieri possit, integra, atque incorrupta prodeat.

Si quæ verò grauiore dubitationes, & difficultates in veterum Codicum auctoritate, librorum correctione, & emendatione inciderint, rebus prius in Congregatione examinatis, ad Pontificem referant, vt in lectionum varietate id, quod Orthodoxæ veritati maximè consonum erit, ex speciali Dei priuilegio Sanctæ Apostolicæ Romanæ Sedi concessio, statuatur. Et non parùm huic rei conferre videntur, quæ Baronius *c* in Gottifredo Viterbiensi obseruat, eundemque summis laudibus exornat; quippe qui licet Imperatoris Friderici, & Henrici Regis eius filii Notarius, suam tamen historiam Pantheon appellatam in lucem daturus, Summi Pontificis Urbani III. censuræ, & correctioni supponit his verbis: *Quia nullum scripturarum elogium noscitur esse authenticum, nisi ab eius sapientia fluminibus sitientibus propinetur: quare si quod historiarum opus noua per aliquem institutione conficitur, ratio suggerit, vt antequam in publicum deueniat, Apostolico examini presentetur; quatenus si acceptione dignum esse perpenditur, eius mandato, & iudicio approbetur, & ab eo vires, auctoritatemque recipiat, cui terrena, & celestia Diuinitus sunt commissa.*

c in annal. rom:
12. sub an. 1186
pag. 788. & seq.

Demum vt in quibusuis Christiani Orbis Regnis, & Pronincijs Typographos, & librorum recognitioni præfectos admoneant, quatenus diligentem, oportunamque operam ad sua quæque officia fidelitè, atque integrè exequenda præsent, & in librorum huiusmodi editione accuratissimè versentur, & ad Vaticanæ impressionis normam omnino se conferant. Hæc Sixtus, cuius etiam operis inscriptionem accipere.

**TYPOGRAPHIA VATICANA
DIVINO CONSILIO A SIXTO V. PONT. MAX.
INSTITUTA
AD S. S. PATRVM OPERA RESTITVENDA
CATHOLICAMQUE RELIGIONEM**

TOTO TERRARVM ORBE PROPAGANDAM

Sed cum Vaticana hæc Typographia Pauli V. iussu Camerali Typographiæ vnita esset, non amplius Vaticana tantùm, sed Cameralis etiam quandoque dicitur.

Cum autem de Vaticana quoque Bibliotheca supra sit facta mentio, non omnitemendum duxi, hanc à Sixto IV. in Vaticano toto terrarum Orbe celebrem, aduectis ex omni Europa libris, constructam; vnde custodes, & librarii græci, latini, & hebraici menstrua salaria, quibus ali possint, recipiunt; vtque libri emerentur, idem Pontifex assignauit prouentus: opus omnium præclarissimum, & Pontifice Maximo dignum, qui insignem ob id laudem, libris vndique conquisitis, aut si haberi non poterant, ex m-

A
A
B
B
C
C
D
D
E
E

exemplaribus eorum expetitis, missisque, qui describerent, ut eam exornaret, consequutus est; ita ut prædecessorum memoriam, Benedicti scilicet IIII. Martini V. Nicolai V. & Pij II. qui etiam in hoc negotio non parum inuigilarunt, fermè in hoc deleuerit: & iure quidem merito sequentibus laudatus est carminibus.

*Templa, domum expositis, vicis, fora, mœnia, pontes
Virginæam Triuij quod repararis aquam.
Prisca licet nautis statuas dare commoda Portus,
Et Vaticanum cingere Sixte iugum;
Plus tamen Vrbs debet: nam quæ squallore iacebat,
Cernitur in celebri Bibliotheca loco.*

Quam postea Sixtus V. Paulus V. auxerunt, illustrarunt; & Gregorius XV. libris à Cæsarianis anno 1621. Comite Palatino expugnato, ac deuicto ablatis, Romano Pontifici dono datis, atque à Germania ad Urbem adductis, adauxit: nec sempiternæ memoriæ Urbani VIII. vigilantia in ea excolenda, muniendaque desiderata fuit, ut monumenta ibidem affixa demonstrant; ex quibus, quod de Palatina Bibliotheca loquitur, hic addere placet.

SVM DE BIBLIOTHECA
QVAM HEIDELBELGA CAPTA
SPOLIUM FECIT
ET PONT. MAX. GREGORIO XV.
TROPHAEVM MISIT
MAXIMILIANVS VTRIVSQUE BAVARIAE DVX
S. R. IMPERII ARCHIDAPIFER
ET PRINCEPS ELECTOR
ANNO MDCXXIII.

Denique ad Typographiam Vaticanam redeundo; ut vnde noster hic sermo exordium habuit, debitum quoque consequatur finem, non omittendum putavi, Andream Brogiottum, Vaticanæ, & Cameralis Typographiæ tunc Præfectum, quibus characteribus libri, & scripturæ ibidem imprimi, cuique valeant, sub auspicijs Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Francisci Card. Barberini, quo auctore eandem Præfecturam consequutus fuerat anno 1628 Indicem à se eum in lucem edidisse, quem videre non iniucundum erit.

CONGREGATIO XXI.

De Confinibus Status Ecclesiastici conseruandis.

Romanum, & vniuersalis Ecclesiæ Pontificem, velut Christi Domini in terris Vicarium, duplicem habere gladij potestatem, spiritualis scilicet, ac temporalis, nemo, nisi à recta Catholicorum Fide aberrans ibit inficias; adeo quippe firmis hæc veritas innixa est fundamentis, ut quouis hæreticorum turbine diuelli nequeat; prout ex ijs, quæ S. R. E. Eminentiss. Gard. Belarminus *a* aduersus Barclaium scribit, cunctis efficitur manifestum.

Etenim quia Summus Pontifex est, ut diximus Christi Domini in Terris Vicarius, Innocentio III. *b* hoc iterum, ac tertio confirmante, nisi cum spirituali temporalem quoque gladium, & potestatem haberet, alteri (nempe Imperatori) esset in hac parte subiectus, quod utique dicendum non est; nam sicut Sol non à Luna suum recipit lumen, sed è contra, ita Imperator, qui Lunæ comparatur, Pontificem, qui Sol dicitur, nec puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, ex Innocentio, *c* agnoscere debet in superiorem: quod cum aliquando Dantes Aligerius *d* in du-

a tract. de potest. Papa in tempor. b c. 1. 2. c. 3 de transl. Epif. c c. quanto de transl. Epif. d in libro. Monarchia, nuncupato.

a in l. 1. C. de
rec. reis.
b in antropolib.
21. pag. apud me
244.
c tom. II. annal.
pag. 190. litera
E,
d in vita Inno-
centij II.

e q. 11. in princ.
& per tot.
f in Commentis
ad donation. Co-
stantin. Imp. q. 3.
nu. 38. vers. quā-
doquidem.
g in 2. q. 12.
artic. 2. ad p.

h annal. tom. 3.
anno 324.

i in c. 34. Con-
stantinuse, unde
ut Pontificalis,
dist. 96
K c. 17. funda-
menta, §. ne au-
tem, de elect. in 6

l tract. de Imper.
q. 4. nu. 5. & q. 5.
ferè per tot.
m in opusc. ad
comproban. vali-
ditatem donatio-
nis Constantini,
edito.
n annal. tom. 12
anno 1191. pag.
850. litera B.

bium reuocare tentasset, nempe Imperium nullam habere dependentiam ab Ecclesia, post eius mortem fuisse hæreticum denunciatum, scribit Bart. a & post eum Volaterranus: b videnda sunt etiam, quæ scribit Baronius sub anno 990. de noua quadam hæresi à fautoribus Caroli Francorum Regis excogitata, nempe omnia licere, Carolo etiam in Ecclesiis; ex quo ab Episcopis in Siluanecti Synodo diro anathemate vulnerati fuerunt; & eundem Baronium vide anno 1053. c Atque hanc politicam opinionem seruisse sub Innocentio II. Arnoldum Brixensem, & ideo tanquam hæreticum ab Italia pulsum, scribit Ciacconius, & affirmant alij d ac de quodam Fratre Alberto, qui abiurauit errorem, Papam scilicet non habere dominium in rebus temporalibus, sed totum ad Imperatorem spectare, scribit Hieronymus de Monte. e Et ex quadam conuenientia sic argumentatur Foscarinus. f Nisi Christus Dominus hanc in temporalibus potestatem Vicario suo in terris reliquisset, videretur quodammodo minus diligenter boni patrisfamilias gessisse partes, nam cum spiritualia sine temporalibus diu esse non possint, si quando spiritualium defensio immineret, cogeretur Pontifex extra propriam domum querere auxilium. Hæc Foscarinus.

Sed quoniam, vt Diuus Thomas ait, g Romani Pontifices, & Ecclesia in sui nouitate nec vires compefcendi terræ Principes, neque hac vti potestate poterant, quaesitum est, quando in vsum deduci coepta sit? Et sanè nisi postquam Constantinus Christi Fidem amplexus est, & nouum hominem post sacrum Baptisma induit, non apparet. Ipse enim pijsimus, & verè Catholicus Imperator anno Imperij 19. humanæ salutis 324. Syluestro Sanctissimo Pontifice sedente, vt Baronius, h & alij multi testantur, ex Vrbe Roma in Byzantium transferens Imperij solium, sic effatus est. *Vt Pontificalis Apex non vilescat, sed magis quàm terreni Imperij dignitas, gloria, & potentia decoretur, ecce tam Palatium nostrum, vt prædictum est, quàm Romanam Urbem, & omnes Italia, seu occidentalium Regionum Prouincias, Loca, & Ciuitates præfato Beatissimo Pontifici nostro Syluestro vniuersali Papæ contradimus, atque relinquimus, & ab eo, & à Successoribus eius per hanc diualem nostram, & pragmaticum Constitutum decernimus disponenda, atque iuri S. R. E. concedimus permansura. Vnde congruum perspeximus nostrum Imperium, & Regni potestatem in orientalibus transferri Regionibus, & in Byzantia Prouincia optimo loco nomini nostro Ciuitatem edificari, & nostrum illic constitui Imperium: quoniam vbi Principatus Sacerdotum, & Christianæ Religionis Caput ab Imperatore Cælesti constitutum est, iustum non est, vt illic Imperator terrenus habeat potestatem.* Hactenus Imperator à Gratiano relatus; i quod etiam Nicolaus III Pontifex suis consignasse monumentis legimus k his verbis. *Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione, & pastura Fidelium temporalibus careret auxilijs, quin potius ipsis adiuta, spiritualibus semper proficeret incrementis, non absque miraculo factum esse concipitur, vt occasionaliter Constantini Monarchæ à Deo prouisa, sed curata Baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adijceret ipsi Ecclesie firmitatem: qui quarto die sui Baptismatis vnà cum omnibus Satrapis, & vniuerso Senatu, Optimatibus etiam, & cuncto populo in persona Beati Syluestri sibi Romanam concedendo Urbem, relinquens ab eo, & Successoribus eius per pragmaticum Constitutum disponendam esse; decernens in ipsa Vrbe vtriusque potestatis monarchiam Romanis Pontificibus, declararet: non iustum arbitrans, vt vbi Sacerdotij Principatum, & Christianæ Religionis Caput Imperator Cælestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem &c.* Vide etiam, si placet, quæ scribit Restaurus. l Licet non desint aliqui (qui dum nimium sapere cupiunt, insipientes apparent) negantes scilicet hanc Constantini donationem esse veram, & quatenus veram, attamen inuvalidam, vt videre est apud Foscararium, m qui post donationis verba relata, quæ in contrarium adduci possunt, optimè soluit, & ne nimis sim, ad eum te lectorem remitto: nec erit iniucundum videre, quæ scribit Baronius n de validitate donationis Constantini. Nobis enim satis nunc esse putamus hæc indicasse, vt quam hodie Romanus Pontifex in bonis temporalibus exercet iurisdictionem, siue illam totam à Constantino, siue ab aliis postea Imperatoribus, Regibus, Principibus, priuatiquè iuris (vt infra videbimus) habuerit, antiquissimam tamen esse: & hoc esse Romanæ, & vniuersalis Ecclesie Patrimonium Christo Domino eius Sponso in dotem assignatum, vt benè probat

Redoantus: *a* Et ideo ad Romani Pontificis potissimum sollicitudinem, & curam pertinet, ab illius inuassione, usurpatione, distractione, & alienatione ultra licitos modos, & à iure permissos, improbos, ac temerarios homines compescere, ac deterere, prout à multis factitatum fuisse ex infra dicendis apparebit.

A Eusepius enim, qui Apostolica Sedis Episcopus anno 310. fuit, reintegranda, esse omnia expoliatis, vel eiectis Episcopis præcepit: quam etiam Sanctionem renouauit Ioannes I. Pontifex à Gratiano *b* relatus; & reassumit, commentarijquè illustrat Menochius. *c*

Leo autem huius nominis I. pro conseruandis ecclesiasticis bonis, Sanctionem à Cherubino relatum anno salutis 447 promulgauit. *d*

Et hanc à Leone, & Antemio Imperatoribus pro rebus immobilibus Ecclesiæ Constantinopolitanae conseruandis, anno Christi 468 confirmatam legimus.

B Symmachus verò, qui anno ab Orbe redempto 498 Christi vices in terris gere-re cœpit, nedum Presbyteris, alijsquè Ecclesiarum patrimonijs, ac iuribus præpositis, sed suis etiam Romanis Pontificibus Successoribus eorundem bonorum alienationem sub anathemate prohibuit, his verbis. *f* Non liceat Papa prædium Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in vsum fructum iura dare, nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet Urbibus non modica impensa sustentantur. Qua lege omnes custodes adstringantur, vt donator, accensator, venditor honorem perdat, & qui subscripserit, anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur: liceat etiam quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, & cum fructibus alienata reposcere: quod non modò in Apostolica seruandum est Ecclesiæ, verùm etiam vniuersis Ecclesijs per Prouincias quidem dicitur conuenire &c. Hæc Symmachus; pro cuius Sanctionis intelligentia vide, quæ copiosè scribit Peregrinus, *g* qui luculentè hanc quæstionem, an scilicet Papa possit bona Ecclesiæ alienare, hac, & alijs Sanctionibus non obstantibus, examinat, videndus.

C Gregorium Sanctissimum Pontificem huius nominis I. bona Ecclesiæ temporali gladio tutasse, plures ipsius epistolæ demonstrant, *h* à Baronio: *i* contra Petrum Damiani adductæ, & in quibus apertè legitur; in ijs, quæ ad defensionem mœnium Ciuitatum spectant, vigilandum esse Episcopis, & necessaria cuncta paranda, neque ab illorum custodia viros ecclesiasticos esse emptos, sed obligatos. Mauritium verò Imperatorem infano furore Romanam Urbem, & Ecclesiam deuantem, nedum ad sanam reduxisse mentem, sed supplicem, & veniam per literas petentem habuisse, literæ eiusdem Imperatoris his verbis demonstrant. *k*

Mauritius Imperator Gregorio Romano Pontifici.

D Serò tandem animaduerti, me à recta viuendi ratione ad deteriora prolapsam, nam & tam multa portenta Deum Optimum Maximum mihi insensum significant, vt dies, & noctes perniciem, clademquè mihi instare planè videam: sed quando vnus is tantum pœnitentiæ locus superest, oro te, reliquosquè viros Deo addictos, & charos, vt irata mihi Numina precibus vestris mitiora efficiatis, mequè ad sinum Matris Ecclesiæ redeuntem excipiat. Confido enim fore, si me amicè, & more maiorum complecti velitis, mecum præclaris actum iri, ac futurum, vt qua incommoda Romana Urbs, ipsaquè Ecclesiæ per nos passa est, multis maximis officijs aucta instaurari, excitari, cumulariquè possit. Vale. Constantinopoli. Hanc verò epistolam editam puto anno salutis 602. Imperij ipsius Mauritij vltimo, quo ad sanam rediisse mentem, & supplices libellos ad omnes Patriarchas, & Monachos scripsisse; vt à Deo peterent, vt ipse de peccatis admissis, in hac vita, & non in futura pœnas lueret, testatur Baronius. *l*

E Ioannes huius nominis VI. Gisulphum Beneuentanum Ducem, quod Campaniâ, Soram, Arpinum inuassisset, his literis increpans, eius audaciam, & errorem arguere non dubitauit. *m*

Ioannes VI. Romanus Pontifex

Gisulpho Duci Beneuentano.

Proximis serè diebus Romani exercitus, & Exarchi dissidijs fretus Campaniam inuassit, Soram, & Arpinum occupasti, Villas incendiasti, rusticos, & pecora abegisti,

a in procem. de reb. Eccles. non alien.

b 3. q. 1. c. 3. *c* de recuper. pos. ses. remed. 15. & sup. in praludijs nu. 58. & seq. *d* Bull. nou. roma. 1. Conit. 1. pag. 1. e. l. iubemus. C. de sacros. Eccles.

f c. nõ liceat Pa. p. 12. q. 2.

g de iure Fisci. lib. 1. tit. 3. à nu. 81. quinta conclusio, vsque ad num. 93. *h* epist. 20. indic. 1. epist. 2. indic. 11. lib. 7. *i* in annal. rom. 11. anno 1053. pag. 191. littera E.

k ex lib. epist. Principum à Dellino collectarum pag. 97.

l annal. tom. 8. anno 602. pag. 159. littera E. *m* in pr. d. epistol. lib. pag. 104.

que quamprimum intelleximus, tanta admiratione affecti sumus, ut etiam dubita-
remus, numquid tantum cladis à Christiano Principe in Christianos innocentissimos,
vel potius in ipsam Romanam Ecclesiam excogitari potuisset. His adducti sumus, ut
ad te Legatos cum literis mitteremus, de què omnibus certiore faceremus. Man-
dantes tibi, ut quamprimum omissis Campania, & Hernicorum oppidis, in Sam-
nium redeas. Quòd si secus feceris, iussaque nostra aspernatus fueris, scias breui
futurum, ut Deo Opt. Max. (cuius res agitur) pro illata sibi iniuria pœnas des.
Vale. Romæ.

Huic etiam Pontifici factam fuisse ab Ariperto Longobardorum Rege Alpium
Cottiarum donationem, post Paulum Diaconum, Anastasium Bibliothecarium,
& alios à se relatos scribit Baronius; a ac literis ab ipso Ariperto Rege scriptis, &
hanc donationem continentibus confirmatur. *b*

Aripertus Longobardorum Rex Ioanni VI. Romano Pontifici.

Multis, maximisque rationibus tandem in eam sententiam deueni, ut nihil nobis
maiori studio entendum sit, quàm Diuino cultui vacare, animique nostri aliquan-
do vinculis exituri, aliquam rationem habere. Quod cum mihi satis constitutum sit,
ut obsequij etiam mei erga Romanam Ecclesiam pignus aliquod habeatis, ex hoc no-
stro latissimo Decreto eidem Romanæ Ecclesiæ liberaliter Alpes Cottias, in quibus &
Genua est, donamus, itaut in bonis Beati Petri ipsæ Alpes à Taurinis montibus vs-
que ad Lygusticum mare censeatur. Quod eò libentius fecimus, quòd de Romano-
rum Pontifici pietate, iustitia, innocentiaq; nobis maxima polliceri solemus. Hoc quod
nostri animi decretum à quibusdam nostri Regni Successoribus ratum, firmumque
haberi in primis volumus. Tu autem Sanctissime Pater Deo Opt. Max. pijs preci-
bus me pluribus commendes. Vale. Papæ. Et hanc Prouinciam primùm à Romana
Ecclesia possessam esse affirmant Anastasius Bibliothecarius; Addo Episcopus Vien-
nensis in chronico; Beda, & alij à Baronio c. relati. Atque hinc collige, Platinam
malè scripsisse, hanc donationem esse sine auctore, & factam fuisse Ioanni
VII. d.

Constantino Papa sedente, prædictarum Alpium Cottiarum donationem à Luit-
prando Longobardorum Rege confirmatam fuisse, ex Oldrado Episcopo Mediola-
nensi refert Baronius e in hæc verba. Constat etiam ipsum (Luitprandum scili-
cet) hoc primo Regni sui anno confirmasse donationem Alpium Cottiarum ab Ariperto
factam Ecclesiæ Romanæ. Habet idem Oldradus Episcopus Mediolanensis in epistola
ad Carolū Magnū Imperatorem his verbis. Primo Regni sui anno donationem, quam
Beato Petro Aripertus Rex donauerat, confirmauit, scilicet Alpium Cottiarum, in
quibus Ianua est, & quicquid ab ea Alpes vsque ad Galliarum fines continebant. Hæc
Baronius. Hoc etiam confirmat Hieronymus Rubeus, f sub anno tamen 715. Vi-
de Panuinium in addit. ad Platinam. g

Gregorius II. anno Christi 716. Constantino Papæ. succedit: hic Neapolitanos;
proposito præmio, contra Longobardos excitauit; parua victoria, præmia, quæ fue-
rat pollicitus, præstitit: Arcem Cumæ, quæ belli causa fuerat, ecclesiastica Ditioni
reddidit. Ne Leonis III. Imperatoris Exarchus tributa, nouaque vectigalia exi-
geret, apertè refuit, Hieronymo Rubeo, b & Belarminio i. id affirmantibus.

Gregorio II. alter Gregorius III. appellatus anno à partu Virginis 731. suffici-
tur. Hic eundem Leonem III. Imperatorem, quòd immani rabie agitatus, San-
ctorum Imagines ab Ecclesijs tota Italia detrahendas, & antiquandas edixisset, con-
uocato Romæ apud Lateranum Concilio, Imperio simul, & fidelium communionem
priuauit: Id autem quamprimum resciiuit Luitprandus Longobardorum Rex, au-
gendi Regni cupiditate incensus, Urbem Romam obsedit, vicina inuasit Oppida,
ac ferè totius Italiæ sceptro potitus fuit. Qua re Sanctus Pontifex commotus Caro-
lum Galliarum Regem ad res, & bona Ecclesiæ tutanda, conseruandaque in Italiam
euocauit; ut ex historicis liquet, & eiusdem Pontificis literæ hac de re ad ipsum
Carolū missæ leguntur. k Mcenia Urbis collapsa multis in locis restituit: idem-
quæ fecit Centumcellis iam prope desertis, Philippo Bergomense teste. l

Zaccharias post Gregorium III. anno Christi 741. in Beati Petri Sede locatur.
Initio Pontificatus totam Italiam ardentem bello, & penè consumptam inuenit,
virtute, prudentia, Sanctitate pacauit, ædes, ac templa ruinam minitantiã resti-
tuit,

a in annal. tom.
8. sub anno 704.
pag. 648.
b in præcit. epi-
stol. lib. pag. 105.

c in annal. tom.
8. sub anno 704.
pag. 648.
d in eius vita.
e in annal. tom.
8. anno Christi
712. Pontificatus
Constantini. 5.

f in hist. Raven.
lib. 4. pag. 217.
g in vita huius
Pontificis.

h in histor. Ra-
uen. sub an. 725.
lib. 4. pag. 219,
i de potest. Papa
in temp. cap. 4.

k in libell. epist.
Principa Don-
zellino collectar.
pag. 109. 114.
116 & 117.
l in supplem-
chronic. lib. 10.
sub anno 731.

tuit, fundos, ex quorum redditibus Sacerdotes alimenta caperent, designauit. Cum autem Luitprandum Longobardorum Regem per Legatos suos ad quatuor Oppida Romanae Ecclesiae erepta restituenda monuisset, Rex autem hanc restitutionem differet, Pontifex, Gregorij II. exemplo Regem ipsum Interamnæ in Ditione Spoletana sedentem conuenit, ibique summo honore exceptus, nedum quatuor recuperavit Oppida, sed Sabinense patrimonium triginta annos ante ereptum ab eodem Rege recepit; & insuper Narniense, Anconitanum, Auximate patrimonium, & Vallis Agri Sutrini, magna vocata, donantur. Ciuitates, Oppida, Vicosque triginta annis elapsis à Longobardis in Aetruria, & alibi vi, aut defectione capta redduntur, anno salutis 742. Ciacconio teste, *a* quem si legeris, alia quoque ad rem cognosces; videndus est etiam Sigonius, *b* & Eminentiss. Cardinalis Baronius, qui de recuperatione Patrimonij, & Pentapolis agunt. Chilpericum Francia Regem, tanquam Regno inaptum priuauit, & Pipinum inaugurauit.

Stephanus III. dictus II. quia alter Stephanus illi prædecessor quatuor tantum dies in Pontificatu vixit, ex Baronio, *c* Aistulphum Longobardorum Regem anno 753. cum exercitu in Romanam Ditionem irrupentem, Castra inuadentem, agros ferro, igneque vastantem, verbis primo, muneribus postea à tanto scelere auertere non valuit; vnde laceffitissimus Pontifex, Pipinum Francorum Regem adiit, bellumque Longobardicum decretum est: Pipinus verò palam omnibus audientibus sic effatus est. *Ego, si me Deus Longobardica compotem victoria fecerit, polliceor me pro remissione peccatorum meorum impetranda, Exarchatum, & Pentapolim Reipublica Romana adempta, Beato Petro, & Successoribus eius traditurum perpetuo possidenda: atque ita præsentem Scribam referre in Tabulis iussit, easque suo, & Caroli, & Carolimanni filiorum præsentium sacramento muniuit; quod Carolus, vt mox dicemus, absoluit. Interim Aistulpho mortuo, Desiderius Fauentiam, Caballum, Ferrariam Stephano reddit, Sigonio teste, *d* qui alium Stephanum Pontificem ponit, & post schismaticos Constantinum, ac Philippum canonicè electum.*

Hadrianus I. qui Beati Petri Sedem anno Domini 772. obtinuit, cuius amplitudinem Desiderius Longobardorum Rex veritus, statim de pace ineunda, & amicitia concilianda mentionem per Legatos fecit: verum Hadrianus, cognita hominis perfidia, nihil sibi magis, quam à Desiderij insidijs cauendum existimauit; in aliud proinde tempus pacem distulit. Quare Desiderius, nondum duobus mensibus Hadriani Pontificatus exactis, in Exarchatum irrupit; primo aduentu Ferrariam, Comaclum, & Fauentiam occupauit, ac Rauennæ se bellum illaturum ostendit; deinde Vrbinum, Senogalliam, Eugubium cepit: Romam cum exercitu venturum, & Urbem hostiliter obsesurum minatur, nisi Hadrianus ad ipsum accedat; cui petitioni responsum hoc dedit Pontifex. *Nunciate meo nomine Regi vestro, me coram Deo Omnipotente spondere, si Oppida Beati Petri reddiderit, me aut hic Romæ, aut ubicumque ille voluerit, in congressum eius venturum, & cum eo communi de salute, & quiete Italia loquuturum, & si fefellerit, non recuso, quin ille pro arbitrato illa rursus inuadat: quod si ille duriores se mihi præbuerit, denuncio illi, nunquam me in conspectum eius daturum: ex quibus, Sigonio teste, e nec ad sanam rediens mentem, Carolo Magno hæc ab Hadriano delata sunt, qui in Italiam veniens, Desiderius è Regno deicitur, ecclesiastica bona tutantur, & ablata restituntur: Spoletini, Reatini, Longobardi omnes in Umbria degentes, cognita Desiderij deiectione, Romam adeunt Pontificem, se sequè illi fidelitatis sacramento obstringunt; quorum exemplum alia sequuntur sunt Ciuitates Ancona, Auximum, Firmum: Quinta verò die postquam Carolus Romæ summo honore exceptus erat, rogante Pontifice, vt sponsonem, quam Pipinus pater, ipsemet, & Carolusmanus eius frater Stephano Papæ fecerant, Exarchatum, & Pentapolim complectentem expleret, recitatis huius sponsonis Tabulis, sine cunctatione probauit; addiditque Corficam, Sardiniam, Siciliam, Territorium Sabinense, Ducatum Spoletinum, Tuscumque Longobardorum, vna cum censu, qui quotannis pro his Ducatibus Regi Longobardorum soluebatur, vt Sigonius *f* ait. Ducatus verò Tuscia Longobardorum amplectitur Castrum Felicitatis, Orbitum (Vrbem ueterem hodie dictum) Balneum Regium, Ferenti Castrum, Viterbium, Marchiam Tuscanam vulgò Maremma, Populoniam, Soanam, Rosellas; Ciacconio, *g* Baronio, *h* aliisque testantibus.*

*a in vita Zachariae 10.1. col. 250. & 251.
b de Regno Ital. lib. 3. anno 742. & 749.
c in annal. sub anno 752.*

d de Regno Ital. lib. 3. ann. 757.

e lib. 3. de Regn. Italia, sub anno 772.

*f de Regno Ital. lib. 3. ad fin. sub anno 773.
g in vita Hadr. I. Pontif. rom. 1. col. 266. & seq.
h in annal. sub anno 774. nu. 6. & 7.*

Leo III. Hadriani Successor, vt Ecclesia Romana aduersus hæreticos, seditiosos, & sacrilegos tyrannos tutorem haberet, cuius Officiũ repudiassẽ iam Imperator Orientis videbatur, Carolum Francorum Regem adit, & ab eo summo honore exceptus, auditis, quas passus fuerat, iniurijs, harum vindictam sumere aggreditur; in Italiam proficiscitur, Pontificis, Romanæquẽ Ecclesiæ temporale Dominium, & sacros ritus tuetur; quibus beneficijs cumulatus Leo Pontifex Maximus, Occidentalis oræ solemni pompa anno 801. ipsa die Christi Domini Natalitia Imperatorem dixit, & Pipinum eius filium Italia Regem ordinauit, oleoque sancto perunxit, Platina, Sigonio, Ciacconio, Baronio, historicis ferẽ omnibus hoc affirmantibus: & in Laterani parietibus, ab Eminentissimo Card. Francisco Barberino, S. R. E. Vicecancellario, Principe eruditissimo, & venerandæ antiquitatis amante optimo restitutis, monumentum his verbis indicat.

FRANCISCVS S. AGATHAE DIAC. CARD. BARBERINVS

TRICLINII

A LEONE III. ROM. PONT. CONSTRVCTI

A LEONE IV. SVCCESORE

SEXAGESIMO POST ANNO REPARATI

NOSTRA TANDEM AETATE PENE DIRVTI

PARTEM HANC ILLVSTRIOREM

IN QVA

VTRAQVE IMPERII ROMANI TRANSLATIO

REDDITAQ. VRBI PAX PVBLICA CONTINETVR

PARIETIBVS HINC INDE SVFFVLSIT

CAMERAE MVSIVVM RESTAVRAVIT

LABANSQ. OLIM DEXTERVM APSIDIS EMBLEMA

ANTIQVARIORVM DILIGENTIA COLORIBVS EXCEPTVM

PENITVS DEINDE COLLAPSVM

AD PRISCVM EXEMPLVM SVMMA FIDE

EX MVSIVO RESTITVIT.

Paschalis I. anno Christi 817. in Apostolica Sede locatus Theodorum Nomenclatorem ad Ludouicum Imperatorem, vt quod a patre Carolo Magno, & Auo eius Pipino Romana Ecclesiæ promissum fuerat, ratum haberet, exposcentem misit: Imperator haud grauatè illius petitioni indulgit, Beatoque Petro Apostolorum Principi, & Vicario Christi Paschali Ciuitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, & viculis omnibus, ac territorijs eius, & maritimis litoribus, ac portibus, & cuncta Castella, Oppida, & vicos in Tuscia partibus, idest Portum, Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallefij, Ortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium cum tribus Insulis suis, idest maiorem, & minorem, puluensem, & lacum; Narniam, Otricoli, cum omnibus finibus, ac territorijs ad easdem Ciuitates pertinentibus: & in partibus Campaniæ Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrium, Patricum, Frusinonem, cum alijs partibus Campaniæ, nec non & Tibur, cum omnibus finibus, ac territorijs ad easdem Ciuitates pertinentibus: nec non Exarchatum Rauennatensem per Pipinum restitutum, & Carolum; hoc est Ciuitates Rauennam, & Aemiliam, & Bobium, Cæfenam, Forumpompilij, Foramluij,

Fauen-

Pärentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, & Gabellum, cum omnibus finibus suis; simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anthonam, Auximum, Humanam, Aesium, Forumsempronij, Montemferetri, Vrbinum, & territorium Balanense; Calles, Luceolas, & Eugubium, cum omnibus finibus, ac territorijs ad easdem Ciuitates pertinentibus; territorium Sabinese, in locis Tusciae Longobardorum Castellum Felicitatis, Vrbenetum, Balneum-regis, Ferenti Castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, Rosellas, & Insulas Corsicam, Sardiniam, & Siciliam sub integritate, cum omnibus adiacentibus, ac territorijs maritimis, litoribus, portibus ad supradictas Ciuitates, & insulas pertinentibus: item in partibus Campaniae Soram, Arces, Aquinum, Theanum, Capuam, & Patrimonium Beneuentanum, & Salernitanum, & Patrimonium Calabriae inferioris, & superioris, & Patrimonium Neapolitanum confirmauit: declarauitque Ciuitates Aetruriae Imperio subiectas, Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam, & Urbem ueterem; caetera Romanae Ecclesiae adscripsit, prout publicis Tabulis constare scribunt Sigonius, *a* & Ciaccon. *b* quarum Tabularum fragmentum refert Gratianus *c* in Decreto. Vide Baronium in *annal. d*

Sergius II. anno Christi 844. Summus Pontifex renunciatus. Cum Lotharius Imperator Ludouicum filium Regia, & Imperatoria insignia ab ipso Pontifice postulatum misisset; hic autem Ludouicus nequaquam insita ferocitate deposita, animo concepisset Romam sibi tyrannide subiaccere, & superbiore illuc mente perrexisset, Sanctus Pontifex sui memor omnes Templi ianuas praeccludi iussit, atque illam intuens, Ludouice, inquit, *si pacis, & salutis Ecclesiae causa uenisti, iussu meo haec tibi portae patebunt, si minus, nunquam per me tibi aperientur*: cum autem Ludouicus, se puro, ac sincero erga Ecclesiam animo, patris, proauisque exemplo uenisse respondisset, tunc patefactis ad nutum Pontificis ostijs, aedem ingressus, ad Confessionem Beati Petri accessit; militibus uero, qui de more extra Urbem castramentati erant, & suburbana aedificia, fruges, segetesque militari licentia, & hostilibus armis inuaserrant, corruperantque, obseratis, munitisque portis Dei Tempia inuisere cupientibus inhibuit. Baronio, *e* & Ciacconio *f* testibus.

Leo IV. post Sergium II. anno 847. sedit. Hic nauali praelio clarissima victoria Saracenis hostibus deuictis, ecclesiastica Ditione tutata, Asidulphum Angliae Regem Ecclesiae Romanae Regnum suum tributarium constituentem, singulis familijs nummi argentei in annos singulos obligatione adiecta, in Basilica S. Petri excepit; moenibus Vaticanum cinxit; Leoninam Urbem de suo nomine appellauit; Portuensem Ciuitatem, deductis e Corsica, Sardiniaque colonijs, populo frequentiore reddidit; Hortinam, & Amerinam Ciuitatum muri, ac portae cum nimia uetustate cecidissent, ex quo ciues latronum inuasionibus, & depraedationibus continuis erant expositi, nouos muros, nouasque portas restituit; multaque alia pro recuperandis, tuendisque Romanae Ecclesiae finibus egit, ut ex Baronio, *g* Pollydoro Virgilio, *h* Ciacconio, *i* alijsque patet.

Ioannes VIII. (cui soli Romanorum Pontificum contigisse legimus, ut quatuor annis tres Imperatores coronauerit, Volaterrano, *k* & alijs multis hoc attestantibus) cum Saraceni Romanam Urbem, agris iam, uicinisque locis deuastatis, inuadere tentarent, Spoleti Duce secum assumpto, Carolo Caluo, & postea Ludouico Imperat. frustra per Legatos in auxilium aduocatis, Neapolim, Salernumque progressus, boni Pontificis partes nequaquam praetermisit; sed conuocato pro uiribus exercitu, adiuuantibus Venetis, alijsque Principibus Christianis, non uulgarem de hostibus caedem edidit, eisdemque pro maiori parte ex Italia deturbauit; Bergomense, *l* & Ciacconio *m* referentibus.

Ioannes IX. Alberico Tusciae Regulo in auxilium ascito, & exercitu comparato, qui sub Leone IV. in Italia remanserant Saraceni, hos omnes expulit, Platina *n* sic affirmante: latius tamen hanc rem prosequitur Baronius *o* uidentis, licet ipse huius rei auctorem Ioannem X. scribat. Hoc etiam sedente, Lambertus Imperator donationes Ecclesiae a Regibus antecessoribus factas confirmauit, Sigonio *p* teste.

Agapitus II. ad compescendam Berengarij tyranni audaciam manus in personas ecclesiasticas mittentis, & ab eis tributum exigentis, haud diutius id tollerandum censuit, sed auxilium ab Othone Pio Rege petendum, quod feliciter consequutus est;

a de Regn. Ital. lib. 4. sub an. 817
b in uita Paschalis I.
c dist. 63. c. 30. ego Ludouicus.
d tom. 9. an. 817

e *annal. tom. 10*
sub anno 844.
f in uita Sergij II. to. 1. col. 291.

g *annal. tom. 10*
anno 852.
h in histor. Anglicana.
i in uita Leonis 4.
k in antropolog. lib. 22. pag. apud me 252.

l in suppl. chronor. lib. 11. anno 880
m in uita Ioannis VIII.
n in uita Ioannis IX.
o in *annal. tom. 10* anno 915, in prin.
p de Regn. Ital. lib. 6. sub anno 898.

a *annal. rom. 10*
ann. 950. & 951
b *annal. rom. 10.*
sub anno 955. &
sub anno 963.

c c. 33. tibi do-
mine, dist. 63.
d loco cit. sub
anno 960.

e in *annal. rom.*
10. sub an. 962.

* & *LACH.*

est; nam Berengarius Regem Italiae agens, eiusque filius Adelbertus Italia pulsi in Germaniam mittuntur, Baronio a teste.

Ioannes XII. quem malis artibus, & adhuc impuberem Pontificiam Dignitatem inuasisse, Platina, & Ciacconius in eius vita, Baronius verò in annalibus b scribunt, Berengarij tyrannidem iterum Italiam deuantantem haud vterius ferre valens, ad Othonem Regem Legatos misit, eumque hac conditione in Urbem euocauit, vt Legatis Apostolicæ Sedis antea iuramento promitteret, sibi, Romanæque Ecclesiæ bona à tyrannide sublata restituere; cuius iuramenti formulam si cognoscere cupis, Gratianum, c & Baronium d consule, qui subdit. *Ioannes igitur malè conscius de sua in Sedem Apostolicam intrusione, ab Ottone, quem vocat, sic Romanæ Ecclesiæ liberationem ab Ottone, quem vocat, exoptat, vt tamen antea voluerit, sibi consultum esse.* Præstito igitur ab Ottone iuramento, Romam pacificè adiit, Imperialique Dignitate sublimatus, nedum quæ à Berengario sublata fuerant Romanæ Ecclesiæ reddidit, verum etiam quæ antea Pipinus, Carolus, & Ludonicus Imperatores Beato Petro, & Romanæ Ecclesiæ donauerant, suo diplomate aureis literis exarato, Romæ in autographo in Arce S. Angeli, & in Vaticana Bibliotheca duobus exemplaribus asseruato, Baronio teste e confirmavit his verbis. *In Nomine Domini Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Ego Otto Dei gratia Imperator Augustus, vnà cum Ottone glorioso Rege filio nostro Diuina ordinante Prouidentia spondemus, atque promittimus per hoc pactum confirmationis nostræ Tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & Glauigero Regni Cælorum, & pro te Vicario tuo D. Ioanni Summo Pontifici, & vniuersali XII. Papa, sicut à prædecessoribus vestris vsque nunc in vestra potestate, atque ditione tenuistis, & disposuistis, Ciuitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis suis, atque viculis omnibus, & territorijs eius montanis, & maritimis, litoribus, atque portibus, seu cunctis Ciuitatibus, Castellis, Oppidis, & viculis Tusciae partibus, idest Portum, Centumcellas, Cerem, Bledam, Marturianum, Sutrium, Nepem, Castellum, Gallisem, Ortum, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus insulis suis, idest maiore, minore, puluensem, * Narniam, & Vtriculum, cum omnibus finibus, ac territorijs ac superscriptas Ciuitates pertinentibus. Nec non Exarchatum Rauennatem sub integritate, cum urbibus, ciuitatibus, oppidis, & Castellis, quæ pia recordationis dominus Pipinus, & dominus Karolus excellentissimus Imperator prædecessores videlicet nostri Beato Petro Apostolo, & prædecessoribus vestris iamdudum per donationis paginam contulerunt; hoc est Ciuitatem Rauennam, & Aemiliam, Bobium, Cesenam, Forum populi, Forumliuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, & Hadrianis, atque Gabelum, cum omnibus finibus, territorijs, atque insulis terra, marique ad superscriptas ciuitates pertinentibus, simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Ausimum, Humanam, Hesium, Forumsempronij, Montefeltri, Vrbinum, & territorium Balnense, Calles, Luciolis, & Eugubium cum omnibus finibus, & territorijs ad easdem ciuitates pertinentibus. Eodem modo territorium Sabinense, sicut à domno Karolo Imperatore antecessore nostro Beato Petro Apostolo per donationis scriptum concessum est, sub integritate. Item in partibus Tusciae Longobardorum Castellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum Regis, Ferentum, Viterbium, Ortum, Martam, Tuscanam, Suanam, Populonium, Rosellas, cum suburbanis, atque viculis omnibus, & territorijs, ac maritimis oppidis, ac viculis, seu finibus omnibus. Itemque Almus cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in Monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regio, exinde in Mantua, atque in Monte Silicis, atque Prouincia Venetiæ, & Istria; nec non & cunctum Ducatum Spoletanum, seu Beneuentanum, vnà cum Ecclesia S. Christina posita prope Papiam iuxta Padum quarto milliario. Item in partibus Campania Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Thebanum, & Capuam, nec non patrimonium ad potestatem, & ditionem vestram pertinentia, sicuti est patrimonium Beneuentanum, & patrimonium Neapolitanum, & patrimonium Calabria superioris, & inferioris. De ciuitate autem Neapolitana, cum castellis, & territorijs, & finibus, & insulis suis sibi pertinentibus, sicut ad easdem respicere videntur; nec non patrimonium Sicilia, si Deus nostris illud tradiderit manibus; simili modo Ciuitatem Caietam, & Fundum cum omnibus earum pertinentijs. Insuper offerimus Tibi Beate Petre Apostole, Vicarioque tuo domno Ioanni Papa, & Successoribus eius pro nostræ animæ remedio, nostrique filij, & nostrorum parentum de proprio nostro Regno*

ciui-

ciuitates, & oppida cum piscarijs suis, idest Reatem, Amiternum, Furconem, Nursiam, Baluam, & Marlim, & alibi Ciuitatem Interamnem cum pertinentijs suis. Has omnes supradictas prouincias, vrbes, ciuitates, oppida, & castella, viculos, & territoria, simulque & patrimonia pro remedio anime nostre, & filij nostri, sue parentam nostrorum, ac successorum nostrorum, & pro cuncto à Deo conseruato, atque conseruando Francorum populo, iam dicta Ecclesia tua Beate Petre Apostole, & per te Vicario tuo spirituali patri nostro domno Ioanni Summo Pontifici, & vniuersali Papæ, eiusque Successoribus vsque ad finem seculi eo modo confirmamus, vt in suo detineat iure, principatu, atque ditione. Simili modo per hoc nostre delegationis pactum confirmamus donationes, quas pia recordationis domnus Pipinus Rex, & postea domnus Carolus excellentissimus Imperator Beato Petro Apostolo spontanea voluntate contulerunt; nec nor. & censum, vel pensionem, seu ceteras dationes, quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, siue de Tuscia, siue de Ducatu Spoletano, sicut & in suprascriptis donationibus continetur, & inter sanctæ memorie Hadrianû Papam, & domnû Carolum Imperatorê conuenit, quando idê Pontifex eidem de suprascriptis Ducatibus, idest Tuscano, & Spoletano sua auctoritatis præceptû cõfirmavit, eo scilicet modo, vt annis singulis prædictus census ad partem Ecclesie Beati Petri Apostoli persoluatur, salua super eisdem Ducatus nostra in omnibus dominatione, & illorum ad nostram partem, & filij nostri subiectione. Ceterum, sicut diximus, omnia superius nominata ita ad vestram partem per hoc nostre confirmationis pactum roboramus, vt in vestro permaneant iure, principatus, atque ditione, & neque à nobis, neque à Successoribus nostris per quodlibet argumentum, siue machinationem in quacumque parte vestra potestas imminuatur, aut à vobis inde aliquid subtrahatur de suprascriptis videlicet prouincijs, urbibus, ciuitatibus, oppidis, castris, viculis, insulis, territorijs, atque patrimonijs, nec non & pensionibus, atque censibus, itaut neque nos ea facturî simus, neque quibuslibet ea facere volentibus consentiamus. Sed potius omnium, quæ superius leguntur, idest prouincia, ciuitates, vrbes, oppida, castella, territoria, & patrimonia, atque insula, censusque & pensiones ad partem Ecclesie Beati Petri Apostoli, atque Pontificum in sacratissima illius Sede residentium, nos, in quantum possumus, defensores esse testamur, ad hoc vt ea in illius ditione ad vtendum, & fruendum, atque disponendum firmiter valeant obtineri, salua in omnibus potestate nostra, & filij nostri, posterorumque nostrorum, secundum quod in pacto, & constitutione ac promissionis firmitate Eugenij Pontificis, successorumque illius continetur &c. Omissis quibusdam alijs ad electionem Romani Pontificis spectantibus, nec ad rem nostram modò facientibus. Denique in hæc verba clauditur Diploma. Hoc vt ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesie, & nostris firmum esse credatur, propriæ manus signaculo, & nobilium optimatum nostrorum subscriptionibus hoc pactum confirmationis nostre roborauimus. & bullæ nostre impressione obsignari iussimus.

† Signum domni Ottonis Serenissimi Imperatoris, ac suorum Episcoporum, Abbatum, & Comitum.

† Signum Adaldagi Hamaburgensis Ecclesie Archiepiscopi.

† Signum Hartberti Curienfis Ecclesie Episcopi.

† Signum Druogonis Osnaburgensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Votonis Argentinensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Otrauini Hilsensheimensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Landruearti Mindonensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Orgeri Nemetinensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Gezonis Tortonenfis Ecclesie Episcopi.

† Signum Hucherti Parmensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Vrcidonis Mutinensis Ecclesie Episcopi.

† Signum Attonis Fuldensis Monasterij Abbatis.

† Signum Guntharij Herolfesfeldensis Monasterij Abbatis.

† Signum Eberarti Comititis.

† Signum Guntharij Comititis.

† Signum Burgharti Comititis.

† Signum Vtonis Comititis.

† Signum Cronratis Comititis.

+ Signum Ernulfes.

+ Signum Thietberis, Ricdages, Liupen, Hartuigès, Arnolues, Ingilbies, Burchartes, Retinges.

Anno Dominica incarnationis nongentesimo sexagesimo secundo, indictione quinta, mense Februarij, decimotertio die eiusdem mensis, anno verò domni Ottonis Imperij inuictiss. Imper. vigesimo septimo, facta est hæc pactio feliciter. Quam nos ex Baronio a loco supra citato desumpsimus.

a in annal. tom. 10. anno 952. pag. 764. littera B.

Ioannes XIII. Raennam vnâ cum Ottone Imperatore profectus, ibiquè anno salutis 967. celebrato Paschate, plurimos ex Italia, & Romania Episcopos conuocauit, & habita Synodo, post multa ad vtilitatem Ecclesiæ adinuenta, donationis antea ab eodem Imperatore Ioanni XII. factæ confirmationem obtinuit; præter Consules ex Italia pulsos, Tribunos suspendio necatos, Petrum Urbis Præfectum nudatum, asino impositum, vtre redimitum, ad ludibrium circumductum, virgis cæsum, & carceri demum traditum, tanquam ipsius Pontificis, & Romanæ Ecclesiæ perduelles, ab ipso Ottone Imperatore mulctatos vidit; ex Baronio. b

b in annal. tom. 10. anno 966. & 967.

Ioannes XV. ad finem anni 985, vt Baronius putat, Pontificalibus redimitus est infulis. Hoc sedente, etsi sectatores Bonifacij (nefandissimi duorum Pontificum intersectoris) quieuerant, nouus in Vrbe tyrannus Crescentius Nomentanus surrexit, qui titulo Consulatus Munitionem S. Angeli possidere aggressus est, quam adeptus, Ioannem Pontificem nonnihil infestare cœpit; hic prædecessorum suorum ærumnis admonitus, secedit in Tusciam, & Ottonem frequenti legatione ad Urbem euocat; memores Romani, quæ ea de causa, ob iniurias nimium Pontificibus illatas, passi erant maiores ipsorum, tum ab Ottone I. tum etiam à II. è vestigio honorifica legatione eundem Ioannem Pontificem accersunt, redire rogant, omniquè securitate adhibita, in Urbem tandem reuocant, cui venienti occurrunt omnes, & pijs officijs, obsequijsquè Christi Vicarium, Petri Successorem honorant, seq; illi subiiciunt; sicquè aliquâdo Romana Ecclesia tranquilla pace potita est, Baronio c sic scribente; verùm Ciacconius hæc Ioanni XVI. tribuit in eius vita.

c in annal. tom. 10. anno 985. pag. 856. littera B. d Baronius in vita Syluestri II. cap. 25. videndus.

Gregorius V. qui Ottonem III. Imperiali corona in Vrbe decorauit, Germaniæ Principibus eligendi Reges in Imperium postea à Summis Pontificibus Christi in terris Vicarijs promouendos facultatem concessit; d vt tantis beneficijs Otto deuinctus aliquod grati animi signum redderet, ex Vrbe discessurus, ipsius Urbis statum pacificum Pontifici relinquere in primis laborauit, & omnes, qui Crescentio tyranno fauerant, inter quos populus Tiburtinus fuit, compressit, & ne penitus Tiburtini deleterentur, S. Romualdo præsto fuit; & hoc anno salutis 996, contigisse testatur Baronius e verùm Sigonius f anno sequenti 997. scribit.

e in annal. tom. 10. anno 996.

f de Regno Italia lib. 7. pag. 300. g in vita Syluestri II. in princ. h in vita eiusdem Syluestri cap. 36.

Syluester huius nominis II. habitis comitijs Kal. Nouembris anno 998. Pontifex Maximus renunciatus est. Otto III. Imperator, Pontifice petente, vetera Pipini, Caroli, Ludouici priuilegia Romanæ Ecclesiæ renouauit, Ciacconio g teste; sed fufius re profequitur Bzouius h à Sigonio mutuatus; his verbis Carolus Sigonius i habet. Quia petente Syluestro, Otho III. Augustus, Pipini, Caroli Magni, & Ludouici Imperatorum priuilegia Romana Ecclesie concessa renouauit, confirmauit, & patrimonium Apostolicum vindicauit; isq; ipse Syluester Pontifex Vrbe vetum profectus, Rempublicam eius ciuitatis multis salutaribus legibus iunxit, & Casenam admoto exercitu circumfedit, & ad obsequium Romanæ Sedis reuocauit.

i lib. 7. pag. apud me 301.

k de Regno Italia lib. 8.

l in annal. tom. 11. anno 1004. & seqq.

Ioannes XVIII. (quem Sigonius, k & Baronius l XIX. dicunt) 12. Kal. Decembris 1003. altero Ioanni cognomento Sicco in Pontificatu successit; hic ægreferens Sardiniam, & Corsicam à Saracænis iam inde à Caroli Magni temporibus occupatam, proposito diplomate indulfit, vt qui eas occupasset, sibi haberet, dummodo Christianos sæuo Saracænorum imperio liberasset: quo edicto inuitati Pisani Sardiniam, Genuenses Corsicam anno 1004. aut sequenti anno inuaserunt, vt Sigonius m scribit.

m de Regn. Ital. lib. 8. an. 1004.

n pag. 305.

o in annal. tom. 11. sub an. 1009

p in supplem. cronie. lib. 12. in Sergio IV.

q in vita eiusdem Pontificis.

Sergius IV. post Ioannes XIX. in Pontificatu sufficitur, Baronio n & alijs testibus. Huius Pontificis consilio omnes Italiæ Principes fœdere composito è Sicilia Saracænos expellere constituunt; vnde & Guilielmus magni Tancredi Normandorum Ducis filius, adiuuantibus Campano, & Salernitano Principibus, è Sicilia ipsa breui temporis spatio omnes expulit; ita Bergomensis o & Ciacconius p scribunt.

Benedictus VII. (quem multi VIII. vocant) post Sergium IV. in Apostolica Sede locatur;

locatur; eoquē sedente, Henricus Imperator, post accepta in die Resurrectionis Dominicę solemnī cęremonia Augustalia insignia, priuilegia, vt Sigonius *a* ait, inde Ciuitatibus Ecclesijsquę renouare ingressus, in primis beneficia, ac iura, à Pipino, Carolo, Lodouico, Ottronibus patre, & filio Ecclesię Romanę quondam concessa firmavit: eę Tabulę adhuc leguntur iisdem prope verbis descriptę, quibus Ludouici fuerunt; hęc Sigonius, & confirmat Ciacconius *b* sed Baronius *c* verba huiusmodi confirmationis, eaquę cum quatuor manuscriptis collata, videlicet cum Codice Cencij Camerarij, cum volumine priuilegiorum Romanę Ecclesię, cum autographo Molis Hadrianę, cum suo manuscripto refert, apud ipsum videnda. Ciuitatem quoque Bambergensem Romanę Ecclesię, & Beato Petro Censuariam, equum scilicet album, & centenas marcas argenti in singulos annos daturam agnouit; vt Sigonius *d* scribit. Baronius *e* addit. Vt ab huiusmodi censu solueretur, Henricus iunior vice Bambergę tradidit Ecclesię Romanę Beneuentum tempore Leonis IX. Romani Pontificis,

Gregorius VI. depositis tribus Sedis Apostolicę inuasoribus, tanquam Ecclesię Dei liberator anno 1045. Pontifex Maximus renunciatus est; quem aliqui ob simonię labem in Sutrina Synodo Henrico III. interueniente, a Sede Apostolica postea depositum scribunt; sed Baronius *f* rationibus satis claris illum ab hoc purgat crimine, & optimę de Ecclesię Dei meritum fuisse scribit: siquidem Gilbertus historiarũ scriptor, quem sequuti sunt Platina, Ciacconius, & Baronius, affirmat, Gregorium VI. cum Sedis Apostolicę dignitas priorum Pontificum negligentia labefactata esset, hanc sua auctoritate, & animi magnitudine restituisse; Ditionem Ecclesię breui recuperasse, & latrones circa Urbem grassantes, quorum sanctia peregrini ad eam Religionis causa accedentes necabantur, e medio sustulisse, prius execrationibus, & interdictis admonitos, deinde vi, & armis domitos; prædia, & iura Ecclesię recuperasse; hęc, & alia ab auctoribus supra relatis, & apud ipsos videnda referuntur.

Leo huius nominis IX. dum in Germania moraretur, de locis, alijsquę iuribus S. Petri in Germania existentibus malę possessis, de illis inquam recuperandis, & vt Bambergensis Ciuitas cum Beneuentana permutaretur, vt supra in Benedicto VII. diximus, cum Henrico Imperatore egit. Cum autem Beneuentum, & alia Romanę Ecclesię bona à Northmannis occuparentur, accepto a deos profligandos ab eodem Imperatore exercitu, contra illos arma mouit; quamuis occulto Dei iudicio (quia fortę, vt Baronius *g* autumat, tantum Sacerdotem spiritualis potius, quam pro caducis rebus carnalibus pugna decebat, siue quod nefarios homines quam multos ad se ob impunitatem scelerum, vel quæstum auarum confluentes, contra eundem scelestos expugnandos secum ducebat, siue alias ob causas apud ipsum videndas) malę hęc pugna cessisset; ipse namquę Pontifex captus (licet Pontificali semper seruato etiam ab hostibus honore) Beneuentum ducitur; ibiquę b ipsis victoribus Apostolici culminis reuerentia vt victor habitus, & veniam discedendi datam acceptare noluit, nisi suis omnibus paritę relaxatis, quod eidem obsequentes præstitere Northmanni, Pontifici in omnibus perinde ac victori morem gerentes: ita Baronius loco iam dicto, quę à Sigonio quoque pro maiori parte referuntur

h Habes etiam huius Pontificis Sanctionem, i qua inuadentibus domos, & bona Episcoporum defunctorum communio fidelium interdicatur, & hos tanquam putridum membrum excommunicationis ferro à S. R. E. corpore detruendos edicitur: hi namquę matrem suam Ecclesiã, in qua ex qua, & Spiritu Sancto regenerati sunt, vt viperinum genus dissipare contendunt: deprimatur ergo ausus illicitus, & nefarius diabolicę instigationis, cohibeatur excessus, absteineat manus audax ab ecclesiastico patrimonio, ne victus pauperum pereat: ne quod ex oblatione fidelium iam Deo factum est sacrificium, prædã raptorum fiat: hęc Sanctissimus Pontifex *k*

Victor II. anno Domini 1055. Romani Pontificis insignia suscepit; annos duos, menses tres, dies sexdecim, Henrico III. & eius filio Henrico IV. laudabiliter sedit. Vrbe aliquot, arcēs, & oppida Romanę Ecclesię prioribus sæculis amissa recuperauit. Ita Ciacconius *l*. Addit Baronius, *m* in Concilio Tholosano, eodem Pontifice curante habito, contra laicos res ecclesiasticas vsurpantes hęc sancita fuisse. *Et quia auidimus, quosdam laicorum nefario ausu res ecclesiasticas suis vsibus, applicasse,*

a de Regn. Ital. lib. 8. sub anno 1014.

b in vita Benedicti VII. *c* in annal. rom. 10. anno 1014. pag. 48. sub lit. B.

d de Regn. Italia lib. 8. anno 1019. *e* in annal. rom. 11. anno 1019. pag. 63. lit. A.

f in annal. rom. 11. anno 1014.

g in annal. rom. 11. anno 1053. pag. apud me 189

h de Regn. Ital. lib. 8. sub anno 1053. *i* in Bullar. nou. tom. 1. pag. 10. Constit. 1.

k de Constit. 6. 2. & 3.

l in vita Victoris II. *m* annal. rom. 11. anno 1056. pag. 229. lit. E.

et iniusto dominio in suum opus retinuisse, ideo omnimodis prohibemus, ut nemo laicorum Abbatiam Monachorum, vel Clericorum Archidiaconatum, neque Praeposituram, vel honorem Presbyterij, vel Sacristia, seu Magistri scholae, neque ullos honores ad ius praedictum pertinentes ausu suis vobis retinere, et si fecerit, excommunicationi subiaceat &c.

Nicolaus II. post Stephanum X quē dixere IX an. Christi 1059. Romanae, & vniuersali Ecclesiae praeficitur: vt cum Normandis de rebus Ecclesiae temporalibus vtiliter tranfigeret, Melphi in Apulia Conuentum habuit, ibique accedentibus Normandis, & restitutis omnibus terris Beati Petri, quas abstulerant, in libera potestate Summi Pontificis, a vinculo excommunicationis soluuntur, & in gratiam Sedis Apostolicae recipiuntur: quia verò potentia, & vires eorum tunc temporis in Vrbe Romana Magnates caeteros superabant, & in causis Ecclesiae contra illos, qui Apostolicae Sedis iura violentè occupauerant, Romano Pontifici magnum solatium, & oportu- num auxilium manu valida poterant exhibere, addit Sigonius, a proximum Leonis periculum ante oculos habens, & populorum suorum quotidianas defectiones reformidans, fidelitate ab eis accepta, praeter Beneuentum, totam Apuliam, & Calabriae eis concessit, atque Siciliae Ducatum confirmauit; eosque solemniter sacramento adegit, se Ecclesiae Romanae fideles, ligiosque (sic enim loquebantur) futuros, atque annui tributi nomine duodenos in singula bouum iuga denarios soluturos: ita Baronius, b qui Roberti iuramentum de praedicto tributo soluendo, & fidelitate, ex libro, qui inscribitur *liber Censuum*, in Vaticano existente desumptum refert, apud ipsum vident. Cum verò Romani Pontifices Nicolai praedecessores multa quidem indigna à Comitibus Tusculanis, & alijs Comitibus vicinorum oppidorum passi essent, Nicolaus ipse, non absque nutu Dei, consilium iniit eiusmodi nefarios homines, eorumque loca munita manu euertere potentiori; quod egregie per Normandos, quos secum ex Apulia duxerat, perficiendum curauit: dispositis namque omnibus ad Beneuentanum patrimonium pertinentibus, per Campaniam transiens, Praenestini, Tusculani, & Nomentani tanquam contumaces, & à Domino suo, nempe Pontifice rebellantes, grauissimis affecti sunt damnis. Deinde fluuium Tyberis cum immensa militia, & fortitudine armatorum peditum, & sagittariorum copiosa multitudine transiens, Galeriam, & alia Gerardi Comitis Oppida diripuit, Castra omnia Sutrium vsque expugnauit, & Ecclesiasticam Ditionem tutissimam reddidit: Ciacconio, c & alijs hoc scribentibus.

Alexander II. mortuo Nicolao, pridie Kal. Octobris anni 1061. absens creatus Pontifex, auxilio Gottifredi Tusciae Ducis Romam perducitur, ibique sine Regis auctoritate consecratur; quod aegre ferens Henricus Rex, Cadaloum Parmensem Episcopum Pseudopontificem, Honorij II. nomine, Basileae in Conuentu Episcoporum dixit, eundemque in Italiam misit; hic à Giberto Lombardiae Praefecto summo studio excipitur, & Romam iniente Aprili perducitur consecrandus; ac 18. Kal. Maias castris ad Urbem Leoninam locatis, vi praerumpere in eam contendit, Alexandro Lateranum tenente: Romani, & Gottifredus cum valida Tuscorum manu, ingenti animorum alacritate, vt in summo Urbis periculo adfuerunt, & Lombardorum irruptionem prohibuerunt, ita Gibertus metuens, ne à Mathilde circumueniretur, ab Vrbe recessit, & Cadaloum Mediolanum reduxit: in eunte vere, Cadaloum nocturnis ad occultandum aduentum confectis itineribus, ex improviso ad Urbem accessit, atque Vrbe Leonina per noctem furto occupata, Basilicam Vaticanam inuasit, sed fraude, illucescente die, detecta, repente armis à populo petitis, cum impetum eius sustinere non posset, auxilio Cincij Romani hominis potentis, imprimisque magna ab eo vi pecuniae comparati, in Arcem refugit, ibique ab aduersarijs acriter est obsessus: cuius obsidionis soluendae cum Germani rationem idoneam nullam inuenirent, ad pacem animos conuerterunt, & de Concilio conuocando Mantuae, quae erat in Ditione Mathildis, statutum est: itaque eò & Alexander ipse, & sacer Cardinalium Cætus, & Episcopi ferme Italiae omnes venerunt; & V. Kal. Nouembris summo omnium consensu Cadaloum repudiato, & à sacris remoto, ipse Alexander retentus est: qui ad motus in Campania locis Capuae vicinis à Ricardo Principe Urbis Patriarum ambiente excitatos Romam profectus est, & Gottifredum Ducem è Tuscia acciuit; qua re comperta Ricardus sibi meruens, Campania cecidit, Iordane, & Gulielmo Riccardi filijs solis cum suis

de Regn. Ital.
lib. 9. pag. apud
me 342. sub an.
1059.

in annal. 10. 11.
anno 1059. pag.
267. & seq.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

in vita Nico-
ai II. tom. 2. col.
375.

luis apud Aquinum obstare parantibus; Gotifredus autem iam adulto Maio, Pontifice, & Cardinalibus stipatus cum exercitu Aquinum processit, ibique per decem, & octo dies cum Northmannis æquo Marte, & vario euentu pugnavit; demum res per colloquium transacta, Dux ingenti pecunia accepta domum repetijt. Ita Sigonius *a* scribit; confirmat Baronius; *b* & Ciacconius *c* refert his verbis, sed anno 1065. *Rebus omnibus Hildebrandi diligentia in Vrbe pacatis, Alexander Romam rediit, cuius suasu Hildebrandus Gotthofridi Ducis, & Mathildis Comitissa auxiliantibus copiis fretus, quæ schismatis tempore Normandi in Campania de Ecclesia Romana vi abstulerant, recepit, pacemque cum ijs renouavit; & ipsorum Dux Robertus Guiscardus Principatus sui possessionem beneficiario iure ab Alexandro II. quemadmodum etiam à Nicolao II. primum fecerat, suscepit &c.*

Gregorius VII. quanta ab initio Pontificatus ad extremum vsque pro Ecclesiastica ditione tuenda passus fuerit, quidè contra Henricum IV. aliosque Sedis Apostolicæ rebelles egerit, ne nimius sim, ad historicos sermè omnes te lectorem reijcio; præcipuè Platinam, Ciacconium, & alios, qui eius collegerunt gesta; ad futuritatem verò Baronius, *d* & Sigonius, *e* quos consule. Verba tamen ab ipso Pontifice iam morti proximo prolata non omitam, videlicet. *Dilexi iustitiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio; Quæ ex Bibliothecario refert Baronius, addens, quomodo Ecclesiæ pax ipsius Gregorij exemplo queratur. Ita platinè (inquit) persecutionibus indefinentibus, diuersi generis ærumnis, atque sepe cadibus Sacerdotum multò felicius paratur Ecclesiæ pax, libertas acquiritur, atque confirmatur Ecclesiastica, & salus queritur animarum; sic Sacerdotes suos pugnare, & vincere Christus docuit, cuius passionibus, & infirmitatibus robur, ac fortitudo, ac morte denique vita est fidelibus comparata. Mentior, nisi ista iam experimento rerum presentium monstrari possint per Gregorium, nempe vendicatas è manibus Principum Ecclesiarum inuestituras, liberam electionem Romanorum Pontificum postliminio restitutam, disciplinam ecclesiasticam collapsam penitus restitutam, & alia innumera bona parta.* Hæc Baronius *f* Poteris etiam, si lubet, videre huius Pontificis ecclesiastica fulmina contra impium Henricum IV. vibrata, apud Cherubinum. *g*

Victor huius nominis III. a Gregorio VII. dignus, qui sibi in Pontificatu succederet, Cardinalibus, & Romano Clero laudatus; post iterum, ac tertio Pontificalia insignia recusata, denique Paschate Cassini, cuius Abbas fuerat, celebrato, cum Capuano, & Salernitano Principibus ad Urbem progressus, extra porticum S. Petri consedit, atque ædem, quam Clemens Pseudopontifex tenebat, egregia suorum opera vñs recepit. VII. verò Idus Maij, anno Christi 1087. idest ipsa post Ascensionem Dominica Romanis in Vaticanum egressis, ab Ostiensi, Tusculano, Portuensi, & Albanensi Episcopis ritè consecratus, atque sacra in Sede locatus est; postmodum in die S. Barnabæ super Altare S. Petri Missam solemniter celebrans; eadem die auxilio, atque ope Comitissæ Mathildis, traiecto Tyberi, ingreditur Romam; transTyberim enim Urbem totam, Romanorumque maximam partem, & omnem penè nobilium cœtum, Castrumque S. Angeli, Beati Petri Basilicam, Urbem Ostiensem, ac Portuensem habebat sub ditione sua; morabatur autem apud Insulam Romæ, quæ & ipsa sui iuris erat: verum quotidie a Giberto Antipapa lacessitus, & hostilibus impetibus armis, quamuis illi resistere posset, virans ipse germanus Ecclesiæ Catholicæ Episcopus Victor aduersus Christianos bella gerere, omnem expeditionem militarem aduersus improbos Saracenos, Italia iugiter litora infestantes, Christianosque captivos abripietes conuertit, ac vexillo Beati Petri tradito, & novis omnibus relaxatis, in Africam misit, ac per eos centum milia hostium cecidit, & Urbem eorum maximam cepit: neque victoria vlla per hæc tempora fuit insignior, quippe eodem die in Italia nunciata; quo est in Africâ comparata. Hæc Sigonius, *b* & Baronius *i* ab alijs accepta scribunt:

Urbanus II. Victori III. in Papatu succedit. Hic optimè sciens Summi Pontificis potestatem, & iurisdictionis exercitium, non solum in Italia, & toto Occidente, cuius immediatè est dominus ex donatione magni Constantini, & aliorum Principum, ut supra vidimus; verum etiam in Orientali plaga vbiq; etiam contra infideles tanquam oues Christi per creationem, & præcipuè illos, qui occupando detinebant Civitatem sanctam Hierusalem, in qua redemptionis humanæ vestigia nituerunt, ex qua salutis in omnem terrarum latitudinem Sacramenta manarunt;

a de Regno Ital. lib. 9. sub anno 1061. vsque ad 1066.

b annal. tom. II. anno 1066. in prin.

c in vita Alexandri II. tom. I. col. 399. & seq.

d in annal. tom. II. ab anno 1073 vsque ad 1086. *e* de Regno Ital. lib. 9. sub hysdem annis.

f in annali sub anno 1085. pag. 587. sub litera B. *g* in Bullar. nov. tom. I. pag. 12. & seq.

h de Regno Ital. lib. 9. sub anno 1087.

i in annal. tom. II. eod. ann. 1081.

terram Sanctorum, qui a saeculo fuerunt Prophetarum; terram Apostolorum; terram Domini, & Saluatoris nostri, quam ipse Natiuitatis suae mysterio initiauit, vita, praedicatione, & miraculis illustrauit, morte, sepultura, & resurrectione sacrauit, Ascensionis suae triumpho, & paracliti Spiritus aduentu illuminauit, iurisdictionem inquam, & potestatem suam de iure, licet non de facto, vt Innocentius scribit, protractam, & extensam esse, vbi primum acerbissimus Ecclesiae hostis Henricus ex Italia cessit, & eius amici ad Conradum Lombardiae Regnum aduersus patrem adeptum, & ad ipsum Pontificem transferunt, & Castra ab Henrico capta receperat, atque aduersus eum validis munitionibus, praesidiisque confirmauerat, quibus ex rebus non parum recreatus, ad facinus non tam ad pietatem insignue, quam ad gloriam futuri temporis illustre, splendidumque, ad Hierosolymam scilicet, quae a Saracenis longo iam tempore tenebatur, recuperandam traduxit animum, ac Omnipotenti Deo causam suam protegente, feliciter absoluit: quarto namque nonas Iulias anno ab Orbe redempto 1099. sub Christianorum Ditione Hierosolyma venit, Sigonio, *b* & alijs multis affirmantibus: lubet tamen hic, vt melius res ipsa videatur, Gottifredi Buglionis epistolam Boemundo Antiochiae Regi scriptam apponere, *c* *Maximis itineribus captis primum aliquot oppidis Hierosolymam venimus, quae vrbs arduis montibus circumdatur, fluminibus caret, & fontibus, excepto vnico Siloe amne, & eo tenui; multa insunt cisternae, vbi asseruentur aqua, & in vrbe, & in agro. Hinc Arabes, Moabita, & Amonita orientales sunt: Idumaei, Aegyptij, & Philistaei meridionales. Maritima Ciuitates Ptolemaide, Tyrus, & Tripoles; occidentales Tiberias, Caesarea Philippi regio Decapoloes, & Damascus septentrionalis. Ego in oppugnatione Vrbs partem muri, quae mihi obtigerat, primus ascendi, & Balduinum in Urbem descendere iussi, qui cecis aliquot hostium cohortibus portas perfregit, & Christianos admisit. Raymondus turrim Dauidis cum preciosissima gazza per deditorem accepit. Ad Salamoni Templem ventum est, ibi peracta fuit pugna, tantaque hostium caedes, vt caesorum cruor nostrorum talos superaret. Nocte aduentante superiora Templi expugnare non potuimus; & altera die Ciuibus miserabili voce pacem acclamantibus data. Atque ita Vrbs Hierosolyma a nobis Idibus Iulij capta est, anno salutis nostrae 1099. die 39. post ceptam obsidionem, qui annus fuit 409. postquam sub Heraclio Saracenis cesserat. Adhuc etiam me reluctantem summo omnium consensu Hierosolymae Regem acclamauere, qui tametsi tantum Regnum horrescerem, veruntamen dabo operam, vt me Christianum Regem, de qua Fide publica optime meritam facile agnoscant. Tu autem me, quod facis, ama. Vale.* Plura si cupis de Vrbe Hierosolyma cognoscere, *d* Villalpandum consule. Quae vero in ipso bello sacro gesta fuerint, praeter alios scriptores, late, & pie prosequutus est Villielmus Tyrij Archiepiscopus videndus, prout illum vidit, & sequutus est Baronius, *e* qui nedum bellum, & victoriam a Christianis conquistam, sed donationem Ciuitatis Taronensis anno 1091. a Berengario Comite Barchinonensi huic Pontifici factam, & quam vanis, ac debilibus innixa sit fundamentis Monarchia Regni Siciliae, scribit: ipsius vero Urbani mortem his verbis exornat. *Quarto Kalen. Augusti* (anno scilicet 1099. *Urbanum Papam esse defunctum affirmat. Rebus iam sedatis, munitionibus vendicatis, Romanis omnibus sibi conciliatis, paceque diu exule restituta, ipsaque Ecclesia Catholica in statum tranquillioem vendicata &c.* Et post relata nonnulla Domnizonis carmina eiusdem Pontificis laudes continentia, subdit. *Sed non pretereat, quod ad triumphum pertinet Urbani Papa, nimirum eodem tempore contigisse capi Hierosolymam Ciuitatem ab exercitu Christiano sub Godefredo Duce, cuius sanctae expeditionis, (vt vidistis) idem Urbanus promotor fuit; sic igitur in Caelo meruit sanctissimus triumphare, cui non erat in terris par laboribus bonor &c.*

Urbano vita functo, Raynerius Monachus Presbyter Cardinalis Pontifex anno 1099. vel inuitus est lectus, ac Paschalis II. vocatus, qui in tanta gratulatione nihil sibi antiquius esse putauit, quam vt praesentis seditionis reliquias tolleret, Ecclesiamque pacaret: primum Clementem apostaticum, deinde Henricum, sibi aggrediendum constituit: ita pecunia opportunè, qua initio Pontificatus agebat, a Rogerio Duce adiutus, copias, quae necessariae videbantur, contraxit, ac bello Albam translato, oppidoque expugnato, Clementem inde deiecit: is primum in Castellum

in c. quod super, nu. 4. de voto

b de Regno Italiae lib. 9. pag. 385. c ex volum. epist. Princip. a Donzellin collect. pag. apud me 126.

d in explanat. ad Ezechiel. tom. 3. part. 1. lib. 2. cap. 1. & sequen. e in annal. tom. 11. ab anno 1095 pag. 662. litera A vsque ad annum 1099.

Furconensem abiit, deinde cum inde quoque pulsus longinquiora loca ad salutem appetere, repentina morte correptus expiravit anno 1100. Quem eius fautor Henricus sextum post annum, à filio in acie victus, ab inimicis contumelias passus, cō necessitatis, ac miseræ peruentus, ut ab Episcopo Spirensi victum sibi dari apud Spiram in æde Dei Genitricis à se constructa impetrare nequiverit, ad astantes conuersus dixerit. *Miseremini mei vos saltem amici mei, quia manus Domini tetigit me.* VII Idus Augusti anno 1106. Sigonio scribente, a ingenti dolore confectus ad inferiora terræ sequutus est. Ad Paschalem redeo, qui Cauas Oppidum, quod Petrus à Columna Ecclesiæ eripuerat, recuperavit, & alia duo Castra Columnam, & Sagarolum eidem Petro ademit; teste Platina, b quem sequutus est Sigonius; c verum Baronijs d rem gestam his verbis enarrat. *Paschalis Papa, cuius munus Apostolicum in eo erat, ut euelleret, atque plantaret, destrueret pariter, & edificaret, in his erat totus, ut Romanam Ecclesiam in splendorem pristinum restitueret, atque ea, quæ direpta nouisset, eadem è tyrannorum manibus vendicaret; quanam autem ista fuerint, ita idem qui supra auctor vitæ Paschalis narrat. Eodem tempore D. Pascha-*

B *Giuitatem Castellanam per suos aggressus, locum natura satis munitum, miro Dei auxilio, virtuteque obtinuit; parum post obtinuit & Beneuentum. His diebus Petrus de Columna Cauas Oppidum de iure Beati Petri inuaserat, sed dum aliena contumaciter retinere nititur, turpiter amisit propria: egressus Vrbe D. Papa Cauas recepit, Columna, & Zagarolum Oppida iuris illius sapienter expugnata, atque potentèr sunt capta: hic primùm occurrit mentio nobilissimæ familiæ Calumnensium, optassent (inquit) Baronijs honestioris tituli occasione. Addit, ab eodem Paschale perdomitam Corsorum familiam; insuper Stephanum, atque filium cœpisse, qui inuadentes Monasterium S. Pauli, illud in munitionem conuerterant, illique recepta sceleratorum manu, haud mediocre faceſſebat V. benogocium; loco capto, eundem Stephanum iussit Pontifex in exilium duci. Hi primi fuere Paschalis Papæ labores, qui eum haud leuiter fatigarunt. Hæc Baronijs. Postquam verò Paschalis ex Gallia in Italiam rediisset, sequè Beneuentum ad res Apuliæ componendas contulisset, ibique moram traheret anno salutis 1108. Anagnia, Præneste, Tusculum, Sabinusque tractus auctoribus Proxamo Sublacensi, cui eam discedens ipse Ditionem commiserat, & Petro à Columna, defecit: quo cognito, Paschalis, simul etiam quòd reditum sibi ad Vrbe ab ijs interclusum videbat, Ricardum Comitem Caietanum auxilio sibi acciuit, atque insidijs eorum superatis, Romam reuersus, bello hostibus vtrisque illato, haud magno negotio bona S. Petri recuperavit, ac pacem pòpulis reddidit; ita Sigonio e scribente. Quæ verò inter Paschalem, & Henricum IV. gesta sint in Italia, quantauè damna ab impio Imperatore passa fuisset Romana Ecclesia, eiusque Præsul Paschalis, idem Sigonius f prosequitur. Consulendus est etiam Baronijs, g & alij ferè omnes historici, qui illorum temporum gesta scripserunt, videntur sunt. Ad dit etiam Sigonius, hoc eodem Pontifice sedente, anno quippe 1115. purificatam esse donationem, quam gliscente inter Gregorium VII. & Henricum III. discordia, Mathildis Comitissa Beato Petro fecerat: audiamus ipsius auctoris verba. *Mathildis (inquit) in morbum lapsa, per septem mensium spatium est grauissimè confictata, & cum VIII. Idus Maij multis muneribus ad eum S. Casarij in agro Mutinensi donasset, demum IX. Kal. Augusti, annos sex, & septuaginta nata mortem vitæ sanctissimè acta congruentem oppetiit, atque in Monasterio S. Benedicti ab auo suo inter Padum, & Larionem constructo sepulturam accepit; mulier non solùm egregia pietate, ac religione omnium, & superiorum seculorum mulierum præstantissima, sed etiam publicis operibus, arcibus, pontibus, vijs, templis, monasterijs in Lombardia extructis, bellisque assiduis pro tuenda Ecclesiæ auctoritate administratis, singularibus laudibus in perpetuum celebranda. Hæc gliscente inter Gregorium, atque Henricum discordia, Lombardia, Tusciæque ditionem testamento S. Petro donarat; itaque ea mortua, non desuere, qui nuncijs missis, Henricum ad adeundam Ditionis eius hereditatem in Italiam aduocarent: itaque Parma, & Mantua ad eum peruenit. Ferraria, quam Thebaldus auus à Ioanne XIII. Pontifice acceperat, Romanam ad Ecclesiam redijt: multa præterea in Lombardia ad Padum Castra, & possessiones sue, de quibus magna postea inter Pòtificem, & Imperatorè contentiones extiterunt, eaque modò huic, modò illi diuersorū beneficio Regum cessere. Hæc Sigonius; quod etiā confirmat Benuenutus Imolensis, b qui post relatā huius Comitissæ profapiā, & gesta, ita sermonem claudit.**

a de Regn. Ital.
lib. 9. ad fi. n.

b in vita Pa.
schalis II
c loco cit. sub
anno 1102.
d in annal. rom.
11 anno 1100
pag 8 litera A.

e de Regn. Italia
lib. 10 sub anno
1108 pag. apud
me 393
f eod. lib. 10. ab
anno 1110 usq.
ad annum 1118
g annal. rom. 12.
sub ijsdem annis.

h in comment.
ad cap. 28. Pur-
gatorij Dantis.

Reli-

Reliquit autem sibi heredem Ecclesiam Romanam, cum amplum patrimonium possideret. Cum autem hæc donatio facta fuisset, ut diximus, sub Gregorio VII. cuius Tabulæ sublatæ, aut deperditæ essent, Paschali II. sedente, anno salutis 1102 illam Mathildis renouauit, Baronio a teste, qui in Vaticano Codice, quo eiusmodi monumenta descripta leguntur, sed ipsum iam antiquitate nonnihil læsum uidisse ait, ac fidelissimè reddidit, ad quem, ne nimius sim, te lectorem reiiciendum putauit. Huius igitur generosæ mulieris hic meminisse placuit, quia cum nostrum præcipuum institutum sit, quæ ad tuendos, conseruandos, & ampliandos Status Ecclesiastici fines conferant, enarrare, non sine aliqua ingenuitatis nota omitti posse putauit, quomodo Ecclesiastica Ditio à tyrannis tutata, vendicata, restituta non semel tantum, sed perpetuò, quoad vixit, Mathildis Comitissæ armis, militibus, pecunia, corporali præsentia fuit, nec dum satis, post mortem quoque piissima, ac verè Christiana munificentia non mediocriter aucta. Quæ omnia præ oculis habens, & grata mente recolens optimus Pontifex Urbanus VI. ut tantorum beneficiorum in Apostolicam Sedem collatorum aliquod in ipsa quoque Vrbe monumentum existeret, corpus Mantuæ huc aduectum, post annum 519. vitali forma exutum, in Basilica Principis Apostolorum locauit, eiusque memoriam è candido marmore excitandam iussit, Statua apposita, & in hunc tenorem addita inscriptione:

VRBANVS VIII. PONT. MAX.
COMITISSAE MATHILDI
VIRILIS ANIMI FOEMINAE
SEDIS APOSTOLICAE PROPVGNATRICI
PIETATE INSIGNI LIBERALITATE CELEBERRIMAE
HVC EX MANTVANO S. BENEDICTI COENOBIO
TRANSLATIS OSSIBVS
GRATVS AETERNAE LAVDIS PROMERITVM
MONVMENTVM POSVIT.
ANNO MDC. XXXV.

Gelasius II. post Paschalem Beati Petri Sedem obtinuit anno salutis 1118. VII. Kal. Februarias. Hic ab Henrico V. Imperatore, quod sine auctoritate sua consecrari passus esset, hostiliter insequutus, Capuam profectus est, & Conuentu omnium Episcoporum, quos vndique contrahere potuit, grauissimo decreto Henricum, & Gregorium Antipapam damnauit. His incensus Henricus Vrbe è vestigio cessit, atque oppida Latij Pontificia armis inuasit: in tanta rerum iniquitate nihil sese Gelasius deseruit, imò confestim auxilia Gualielmi Apulix Ducis, & Roberti Capuæ Principis, aliorumque Apulix procerum aduocauit, atque aduersus Henricum profectus, ipsum militaris apparatus fama adeo exterruit, ut Gregorio de Fregepanibus commendata Vrbe repente discesserit. Harum rerum auctorem habeo Sigonium: sed Fregepanum persecutionibus non adhuc cessantibus, Sugerius illius temporis scriptor à Baronio è relatus, ad Francorum Regem confugisse his verbis scribit. Siquidem vnicum illud, vstitutum, tutum, certumque refugium fuit semper Romanis Pontificibus persecutione vexatis Regnum Francorum, ipsos Francorum Reges adire, à quibus è dignè consueuissent suscipi, dignius retineri, atque dignissimè, cum facultas adesset, compressis hostibus, ad Romanam Ecclesiam reuocari; adeout si quis dicat, Portum Romanæ Ecclesie fluctuantis Nauiculæ Petri Galliam esse, non mentietur. Hinc Gelasius cum tyrannide Imperatoris per Romanos à Sancta Sede Romana Ecclesia arceretur, ad protectionem Serenissimi Regis Ludouici, & Gallicanæ Ecclesie compassionem, sicut antiquitus consueuerunt, confugit. Hæc Sugerius.

Cali-

in annal. rom.
12. d. anno 1102
pag. apud me 27.

de Regn. Ital.
lib. 10. sub anno
1118.
c. annal. rom. 12.
eod. anno 1118.
pag. 127, lit. D.

Calistus II. lateris dolore consumpto iam Gelasio, a Cardinalibus, qui cum eo erant Viennæ Comitibus, adiunctis clericis, laicisque Romanis, Kalen. Februarij anni 1119. Summus Pontifex renunciatus est: eodem anno Rhemis Synodo congregata, præter alia, quæ ibi sancita sunt, hæc tertio loco leguntur à Baronio a his verbis relata. *Vniuersas Ecclesiarum possessiones inconcussas in perpetuum, & inuiolatas esse decernimus; quòd si quis eas abstulerit, aut inuaserit, aut potestate tyrannica detinuerit, iuxta illud Beati Symmachi capitulum anathemate perpetuo feriatur &c.* Romam inde tendente Calixto, Gregorius Pseudopontifex, Burdinus etiam dictus, Sutrij se continuerat, Comitum quorundam præsidio septus: hi siue auaritia obcæcati, siue insolentia inflati infestas latrocinij vias habuerant, eosque, qui Romam tenderent, spoliabant; ob id Calixtus ira incensus, collecto exercitu, ad Sutrij obsidionem Ioannem Cremensem Cardinalem misit: verum obsidionis opus non fuit; Gregorius enim à Sutrinis subito deditus, is Camelo, verso in caudam ore, impositus, Romamque ignominiosè reductus, nouo omnibus ludibrio fuit; demum in Cauense Monasterium inclusus, inglorius mortem oppetit. Ita Sigonius: b latius tamen rem hanc prosequutus est Baronius, c qui anno superiori Calixtum Beneuentum venientem, vt Northmannos ad expugnationem Sutrinæ munitiois hortaretur, Villelmo Duci Apuliæ, & Calabriæ confirmasse ait, quæ antea Nicolaus, & Alexander, atque Gregorius Roberto Guiscardo ipsius Villelmi auo, atque deinde Vrbanus, & Paschalis Romani Pontifices eius patri Rogerio Duci donauerant; ac demum idem Paschalis, eiusque Successor Gelasius ipsimet Villelmo cõcesserant. De rebus verò in Vrbe à Calixto gestis Vincentius Bellouacensis à Baronio d relatus ita scribit. *Ad pacem autem perpetuò conseruandam, eundem Pontificem turres Gencij Frangipanis, quæ erant officina iniquitatum, & presidia tyrannorum, demolitum esse, alias verò Ecclesie proficiuas erexisse, Pandulphus affirmat. Sic igitur Diuina potentia factum, vt Ecclesia Romana Imperatoris schismatici oppressa tyrannide, schismatici Papæ labefactata dedecore, nobilium insuper Romanorum oppressione calcata, & ignominia deturpata, breui temporis spatio gloriosè de hostibus triumphans, ex insperato surrexerit, & pacem simul cum libertate Deo volente receperit.* Hæc Baronius, qui in sequenti anno, nempe 1122. ad plenissimam instaurandam Ecclesie pacem, reuocandamque exulem diu, longiusque propulsatam concordiam Laterani indictum generale Concilium, interuenientibus 300. & amplius Episcopis scribit; & indicatis Sanctionibus à Gratiano, qui hoc sæculo claruit, in eius librum *Decretum* appellatum translatis, ab ipso tantum omissa refert, & in Canone XV. hæc habes. *Si quis monetam falsam scienter fecerit, aut studiosè expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppressor, nec non Cinitatis turbator à fidelium consortio separetur &c.* In ipsa quoque Lateranensi Synodo compositas, & sedatas esse controuersias tot annis inter Romanam Ecclesiam, ac Imperatores agitas, ipsius Calixti Pontificis, & Henrici V. Imperatoris literæ testantur, à Sigonio, e Baronio, f Laertio Cherubino, g & alijs multis relata, quarum tenor est, qui sequitur. *Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imp. Aug pro amore Dei, Sanctæ Romanæ Ecclesie, & D. Papæ Calixti, & remedio anime meæ dimitto Deo, & SS. Apostolis eius Petro, & Paulo, & Sanctæ Catholice Ecclesie omnem inuestituram per anulum, & baculum, & concedo in omnibus Ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones, & Regalia Beati Petri, quæ à principio huius discordiæ usque ad bodiernum diem, siue tempore patris mei, siue etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem S. R. E. restituo, quæ autem non habeo, vt restituantur, fidelitèr iuuabo. Possessiones etiam omnium aliarum Ecclesiarum, & Principum, & aliorum tam clericorum, quàm laicorum, consilio Principum, & iustitia, quas habeo reddam, & vt reddantur, fidelitèr iuuabo: & do veram pacem Calixto Papæ, S. R. E. & omnibus, qui in parte ipsius sunt, & in quibus S. R. E. auxilium postulauerit, fidelitèr iuuabo, & in quibus mihi querimoniam fecerit, debitam sibi iustitiam faciam &c. Quæ omnia consilio, & assensu Principum, quorum nomina subscripta sunt, acta fuerunt.*

Adalbertus Moguntinus Archiepiscopus.

Fridericus Coloniensis Archiepiscopus.

Otto Bambergensis Episcopus.

B. Spirensis Episcopus.

A. Augustensis Episcopus.

G. Traiectensis Episcopus.

a in annal. rom.
12. d. anno 1119.
pag. 137. it. B.

b de Regn. Ital.
lib. 10. sub anno
1121. pag. 417.
c annal. rom. 12.
sub eod. an. 1121

d loco cit.

e de Regn. Ital.
lib. 10.
f in annal. rom.
12.
g Bull. nou. lib. 1
pag. 17.

V. Constantiensis Episcopus.

E. Abbas Fuldensis.

Northmannus Dux.

Bonifatius Marchio.

Theobaldus Marchio.

Cynulphus Comes Palatinus.

Osbertus Comes Palatinus.

Berengarius Comes.

Godefredus Comes.

Ego Fridericus Colonienfis Episcopus, & Cancellarius recognoui.

Hoc autem Priuilegium aureo signo ipsius Imperatoris munitum in Archiuo Romanę Ecclesia tenetur reconditum. Hęc Baronius ex parte Henrici Imperatoris. Ex parte verò Pontificis ita Calixtus.

Ego Calixtus seruus seruorum Dei. Dilecto filio suo Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo, electiones Episcoporum, & Abbatum Theutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in presentia tua fieri absque simonia, & aliqua violentia, vt si qua inter partes discordia emerferit, Metropolitanis, & Prouincialium consilio, vel iudicio saniori parti assensum, & auxilium prebeas: electus autem Regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quę ad Romanam Ecclesiam pertinere noscuntur, & quę ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs verò partibus Imperij consecratus infra sex menses Regalia per sceptrum à te recipiat: De quibus verò mihi quę simoniam feceris, secundum Officij mei debitum auxilium meum prestabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore huius discordia. Data anno millesimo centesimo vigesimo secundo, IX. Kal. Octobris. Hęc apud Cherubinum, & alios locis citatis.

Honorius II. non sine magno schismatis periculo post Calixtum Beati Petri Sedem anno salutis 1124. obtinet: Dignam annalibus sacram historiam hoc anno cōtigisse refert Baronius; victoriam quippe, Deo Opt. Max. causam protegente, a Christianis vix ad tria millia extimatis contra Saracenos duodecim millium excedentes numerum, apud Ascalonam comparatam; in bello enim septem millia, in aquis verò quinque millia Saracænorum perierunt, omnes verò Christiani incolumes euaserunt, Baronio a rescribente. Ad Honorium reuertamur, qui nihil aliud maiori studio cupiebat, quàm Rogerium, qui Apuliam inuaserat vendicare; ad dignitatem Sedis Apostolicę pertinere existimans capitales cum eo inimicitias, qui tam impudentè auctoritatem suam contemneret, exercere; verùm proprijs viribus nunquã id ausus fuit attingere. Anno igitur 1127 Roberto Capuano Principe, Raulpho Comitæ Tirolæ, Conuersanenfibz, Grimoaldo Principe Barenfi, & alijs Baronibus adiuuantibus, Apuliam contra Rogerium venit, vt illinc eum expelleret: Rogerius verò cunctando rem sibi tutiorem agnoscens, pugnandi copiam offerre distulit, quousque Barones, qui pro Pontifice erant, tædio, & necessitate compulsi, inter se diuisi ad propria remearunt: Honorius autem bellum hoc suarum non esse virium ratus, Beneuentum redijt, quem Dux Rogerius è vestigio prosequutus, & missis Nuntijs, in gratiam receptus, in ponte, qui supra Sebetum est, accepto vexillo, Apulię Dux ab ipso Pontifice renunciatus, Romanę Ecclesię ligium se fecit, & homagium præstitit; Baronio, b Sigonioquē c testibus. Addit Ciacconius. d Inde Signiam Romanę Ecclesię acquisiuit.

Innocentius II. in durissimo schismate contra Anacletum Pseudopontificem verus Christi Vicarius in locum Honorij II. Pontificales infulas induit, D. Bernardo e teste, qui tunc in humanis erat, & magnus in vinea Domini operarius ad hoc schisma sedandum fuit. Ipse verò Pontifex Innocentius post longam peregrinationem per Galliam, aliasquē Mundi partes, Romam anno salutis 1133 reuersus, & cum in Constantiniana Basilica (cum Vaticana ab Anacleto Antipapa detineretur oppressa) Lotharium Regem Imperiali Diademate decorasset, hoc ab eo fidelitatis iuramentum habuit. Ego Lotharius Rex promitto, & iuro tibi D. Papę Innocentio, tuisquē Successoribus securitatem vita & in membris, & mala captionis, & defendere Papatum, & honorem tuum, & Regalia S. Petri, quę babes, manutenerere, quę non babes, iuxta meum posse recuperare &c. Soluta iam Lateranensi Synodo, contra Rogerium Sicilia

a in annal. rom.
12. sub an. 1124
pag. 160. litera
C. D.

b in annal. rom.
12. anno 1128.
c de Regn. Ital.
lib. II. an. 1127.
& seq.
d in vita Honorij II.
e in epist. 124.
Hildeberto Turo.
nensi Archiepi.
scopo scripta

Siciliæ Regem, quod non solum adulterinum Papam veneratus fuerat, sed etiam
 communione piorum interdictus in pertinacia permanebat, atque electiones, &
 consecrationes Episcoporum ad se contra decreta trahebat, Sanctum Germanum,
 aliaque Ecclesiæ loca per vim occupabat, Romanorum exercitu comparato, Leonis
 IX. exemplo, eodemque belli exitu arma inferri iussit: capitur enim, Deo permit-
 tente, Pontifex, & loco miraculi habitum est, vt Baronius *a* scribit, quod Innocen-
 tius Papa captiuus ductus, & sub libera potestate Regis, imò hætenus tyranni cru-
 delissimi constitutus, qui eum adeo prouocasset, & per Lotharium Imperatorem
 sepe vicisset, ac per Ducem Apuliæ Rainulphum sæpe superasset (omnium namque
 bellorum promotor ipse ob recuperanda Ecclesiæ bona fuerat) nihilominus ab eo
 omnem reuerentiæ, & honoris cultum acceperit, ac fidelitatis iuramentum pro in-
 nestitura Regni Siciliæ, & à filijs pro Ducatu Apuliæ, & Principatu Capuano, quos
 iam illi sibi armorum potentia vindicassent, & pacificè possiderent, tanquam a vi-
 ctis, & superatis extorsisset; cum tanta fuisset in hanc vsque diem in tyranno feroci-
 tas, & insita natura crudelitas, vt hostibus ne quidem parceret defunctis; siquidem
 Rainulphi Ducis, & Brunonis Episcopi, quos viuentes habuerat inimicos, è sepul-
 chro educta cadauera per plateas trahi iussit. Hæc Baronius. *b* Tiburtes quoque,
 Prænestini, Tusculani, Albani à Pontifice defecerunt, quos tandem ad obedi-
 entiam redactos, cum pœnas ex Tiburtibus præsertim, à Romanis capi denegasset,
 Romanorum tumultus, & defectiones expertus est, ac tantum ex ea re sollicitudinis
 hausit, vt languore confectus, VII. Kal. Octobris anno 1143. perierit; Sigonio *c* tē-
 ste, qui superioribus annis multa per Innocentium, Lothario Imperatore adiuuante,
 pro finibus Ecclesiasticæ Ditionis tuendis, ac recuperandis contra Rogerium gesta
 fuisse narrat, apud ipsum videnda: & adde ex Platina, *d* & Io. Michaeli Bruto, *e*
 Rogerium Regni Neapolitani ad Ecclesiasticam Ditionem spectantis inuasorem ex-
 pulisse, & Rainonem Lotharij Comitissæ Apuliæ Ducem, vt Rogerio noua molienti ob-
 staret nuncupasse: videndus Sigonius. *f*

C Lucius II. anno salutis 1144. Summus Pontifex renunciatus. Dum Romani nouos
 excitant tumultus, etenim Senatoribus, quos instituerant, non contenti, Patricium
 celsioris Magistratum fastigij adiecerunt, ac vectigalia omnia tam vrba, quam pe-
 regrina Pontifici erepta ei attribuerunt, Pontificemque sacris decimis, & largitioni-
 bus Dignitatem tueri suam iusserunt; dum inquam Romani hæc perperam agunt,
 longè positi Principes ab extremis terræ laudant, & prædicant Romanam Ecclesiam;
 siquidem Alphonsus Portugalliæ Dux pietatis ergo suum Ducatum Romanæ Ec-
 clesiæ vectigalem annuo censu vnciarum auri quatuor constituit; ex Baronio. *g*
 Romanorum tamen insanas actiones blanditijs primùm impedire contendit Lucius,
 deinde inanes eas expertus, vim adhibendam putauit: itaque postero ineunte an-
 no exercitu comparato, Senatores in Capitolio obsedit, Ordinem illum, qui liber-
 tatis Romanæ erat fundamentum, cupiens abolere, vt Sigonius *b* scribit.

D Eugenius III. perditissimo tempore, quo bello ciuili Vrbs flagrabat, & Arnaldi
 Brixienfis sceleratissimi hominis hæresis, libertati Ecclesiæ, & illius temporali domi-
 nio penitus contraria, vigebar, extra Cardinalium Collegium (Abbas enim Mona-
 sterij S. Anastasij trium fontium Ordinis Cisterciensis à D. Bernardo electus erat)
 repente ob periculum imminens in locum Lucij II. sufficitur anno salutis 1145. Cum
 autem tutus in Vrbe morari nequiret, Viterbium profectus est, ibique auditis Le-
 gationibus è Syria missis de damnis ab infidelibus illatis; Edesa quippe capta,
 Antiochia, atque Hierosolymis in discrimen adductis, antecessorum exemplo, Vr-
 bani præsertim, monitus, Christianos Principes & literis, & nuncijs ad opus verè san-
 ctum, ac piam excitare non distulit. Quas verò literas ad Ludouicum Franciæ Re-
 gem dedisset Vetrallæ Tusciæ Oppido prope Viterbium sito X. Kalen. Decembris
 scriptas, Sigonius, *i* & Baronius *k* referunt. Omnibus autem, quæ ad causam
 Orientalem pertinebant, satis, vt tunc potuit, constitutis, obstinata Romanorum
 insolentia grauitèr perinde ac par erat incensus, eos vlcersi, atque armis ad pristi-
 num Ecclesiæ studium, obsequiumque traducere statuit: itaque Lucij exemplo,
 haud molli rem agendam brachio ratus, Tibures, cæterosque Latij populos, quo-
 rum causa ad eum furorem Romani venerant, ad arma sollicitauit, atque ipsos
 eorum ope Romanos inuasit: Romani cum per aliquot dies acerrimè resistissent,
 tandem teætorum euerfionem, patriæ, fortunarumque amissionem extimescentes,
 pacem petierunt, eamque demum his conditionibus impetrarunt. *Vt Patricium*

a in *annal. rom.*
 12. anno 1139.
 pag. apud me 285

b loc. cit.

c de *Regn. Ital.*
 lib. 11. sub anno
 1143. pag. 450.
 Et seq.

d in *vita.*

e de *insauratio-*

ne Italia, lib. 2.

f loco cit. sub an.

1137. pag. 443.

g in *annal. rom.*
 12. an. 1144. pag.
 307. *litera D.*

b de *Regn. Ital.*
 lib. 11. pag. apud
 me 453.

i de *Regno Ital.*
 lib. 11. sub anno
 1145.
k in *annal. d.*
 anno rom. 12.

abrogarent, Vrbi Praefectum, qui Pontificis arbitrio eo munere fungeretur, restituerent, Senatores ex Pontificia auctoritate tenerent, & Arnoldum turbarum conetorem Vrbe eijcerent; Sigonio a teste. Moritur interea Corradus Rex Romanorum; Fridericus non filius, sed nepos Regalia Principibus approbantibus capit: hic cum Eugenio Pontifice has praecipue conuentiones iniit, à Baronio b relatas. Nec treguam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliae sine libero consensu, & voluntate Romanorum, & D. Papae Eugenij, & Successorum suorum. Pro viribus laborabit Romanos subiugare. D. Papae sicut melius unquam fuerunt à centum retro annis, Honorem Papatus, & Regalia Beati Petri sicut deuotus, & spiritalis Aduocatus S. R. E. contra omnes homines pro posse suo seruabit, & defendet; qua non habet, recuperare pro posse iuuabit, recuperata defendet. Hæc Baronius, apud quem poteris etiam videre, quænam Pontifex Regi promississet, licet à promissis recedere coactus, culpa ipsius Regis, suarum promissionum oblitus. Addit denique idem auctor Baronius c ex Vaticano Codice. Hic recuperauit Terracynam, Setia, Narniam, & Arcem Fummonis, qua à dominio Beati Petri iamdiu alienata fuerant. Hic vniuit Episcopatum Velitrensem cum Ostiensi, & Sancta Rufina.

Hadrianus IV. anno salutis 1155 Summus Pontifex creatus. Primo sui Pontificatus anno, quod Vuillelmus Siciliae Rex contra matrem, & dominam suam Sacrosanctam Romanam Ecclesiam procaciter cornua erexisset, & congregato exercitu, Beati Petri ditionem inuassisset, Beneuentanam quippe Ciuitatem aliquandiu obfidendo, burgos concremando, in Campania Villam, & Castrum Babucum, aliaque immunita loca expugnando, contra cum Beati Petri gladium exerens solemnî ritu à fidelium communionem se iunxit, armato milite coercuit, ac demum ligium de more homagium facientem, Regem Siciliae, Ducem Apuliae, & Calabriae, ac Principem Capuae comprobauit, Sigonio d teste: sed magis latè Baronius, e qui Vuillelmi diploma facti seriem continens ex Vaticano desumptum affert, vnà cum ipsius Hadriani confirmatione. Fridericum Regem, vt Imperialia per ipsius manus reciperet ornamenta ad Urbem accedentem, seruata semper Apostolicae Sedis maiestate, certis pactionibus excepit; praecipue tamen fuerunt, vt Arnoldum Brixiensem haereticam, quem Vicecomites Campaniae à Magistro Gerardo Card. Diacono S. Nicolai apud Oriculos abstulerant, ipsius Pontificis Legatis Cardinalibus restitueret, digno supplicio afficiendum, prout à Petro Vrbi Praefecto igne crematum, proiectis in Tyberim cineribus, fuisse, scripserunt multi à Baronio f relati. Recusante verò Friderico stratoris officio fungi, ad pacis osculum recipere distulit, quousque requisitis ab eo antiquioribus Principibus, qui cum Rege Lothario ad Papam Innocentium venerant, & prisca consuetudine diligentèr inuestigata, & communi fauore totius Regalis Curiae decretum est, vt idem Rex pro Apostolorum Petri, & Pauli reuerentia stratoris officium Hadriano Pontifici exhiberet, quo peracto, ad pacis osculum recepit. Tiburtini à dominio, & iurisdictione Beati Petri subtrahere se cupientes, ad praesentiam Imperatoris cum clauibus Ciuitatis accedentes, sequè ipsos, ac Ciuitatem illi subijcientes, vt ab eodem Imperatore, cognito, quod iamdiu populus hic, & Ciuitas de iure Beati Petri essent, Apostolicae Sedi redderentur, obtinuit, iniuncto etiam Tiburtinis ipsis praeepto, quatenus eidem Papae tanquam domino, & patri suo fidelitèr obedirent: quod quidem praeeptum ex actis Hadriani Pontificis desumptum rescribit Baronius. g Tentatus etiam à populo, vt Senatoribus Urbis administrationem remitteret, disertè id se facturum negauit; quod iniquo animo populus passus, Vidonem Cardinalem Sanctae Pudentianae ad eum se conferentem inuassit, ac vulneribus multis nouo impietatis, ac furoris exemplo affecit: ea de causa Hadrianus sacris populo interdictis Vrbe abiit, atque Urbem uetum cum aula Cardinalium commigrauit, Sigonio h affirmante, qui addit sub anno 1157. Regiam ibi Pontificiam condidisse, equestrem manum Urbis praesidio instituisse, Ciuitati clauium insignia dedisse, multasque circum in Castris Ecclesiasticis munitiones erexisse, inprimisque Radicofanum in monte muniuisse: multis etiam priuilegijs Ciuitatem eandem Vrbeuetanam, & Episcopatum decorasse scribunt Mantes, i & Monaldus k ambo Vrbeuetani: confirmat quoque Bergomensis l in hæc verba. Hic itaque (Hadrianus scilicet) Romanam Ditionem plurimum auxit, & circa lacum S. Christinae, seu Vulsinum multa Castella erexit, atque muniuit, & praedia Comitibus coemit; primusque Pontificum Urbem uetum inhabitauit, quam

a loco supra cit.
pag. apud me
456. in fin. &
seq. in prin.
b in anal. tom.
12. anno 1152.
pag. 378. lit. C. D.

c anal. tom. 12.
anno 1153. pag.
384. lit. E.

d de Regno Ital.
lib. 12. an. 1156.
& alibi.
e in anal. tom.
12. sub eod. anno
1155. pag. 403.

f in anal. tom.
12. anno 1155.
pag. 390.

g loco cit. pag.
395. lit. E.

h de Regno Ital.
lib. 12. ad fin. an.
ni 1154. & 1157
i histor. lib. 1.
pag. 9.
k in Comment.
lib. 5. pag. 34. &
seq.
l in Supplem.
chronic. lib. 12. in
Hadrian. IV.
pag. apud me 287

quam etiam mœnibus, & adibus cultiorem reddidit &c. Denique non omittam, quæ ad rem nostram Baronius a ex Codice Vaticano desumpta refert his verbis: Hic (Hadrianus nempe) Beati Petri Patrimonium in magnis possessionibus, & adificijs plurimum auxit; comparavit autem Castrum Corolanum, alias Goranum à Buccaleonis pro quadraginta libris: duo quoque optima Molendina posita apud Sanctam Christinam ab Hildebrando, & Bernardo filijs Vgolini Comitis de Galmagnano pro centum undecim libris eiusdem monete: nihilominus comparavit etiam Roccam S. Stephani cum medietate proximi ab ysdem Comitibus pro centum quadraginta octo libris afferam & quinque solidorum eo tempore, quo scriptum est in publico instrumento: Recepit etiam eorundem Comitum Terrarum Ditionem, sicut continetur in publico eorum instrumento, quod est in Archivijs positum, & in propriam Beati Petri hereditatem acquisivit: fecit & munitionem in Castro Radicosano turribus munitam, & alto fossato defensam: & locum Orchestrum, quod erat spelunca latronum, pro pace, & securitate illius Terræ populavit, & muris, ac turribus non sine multis expensis munituit &c. Hęc Baronius.

Alexander III. durissimo schismatis, & Imperatoris Friderici sæuissimi hostis tempore Summus Pontifex Hadriano sufficitur. Anno 1166. Gulielmum cognomento bonum alterius Gulielmi filium Ecclesię Romanę beneficiarium Regni Sicilia agnovit, Sigonio b teste. Per decem, & octo annos Navicula Beati Petri sæuissimis agitata procellis, ad cuius clauum Alexandro verò, & legitimo Pontifice firmo, constantique animo sedente, diro schismate, quo triplici capite latrante Cerbero perterritus, & fatigatus est Catholicus Orbis, iam sublato, paceque suo decore postliminio restituta, optatum Venetijs tenuit portum: ibi enim concuientibus Summo Pontifice, S.R.E. Cardinalibus, ac Prælatis, Imperatore, Proceribusque suis, ita Imperator ipse Fridericus effatus est, & scripto confirmavit. Cum Imperatoria, ac Regia Maiestas ad hoc in tunc ordinata sit, ut per eius operam totus Orbis pacis gaudeat incremento, Nos, quos Deus in solio Imperij Romani constituit, eam diligenter amplecti, & feruentius conseruare debemus, ac volumus. Inde est, quod pacem Ecclesię, & Imperij, secundum quod à Principibus nostris, & Cardinalibus Romana Ecclesię disposita est, & ordinata, & in scripto Principum nostrorum sigillis signata continetur, sicut per interpositam personam iurare fecimus, sic presenti scripto nos obseruare promittimus, & confirmamus, & ratum in posterum permanere volumus, & sic deinceps obseruabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio obseruari. Datum apud Venetias in Palatio Ducis XV. Kal. Octobris, Indictione X.

Hęc Imperator à Baronio c relata. Quomodo res ista processerit, ex literis ipsius Pontificis Rogerio Eborecensi Archiepiscopo, & Hugoni Dunelmensi Episcopo scriptis, in Bullario nouo d impressis cognosce; quas etiam apud Baronium loco citato habes, licet ipse Petro Cassinensi Abbati, & Capuano Archiepiscopo scriptas dicat, & contestem habet Sigonium. e Literarum verò tenor hic est. Exigunt grauissima &c. ut Sponsa sua Sacrosancta Ecclesia, diu, & grauiter procellosis fluctibus, & validissima tempestate quassata, nunc tandem portum salutis attigerit, & pacatis seuentibus procellis, debita, & desiderata tranquillitate letetur. Sanè duodecimo Kalend. instantis mensis Augusti de mandato charissimi in Christo filij nostri Friderici Illustris Romanorum Imperatoris, presentibus Principibus Ecclesiasticis, & etiam secularibus Theutonici Regni, publicè in anima eius, in presentia nostra, coram innumerosa hominum multitudine præstiterunt, tactis Sacrosanctis Euangelijs, iuramentum, quod postquam idem Imperator veniret Venetias, omni quæstione, & contradictione sopita, pacem Ecclesię, sicut per fratres nostros, & Principes suos disposita est, & tractata, & pacem charissimi in Christo filij nostri Vuillelmi Illustris Sicilia Regis vsque ad quindecim annos, & treguam Longobardorum vsque ad sex annos in anima sua, & etiam à Principibus suis faceret, sicut in scripto pacis, & treguę continetur, iuramento firmari. Et Principes Theutonici Regni, scilicet venerabiles fratres nostri Magdeburgensis, Colonienis, & Christianus dictus Moguntinus Archiepiscopi, & quidam alij in anima sua pro se iurare fecerunt. Nono verò Kal. Augusti præfatus Imperator, sicut tractatum fuerat, & dispositum, venit ad Ecclesiam Beati Nicolai, quæ per unum milliare distat à Venetijs, & ibi tam ipse, quàm Archiepiscopi, Episcopi, & alij Principes Theutonici Regni abrenunciantes schismati, per fratres nostros Episcopos, & Cardinales de mandato nostro, presentibus quibusdam alijs, ab-

solutio-

a annal. tom. 12
sub anno 1169.
pag. 4. 6. lit. E.

b de Regno Ital.
lib. 14. sub anno
1166. ad fin. pag.
525.

c in annal. tom.
12. sub an. 1177.
pag. 698. lit. E.
d tom. 1. pag. 29.

e de Regno Ital.
lib. 14. pag. apud
me 549.

solutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante Ecclesiam Beati Marci praedictus Imperator, innumera multitudine virorum, & mulierum praesente, & alta voce reddente gratias, & laudes Altissimo nobis sicut Summo Pontifici obedientiam, & reuerentiam, humiliter, & reuerenter exhibuit, & recepto a nobis pacis osculo, nos deuote dextrauit, & cum reuerentia, qua decuit, & deuotione, usque ad Altare in Ecclesiam introduxit. Sequenti vero die in festo Beati Iacobi, ab eodem Imperatore rogati, ad praedictam Ecclesiam S. Marci solemniter celebraturi Missarum accessimus. Et nobis illuc venientibus praefatus Imperator extra Ecclesiam obviam venit, & dextro latere nostro deuote suscepto, nos in Ecclesiam introduxit: & peractis Missarum solemnibus, nos usque ad ipsius Ecclesiae portam dextrauit. Et cum ascenderemus palefredum nostrum ibi paratum, stapham tenuit, & omnem honorem, & reuerentiam nobis exhibuit, quam praedecessores eius nostris consueuerunt antecessoribus. Erit igitur &c. Datum Venetijs in Riualto, septimo Kalendas Augusti. Huius facti exemplar in Aula Regia Palatii Vaticani depictum habes. Praeterea ad rem nostram addit Baronius a haec. In diebus illis cum haec agerentur, C. Comes Bertinori absque liberis decedens Venetijs, pro remissione delictorum suorum, parentumque ipsius, Castrum ipsum Bertinorum, quod alio nomine dicitur Sulfianum, & totam terram suam (licet ab antiquo iuris Beati Petri fuerit) sacrosanctae Romanae Ecclesiae in propriam hereditatem donauit, & ad maiorem donationis ipsius firmitatem, D. Alexandro Papa, eiusque Successoribus publicum exinde instrumentum fieri fecit: Quamobrem pro recipiendis inuestituris ipsius Castri, quod est caput Comitatus totius, Pontifex absque mora illuc misit Raynerium Diaconum & R. Subdiaconum, & P. Sarracenum Dapiferum suum, per quos inuestituram, & possessionem illius Comitatus in potestatem, & dominium Sedis Apostolicae recepit, & detinuit; hodieque detinetur: Quamuis parum abfuisse, quin haec detentio nouum belli, ac diffidiarum incendium excitasset; nam Fridericus nulla habita iuramentatione, diuinis, & humanis legibus violatis, simul ac est ingressus Aemiliam, collectis militibus, statim Bertinorum Castrum munitissimum est aggressus, licet multiplici iure ad Ecclesiam pertineret: quae quidem perfidia mirum in modum Alexandri Pontificis, & omnium Romanae Ecclesiae Procerum animos incendit, ne tamen recens pax vtilissima, Ecclesiae, & Imperij concordia dissolueretur, potius hoc ad tempus pati, & dissimulare dignum duxerunt, vt Baronius b scribit: addens, Alphonsum Portugalliae Ducem ab ipso Alexandro Papa titulum Regis accepisse ob res aduersus Arabes praclare gestas, quae cuncta Alphonsus accepta ferens, Diuinae gratiae gratus Deo ipse obtulit Regnum illud S. R. E. sub cuius iugiter protectione consisteret, perfoluturus annis singulis loco census duas auri marcas; quod factum nedum ex eiusdem Alexandri Diplomate, sed etiam ex epistolis Innocentij III. constare in Codice Vaticano testatur Baronius, c quem vide etiam in vita Lucij II. dicentem, ab eodem Alphonso tunc Duce Ducatum Portugalliae Romanae Ecclesiae vectigalem fuisse factum: ex Honorij III. quoque Diplomate hoc idem constare, & legi posse in Vaticana Bibliotheca, idem Baronius d scribit.

Lucius III. Lucensis, Alexandro vita functo, Christi Domini Vicarius, & Beati Petri Successor anno 1182. eligitur, qui cum consuetudines aliquas Romanis seruare negasset, indignati sunt, & Ecclesiasticam Ditionem rapinis, & iniquis combustionibus afflictauerunt: Pontifex, Christiano Moguntino Archiepiscopo Friderici Imperatoris Cancellario, & exercitus ductore adiuuante, Romanos ad proprios lares reuerti coegit, quos praedictus Cancellarius perseuens, omnia ad Romanos pertinentia deuastrauit, eosque ad portas usque Ciuitatis insequutus, suburbana incendio absumpsit; sed iniecto a Romanis in aquam veneno, & haec Cancellario propinata, vltimum ipse, & mille homines diem clauserunt, dissolutusque est exercitus, & in fugam versus: Ex quo Romani acrius in Lucium Pontificem insurrexerunt; quibus non valens proprijs viribus resistere, a Christianis Principibus per Legatos auxilium implorauit, receptaque ab eis, praesertim Angliae Rege, pecunia, hac interueniente, sibi, & Ecclesiae pacem necessariam cum Romanis fecit. Huius facti auctor est Rogerius a Baronio e relatus. Verum Sigonius, f & Ciacconius g non ita negocium inter Papam, & Romanos gestum fuisse narrant: quippe insigni contumelia a Romanis accepta ex Vrbe recedens Pontifex, Velitras primum, deinde Anagninam adiens, diuturno ibi tempore mansit; cum vero in Urbem reuertendi nulla

a loco cit. pag. 698. littera D.

b in annal. loco cit. pag. 721. in fin. & pag. seq. in prin.

c loco cit. to. 12. anno 1179. pag. 745. lit. E.

d loco cit. pag. 747. lit. A.

e annal. tom. 12. anno 1183. f de Regno Ital. lib. 14. pag. 555. g in vita.

A
A
 nulla ei amplius spes superesset, in Lombardiam cum Curia (Petro Tusculano Episcopo Vicario Urbis relicto) profectus est, vbi Veronæ hominem exiit. Dissenserat enim Romanus Populus à Romanis Pontificibus de Urbis administratione annis plus minus 50. ab Innocentio II. vsque ad Gregorium VIII. Innocentius, & Cælestinus II. animi dolore perierunt. Lucius II. penè occisus. Eugenius III. Alexander III. Lucius III. ex Vrbe eieci. Urbanus III. & Gregorius VIII. exilium passi: ita Andreas Victorellus *a* ad Ciacconium.

B
C
D
E
E
 Clemens III. Pisis à Cardinalibus XXII. ex decreto Alexandri III. anno Domini 1188. Summus Pontifex renunciatus est. Ab ipsa creationis die id vnum in mente potissimum habuit, vt cum Romanis conciuibus pacem componeret, quæ ob Senatorum Ordinem, & Patricij Magistratum ab ipsis Romanis institutum, per annos 50 plusuè minus, vt diximus, exulauerat. Pisis igitur discedens Romam venit, & ab omni populo honorificentissimè susceptus, pacis conditiones, vt Cencius Camerarius in libro censuum S. R. E. scribit, à Ciacconio *b* relatus, ita firmatæ sunt. Vt Vrbs in Romani Pontificis potestate esset. Vt abrogato Patricio, Præfectus restitueretur. Vt Senatores annui ex Pontificis auctoritate crearentur, qui in Pontificis verba iurarent, & sacramento fidem, pacem, & si opus esset, subsidium Romanæ Ecclesiæ promitterent. Vt Populus Romanus Basilicam Vaticanam, & redditus S. Petri, quos bello durante occupauerat, liberè, & integrè restitueret. Vt vestigia, & redditus publici in potestate Pontificis sint, ea lege, vt tertia pars Populi vrbis cedat. Vt Romanæ Ecclesiæ, & Summi Pontificis maiestatem, honorem, & potestatem S. P. Q. R. coleret, & tueretur. Vt Romanus Pontifex Senatoribus, Iudicibus, Aduocatis, & Scriniarijs, & Senatus Ministris consuetas largitiones, & donaria, quæ Presbyteria vocantur, statis temporibus tribueret. Vt idem certam annuam pensionem pro murorum Urbis restauratione solueret. Tusculum solo æquari Pontifex promitteret, & infra certum tempus Populum Romanum ad eam expeditionem adiuuabit, ea tamen lege, vt eo diruto, ager etiam, & homines in potestate Romanæ Ecclesiæ sint. His pacis conditionibus actis, & iuratis, diuturna quies, & tranquilla Ecclesiæ tempora sequuta sunt. Hæc Ciacconius: sed magis latè rem hanc prosequutus est Baronius, *c* dum verba ipsius Cencij Camerarij refert, videnda.

Cælestinus III. Clementi III. in Apostolica Sede sufficitur anno salutis 1191. Sequuta coronatione, coram eo Populus Romanus instetit, vt ex conuentione inita, cum prædecessore Clemente, in eorum manibus Tusculum traderet; traditione sequuta, adeo hostili aggreditur animo, vt Templis, domibus, ædificijs omnibus solo æquatis, lapis supra lapidem non remanserit. Sic igitur vlciscente Numine (et si res atrox nimis videri posset, vt Ciuitas antiquissima excideretur) tubis tamen Sacerdotalibus perstreperantibus cecidit Ierico aduersatrix Romanæ Ecclesiæ: nam eius Comites Apostolicam Sedem diu summa sapiens ignominia affecerant. At vindicta ista plurima fuit admixta misericordia, vt S. Antoninus *d* à Baronio *e* relatus scribit, cum nonnisi in parietes fuerit vindicatum, liberis iussis exire ciuibus absque alicuius ex ipsis internecone; qui vt sua rura colerent, in locis proximis fixere sedes, alijs Castrum Molatiæ incolentibus, alijs Roccam Papæ in Albanis montibus sitam, alijs Roccam Periuram, quæ nunc Rocca Prioris honestiori vocabulo nuncupatur, in summo Algido collocatam, alijs habitantibus Castrum S. Cæsarij haud longè à Crypta ferrata sitam, reliquis verò eiusdem Tusculi Burgum, nempe suburbia Ciuitatis, in quæ & Sedes Episcopalis est translata, occupantibus, & vulgò Frascatum dicitur ex rei euentu ita nominatum, cum ad tegumenta tuguriorum arborum cæsi sint rami, & erectis stipitibus superpositi. Ita Baronius. *f* Hoc etiam Pontifice sedente, anno scilicet 1192. Pontificatus II. Cencius Camerarius consulturus rebus temporalibus Romanæ Ecclesiæ, aggressus est opus valdè vtile, vt census, qui tunc S. R. E. à diuersis perfoluebantur, scriptis mandaret; cui volumini in eius argumentum ita præfatus est. *Incipit liber Censuum Romanæ Ecclesiæ à Cencio Camerario compositus, secundum antiquorum Patrum Registra, & memorialia diuersa. Anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo nonagesimo secundo, Pontificatus Cælestini Papæ III. anno II.* Hæc Baronius. *g* Anno autem sequenti, nempe 1193. Cælestinus Urbem uictum adiit, & Ditionem fermè omnem, quam ademerat Henricus, recepit: ita Clusium, & Monsopolitanus cum suis finibus redierunt, extorribus exilium iustum esse sancitum, præsidio Urbis equestri militia restituta; Sigonio *h* id

a in vita Gregorij VIII. ad fin.

b in vita Clementis III.

c in annal. tom. 12. anno 1188. pag. 811.

d par. 3. tit. 17. § 24.
e in annal. tom. 12. anno 1191. pag. 829 lit. A. B

f loco cit.

g d tom. 12. an. 1192 pag 859. litera E.
h de Regno Ital. lib. 15. an. 1193. pag. 579.

id attestante. Moritur etiam anno Christi 1197. Pontificatus Cœlestini septimo Henricus Imperator, qui testamento ita cauit. *Imperatrix Consors nostra, & Fridericus filius noster D. Papa, & Romana Ecclesia exhibeant omnia iura, quæ a Regibus Siciliæ consueuerunt habere, & D. Papa securitatem faciant, sicuti Reges Siciliæ Summo Pontifici, & Romana Ecclesia facere consueuerunt. Si verò prædicta Consors nostra præmoriatur, filius noster secundum ordinationem nostram remaneat, & si filius noster sine herede decesserit, Regnum Siciliæ ad Romanam Ecclesiam deueniat. De Imperio ordinamus, quòd D. Papa, & Ecclesia Romana illud filio nostro confirmet; & pro hac confirmatione Imperij, & Regni volumus, quòd tota terra Comitissæ Mathildis restituatur D. Papa, & Romana Ecclesia, præter Medisinam, & Argelatam cum eorum pertinentijs. Et insuper ordinamus, & volumus, ut tota terra de Ponte Payle, cum Monte Fortino liberè dimittatur D. Papa vsque ad Ceperanum, & quòd Ecclesia Romana habeat Montemflaconem, cum omnibus pertinentijs suis. Insuper precipimus Marcoualdo Senescalco nostro, ut Ducatum Rauennatem, Terram Bricinori, Marchiam Anconensem recipiat à D. Papa, & Romana Ecclesia, & recognoscat etiam ab eis Medisinam, & Argelatam cum eorum pertinentijs; de quibus omnibus bonis securitatem ei iuret, & fidelitatem faciat sicut domino suo: in morte verò si sine herede decesserit, Ducatus Rauennæ, & Terra Bricinori, & Marchia Anconensis, Medisina, Argelata cum earum pertinentijs in dominio Ecclesiæ remaneant. Huc vsque Regis Henrici testamentum à Baronio a*

*a. annal. tom. 12
anno 1197. pag.
395. lit. B.*

relatum; subdens ibi, ita fuisse pro parte exequutioni demandatum, ut magna pars Tusciæ, quam idem Henricus Imperator, & prædecessores sui abstulerant Romanis Pontificibus, reddita sit D. Cœlestino Summo Pontifici, videlicet Aquapendente, & S. Chrispina, & Monsflaconum, & Radicosanum, & S. Quiricus cum omnibus pertinentijs eorum, redditæque sunt ei Sicilia, Calabria, Apulia, & omnes Terræ, quæ fuerunt Regis Siciliæ, sicut proprium patrimonium S. Petri. Hæc Baronius loco cit. à Rogerio in annalibus Anglorum, & ex quibusdam actis Innocentij III. in Archiuo Auenionensi repertis mutuata.

Innocentius III. mortuo Cœlestino, Pontificiam, & Apostolicam Dignitatem anno salutis 1198. legitimis peractis comitijs induit. Primum autem omnium, cum per id tempus Episcopi, & Consules Ciuitatum Aetruriæ communis aduersus Philippum tuendæ gratia libertatis fœdus inter se percusserunt, atque exemplo Lombardorum fœderis ipsius magistros, moderatoresque legissent, talem ipse societatem improbauit, quòd neque utilis, neque honesta Ecclesiæ esset; imò verò, inquit, cum Ducatus Tusciæ ad ius, & dominium Ecclesiæ Romanæ pertineat, ut priuilegijs contineri perspeximus, nullam eos inter se societatis nomine fœderis facere pactionem oportuit, nisi saluo per omnia iure, atque auctoritate Romanæ Ecclesiæ. Ita Sigonius b habet; addens, quòd consecratus est inde VIII. Kal. Martias in Cathedra S. Petri: quo factò Petrus Præfectus Urbis accessit, atque in Consistorio Palatii Lateranensis publicè iurauit, se ei, & Successoribus eius, & Romanæ Ecclesiæ fidelem contra omnes homines fore, & inuestituram ab eo Præfecturæ per mantum recepit, atque in manibus eius ligium, ut vocabant, hominum fecit, poculo ab eo aureo beneuolentiæ monumento donatus. Quibus peractis, ad patrimonia Ecclesiæ, quæ occupata, ac beneficijs, seu feudi nomine donata à Friderico, atque Henrico Imperatoribus fuerant, repetenda animum conuertit. Erant autem Marcoaldus, qui Romaniam, & Marchiam Anconitanam, Philippus, qui Tusciam, Conradus, qui Ducatum Spoletanum tenebant; misit ergo exercitum in Romaniam, præcepitque Rauennati Archiepiscopo, & Suffraganeis eius, ut Carfidonio Legato adefsent in Exarchatu Rauennæ, & Brittonorij Comitatu recuperando; ad Marcoaldum autem, qui Ecclesiasticorum agros in Marchia fœdè populabatur, Cardinales destinauit duos, rogatum, ut desisteret, & execratum, si perrexisset: in populatione verò persistens, execrationem à Cardinalibus inflatam Innocentius confirmauit; Romaniam verò Ciuitates, quàmuis Interdicto notatæ ad sanam mentem redire negantes, Bononiensibus in auxilium accitis, ad pacem petendam, & obsequium Ecclesiæ exhibendum adductæ sunt. Cæsenates quoque populi ab exercitu impetiti, ad auctoritatem Ecclesiæ reuocati fuerunt. Conradus cum se diris à Pontifice deuotum execrationibus cognouisset, eo nomine, quòd bona Ecclesiæ repetita non redderet, Religione tactus, coram populo Narniensi sacramentum solemne concepit, se vniuersam terram, quæ erat Ecclesiæ, redditurum, ac statim Fulgineum, &

*b. de Regno Ital.
lib. 15. pag. 585.*

In-

Interamnam restituit, atque omnes populos sacramento sibi praestito liberauit, & in potestate, arbitrioque Pontificis esse iussit, & in ipsius Pontificis manibus dimisso Ducatu, ad Ecclesiae obsequium redijt; ibique Cardinali Legato constituto, Spoletanos, Reatinos, Fulginates, Affisates, Eugubinos, Perusinos, Castellanos, & Tuderinos, vt dicto audientes essent, mandauit. Quibus rebus vulgatis, Innocentius omnibus esse in ore, atque oculis coepit, vt qui solus post tot annos Ecclesiam in pristinum locum dignitatis, ac potentiae restitueret, remque non vi magis, quam Pontificia auctoritate conficeret. Constantiam quoque Imperatricem, & Fridericum eius filium, sicut Henricus pater in testamento, vt vidimus, disposuerat, sexcentorum squifatorum censa Siciliae Reges constituit, literis ad vtrumque missis, quarum tenorem Sigonius loco iam citato refert. Marchiam quoque bello adortus, haud magno admodum certamine vniuersam ad Ecclesiae auctoritatem post tot annos adduxit. Aragoniae etiam Regnum, Petro Secundo (post recepta ab ipso Innocentio Regalia ornamenta) promittente, tributarium Romanae Ecclesiae 250. Mahozematinorum aureorum minimorum solutione in singulos annos, constituit anno salutis 1204. 3. Idus Nouembris: coronationis Bullam refert Laertius Cherubinus; *a* instrumentum vero, quo Petrus Secundus Regnum suum Beato Petro tributarium fecit, *a* Ciacconio *b* relatum habes. Ioannes item Anglorum Rex domesticis seditionibus vexatus, auxilio Diuino, & humano vsurus, Angliam, & Hiberniam Prouincias Regni sui Romanae Ecclesiae, Innocentio III. pro ea acceptante, anno 1213. vectigales fecit, easque beneficiario iure ab eodem Pontifice cum annua mille marcarum sterlingorum pensione suscepit, cuius concessionis publicas extare Tabulas Romae in Hadriani Mole scribit Ciacconius, ex quibus desumptum exemplar affert, loco citato. Fridericus quoque II. Imperator vt aliquod gratitudinis signum daret erga Pontificem, qui nullum, dum puer erat, optimi tutoris, & patris officium erga ipsum omiserat, Fundanum Comitatum Romanae Sedi donauit, vel antea datum, & occupatum restituit; eodem Ciacconio *c* teste. Vides igitur Lector, quanto studio sanctis. hic Pontifex bona temporalia Ecclesiae Romanae in hac Occidentali plaga tutauerit, & ab occupatoribus vindicauerit. Neque tamen hoc ad Pontificale munus satis esse putauit; siquidem suam quoque potestatem, & gladium extensam esse sciens contra infideles tanquam oues Christi per creationem, praecipue illos, qui occupando detinent Terram Sanctam natiuitate, habitatione, & morte Iesu Christi consecratam, cum hanc a Saracenis occupatam vidisset, Christianos Principes, Catholicosque omnes ad arma capeffenda, propositis spiritualibus, temporalibusque praemijs, Indulgentiarum scilicet, & priuilegiorum, excitauit, bellumque Cruciatum nuncupatum, quia milites Cruce signati erant, contra Saracenos anno 1215. indixit, vt eius Constitutio *d* 19. Kalend. Ianuarij, Pontificatus anno 18. promulgata, demonstrat, & historici testantur ferè omnes.

D Honorius III. post Innocentium III. anno salutis 1216. in Apostolica Sede locatus, maxima, quae in Fridericum II. beneficia ab ipso, & praedecessoribus suis collata fuerant, execranda perfidissimi hominis, & a maioribus suis minimè degenerantis ingratitude compensata cognouit: siquidem Othone IV. Imperij titulis priuato, ipsoque Friderico in eius locum subrogato, ab Honorio confirmato, & in Siciliae Regnum, eodem Pontifice procurante, restituto, vbi se Imperatorem confirmatum sensit, illico in Romanam Ecclesiam insanire; & omnia perturbare, lacerare, ac rapere coepit. Cum autem Summus Pontifex armis huic resistere nequiret, anathemate notauit, & Imperij Dignitate priuauit; ac Deum, & gloriosos Tertiae Principes Petrum, & Paulum vltiores expertus est: primò enim Henricum filium suspitione affectati Regni, vel vt alij volunt, zelotipiae zelo in carcere necauit: inde apud Parmam Urbem praelio superatus, coronam, & ditissima quaeque ornamenta, & decem millia armatos amisit; Henricus alter filius legitimus a Bononien sibus, quorum agros infestabat, occisus est: in Apulia trajiciens graui morbo correptus, dum conualescere coepit, a Manfredo filio ex ancilla suscepto suffocatus interijt: Conradus item filius ex vxore Ioles Ioannis Hierosolymitani Regis filia procreatus ab eodem Manfredo propinato veneno periit; Iacobo Philippo Bergomeni teste. *e* Hoc etiam Pontifice sedente, tunc primùm Comitatum Venayssum Romana Sedes obtinuit: & Bohemi sanctissimo huic Pastori, obsidibus etiam datis, promiserunt, se in fide, & obedientia Romanae Ecclesiae perpetuò futuros: vniuersum Scotiae Regnum

a Bullar. nou. s.
1. Const. 8. Innoc.
III. pag. 40.
b In vita Innoc.
III. col. 635. li. re-
ra D. & seq.

c Loco cit. col.
637. li. ra D.

d Const. 12. in
Bull. nou. tom. 1.
pag. 42.

e In Supplem.
chronic. lib. 13.
anno 1212.

a Giacomus in
vita Honorij III

gnum sub protectione Sedis Apostolicæ suscipitur. *a* Gregorius IX. Honorio vita functo, Summus Pontifex anno salutis 1227. omnium Cardinalium suffragijs renunciatus est. Pacem post multa cum Friderico Imperatore composuit, Sicilia Regnum beneficiario iure more maiorum, præter Ecclesiæ Vrbes concessit; anathemate Fridericus solutus, obsequijs vsque ad osculationem pedum præstitis, in Pontificis gratiam redijt; quæ cum in perfida, & simulata Imperatoris mente certam non haberet sedem, tanquam frumentum, quod cecidit super petram natum aruit, quia non habebat humorem: siquidem cum esset Gregorius Reate, illuc etiam Fridericus accessit, & multis de rebus habito inter ipsos sermone, in hanc sententiam venere, vt primo quoque tempore Romanos coniunctis copijs adorirentur, præsertim quod abeunte Pontifice temerariè Senator legem tulisset, quam plebs sciuit, vt nullum ius, nullaque iurisdicção, nulla potestas in Vrbe Romana Pontifici amplius esset, sed omnia Senatorum arbitrio gubernarentur: decepit tunc Pontificem, vt semper solitus erat, Fridericus, quippe qui in Regnum ad compescendos filij Henrici motus abiens, Præfecto suo mandauerat, vt clam Romanis faueret; Pontificis enim potentiam ferre non poterat: qua perfidia commotus Pontifex, Germanis militibus ad castra Ecclesiæ transgredientibus magna stipendia pollicetur, ex quo tanta eorum multitudo confluit, vt Raynerio Capoccio Viterbiensi Diacono Card. S. Mariæ in Cosmedin, ex Apostolicæ Sedis Legato, Romanis, qui cum Ecclesiæ copijs aperto Marte congregari nusquam ausi sunt, pulsos, Hetruria, Sabinus ager, & omnia vsque ad Urbem recuperata sunt. Castri Miranda Regulos sicariorum, & hæreticorum fautores carceri inclusit, eisque arcem illam infanorum hominum asylum vi eripuit. Reate Romam, vbi aptius expeditioni transmarinæ vacaret, redire constituerat Pontifex, quod ne faceret prohibitus est à Petro Fregepane Cancellario viro in Vrbe primario, qui partes Imperatoris sequebatur; is Friderici opibus fretus, seditioe in populo concitata, Pontificem Urbis aditu vetuit, qui Interamna Viterbium accedens, partem suam in Vrbe vigentem animauit; hæc impetu in Petrum Fregepanem facto, domum, & turrim eius, quæ Cancellaria dicebatur, euertit. Gualdum S. R. E. acquisiuit. Montislasconis, & Radicofani arces munijit. *b* Symmachi Sanctionem, quam supra retulimus, prædiorum Ecclesiæ alienationem prohibentem, suo diplomate confirmauit; & loca quadam specialioris inhibitionis vinculo adstringendo speciali expressione notauit: *c* videlicet in Campania Castrum Fumonis, Paliani, Serronis, & Lariani: in Maritima Aquam putridam, Ostiam, quam Episcopus Ostiensis tenet à Romana Ecclesia, saluo in omnibus Episcopi Ostiensis iure, Ariciam, Nympham, Tolan. Coram, Cisternam, Terracinam: in Tulcia Montemlasconem, Orlele, Montem altum, Radicofanum, Pien. Aquampendentem, & Bussen, cum tota Valle Iaci: in Ducatu Spoletano Roccam de Cesis, & Roccam de Gualdo: in Episcopatu Spoletano Roccam Sacrati, Brusii, Lorin. & Roccam de Saxo: in Episcopatu Narniensi Castrum S. Gemini, Castrum Strunconis, Mirandam, & Castrum Oriculi: in Sabina Roccam antiquam, & totam sabinam cum omnibus Castris, & Villis: in Marchia Anthonitana Roccam de Plotago, Serraualle, & Turrim de Parma. Hæc Gregorius IX. in diplomate sub dat. Laterani 17. Kalend. Februarij anno salutis 1234. Pontificatus VII.

Innocentius IV. adhuc iniquitatis filio Friderico II. viuento, & Romanam Ecclesiam persequente, anno salutis 1243. Summus Pontifex eligitur. Et omnes honestas condiciones de pace componenda cum ipso Imperatore frustra tentatas (renuit enim semper vir ille vaser quæ de Ecclesiastico iure occupauerat, Viterbium præsertim, & alia in Hetruria, Marchia, Umbria, Campania, Aemilia loca restituere) Concilio Lugduni XVI. Kal. Augusti Pontif. III. conuocato, anathematis vinculo iam à Gregorio IX. ligatum eundem Fridericum iterum damnauit, deposuitque; *d* & vt contra immanissimum tyrannum Romanæ Ecclesiæ Principes, Cardinales scilicet ad Apostolicæ Sedis iura defendenda magis excitaret, proprium insignis pileum, & galerum rubrum Cardinalibus duodecim à se creatis dedit, quo significaretur, eius Ordinis homines caput suum, cum opus esset, pro Ecclesiæ libertate tuenda gladio offerre paratos esse, eo præsertim tempore, quo Romana Sedes à prædicto Friderico II. vehementer vexabatur; Platina, & alijs multis hoc affirmantibus. Cum autem implacabilis hostis conuocatis ex tota Italia copijs suis, quas

b Giacomus, Ep
alij in vita.
c Constat. 5. §. 3.
Bull. nou. tom. 1.
pag. 55.

d Constat. 3. Bull.
nou. tom. 1. pag.
62.

quas ad 60. millia hominum fuisse constat, obsidere Parmam instituit, ad quam tuēdam magno profectō Ciuitates sociæ cum Legato Apostolico auxilio conuenerant: Legatus autem biennio constanti animo obsidionem passus, tandem erumpens Fredericum nihil tale metuentem fudit, fugatquē, & cum castris omnium copia referatis spoliat; ea clade Fredericus coronam magni pretij, & vasa aurea magni ponderis amisit, vt Petrus Messia, *a* Ciaconius, *b* & alij scribunt.

A Urbanus IV. Cardinalibus licet in paruo numero, nouem scilicet, alter alteri cedere nolentibus, sed omnibus ad inuicem recusatis, cum esset Patriarcha Hierosolymitanus, Summus Pontifex anno salutis 1261. electus, & acclamatus est. Cum Manfredi vires Guelphis Hetruscis exactis auerentur, Ecclesia verò mirum in modum oppressa esset, nouas enim saracenorum copias in Latium misit, qui omnia igne, ferroquē vastarunt; in Picenum agrum nutantem digressi Prouinciam occuparunt: Urbanus his rebus perterritus, Viterbio, quòd minus tutum Oppidum erat, Urbem ueterem nobilem Tusciæ urbem accedens, loci aspectu, & securitate delectatus, per biennium ferè in ea cum Romana Curia permansit, ibiquē contra

B Manfredum Romanæ Ecclesiæ hostem conuocato Concilio, seu multorum Prelatorum Conuentu, statutum est, vt Carolus Ludouici Francorum Regis frater, & Dux Andegauensis in Italiam cum Siciliæ Regis titulo vocaretur; at Manfredus, qui pro eius violentia cum fautoribus suis excommunicatus fuerat, Siciliæ Regnum occupans, cum Terras Patrimonij Beati Petri inuadere destinasset, magnum Saracenorum, & infidelium exercitum ad Castrum vsque Aronis Spoletanæ Diocesis direxerat; Pontifex verò Christianorum multitudinem sua predicatione ad Apostolicæ Sedis defensionem conuocauit, & Crucesignatorum multitudo copiosa accurrit, quæ licet ardenti animo infidelium copias aggredi, & superare adiuuante Deo speraret, attamen Christus Dominus causam protegens suam, non hominum viribus, aut equorum, sed dexteram suæ Maiestatis, & potentie extendens, sponsa suæ Ecclesiæ dotem prodigiosa victoria tutatus est; nam exercitus infidelium Dux Perceuallus

C vocatus de Auria, cum multa contra Deum, & Christum Dominum per iocum, & confabulationem blasphemaret, fastuquē elatus, dum nec valdè profundum, nec aquarum copia refertum amnem pertransit, magno, & generoso equo insidens, & Beati Petri Patrimonium hostilibus armis inuadere gestiens, equus continuo in aquam corruens, vnâ cum sacrilego eius sessore suffocatus est, imò in profundum demersus amplius reperti, aut visi non sunt; quo prodigio illius exercitus iam perterritus, nullo duce, aut ordine seruato in fugam actus, à Crucesignatis insequutus, magna ex parte neci traditus, aut in seruitutem redactus est, Ciaconio *c* teste. Recuperauit etiam Urbanus Castrum Trebarum, Forentini, & Vallis petri in valle Spoletana: Castrum construxit nobile, & munitum in Castro Trebij, & cum vellet ætiosos vitare calores, Montem Flasconem adiit, in quo turrinam ædificauit, & domum habitationis construxit. Recuperauit Insulam Marthanam à Iacobo de Vico duodecim annis violentè occupatam, quæ iuris Ecclesiæ erat. Recuperauit Insulam, quæ Bizantina dicebatur, Urbanamquē deinceps de nomine suo appellari voluit, eamquē muniuit. Castrum ite in Valentani à Pandulpho Viterbio recuperauit. Castrum etiam Proculi parum à Spoletto distans, quod solebat Spoletanorum oculus appellari. Acquisiuit Castrum Mirandæ ab iniusto detentore vsurpatum. Castrum etiam Bledæ, quod Petrus Præfectus Romæ moriens Ecclesiæ Romanæ reliquerat, & Petrus de Vico occupauerat, & retinuerat. Hæc habes in additionibus ad Ciaconium. *d*

D Clemens IV. in locum Urbani IV. anno 1265. à Cardinalibus locatur. Eo sedente Carolus Andegauensium Dux per Legatum à prædecessore Urbano in Italiam uocatus aduenit, & à Manfredi Beneuentum profectus expectatus in planis, patentibusquē campis constitit, vt equestri copia, qua plurimum valebat, concertaretur; quanquam ex itinere miles fessus esset, ita tamen acriter dimicatum est, vt Manfredi copiarum validè pugnantibus se in fugam dederint; exercitusque eius reliquæ fugantur, caduntur, in hostiumquē potestatem veniunt. Manfredus pulcher aspectu, crine flavus, decorusque; vultu captus, & occisus est à Carolo, qui tanta potitus victoria, Beneuentoque capto, & sauisimè direpto, quid gestum esset, per literas Pontificem docuit, à quo vtriusque Siciliæ Rex appellatus, Regnum hoc ultra, & citra pharum certis conuentionibus à Francisco Zazera *e* relatis beneficiario titulo illi concessit, & Romanæ Ecclesiæ ligium fecit. Cibellinos Romanæ Ecclesiæ hostes adeo

E *d* in addit. ad vitam Urbani IV. tom. 1. col. 724.
e della nobiltà d'Italia par. 2. della famiglia Frangipane, pag. apud me 64 à tergo.

adeo depressit, & supplicio affecit, vt pugna ipsius die, dum Pontifex Viterbij concionaretur, estasi raptus publicè clamauerit, hostes Ecclesiæ caesos, fugatosque esse; quod ipsi Diuinitus reuelatum fuisse ferunt.

Gregorius X. post Clementem IV. anno salutis 1271. Kal. Septembris sedere cepit; Pontificalia tamen insignia, cum esset absens, Romam profectus, VI. Kal. Aprilis anno 1272. in Basilica Principis Apostolorum accepit; Platina, & alijs id attestantibus in vita. Eo sedente Venesini, seu Venaynsini Comitatus in Gallijs existens ad Romanæ Ecclesiæ immediatum dominium peruenit: vtque illius dominium, & fines sine læsione permanerent, temporale regimen eiusdem commisit Priori Prioratus Hospitalis Hierusalem de S. Aegidio; vt ex literis ipsius Gregorij ab Andrea Victorello a descriptis apparet, quarum tenor est *Vniuersum Ecclesiæ Romanæ dominium humiliter regi, & dissoni suauiter affectantes, de Terra Venaynsini, quæ est eiusdem Ecclesiæ specialis, ad circumspiciorem curam gerimus, quod ipsa nouiter ad illius immediatum reducta dominium, eius debet foueri mansuetudine, & moderamine communi, vt in prerogativa regiminis Apostolici sui status conseruationem agnoscat, & nouæ letitiæ priuilegio delectetur. Quoniam igitur eam habemus de tua discretione fiduciam, vt omnia in sapientiam dirigantur, quæ Officialibus in manuum tuarum operibus disponentur, curam, custodiam, administrationem, regimen, ac iurisdictionem prædictæ Terræ totius Venaynsini quoad temporalia tua sollicitudini usque ad nostrum beneplacitum presentium auctoritate committimus, per Apostolica scripta tibi mandantes, quatenus huiusmodi administrationem &c. tanta vigilantia prosequaris, quod inde possis apud Deum, & homines de fidei industria, & fructuosa diligentia commendari, & dignam nobis, ac supradictæ Ecclesiæ reddere rationem. Redditus autem, & proventus ibidem supradictæ Ecclesiæ debitos nostro, & eiusdem Ecclesiæ nomine integrè colligas, & fideliter custodias, ac conserues; faciens eiusdem nomine prestare fidelitatis debita iuramenta ab illis, qui olim ea nostris ad hoc Nuntijs minime præstiterunt. Contradictores districtione, quæ conuenit, appellatione postposita, compefcendo. Datum Lugduni 5. Kal. Maij Pontif. nostri III. Et sequitur instrumentum promissionis seruandi contenta in prædictis literis, celebratum à prædicto Priore coram venerab. viro D. Guillelmo de S. Laurentio D. Papæ Camerario, quod si lubet, per te ipsum legito.*

Nicolaus III. anno Dominicæ Natiuitatis 1277. Summus Pontifex creatus: Vbi primùm Viterbio Romam accessit, in eam rem præcipuè incubuit, vt Caroli Sicilia Regis, & Senatoris Urbis amplitudinem nimium elatam reprimeret: eum primùm Hetruriæ Vicariatu priuauit; Senatoris deinde munus eripuit, lege edita, qua cauebatur, ne Imperatori, Regi, Principi, Duci, Marchioni, Comiti, neue fratris filio, aut nepoti ipsorum, aut alicui quauis polleret potestate, aut honore, Senatoriam Dignitatem, aut alium Magistratum Romæ petere, vel obire liceret: qui verò ad id munus vocaretur, id ultra annum non obtineret sine publicis Sedis Apostolicæ literis. Hac ratione Carolo Rege priuato, se ipsum Pontifex Senatorem perpetuum constituit, & in sui locum Prosenatores duos creauit, Ioannem Columnnam, & Pandulphum Sabellum, Romanam Rempublicam constituit: ita Ciaccorius, & alii in vita huius Pontificis. Cum Rodolphus Romanorum Rex Gregorio X. in Italiam è Concilio Lugdunensi redeunti se redditurum promississet Exarchatum Rauennatem, Flaminiam, & Aemiliam Prouincias, quas Imperatores Ecclesiæ Romanæ ereptas diu possederant, Nicolaus pontifex id per Legatos à Rege repetiit; Rodolphus misso Oratore, in publico illas Consistorio Romanæ Ecclesiæ restituit, quam rem Germaniæ Principes comprobarunt, ac Diplomatum firmarunt, Baronio b teste, dum probat, facultatem eligendi Regem Romanorum, vt postea ad Orbis Imperium à Summo Pontifice sublimetur, ex concessione Sedis Apostolicæ in Germanos Principes dimanasse: qua sumpta occasione Baronius ait, extare literas omnium Electorum Imperii, confirmantes donationes factas, vel innouatas à Rodolpho Romanorum Rege, & alijs prædecessoribus Imperatoribus Romanæ Ecclesiæ; & cum omnium dictarum literarum vnum, idemque sit argumentum, Ludouici Comitis Palatini Rheni Ducis Bauariæ tantum refert ex Vaticano Codice, desumptas, licet seorsim à Vaticana Bibliotheca in Castello Sancti Angeli loco tutiori asseruentur, vbi selecta maioris momenti monumenta recondita habentur, ne pereant: literarum verò tenor hic est. *Ludouicus Dei gratia Comes Palatinus Rheni, Dux Bauaria Vniuersis presentem paginam inspecturis salutem in Auctore salutis.*

a in addit. ad
Ciaccon. in vita
Clem. V. ad fin.

b in anal. tom.
10 sub anno 996
in fin. & seq. in
princ.

salutis. Complectens ab omnibus sibi Romana Mater Ecclesia quadam quasi germana
 charitate Germaniam, illam eo terrene Dignitatis nomine decorauit, quod est super
 omne nomen temporaliter tantum presidentium super Terram, plantans in ea Prin-
 cipes tanquam arbores, & rigans illas gratia singulari; illud eis dedit incre-
 mentum miranda potentia, ut ipsius Ecclesie auctoritate suffulti, velut germen
 electum per ipsorum electionem illum, qui frena Romani Imperij teneret, germina-
 rent. Hic est illud luminare minus in firmamento militantis Ecclesie per luminare
 manus Christi Vicarius, & illustratum. Hic est, qui materialem gladium ad ipsius
 nutum excutit, & conuertit, ut eius presidio Pastorum Pastor adiutus, oues sibi
 creditas spiritali gladio, protegendo communiat, temporali refrenet, & corrigat ad
 vindictam malefactorum, laudem vero credentium, & bonorum. Ut igitur omnis
 materia diffensionis, & scandali, seu etiam rancoris occasio inter ipsam Ecclesiam, &
 Imperium auferantur, & duo gladij in domo Domini constituti debito federe copu-
 lati se ipsos exerceant, in vtilem reformationem regiminis vniuersi, & nos in actu
 voluntatis, & operis inueniamur filij deuotionis, & pacis, qui tam Ecclesiam, quam
 Imperium conseruere tenemur; quidquid per Dominum nostrum Rodolphum Dei
 gratia Romanorum Regem semper Augustum sanctissimo Patri, & Domino nostro
 Nicolao Papae III. eiusdemq; Successoribus, & ipsi Romanae Ecclesie recognitum, confir-
 matum, ratificatum, inuatum, denuo donatum, declaratum, siue concessum, iura-
 tum, & actum, seu factum est per priuilegia, vel quaecumque alia scripta quoruncumque
 tenorum super recognitionibus, ratificationibus, approbationibus, inuolutionibus,
 confirmationibus, donationibus, concessionibus, & factis, seu gestis tam aliorum Im-
 peratorum, & Regum Romanorum predecessorum Regis eiusdem, quam ipsius Regis,
 super fidelitate, obedientia, honorificentia per Romanos Imperatores, & Reges Ro-
 manis Pontificibus, & ipsi Ecclesie impendendis, ac possessionibus, honoribus, & iu-
 ribus eiusdem Ecclesie, & nominatim super totam Terram, quae est à Radicofano
 vsque Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatu Spoletano, Terra Comitissa Ma-
 thildis, Ciuitate Rauenna, & Aemilia, Bobio, Cesena, Foropopuli, Foroliuij, Fa-
 uentia, Imola, Bononia, Ferraria, Comaclo, Adrianis, atque Gabello, Arimino, Vr-
 bino, Monteferetro, Territorio Balnensi, Comitatu Bretonorij, Exarchatu Rauenna,
 Pentapoli, Massa trabaria cum adiacentibus Terris suis, & omnibus alijs ad præ-
 dictam Ecclesiam pertinentibus, cum omnibus finibus, territorijs, atque insulis in
 terra, marique, prouincijs, ciuitatibus, territorijs ad loca prædicta quoquo modo
 spectantibus; nec non super Ciuitate Romana, & Regno Sicilia, cum omnibus ad eam
 spectantibus tam citra pharum, quam ultra; Corsica quoque, atque Sardinia, &
 ceteris terris, ac iuribus ad ipsam Ecclesiam pertinentibus, nos nostri nomine Prin-
 cipatus in omnibus, & per omnia approbamus, & ratificamus, ac iisdem omnibus,
 & singulis, & quibuscumque alijs super iisdem per eundem Regem quoquo mo-
 do factis, & in posterum faciendis, voluntatem nostram, assensum, atque
 consensum vnanimitè, atque concorditè exhibemus, & promittimus, quod con-
 tra promissa, vel aliquod promissorum nullo vnquam tempore veniemus: sed ea
 omnia, & singula pro posse nostro procurabimus inuiolabiliter obseruari. Et ut hec
 nostra voluntas, approbatio, ratificatio, assensus, consensus, atque promissio à
 nobis eisdem Romanis Pontificibus, & Ecclesie in perpetuum obseruentur, hoc præ-
 sens scriptum inde fieri fecimus, nostrorumque sigillorum munimine roboratum.
 Actum, & datum anno Domini 1279. 14. Kalend. Aprilis Indict. 7. regnante
 prædicto Domino nostro Rodolpho Romanorum Rege glorioso, Regni eius anno
 sexto.

E Bonifacius VIII. an. sal. 1295 Christi Domini Vicarius, & B. Petri Successor à Car-
 dinalibus in arce noua Neapolitana, Carolo Rege presente, creatus est. Gibelli-
 nos Imperiali factioni contra Romanam Ecclesiam addictos, ipse verò libertatis
 ecclesiasticæ assertor inuictus, odio habuit; quapropter Eugubium, quæ Ciuitas
 eorundem Gibellinorum presidio ab Ecclesia defecerat, breui recuperauit; Ciac-
 conio a teste. Bononiam seditionum diuturnitate fessam, missis Oratoribus ad
 Bonifacium VIII. anno 1297. sese in Ecclesie fidem tradidisse scribit Sigonius. b
 Iuramentum quoque fidelitatis ab Imperatore Alberto huic Pontifici prestitum, vna
 cum confirmatione, & ratificatione priuilegorum omnium per alios predecessores Im-
 peratores Romanae Ecclesie concessorum, testatur Baron. c affirmans hæc contigisse
 anno

a in vita Bonif.
 VIII. tom. 1. col.
 806.
 b de Episcop. Bo-
 noniens. lib. 3.
 c in annal. tom.
 10. anno 996.
 pag. 911. lit. A.

anno salutis 1303. & contenta in Diplomate Imperatoris, quoniam valde prolixum putauit omnia describere, summam refert, apud ipsu[m] videnda.

Clemens V. extra Collegium (Episcopus enim Burdigalensis erat) à Cardinalibus celebratis Comitibus in Prætorio Perusino; Summus Pontifex anno salutis 1305. renunciatus est. Hic Apostolicam Sedem in Gallias, maius Romano Urbis, & totius Italiae detrimento, transtulit. Robertus pro patre suo Carolo II. Rege Siciliae, & Iacobus Aragonum Rex pro Regno Sardiniae fidem suam huic Pontifici præstiterunt, cum conditionibus iam a Bonifacio VIII. præscriptis; Ciaconius scribit in vita. Cum Robertus Neapolis Rex ab Henrico Imperatore maiestatis reus prætentis Regno priuatus esset, Clemens hoc improbauit, nedum quia in loco nequaquam idoneo iudicium actum, sed etiam quia in hoc Imperator iudex competens non esset; Pontificis enim Romani munus est, non Imperatoris Regnum Neapolitanum, vel Siciliae dare, vel adimere, a quemadmodum hic Pontifex prædictum Robertum Neapolitani Regni corona decorauerat Auenioni. Et cum Sinibaldus Ordelaufus, & Socij Pauentinam Ciuitatem Romanæ Ecclesiae ademissent, hanc indignitatem Pontifex nequaquam sibi ferendam ratus, ad illam recuperandam, totamque Romanodiolsæ Prouinciam regendam, & administrandam eundem Robertum Regem constituit, Hieronymo Rubeo scribente b Venetos, quod Ferrariam Romanæ Ecclesiae Ditionis occupassent, diro anathemate percussit, nec absoluit, nisi postquam Franciscus Dandalus (vt Sabellicus c scribit) in Galliam ad eam culpam deprecandam, publice accessisset, vbi etsi serò, ad Pontificis tamen conspectum admissus, illustri exemplo priuatæ pietatis in Patriam, publicæ in Religionem, cathena ferrea collo iniecta, ad eius mensam tamdiu prostratus iacuit, donec expugnata Clementis ira, ignominiosam notam Patriæ ademerit, atque ex eo fuit illi postea canis cognomen inter suos, quia vt canis ad Pontificiam mensam proiectus iacisset; nec fuit ingrata Ciuitas, sed data sedulo opera est, vt qui non multo prius in tam ignominioso esset accubitu vulgi opinione conspectus, cultus summi honoris insignibus conspiceretur &c. Hæc Sabellicus.

Qua etiam impulsus causa Ioannes XXII. dū Auenioni ad clauū vniuersalis Ecclesiae sedebat, sibi relatum esset, Rectores, & Officiales Patrimonij Beati Petri in Tuscia, Comitatus Sabinæ, Terræ Arnulpharum, & quarundam Terrarum ad Romanam Ecclesiam spectantium locationes nonnullas, & alienationes in graue eiusdem Ecclesiae Romanæ damnum, & præiudicium fecisse, Guirtoni Episcopo Vrbeuctano Patrimonij Beati Petri in Tuscia Reçtori dedit in mandatis, vt per se ipsum, vel alium, seu alios ab eo deputandos simpliciter, & de plano, summarie, sine strepitu, & figura iudicij in præmissis procedendo, Terras omnes, Caltra, bona, & iura locata, alienata, donata, & concessa ad manus, & potestatem suam redire, & redacta, conseruare, & custodire satageret, & studeret, temporalibus etiam, spiritualibusq; pœnis contumaces, ac rebelles compesceret. d

Sed quoniam præter alia multa, quæ Romanæ Ecclesiae Summorum Pontificum, absentia, & vltra montes permanens peperit damna, non vulgare profectò fuit, quod improbis, scelestisque viris per Ecclesiasticam Ditionem debaccandi licentiam præbuit: quapropter licet Ioannes hic, & alij quoque Pontifices hisce malis oportunas adhibere medelas summopere inuigilarent, haud equidem executioni debite mittebantur.

Clemens igitur VI. qui (Benedicto XII. intermedio) Ioanni successit; temeritatem, & audaciam illorum, qui loca Patrimonij Beati Petri in Tuscia adhuc malis artibus detinebant, exprobrando, aliam Auenioni edidit Sanctionem, e prohibuitq; dari, vel acquiri dominium aliquod, seu iurisdictionem, preeminentiam, vel obligationem aliquam in locis ad S. R. E. pertinentibus s. 1. & 2. Contrarium attentantes pœnis, multisque coercuit; contractus omnes super his celebratos irritos dixit; contra inuadentes, turbantes, vel occupantes loca Apostolicæ Sedi subiecta, Ioannis XXII. Sanctionem confirmauit s. 3. & seq. Hic idem Clemens Auenionem Urbem à Ioanna vtriusque Sicilia Regina anno salutis 1344. emit, & loco pretij censum, siue feudum, quod ipsa Regina Romanæ Ecclesiae ex ipsa Regni concessione debebat, Pontifex relaxauit; Platina, f Bergomense, g & alijs multis id attestantibus. Verum quia dominandi libido cancer est, qui circa præcordia serpens leuioribus medicamentis non sanatur, Innocentius VI. qui nullo medio Clementem

a Clem. pastoralis, de sent. & ve subic.

b in histor. Romanen lib. 6. ad annum 1310.

c Ennead. 9. lib. 7. sub fin.

d Bullar. not. tom. 1. Const. 8. Ioannis XXII. pag. 162. edit. anno 1321.

e Const. 3. Bullar. not. tom. 1. pag. 214.

f in vita Clem. VI. prope fin. g in suppl. Chronic. lib. 13. pag. 323.

in

A in Pontificatu sequutus est, nihil omnino prodesse agnoscentis leges condere, nisi sit, qui eas debite executioni demandet; postquam inter Vaticanos Senatores retulerat, & sacra decorauerat Purpura Aegidium Cariglium Conchensem Hispanum, Sedis Apostolicae, & suum de latere Legatum anno salutis 1353. in Italiam misit, ac illi facultates dedit infrascriptas. *a* Causas omnes, & quascumque cognoscendi. Barones, & alios cuiusvis Dignitatis coercendi. Gubernatores constituendi. Culpa obnoxios multandi. Pacem componendi, & contra bonum statum illius pactiones irritandi. Oppida, & loca perperam occupata recuperandi. Oblatas delinquentium conditiones, quas iustas iudicasset, acceptandi. Bellum contra pacem publicam, perturbantes indicendi, & arma mouendi. Romanae Sedis hostes compescendi, & alia cuncta, quae pro munere sibi iniuncto visa forent expediri, arbitrato suo peragendi, permisit, & in facultatibus dedit, quemadmodum in praecitata Constitutione, & alijs quatuor, quarum vigore Leges, & Sanctiones equidem saluberrimas in Prouincia Marchiae promulgauit, Aegidianas Constitutiones appellatas, videre est. *b* Quarum quidem Sanctionum, & Legum utilitatem pro bono subditorum regimine agnoscentes Romani Pontifices, qui postea Beati Petri locum obtinuerunt, ad totam Ecclesiasticam Ditionem, vbi speciale Statutum non adsit, extendendas, & pro Lege in rebus prophanis seruandas edixerunt. *c* Netamen super illarum obseruatione dubium aliquando occurrat, cautum habes a Sixto V. *d* primo loco seruandas esse Romanorum Pontificum Constitutiones; secundo cuiusvis loci Statuta; tertio has Aegidianas Constitutiones; postremo Bannimenta. Sed ad Cardinalem Aegidium redeamus. Hic enim (vt Volaterranus *e* scribit) in rebus agendis longè prudentissimus Statum Ecclesiae eo tempore varijs tumultibus exagitatum absente Pontifice pacauit. Vicarios Terrarum, quos idoneos vidisset, confirmauit. E Ciuitate Foroliuensi, vbi continuo ferè morabatur, Ordelaephos malè de rebus Ecclesiae meritos subtulit.

a Bull. nou. tom. 1. Conflit. 1. pag. 217.

b lib. 1. Constit. Marchiae pag. 37. 9. 10. & 13.

c Sixt. IV. Cōst. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 354. Paulus III. Cōst. 17. d. Bull. pag. 641. *d* Const. 93. d. 19 d. Bullar. tom. 2. pag. 657. *e* lib. 22. antrop. pag. apud me 257.

B Iterum ab Urbano V. in Italiam missus Aegidius, Barnabam Vicecomitem Statum Pontificis perturbantem compressit. Rursus Vicecomitem copias, Duce Ioanne Hacuto Florentinos infestante inter Cortonam, & Aretium adflixit. Qua victoria omnes Ecclesiae rebelles vltro sese dedidere. Obijt Viterbij; sepultus Assisij sepulchro ab eo condito. Hæc Volaterranus. Nec omittenda sunt, quæ Pius II. *f* in hæc verba scribit. *Hic* (Assisij scilicet) & *Aegidius Card. Hispanus iacet, qui lacertatum Ecclesiae Regnum, & à tyrannis ferme totum occupatum singulari virtute recuperauit. ac resarciuit: quàmuis nonnulli ossa eius in Ecclesia S. Martini supra Viterbium in Monte Cimino recondita dicant.* Hactenus Pius. Sed alia multa describit Ciacconius, *g* nec eius elogium in Collegio apud Bononiam à se constructo his verbis editum, omittit.

f in Comment. lib. 2. pag. apud me 42.

g in vita Clem. VI. vbi de Card. sub nu. 14. col. 896. tom. 1.

AEGIDIUS CARD. S. CRVCIS

SPECTABILI VIRTUTE

B. PETRI PATRIMONIVM TYRANNICA SÆVITIA RABIENTE

VARIIS TVRBINIBVS AGITATVM

RECUPERATA PRISTINA LIBERTATE

IN TVTA PACE QUIESCIT:

E Urbano V. Gregorius XI succedit, quo sedente omnia in Italia Pontificis Oppida defecere, Tiphernatibus, & Perusinis initium facientibus, Florentinisque sollicitantibus: Quapropter Cardinalem Gebennensem (postea Antipapam Clementis VII. nomine contra Urbanum VI Fundis creatum) cum Bernardono Duce, ac quinque millibus Brittonum subsidio Legatum misit. Foroliuenses Sinibaldum Pinum, Ioannem Theobaldum Ordelaephos in Urbem subito recipiunt, quorum armis sese à Brittonum furore tueantur. Legatus cum iam moenia Bononiae rebellis obsessurus perijisset, cognito Florentinorum exercitus cum Rodulpho Varano Duce aduentu, hostium auxilio venientium, secessit Cesenam, quam miserè barbari diripuerunt.

Gre-

Gregorius igitur vt his occurreret malis, Romam ire statuit, literis Diuæ Catherinæ Virginis Senensis reuocatus; hortante etiam Baldo I. C. Perusino eius olim præceptore, ac palàm dicente, salua conscientia Urbem negligere non posse &c.

Mortuo deinde Gregorio, & in Betri Sede Urbano VI. à Cardinalibus locato, Ecclesia Romana nedum in temporalis Dominio, sed etiam in ijs, quæ ad animam pertinent, & Omnipotentis Dei cultum respiciunt, seuissimis perturbata procellis non longè à naufragio (tamen impossibili) fuit: schisma etenim, quo nullum aut deterius, aut prolixius, quouè maioribus odijs, & dissensionibus inter ipsos S.R.E. Proceres certatum sit, humana nec ante memoria, nec post recordetur, exortum est; neque extinctum, nisi peractis annis 39. Martino scilicet V. in Constantiensi Concilio electo. Quod quidem Concilium perditorum hominum inuasiones, tyrannorum occupationes, multa quoque castra, oppida, iura in præiudicium Romanæ Ecclesiæ ab ipsismet Pontificibus, vt schismatis tempore amicos, & fautores sibi conciliarent, alienata, & distracta fuisse cognoscens, diuersarum quoque Nationum petitionibus oblatis, præter alia multa sancit: *a* Per Summum Pontificem de proximo assumendum exemptiones, & incorporationes (vt vocant) in ipso schismate factas reformandas esse, statuendumque, ne Bona Romanæ Ecclesiæ alienentur.

a in Concil. Constant. sess. 40. nu. 9. & 12.

b in Conc. Constant. sess. 43. tit. de vita, & honest. cleric. vers. decernimus, & declaramus.

Quod à Martino V. in ipso Constantiensi Concilio Pontificia Dignitate decorato factum fuisse legimus: *b* mandauitque Cardinali tunc Vicecancellario, vt inhærendo Constitutionibus Friderici II. & Caroli Imperatorum, quibus Ecclesiasticæ libertati plurimum fauetur, illas declararet, & extenderet, prout executioni demandatum apparet in calce eiusdem Concilij; siquidem ibi concessionem, inuestituras, & infeudationes (vt vocant) omnes à Gregorio XI. inclusiuè citra vsque ad dissolutionem eiusdem Concilij reuocatas, & irritas, nulliusque roboris existimandas esse, decernitur.

c in elog. vidor. illustr. lib. 2. pag. apud me 60.
d in Comment. lib. 2. circa med. pag. apud me 375

Eugenius IV. Martino V. succedit, qui nec meliora tempora, nec tyrannorum, perditorumque hominum insaniam, furorem, seditiones, & inuasionem, admodum remissas expertus est. Ioannem propterea Vitelliscum Patriarcham, & S. R. E. Cardinalem, Apostolicæ Sedis, & suum de latere Legatum creat; quo Duce, Beati Petri Patrimonium restitutum, tutatumque per aliquod temporis spatium vidit; omnibus illius æui scriptoribus hoc affirmantibus, Iouio *c* præsertim. Sub eodem Vitellisco militiæ nomen dederat Comes Auersus gente Anguillaria, & à recta via verè auersus; nam vt Cardinalis Papiensis, *d* & alij testantur, non hominum solum, sed Dei quoque, & Sanctorum eius contemptor fuit; is enim, quantum itineri à Viterbio in Urbem patet, assiduè atrocinijs infestum habebat, nulli hominum generi, nulli ætati, aut sexui parcens; nulli sine vitæ periculo fides sua in Pontificem stetit. Redierant iam eo loci Ecclesiæ res, vt hominis imperia potiora nostris apud nostros subditos essent; accedebat aliud grauius, quod si qui vel odio habebant Pontifices, vel cum ijs bellum gerebant, conatus eorum omnes assiduis sollicitationibus inflammabat, id agens, vt fatigata semper Ecclesia, malisque externis implicita, auersaretur à se, maioremque occasionem exercendis prædis præstaret. Eugenius IV. ab initio sui Pontificatus trahere ad se beneficio hominem cogitauit, medicinamque leuitatis apponere, vbi sine periculo adhiberi scalpellum non poterat, humanitèr appellare eum, & prosequi honoribus cepit; Oppida etiam nonnulla, quæ adempta erant Vicarijs tyrannis, dono concessit, admonens identidem, vt beneficij memor coleret Ecclesiam: sed impiorum mentes malis excecata lumen salutis non vident, & ad consuetas semper se referunt tenebras. Idem igitur in Nicolaum V. qui Eugenio, & in Calixtum III. qui Nicolaus successerant, inuentus est.

Nicolaus enim non aperto bello, sed inopinato impetu bis illum opprimere conatus, non succedente fortuna, necessariò destitit.

Calixtus etsi difficultatibus rerum prohiberetur, multis hanc delere maculam sæpe tentauit.

Cui Pio II. succedente, hic iniurias ab eodem Comite quotidie illatas vlcersi summo perè optauit, sed grauioribus bellorum curis inuolutus, sine magno Apostolicæ Sedis, vel exercitus detrimento non potuit: dum verò, domito iam Sigismundo Malatesta, & rebus in Flaminia compositis, magis ac magis ad hanc pestem tollendam animabatur, ad Cælos euocatus est.

Paulo

Paulo II. in eius locum successore, per eosdem dies Comitem Auersum decedere contigit, relicto filijs duobus Francisco, & Deiphebo dominatu, qui patris educatoris disciplinam omnem apprehenderant: Erant illis oppida 13. natura loci, frumento, armis, ceterisque ad defensionem necessarijs egregie munita, Ionium, Carbonianum, Caprarola, Roncilio, Capranica, Vetralla, Bleda, Vianum, Monteranum, Cerete, Carianum, Senera, Monticellum, partim accepta à patribus, partim per iniuriam vicinis adempta. Hortatur hos Paulus viue vocis oraculo per nuncios, per epistolas, ne imitatores sint paterni insituti, colant Apostolicam Sedem, reuertantur Pontificem; sed mens inuoluta malis, domesticisque exemplis corrupta, ab ingenio difficile potest discedere, sensum boni sic horrens, vt nullum sanitati locum relinquat; quare eos bello adoriri necesse fuit: & licet viuens adhuc Auersus, atque ex conscientia obsidionem timens, ad eam perferendam, quæ poterant antea, contraxerat, patuit tamen Omnipotentis Dei ultio, obscurantis oculos impiorum, & sicut deficit fumus, sicut fluit cera à facie ignis, sic defecerunt apparatus horum à facie Dei: Venerunt in potestatem Pontificis Franciscus, & filij eius omnes, & primogenitus Deiphebi, & in Hadriani Mole inclusi, miseram, infelicemque vitam egerunt, vetustaque, sed nocentis familie exitus hic fuit, vt Papiensis longiori enarratione recenset: addens, sub eodem Pontifice Paulo II. Flaminiam quoque Prouinciam, expulso Sigismundo Malatesta, & Roberto eius ex concubina filio tyrannus, pacatam Cesenam, Bretenorumque Romanæ Ecclesiæ restitutas fuisse; itaut vno ferme tempore duarum Prouinciarum summe oportuna loca ingratis familijs duabus adempta breui negotio ad gremium Matris sint reuersa. Sed vt magis enixam in rebus Ecclesiæ seruandis, & ab improborum iniurijs, ac rapinis tutandis voluntatem idem Pontifex Paulus II. ostenderet, laudabilem profecto Sanctionem, quam vocant extrauagantem, edidit, qua omnium rerum, & bonorum ecclesiasticorum alienatio, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessio, hypotheca, locatio, & conductio ultra triennium, nec non infeudationes, vel contractus emphiteutici, præterquam in casibus à iure permisis, prohibentur.

Defuncto Paulo, Sixtus IV. renunciatus est Pontifex Maximus. Hic Panuino, & Ciaconio testibus, Pontificiam Dignitatem auerere cupiens, aliquot in Umbria tyrannos tumultuantes, & aduersus Ecclesiam magis quam beneficiarios deceret, contumaces, tollere constituit: magno igitur coacto exercitu, Federicum Feltrium imperatorem, Iulianum S. Petri ad Vincula Cardinalem Legatum præfecit: Hic, Duce non expectato, Tudertinos, deinde Spoletinos Pontifici rebelles adortus est, quos, Camertium Duce opitulante, sedatis intestinis discordijs, factionumque principibus in exilium pulsus, non sine magna Spoletinorum strage in Ecclesiæ fide continuit: Deinde in Nicolaum Vitellium Regulum Tiphernatem arma mouit; Vitellius Frederici Urbini Ducis aduentu audito, Urbem Legato ea conditione dedit, vt sibi in ea liceret tuto priuati hominis vitam agere.

Sixtus Innocentium VIII. Successorem habuit. Hoc sedente, Aquilani Cines à Ferdinando Neapolitanorum Rege diuexati, cum sit hoc Regnum Ecclesiæ feudatarium, ad Pontificem accesserunt, protestantes si ab Apostolica Sede derelicti essent, sese cuiumque Regi externo, aut Principi, qui illis subsidio esse vellet, dedituros: addebant, Regem in contemptum Pontificis debitum censum, qui annuus erat ducatorum viginti millium, non soluere, causatum, à Sixto IV. in equum album redactum fuisse, & ab ipso Innocentio, quod in graue Romanæ Ecclesiæ damnum verteret reuocatum: accusabant quoque Regem de rebus ecclesiasticis illius Regni ad libitum disponentem. Quibus commotus Innocentius, Aquilam, Aprutium, Regni que Principes suam in tutelam recipit, Venetis, Columnensibus, alijsque principibus viris in foedus conuenientibus, Regem, cui sanebant Florentini, & Vrfini, bello adoritur: Pontifici rationem, & iustitiam à dextris habenti victoria adhæsit: mox Cardinalibus quibusdam de pace tractantibus, anno salutis 1486. die 12. Augusti pacationibus infra dicendis componitur. Soluat Rex consueto modo Romanæ Ecclesiæ debitum censum. Barones, qui Ecclesiæ se dederunt, censum Ecclesiæ pendant, in eo cessurum, quod Rex soluere tenebatur, dum in possessione Regni erat; exinde Barones prædicti Papam, & Ecclesiam immediatè cognoscant. Pontifex de Montis Casini Abbatia, bonis, & castris illius ad libitum voluntatis disponat. Episcopatus, & Beneficia Regni Neapolitani à Summo Pontifice conferantur. Aquilana Cruitas libera sit, cui maluerit, Papæ nec, aut Regi obediat. Dux Renatus, &

T Franci

a Extram, ambi-
rios, de reb. Ec-
les. non alien.

b in eius vita.

Franci contra Regem Ferdinandum venire volentes, à subditis Ecclesiæ, imò Papæ, impediri nequeant, sed eius oppida, & loca transitum, & victualia concedere possint. Virginius Vrsinus pedibus nudis, corrigia in gula, nudato capite, genus sexus Pontificis misericordiam experiatur, & amore Dei veniam ab ipso petat. Cardinalis Vrsinus, cæterique eiusdem Gentis vtrum, & quantam mereantur pœnam, Pontificis arbitrio subijciantur. Castra, & loca hinc inde in bello capta, & earum restitutio sub pectore Regis Hispaniæ locentur: hic etenim Rex, & Ludouicus Sfortia, & Laurentius Medices pro Rege Ferdinando pacis vades fuerunt. Hæc Ciacon. *a* Verùm coniurationem, & bellum prædictum latius, tribus quippe libris prosequutus est Camillus Portius; si plura cupis, illum consule.

a in vita Innocentij VIII.

Apostolicam Sedem post Innocentium adeptus est Alexander VI. qui cum multos emphiteutas, feudatarios, censuarios Sedis, & Camera Apostolicæ in solutione canonum, & responsionum contra iuramenta in inuestituris præstita, ac iuris dispositionem, specialesquæ monitiones cessare cognouisset, sub excommunicationis, & priuationis pœnis, quas ex nunc, prout ex tunc (vt ipsius verbis vtat) & ex tunc prout ex nunc in eosdem ferit, nisi in vigilia, aut die festiuitatis Beatorum Petri, & Pauli singulis annis vicarios, feudatarios, emphiteutas, siue administratores Ciuitatû, Terrarum, Castrorum, & bonorum monet, & requirit. *b* §. 1. Siquè in præmissis solutionibus cessauerint, eidem Camera Præsidentes, Cardinalis scilicet Camerarius, & Clerici in commissum, aliasquæ pœnas eos incidisse declarent. §. 2. Compensatione, siue alia quauis, præterquam solutionis exceptione, reiecta. §. 3. Sanctionis huius publicandi formam, & fidem præscribit. §. 4. Contrarijs derogat. §. 5. Sequuta verò publicatione, omnes omnino affecisse, & nunc etiam afficere videmus: Perseuerat enim ad hæc nostra tempora stylus hic requirendi feudatarios, & censuarios, eosquæ multandi, si deficiant, in plena Camera, prænarratis diebus, vt dicemus aliàs suo loco latius. Et quod attinet ad solutionem canonum, & censuum, id etiam sancitum fuisse in Concilio Constantiensi constat. *c* Statuit igitur hic Pontifex diem solutionis in vigilia, aut die festiuitatis Beatorum Petri, & Pauli, vt diximus.

b Cont. 6 Bull. nou. tom. 1. pag. 395.

c in extensione per Vicecancell. facta, post d. Concilium impressa pag. apud me 290

Mortuo Alexandro, Pius III. breui dierum spatio Pontificiam induit Dignitatem, quæ dum adhuc ordiretur, succisa, nil aliud, quàm ex virtutibus, præclarisquæ animi sui dotibus spem optimi Principis conceptam mortalibus reliquit; & vt Virgilius cecinit.

*Hunc tantùm terris ostendunt fata, nec ultra
Esse sinunt.*

Extollitur, & in Beati Petri folio locatur Iulius huius nominis II. Hic nihil antiquis, aut charius habuit, quàm Rempublicam pace firmatam tueri; non tamen illi ad suscipienda bella militaris animi alacritas, & innata fortitudo deerat: nullus enim superioris ætatis Pontificum vehementiore proferendæ Ecclesiæ Ditionis ardore flagrauit, neque scèlicius eam tutatus est. Ioannes Bentiuolus Bononiæ Dynastes coetu audacium filiorum superbus, conspirantes pro libertate ciues tam fontes, quàm insontes, sibi tamen suspectos atrocissimè puniuit; quæ res incredibile apud omnes odium Bentiuolis conflauit, Pontificiquæ recuperandæ Bononiæ, quæ ad Ecclesiæ patrimonium pertinebat, non ingrati præbuit occasionem; à Ludouico igitur Galliæ Rege aliquas sibi copias ex ijs, quæ Mediolani aderant, oportune transmitti postulauit, quibus continuo venientibus, facillè Bononia anno sui Pontificatus tertio capitur, tyrannus expellitur, eiusquæ insignes ædes populo furenti, à fundamentis euertuntur; Ioannes Cardinalis Medices Ciuitati Legatus præficitur. Rauennam, Fauentiam, Cesenam, & Ceruiam à Venetis detentatas, eiectis occupatoribus, ecclesiastica Ditioni restituit Iulius. Alphonsum Ferrariæ Ducem vt à Gallorum fœdere discederet, annumquæ vectigal à maioribus suis pendi solitum Sedi Apostolicæ solueret, per Legatos monuit; sed obedire recusantem bello persequendum censuit: neque noui Conciliabuli indictione, neque status quæstione à Rege Gallorum mota à proposito deterreri potuit, sed clauo clauum trudens, improbato Pisano Conciliabulo, nouum in Laterano Concilium aperuit, à Leone X. Successore postea clausum. Parma, & Placentia Vrbes insigni eiusdem Pontificis Iulij virtute Ecclesiastica Ditioni adiectæ sunt. Neque sanè ob alias causas tot bella gessit, nisi vt à pluribus occupatum sacræ Sedis Imperium recuperaret; Panuino, Ciaconio, Guicciardino, & alijs attestantibus.

Leo

Leo X. Summi Sacerdotis post Iulium infulas induit. Hic cum Manuele Caesaris Legato foedus inijt, vt Galli Italia pellerentur; Placentia, & Parma tanquam à Gallis impotentèr ereptæ Pontifici redderentur; id bellum ingenti animo Leo suscepit, & ex voto perfecit, Iouio teste. *a* Angebant enim virum decoris, & laudis studio deflagrantem eæ Vrbes, veluti infami pactione, & turpissimo metu amissæ, quas Iulius Pontifex egregia virtute Gallis ademisset: super id ferre non poterat Gallorum Præfectorum superbiam, qui sacerdotia totius Gallia Cisalpinæ, despecto planè Pontifice, contra eius auctoritatem, vt libido ferret, indignis hominibus adiudicabant, quos ad Urbem de more citari, & vocari in ius proposita pœna vetuerant: ea res periniquæ, impotentisque insolentiæ plenam Leonem Pontificiæ Dignitatis, ac existimationis nomen tueri solitum, ab amicitia Francisci Gallorum Regis auerterat. Hæc Iouius. Mutinam ab Imperatore pretio ducatorum 3000. auri emisse Leonem, testatur Panuinius; *b* & faciunt, quæ scribit Gozadinus. *c*

a in eius vita
lib. 4. pag. apud me
103.

In Apostolica Sede Hadrianus VI. Leoni X. sufficitur; Hic Gulielmi Enchauordij Derdunensis Episcopi, & Theodorici Herij ipsius Pontificis à secretioribus epistolis consilio, quibus etiam aliquando propter grauissimarum rerum vsum admiscebatur Ioannes Ruffus, bellum aduersus Malatestas, qui Ariminum occupauerant, missis in Vmbriam Hispanorum cohortibus, suscepit, nec multo labore Sigismundus est eiectus, vt potè qui iam Ariminensibus propter naturæ acerbicatem, atque sœuitiam odio esse cœpisset. Ita Iouius in Hadriano. Ad tollendas discordias, & pacem fouendam inter Christianos Principes, cum Alphonso Ferraria Duce tranlegit, vt in d. conf. 1. Gozadini.

b in eius vita.
c conf. 1. num. 17
& per tot.

Quo vita functo, & sacrosanctis celebratis Comitij, Iulius Medicus Ecclesiæ Romanæ, Clementis VII. nomine, Antistes, eligitur, Anthonam, quæ Apostolicæ Sedis suauè iugum excusserat, defectionis auctoribus ad supplicium vocatis, pristina subiectioni restituit. Alphonso Ferraria Duci, ex eo quod pacta cum Hadriano predecessore non seruasset, & hostibus Ecclesiæ adhæsisset, litem, & quæstionem deuolutionis feudi mouit, vt in præcitato conf. 1. Gozadini videre est.

Paulus III. ad Ecclesiasticæ Dignitatis culmen, omnium Purpuratorum Patrum consensu, post Clementem euectus. Perusinos ab Ecclesiæ Imperio deficientes facili bello perdomuit, eorumque Oratores in Urbem ad rogandam veniam supplicum more venire compulit. Ita Ciacconius. *d*

Iulius III. defuncto Paulo Summus Pontifex renunciatus est. Initio Pontificatus ex lege in proximis Comitij à Patribus constituta (qua iubebatur, vt quicumque Pontifex electus esset, ad extinguenda bellorum incendia, Parmam Octauio Duci statim restitueret) Iulius Pontifex, Vrsino reuocato, quem Paulus III. Parma dominatui præfecerat, ea conditione Urbem Octauio concessit, vt se inconsulto nullum intra mœnia externi Principis præsidium admitteret; cuius conditionis memor, qui deinde ex eadem Serenissima Farnesium Gente Ducatum obtinuit, à Ministris Hispaniarum Regis requisitus, vt Hispanos milites in præsidium reciperet, Romano Pontifice Urbano VIII. tunc regnante inconsulto, id permittere posse negauit. Iulius verò, vt facilius Octauius quod promiserat, præstare posset, ac se, & Urbem à Casarianorum violentia, & insidijs tueretur, singulis mensibus duo millia aureorum attribuit. Sed causante postea Octauio stipendia non sufficere, nec Casarianis resistere posse, nec non alterius Principis auxilium implorandi ab eodem Pontifice licentiam obtinuisset, Henrico Gallia Regi adhæsit, & Gallorum copias in Urbis præsidium recepit; ob id Pontifex contra Octauium signa intulit, & legato interim Florentiæ Card. Farnesio, qui responsum à Iulio obtentum, vt qua posset Dux ratione commodius rebus suis prospiceret, fratri significauerat, milite, & comœatu à Carolo Imperatore adiutus integro anno bellum gessit. Et cum Casarianas copias per Ecclesiæ fines ad Senense bellum transituras prudentissimus Pontifex animaduertisset, ne sibi, vt paulò ante Clementi VII. accideret, quàmuis amicum sibi Casarem sciret, octo millia hominum ad suorum finium tutelam conscripsit, & delectum tota Vrbe, quam munierat, habuit.

Quam de Marcello II. Iulij III. Successore optimam spem Christiana Respublica conceperat, immatura mors abortiuam reddidit; spatio enim dierum viginti duorum, quibus Beati Petri Sedem tenuit, & ex quibus etiam aduersa valetudo partem dimidiam occupauerat, sui tantummodò desiderium, & eorum, quæ ad vniuersalis Ecclesiæ decus, & ornamentum animo conceperat, relinquere potuit.

Quantus verò, & qualis in Pontificatu pro Ecclesiastica Ditione tuenda futurus esset, quæ Iulio III. consilium petenti respondit, apertè demonstrant; Ciacconio ita scribente. *Præterea Iulio Pontifici ad resistendum Balduini votis, qui se Camertij Ducem creari percussiebat, consilium roganti dedit; ut legem sanciret, qua nemo Pontificum Ecclesiastica Ditionis bonâ alienare posset, eamque ipse, Senatores omnes, ac reliqui pro tempore futuri Pontifices iuramento firmarent: donationem verò, aut alienationem necessariò aliquando factam tunc validam haberi debere, si duo, aut tres Successores Pontifices eam probauissent.* Hæc Ciacconius.

Ioannes Petrus Carafa Pauli IV. nomine Iulio III. in Pontificia sufficitur Dignitate. Quo sedente Albæ Dux armatis militibus pupulos Pontifici subiectos affixit, oppida nonnulla cepit, diripuit, incendit; sed inuictum Pauli animum tunderè nunquam potuit; defendebat Ditionem suam qua licebat ratione; nec Ducis victoria ad facinus Pontificia Maiestate indignum adigi vnquam potuisset, S. Gregorium imitatus, qui scripserat; *ante paratus sum mori, quam Beati Petri Ecclesiam meis diebus degenerare.* Dux Albe Philippi Hispaniarum Regis animum in pacem propensum cognoscens, pacis & ipse audis erat, sed eas pacis conditiones optabat, quas Pontificia Maiestati, & Dignitati Paulus non conuenire videbat; quapropter à Cardinalibus (Romam bellicis Ducis progressibus territam videntibus) rogatus, ut pacis conditiones audiret, respondit. *Arma à nostra Ditione Dux amoueat, quæ capit loca dimittat, ad sui Regis fines remeet, absolutionem anathematis, quo obstringitur, dimisso animo petat. ut debet, & tunc audietur.* Quæ Dux præstare recusans, Hispaniarum Rex Quintiana victoria nihil inflatus, sed illata Pontifici clade cruciatus, illi præcipit, ut quacumque ratione pacis negocium cum Pontifice conaretur conficere, prout salua Pontificis Maiestate, conditionibus à Panuino, Cabrera, Caracciolo, & Castaldo relatis confectum fuit: quædam etiam ad rem scripsit Andreas Victorellus, a addens, arcem à Iulio II. Bononiæ extractam, quam milites exteri custodientes raptores effecti, damna inferebant, dirui iussisse, & in eius reliquijs hæc legenda posuisse.

PAVLVS IV. PONT. MAX.

FVRACIBVS CVSTODIBVS ARCE DIRVTA SVBLATIS.

Edidit quoque Pontificatus sui anno I. Constitutionem, b qua alienationes, & locationes quæcumque bonorum Ecclesiasticorum in damnum Ecclesiarum, vel non seruatis iuris solemnitatibus, aut aliàs nulliter factæ rescinduntur.

Pius IV. ad superos (vt piè credendum) iam Paulo IV. euocato, Apostolicæ, vniuersalisque Ecclesiæ Christi Domini in terris Vicarius adoratur. Hic Leoninam Urbem muro cinxit. Hadriani Arcem propugnaculis fulsit. Centumcellas, Ostiaque Arcem muro, & portibus, Rauennam propugnaculis muniuit. Melitam Insulam Turcharum obsidione vexatam non pijs solum precibus, aut lachrymis, sed milite, omnique subsidij genere iunxit; Pompeius Columna sexcentos pedites duxit. Constitutionem Pauli IV. prædecessoris, qua prohibentur (vt diximus) alienationes rerum, & bonorum Ecclesiarum, ad terminos iuris canonici reduxit: c quoniam verò sint isti termini, vide Aug. Bero. d Facta verò hac reductione, & comperto, multas alienationes rerum Ecclesiæ Romanæ, & Cameræ Apostolicæ perpetrâs factas fuisse, eas propterea absque necessitate legitima, ac congrua compensatione, vel euidenti vtilitate factas irritat, nullasque fuisse declarat, occupatoribus vassallagium minimè deberi decernit, eosdemque ad restitutionem vnâ cum fructibus malè perceptis condemnat. e Quæ omnia vt debitam fortirentur executionem, ad præmissa omnia, & singula exequenda Cardinalem S. R. E. Camerarium deputat. f

Defuncto Pio, alter Pius hoc nomine Quintus ad clauum vniuersalis Ecclesiæ ponitur. Qui suscepti regiminis cura admonitus, vt Ciuitates, Terras, Oppida, & Loca Sedi Apostolicæ in temporalibus mediatè, vel immediatè subiecta perpetuò in iure, dominio, & proprietate, ac possessione dictæ Sedis conseruentur, hæc omnia, etiam alienari solita, & infeudari, deuoluta iam, seu quomodolibet deuolenda, absque aliqua declaratione, sed ipso iure Apostolicæ Sedi incorporata, & ad pristinum eius

a in addit. ad Ciaccon. in vita Pauli IV.

b Bull. nou. tom. 1. pag. 719.

c in Constit. 11. Bullar. nou. tom. 2. pag. 21. d in rub. de Constit. m. 67.

e Constit. 104. d. Bullar. & tom. pag. 172. f in calce prædictæ Constit. pag. 173.

eius Dominium redijisse ceteri statuit a §. 1. De cetero quavis de causa alterari, & infeudari, aut etiam super præmissis tractatum haberi vetuit. §. 2. Privilegia quæcumque de prædictis bonis meliorandis, & vsque ad melioramentorum refectione retinendis quomodolibet concessa renocavit. §. 3. & 4. Sanctionem hanc per quascumque alias Constitutiones iam antea editas, vel in futurum edendas minimè reuocari, seu irritari posse decernit §. 5. 6. 7. A Cardinalibus in Curia præsentibus, & ad eam accessuris iuramento firmandam, & occurrente Sedis Apostolicæ vacatione, in Concilium, quando de obseruandis literis Iulij II. & aliorum Pontificum super electione Romani Pontificis iuramenta præstari solent, etiam de inuolabiliter hac quoque obseruanda per quemlibet eorum, qui in Beati Petri locum euectus fuerit, promitti, & iurari mandat. §. 9. Formam publicandi huiusmodi Constitutionem, & quæ fides sit ei adhibenda, præscribit. §. 10.

Queritur tamen, an sub dispositione huius Constitutionis comprehendantur deuolutiones, quæ ex delicto nascuntur? Et negatiuè respondendum est, ex Gregorij XIII. b Sanctione: quod etiam voluit Sixtus V. c Intellige autem, nisi esset delictum tale, propter quod ex natura feudi deuolutioni locus esset d tunc enim deuoluuntur bona damnatorum etiam sine confiscatione: alijs autem casibus, quando est locus confiscationi, transeunt bona in fiscum, vt successorem ipsius rei, non autem redeunt via deuolutionis ad Cameram tanquam habentem directum dominium, ex Bossio, e & Iulio Claro f Neque etiam sub dispositione huius Constitutionis comprehenduntur Oppida, Castra, & loca iurisdictionalia, quæ Camera Apostolica emit à Baronibus in vim Constitutionis Clementis VIII. g super institutione Congregationis, quam vocant Baronum. Limitatur etiam non procedere, quando ageretur de deuolutione feudi inter particulares personas, puta si illegitimus concurreret ad feudum cum legitimo: nam hæc Pij V. Bulla ad fauorem Camere Apostolicæ emanauit non autem priuatorum; ita decisum habes in Rota Romana apud Seraphinum h alia quædam ad hanc Constitutionem edidit Pater Ioannes Baptista Scortia e Societate IESV. i

Cum autem hæc Pij V. literæ ad retinendam Sedis Apostolicæ Dignitatem valde conferant, Gregorius XIII. qui Pio successit, cum primùm ad Summi Apostolatus apicem euectus fuit, robur illis adiungere non distulit; & præuia illarum confirmatione, atque inuocatione, perpetuò seruari mandauit k Addens, nomine alienationis comprehendendi etiam concessiones Guberniorum, quæ ultra triennium de locis S. R. E. concederentur; quam quidem extensionem in Consistorio factam Laertius Cherubinus l affirmat.

Sixtus verò V. qui post Gregorium Summus Pontifex renunciatus fuit, nedum præfatam Pij V. Sanctionem, sed Gregorij quoque Consistoriale Decretum confirmavit m vt Laertius n aduertit. Et notandæ sunt dictiones: Quomodolibet, & Ed ipso incorporata, in dictis Sanctionibus appositæ: prima enim comprehendit omne genus deuolutionis ratione directi dominij ex capite felloniæ, lineæ finitæ, aut non solutionis canonis &c. quia cum sit vniuersalis, includit omne ius etiam minimum, & comprehendit omnia, de quibus in genere fuerit cogitatum; ita dixit Rota Romana apud Seraphinum o verba autem, ed ipso incorporata &c. important, ne ultra requiratur alia declaratio, neque executio; ac tollunt facultatem præscribendi, cum pro incorporatis habeantur ipsa bona statim sequuta deuolutione; Cherub. iun. sic affirmante p Sed aliam edidit Sixtus Constitutionem ad rem apprimè facientem, cuius tenorem à nobis infra relatum habebis.

Gregorius XIV. qui Sixto successit, has etiam Pij V. literas confirmavit q Verùm quia in Consistorio secreto r declarauerat, has literas non esse extendendas ad feudum nondum deuolutum, si euident extaret vtilitas, vel necessitas illud iterum infeudandi, &c.

Innocentius IX. vbi primùm in Beati Petri Sede locatus fuit, in primo, quod habuit cum fratribus suis S. R. E. Cardinalibus Consistorio, asserens officio, & conscientie suæ satisfacere velle, post Pij, aliorumque Prædecessorum Constitutiones confirmatas, s declarat sub illarum dispositione comprehensa esse loca, tam immediatè, quam mediatè Apostolicæ Sedi subiecta, non solum ne fiant, neuè post eorum deuolutionem attententur, sed etiam antequam deuoluantur, ac omnem, & quæcumque in perpetuum, vel ad tempus prorogationem, & extensionem, nondum finita ipsorum incorporatione. in §. 4.

Verùm

a Constit. 35. Bullar. nou. tom. 2. pag. 221.

b Constit. 65. §. 9. 13. Bullar. nou. tom. 2. pag. 447.

c Constit. 65. §. 8. Bullar. pag. 493.

d Vt in vrbibus feud. tit. quibus mod. feud. amit. tit. 17. lib. 1. & qua fuit prima caus. benef. amit. lib. 2. tit. 21.

e Tit. de honor. publ. num. 53.

f In §. feudum §. 84. lib. 4.

g Constit. 41. §. 14. Bullar. nou. tom. 3. pag. 57.

h Decis. 1321. nu. 6. in nou.

i Theorem 239. 240. & 241.

k Constit. 3. Bullar. nou. tom. 2. pag. 363.

l Sub die 3. Aprilis 1581. in summar. ad hæc Constit.

m Constit. 25. Bullar. nou. tom. 2. pag. 520.

n In summar. die 16. Ianuarij 1589.

o Decis. 350. nu. 2. & decis. 1082 nu. 2.

p Ad Constit. 3. Gregor. XIII. schol. 2.

q Constit. 1. Bullar. nou. tom. 2. pag. 686.

r die 13. Sept. 1591.

s Constit. 1. Bullar. nou. tom. 2. pag. 713.

Verum Clemens VIII. post confirmationem prædictarum Pij V. literarum, vna cum declarationibus, & extensionibus ad eas per Innocentium, factis animaduertens etiam Decretum Gregorij XIII. sententijs S. R. E. Cardinalium, de quorum numero tunc ipse Clemens erat, minimè requisitis, quinimò multis eorum expressè contradicentibus, emanasse, omnesquè radices, ex quibus alienationes in præiudicium reintegrationis Patrimonij Beati Petri provenire possent, amputare cupiens decretum, & declarationem prædicti Gregorij XIV. tanquam destruens Pij V. Constitutionem, alienandiquè occasionè præbens, auctoritate Apostolica reuocavit, perindequè ac si nunquam emanasset, abrogavit *a* Ut autem magnus vocaretur in Regno Cælorum (iuxta Christi Domini promissionem) quæ verbo, & literis docuit, etiam re ipsa perfecit. Nam cum ipso sedente Ferrariæ Ducatus, à Sede Apostolica Atestinæ Genti beneficiario titulo concessus, ob Alphonfi eiusdem Gentis vltimi ex legitimo matrimonio decedentis obitum, ad ipsam Romanam Ecclesiam deuolutus esset, acceptata deuolutione, & dispositioni prænarratæ Constitutionis Pij V. inhærens, Omnipotenti Deo, Beatæquè semper Virgini Mariæ, & SS. Apostolis Petro, & Paulo Ducatum ipsum addixit, dicauitquè *b* Cuius facti vberiore narrationem habes apud Andream Victorellum *c* Sed quæ Baronius *d* scribit, non omit-tenda videntur: *Accidit* (inquit) *quasi miraculū à Deo (his libenter vtar Diuinæ Scriptura verbis) ut Ferraria, ferrea planè Ciuitas sine ferro fuerit expugnata, ipso totum id agente, qui dixit. Ego ante te ibo, gloriosos Terræ humiliabo, portas græas conteram, vectes ferreos confringam, et planè idem, qui Petro aperuit portam ferream, Ferraria portam Petri patefecerit Successori: grande opus, ac planè Diuinum secundum Dauidicum illud, Quis, inquit, deducet me in Ciuitatem munitam, nonne tu Deus?* Hæc, & alia Baronius videndus.

Sed nec minori laude, & admiratione digna videntur, quæ memoriæ immortalis Vrbanus VIII in recuperando Urbini Ducatu summa prudètia cum Francisco Maria Roboreo Duce adhuc viuentè, vt post eius obitum, sublatis discordiarum radicibus, ad ipsius Romanæ Ecclesiæ gremium, vnde exierat, reueteretur, laudabiliter perfecisse agnouimus, & vidimus; itaut verba Isaïæ Prophetæ e huc afferre non ab re visum est, dum ait. *Antequam parturiret, peperit, & antequam veniret partus eius, peperit masculum;* Nullis quippe præcedentibus doloribus partus, qui in bello ex cædibus, rapinis, incendijs, alijsquè innumeris malis provenire solent, aucta sit ad Metaurum Ecclesiastica Ditiò. Quod etiam numisma cæsum, & saturnalibus diebus proposita currentibus equis sportula, hac Inscriptione, Aucta ad Metaurum Ditiòne, perpetuis futuris temporibus indicabunt.

Sed ad Clementem redeamus, qui successorem habuit Paulum V. Hic sub 12. Kal. Decembris Pontificatus sui anno 13. quæ à Sixto V. *f* & Clemente VIII. *g* sancita fuerant, reassumenda, & confirmanda decreuit. Sixtus enim V. Statuta cuiuscumque loci Ecclesiasticæ Ditiònis prohibentia alienationem rerum, & bonorum stabilium in forenses confirmavit, & quatenus in vsu non essent, nihilominus restituit, & obseruari voluit. Bonorum prædictorum alienationem, permutationem, pignorationem, & vltra triennium locationem in personas, seu Collegium, vel Vniuersitatem, Sedi Apostolicæ non subditas absque summi Pontificis licentia vetuit. Castrorum, ac feudorum venditionem, donationem, & quamuis aliam alienationem absque prædicta Sedis Apostolicæ licentia penitus interdixit. Prædictorum bonorum dominis ad Statum Ecclesiasticum non reuersuris alicui ex subditis Romanæ Ecclesiæ illa vendere iubet. Et horum bonorum appellatione non esse comprehensos census, portiones montium, dotes mulierum, & ea, intra Urbem, & ad decimum vsque lapidem existentia declarat. Hæredes mulierum, si extranei sint, ad habitandum in Ecclesiastica Ditiòne, vel alienandum bona stabilia ad eos iure dotium prouenientia obnoxios dixit. Clemens verò VIII. præmissa confirmando addidit. Communitatibus, Principibusquè extraneis bona stabilia, census, aliaquè inter stabilia numerata, officijs tantum Romanæ Curia, & locis montium exceptis, in Statu Ecclesiastico acquirere vetitum esse. Dispositiones aliter factas nullius roboris, publica documenta per Tabularios super his celebranda non esse. Si contrarium attentauerint, tam ipsi, quam contrahentes, certas incurrunt pœnas. Principibus, & Communitatibus extraneis ne S. R. E. subditi se ipsos supponant, neque eorum bona pro dictis Principibus, & Communitatibus extraneis quoquo modo obligent. Hæc omnia Paulus V. suo Diplomate confirmavit; *h* quod tamen inter Constitutiones ab ipso

a Constit. 1. & in declaratione que ibi sequitur §. 7. Bullar. nou. tom 3. pag 2.

b Constit. 32. Bull. nou. tom 3. pag. 58.

c In vita eiusdè Clem. VIII.

d In epist. nunciatorum ad to. 8. annal.

e Cap. 66. & vlt.

f Constit. 3. Bull. nou. tom. 2. pag. 488.

g Constit. 78 to. 3. pag. 121.

h 12. Kal. Decembris Pontif. sui anno 13.

ipso editas non inueni, sed illius mentionem habes in sequenti Bulla.

In Urbani, inquam, VIII. Constitutione *a* qui ut ad ea, quæ Sedis Apostolicæ Ciuitatum, & locorum confinium, ac terminorum manutationem, & securitatem respiciunt, opem, & operam impenderet necessariam, quæ uè ab alijs Summis Pontificibus supra narratis sancita sunt, diligenti cura seruentur, mirum in modum exoptans, Congregationem, de qua nunc loquimur, instituit, erexitque: mandans, quæ de Castris, & Oppidis à Sixto, & Clemente sancita sunt, ad Castra etiam diruta, tenutas, prædia etiam non iurisdictionalia in confinibus Loci iurisdictionalis, ac confinio Principum exterorum sita, extendenda, & amplianda esse. Et ne temporis progressu, & varietate iurdictio aliqua vsurpetur, & termini, seu fines iurisdictionales confundantur, & vsurpentur, & omnis super præmissis occasio tollatur, post erectam Congregationem, vnum ex S. R. E. Cardinalibus certo stipendio in annum assignato, aliosque prudentissimos, & longo rerum vsu eruditissimos viros illi præfecit, quibus ea potissimum iniunxit.

Omnes quippe, & singulas venditiones, alienationes, & alias quascumque dispositiones contra, vel præter formam antedictarum Constitutionum factas, & faciendas, tam partibus instantibus, quam ex officio cognoscant, cassent, & irritas dicant; restringant, reuocent, moderentur, confirmant, approbent, vel de nouo concedant.

Dubitationes quascumque super intelligentia, & interpretatione prædictarum Sanctionum ortas, vel oriendas tollant, declarent, decidant.

Controuersias, & lites quascumque inter Sedem Apostolicam, & Cameram, & quascumque personas tam seculares, quam Ecclesiasticas cuiuscumque dignitatis, gradus, & preeminentiæ, de quibus etiam specialis, & indiuidua mentio facienda esset. Quascumque etiam Ciuitates, Castra, Oppida, Vniuersitates, Collegia, Monasteria, loca pia, religiosa etiam exempta, quouis nomine nuncupata, ac omnes alias causas ciuiles, criminales, capitales, & mixtas audiant, & cognoscant, & dummodo in criminalibus sententiam sanguinis per se ipsos non ferant, irregularitatis laqueo non sunt obnoxij.

Ecclesiasticæ Ditionis, singularum quoque illius Ciuitatum, & quorumuis aliorum locorum fines, terminos uè inuisent, declarent, ponant, amoueant.

Perturbantes, occultantes, amouentes, incidents, aut ponentes terminos, seu alias quomodolibet, & qualitercumque, in, & super confinibus, & terminis, & circa confinia seu ab eis dependentia, annexa, vel connexa delinquentes; aut aquas in, vel prope confinia quomodolibet deriuantes, aut ab eisdem amouentes; aut ædificium quouis nomine nuncupatum construentes, & quancumque seruitutem prope, vel in confinibus imponentes, ciuilitèr, & criminalitèr (dummodo sententiam sanguinis per se ipsos non ferant) omni, & quacumque appellatione remota, eorum arbitrio puniant. Huc conferunt, quæ scribit Auendan. *b* videndus.

Cuicumque personæ, etiam in Ecclesiastica Dignitate minimè constitutæ, quæ tamen à Præfecto, & Consultoribus ipsis idonea fuerit iudicata, siue in totum, siue in partem causas huiusmodi cognoscendas cum iisdem facultatibus committant, & subdelegant.

Vnum, vel plures Commissarios, vel Notarios ad capiendas informationes, conficiendos processus, quando, quoties, & cum quibus opus fuerit, ad confinia inuisenda, illorumque plantas, & descriptiones conficiendas, cum prouisionibus, salarijs, & expensis per hanc Congregationem declarandis, ac per locorum Communitates, seu alios interesse habentes, vel etiam per Cameram Apostolicam eiusdem Congregationis arbitrio transmittunt, & deputant.

Personis quibuscumque, in, vel prope confinia Status prædicti habitantibus pro finium huiusmodi defensione arma quæcumque (non tamen breuioris mensuræ) deferendi licentiam concedant: tu vide Auendan. *c*

Omnes, & singulas causas, lites, controuersias, quæstiones de, & super finibus, vel eorum annexis, seu connexis principalitèr, vel secundariò motas, & mouendas à sacra Consultæ, Boni regiminis, Aquarum, & alijs quibusuis Congregationibus, Camera etiam quibuscumque Tribunalibus, Iudicibus, Præsidentibus, Gubernatoribus etiam Urbis, nec non Camera Apostolicæ generali, & sacri Palatij Apostolici causarum Auditoribus, Legatis etiam de latere, tam ex officio, quam ad partium instantiam reassumant, & auocent, citent, & sub censuris, & penis inhi-beant.

Causas verò ita reassumptas, & auocatas, ac omnes, & quascumque alias præmissa

a X. Octob. an. 1627. Pötif. X. edit.

b De exequend. mand. par. 1. c. 4. ferè per tot.

c loco supra cit. n. 26. vers. tertio notatu dignu est.

missa quomodolibet concernentes summarie, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, manu regia, sine strepitu, & figura iudicij, quacumque appellatione remota, cognoscant.

Antedictis Congregationibus, Tribunalibus, Legatis, Iudicibus, alijsque viris eidem Congregationi beneuolis causas quoque remittant, & committant, suasque communicent facultates.

Simili etiam arbitrio, & respectiue Summo Pontifice consulto, & non alias, ea omnia agant, & gerant, quae super finibus, & territorijs, alienationibus quoque, venditionibus, permutationibus, ac praemissis omnibus, & singulis, & circa ea Summus ipse Pontifex, Apostolicaque Sedes agere, ac facere pro Ecclesiae, & subditorum quiete, & Ecclesiasticae Ditionis conseruatione necessaria, & oportuna quomodolibet ab hac Confinium Congregatione iudicabuntur, etiam priuatiue ad Congregationes, Tribunalia, personas quoquo modo etiam qualificatas (siue incidenter, siue principaliter agatur) plenam, liberam, & absolutam habeant potestatem.

Subreptionis, & obreptionis, siue nullitatis vitium contra Constitutionem hanc, & omnia in ea contenta opponi, aut dari posse vetitum est.

Si quando reuocari, limitari, aut suspendi, seu derogari contigerit, semper, & toties quoties in pristinum statum restituta, reposita, & reintegrata, ac denuo plenarie concessa intelligantur.

Sed oritur hic non inutilis dubitatio. Cautum est in Constitutionibus Sixti, Clementis, & ultimo loco Urbani VIII. ne Principibus, & Communitatibus exteris vendantur annui census, emptio vero locorum montium, & officiorum Romanae Curiae eisdem permittitur: Cum autem tam census, quam loca montium sint annui redditus, & inter immobilia collocata, ut est Rotae Romanae, a & Pedemontium b decisio, aliaque multa congerit And. Gail. c Queritur modo, cur magis prohibeantur emptiones censuum, quam locorum montium? Siquidem definitio census a Toletod tradita etiam locis montium conuenit, cum, ut ipse scribit, sit ius exigendi pensionem de re utili alterius. Secundo ambo cadunt sub contractu emptionis, & venditionis, cum pacto tamen retrouendendi, ut aiunt; emptor enim census quoties a venditore requisitus fuerit recipere pretium ab eo solutum, non potest rei censuatae liberationem denegare, ex dispositione Bullae Pij V. super forma creandi census: e quod etiam in locis montium seruatur, nam horum venditoribus permissum est, prauiua restitutione pretij recepti, annuos redditus obpignoratos redimere; deponunt enim ex stylo Curiae penes idoneum mercatorem pecunias, inde ex quodam sacculo sorte extrahunt montium creditores, quibus postea per publicum edictum insinuant pecuniarum depositionem, & extractionem factam, ita ut intra quindecim dies ad illas recipiendas accedant, sin minus, dictis quindecim diebus elapsis, fructuum cessatio, & pecuniarum periculum eorundem creditorum damno cedit; quod etiam nedum ex stylo Romanae Curiae, sed a Clemente VIII. f & Paulo V. g sancitum habes. Quibus tamen, & alijs, quae adduci possent, non obstantibus, cum in praecitatis Constitutionibus diuerso modo statutum videamus in censibus, & locis montium, huius diuersitatis rationem inquirendam putauit. Et primo loco se offert; quia in censibus magis consideratur commodum, & utilitas priuatorum, quam publica, in locis vero montium publica utilitas praevalet; non enim erectio montium facienda est, nisi magna subsit necessitas, & publica suadeat utilitas, Toletod b teste, qui admonet Principes, ne huiusmodi montes absque graui, & communi necessitate instituunt; nil igitur mirum, si magis priuilegiata sit causa publica, quam priuata. Secunda ratio ex verbis Constitutionum prohibentium alienationem, de qua loquimur, colligi potest; siquidem ex illis apparet, Summorum Pontificum, & signanter Urbani VIII. intentionem esse, ne Status Ecclesiastici fines cum exteris confundantur, haec autem confusio magis ex priuatorum contractibus, ut sunt instrumenta, & impositiones censuum, quae in quibusuis locis, etiam extra Statum celebrari possunt, quam ex venditione, & emptione montium, quae solum in Vrbe cum scientia Principis saltem praesumpta fiunt: siquidem emptores montium ad participationem fructuum illorum non admittuntur, nisi expeditis literis, quas patentes vocant; haec autem ab Eminentiss. Card. Camerario, siue Illustriss. D. Thesaurario generali expediuntur, quorum praesentia, & scientia cuiuscumque praedicti suspicionem cessare faciunt, ex mente Rotae Romanae apud Seraphinum; i habent enim Summi Pontificis viae vocis oraculum, Vestrio k teste:

arario

a decis. 224. in fin. apud Seraph.
b decis. 99. nu. 49
c pract. obseru. lib. 2. obseru. 10. d. instruc. Sacerd. lib. 5. cap. 42. de censib.

e Const. 79. Bull. nou. tom. 2. pag. 276. & 277.

f in Const. edit. die 17. Maij 1600.

g in confirmacione ordinat. super montibus Romana Curia die 5. Aprilis 1615 nu. 16. & 17.
h Instruc. Sacerd. lib. 5. cap. 39 nu. 5. consid. 6.

i decis. 1109. nu. 2
k in pract. lib. 2. cap. 2.

arario quoque, & patrimonio Ecclesiæ sunt præpositi, ex Innocentio Pontifice, *a* & Gomes. *b* Tertio addi potest, quia in emptione census, fundus, super quo est imponendus, debet esse certus, & certis finibus designatus, cum hypotheca speciali, itaut si vendendus erit fundus censuatus, dominus census veniat præferendus alijs omnibus, vt in præcitata Constitutione Pij V. *c* super forma creandi census: hoc autem non procedit in locis montium, quorum erectiones, seu institutiones non requirunt specificam fundi assignationem, sed annum redditum certum, vt debitis temporibus soluantur fructus, & licet bona venditoris montium sint hypothecata, ad fauorem montistarum, hæc autem erit contemplatione omnium creditorum, & totius Collegij montistarum; quod quidem Collegium impossibile est, vt totum ex personis extra Statum constituatur, vt de se patet.

Sed quoniam prædictæ Constitutiones videntur disponere circa alienationes, & venditiones voluntarias, non autem necessarias, puta si ad instantiam creditoris vendantur etiam sub hasta bona stabilia debitoris existentia in confinibus, & illi offerat extraneus, vtrum illi fiat adiudicanda? negatiue decisum habes à Rota Romana. *d*

At quia Pij V. Constitutio *e* supra relata de rebus S. R. E. non infeudandis &c. bona tantum Romanæ Ecclesiæ comprehendit; humanæ verò salutis Auctor Christus Dominus nedum Romanam ipsam Ecclesiam amplissima temporalis Ditionis prerogatiua decorauit, sed inferioribus quoque Ecclesijs, vt filiarum decor matris auget in Summis Pontificibus maiestatem, communicauit; quibus cum Ecclesiarum omnium regimen incumbat, illarum quoque omnium tutelam ad Apostolicam Sedem pertinere cognoscens Urbanus VIII. Prælati præterea cuiuscumque dignitatis, nec etiam Cardinalibus exceptis, ne de cætero Ciuitates, Terras, Oppida, Villas, arces, fortalitia, munitiones, territoria, districtus, iurisdictiones, aut quæuis alia loca, vel bona iurisdictionalia, ad inferiores Ecclesias pertinentia, de iure, vel de facto reuersa, seu deuoluta, etiam adhuc non incorporata, seu in futurum quouis titulo, & causa deuoluantur, & reuertantur, in feudum, seu emphyteusim iterum concedere, aut vltra triennium locare, quouis prætextu, & quæsito colere, etiam euidentissimæ vtilitatis prohibuit. Contrarium attentare præsumentes grauissimis subiacere pœnis mandauit in sua Cõstitutione. *f* Sed habes etiam inter Regulas Cancellariæ a Gregorio XV. *g* editas, prædictam Pij V. & Successorum Pontificum de rebus Ecclesiæ non infeudandis Constitutionem insertam, & innotuatam, & confirmatam. Quod autem attinet ad prohibitionem, quam Urbanus VIII. Episcopis, Abbatibus, & alijs Prælati concedendi in feudum bona ad inferiores Ecclesias pertinentia edidit, videndus omnino est Isernia, cum illi addentibus, in comment. ad vsus feudor. in verb. Episcopum, vel Abbatem, dicentibus, *h* hanc prohibitionem factam fuisse in Synodo, quam Urbanns II. habuit Placentiæ, iuxta sententiã Iacob. Cuiac. & confirmat Baronius *i* quoad celebrationem huius Concilij, quàmuis de præmissa prohibitione nihil dicat, sed post nonnullos relatos Canones remittit se ad Codicem Anselmi Lucensis, *k* vbi quindecim Canones hac Placentina Synodo sancitos ait, inter quos Cuiac. fortasse vidit, quæ scribit.

Quæ verò supra retulimus de auctoritate huius Congregationis, vers. perturbantes, procedendi contra motores terminorum, incidentes, vel occultantes, si qua pœna à iure communi, à legibus Platonis, & Numæ Pompilij malctandi sint in hoc delinquentes cognoscere cupis, Menochium *l* legito, qui satis elegantèr hanc rem more suo pertractat.

Postquam verò huc vsque peruentum erat, alia eiusdem Urbani VIII. Constitutio emanauit sub Dat. Romæ apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris, die 3. Nouembris 1637. Pontificatus anno 15: qua confirmantur, extenduntur, & declarantur aliæ Summorum Pontificum, præcipuè Sixti V. Clementis VIII. Pauli V. & ipsiusmet Urbani VIII. Constitutiones, prohibentes, Ciuitates, Castra, & alia tam iurisdictionalia, quàm non iurisdictionalia, stabilia tamen, in Statu Ecclesiastico consentientia alienari in forenses ex quacumque causa, absque Sedis Apostolicæ licentia, & reuocantur licentiæ, facultatesque quæcumque aduersus prædictas Constitutiones concessæ.

a c. ad audiendam, de prescrip.
b in proem. reg. Cancell. q. 1. ad fin.

c Const. 79. bull. nou. tom. 2. pag. 276. & seq. rd

d coram Ludou. decis. 319. informantibus, nu. fin.
e Const. 35.

f edit. Kal. Nouemb. anno 1625 Pontif. anno 3. g reg. 64.

h in addit. in verb. fortè loquitur.
i in anal. tom. 11. anno Christi 1094. pag. 653. K lib. 7. Decret.

l de arbitr. causa 393. per tot.

CAPVT XVI.

De Priuilegijs S. R. E. Cardinalibus concessis.

SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIAE Cardinales ad hanc Eminentissimam Dignitatem euectos esse diximus, vt Sanctorum Petri, & Pauli limina die, noctuque excubantes tanquam vigilantissimi custodes illa tueantur, & obseruent, Summoque Pontifici in administratione vniuersalis Ecclesiae Consultores assistant, pro ecclesiastica libertate acerrime propugnando, bonorum, ac vitæ discrimina paruisant. Sicut igitur Honorius, ad Theodosius Imperatores Monaxio P.P. rescribentes a dixerunt. *Qui ex deuotissimis domesticorum scholis prepositi laborum nostro iudicio, & Stipendiorum sudoribus promouentur, clarissimi sint inter alios, ita ut ex Consularibus habeantur; nam Senatorio nomine, & immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat.* Ita profecto, & à maiestate quidem rationis arguendo, S. R. E. Cardinales, quorum cogitatio non in domesticis tantum scholis versatur, sed totum terrarum Orbem complectitur, quorum studia, labores, sudores in vinea Domini excolenda potissimum collocantur; quos Pontificis Summi lateris comitatus nedum illustrat, sed illius corporis membra dicuntur, & clarissimos, & consulares, & Senatorio nomine, ac immunitate dignos esse quis neget? Imò sicuti sacrilegij pœnam similem esse sanxerunt Valent. & Valens Imperatores, si ijs honorificentia non deferatur, qui Imperialem purpuram contingere digni sunt existimati, quanto magis hac pœna mulcandi erunt, qui Cardinalibus debitam non deferant honorificentiam; quibus quidem nedum Imperialem purpuram contingere, sed illam induere concessum videmus. Verum, vt Cassiodorus ait, æquitati conuenit, vt vnusquisque pro compensatione meritorum laboris recipiat præmium, & excubiarum suarum competentia priuilegia consequatur. Iure igitur merito S. R. E. Cardinales multis decorati sunt priuilegijs, & ex quibus potiora quædam referre non inutile duximus.

P R I V I L E G I V M P R I M V M.

De Electione Romani Pontificis.

Primum ergo priuilegium est, vt ex Cardinalium sacrosancto Collegio, & ab ipsis tantummodo Cardinalibus Summus Pontifex vniuersalis Ecclesiae Caput, & IESV Christi in Terris Vicarius eligatur, vt Lateranensi Concilio sub Stephano IV. anno salutis 796. à Gratiano e relato sancitum legimus, & à Baronio. f Verum Panuinus g notat, schisma in hoc Pontificatu vicens in causam fuisse, vt penitus exclusis Clero, & Populo ab electione Pontificis, ad solos Cardinales hoc munus deuolutum anno salutis 1179. et in Concilio Lateranensi sancitum, vt electio per duas ex tribus Cardinalium partes facta valida esset. Et hoc adeo verum est, vt etiam si negligentes (quod credendum non est) in opere tanti ponderis existant, non tamen ad alios, quam ad eosdem Cardinales electio Romani Pontificis deuoluatur, Manfredo teste: h in locum enim vniuersalis Ecclesiae in hac actione succedunt, vt pluribus comprobat Iulius Laur. i qui præter alias rationes pro solutione questionis, an Pontifex successorem sibi possit eligere, adductas, non posse affirmat, quia tolleretur ius Cardinalibus, quod ab vniuersali Ecclesia illis concessum fuisse constat: plura ad rem cognosces ex Manfredo: k sed non omitam, quæ scribit Abbas; l si Pontifex à Concilio propter hæresim deponatur, noui Pontificis electio non ad Concilium priuans, sed ad ipsos Cardinales reuertitur; Iacobatius tamen, relatus à Manfredo m dicit hoc esse intelligendum, quando Concilium cum Cardinalibus consentiat, ne scilicet odia, & simultates oriantur; Hieronymus verò Albanus n post multa concludit, non posse Concilium inuitis Cardinalibus eligere Papam, quoniam quoquo modo Sedes vacet, electio ad Cardinales pertinet. Immo nec

a l. i. nic. C. The. de preposit. labor. ib. 6. tit. 25.

b in l. 1. C. de domestic. & pro-rector. lib. 12.

c lib. 7. variar. form. 30.

d Hostiens. c. 2. nu. 3. de clerico. non resident.

e c. 1. c. 3. diff. 79.

f tom. 9. annal. an. 796. in Stephano IV. pag. 216.

g in addit. ad Platin. in vicia Alex. III.

h decis. 296. c. 302.

i in lucubrat. tit. 4. de elect. canon. cap. 3. nu. 36.

k de Cardinal. cap. 23.

l c. ad petitionem, nu. 4. de accusat. m decis. 387. n. tract. de Cardinal. q. 35.

a in c. nullus, il
primo dist. 79.

b L. Neracius
85 ff. de verb. sig-
nif.

c c. 1. de elect.

d in addit. ad

Abb. in c. gratum

in verb. eligere, de

postul. pralat.

e in c. licet de vi

vidua, n. fi. de elec.

f tract. de Card.

par. 1. conclus. 24

g In c. gratum

nu. 9. vers. iste ra-

men solus, de po-

stulat. Pralat.

h de licet de vi

vidua, n. fin. de e-

lect.

i Tract. de Card.

q. 24.

k Decis. 286.

l De elect. canon.

cap. 5. nu. 17.

m In c. per no-

stras, de iure pa-

tron.

n Ad Heb. c. 15.

o c. per aquam,

de consec. dist. 4.

p In reg. Canc.

de infirm. qu. 1.

vers. praterea si-

cut.

q In c. licet de

vicanda, n. fin. de

elect.

r Tract. de Car-

din. q. 25.

s De election. ca-

non. cap. 6. n. 27.

t l. ubi absunt,

nu. 2. ff. de tutor. &

curat. dat. ab his

u Decis. 287. &

1382.

x De Conc. lib. 1

art. 1. n. 229. &

seq. tract. diuers.

com. 13. par. 1.

y Decis. 385.

z c. nec licuit,

dist. 17.

a In c. licet, n.

29 de elect.

b Loco cit. n. 27.

vers. sed secundum

ultima iura.

c Conf. 150. n. 4.

& 5.

d Clam. no Ro-

mari 9. porrò, de

elect.

e De Cardinal.

q. 28. col. 2.

f Decis. 290. &

270.

g De elect. can.

cap. 6. nu. 13.

h In c. nisi cum

pridem, n. 32. de

renunciat.

eligatur in Papam, qui non sit Cardinalis, priusquam promoueat, efficiendus erit Cardinalis, si Archidiacono a credendum est. Verum hic pulchra exoritur dubitatio: diximus enim supra, Collegium Cardinalium non posse creare Cardinalem, à quo igitur iste Candidatus creandus erit? Dicas, favore electionis Romani Pontificis, vt facilius, & rectius procedat, id sacro Collegio permittendum esse; non secus ac si eligatur Pontifex, qui non sit Episcopus, hic enim à Cardinalium Decano Episcopo Hostiensis consecrandus erit, vt diximus supra.

Cum autem ex Marcelli I. C. sententia b tres faciant Collegium, quæsitum est, si duo tantum, aut vnus supersit Cardinalis, quo casu dici non possit Collegium Cardinalium, electio Pontificis à quibus erit celebranda? c Responde, si duo sint Cardinales, ex quibus de iure canonico constituitur Collegium, vnus ex ipsis alterum eligere poterit, Andrea de Falconibus d sic scribente, quæ fuit etiam sententia Abbatis e si verò vnus tantum supersit, hic solus etiam Pontificem eligere poterit, vt Martin. Laudens. f autumat. An autem hic solus Cardinalis poterit se ipsum eligere in Papam? itaut cum Baldasare Costa dicat, Papa sum ego; Abbas Panormitanus g negatiue respondet, ea ratione, quia notaretur ambitione: Verum hanc notam euitabit, si nomine Collegij det alteri potestatem eligendi, hic autem tanquam compromissarius poterit illum Cardinalem eligere in Papam, vt idem Panormitanus h docet. Sed hanc Abbatis sententiam procedere, quando hic solus Cardinalis remansisset in Conclauis, ceteris exeuntibus, vel absentibus, non autem mortuis, dixerunt Hieron. Alban. i Manfred. k & Iul. Laur. l qui addit, electionem de se ipso, vt fecit Ioannes 22. seu 23. non esse repugnantem Iuri Diuino, vel naturali, sed humano, quia vt diximus, notaretur ambitione: sed Innocentij III ad Rothomagensis Archiepiscopum rescriptum m patronum scilicet Ecclesiæ vacantis et si clericum non posse se ipsum ad illam præsentare, hanc electionem de iure Canonum improbatam esse indicat. Imò & iuri Diuino repugnare videtur, si verba Apostolica n perpendamus, dum ait. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: sic & Christus non semetipsum clarificauit, vt Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te &c.* Ponderanda sunt verba, *Christus non semetipsum clarificauit, vt Pontifex fieret &c.* Ergo neque hoc facere debet, qui suas vices in terris gerit; omnis enim Christi actio nostra est instructio o Gomefius videndus. p

Si verò nullus ex Cardinalibus superesset; tunc quidam opinati sunt, ad Romanum Clerum, seu Lateranen. Canonicos deuolutum esse ius eligendi Papam; alij verò congregandum esse Concilium generale dixerunt, vt videre est apud Panormitanum q Verum Cardinalis Albanus, r quem refert Iulius Laur. s distinguendo procedit: aut est facile congregare Concilium, & tunc ad illud spectat electio, aut est difficile, & tunc recurrendum est ad Romanum Clerum. Baldus t autem putauit, hoc casu electionem pertinere ad Patriarchas. Hæc, & alia adnotauit Manfredus u videndus, & ante eum magis fusè hanc quæstionem pertractauit Iacobatius x qui Concilium conuocandum esse scribit, nedum Cardinalibus mortuis, sed etiam quando inter se discordes essent; hoc tamen non procederet, quando maior pars parata esset, tunc enim nec debet, nec potest maior pars suo iure priuari, ex Manfredus y Imò & pars repugnans brachio seculari compelli poterit, vt est Gregorij sententia à Gratiano z relata, priuilegium enim meretur amittere, qui permittit sibi abutitur potestate, Hostiensis a teste, qui hanc rem perbellè tractat, & ideo videndus; quàmuis post eius scripta aliæ sancitæ fuerint leges in electione summi Pontificis seruandæ, quas ipse Hostiensis necessarias putauit b videndus est etiam Card. Zabarella c Quod autem diximus, brachio seculari compellendam esse partem repugnantem, intellige verum in hoc, vt Cardinales ingrediantur Conclauis, & certo loco includantur, de quo exire non valeant, donec cum alijs consentiant, vt à Clemente V. d sancitum habes, pro cuius Sanctionis intelligentia Albanum e & Manfredum f consule; & in vsum deductum fuisse Perusiæ in electione Honorij III. Cælestini IV. & Gregorij X. narrant historici à Iulio Laur. g relati; & de Viterbiensibus hoc idem scribit Hostiensis h Illud autem sciendum est, ex præmissa coactione nullo modo limitari posse potestatem, & facultatem eligendi Papam; sacrum enim Collegium Cardinalium non habet in hoc superiorem, & in ijs, quæ Papæ electionem respiciant, vniuersam repræsentat Ecclesiam, eiusque iure fungitur; nec vlli subesse

subesse debet, quæ ore Diuino cunctis dignoscitur esse prælata: decet namque ipsi Romano Pontifici per fratres suos S. R. E. Cardinales, qui sibi in executione officij Sacerdotalis coadiutores assistunt, libera prouenire consilia a videndus est etiam Manfredus. *b* Caueant igitur Eminentiss. Cardinales, ne tali in loco ad electionem Papæ conueniant, vbi plenam eligendi potestatem non habeant; nam adeo libera debet esse Pontificis electio, vt si constet, metum fuisse Cardinalibus illatum, non possint postea cum electo consentire; neque valent in hac parte Cardinales ipsi dispensare, vt omnis libertatis Ecclesiasticæ violandæ tollatur occasio, quam proprio sanguine Eminentiss. hic Senatus defendere debet, vt post Martin. Laudem. *c* scripserunt Manfred. *d* & Iul. Laur. *e* Obliquè tamen, vel vt alij dicunt indirectè, per subtractionem scilicet visualium, cõpelli posse Cardinales, testatur Hostiensis *f* *ibi ponantur in Conclauis, & eis cibaria subtrahantur, quousque concordauerint; quàmuis dicat, nolle hoc diffinire, sed Constitutionem esse faciendam, quæ in his omnibus prouideat. Hanc verò Constitutionem à Gregorio X. *g* & à Clemente VI. editam fuisse primò, & ab alijs Summis Pontificibus postea declaratam scimus; Clemens enim VI. *h* de cibo, potu, ac numero seruientium, quibus vti possint S. R. E. Cardinales in Conclauis pro electione Summi Pontificis existentes, Constitutionem edidit, quàm Pius Quartus & Gregorius Decimus quintus, & Urbanus Octauus confirmarunt.*

Verùm Clemens VII. Bononiam profecturus, vt Carolum Quintum Imperiali diademate decoraret, si ante reditum ad Urbem ex hac luce migrasset, Conclauis locum pro nouo Pontifice eligendo declarauit in Vrbe, nisi Vrbs tunc Interdicto subiaceret, vel esset apertè rebellis, aut inibi de impressione dubitaretur, super quo maioris partis Cardinalium decisioni standum esse voluit; & tunc in Ciuitate Castellana, seu Vrbeuetana, seu Perusina, dummodo Ecclesiastico Interdicto subiectæ, seu rebelles non essent, noui Pontificis electionem celebrandam esse sanciuit. *k*

Denique quia nonnulli dubitarunt, an electio, quæ per sortem dicitur, Cardinalibus permittatur, ? Et negatiuam partem tueatur Archid. *l* affirmans, in Electionibus ecclesiasticis, quæ ex Spiritus Sancti inspiratione fieri debent, sortibus vti peccatum esse; Felin. *m* tamen, post relatas pro vtraque parte sententias, arbitratur, vbi esset discordia duorum contendentium de Papatu, hanc de vtriusque consensu forte dirimendam esse; quia tunc licet Papatus sit Beneficium, *n* tamen hoc speciale esse vt in ipso Papatu, sicut & aliud speciale habet, vt super eo fiat de iure, & de facto compromissum, quod est species transactionis; transactio autem pari modo prohibita est in Beneficialibus. *o* Sed in electionibus quoque ecclesiasticis tum in veteri, tum in nouo Testamento forti locum fuisse, satis fuse, & eruditè, vt assolet, Tiraquellus *p* docet.

Tandem quia dictum est supra, electionem Romani Pontificis quandoque à Clero, Populoque Romano celebratam fuisse, si quis nosse cupiat, quando, & quomodo ab huiusmodi actione exclusi fuerint & Clerus, & Populus, Panuinum *q* legat.

Nec omittendum erit, quòd ante Clementem IV. Cardinales intra Conclauem non includebantur, sed summo mane singulis diebus, si Romæ erant, Laterani, vel in Basilica Vaticana, aut alibi, vt occasio erat, si verò extra Urbem, in Cathedrali eius Ciuitatis Templo; in qua tunc commorabantur, vnà conueniebant, Ciacconio *r* teste. Facta autem Pontificis electione, quomodo antiquitus, anno scilicet 1191. ad eius consecrationem procederetur, Baronius *s* docet.

a c. fundamenta, vers. reculli, de elect. in 6.
b decis. 309. & 312.

c de Card. par. 2. 9. 92.
d decis. 264.
e de elect. canon. cap. 6. n. 42.
f in c. licet, nu. 26. de elect.
g c. ubi periculum, §. in Conclauis, de elect. in 6.
h Const. 5. Bull. lar. nou. tom. 1. pag. 216.
i Const. 63. §. 22 Bullar. nou. tom. 2. pag. 93.

k Const. 26 §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 595.
l c. fors, num. 1. vers. quarto si in electionibus 26. §. 2.
m in c. capitulum, n. fin. vers. sed in contrarium, de rescript.
n c. 1. de maledict.
o c. super eo, de transact.
p de iure primog. 17. §. in 1. opin. n. 8. vsque ad nu. 27.
q in annot. ad Platin. in vita Innoc. II.
r in vita Greg. X. in princ.
s in annal. rom. 12. anno 1191. pag. 825. in fin.

PRIVILEGIUM II.

Pontifex Cardinalium Consilio uti debet.

Secundum privilegium erit, ut Summus Pontifex in administratione vniuersalis Ecclesie consilio Cardinalium utatur; quod in Tridentina Synodo a sancitum legimus. Sunt enim Cardinales in quasi possessione, ut Papa non explicet ardua sine ipsorum consilio, Panormitano, *b* & alijs hoc affirmantibus; sed magis fuisse Card. Paleottus, *c* qui hanc conclusionem in octo articulos diuidit. In primo articulo prope finem agit, in quo differat consensus à consilio Cardinalium, & in leuioribus neque consilium, neque consensum, in grauioribus consilium, in longè grauioribus etiam consensum adiiciendum esse ait. In secundo articulo quærit, an Papa utens potestate ordinaria consensum, aut consilium Cardinalium in arduis adhibere teneatur? & in affirmatiuam partem magis inclinatur. In tertio articulo, quid si plenitudine potestatis utatur Pontifex, an Cardinalium consensum exigere teneatur? & negatiuè respondet. In quarto articulo, an Papa prædicta potestatis plenitudine utens, consilium Cardinalium requirere teneatur? & valdè rationi, necessitati, ac publico bono consentaneum putat. In quinto articulo, utrum à Iure Diuino deducatur, Pontificem teneri ad petenda consilia? & per multas allatas rationes pro parte affirmatiua, *d* tandem nihil decidit, sed auctoritate S.R.E. decidendum relinquit. In sexto articulo quærit, si Iure Diuino non tenetur, an iure naturali, & gentium demonstrari possit, ad idem obstrictum esse? & duplicem afferens obligationem, coactiuam scilicet, quæ extrinseca est, & directiuam, quæ respicit intrinsecam potestatem, de qua se tunc verba facere affirmat, & quæ à Lege Diuina, derivatur; quando Papa Pontificiam accepit Dignitatem, tacitè se his conditionibus deuinxisse videtur, vnde obligatio hæc intrinseca non ab alijs, quàm à semet ipso proficiscitur, qui sponte sua munus illud cum omnibus illi annexis acceptauit; & ideo non propriè coactio, sed voluntaria muneris susceptio nominanda est. In septimo articulo, ex suppositione, Papam obligatum esse in arduis consilium adhibere Cardinalium, si non requirat, numquid actus ab eo gestus reddatur nullus? & cum in Auditorio Principis, quando potestatis plenitudine utitur, nullitati locus non sit, absque vlla hæsitacione negatiuam tenet, & ad contraria respondet: vide, tamen Barbat. *e* In octauo tandem articulo, Papa requirendo consilium, quod ei bonum, & salutare proponitur, an illud sequi teneatur? & cum finis petendi consilij sit, non illud cæco quodam impetu sequi, sed ut ex consilijs traditis Princeps ipse discernat, & diiudicet, quid Reipublicæ vtilius esse arbitretur, non teneri determinat. Hæc Paleottus: videndi sunt etiam Iacobatius, *f* & August. Bero. *g*

Ex quibus, & alijs, quæ adduci possent, satis apertè colligitur, necessariam esse DD. Cardinalium assistentiam Summo Pontifici exhibendam, ut illi consilio, & consensu præsto sint. Atque hinc factum esse puto, ut in Concilio Lateranensi, *b* Leone X. sedente, & comprobante, sancitum fuerit, ut omnes Cardinales in Romana Curia resideant, & qui erant absentes, si in Italia, intra sex menses, si extra Italiam, infra annum à die publicationis illius Sanctionis reuerti tenerentur; alioquin fructus Beneficiorum, & omnium Officiorum suorum Emolumenta amitterent, omnibusquè privilegijs generalitèr, & specialitèr Cardinalibus concessis, quamdiu abessent, omnino carerent &c. Et hanc Sanctionem à Bonifacio VIII. antea editam, *i* & demum à Paulo III. confirmatam die 18. Februarij 1547. affirmat Verallus, *k* qui præfati Decreti Pauli III. meminit. Posita tamen conclusio declaratur, nisi de Summi Pontificis licentia pro Ecclesie necessitatibus absint, vel in Ecclesijs, quibus præpositi sint, resideant, ut in eadem Lateranensi Synodo loco citato; & in Romana Rota decisum fuisse testantur Verallus, *l* & Puteus. *m* Sed quomodo probandum erit, concessam fuisse licentiam Cardinali recedendi ab Vrbe? Idem Verallus, *n* per vnum testem integrum, siue per duos de publica voce, & fama probari posse affirmat.

Denique adeo verum affirmant, Cardinales gaudere hoc privilegio, ut Papa eorum consilio in arduis utatur, quòd si inueniantur donationes factæ à Papa sine sub-

a sess. 25. de re-
format. cap. 1.
circ. fin.

b in c. 2. nu. 3.
vers. & vide, de
cler. non resid.
c de sacr. Con-
sist. consult. par.
1. q. 3. per tot.

d Barbat. conf.
1. nu. 12. vers.
& dicit Papam
teneri, lib. 1.

e conf. 1. nu. 8.
& seq. lib. 1.

f de Concil. lib.
7. artic. 5. nu. 85
& seqq. tract.
diuers. tom. 13.
par. 1.

g in rub. de Con-
stit. nu. 43. &
plurib. seqq.

h session. 9. sic. de
Cardinalib. vers.
& cum Cardi-
nalis Officium.
i c. fin. de rescri-
pt. in 6.

k decis. 86. ali-
às 5. in verb. in-
dultu. nu. 1. par. 2
l d. decis. 5. nu. 2
m d. decis. 103.
nu. 3. lib. 3. in
nou.
n d. decis. 5. nu.
3. & 4.

subscriptione DD. Cardinalium, litera Apostolica, vel scriptura has donationes con-
 tituentes non careant falsitatis suspicione, vt ex Aegidio Bellamera & testatur An-
 ton. Scappius, *b* & hoc esse de vsu, stylo, & consuetudine affirmat. Plura si cupis
 hac de re cognoscere, quæ D. Philip. Prob. pro vtraque parte adducit, videnda sunt,
 nobis autem sat etit illa indicasse, *c*

a In c. item si
 seruus, 12. q. 2. n.
 15.

b Tract. de iure
 non script. lib. 1.
 cap. 37. nu. 3.

c In repet. c. su-
 per eo, de heret. in
 6. impressa post
 10. Monach.

PRIVILEGIUM III.

Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij subrogati sunt.

Tertium priuilegium erit, vt Patres conscripti dicantur Cardinales, itaut in lo-
 cum Senatorum Romani Imperij fuerint subrogati ex Constantini Magni Im-
 peratoris declaratione *d* in hæc verba. *Visis autem Reuerendissimis Clericis in di-
 uersis ordinibus eidem sacrosancta Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud culmen sin-
 gularitate, potentia, & præcellentia habere sancimus, cuius amplissimus noster Se-
 natus videtur gloria adornari, idest Patritios, atque Consules effici, nec non & ca-
 teris Dignitatibus Imperialibus eos promulgamus decorari: & sicut Imperialis
 militia ornatur, ita & Clerum S. R. E. ornari decernimus &c.* Hæc autem Impe-
 ratoris verba ad Cardinales potissimum directa esse Doctores nostri communi voto
 declarant, & obseruant, Cardinales posse ius constituere, vt videre est apud Panor-
 mitanum *e* Romanum *f* & alia multa congerit Capycius *g* affirmans, Cardinales
 æquiparatos esse Senatui Romano. Quam verò Senatus potestatem haberet, Po-
 lybius *h* docet in hæc verba. *Senatus primum gratij potestatem habet, etenim in
 ipsius arbitrio sunt & redditus, & sumptus: neque enim Quæstoribus ne ad parti-
 culares quidem vsus integrum est aliquid expendere sine ipsorum decreto nisi in Con-
 sules tantum; vniuersalis verò, ac maximus quisque sumptus, quales plerumque
 Quæstores in sarta tecta ad publicum pertinentia singulis quinquennijs facere solent,
 in Senatus est potestate, & per hunc indultum est, quicquid conceditur Censoribus.
 Consimiliter, & quacumque flagitia per Italiam commissa publicam animaduersionem
 requirunt, vtputa proditiõnis, coniurationis, veneficij, cædis dolo perpetrata,
 horum puniendorum cura Senatui concernit. Præterea si quis priuatus, vel Ciui-
 tas quæpiam ex Italicis vel conciliatione aliqua, vel astinatione, vel auxilio, aut
 custodia opus habet, horum omnium procuracionem Senatus habet. Denique si Le-
 gatio quædam aliquò mittenda sit extra Italiam, quæ vel conciliet quosdam, vel ad-
 hortetur, siue omninò imperet aliquid, aut accipiat, vel bellum denunciet, de his
 prouidet Senatus. Consimiliter cum Legati Romam veniunt, quomodo tractandi
 sint quilibet, quidquæ respondendum, cuncta hæc perficiuntur per Senatum. Hæc
 Polybius, quæ si à viro in Aula Romana aliquantulum versato, & de maiestate, offi-
 cioquæ DD. Cardinalium etiam mediocriter instructo, perpendantur, si non omnia,
 maiorem tamen partem in hoc sacrosancto Purpuratorum Patrum Senatu cognoscet:
 siquidem ærarium sub potestate sacri Collegij esse Sixti V. Sanctio *i* demonstrat. Fla-
 gitiorum in Ecclesiastica Ditione commissorum sacra Consulta, quæ ex Cardinali-
 bus constituitur, animaduersionem habet, vt infra videbimus. Ciuitatum, priua-
 torumquæ custodiam habent, ac eis auxilium præbent Cardinales Congregationi-
 bus Grauaminum tollendorum, & Boni regiminis præpositi, vt suo loco dicetur.
 Si legationes mittendæ, Legatiuè constituendi sint, Summus Pontifex de voto sacri
 Consistorij prouidet, vt in Cæremoniali Romano *k* Si Legati, Oratoresuè Principum,
 Magnatesquæ viri Romam veniant, quomodo tractandi, quid respondendum, sacra
 Rituum Congregatio decernit, prout infra demonstrabitur, itaut quæ Cyneas ex
 Legatione Romana ad Pyrrhum reuersus dixit, Romanum quippe Senatum sibi Re-
 gum multorum Concilium visum fuisse, Plutarcho *l* teste, nulli dubium sit, quin
 hoc idem, & magis verè de sacro Cardinalium Collegio dixisset, cum receptissima
 sit conclusio, Cardinales Regibus æquiparatos esse.*

d, c. Constant.
 dist. 96.

e c. cum te, n. 12
 & seq. de sent. &
 re iud.

f Serm. siue
 cons. ult. n. 18.

g Decis. 114. n. 4
h Lib. 6. pag. apud
 me 608. & seq.

i Cõst. 31. Bull.
 not. tom. 2. pag.
 529. Cõst. 69.
 pag. 599. & cõst.
 80. pag. 627.

k Sess. 8. cap. 18
 lib. 1.

l In vita Pyrrhi
 pag. apud me
 257.

m Lib. 14. cap. 7.

Differre tamen videtur facer hic Cardinalium Senatus ab illo Romano, hic enim
 per plures haberi solebat, nempe Dictatorem, Consules, Prætores, Tribunos plebis,
 Interregem, & Præfectum Vrbs, vt A. Gellius *m* testatur. Ille verò S. R. E. Cardinalium
 Senatus à solo Romano Pontifice haberi potest, itaut Sactiones, Senatuscon-
 sulta, Decreta à Concilijs, Consistorijs, Congregationibus Cardinalium, præter-
 quam

a c. a. significasti
de elect.

b In apuse. de au
dor. Pap. & Con-
cil. cap. 7.

c Lib. 1. sect. 9.
cap. 3. in fin.

d De sacr. Con-
sist. Consult. p. 5.
9. 7. sine 44.

e In 2. lect. rubr.
de Constit. n. 24.

In c. significa-
sti. nu. 3. in 7. no.
de elect.

g L. nemo Prese-
tus. C. de dignit.
l. b. c. 12.

h ego N. de
iureiuran.

i Conclu. 1151.
nu. 40 & 41. de
probat.

K In c. ex ge-
stis. p. 3. de cler.
non residen.

l Trac. de iuram.
calumn. cap. 18.

m. 7. cap. 21. n. 3.

n Lib. 1. obseru.
90.

o De sacr. Con-
sist. consult. p. 1.

p. 5. pag. 47. l. c.

q Idem Paleott.
p. 4. q. 8. pag. 185.

r L. 17. quoties.
C. de dignit. lib. 12.

s De sacr. Con-
sist. Consult. p. 3.

t. 1. pag. 103. l. i-
ra A.

u De Cardinal.
par. 2. n. 54.

v De tacit. &
ambig. lib. 7. tit. 5.

w. 1. 3. & 4.

x In c. quoniam
contra. n. 36. de
probation.

y d. Cöcl. 12312
n. 18. de probat.

z De tacit. &
ambig. lib. 7. tit. 5.

aa. 2.

bb Conf. 106. nu.
19. vol. 2.

cc De presump-
veg. 1. pres. 48.

dd num. 3.

ee Decis. 95. p. 1.

ff Decis. 93. n. 2.

gg & per tot. par. 1.

hh e Decis. 142. n. 1.

ii & 2.

kk d Decis. 254.
nu. 12.

ll e De tacit. &
ambig. lib. 7.

mm tit. 5. n. 2. vers.
secundo ergo.

quam à Summo Pontifice conuocatis, edita, vel promulgata nullius sint roboris, vel momenti, vt ex Paschalis a responso ad Panormitanum Archiepiscopū innotescit, ibi; *Cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesię auctoritatem & facta sint, & robor accēperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patentē excipiatur auctoritas & c.* Quę verba pro plenitudine potestatis Papę supra Concilia, & consequentē vniuersalem Ecclesiā allata esse, Caietanus b affirmat; & in Cereimoniali Romano c post Cardinalium sententiam in Consistorio dictā, Papę iudiciū, & determinationem subsequi; alia multa videnda sunt apud Paleottum d Et Constitutionem factam à Papa cum consilio Cardinalium, & Concilij, dicendam esse Constitutionem Papalem, & non Concilij, siue Cardinalium scripsit Decius e Pleniorem tamen huius rei notitiam habebis, si Panormitanum f legas, vnā cum additionibus D. Anton. Fran. ad eundem Abbatem Panormitanum, in verb. Concilia, vers. circa istam scrupulosam & c. Denique quemadmodum Valer. & Gallien. Imperatores rescripserunt. *g Si quid Senatoria præditi Dignitate fuerit fortē mādandum, Imperiali iudicio reseruandum est;* ita si quid Cardinalibus committendum, Summi Pontificis oraculo fiet.

PRIVILEGIUM IV.

De iuramento Fidelitatis.

Quartum priuilegium; Licet Episcopi, & omnes accipientes Ecclesiasticam Dignitatem à Papa, illi fidelitatis iuramentum præstent, iuxta formam à D. Gregorio b traditam, Cardinales tamen id agere non tenentur, vt multis probat Mascardus i Cuius priuilegij ratio redditur, quia Cardinales sunt partes corporis Papę, imò faciunt vnum corpus cum ipso Papa; & quemadmodum nemo debet fidelitatem à se ipso exigere, ita nec Papa à Cardinalibus, Panormitano k teste: Imò etiam à iuramento calumnię excusari Cardinales voluit Anton. del Re l & hoc propter eminentiam personę concessum esse Andr. Gail. m indicat. Verum Paleottus n Cardinales, cum hac dignitate exornantur, iuramentum præstare ait, expressis verbis honorem, & auctoritatem S. R. E. & D. N. Papę conseruatos, aucturos, & promoturos, & fidele semper consiliū illi daturos o quod ex libro iuramentorum constare affirmat. Sed & iuratoriā cautionem loco fideiussionis in iudicio præstandę à priuatis viris, sufficere in Cardinalibus, indicat Honor. & Theod. Sanctio p videnda. Solemni quoque iuramento ad effundendum sanguinem pro Christi gloria, & Christianę Republicę salute deuinctos esse Cardinales, testatur Paleottus. q

PRIVILEGIUM V.

Quanta sit adhibenda fides Cardinalibus.

Quintum est priuilegium, vt Cardinalis testimonio credatur sine iuramento, ex Mart. Lauden. r ac Mantica s Et hoc procedere, etiamsi dicat in sententia iuisse solemniter processum, nam propter Dignitatis prærogatiuam efficacem ori præsumptionem, imò plenè probare, dixit Felinus, t & post eum Mascardus u Sed hoc procedere de consuetudine Romanę Curię, non autem de rigore iuris, idem Felinus declarat loco citato, quem sequitur Mantica x Procedit etiam conclusio, si Cardinalis asserat, se esse Legatum, & vniū vocis oraculo fuisse sibi à Papa aliquid commissum, nam illi credendum erit; Alex. y Alciat. z Rota Romana apud Verallum a Hoc autem intellige verum, nisi dicat fuisse sibi ea concessa, quę Pontifici reseruata sunt, nam debet hoc probare, ex mente Rotę apud Verallum b & Seraphinum c Limitatur etiam conclusio, quando Cardinalis dictum ad sui exonerationem tendit, eadem Rota Romana apud Seraphinum d Limitatur tertio in casibus, in quibus speciale mandatum requiritur; nam Cardinali asserenti, se habere tale mandatum non creditur, Mantica teste e Quattò limitatur, si Cardinalis inducatur vt testis, & nullum alium habeat contestem; illi enim soli non credi-

tur

tur; Rot. apud Bellameram *a* sed fusius id agit Gabriellus. *b* Literis verò Dominorum Cardinalium, cum sint de sublimioribus Magistratibus, fidem adhibendam esse voluit Rota apud Seraphinum; *c* & alia congerit Mascardus, *d* Fides verò Cardinalis de re solita concedi viuz vocis oraculo Papæ, si cesset in Cardinali exceptio consanguinitatis, vel similis, fidem facit, si iurata sit, & in scriptis redacta; ita Nauarrus, *e* quem sequitur Cherubinus iun. *f* Sed an attestationi Vicecancellarij sit standum? affirmat Rota apud Puteum. *g* Sigillo autem, & relationi Cardinalis Vicecancellarij adhibendam esse aliquando fidem, eadem Rota coram Bellam. *h* dixit: & si concurrat fides simplicis Cardinalis cum fide desumpta ex libro Vicecancellarij, magis huic, quam illi credendum esse dicit Putens. *i* Quam verò fidem astruat sigillum tam publicis, quam priuatis negocijs, & scripturæ impressum, satis luculentè agit Menochius. *k* Sed vnus Cardinalis testimonio, & assertioni an, & quando plenè credendum sit, latè scripsit Farinacius, *l* cuius dicta rescribere superuacaneum duxi.

a decis. 627. in princ. & decis. 628. per tot.
b conclus. 3. per tot. de probatio.
c decis. 1349. nu. 1. & 2.
d conclus. 626. & 627. per tot. de probat.
e cons. 12. nu. 8. de test. lib. 3.
f ad cons. 19. Pij IV. schol. 1.
g decis. 320. nu. 2. & 3. lib. 1.
h decis. 630.
i decis. 320 nu. 1. lib. 1.
k de presump. lib. 2. pr. f. 57. & 58. per tot.
l in tract. de re. lib. 9. cap. 2. per tot.

PRIVILEGIUM VI.

Patria Potestas expirat in Cardinali.

PER assumptionem ad Cardinalatus Dignitatem liberatio à patria potestate contingit, ex Iustin. Imperatoris Sanctione *m* in hæc verba. *Qui enim omnium sunt spirituales Patres, quomodo sub aliorum potestate consistant? Quæ verba licet in Episcopis loquantur, multò tamen fortius procedunt in Cardinalibus, ex ijs, quæ dicit Eugenius IV. n* dum ait. *Quis non videt, Cardinalatus Dignitatem Archiepiscopali esse maiorem? quia cum illa priuata vnus Patria præsit utilitati, ista publica totius populi Christiani; illa vnã duntaxat regit Ecclesiam, ista cum Sede Apostolica vniuersas; & cum à nemine, nisi solo Papa iudicentur Cardinales. ipsi & Patriarchas, & Archiepiscopos, & reliquos Ecclesie gradus cum Summo Pontifice iudicant. Et paulò superiùs. Hoc enim rationi consentaneum est, vt dignius minus dignum ad se trahat, & res à potentiori, & nobiliori denominetur, quod in ipsis Cardinalibus euidenter seruatur, qui licet certarum Ecclesiarum, dum ad Cardinalatum assumuntur, Episcopi sint, nihilominus eos non Episcopos, sed Presbyteros Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinales Sedes Apostolica appellat. Quinimò si eis suas priores Ecclesias in titulum dimittat, non amplius sub nomine Ecclesiarum, sed tituli Cardinalatus scribit, quasi ad maiorem dignitatem, & iurisdictionem assumpserit, alioqui non ascendisse, sed descendisse, non honorari, sed debonorari viderentur. Hactenus Eugenius Quartus. Quas tamen rationes temporibus retroactis, & ante Bonifacium Octauum locum non habuisse testatur Gomefius, o dum ait, multos prætermisissos fuisse Cardinalari, quia Episcopi erant, ne sic Dignitate minuerentur; idem scribit Petrus Gregorius Tholosanus. *p* Sed alijs quoque rationibus comprobatur, & confirmatur hoc priuilegium Manfredus, *q* dum Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium priuilegia recenset: neque enim (vt ipse inquit) decet eum, qui filius almæ Matris Ecclesie effectus est, frater, adiutor, & consiliarius Christi vices in terris gerentis, patriæ adhuc potestati subiacere &c.*

m in Aus. Constit. qui de vngnis. 9. illud quoque, vers. palam verò.
n Cons. 15. § 14 Bullar. not. to. 1.

o in proem. Reg. Cancellar. q. 1. sub tit. Episcopos. dignis. diminutio.
p in synag. iur. vnus. lib. 15. cap. 4. nu. 4.
q de Cardinal. cap. 8. vers. octauum est.

PRIVILEGIUM VII.

Cardinalatus Dignitas iam collata an reuocari possit.

Qui Cardinalatus Dignitate decoratus fuerit, licet eo absente, & ignorante, euenerit, eius creatio reuocari, neque ab ipso Pontifice poterit, si Iasoni a credendum est, cui assentiri videtur Menochius: *b* sed Baldus e contrarium scripsit. Conclusionem probare nititur Iason multis rationibus; potissima tamen videtur, quia Cardinalatus est de Iure Diuino, quæ autem sunt Iuris Diuini, absque grauiissima, & vrgentissima causa alterari, & immutari non possunt: sequitur Manfredus. *d* Et ad Cardinalem deponendum Synodum esse congregandam, nec aliter à solo Papa deponi posse scripsit Hostiensis, *e* subdens; *in Cardinalibus tanquam maximis, qui & precipua prerogatiua latantur, satis æquum est, sicut laboris participes sunt, aliquid sentiant priuilegij singularis, inde est, quod Papa non consuevit excommunicare, nec etiam potest secundum quosdam aliquem de Cardinalibus, velei aliquod præceptum facere sine aliorum suorum fratrum consilio, & consensu.* Hæc Hostiensis, quem refert, & alios addit Manfredus. *f* Sed hanc Concilij conuocationem necessariam non esse, & solum Pontificem, consultis alijs Cardinalibus, posse deponere Cardinalem, exemplis comprobatur: Bonifacius enim VIII. Iacobum, & Petrum Card. deposuit; *g* Iulius II. Card. qui contra eum Conciliabulo Pisano interfaerunt; Leo X. Card. Petrucciū; Pius IV. Card. Caraffam, & Odettum à Castillione, re in Consistorijs cum fratribus Cardinalibus communicata, deposuerunt, vt obseruat Parisius. *b* Et quia diximus supra, Cardinales representare Senatum Romanum, quo inconsulto Senatores puniri non poterant, pari ratione Cardinales non à solo Pontifice, sed à Cœtu, & de voto aliorum Cardinalium deponendi erunt: ita Decianus, *i* alias quidem multas ad hoc probandum adducens rationes; & Afflictus, *k* si Papa (inquit) procederet ad depositionem Cardinalis, quia citatus, vt veniret ad residendum in Curia, & non venit, Successor in Papatu debet reuocare talem priuationem. Sed quæ forma seruanda sit, & quid agere soleat Pontifex in depositione Cardinalis, ex Pij IV. *l* Constitutione colligi potest. Hic, commissa causa contra Odettum à Castillione in hæresim Vgonoctorum prolapsum S. R. E. Cardinalibus hæreticæ prauitatis Inquisitoribus in Romana Curia existentibus, & facta de crimine, ex quo in iudicium vocabatur Odettus, diligenti inquisitione, eoquæ culpabili reperto, Summoquæ Pontifici in Consistorio secreto relatione facta, idem Pontifex præmissa cum alijs venerabilibus fratribus Cardinalibus matura deliberatione, ex vnanimi eorundem voto consilio, & assensu, omnium Officiorum, ac Dignitatum etiam Cardinalatus sententiam denique protulit priuationis, & depositionis.

Ad auctoritatem verò Leonis III. *m* Hostiensis, & aliorum dicentium in depositione Cardinalium conuocandum esse Concilium, quia, vt ibi legitur, Anastasius Presbyter Cardinalis B. Marcelli ab omnibus canonicè in Synodo est depositus, eò quod Parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deseruit &c. Respondet, & explicat ibi Glossator, *n* idest, approbantibus omnibus suam depositionem, quoniam solus Papa ipsum deposuit. Videndus est etiam Abbas, *o* qui ait, quod Papa velut totius Ecclesiæ caput ex dispositione Diuina, & amplissima potestate, quam à Christo recepit, potest etiam solus sine Concilio deponere ex causa Imperatorem, licet de honestate requisierit Concilium Innocentius IV. in depositione Friderici Imperatoris; *p* Zaccharias tamen Pontifex Francorum Regem Childericum solus deponi mandauit, & Pipinum inungi, atque in solium exaltari iussit; Belarmin. *q* & alijs hoc attestantibus: ex quibus concludit Abbas, putare se, solum Pontificem posse ex causa deponere Cardinalem, ita ut non sit necesse conuocare Concilium, & si conuocetur, non esse necessariam ipsius Concilij depositionem, sed solum Papam sufficere; & hoc idem sentire Innocent. *r* affirmat, aliaquæ addit viden.

Illud autem sciendum puto, quod si in quocumque criminis reo condemnando pro-

a conf. 145. lib. 3.
b de arbitrar. lib.
2. censur. 2. cas.
185. nu. 48.
c conf. 328. nu. 9
vol. 1.

d decis. 223.
e in c. 2. nu. 1. de
cler. non resid.

f decis. 219. &
343.

g c. vnic. de
schismat. in 6.

h de resignat. lib.
7. q. 11. nu. 15.
& seq.

i tract. crim. 10.
1. lib. 4. c. 15. nu. 4
k decis. 289. nu.
14.

l Const. 66. Bull.
non. tom. 2. pag.
95.

m relatum in c.
2. de cler. non re.
sid.

n in verb. ab
omnibus.
o in q. 1. nu. 126
vers. quiniom.

p c. ad Apostoli-
ca. de re iud. in 6.
q de potestate
Papa in tempo-
ralib. cap. 4.

r d. c. 2. de cler.
non resid.

PRIVILEGIUM VIII.

Excommunicatio non impedit Cardinales in electione Papæ.

EXcommunicati, & ecclesiasticis Censuris innodati à quocumque actu legitimo excluduntur; Rota Romana apud Ludouisium, *a* Sed huiusmodi exceptio in Cardinalibus non militat, ubi Romani Pontificis electio celebranda erit; tunc enim Cardinalis quamuis excommunicatus, & Censura ecclesiastica deinceps ab electione Pontificis non excluditur; ita à Pio IV. *b* sancitum habes, & scribit Manfredus, *c* qui etiam addit, *d* quamuis electio Papæ fiat in Ciuitate interdicta, nihilominus valet. Puto tamen hoc priuilegium non esse concessum Cardinalibus ratione Dignitatis, sed ne Pontificis electio protrahatur, schismatis quoque, & dissensionum causæ tollantur; quod ex Iectura prædictæ Pij IV. Sanctionis colligitur; & aperte loquutus est Clemens V. *e* in hæc verba. *G*eterum ut circa electionem prædictam eò magis vitentur dissensiones, & schismata, quò minor eligentibus aderit dissidendi facultas, decernimus, ut nullus Cardinalium cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti pretextu à dicta valeat electione repelli &c. videndus est Zabarell. *f* Alia fortè ratio afferri posset, quia licet excommunicatio generaliter fulminetur contra omnes, Cardinales tamen veluti speciali nota digni, non sunt comprehensi, vt ab Innocentio IV. *g* in Concilio Lugdunensi sancitum habes, & scripsit Felinus. *h*

a decis. 64. nu. 3.
& illi addes nu. 13.

b Constit. 63. §. 9.
& ne dissensiones Bullar. nou. tom. 2. pag. 93.

c decis. 302.

d decis. 277.

e Clem. 2. §. ca. 2. de elect.

f Conf. 114. nu. 14. vers. ad quod respondeo.
g in c. quia periculum, de sent. excom. in 6.
h in c. cum iure, nu. 6. vers. & pro hoc, de off. legat.

PRIVILEGIUM IX.

Cardinales sunt digniores Episcopis in administratione.

Quamuis Episcopalis Dignitas magna sit, & tantum possint Episcopi, quantum Papa quoad ea, quæ sunt de efficacia Consecrationis, vel Ordinis, vt notat Glossator; *i* nihilominus tamen quia Cardinales ratione administrationis, quia vniuersalis Ecclesiæ vnà cum D. Papa curam gerunt, à Promotis in Episcopos visitandi sunt, ita in Concilio Lateranensi sub Leone X. *k* sancitum habes. Immo iuramentum fidelitatis, quod præstant Episcopi iuxta formam traditam à Gregorio I. *l* comprehendit etiam Cardinales, quia ipsi, & Papa Romanam constituunt Ecclesiam, vt testatur Abbas, *m* ponderando illa verba, *Ego N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero S. Petro, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ &c.* Sed nunquid Episcopus iureiurando teneatur tangere sacra? vide, quæ scripsit Glossa. *n* Et ad materiam redeundo, Cardinales scilicet esse digniores Episcopis, ex ordine scripturæ comprobatur; & hoc est argumentum in iure receptum: *o* in Prouinciali enim, qui est approbatus à Sede Apostolica, Zabarell. teste, *p* primò nominantur omnes Cardinales, quam alij Prælati. Et D. Augustinus ad D. Hieronymum scribens, cuius verba refert Gratianus, *q* sic ait. *Quamquam secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit, Episcopatus maior Presbytero sit, tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est;* cuius dicti rationem assignans Zabarell. loco citato ait, quia scilicet D. Hieron. erat Presbyter Cardinalis, & ideo maior Augustino Episcopo.

i in Extrauag. vnic. in verb. Episcoporum, ne Sede vacan.

k Constit. 7 eiusdem Pontif. confirm. d. Concilij §. 9. promotor, Bullar. nou. tom. 1. pag. 479.

l in c. ego N. de iurciur.

m d. c. ego N. n. 1
n in c. 4. in verb. corporali, de elect. in 6.

o l. 1. §. 2. ff. de albo scriben.

p in Clem. ne Romani, §. irritum, nu. 4. de elect.

q c. quanquam, 2. q. 7.

r in castrol. glor. Mund. par. 1. cõf. 10. vers. tertius est.

s in L. 1. nu. 2. C. de sent. pass.

PRIVILEGIUM X.

De honore Cardinalibus exhibendo.

Asfurgere venienti, & salutanti honoris speciem esse scribit Cassaneus; *r* & ideo Imperator salutatus à Cardinali in totum assurgit, cum tamen si ab alijs etiam Illustribus saluretur, parùm surgat; quod priuilegium ab Angelo Perusino *s* obseruatum

feruatum leges, qui testatur Carolum IV. Imperatorem à quodam Cardinali visita-
tum in totum assurrexisse, summopere d. Cardinalem honorans; licet ipse Angelus
dicat, Imperatorem in hoc nimis curialiter se gessisse. Verum pro validitate priui-
legij notanda sunt, quæ Innocentius III. a Imperatori Constantinopolitano scripsit
in hæc verba, *Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non faceret,*
aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem, & honora-
bile membrum Ecclesie, iuxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere,
cum alijs Reges, & Principes Archiepiscopis, & Episcopis suis (sicuti debent) reue-
renter assurgant &c. Vide etiam Manfredum. *b.* Apud Reges verò tanto Cardina-
latus Dignitas in honore habita est, vt omiſſis aliorum exemplis, Antoniotus Pal-
lancinus Cardinalis, & Iulij II. Pontifici de latere Legatus ad Ferdinandum Hispa-
niæ, & Ludouicum Gallie Reges Saonam missus, in celebri illo Conuentu Legatus
Apostolicus sacra micans Purpura medius inter Reges sedit, Vberto Foglietta teste.
c. Nec posse Cardinales renunciare honori sibi debito, itaut eius nomen in literis
non exprimat, affirmat Gomeſius. *d.*

*a in c. solita, de
maior. & obed.
§. hæc autem.*

b decif. 366.

*c in elogijs cla-
rorum virorum
liguris, ubi de An-
toniotto agit.*

*d in reg. Cancell.
de imp. benef. per
obsam. Car. q.
27.*

*e de Cardinal.
par. 1. conclus. 32
f decif. 86.*

*g decif. 87.
b d. tract. lib. 2.
q. 20.*

*i quest. 21.
K in c. licet, de
elect. & in c. in
nomine Domini,
dist. 23.*

*l decif. 88:
m de Concil. lib.
1. artic. 12. §. si-
militer, pag apud
me 38. sub lit. B.*

*vers & similiter
potest conferre.
n c. 1. nu. 14. de
supplen. neglig.
Pra lat.*

*o ad reg. 31. Cæ-
cellar. pag. apud
me 197.*

*p decif. 16. & de-
cif. 37. nu. 2. de
præben. in antiq.
q decif. 94. nu. 2.
par. 1.*

*r decif. 94 nu. 1.
par. 1.
s reg. 44.*

*t decif. 28. seu 1
in verb. regula de
extendendis, nu.
2. par. 3.*

*u decif. 65. par 1
& decif. 89 seu
27. indultum Re-
uerendissimorum
par. 2.*

*x decif. 82 seu 1
indultum Card.
per tot par. 2.*

*y decif. 12. de
præben.*

*z decif. 93. lib. 3
a sub reg. 8. Cæ-
cel. glof. 24. n. 72.*

mon.

PRIVILEGIUM XI.

De delatione insignium Episcopaliū, & collatione Ordinum.

Cardinales etiam non Episcopi facultatem habent Episcopalia deferendi inſi-
gnia, minoresquæ conferendi Ordines, si Laudenſis e vera scribit, & asse-
clam habet Manfredum, *f* qui ampliat priuilegium ad collationem quoque sacro-
rum Ordinum, *g* & hoc etiam voluisse Laudenſem *b* affirmat; sed in meo Codice
de minoribus tantum Ordinibus loquitur Laudenſis, subdens, *i* Cardinalem non
Episcopum posse solemniter benedicere, & hanc esse sententiam Canonistarum *k*
ait: hoc etiam scripsit Manfredus, *l* reddens rationem, quia Presbyter Cardina-
lis, vel Diaconus, etiam si nullum Sacerdotij Ordinem receperit, tamen solemniter
benedicit. Et quoad collationem Ordinum intelligendam esse de minoribus, non
autem sacris, nedum Laudenſis scribit, sed etiam Iacobatus, *m* & Ioann. Andreas. *n*

PRIVILEGIUM XII.

De collatione Beneficiorum.

Deneficia vacantia per obitum familiarium Eminentiss. Cardinalium ad ipsos Car-
dinales vinentes, quorum familiares fuerunt, collatio pertinet: hoc priuile-
gium a Gregorio XI. Cardinalibus concessum affirmat Gomeſius, *o* & ab alijs Suc-
cessoribus confirmatum. Neque hoc ratione caret, quia Cardinales onera, & ex-
pensas in familiaribus sustentandis, alendisquæ sustinent, vt obseruat Rota apud
Cassadorem. *p* Neque in huiusmodi Beneficiorum resignatione soluitur an-
nata, nec literæ expediuntur, eadem Rota referente Verallo. *q* Tenentur tamen
Cardinales resignare Beneficia suorum familiarium eis commendata, quia nisi de-
rogatum sit Concilio Lateranensi, currunt etiam Cardinalibus sex menses à die
commendæ, ex eodem Verallo. *r* Prædictis verò resignationibus consensum præ-
stant Cardinales per cedulaſ, quia regula Cancellariæ, *s* de extendendis consensu-
bus, locum non habet in Cardinalibus, ex eodem Verallo, *t* qui rationem assignat,
nam hæc regula facta est ad tollendas fraudes, fraus autem non præsumitur in Card.

Præterea Cardinales habentes indultum tenentur seruare omnia, quæ seruant ordi-
narij; vnde sicut in Beneficijs patrimonialibus tenentur Ordinarij illa conferre fi-
lijs patrimonialibus, ita etiam ad hoc tenentur Cardinales, Verallo teste *u* Indul-
tum verò Cardinalis obstare nouæ prouisioni Papæ, quando in ipso Indulto adsit
decretum irritans omnes prouisiones etiam Papales, Verallus *x* & vide Moheda-
num. *y* Derogatio autem Indulti Cardinalis intelligitur, quando Indultum esset
extraordinarium, vt dixit Rota apud Puteum. *z* Sex verò limitationes ad Indul-
ta DD. Cardinalium recenset Gonzal. *a* & alia quoque videnda dicit apud Ger-

A

A

B

B

C

C

D

D

E

E

a tract. de indulg.
s. praterquam, &
seg.

b Decis. 1993. lib.

3.

c Const. 37. Bullar.
nou. tom. 2. pag. 224.

d Const. 14. pag. 712.

e Const. 38. alias 37. tom. 3. pag. 246.

f Decis. 1072. nu. 1. & 2.

g Decis. 631. n. 3.

h Dec. 347. alias 2. de priuileg.

i Decis. 2. 5. 7. & 10. eod. tit. de priuileg.

k In tract. de indultis. Apostolic.

l c. ex parte, 13. de cler. non resid. m c. non decet dist. 12.

n c. bonae, de potest. Pralat.

o c. fundamenta de elect. in 6.

p c. felicitis, de poen q de Cardinal. p. 1. conclus. 5.

r Decis. 122.

s in c. de multa, n. 19. de proben.

t in c. nonnulli, sub nu. 15. consid. 2. de rescript.

u in c. cum iam dudum, nu. fin. de prebend.

x in c. dudum il 2. nu. 26. de elect.

y in verb. quod dispensatus; littera d.

z d. c. dudum il 2. nu. 45. de elect.

a c. cum secundum Apostolum 3. de prebend.

b De gratijs expect. in 4. form. n. 11.

c Constit. 7. confirmatoria d. Co. cilij 8. 12. Bullar. nou. tom. 1. pag. 475.

d De distribut. quotid. par. 6. q. 9. per tot.

mon. a Sed qui nunquam in Curia fuerunt, non gaudere Indulto Cardinalibus concedi solito dixit Rota Romana diuersorum. b De moderatione autem Indultorum DD. Cardinalium habes nonnullas Summorum Pontificum Constitutiones, nempe Pij V. c Gregorij XIV. d Pauli V. e

Cum autem dictum sit, requirendum esse consensum DD. Cardinalium in resignandis Beneficijs suorum familiarium, quaeritur, an sit requirendus ab eo, cuius defunctus erat familiaris tempore obitus, siue illius, cuius familiaris erat tempore quo Beneficium obtinuerat? Et requirendum esse ab eo, in cuius familiaritate decessit, si prior Cardinalis obierat, qua morte non obstante, reservationem regulae 3. Cancellariae ad fauorem Papae locum non habere, sed intrare familiaritatem secundi Cardinalis, dixit Rota apud Seraphinum f reservatio enim praedictae regulae 3. intelligitur ad effectum, vt Ordinarij providere, & expectantes capere non possint, non autem ad effectum liberae collationis, quandiu adfit interesse alicuius Cardinalis; quia in hoc declaratur regula 30. vt requiratur consensus Cardinalis; & ita nomine discrepante conclusum fuisse affirmat. Nec possunt Cardinales renunciare honori sibi debito, vt in literis eorum nomen non exprimatur, nec eorum consensus in collatione Beneficiorum vacantium per obitum suorum familiarium requiratur, vt tenuit Rota apud Bellamer. g

Alternatiue vero priuilegium Cardinalibus concessum intelligitur illis vti volentibus, vt in eadem Rota apud Achillem de Grassis b vbi etiam videre poteris multa ad interpretationem Indultorum DD. Cardinalium facientia; si tamen de Indultorum materia plura quis cupiat, Anastasium Germonium k consulat, qui Indultum a Sixto V. Card. de Ruere concessum tanquam omnium Indultorum exemplar commentarijs exornauit.

PRIVILEGIUM XIII.

De receptione fructuum Beneficiorum absentia non obstante.

Cardinales etiam non residentes in Beneficijs sibi collatis fructus de iure absque alio priuilegio percipiunt; quia ius commune pro residentibus habet in Ecclesiae seruitio existentes, vt est Honorij III. responsum Praeposito de Valerijs. l Cardinales autem cum Romanae Ecclesiae, quae mater est omnium, & magistra, m & omnium Ecclesiarum sollicitudinem gerit, n assistant, & ponderis partem dicit, & aetate assumant, o veluti collaterales, & partes corporis Papae, p satis est aequum & rationi congruit, vt hoc gaudeant priuilegio, Laudensi q teste, quem sequitur Manfredus r

Nec prohibentur Cardinales plura Beneficia retinere, & ad pluralitatem etiam Beneficiorum incompatibilium dispensari, dixit Abbas, s & post eum Felinus t asserentes, hanc fuisse doctrinam D. Innocent u Verum Abbas x sequutus Hostiensis ait, dispensatus etiam auctoritate Pontificis circa pluralitatem Beneficiorum sine causa licet sit tutus quoad Ecclesiam militantem, non tamen quoad triumphantem, & sic non valet dispensatio quoad Deum: haec Panormitanus; aliaque addit Anto. Fran. ibi y Hostiensis z vero ad Praelatorum nepotes sic ait: *caueant ergo sibi nepotes Praelatorum, & videant, quae rotantur hic &c* Quamuis dispensatio concessa Cardinalibus ad pluralitatem Beneficiorum non possit dici sine causa, cum per eos conseruanda, & augenda sit maiestas militantis Ecclesiae; hoc autem sine honesto, decentique famulatu, pro cuius sustentatione sumptus non vtique leues sunt, perfici nequit, vt diximus in praecedenti priuilegio: & vulgata satis est regula, qui Altari seruit, de Altari viuere debet; a & conferunt, quae scribit Staphileus b Verum non esse cum Cardinalibus dispensandum ad Beneficia requirentia residentiam in loco, qui Dignitati Cardinalitiae non conueniat, habetur ex Constitutione Sixti V. supra indicata. Sicut etiam conferenda non sunt Cardinalibus Beneficia valorem ducatorum ducentorum Camerae non excedentia, ex Lateranensi Concilio sub Leone X c

Absens vero a residentia Beneficij propter assistentiam Cardinali exhibitam, illique inseruiens, an fructus Praebendae, & quotidianas distributiones percipere possit videndus est Moneta, d qui distinctionem affert si Cardinalis sit Legatus, nec ne; si sit Legatus, fructus Praebendae, non autem distributiones quotidianas habebit, si vero non sit Cardinalis Legatus, nec fructus Praebendae, nec quotidianas distributiones percipiet.

PRIVI-

P R I V I L E G I U M X I V .

De iurisdictione Cardinalium in Ecclesijs Titularibus.

Iurisdictionem Episcopalem habere Cardinales in Ecclesijs, ad quas intitulati sunt, fanciuit Honorius III. G. Presbytero Cardinali, & Capitulo S. Laurentij in Damaso scribens. *a* Sed Baldus in Commentarijs ad hanc Sanctionem declarat, Cardinales habere quidem iurisdictionem Episcopalem, ea tamen quæ sunt Ordinibus Episcopalis non habere, nisi sint Episcopi; cuius sententiæ sectatores habet Felinum *b* Imolam, *c* & Parisium. *d* Et ideo habent etiam Cardinales sub se pleno iure Capellas, earumque institutionem, & destitutionem, Ecclesiasque tales visitandi ad instar Episcoporum, ex Felino loco indicato.

B Insuper habere correctionem, & potestatem fulminandi Censuras ecclesiasticas, & alia, quæ sunt iurisdictionis Episcopalis faciendi, indicant verba eiusdem Sanctionis, *e* ibi; *correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos, & Ecclesias eorundem inuiolabiliter obseruantes &c.*

C Collationem quoque Beneficiorum vacantium in Ecclesijs Titularibus spectare ad Cardinales Titulares, voluit Sixtus IV. Gomefio, *f* & Parisio *g* testibus. Sed longè ante à Dionysio Papa hoc Cardinalibus permissum, quæ Baronius *h* scribit, indicare videntur; Dionysius autem factus est Pontifex anno 260. vixitque ann. 10. Panuin. in chron. Et hoc priuilegium extenditur etiam ad Beneficia, quæ antea priuilegiatam Cardinales possessionem Ecclesiarum Titularium adepti fuerint; nam DD. Cardinales non subiiciuntur dispositioni regulæ 2. Cancellariæ, quæ hodie est regula 3. nam secunda regula addita est de nouo à Gregorio XV. inter regulas Cancellariæ, licet illam antea Paulus V. fecisset, vt aduertit Roderig. Quæfada; *i* qui etiam addit, *k* hanc tertiam regulam tria Beneficiorum genera reseruare; sed ad rem nostram tertium, & vitimum genus facit, nempe omnia Beneficia quomodocumque vacantia post obitum Episcoporum, & aliorum, ad quos collatio pertinebat, itaut toto illo intermedio pertineat ex hac tertia regula ad Pontificem, & sub hac regula non sunt comprehensi Cardinales, vt dixit Rota apud Seraphinum. *l*

D Sicuti nec ligantur Cardinales sub dispositione Sanctionis Bonifacij VIII. *m* qua cautum est, Episcopos, & alios Prælatos, antequam ipsi habeant literas Apostolicas super sua promotione, non posse administrare, nec ab Ecclesia tanquam Prælatos recipi; cuius quidem Sanctionis meminit Abbas: *n* hæc inquam Sanctio Cardinales, non comprehendit, vt dixit Rota apud Seraphinum. *o*

E Verùm quod diximus, Cardinales habere priuilegium conferendi Beneficia Ecclesiarum, ad quas sunt intitulati, scias, cessare priuilegium, quando Cardinales absunt ab Vrbe; tunc enim veniunt sub reseruatione Apostolica ex regula iam 7. hodie 8. Cancellariæ, quæ loquitur etiam in Ecclesijs Patriarchalibus S. Ioannis Lateranensis, Principis Apostolorum, S. Mariæ Maioris; & hanc reseruationem à Nicolao V. primò editam scripsit Gomefius, *p* quam postea alij Pontifices nedum sequuti sunt, sed illam protulerunt ad omnia Beneficia vacantia in Ecclesijs Titularibus stante absentia ipsorum Card. ab Vrbe; quemadmodum reseruata sunt etiam Beneficia vacantia in Ecclesijs Episcopalibus Cardinalatus Dignitati annexis. videndus est Mandosius. *q* Verùm hanc reseruationem non esse extendendam ad Clericatus, & Beneficiatos in ea non expressos, sed tantum ad Canonicatus, & præbendas, ac dignitates, personatus, & officia expressa, dixit Rota Romana. *r* Quod autem diximus, hanc reseruationem extendi etiam ad Beneficia vacantia in Ecclesijs Episcopalibus Cardinalatus Dignitati annexis, nempe Ostiensi, Portuensi, Sabinensi, Albanensi, Prænestina, & Tusculana; & quare hæc reseruatio ad hæc quoque Beneficia fuerit extensa, docet Roderig. de Quæfada. *s*

Sed quoniã ex Titulis DD. Card. nonnulli Monasteria, & Conuentus Religiosorum habent annexos, veluti S. Crucis in Hierusalem, S. Eusebij, S. Petri ad Vincula, S. Mariæ de Pace, S. Mariæ super Mineruam, S. Mariæ de Populo, S. Clementis, S. Augustini, S. Mariæ Angelorum, S. Susannæ, S. Cecilie, S. Petri in Monte aureo, Basilicæ SS. duodecim Apostolorum, S. Mariæ in Ara Cæli, S. Mariæ nouæ, SS. Cosmæ, & Damiani, S. Ha-

a c. his quæ, de maior. & obed.

b in comm. d. c. his quæ, nu. 1. c in Clem. ne Romani, vers. quarto quaro de elect. d de resign. lib. 7. q. 12. nu. 10.

e c. his quæ, de maior. & obed.

f in reg. de triennial. possess. q. 31. g de resignation. lib. 7. q. 12. h in annal. tom. 12. anno 1148. pag. 361. litera D. E.

i in notis ad reg. 2. Cancell. K in notis ad reg. 3.

l decis. 1145. n. 3 m in Extrauag. in iuncta, de election. n in c. qualiter, in princ. de elect. o decis. 1148. nu. 1.

p in reg. de triennial. pag. apud me 413. sub quæst. 31.

q in hac reg. 7. Cancell.

r in Romana Clericatus S. Petri, 27. Nouemb. 1602. coram Pæphillo.

s in notis ad reg. 8. Cancell. in 2. part.

S. Hadriani &c. Oritur dubitatio, quam habeant Domini Cardinales in istis Ecclesijs iurisdictionem, quamue in Monachos, & fratres potestatem? Hanc quaestionem excitauit Mandosius *a* & respondet nullam habere iurisdictionem, & potestatem in Monachos, & Religiosos viros, alioquin essent plura Capita, videlicet Abbas, Minister Generalis, & Cardinalis Titularis, qui in solidum, & principaliter habent iurisdictionem. Verum pace tanti viri huic rationi non acquiesco; nam videmus, aliquando Monachis, & Regularibus assignatos Cardinales Protectores, penes quos resider aliqua iurisdictione, vt dicemus infra *b* & tamen non dicuntur Monachi, & Regulares habere plura Capita: Aliam propterea rationem assignandam esse puto; ne scilicet quando in eadem Ecclesia, & Monasterio adsunt Cardinales Titularis, & Protector, oriatur inter ipsos occasio certandi de iurisdictione, quia tunc verè essent duo Capita in eadem Dignitate, & Ordine paria: & ideo videmus Protectori commissam curam Monachorum, & Regularium, Titulari verò reseruatam superioritatem, & preeminentiam in Ecclesia, vt ibi sacra fiant, & quæ ad Omnipotentis Dei cultum pertinent, rectè gerantur; & hoc puto verum in Ecclesijs Monachorum, & Regularium. In alijs verò Ecclesijs Cardinales Titulares habere iurisdictionem, itaut si in illis, vel ab eorum ministris, & inferuentibus aliquid committatur delictum, huius cognitio ad Titularem pertineat; quod absque vlla difficultate procedit in Archipresbyteris S. Ioannis in Laterano, S. Petri, S. Mariæ Maioris, & Titulari S. Laurentij in Damaso, qui est semper Vicecancellarius, propter specialia, quæ habent priuilegia, de quibus infra dicitur; sed in alijs Cardinalibus Titularibus stylus, & obseruantia subsequuta contrariū demonstrant, & Mandosius *c* per decem, & octo annos, quibus Tribunalia Urbis expensus fuit, nunquam vidisse Cardinales Titulares indistinctè iurisdictionem exercentes in homines, bona, & res suorum Titulorum, & Ecclesiarum affirmat.

Sed iurisdictionem in Ecclesijs Titularibus habuisse Cardinales octingentis ab hinc fermè annis, Ioannis huius nominis VIII. Constitutio de iure Cardinalium, quam Baronius *d* in Vaticanæ Bibliothecæ monumentis extare scribit, non obscure demonstrat; cuius fragmentum ex eodem Baronio damus. *Itemque ex nostra presentis Constitutione bis in mense, vel eo amplius, vel apud illum, vel illum Titulum, siue apud illam, vel illam Diaconiam, siue apud alias quaslibet Ecclesias vos conuenire mandamus, & ob vestram, & inferiorum Clericorum vitam, & mores, & qualitates, & habitus vestrum perscrutando, & qualiter quilibet Præpositi se erga subditos habeant, vel quod subditi suis Præpositis non obediant, & ad quæque illicita amputanda, Clericorum quoque, & laicorum quarimonias, qua ad nostrum iudicium pertinent, quantum fieri potest, definiendas: Quippe cum sicut nostram mansuetudinem Moyse, ita & vestram fraternitatem septuaginta seniorum, qui sub eodem causarum negotia diiudicabant, vicissitudinem gerere certum habemus &c. Item Monasteria Abbatibus viduata, & Abbatum nostra procedente conscientia, substitutionem his, qui sunt inter nos, vel fuerint Monastica professionis disponenda committimus. Propter sollicitudinem autem Ecclesiarum, & Clericorum, earundem disciplinam, siue laicorum quarimonias definiendas, bis in hebdomada ad sacrosanctum Palatium, iuxta decreta prædecessoris nostri Leonis IV. vos conuenire mandamus. Item sancimus de Parochijs nostris, quantumquæ Pontifici competit, Pontificali beneficio vos in perpetuum possidere, & in principalibus Ecclesijs iuxta primatum vestra consecrationis vicissim Officia Diuina peragere, & eorum oblationibus, salua semper Cardinalium Diaconorum prisca consuetudine, equaliter participare tam propter usum vestrum, quam in Ecclesiarum vestrarum luminarium concinationes. Huc vsque Ioannis VIII. de iure Cardinalium Constitutio, à Baronio, vt diximus, relata.*

Sed & charitatum subsidium ab Ecclesijs, & Titulis sibi assignatis, & subiectis petere, ac exigere posse Cardinales, cum habeant in eis iurisdictionem Episcopalem, scribit Bellencinus *e* videndus.

Quærit etiam Zabarell. *f* numquid Cardinalium potestas sit in communi, puta in toto Collegio, vel in singulari cum iurisdictione? & vtroque modo inesse ait, in singulari quidem circa casum nostrum, in Capellas sibi subditas ratione Ecclesiarum Titularium; in communi verò talem habent Cardinales, qualis in iure permittitur, & hoc maximè est deterninatum Sede vacante: hæc Zabarell.

Nec ignorandum puto; si in Ecclesijs Titulari alicuius Cardinalis reperiat alius Car-

a Sup. 7. regul. Cancell. num. 10. vers. ad unum.

b de Cardinal. Protectorib.

c loco cit. n. 7.

d annual. rom. 10. sub anno 882. pa. 582. sub lit. C. & seq.

e de charit. sub. sid. q. 3. per tot. *f* Clem. de Roma ni. S. irricum. no. 4. de elect.

Cardinalis in possessione conferendi Beneficia talis Ecclesie, & quaratur, cui sit dandum mandatum de manutenendo in d. possessione conferendi; utique illi concedendum erit, qui est in possessione etiam per vnicum actum: ita decisum est in Rota Romana *a* ad fauorem Cardinalis Montalti Vicecancellarij contra Cardinalem Madrutium Titularem S. Thomae in Parione coram R. P. D. Pirouano.

a inter decis. à Farin collect. par. 2. tom. 1. decis. 423.

P R I V I L E G I V M XV.

Pontifex si reddatur inhabilis, Cardinalis in administratione adiungitur.

SI Romanus Pontifex, aliquo superueniente impedimento, reddatur inhabilis ad sustinendum onus, & regendum Imperium, vnus ex Eminentiss. Cardinalibus eligendus erit, qui nouus Hercules in Orbe sustentando Athlancem subleuet, & cui vterque gladius iungatur in femore; Ita Iacobatius, *b* & post eum Manfredus. *c* Si verò (quod Deus auertat) Pontifex caperetur ab hostibus, nec voluntas eius intelligi posset, tunc primus Cardinalis Collegij, vel ipsum Collegium administrabit in ijs, quæ non possunt commodè reseruari, quousque Pontifex reuertatur: colligitur hoc ex ijs, quæ scribit Zabarella, *d* dum varios assignat modos, quibus schisma inter Vrbanum VI. & Clementem VII. tolli posset. Verùm si Cardinales inter se dissentiant, & controuersia inter ipsos orta sit, tunc esse conuocandum Concilium, vt Administrator in Ecclesia Dei eligatur, scripserunt Iacobatius, *e* & Manfredus. *f* Sed dicat Iacobatius, quis conuocabit huiusmodi Concilium, cum non possint Cardinales sine autoritate Papæ conuocare Concilium? Respondebit fortasse, hoc casu voluntatem Papæ verosimiliter præsumendam, ne Ecclesia Dei destituèretur, præsertim quia hic tantum agendum esset de eligendo Administratore, quousque Papa reuertatur. Sequuta verò electione huiusmodi Administratoris, gesta per eum vim, & robur habere debent; prout à Collegio Cardinalium sancitum fuisse legimus anno 1521. tempore Hadriani VI. qui absens ab Vrbe in Pontificem electus, ne tempore absentie Ecclesia Dei aliquod ferret detrimentum, Collegium DD. Cardinalium vicem Papæ gessit, mandauitque Auditoribus Rotæ, vt ius redderent: & Commissiones causarum per Signaturam de more factæ signabantur in hæc verba. *Placet sacro Cardinalium Collegio suo, & nominati in Papam nomine.* Sarnense teste. *g* Iouius *h* autem hæc insuper addit. *Nec multò post* (ab electione Pontificis Hadriani scilicet) *Cardinales, ne quid detrimenti Republica pateretur, Triumuiros auctoritate Pontificia constituerunt, qui menstruo cum imperio ex triplici Senatorum ordine sorte ducti, pacis, & belli negocijs præsent; ij in Vaticano Pontificia in parte ædium cuncta administrabant.* Ad propositum autem quæstionis initio positæ, de Pontifice scilicet inutili reddito, vel ex capite infirmitatis, vel hæresis, vel dementie, vel si capiatur, & detineatur ab hostibus Ecclesie, quid agendum sit per DD. Cardinales, videatur Iacobatius. *i*

At si Pontifex ab Vrbe discedat, Cardinalē hic de latere Legatum relinquit, prout pluriès factitatum ex historicis liquet; & vltimo loco à Clemente VIII. Ferrariam, & ad alia loca profecturo, Inicum Aualos S.R.E. Cardinalem eius de latere Legatū relictum fuisse, & viuientium adhuc memoria, & eiusdem Pontificis Constitutio *k* demonstrant.

b de Concilio lib. 4. artic. 3. nu. 41. *c* decis. 319.

d conf. 150 nu. 17.

e de Concil. lib. 4. artic. 3. nu. 40. & 41. *f* decis. 316.

g in compend. vtriusq. Signar. vers. sacrum verò Collegium. pag. apud me 153. *h* in vita Hadriani VI.

i de Concil. lib. 4. artic. 3. per soc.

k Constit. 53. Bull. nou. tom. 3. pag. 68.

PRIVILEGIUM XVI.

Legati de latere ex Collegio Cardinalium tantum eliguntur.

SI Legatus de latere eligendus erit, hic ex Purpuratorum Patrum Senatu desumendus erit; ita Germonius *a* post alios; & hoc eis nomen inditum affirmat, non ob id solum, quod vnum sint corpus cum Summo Pontifice, eiusque in rerum administratione quædam membra, & filij, ac fratres vocentur; verum quia de latere ipsius Pontificis quodammodo prodeunt, & quasi diuelluntur, ut loquitur Abbas. *b*

Forma verò seruanda in electione Legati à latere vberimè legitur in Cæremoniari Romano; *c* nempe duo requiri Consistoria secreta, in primo Pontifex exprimit causas, propter quas videtur sibi necessaria Legatorum creatio, & personas tanto muneri aptas nominat, quæ nominatæ Consistorium exeunt, quousque à cæteris Senatoribus comprobentur, mox reuertuntur, & gratias tam Pontifici, quam alijs Cardinalibus agunt: adueniente die profectionis, secundum sit Consistorium secretum, & in fine exiens à latere Pontificis deducitur ab omnibus Cardinalibus ordine in similibus seruari solito extra Portam Ciuitatis, ibique post gratiarum actiones, omnes osculatur Cardinales, & in pace proficiscitur. Quam formam ter seruatam vidimus in Pontificatu sempiternæ memoriæ Urbani VIII. Primò dum Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Franciscus Cardinalis Barberinus bellorum motibus, ac infelicitis Italiæ vexationibus exigentibus in Galliam, & Hispaniam Legatus à latere anno Iubilei 1625. missus fuit: Secundò dum Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Cardinalis Antonius eius germanus frater, & ambo eiusdem Pontificis Nepotes ad Sabaudia Ducem, aliosque Italicos Principes, nec non ecclesiasticarum Copiarum Legationis munere functus est. Tertiò dum Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Cardinalis Martius Ginettus ad pacem inter Reges pertractandam ab eodem Urbano Coloniam transmissus fuit.

Et morem hunc in Proconsulibus, & Præsidibus (quibus Clem. IV. *d* Legatos à latere æquiparari censet) ad sibi assignatas Prouincias Roma discedentibus à veteribus Romanis deduci consueuisse testatur Rosinus *e* in hæc verba. *Recta ad portam Urbis ibant, ad quam veteri instituto salutati, inde aut continuo, amicis officij causa aliquanto via spatio prosequentibus, ac bene ominantibus, in Prouinciam iter ingrediebantur, aut si quid negotij in Vrbe haberent, ad Urbem per aliquot dies, aut menses manebant, quod cum imperio in Vrbe esse non possent.* Hæc Rosinus.

Verum mos hic non semper, neque cum omnibus à latere Legatis seruatur, sed in ijs, qui magis proprij, verique Legati sunt, idest Oratores, in quibus maior industria, prudentia, doctrina, & experientia requiritur; ideoque solemnioribus cæremonijs, ut diximus, creantur, laterisque Pontificij honore insigniti discedunt.

Alij verò hoc Dignitatis titulo cohonestantur, ut mittantur ad tuendas, regendas, & administrandas Sedis Apostolicæ Prouincias, uti Auenionensem, Bononiensem, Ferrariensem, Flaminiam, Picentinam, Vmbriæ, Patrimonij, veteris Latij, quod hodie Campaniam vocant; hi enim solo Pontificis verbo in priuato, ut aiunt, Consistorio Legati declarantur, neque ab alijs Purpuratis deducuntur, nec exire Urbem statim tenentur, nec Crucem, nisi cum in Prouinciam sibi decretam venerint, erigunt, etsi ius erigendi non illis videatur deesse.

Vtque magis explicita Legatorum notio habeatur, sciendum est, Legatos esse in triplici differentia: alij enim sunt Legati à latere, de quibus diximus, & hoc Dignitatis nomen solis Cardinalibus conuenit, quorum Officium describitur à Clemente IV. Pontifice *f* in epistola ad S. tit. Sanctæ Cecilie Presbyterum Cardinalem Apostolicæ Sedis Legatum, ut scilicet in Prouincijs, quibus committitur Legationis Officium, euellant, & dissipent vitia, plantent, atque ædificent virtutes; & melius à D. Bernardo ad Eugenium. *g* *Tales tibi expedit in Legationem mittere, qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur; per quæstum Legationem non æstiment, nec requirant datum, sed fructum, qui Ecclesias non spolient, sed augeant, qui Regibus Ioannem exhibeant, Aegyptijs Moysen, fornicantibus Phinees, Heliam idola-*

a de Legat. Prin. cip. lib. 1. cap. 14. num. 2.

b in c. ad eminentiam, nu. 1. de sent. excom. c. lib. 1. sect. 8. cap. 18.

d in c. 2. de off. leg. in 6. e lib. 7. antiq. Roman. cap. 42. de Proconsulib.

f c. 2. de off. leg. in 6.

g lib. 4. cap. 6. de consider.

idolatriæ, Heliseum auaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum; qui vulgum non spernant, sed doceant, diuites non palpent, sed terreant, pauperes non grauent, sed foueant, minas Principum non paueant, sed contemnant, fame prouideant suæ, nec inuideant aliena; quorum sermo edificatio, quorum vita iustitia, quorum presentia grata, quorum memoria in benedictione; qui se amabiles præbeant non verbo, sed opere, reuerendos se actu, non fastu exhibeant: & alia multa profequitur D. Bernardus apud ipsum videnda. Nec ignoranda sunt, quæ Petrus Damianus Cardinalis, & Apostolicæ Sedis Legatus à Nicolao II. Mediolanum missus circa munerum receptionem egerit, & scripserit, à Baronio Card. relata.

A Secunda Legatorum species est eorum, qui Legati nati dicuntur: hi sunt, quibus ex Archiepiscopali Dignitate competit Legationis Officiam, hoc est earum Metropolitanarum Ecclesiarum, quibus præficiuntur, quales fuerunt in magna Britannia Eboracensis, & Cantuariensis, in Italia Pisanus; quorum longiorem explanationem, cum ad rem nostram non pertineat, omittendam duximus; nonnulla tamen petenda sunt à Germonio. *b* Nos ad tertiam Legatorum speciem transeamus, quam ad supremos Principes, & Republicas Sedes Apostolica mittit: verum apud Romanam Ecclesiam non Legati, sed Nuncij, de quibus nunc loquimur, appellantur; cuius rei rationem reddit Germonius, *c* quod scilicet hæc dictio, Nuncius, idem importet, ac Legatus, & græcè Angelum significet cum igitur rerum omnium Parens Deus pro Legato, Nuncij, siue Angeli nomine, utatur, absurdum non est, Romanum Pontificem eodem titulo quos mittit nuncupare. Eiusmodi obeundo muneri prophanos quandoque, etsi perrarò, homines (laicos vocant) à Summis Pontificibus præpositos fuisse constat. Clemens quippe VIII. dum Hungari à Turcis vexarentur, vt belli ratio Christianis constaret, Polensium Ducem Lotharium ex Illustrissima Comitum familia propagatum, egregiumquè virum ad Rodolphum Cæsarem, Germanosquè Principes ablegauit. Huiusmodi verò Nuncij nullam prorsus habent auctoritatem, quàm ex Pontificis Diplomate, vel ex literis, quas Bullas vocant, concessa appareat; & ideo constituuntur aliquando cum facultatibus Legatorum à latere, vt ex Germonio *d* liquet.

Quæ verò sint Legatorum à latere facultates, nedum ex Petro Gregorio Tholosano, *e* & Germonio *f* cognoscas, sed ex Summorum Pontificum Constitutionibus innotescit: habes enim Innocentij VI. *g* Pauli III. *h* & Clementis VIII. *i* Constitutiones. Quæ verò ipsidem Legatis denegata sint, & Sedi Apostolicæ reseruata; quando, & vbi suam exercere iurisdictionem, & facultates valeant, quomodo, & quando expiret, docet Speculator, *k* ac Tholosanus. *l* Illud autem sciendum, iurisdictionem Legati à latere non expirare per mortem Pontificis, *m* tum quia est Iudex ordinarius, *n* tum quia est Legatus Sedis Apostolicæ, quæ nunquam moritur. *o* Procedit hoc, quando res est integra, quando scilicet in Officio, & exercitio Legationis existit; nam si ab Vrbe, & à Pontificis latere nondum discessit, vtique Legatio expirat, vt Iulio Laur. *p* placet. Insignijs verò, & ornamentis Papalibus, & Apostolicis vt Legatos à latere, equo scilicet albo, calcaribus deauratis, non solum si vltra mare mittantur, sed etiam citra, affirmant Scribentes relati à Parisio; *q* vt vide Manfredum, *r* qui hæc priuilegia ad Legationes trans mare restringit.

D Tandem si moriatur Legatus in legatione, vel itinere, vbi tumulandus sit, docet Laur. *s* Sumptus verò funeris, & impensas quis ministrare debeat, dicemus infra priuileg. 38.

E Quid autem si Cardinalis à Principe laico requiratur, vt Legationem suo nomine ad alium Principem, etiam Romanum Pontificem suscipiat, numquid agere, illaq; fungi debeat? negatiuè respondeas; ita enim prudentissimus vir Guglielmus de Estouteuil Cardinalis Rothomagensis à Carolo Francorum Rege rogatus, vt vnà cū alijs, quos Romam mittebat, Legatus ire non grauaretur, respondit, nec debere, nec solitum esse Cardinalem, nisi pro Romano Pontifice, Legationem accipere. Federicus quoque Romanorum Imperator petens à Nicolao Card. S. Petri ad Vincula in Germania tunc agente, vt Legatus suus Conuentui Ratisponensi interesset, ob causam Fidei indicto, respondit Cardinalis, id sibi, nisi concederet Pontifex, nullo modo licere; nec antea Imperatori assensit, quàm scriptum esset Nicolao V. & concessio impetrata, vt Cardinalis Papiensis *t* testatur in epistola apologetica apud Cardinales dimisso Consistorio contra Ioannem Cardinalem Attrebatensem, videnda.

a annual. tom. 11
sub anno 1059.
pag. 265. lit. E.

b de Legat. Princip. lib. 1. cap. 15.

c de Legat. Princip. lib. 1. cap. 16. nu. 5.

d de Legat. Princip. lib. 1. cap. 17. e partit. iuris canon. lib. 5. tit. 3. cap. 2.

e loco cit. cap. 14
g Constit. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 217.

h Constit. 16. pag. 637.
i Constit. 53. pag. 68. tom. 3.

k de Legat. lib. 1 par. 1. § nunc ostendamus. § nunc dicamus, § finitur autem.

l partit. iuris canon. lib. 5. tit. 3. cap. 3. § 4.
m c. 2. de Off. Leg. in 6.
n Tholos. loco cit.

o csi gratiosè de rescript. in 6.
p de Conclus. & Conclusis. tit. 3. cap. 3. nu. 42.

q de resignat. lib. 7. q. 13. nu. 6. § 7.

r de Card. cap. 8. vers. vndecimum est.

s de prisco, recentiq. mor. fun. tit. 2. cap. 11. nu. 49.

t epist. 48.

PRIVILEGIUM XVII.

Cardinalium lites solus Pontifex appellatione remota dirimit.

privil. 3.
l. 3. C. ubi Se-
nat. vel Clarif.

c lib. 12. Cod. tit.
1 de dignitatib.
d. Const. 8. Bul-
lar. nou. tom. 1.
pag. 724.

e in comment. c.
oportebat 79. dist.
in verb. Cardina-
lib. artic. 2. nu. 53
pag. 237.

f ad d. Const. 8.
Pauli IV. schol. 1.
g Decis. 467. nu.
8. in nou.

h in l. 10. seu-
ram, C. de dignit.
lib. 12.

i l. 13. precipimus
C. de dignit. lib. 12.
X l. 5. nemo, C.
eod. tit.

l De offic. Domus
Augusta lib. 1.
cap. 41. ad fin.

Dictum est supra a S.R.E. Cardinales in locum Senatorum Romani Imperij suc-
cessisse; constat autem ex Zenonis, & Archadij Imperatorum sanctione b Se-
natorum, & Clarissimorum virorum dissidia, & lites coram Imperatore decidenda ef-
se, in hæc verba. *Nullius alterius iudicis nisi nostra pietatis huiusmodi esse cognitio-
nem &c.* & paulò infra. *Adeo autem tantarum honores Dignitatum duximus augen-
dos, ut ne sacro quidem cognitori nostro, postquam crimen fuerit patefactum contra
huiusmodi viros, vel eorum substantias statuendi aliquid concedamus facultatem &c.*
Alia multa de Senatorum, & Clarissimorum virorum dignitate, & præminentia co-
gnosces ex Imperatorum Sanctionibus in vnum collectis a Iustiano. c

Hac igitur motus (ni fallor) ratione Paulus IV. Pont. Max. decreuit, d lites, & cau-
sas inter S.R.E. Cardinales quomodolibet vertentes a solo Romano Pontifice appel-
latione remota decidendas esse. Sunt enim Cardinales Deo dicati, & ab omni ter-
renorum Principum potestate exempti, & immunes, ex latè deductis per Rodolphū
Cupers e & solum Pontificem, cui nemo in terris superior extat, iudicem agnoscent
Flavio Cherubino f teste, qui vt quæstionem ab ipso excitatam ibi soluat, prædictam
affert rationem, quia scilicet Papæ nemo est superior, & ideo appellatio a sententia
Papæ non datur, quia a superiore ad inferiorem interponeretur contra substantiam
ipsius appellationis, vt dixit Rota Romana apud Seraphinum. g Seueram quoque
indagationem per tormenta quærendi, quemadmodum a Diocletiano, & Maxim.
Imperatoribus h a clarissimo homine submouerunt, pari ratione a Cardinalatus
Dignitate repellendam esse asserendum est. Insuper nedum in Vrbe Cardinales hoc
priuilegio, ne scilicet a quouis iudice (Romano Pontifice excepto) iudicentur, gau-
dere debent, sed etiam in qualibet Prouincia, & loco existentes; prout Senatori-
bus concessum fuisse a Gratiano, ac Theodof. i legimus. Sed & quæ Valerian. &
Gallien. k rescripserunt, hîc referre lubet. *Nemo Præfectus Vrbi citra præceptio-
nem, vel scientiam nostram vili muneri subiugat Senatorem: nemo Curiam nostram
immani pulset iniuria; Si quid enim Senatoria præditis Dignitate fuerit fortè man-
dandum, nostro id iudicio reseruandum est.* De Senatoria Dignitate nonnulla
refert Iacobus Guther. l videndus; possunt enim ad Cardinalatus Dignitatem
referri.

PRIVILEGIUM XVIII.

De facultate testandi Cardinalibus concessa.

m cap. 15.
n In c. quia nos
de testam.

o in c. relatum, il
2. de testam.

p Const. 9 Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 9.

q De reddit. eccl.
par. 2 cap. 8. num.
1. & seqq.

r conf. 36. in pri.

s conf. 101. nu. 3.
4. & 5. lib. 7.

t De conest. ult.
volunt. lib. 2. tit.
9. nu. 5.

u Trac. de ultim.
volunt. lib. 2. fol.
4. nu. 38.

Regula est, non posse Cardinales testari, nisi Pontificis Summi præcedat licen-
tia, quod in Lateranensi Concilio m sub Alexandro III. sancitum habes, & ab
eodem Pontifice hoc idem Vigilienti Episcopo rescriptum leges n in hæc verba
omissis alijs. *De his, quæ consideratione Ecclesie perceperunt, nullum de iure pos-
sunt facere testamentum:* & idem quoque Pontifex hoc etiam statuisse in prædicto
Concilio Lateranensi affirmat. o Et hanc testandi prohibitionem ad pias quoque
causas extendendam esse voluit Pius IV. p & alia multa ad rem congerit Sarmient. q

Verùm si reperiatur testamentum antiquum a Cardinali conditum, licet de licen-
tia Pontificis non appareat, hanc tamen præcessisse, & Cardinalis dispositionem
de bonis aliunde, quàm ex redditibus ecclesiasticis quæsitis præsumendam esse, &
ita sustinendam, affirmant Aretinus, r & Alexander, s qui consulti super vali-
ditate testamenti conditi a Card. Riccardo de Senis, vno ex Compilatoribus libri
Sexti Decretalium, Bonifacio VIII. mandante, ita responderunt, eosquæ referunt,
& sequuntur Mantica, t & Simon de Prætis. u

Posse etiam Cardinales in suprema voluntate disponere de stipendio illo, a Sum-
mo Pontifice Cardinalitij galeri intuitu eis concessio, ex eo quia stipendium hoc non
tribua-

tribuat ratione alicuius Ecclesiæ, sed contemplatione personæ eorundem Cardinalium, qui Pontificem ipsum in regimine vniuersalis Ecclesiæ consilio, & industria adiuuant, voluit Didacus Couarruias, *a* & post eum tenuit Cardinalis Mantica. *b* Sed & liberalitatem exercere de hoc etiam stipendio, considerata Cardinalatus Dignitate, testatur Tiraquellus, *c* motus auctoritate Pauli I. C. *d* qui Principis tutori pro dignitate natalium pupilli aliquid donare permittit; quod etiam scribentes ibi communiter tradunt. Imò & succedendi ab intestato etiam in hoc stipendio Cardinalium hæredibus permissum voluit Rota Romana apud Verallum, *e* qui præmissis quibusdam capitulis a Leone X. & Clemente VII. super facultate testandi Cardinalibus concessis, querit, an posita huiusmodi facultate, hæredes ipsorum Cardinalium succedant illis ab intestato? & absolute loquendo, in fructibus scilicet Beneficiorum ecclesiasticorum negatiuè respondit; in iuribus verò, & prouentibus Cappelli (vt ipse loquitur) habere locum concessionum Leonis X. & Clementis VII.

Quæsitum quoque est: ex dispositione Iulij III. *f* qua cautum habes, fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiorum quamuis maturatos, sed non exactos cum effectu, etiam spontè oblatos, non ad hæredes, sed ad successores in Beneficijs spectare; quam quidem Sanctionem a Summo Pontifice Urbano VIII. confirmatam fuisse dicunt; an inquam hæres Cardinalis habentis à Papa facultatem testandi, cum clausula, *non obstantibus* &c. comprehendatur sub dispositione dictæ Constitutionis Iulij III. & negatiuè respondit Rota coram Lancellotto *g* ad fauorem hæredum *q*. Cardinalis de Rubeis contra Episcopum Papiensem; quam quidem Rotæ decisionem refert Marius Antoninus, *b* qui tamen determinationem hanc non amplectitur.

At si concessa sit Cardinali facultas testandi, quamuis in dispensationibus non fiat extensio, poterit nihilominus Cardinalis hic etiam codicillare, vt aiunt: ita voluit Simon de Prætis. *i* Et ad donationem quoque causa mortis, cum sit quid minus testamento, extendit Moneta. *h*

Sed concessa licentia testandi, an hæc per vnicum actum extinguatur? multi multa dixerunt; sed ego Hieronymo Gabrielio *l* adhæreo, dicenti, semel, atque iterum respondisse, & semper iudicaturum, nec posse sibi persuadere virum alicuius iudicij negare posse, quin, & concedens, & impetrans hanc licentiam intelligat de eo testamento, cum quo impetrans decedere velit, non de primo, & consequenter non posse primo testamento consumi effectum gratiæ: idemquè senserunt Nauarrus, *m* & Rodericus. *n*

Et habere Cardinales priuilegium testandi iure militari, voluit Cad. Albanus, *o* quem refert Hieronymus Manfredus. *p*

Posse etiam Cardinales legare vsque ad summam scutorum 300. Archiconfraternitati Confalonis nuncupatæ in Vrbe, pro redemptione captiuorum, & ita ad pias causas, Sixtus V. *q* edixit

Cum autem dictum sit supra, posse Cardinales disponere de ijs, quæ contemplatione Galeri Cardinalitij concessa sunt, in quorum numero comprehensa videntur ornamenta Capellæ, siue Oratorij, quæ in proprijs Aedibus Cardinales habent, nec non pretium Annuli in assumptione ad hanc Dignitatem dari soliti: Sciendum tamen est, harum rerum dispositionem Cardinalibus interdictam, & in ijs Cameram Apostolicam succedere, ex Iulij III. Sanctione. *r* Hodie autem in pretio Annuli succedit sacra Congregatio de Propaganda Fide, à Gregorio XV. huius Congregationis Institutore sancitum. *s*

Denique si quæras, an consanguinei clericorum illis succedant ab intestato in quotidianis distributionibus? Ioannem Petrum Monetam *t* consule. Et si succedant in istis quotidianis distributionibus, & in alijs fructibus Beneficiorum, per Cardinalem, dum viuere, possessorum, teneri consanguineos ad impensas funerum ipsius Cardinalis, voluit Decius; *u* quia impensæ funerum semper ex hæreditate defumuntur; & absurdum esset, hæredes habere ex priuilegio Papæ, ob facultatem scilicet testandi Cardinalibus concessam, bona prouenientia ex Beneficijs, & grauare successores Beneficiorum in expensis, vt ipse Decius ait.

An autem titulus Codicis, *de his, qui sibi in testam. adscripser.* habeat locum in familiari Cardinalis, qui de mandato Domini scripsit testamentum, & in eo legatum ad sui fauorem? vide Iacobum Gallum I. C. Neapolitanum. *x*

a in c. 1. num. 11. in fin. de testam.
b De coniectur. vltimar. volunt. lib. 2. tit. 9. nu. 3.
c Tract. de nobilitate ca. 37 nu. 43.
d in l. 13. §. cum tutor. ff. de admin. tutor.
e Decis. 92. n. 1. 2 & 3. par. 1.
f Const. 7. Bull. nou. tom. 1. pag. 697. 698. & 699.
g in Papien. fructuum, 12. Februarij 1601.
h Var. resol. lib. 1. post resol. 46.

i De interpret. vltim. volunt. li. 2. fol. 4. pu. 63. & 4.
k Tract. de distribut. quotid. p. 3. q. 2. n. 2.
l Conf. 83. nu. 27. lib. 1.
m De redd. eccles. q. 3. monit. 9.
n In quasi. regul. tom. 3. q. 69. artic. 3.

o De Card. q. 42 in 3. col. vers. secundò principali, ter.
p Decis. 221.
q Conf. 27. Bullar. nou. tom. 2. pag. 522.
r Const. 7. Bullar. nou. tom. 1. pag. 697.
s Const. 25. §. 12 tom. 4. pag. 128.
t De distr. quotid. par. 3. q. 3. per tot.
u Conf. 157. num. 2. vers. in contrarium, lib. 1.

x Conf. 60. licet D. Abbas, per tot.

PRIVILEGIUM XIX.

De Reuerentia Cardinalibus exhibenda.

Tanta est huius sacrosancti Senatus Dignitas, & Eminentia, vt siue boni, siue mali sint Cardinales, maxima nihilominus reuerentia illis adhibenda sit; etenim si mali, propter Dignitatis excellentiam; si boni, & ratione Dignitatis, & ratione personæ obsequium, & reuerentiam postulant, Manfredo *a* teste, post Gundisaluum: *b* nobiles enim, & ingenuos sibi rationabiliter honores arrogare scripsit Aristoteles, *c* Quod si Iudicibus, alijsque Magistratibus ob præcipuam, quam habent, gubernandæ Reipublicæ curam, maximus semper a maioribus nostris honor haberi consuevit, vt est Callistrati I.C. sententia, *e* & auctoritate Innocentij III. Pontificis *d* confirmatur; aliaque multa congerit Tiraquellus. *e* Quanto magis honor, & reuerentia S.R.E. Cardinalibus exhibenda erit, qui non vnam Ciuitatem, siue vnam Prouinciam, aut Rempublicam regunt, & gubernant, sed vniuersum Orbem, vniuersamque Ecclesiam toto Orbe diffusam eorum sollicitudo, & cura complectitur, Eugenio IV. teste, *f* & supra sepe sæpius diximus, optimeque declarat Paleottus, *g* dum ait, Cardinalem fieri publicum beneficium esse: immo si rem, verius, atque exactius (vt ipse inquit) expendamus, hoc Cardinalis munus Deo ipsi in primis acceptum ferendum est, cuius beneficentia fuit ad Christianæ Reipublicæ vtilitatem institutum &c.

Verum quia, vt Callistratus *b* testatum habet, Magistratus auctoritatem Dignitatis ingenio suo augere debet, & ideo Prætor suæ dignitatis tuendæ, & decoris causa nonnulla statuit ab Vlpiano *i* relata, & talis debet esse dispensatio regiminis, D. Gregorio *k* teste, vt is, qui præest, ea se circa subditos mensura moderetur, quatenus aridens timeri debeat, & iratus amari, vt nec nimia lætitia vilem reddat, aut immoderata sæuitia odiosum; firmissimus namque, & fortissimus honoris custos (vt Plutarchus *l* ait) modestia est, quippe non tantum dictorum publicè, & factorum ab ijs, qui Rempublicam gerunt, repositur rationes, verum etiam cœna, eorum cubile, nuptiæ, ludicra, & serua actio excutitur omnis: quomodo enim in facie lentigo, & verruca magis sunt, quam notæ, mutilationes, & cicatrices reliquæ corporis odiosæ, sic exigua peccata videntur, quando apparent in Principum, & politicorum vitis magna, propter existimationem, quam de Magistratu, & Republica habet vulgus, vt de re magnifica, quæ omni vacare vitio, & delicto debeat: hæc, & alia videnda congerit Plutarcus. Studeant igitur S. R. E. Cardinales sacra Purpuræ maiestatem sustinere, & suam, vel potius vniuersalis Ecclesiæ Dignitatem agnoscant. Nam licet in Carthaginensi Concilio a Gratiano *m* relato, sancitum habeas, vt Episcopus in Ecclesia, & in confessu Presbyterorum sublimior sedeat, intra domum, tamen Collegam se Presbyterorum esse cognoscat, nam vt Diuus Hieronymus ait, relatus a Gratiano; *n* noscant Episcopi, se magis consuetudine, quam dispensationis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere; quæ omnia etiam ad Cardinales retulit Manfredus. *o* Hæc autem, vt aduertit Glossator, *p* ita sunt intelligenda, vt non contemnatur, iuxta Callistratis sententiam *q* in hæc verba. *Observandum est ius reddenti, vt in aduendo quidem facilem se præbeat, sed contemni non patiat, unde mandatis adiicitur, ne Præsides Prouinciarum in vltiorem familiaritatem prouinciales admittant; nam ex conuersatione equali contemptio Dignitatis nascitur &c.*

Denique honorem, cultum, & reuerentiam exhibendam esse Prælati, & Superioribus ratione excellentiæ, etiam ex debito legali, sicuti alijs in Dignitatibus constitutis ex debito morali, ex Diuo Thoma rescriptis Barthol. Cassaneus videndus *r* Verum si quæras, quid sit reuerentia, & quibus debeat? idem Cassaneus *s* docet; reuerentiam verò non esse honorem, sed motiuum honorantis, & finem aliorum, voluit D. Thom. ab eod. Cassan. ibi relatus.

a Decis. 255.
b De potest. eccl. n. 46.
c Lib. 2. polit. c. 8.

d in l. semper, ff. de iur. iur. c. in c. 59. vt de bitus honor, de appellat.

e de nobilit. cap. 28. n. 3.

g Const. 15. §. 14. Bullar. nov. tom. 1. pag. 283.

i de sacri Consist. consil. par. 3. q. 1. pag. 102. l. tera B.

k in l. obseruandū in fin. ff. de offic. Præs. d.

l in l. 1. in prin. ff. de postulan. lib. 3. moral.

m in præceptis politicis.

n c. Episcopus in Ecclesia, dist. 95. *o* in c. olim, in fin. ead. dist. 95. *p* decis. 255.

q in d. c. Episcopus in Ecclesia. *r* l. obseruandum ff. de off. Præs. d.

s in Cathal. glor. Mund. par. 1. cons. 8.

t loco iam proximè relato in reliquis argum. 71. consid.

PRIVILEGIUM. XX.

A De familiarium, & inferuentium numero Cardinalitæ Dignitati necessario.

Quoniam (vt Instinianus Imperator *a* ait) quilibet præest melioribus, tantò maior ipse, & honestior est; ideo vt Cardinalatus Dignitas magis elucescat, pluribus familiaribus, & inferuentibus præesse debent, & ab illis obsequia, & famulicia, nedum in domesticis, sed in publicis quoque actibus exquirere, Manfredus *b* teste, & Deum delectari honore seruorum, Macrobius *c* de Saturno affirmat. Et in Romana Curia receptum est, vt ille Cardinalis magis honorari dicatur, qui maiori, & digniori aulicorum numero constipatus apparet; iuxta illud Salomonis *d* *In multitudine populi Dignitas Regis, in paruitate plebis ignominia Principis.* Et Diuus Hieronymus *e* relatus à Gratiano *f* *Damna conquiritis, dum soli vultis in Ecclesia potentari.* Qua forsitan ratione motus Honorius III. Pontif. Maxi. fanciuit, *g* non posse Canonicos numerum Canonicorum sine causa restringere, ne Diuini Numinis cultus minuat. Et Virgilius *h* laudans Didonem in apparatu famulorum hæc ait.

*Quinquaginta intus famule, quibus ordine longo
Cura penum struere, & flammis adolere penates.*

Centum aliq, totidemque pares ætate ministri,

Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.

Et Iuuenalis *i* dum litigantes carpit, qui potius comitatum, & extrinsecos Aduocatorum apparatus, quam eloquentiam quærunt, hæc protulit.

Respicit hoc primum, qui litigat, an tibi serui

Octo, decem comites, post te an sit sella, rogati

Ante pedes &c.

Quamobrem Bonifacius VIII. *k* Episcopo Pictauesi indulfit, vt Beneficia Clericorum sibi actu inferuentium per eorum obitum vacantia posset alijs ad libitum conferre; & hoc idem à summis Pontificibus indultum esse S. R. E. Cardinalibus dixit Rota *l* & post eam Gomesius *m* ita interpretandam esse regulam Cancellariæ, de impetrantibus Beneficia per obitum familiar. Cardinal. dicit, vt magis inuitentur, & animentur Cardinales ad recipiendos famulos doctos, & venerabiles, quod ad Romanæ Ecclesiæ decus tendit; vt in simili Honorius III. *n* Prælati, & Capitulis iniunxit, quatenus scholares ad Theologiæ studia transmitterent, qui cum docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti, ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad iustitiam valeant plurimos erudire; hæc Honorius.

Et impensas in alendis familiaribus, & ministris à Cardinalibus factas, intuitu Ecclesiæ propter honorem inde resultantem factas censeri voluit Philippus Francus, *o*

Cauendum tamen est Cardinalibus Episcopis, alijsquæ Ecclesiastica Beneficia conferentibus, imò & ipsis familiaribus, ne ob compensationem famulatus, & obsequij Beneficia conferant, vel recipiant, quia Simonia crimen incurrerent, vt est Petri Rebuffi *p* sententia, qui etiam triplicem seruorum speciem assignat, *q* primam secundum naturam, vt quilibet homo paruo dotatus ingenio alijs industriosis, & ingenio pollentibus natura seruire debet; secundam ex legis dispensatione

prouenire, vt qui à seruis nascuntur, vel in bello capiuntur; tertiam speciem seruorum esse dicit per denominationem extrinsecam, nam quilibet, qui alteri seruit, & ei ministrat, vocatur seruus: & de hæc tertia specie nos propriè loquimur, vt potè hi sunt, qui Cardinalibus spontè seruiunt, illisque ministrant, & obsequium præstant. Quibus verò qualitatibus præditi esse debeant isti serui, quos magis recepto vocabulo familiares vocant, idem Rebuffus *r* docet; sed melius Diuus Bernardus *s* si tamen sua est epistola, dum ait. *Famulum alti, & elati cordis repelle vt futurum inimicum; famulum tuis moribus blandientem repelle; famulo, & vicino te presente laudantibus resistas, aliter cogitant te decipere; famulum se de facili verècundantè dilige vt filium.* Et solliciti sint DD. Cardinales tales apud se retinere seruos, de quibus Regius Propheta *t* dicit *Custodit Dominus animas seruorum.*

PRI-

a in arch. de defensor. C. in. in prin. vers. quanto enim.

b Decis. 247.

c lib. 1. saturnal.

cap. 10. ad. fin.

d In Prouerb.

cap. 14.

e Ad Rusticum

Narbonensem E-

piscopum, de Sep-

tem gradibus Ec-

clesia.

f In c. ecco ego, §.

quis hic, dist. 95.

g c. ex parte, de

consuetud.

h Lib. 1. Æneid.

i Satyr. 7.

k c. fin. de verbor signif. in 6.

l Decis. 16. de

preben. in antiq.

m In reg. de im-

petr. benef. per obit

famil. Card. q. 6.

prope fin.

n c. fin. de magist.

o In c. presentib.

porro, in 2. notab.

de offic. ordin. in 6

p Tratt. de famu-

lor. salar. 3. glos. 3

q Ibi glos. 2.

r Loco relato glos

2.

s In epistola de

cura, & regim. re-

rei familiar. pag.

apud me. 235.

t Psal. 97.

PRIVILEGIUM XXI

De priuato carcere Cardinalibus permisso.

a L. 1. C. de priu. carce.

b In pract. crim. § fin. q. 68. vers. priuatum carcerem.

c in e. nuper, de sent. excom.

d Tract. crim. p. 2. lib. 7. cap. 10. n. 23.

e De carcer. & carcerat. q. 27. n. 9. & seqq.

f De Card. c. 8. ad fin.

g Loco sup. cit. vers. scias autem

h In clem. de Roman. § irritum, n. 8. de elect.

i Tract. de Card. par. 1. conclus. 17. K. Deis. 140.

l de crim. læsæ maiest. in 2. par. q. 35.

m Decis. 304. n. 3. par. 2.

n Conf. 245. n. 6. & alibi.

o Conf. 134. n. 6.

p Lib. 1. cap. 8. Polit.

q. De Legat. Prim. cip. lib. 3. cap. 13. in princ.

r De immunit. eccl. cap. 10. n. 6. & seqq.

s Pract. crim. § fin. q. 30. ad fin. vers. item adde

Priuatum carcerem exercentes læsæ maiestatis crimen admittunt, & capitali pœna plectuntur, ex Zenon. Imperat. Sanctione a Et qui ex iniusta causa aliquem detinet, etiamsi minori spacio viginti horarum detineat, in hanc legem committit, pœnamquæ meretur; qui verò ex iusta causa aliquem ceperit, si intra dictum spacium viginti horarum hunc Iudici presentauerit, pœnam euadit; ita ex communi Doctorum sententia scripsit Clarus b Canonico autem iure, si tale crimen exerceatur in clericum non ligatum, sed tantum parietibus conclusum, vel detentum excommunicationis pœna non euitatur, ex Innocentij III. c. responsione. Et ratio, quare priuatus carcer sit prohibitus, ea est, quia ius carcerandi sola lege permittitur, cum sit de gradibus meri imperij, Tiberio Deciano teste d & Farinacio e

Sed harum legum dispositiones non habere locum in Cardinalibus S. R. E. in quibus vsus obtinuit, vt quicumque Cardinalis priuatum habeat carcerem ad puniendos domesticos, vt Manfredo f placuit; illiquè assentiri videtur Iulius Clarus g dum eius verba rescribit.

Et ideo quærit Zabar, h numquid Vicarius Papæ, qui habet idem auditorium cum Papa, possit cognoscere de causis familiarium, & subditorum Dominorum Cardinalium? Et negatiuè respondet, quia subditi Cardinalium ad Vicarios ipsorum Cardinalium sunt remittendi; non enim procedit argumentum, Vicarius Papæ habet iurisdictionem in Vrbe, ergo habet etiam in omnes de Vrbe etiam exemptos: & hanc Zabar. sententiam sequuti sunt Laudens. i & Manfred. k

Et potest comprobari priuilegium hoc Cardinalibus concessum exercendi priuatum carcerem, ex ijs, quæ scribit Gigas l dum ait, pœnam priuati carceris non incurrere dominum, qui seruum detinuerit, nec patrem, qui filium, nec abbatem, qui monachum; hi namque non vt Principis maiestatem lædant, sed vt domesticos, & familiares corrigant, hæc agere dicuntur, Nicolao Boerio m teste. Quod etiam in Cardinalibus affirmare possumus, quàmuis alia maior ratio in his militet, nam Cardinales sunt partes corporis Papæ, & ex Cardinalibus, ac Papa constituitur vnum corpus, vt sapius dictum est, & ideo cessat ratio læsæ maiestatis, quia nemo se ipsum lædere velle putatur; argumento sumpto ex ijs, quæ scribit Petr. de Anchar. n dum ait, inter Papam, & Cardinales indissolubile vinculum esse, sicut inter virum, & vxorem, & quemadmodum Augusta Imperatoris viri priuilegio gaudet, ita Cardinales Pontificis priuilegiorum participes esse debent. Hæc, & alia Ancharanus.

Sed hodie familiares Card. non esse exemptos à iurisdictione Ordinariorum, præsertim si delicta, & crimina committant, testis est Farinacius o ex cuius dictis reuocantur in dubium, quæ diximus supra, Vicarium Urbis non habere iurisdictionem in familiares Cardinalium. Itaque Aristotelis p distinctionem in hoc seruandam puto, qui tria dominatus genera constituit, nempe Regalem, Politicum, & Oeconomicum, itaut Cardinalibus hoc tertium competat, neque hoc etiam absolutum, vt antiquitus erat, ius scilicet vitæ, & necis, sed (vt loquitur Gernonius q) hodiernum, correctionis tantum.

PRIVILEGIUM XXII.

De confugientibus ad Palatia Cardinalium.

Confugientes ad Ecclesiam, & Palatium Episcopi, si cohæret Ecclesiæ, nec distet ultra quadraginta passus, vel saltem habeat Oratorium, immunitate gaudent, nec inde extrahi possunt, vt post alios testatur Ambrosinus r Et hoc quoque priuilegio gaudere Palatia, & Domus DD. Cardinalium, scripsit Iulius Clarus. s

Verum

Verum licet hoc privilegium de iure communi sustineri posset, prout ante Sixti V. Pontificatum servatum fuisse audivimus; tamen hodie de consuetudine in Vrbe Palatia Cardinalium non gaudere privilegio immunitatis, testatur Baiardus *a* & post eum Farinacius *b*. Post enim multas Summorum Pontificum Sanctiones prohibentes has immunitates, & quibus per non usum abrogatum fuerat, tandem emanavit Sixti V. Constitutio, *c* cui omnes S. R. E. Cardinales tunc in Vrbe existentes subscripserunt; ex quo, si tale unquam habuerunt privilegium, illi renunciarunt, nec illo ad hæc nostra tempora visi sunt. Quod utique summa prudentia factum, nemo quidem sana mentis, & publicæ quietis cupidus negabit: non enim in Domibus Cardinalium viri flagitiosi manere debent, sed virtute præditi, ut Maffredus *d* docet. Sed quæ Divus Bernardus *e* scribit, utique ignoranda non erunt ait enim sanctissimus vir. *Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, decet honestas horum disciplina custas. Sacerdotes domestici, aut ceteris honestioribus aut fabula omnibus sunt. Incultu, & habitu, in incestu illorum, qui circa te sunt nihil, residere impudicum nihil indecens patiaris; certè inter mitratos discurrere Calamistratos non decet; Hæc & alia Bernardus videndus. Neque solum ab ijs, qui Iesu Christi militiæ nomen dederint, hæc servanda sunt, sed qui sola civili prudentia reguntur, ad optimam Rempublicam constituendam, servandamque, hæc eadem necessaria putarunt; Tiberius quippe Cæsar, Suetonio *f* teste, in primis tuendæ pacis à grassaturis, ac latrocinijs, seditionumque licentia curam habuit, abolevitque & ius, moremque asylorum, quæ usquam erant.*

Inuadentes verò Cardinalium Domos, etiam tempore Conclavis, eorumque bona diripientes qua pœna plerendi sint, Leo X *g* edixit.

Quod autem dictum est supra, Domos Episcoporum gaudere immunitate, ita ut ex ijs delinquentes extrahi nequeant, declarata positam conclusionem duobus modis primò nisi delinquentes sint in casibus exceptis à Gregorio XIV. *b* secundò declarata, quando Domus sit intra quadraginta passus ab Ecclesia, vel in ipsa Domo adsit Oratorium; ita post alios Farinacius *i* & Ambrosinus loco cit.

Sed quibus immunitatibus sit præmunita Domus Oratoris, seu Legati Principis, satis eruditè, & elegantè docet Anastas. Germonius, *k* quem vide, poterunt enim, quæ ab ipso scribuntur, ad maiorem huius privilegij cognitionem prodesse.

PRIVILEGIUM XXIII.

Offendens Cardinalem læsæ maiestatis reus efficitur.

TAntò amplio rem censei dignitatem, quantò plures, seu inferioresque illam offendentibus infligantur pœnæ, testatur Eugenius IV *l*. Et ideo licet quælibet offensio, ac iniuria ab hoc Eminentiss. Senatu semper aliena esse deberet, tamen quia, ut Veritas ait, *neesse est, ut veniant scandala*, si quis malo genio, vel suadente diabolo aliquem ex S. R. E. Cardinalibus læserit, vel offenderit, adeo huius personam privilegiatam esse sciat, ut non secus ac in Principem ipsum commiserit læsæ maiestatis crimen incurrat, perpetuò infamis efficitur, in vicinas Vrbes, & Dioceses denunciabitur excommunicatus, ut est Bonifacij VIII. Sanctio *m* quam postea Pius V. *n* ad scientes, & non reuelantes extendit. Et ne de illius inobseruantia, & non usu quoque tempore opponi possit, quolibet anno in die Cœnæ Domini innovatur, & in Porticu ad benedicendum populum extracto præsentè Pontifice, & toto Ecclesiastico Cœtu, uniuersaque plebe Dei, ab vno ex eiusdem S. R. E. Diacono Cardinali legitur; eamque Pauli V. iussu impressam videre poteris *o*. Quæ verò pœna mulctandus sit, qui consilium, auxiliumue ad tale facinus perpetrandum dederit, Menochius *p* docet.

Et adeo privilegiatam esse personam Cardinalis scias, ut etiam Imperator ab omni humana lege solutus *q* si Cardinalem offenderat, eiusdem criminis læsæ maiestatis reus efficiatur; ita post multos ab eo relatatos testatur Gigas, *r* qui nedum læsæ maiestatis, sed & sacrilegij crimen esse probat.

Et filios, nepotesque illius, qui Cardinalem offenderit, omnibus legitimis actibus,

a In adit. ad Clar. loco cit. nu. 33.
b De immunit. eccles. cap. 17. nu. 174. in fin.
c Cõst. 6. in Bullar. nou. tom. 2. pag. 491.

d Decis. 248.
e De considerat. lib. 4.

f In eius vita cap. 37.

g Cõst. 16. Bullar. nou. tom. 1. pag. 494.

h Cõst. 7. Bullar. nou. tom. 2. pag. 694.

i De immunit. in append. cap. 17. nu. 272.
k Tract. de legat. Princip. lib. 3. cap. 14. 15. & 16.

l Cõst. 15. §. 6. in fin. Bullar. nou. tom. 1. pag. 283.

m In c. felicis, de pœn. in 6.
n Cõst. 93. Bullar. nou. tom. 2. pag. 295.

o Cõst. 65. alias 41. §. 11. Bullar. nou. tom. 3. pag. 251.

p De arbitrar. iudic. centur. 6. cas. 551. per tot.
q L. digna vox. C. de legib.
r De crim. læsæ maiest. q. 5. m. 10. & 11.

n De successione
ab intest. in 3.
artic. princ. n. 47
b In addit. n. 48.
c Tract. crimin.
lib. 4. cap. 6. nu. 1.
d Pract. crim. q.
112. inspect. 2. per
tot. & in decis. 87
nu. 9. ad crim. re-
spicien.
e Loco cit. n. 14.
f Conf. 4. lib. 5.
per tot.

g In hist. Italia
lib. 10. pag. apud
me 280.
h Loco cit. u. 24.

i In vita Leonis
X. lib. 3. pag.
apud me 82.
k De arbitrar.
iudic. casu 552.
per tot.
l De var. ac di-
uers. crimin. q.
105. inspect. 10.
num. 400.
m De immun.
Eccles. in append.
cap. 14. nu. 134.
Et seq.
n Cap. 22. u. 346

bus, ac omni beneficio, & commodo iuris positiui ipso iure priuatos esse, itaut ab intestato succedere nequeant, voluit, & testatum habet Matthesianus, *a* & ad eum Bolognnetus; *b* aliaque multa ad rem facientia petenda sunt à Tiberio Deciano, *c* & Prospero Farinacio, *d* qui beneficijs quoque Ecclesiasticis priuari affirmat. Temperatur tamen pœna, si quis ad sui defensionem offendat Cardinalem, quia nec iniuriosè, nec temerè id egisse dicitur, sed iure permittente; ita post glos & alios scribit Hieron. Gigas. *e* Temperatur etiam pœna, si Cardinalis afficiatur Sedis Apostolicæ rebellis, & ex hac causa ab aliquo offendatur; auctorem habeo Carolum Ruum, *f* qui ex hoc potissimum capite nititur defendere Franciscum Mariam Urbini Ducem ab homicidio per eum commisso in personam Francisci Alidosij Cardinalis Papiensis nuncupati; hic enim cum esset in Ciuitate Bononiæ Sedis Apostolicæ Legatus, patefecisse dicebatur Officialibus Gallici exercitus secreta Iulij II. Pontificis, ex quo Sedis Apostolicæ rebellis erat, & ideo impunis offendi poterat, & Franciscus Maria Dux absoluendus, prout ab eodem Iulio II, absolutus fuit, præsentibus S. R. E. Cardinalibus in forma Consistorij congregatis, Guicciardino *g* teste, & confirmat Gigas, *h* Quàmuis huic absolutioni, quæ, vt idem Guicciardinus ait, non secundum iuris dispositionem, sed ex gratia processerat, non acquieuisset postea Leo X. qui ex hac, & alijs causis animum suum mouentibus supradictum Franciscum Mariam Ducem priuauit, Iouio, *i* & alijs id affirmantibus.

Denique si quis offendat familiam Papæ, vel Cardinalis, qua pœna sit puniendus, latè scribit Menoch. *k* quem consule, si hæc cognoscendi desiderio flagras.

Sed numquid offendens Cardinalem iniuria verbali puniatur, ac si eum percussisset? affirmatiuè respondet Farinacius. *l*

Et ex iuris communis dispositione, si quis Cardinalem offendit, violentas manus in eum iniiciendo, obsidendo, vel insequendo, non gaudere priuilegio immunitatis, si ad Ecclesiam confugiat, idem Farinacius *m* testatur: quàmuis inspectis verbis Constitutionis Gregorij XIV. dubitandi locum relinquat; quia (vt ipse dicit) hæc Constitutio videtur restricta ad eos, qui fuerint rei læsæ Maiestatis in personam ipsiusmet Principis; putat tamen eueniente casu (quod Deus auertat) teneri Episcopum, & alium quemlibet Ecclesiæ Rectorem hunc confugientem benè custodire, & illicò Papam certiolem reddere, nec sine ipsius Pontificis licentia extrahi debere, iuxta *e*, quæ idem Farinacius *n* infra scribit.

PRIVILEGIUM XXIV.

Intrusum in Papatu possunt Cardinales expellere; sicut etiam simoniacum, & hæreticum Papam deponere.

IN Lateranensi Concilio Nicolao II. Romano Pontifice sedente, celebrato, peculiari priuilegio donati sunt S. R. E. Cardinales; nimirum si quis pecunia, vel gratia humana, vel populari, seu militari tumultu, sine concordia, & canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium Ordinum religiosorum Clericorum fuerit Apostolicæ Sedi inthronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus &c. inuasorem etiam cum anathemate, & humano auxilio, ac studio à Sede Apostolica repellere, & quem dignum iudicauerint, præponere: huius priuilegij mentionem habes apud Ciaconium, *o* & à Gratiano *p* describitur. Declarat hoc priuilegium Glossa, *q* quando electio à non habentibus potestatem facta esset, & non à Cardinalibus, penes quos, vt diximus, absoluta residet eligendi Pontificis facultas; & ideo iuxta terminos huius Sanctionis intrusum expellere de Papatu valent.

Sed pulchra hic oritur quæstio. Ex ijs, quæ leguntur in dictis Bonifacij Martyris à Gratiano *r* relatis, nempe Summi Pontificis culpas nullus mortalium redarguere præsumat, quia cunctos ipse iudicaturus à nemine est iudicandus, nisi reprehendatur à Fide deuius, cuius delicti notionem ad Cõcilium pertinere respondit Theodoricus Rex ab eodem Gratiano relatus; *s* nec posse Cardinales deponere Papam etiam hæreticum, scribit Archid. *t* addens, quàmuis tale crimen probetur in Concilio contra Papam, non tamen à Concilio ferendam esse sententiam, sed ipse Papa contra

o In vita Nicolai II.
p In c. si quis pecunia, 97. dist.
q In hoc c. in verb. non Apostolicus.
r In c. si Papa, dist. 40
s In c. Concilia, §. huic etiam, dist. 17.
t c. in Fidei, n. 2. de hæret.

contra se ipsum sententiā promulgabit, vt in Marcellino Pōtifice à numeroſo Epifcoporū Concilio factū fuiſſe legimus, *a* qui omnes eidem Pōtifici ſapiffimè dixerunt; *tuo ore iudica cauſam tuam, non noſtro iudicio;* & iterū: *noli (aiunt) iudiri in noſtro iudicio, ſed collige in ſinu tuo cauſam tuā;* & rurſus; *quoniā ex te (inquiunt) iuſtificaberis, aut ex ore tuo condēnaberis;* & iterū dicunt; *prima Sedes nō indicatur à quoquā.*

A Quam veritatem etiā Imperatores agnouerunt; Valentinianus enim, cum ab Anicio Baſſo Sixtus Pontifex huius nominis III Pontificatus ſecundo turpi calumnia exagitatſe eſſet, & in Concilio, cui & ipſe Auguſtus intererat, dictum fuiſſet, non licere aduerſus Pontificem dare ſententiā, ſurrexit idem protinùs Imperator, & in arbitrio præfati Pontificis tribuit iudicare iudicium ſuum: etenim nullus Pontificum minorum, vel inferiorum Urbium ſubactus iudicijs inuenitur. Hæc omnia ſuſius videnda ſunt in epiſtollis Nicolai Pontificis, *b* & refert Gratianus. *c* Firma igitur videtur eſſe conſuſio, in condemnando Pontifice Concilium eſſe conuocandum, nec tamen ab eodem Concilio ferendam eſſe ſententiā; quā in te videndus eſt Caietanus. *d* Verūm quia ſolus Romanus Pontifex Concilium congregare valet, *e* fingamus (quod Deus auertat) Pontificem hæreticum nolentem conuocare Concilium, ne contra ſe feratur iudicium, quid erit agendum? Hanc mouet quæſtionem **D.** Card. Zabarel. *f* & reſpondet, requirendum eſſe Papam, vt congreget Concilium, & ad hoc eum ſollicitabit Imperator, qui ſi neglexerit, Cardinales tunc congregabunt, ne pro indirecto impediatur tale iudicium, quod directè non poteſt Papa impedire, puta ſtatuendo, quòd non poſſit accuſari de hæreſi, quia per hoc periclitaretur tota Eccleſia. Hæc Zabarel. in ijs, quæ pertinent ad conuocandum Concilium.

C Sed alia modò ſuper eſt difficultas, de ſententiā ſcilicet ferenda contra Pontificē, qui, vt diximus, a nemine in hoc ſæculo iudicatur. Primam huius difficultatis ſolutionem collige ex Archidiacono, *g* qui ſcribit, Concilium poſſe condemnare, Pontificem hæreticum, & hoc eſſe indubitantè verum; ac eiufdem ſententiæ videtur eſſe Zabarel. *b* Aliam tamen ſolutionem magis metaphyſicam aſſert Thomas de Vio Card. Caietanus, *i* dum ait, quòd Papa factus hæreticus, & perſeuerans habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem, ad cuius euidentiā altiùs exordiando, tria præmittit. Primò, quòd in Papa inueniuntur tria, nempe Papatus, perſona, quæ eſt Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriuſque, ſcilicet Papatus in Petro, ex qua coniunctioe reſultat Petrus Papa. Secundò, quòd diſcernendo, & applicando proprias cauſas ſuis proprijs effectibus, inuenimus, quòd Papatus eſt à Deo immediatè, Petrus verò eſt à patre ſuo &c. coniunctio autem Papatus in Petro, poſt Petrum primum à Chriſto immediatè inſtitutum, non eſt à Deo, ſed ab homine, vt patet, quia hoc fit per electionem hominum. Tertiò quia nihil tam naturale eſt, vt vnaquæque res per quæcumque cauſas fiat, per eandem contrario modo diſſoluatur; idcirco Petrus Papa, qui ex conſenſu Electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus eorundem diſſolui poterit. Quapropter licet poteſtas ſupra Papam non inueniatur, niſi in Domino Ieſu Chriſto, poteſtas tamen ſupra coniunctionem Papatus, & Petri reperitur in terris, & ideo ſententiā, quæ fertur à Concilio contra Papam hæreticum, non dirigitur contra Papatum, ſed contra coniunctionem Papatus, & Petri. Hæc Caietanus videndus. Qui ad rem noſtram, de poteſtate ſcilicet tradita à Iulio II. Cardinalibus expellendi à Papatu Pontificem ſimoniacum, dicit, *k* Hanc poteſtatem diſpoſitiuam non eſſe in Cardinalibus, quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri, & Papatus, niſi limitatè, ſcilicet tempore, quo Papatus vacat: in Eccleſia autem vniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquamur; & ideo **E** Cardinales non poſſunt deponere Papam hæreticum, vel ſimoniacum, ſed hoc pertinet ad vniuerſalem Eccleſiam. Poteſt tamen hæc poteſtas committi Dominis Cardinalibus à iure ſtatuato Pontificis, ſicut commiſſa eſt poteſtas eligendi per viam determinationis, vt ipſi repræſentent vniuerſalem Eccleſiam, ſicut in eligendo, ita in deponendo, quando deponendus erit. Ex quibus ſublata videtur omnis difficultas, nam licet Cardinales per ſe ipſos non valerent deponere intruſum in Papatu, ex privilegio tamen, & conſeſſione Concilij Lateranenſis, & Iulij II. poterunt.

a in e. nunc autem, diſt. 21.

b in epiſt. ad Michaelem imperatorem, cuius initium eſt, propoſueramus.

c in d. c. nunc autem, diſt. 21.

d in tract. de poteſt. Papa, & Concil. cap. 22.

e c. ideo, 2 q. 6.

f conſ. 150 nu. 7 verſ. ſinge enim

g d. c. in Fidei num. 2. verſ. ſed contra, de hære. in 6.

h in citato conſ. 150 num. 1 & 2. *i* in tract. de auct. Papa, & Concil. cap. 20.

k d. tract. cap. 21. verſ. ad tertium dictum.

PRIVILEGIUM XXV.

Cardinalium Collegium famæ restituere potest.

a Priuil. 3.
 b L. 1. §. de qua,
 ff. de postulan.
 c in c. cum te, n.
 1. vers. Collegiū
 tamen, de re iud.
 d Decis. 114.
 num. 4.
 e In l. infamem,
 nu. 13. ff. de pub.
 iud.
 f In Clem. no
 Romani, §. irri-
 tum, num. 2. de
 elect.
 g In c. cum te,
 nu. 11. de re iud.
 h c. fundamen-
 ta, §. ut ergo, de
 elect. in 6.
 i d. c. fundamē-
 ta.
 k In c. Constan-
 tinus, dist. 97.
 l De potestas.
 Papa in tempor.
 cap. 7.

m d. tract. 6. &
 alibi.

n In c. Ecclesia,
 16. q. 1.

o Tract. de restit.
 in integr. par. 2.
 q. 92. artic. 4. nu.
 46. & seq.

p Loco cit. n. 50.

Diximus supra, a Collegium Dominorum Cardinalium æquiparatum esse Sen-
 natui Romano, & ideo sicut Senatus Romanus restituebat famæ, b pari ra-
 tione idem dicendum erit de Cardinalibus; ita Innocen. c & alij relati ab Anton.
 Capycio. d Verum hoc priuilegium concessum esse Cardinalibus collegialitèr cō-
 gregatis, & Sede vacante, scripsit Bartol. e Sed Card. Zabar. f videtur velle, Cœ-
 tui Cardinalium id permillum esse nedum Sede vacante, sed etiam viuente Papa;
 neque dispositio illius s. irritum, in aliquo resistit, qui solū interdicat pertinentia
 ad Papam. Felinus verò post Abb. Panormit. g negat, hoc priuilegium compete-
 re Cardinalibus, quia cum extincta sint hodie iura Senatus ex Nicolai III. Sanctiōe,
 h & potissimum argumentum eorum, qui scribunt, Cardinales gaudere hoc priui-
 legio, sit, quia Collegium Cardinalium iura Senatus habet; igitur si hæc iura Sena-
 tus sunt extincta, cessat etiam priuilegium Cardinalium, nam æquiparatorum eadē
 est disciplina. Sed pace rantorum virorum hoc argumentum non placet, & vt mea
 fert sententia, nedum non officit, sed potius magis fauet, ponderando Sanctiōem
 Nicolai III. i quæ firmat, & deducit in esse Summi Pontificis, & sacri Cardinalium
 Senatus potestatem: nam licet Constantinus Imperator Beato Syluestro Urbem Ro-
 mam, & alia multa donasset, cœtui verò DD. Cardinalium iura Senatus concessisset,
 K non tamen legitur fuisse tunc harum rerum adeptam possessionem; imò cum post
 Constantinum imperasset Constantius Arrianus, Iulianus apostata, & alij potius in-
 fensi, ne dicam hostes, quàm fautores Romanæ Ecclesiæ, nec ipsa vires haberet (vt
 Diuus Thomas ait; relatus à Belarmino. l) compescendi Principes terrenos, nedū
 priuilegijs, & iuribus à Constantino Magno concessis non vtebatur, sed vt fideles
 obedirent Iuliano apostatæ tolerauit; siquidem ea tunc erant tempora, vt potius
 ad martirium subeundum Episcopi, quàm ad Principes coercēdos parati esse debe-
 rent: at vbi vidit Ecclesia suæ potestati locum aliquem aperiri, vel cum ipsorum
 Principum spiritali vtilitate, vel certè sine detrimento, & pernicie populorum, non
 sibi defuit, sed conuocando Concilia, Imperatores, & Reges malè de Fide sentientes,
 & iura Ecclesiæ perturbantes Imperio, & potestate priuarunt, vt idem Belarminus
 m docet. Quorum vestigijs inhærendo Nicolaus III. vt quorundam Romanorum
 insolentiam, temeritatemque compesceret, ius illud, & potestatem, quam eligendi
 Senatorem, & Magistratus vsurpauerant, ab illis abstulit, & Ecclesiæ restituit, vt ex
 historicis liquet. Quapropter argumentum desumptum ex iam dicta Nicolai III.
 Sanctiōe, ad probandum, sacrum Collegium non habere amplius iura Senatus, est
 omninò inualidum, vt diximus, imò apertè probat, hæc iura in Ecclesiam translata
 esse, quæ & ipsa Senatum habet, vt D. Hieronymus à Gratiano n relatus ait. Sen-
 natum verò hunc à S. R. E. Cardinalibus vnà cum Summo Pontifice constitui
 quis neget?

Sed ad rem nostram redeundo, an scilicet Collegium Cardinalium famæ restitue-
 re possit, videndus est Sfortia Oddus, o qui & ipse supra positam distinctionem af-
 fert, viuente scilicet Pontifice, vel ipso mortuo, & Sede vacante; & post adductas pro
 vtraque parte rationes, communem sententiam amplectitur, nempe Cardinales
 gaudere hoc priuilegio Sede vacante; tunc enim potestas tēporalis in subditos S. R. E.
 penes sacrum Collegium est, ex quo tres (Capita Ordinum nuncupati) eliguntur,
 & hi subscribunt, & suo nomine, sigilloque firmant resolutiones, gratiam, vel iustitiā
 respicientes, præsertim quæ in Eminentissimo Tribunali, sacra Consulta nuncupato,
 & quod præcipuè has restitutiones famæ cognoscit, & examinat, decernuntur, & fi-
 unt. Non negat tamen Oddus, p quandoque etiam viuente Pontifice, posse Car-
 dinales tanquam ab ipso Pontifice delegatos, famæ restituere: quæ quidem delega-
 tio vtique multis ab hinc annis facta videtur nedum in vno Cardinali, quem totius
 Ecclesiasticæ Ditionis Superintendentem vocant, & modò est Eminentiss. ac Reue-
 rendiss. Card. Pamphilius, sed in alijs quoque Cardinalibus prædictæ sacre Consul-
 tæ præpositis; hi enim, vt diximus, exulum, & diffamatorum causas cognoscunt; &
 deci-

decidunt, vt latius supra patet. *a* Denique ad probandum, sacrum Senatum vacante Sede posse restituere famam, quæ diximus supra *b* de Francisco Cardinali Soderino, qui ob crimen læsæ maiestatis ab Hadriano VI. in Arce S. Angeli detinebatur, & à S. R. E. Cardinalibus exemplo aliorum Cardinalium de Columna, & de Sabellis absolutus, & cum alijs in Conclauis ad electionem noui Pontificis admittus, omnem quidem tollere amaritudinem videntur.

a in Congreg. 13 que sacra Consulta appellatur.
b de Offic. DD. Cardinalium in electione Pontificis, & Sede vacante, cap. 13.

PRIVILEGIUM XXVI.

Cardinales tanquam speciali nota digni sub generali dispositione non sunt comprehensi.

Dictum est supra sæpissimè, Cardinales esse partes corporis Papæ; cū autem in promulgatione legum nunquam intelligatur comprehensa persona legislatoris, sequitur propterea, in Constitutionibus Pontificis non esse comprehensos DD. Cardinales, nisi fiat illorum expressa mentio: ita argumentatur Hieron. Gigas, *c* pulchram Iustiniani Imperatoris Sanctionem referens, *d* vbi scribentes communiter notant, licet regulariter donatio inter virum, & uxorem non valeat, hæc tamen regula non procedit, si Augusta donet Imperatori, & vice versa Imperator Augustæ, nõ solùm quia sunt duo in carne vna, sed etiã quia sunt speciali nota digni, & nemo Princeps suis ligatur legibus: hoc etiam scripsit Ludouicus Romanus videndus, *e* multa enim congerit in laudem huius sacrosancti Senatus.

c tract. de pens. q. 59. n. 11.
d in l. 26. C. de donat. inter vir. & uxor.
e cons. 498. per tot.

Hac posita regula, infert Gigas, *f* si Papa imponat decimam super fructibus, redditibus, & proventibus ecclesiasticis, etiam super Pensionibus, cum appositione clausulæ, *quocumque privilegio non obstante &c.* nihilominus tamen si Cardinalis habeat Pensionem super aliquo Beneficio reseruatum, ad solutionem Decimæ impositæ non tenebitur; & huic decisioni subscribit se Manfredus. *g*

f loco cit. n. 10.

Infertur secundo, Cardinales non esse comprehensos in Regulis Cancellariæ, vt latè differit Ancharanus, *h* & post eum scribentes in prædictas regulas Cancellariæ; & est iam decisus casus hic à Clemente VII. *i* quem alij postmodum Pontifices sequuti sunt, & hoc priuilegium confirmarunt in suis Regulis.

g decis. 171.

Infertur tertio, dispensationem quantumcumque generalem loquentem in materia prohibitiua non comprehendere Cardinales, ex eodem Gigante; *k* qui tamen limitat, hanc illationem non habere locum, quando factum esset in se malum, sub quo fieret prohibitio, puta ne quis rem alienam inuadat, tunc enim etiam Cardinales sunt comprehensi, quod etiam scripsit Marchesanus. *l*

h cons. 245. nu. 6 & serè per tot.
i in reg. Canc. 67.

Notandum quoque est, quod scribit Romanus, *m* Cardinales non teneri contribuere in solutione charitatiui subsidij impositi a Sede Apostolica Clero Regni Castellæ, & cuius alio Clero ad supplicationem Regis pro recuperatione Regni ab infidelibus occupati, rationibus apud eum videndis: quamuis hoc dictum non placeat Hieronymo Giganti, per ea, quæ scribit Felinus, *n* sequutus Bellencinum præceptorem suum, *o* qui firmat regulam, ad subsidium generale impositum a Summo Pontifice quibuscumque Beneficiatis pro expeditione contra infideles, teneri etiã Cardinales concurrere ratione suorum Beneficiorum; quæ sententia placet etiam Mandosio, & alijs ab eo relatis. *p* Verùm Gigas loco supra relato contrarium amplectitur, Cardinales scilicet non teneri, nec esse comprehensos sub generali Constitutione, & hanc esse communem opinionem affirmat, nec vltius in hoc dubitari posse, per suprad. regulam Clementis VII. Videnda tamen est decisio Rotæ Romanæ apud Puteum, *q* quæ multa ad rem congerit, & tandem concludit, Cardinales ligari Constitutione rationabili: quemadmodum etiam si versetur in casu, in quo factum esset in se malum, super quo facta est prohibitio: tunc enim appellatione Clericorum esse comprehensos etiam S. R. E. Cardinales voluit Iason, *r* reddens rationem, quia ex quo factum est malum in se, tantò grauius peccat ille, qui contrafacit, quantò est maior, quæ veritas ethnicis quoque probata est, Iuuenale teste. *s*

k tract. de pension. q. 9. nu. 13.

l de commiss. par. 1. cap. 11. nu. 13.
m d. cons. 498.

n in c. cum iureperit. nu. 7. de offic. deleg. & alibi.

o in tract. de charit. subsid. q. 66.

p in 1. addit. ad cons. Rom. 498. in litera A.

q decis. 189. per tot.

r cons. 117. nu. 11. vers. nisi essemus, vol. 4.

s satyra 8.

Omne animi vitium tantò conspectius in se. Crimen habet, quantò maior, qui peccat, habetur.
Sed an Cardinales ligentur Regula Cancellariæ de exprimendo valore in impetratione Beneficiorum, videndus est Gomefius. *t*

t ad hanc reg. quæ hodie est 55. pag. apud me 40.

PRIVILEGIUM XXVII.

Occursus Cardinalis liberat ductos ad supplicium.

SI ad supplicium ducto Cardinalis obuius fiat, & super caput damnati imponatur purpureus Pileus D. Cardinalis, a pœna mortis eximitur reus; ita scripserunt multi relati a Tiraquell. *a* & Cotel. Cott. *b*

Quod quidem priuilegium antiquissimum esse, & paganorum quoque Pontificibus concessum, quorum occursus sæpe ad supplicium ductos seruabat, testis est Cuiacius. *c*

Verùm Iulius Clarus *d* post relatas multorum sententias, & auctoritates, dicit, se nunquam vidisse hoc in præctica contigisse, sed si conringeret, putaret ipse, mitigandam esse pœnam mortis, & reum ad triremes transmittendum, & hoc in reuerentiam amplissimi Ordinis Dominorum Cardinalium, qui Regibus æquiparantur: & hoc verum, nisi crimen esset ex atrocissimis; & hanc quoque sententiam sequutus videtur Menochius, *e* dum ait; si Cardinali fiat obuius falsarius, non erit a pœna mortis liberandus, atrocissimum quippe est hoc delictum, & homicidio, ac veneficio grauius, vt Farinacius *f* probat.

Verùm si iudex hoc priuilegio motus damnatum a morte liberauerit, non dicitur errasse, & in syndicatu excusandus erit, vt post alios, quos adducit, scribit Mastrillus. *g*

PRIVILEGIUM XXVIII.

Causarum cognitiones solus Pontifex Cardinalibus committit.

SI cognitio alicuius causæ committenda sit S.R.E. Cardinali, supplex libellus, quem in Vrbe Commissionem vocant, à solo Pontifice signari solet, qui propter excellentiam Dignitatis Cardinalatus non apponit clausulam, *iustitiam faciat*, quemadmodum in alijs Commissionibus Prælatis dirigendis apponi solet; sed his tantum verbis rescripti forma continetur: *de mandato Domini nostri Pape audiat N. Cardinalis, & decidat*. ita Gomezus *b* testatur, & alia decem priuilegia Cardinalibus in causarum Commissionibus concessa refert; aliaquæ multa congerit Marchefanus, *i* dum agit de Commissionibus causarum Eminentiss. Cardinalibus directis.

Huius priuilegij ratio desumenda videtur ex Aurelio Archadio Carisio Magistro libellorum, qui de officio præfecti Prætorio hæc scribit. *h* *Creditur enim Princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide, & grauitate, ad huius Officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicatueros esse pro sapientia, ac luce Dignitatis sua, quam ipse foret iudicaturus*. Et Cassiod. *l* de eodem Præfecto Prætorio sic ait. *Tribunal tuum ideo tam excelsum factum esse noueris, vt locatus ibi, nihil humile, abiectumque cogites*.

Verùm quia vbi causa commissa fuerit Cardinali, non alteri, quam Cardinali committi potest, quia, vt moderni loquuntur, causa semel effecta Cardinalitia, semper in eadem prærogatiua durat, Marchefano post alios teste; *m* si ergo a sententia primi Cardinalis prouocatum fuerit, & a Summo Pontifice cognitio secundæ instantiæ alteri Cardinali commissa fuerit, hic non inhihet Cardinali a quo, sed illi suam tantummodò insinuat Commissionem; ita in sacro Rotæ Romanæ Tribunali decisum habes. *n*

Sed quoniam Magistratus Dignitas ex grauitate causarum, circa quas illius cognitio versatur, potissimum elucet, itaut alij dicantur maiores, qui de maioribus rebus, & magis arduis iudicant; alij minores, qui causas minores dirimunt, idest ciuiles vsque ad certam summam; alij denique minimi, qui viliora cognoscunt, & pedanei dicuntur iudices, vt latè, & luculentè docet Garzias Mastrill. *o* Cardinales verò non alibi, quam inter maiores collocandi sint, ideo sancitum habes a Martino V. *p* causas non excedentes summam ducatorum auri sexaginta Cardinalibus committendas non esse, & si reperiantur commissæ, inualida, & nullius erit

a de pœn. rem.
per caus. 5. n. 2.
b in memorab. in
verb. Cardinales
gaudent.

c in paratit. ad
2. lib. Crit. 4. de
Episcop. audien.

d in pract. crim.
§. fin. q. 98. vers.
vltimus quæro.

e de arbitrar.
iud. lib. 2. cas.
306. nu. 12.

f tract. de falsit.
& simulat. q. 150
par. 1. nu. 12. &
17.

g de Magistr. lib.
6. cap. 10. nu. 85.

b tract. Com-
miss. par. 1. cap.
11. per tot.

i tract. Com-
miss. par. 1. cap.
11. per tot.

h in l. vnica. §.
credidit. ff. de off.
Præf. Prætor.

l in formul. Præ-
fecti Prætor. 3. lib.
6. var.

m in d. tract.
commiss. par. 1.
cap. 11. n. 1.

n decis. 25. &
31. de dolo, &
consum. in an-
tiq.

o de magistr. lib.
5. cap. 1. num. 3.
& seq.

p in Constit. 5.
§. 29. Bull. nou.
com. 1. pag. 257.

erit roboris hæc Commissio; licet alia reddatur ibi ratio, nempe vt laboribus, & expensis parcatur.

Sciendum quoque est, si committatur causa Cardinali, quæ prius alicui ex Rotæ Romanæ Auditoribus commissâ fuerat, & huiusmodi Commissio ad ipsius Auditoris notitiam absque alia inhibitione deducta sit, non poterit Auditor ob reuerentiam Cardinalis in causa ulterius procedere; licet secus sit, si vnus Auditor alteri Auditori Commissionem sine inhibitione insinuet, quia nihilominus primus Auditor non adhuc inhibitus procedere potest; ita decisum habes ab iisdem Rotæ Romanæ Auditoribus, *a* & scribit etiam Gomesius, *b*

PRIVILEGIUM XXIX.

Cardinalis assertioni standum esse in causis sibi commissis.

Cardinali asserenti, à Papa sibi aliquid commissum creditur plenè, etiamsi literas suæ commissionis non ostendat; ita Farinacius, *c* qui de communi scribentium sententia testatur; & licet de Cardinali Legato præcipuè loquatur, cum tamen asserat, hanc conclusionem habere etiam locum in quolibet alio excelsio noto, & probato viro, ex Romano, *d* & Mandosio, *e* alijsq; multis, vtique etiam de alijs Cardinalibus dicendum erit, itaut illis credendum sit in ijs, quæ per partes coram ipsis gestum fuerit, Antonio Gabrieli teste. *f* Licet hoc potius de consuetudine Romanæ Curie, quàm ex dispositione iuris procedat, vt Ancharanus *g* scribit, & nos diximus supra in 5. privilegio: quæ quidem consuetudo huic fortasse nititur fundamento, quia non præsumitur mentiri Cardinalis asserens aliquid etiam in præiudicium tertij, Papa præsentem in loco, vbi tale quid asserit, & hoc certè verificatur in Romana Curia, vbi facillè ad ipsum Papam recurri potest; ita Farinacius, *h* & alij per eum relati: Et licet ex multorum sententia admittamus, Cardinali non esse credendum in præiudicium tertij, negari tamen non potest, quin plus illi, quàm alteri testij credatur, quia plus creditur duobus Cardinalibus, quàm pluribus alijs septuaginta testibus: Mascardus *i* hoc notat, & post eum Farinacius. *k*

Insuper sciendum est, permissum esse DD. Cardinalibus absque alia licentia committere Auditoribus suis terminorum obseruantiam in causis sibi commissis, quod in alijs Prælatibus sine speciali licentia Papæ non procedit, Aegidio Bellamera teste, *l* quem refert, & sequitur Gomesius, *m*

PRIVILEGIUM XXX.

Cardinales non citantur per edictum; nec inhibetur illis sub Censuris,

Si committenda sit causa contra Cardinalem, non apponitur in Commissione facultas iudici commissario citandi per edictum &c. etiamsi ratione alicuius Dominij, siue Castri contra Cardinalem agatur; ita Marchesanus *n* obseruat. Neque Eminentiss. Cardinalibus sub Censuris inhibendum esse dixit Rotæ Romana. *o*

At si in iudicio inter Cardinalem, & alium non Cardinalem intentato pares pro vtraque parte rationes iudici videantur, solet Rotæ in dubio ad Cardinalis fauorem pronuntiare sententiam; Gomesius, *p* qui se ita vidisse seruatum affirmat in causa Mediolanensi pro Cardinali Triultio, & in alia etiam Mediolanensi pro Cardinali Casarino; adducitque etiam in testem Simonettam, dicentem, ita quoque antiquis temporibus seruatum fuisse.

a decis. 25. de dol. & contum. in antiq.
b in reg. vtriusque Signat. comp. vers. quintum singulare privileg. pa apud me 159. à tergo.

c tract. de testib. de opposit. contra person. q. 63. cap. 2. nu. 1. & seq. d. conf. 59. nu. 6. vers. in contrariū & ad hoc Romani conf. litera K. f. lib. 1. rit. de probat. conclus. 3. num. 6.
g in Clem. 1. nu. 3. in fin. de probat.
h d. q. 63. nu. 57 & seqq.
i lib. 1. conclus. 270. nu. 2. de probat.
k loco cit. nu. 73
l decis. 43. vers. circa verò.
m in vtriusque Signat. compend. vers. quartum speciale privilegium, pag. 159.

n in pract. Signat. par. 1. cap. 5. nu. 150.
o decis. 25. & 31 de dolo, & contum. in antiq. p. in d. compend. vtriusque Signat. vers. decimum privilegium, pag. apud me 160.

P R I V I L E G I V M XXXI.

Cardinalis quocumque crimine inculpatus per procuratorem auditur.

Quamuis hæreticæ prauitatis Inquisitores cogere possint quascumque egregias personas, vt coram eis se fistant, & in causa Religionis testimonium perhibeant, hoc enim iudicium auctoritati, & honori, Fideique fauori debetur, vt Iacobus Simanca *a* testatur; Cardinalis tamen de hæresi, aut schismate accusatus potest per procuratorem in iudicio audiri: post Barbatiam *b* ita scribit Manfredus, *c* & innuere videtur Farinacius, *d* dum ait, illustres viros, moniales, & alias honestas personas non esse de facili in iudicium ab Inquisitoribus trahendas, sed iudices ad eas ire, vel alios mittere debent.

Verum etiam Cardinales de crimine hæresis inculpato, ad personaliter in iudicio comparandum teneri, colligitur ex Pij IV. Sanctione, *e* in qua quidem legitur, Odettum Cardinalem inquisitum in Vgonottorum hæresim prolapsum fuisse, ad personaliter in sacro Inquisitionis iudicio comparandum, cui ab eodem Pontifice Pio IV. causa commissa erat, pulsatum fuisse: videnda est Constitutio hæc; hinc enim formam seruandam in depositione, seu priuatione Cardinalis colliges.

Si tamen opinio Farinae, & aliorum sustinenda erit, quod in facti contingentia (si fama vera retulit) annis nonnullis iam elapsis seruatum fuerit, referamus: fuerunt enim cuidam Cardinali notæ quædam hæresim sapientes iniunctæ, huic propria domo loco carceris assignata, vt delati criminis ex ore proprio veritas eliceretur, sacre Inquisitionis iudices ad illum accedebant, quod etiam alias in similibus causis factum fuisse narrant. De Odetto autem Cardinali si quis plura cognoscere cupiat, Ciaconium, & illi addentes legat in vita Clementis VII. ab hoc enim Pontifice 7. Idus Nouembris 1533 in octaua creatione sacra Purpura donatus fuit, quam vnâ cum nobilissima familia de Castiglione hæretica labe denigravit; de illo etiam loquuntur Io. Anton. Gabur. *f* & alij historici passim,

P R I V I L E G I V M XXXII.

De successione feudi Cardinalibus non prohibita.

Ivra prohibentia clericis successionem feudorum non comprehendere Cardinales scribunt Iason, *g* Menochius, *b* & alij ab eo relati; Iason autem consultus in causa successionis feudi, vertente inter Cameram Apostolicam, & D. Cardinalem de Farnesio (qui ni fallor, fuit postea Summus Pontifex Paulus III. appellatus; nam ipse Iason sub anno 1519. Mense Aprili hominem exiit, quo tempore solus hic ex Gente Farnesia Cardinalis erat) ita respondit.

Et priuilegium hoc multo magis militare dicitur, quando feudum sit ecclesiasticum, vt in casu suæ consultationis; rationes enim, ex quibus excluduntur personæ ecclesiasticæ à feudo laicali, quia scilicet factus miles Cœlestis desit esse miles seculi. *i* & quia nemo militans Deo implicet te negocijs secularibus, *k* nō vindicant sibi locum in feudo ecclesiastico; non enim propter feuda ecclesiastica efficitur quis miles seculi, sed durat adhuc miles Ecclesiæ, & possunt impendere seruitia feudalia, secundum earum qualitatem, & conditionem. Adde, etiam in feudo laicali, si feudatarius efficiatur Episcopus, non tamen perdit feudum, quod habebat ab Imperatore, quia licet sit factus miles Christi, non tamen desinit esse miles seculi; licet aliter dicendum sit, si fiat Monachus, vel Conuersus Monasterij, vt est textus, & notant Scribentes. *l* Et promotus ad Episcopatum retinet etiam patrimonialia, vt Gregorius IX. Antonio Subdiacono rescripsit, *m* ergo etiam feudum à patre perfectum; & hoc indistinctè verum putatur, quando inuestitura sit pro hæredibus, & successoribus, vel pro descendantibus, & successoribus, quo casu nunquam censetur electa industria personæ, & vasallus, quamuis Clericus, vel aliàs inhabilis, poterit seruire

a in Enchirid. iud. viol. relig. de restib. tit. 35. num. 7.
b de prestant. Card. q. 2. principal. nu. 9.
c decis. 181. & 182.
d tract. de hæres. q. 188. §. 1. n. 21. vers. ubi quod illustres.
e in Bullar. nou. tom. 2. Const. 66. pag. 98.

f in vita Pij V. lib. 2. cap. 4.

g conf. 117. per rot. vol. 4.
h conf. 54. nu. 2. & 29.

i in c. 1. de vasal. milit. qui arma bell. depon. R. in c. 1. & toto tit. ne cler. vel monac.

l in d. c. vnic. de vasal. milit. qui arm. bell. dep. in c. 1. de testam.

seruire per substitutum, vt ex opinione Cyni, & Baldi *a* scribit Iason. *b*
 Verum si Episcopus, vel Cardinalis ex natura feudi, & forma inuestituræ tene-
 retur seruire Domino temporali, & laico per se ipsos, tunc cessaret priuilegium,
 nec daretur successio in feudo, quia repugnaret Statui Cardinalatus, Manfredo
 teste *c* Secus autem, si posset seruire per substitutum, vt diximus; ita Meno-
 chius *d* scribit post Martinum Laudensem, *e* & ad rem conferunt, quæ dicemus
 infra in sequenti priuilegio.

Verum quod diximus, Monachum esse omnino incapacem succedendi in feu-
 do, declara ex doctrina Baldi, *f* nisi Monachus ex dispensatione Papæ factus sit
 Comes, & feudum aperiatur sibi, postquam recepit gratiam à Papa; nam Baldus hoc
 casu indubitanter tenet, Monachum succedere.

a in l. quisquis,
 la prima, C de
 Episc. & cleric.
b d. cons. 117. n.
 12. & seq.
c decis 130.
d cons. 102. nu.
 124. & 125.
e defend. lib. 3.
 tit. 4. §. qui cleri-
 cus efficitur, n. 2.
f cons. 275. nu. 7
 vol. 2.

PRIVILEGIUM XXXIII.

De retentione Beneficiorum post promotionem ad Cardinalatum.

Promoti ad Cardinalatus Dignitatem priora Beneficia huic Dignitati non re-
 pugnantia retinent, vt norant Abbas, *g* & Butrius. *h* Et neque Episcopos,
 seu Archiepiscopos ad sacram Purpuram promotos Episcopalem, seu Archiepisco-
 palem Dignitatem amittere, Martin. Laudens. *i* ex pluribus, etiam ad contraria
 respondendo, nititur probare, asserens ita seruatam fuisse suo tempore in Cardinali
 S. Crucis, qui Episcopatum Senensem retinuit, & in Archiepiscopo Mediolanensi,
 qui tunc erat Cardinalis; prout etiam postea multi fuerunt & sanctitate illustres,
 & miraculis clari, vt de S. Carolo Borromeo tit. S. Praxedis Presbytero Card. & à
 Paulo V. in albo Sanctorum relato, monumenta adhuc recentia demonstrant; nos
 quoque intra spatium triginta, & amplius annorum, quo Romana versati sumus
 in Aula, oculata testamur fide, vidisse quamplures Episcopales Ecclesias, quibus
 antea fuerant prepositi, etiam in Eminentiss. Senatuum cooptatos postea retinuisse,
 & nunc retinere; qua in re consulendus est Manfredus. *k*

Imò nec alia ecclesiastica Officia, vt Prothonotariatus, & similia, per promo-
 tionem ad Episcopatum vacare, voluit Rota Romana apud Achillem de Grassis;
 faciunt, quæ congerit conuincis, & consanguineus meus Mutius Cartharius, *m* di-
 cens, hoc verum de iure, secus de consuetudine.

Verum priuilegium hoc (si vnquam ad Cardinalatum promoti habuerunt, nam
 multi negant) Sixti V. Constitutione *n* sublatum est; cautum enim habes, vaca-
 re omnes Ecclesias, & ecclesiastica Beneficia eorum, qui inter S. R. E. Senatores
 cooptati fuerint; quod etiam antea adnotarat Barthol. Caranza; *o* & colligi potest
 ex verbis Cæremonialis Romani, *p* quæ habent, Episcopos ad Cardinalatum pro-
 motos, à vinculo, quo suis Ecclesijs tenebantur, absolutos esse, ibique redditur
 ratio; quia scilicet Cardinalis ex officio tenetur in Romana Curia manere, Episco-
 pus verò in Ecclesia sibi commissa; ne igitur quis ad duo incompatibilia assuma-
 tur, necessariò venit Episcopus absoluendus à vinculo residendi in Ecclesia Episco-
 pali; quod etiam antea monumentis consignauerat Abbas Panormitanus. *q*

Quod autem diximus, multos ex DD. Cardinalibus retinere Ecclesias, quas an-
 tea habebant, hoc non prouenit eò quia non vacent per promotionem, sed quia
 Summus Pontifex cum illis dispensat in retentione, & per Apostolicas literas decer-
 nit, Ecclesias, & Beneficia non vacare, vt in eodem Cæremoniali Romano, *r* &
 apertius in præcitata Sixti V. Sanctione *s* legitur; ex cuius etiam dispositione illa-
 rum scilicet Ecclesiarum, & Beneficiorum censetur concessa retentio Cardinalibus,
 quæ Cardinalatus Dignitati non repugnant. Dicuntur autem repugnare Archipre-
 sbyteratus, Archidiaconatus, Decanatus, Canonicatus, & si quæ sint alia Beneficia,
 quæ obtinentes in Choro residere, & post Episcopum locum habere tenentur, Car-
 dinalatus Dignitati minimè conuenientem. *t*

Sed probatur etiam conclusio, vacare scilicet Beneficia promoti ad Episcopa-
 tum, & ad expeditionem literarum Apostolicarum teneri, si cum eo super reten-

g in c. Ecclesia
 vestra, il. 2. nu. 3.
 vers. aut habebat
 de elect.
h ibid. nu. 16.
i de Cardin. in
 2 par. q. 41.

k decis. 150.

l decis. 1. aliàs
 36. de elect.
m in tract. a-
 liud de iur. aliud
 de consuet. lib. 1.
 cap. 4. cas. v. per
 tot.

n Constit. 79.
 Bull. nou. tom. 2.
 pag. 627.

o in tract. de
 resid. Episc. cap. 8
 vers. pr. terea alia
 etiam.
p sect. 8. cap. 3.
q in c. Ecclesia
 vestra, il. 2. nu. 3.
 vers. & hoc in-
 tell. go. de elect.

r d. sect. 8. cap.
 14.
s Constit. 79.

t d. Constit. 79.
 §. 1.

a reg 25.
b Const. 8. Bull.
non. rom. 1. pag.
471.
s. decis. 319 par.
1.

d in c. Ecclesia
vestra, nu. 16. de
election.

tione Summus Pontifex dispensauerit, ex regula Cancellariæ Apostolicæ, a Clemente Octauo edita; b & obseruauit quoque Rota Romana apud Puteum, c dum ait, regulam hanc non militare in permutationibus Episcopatum.

Verum ne potius non destruxisse, quam firmasse hoc priuilegium dicatur, sciendum est; ex consuetudine Summos Pontifices per suas literas Apostolicas regulariter cum promotis dispensare, quatenus Beneficia, & Ecclesias Dignitati Cardinalatus non repugnantes retineant, vt in præcæritis Cæremoniali Romano, & Sixti V. Sanctione: quod etiam voluisse videtur Antonius de Butrio, d licet restringat dispositionem ad Presbyteros, & Diaconos Cardinales, qui sua Beneficia de consuetudine retinent, vt ipse asserit; & in hoc militare priuilegium, nulli dubium esse videtur.

PRIVILEGIUM XXXIV.

De collatione Ordinum in aliena Diœcesi Cardinalibus Episcopis permissa.

e sess. 6. cap. 5.
de reformat.

f Concil. 3. cap.
20. & 21.
g in c. 27. & seq.
7. q. 1.

Sancitum est in œcumenica Tridentina Synodo, e nulli Episcopo cuiusuis priuilegij prætextu licitum esse in alterius Diœcesi Pontificalia exercere, nisi de Ordinarij loci expressâ licentia, & in personas eidem Ordinario subiectas tantum, si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio Pontificalium, & sic ordinati ab executione Ordinum sint ipso iure suspensi. Quod etiam antea in Concilio Cathaginensi f decisum habes, a Gratiano g relat. in hæc verba. *Placuit, vt à nullo Episcopo usurpentur plebes aliena, nec aliquis Episcoporum supergrediatur in Diœcesi Collegam suam &c.* Exinde aliam Anacleri Sactionem referens, hæc scribit. *Episcopus in Diœcesim alienam ad alienos clericos ordinandos, vel consecranda Altaria irruere non debet; quod si fecerit, amotis his, quos ordinauit, Altaris tamen consecratione manente, transgressor Canonum vno anno à Missarum celebratione cessabit &c.*

Et hanc prohibitionem sacra Congregatio Concilij Tridentini interpres etiam ad Abbatis, quæ nullius Diœceseos existant, extendendam putauit, itaut Episcopus vicinior non possit ibi Sacramentum Confirmationis conferre, nec Pontificalia exercere absque Abbatis expressâ licentia; sed esse in facultate ipsius Abbatis conuocare quem maluerit catholicum Antistitem.

Quibus tamen prohibitionibus non obstantibus, permissum est S. R. E. Cardinalibus ad Heremum Camaldulensem accedentibus, si sint Episcopi, Fratribus dicti Heremi ab eorum Maiore probatis, etiam nou seruatibus int erstitijs, sacros Ordines conferre, ex Gregorij XIII. permissione. b

h Const. 86. Bull.
1. pr. nou. rom. 2.
pag. 471.

P R I V I L E G I V M XXXV.

Vnus Cardinalium honori sacro Collegio concessio renunciare non potest.

A **H**abes trigessimum quintum privilegium, quod totum Corpus Purpuratorum Patrum respicit; vnus enim Cardinalium non potest renunciare honori, ne scilicet nomē eius in literis exprimat, nec eius requiratur consensus in collatione Beneficiorum vacantium per obitum sui familiaris; sic à Rota Romana, Bellamera referente *a* decifum habes, à Gomesio *b* relat. Nec etiam posse in præsentia Cœtus Cardinalium vnum ex eis voci suæ, seu maius suffragio in electione Pōtificis dando renunciare, scribit Laudensis, *c* reddens rationem, quia ius eligendi Papam est ius publicum; Hostiensis *d* verò ius Diuinum, & publicum esse affirmat; nam in quantum Papatus summus Magistratus est, in tantum ius eligendi, per quod creatur Papa, summè publicum est, ius autem publicum pacto priuatorum immutari nō potest, nec etiam renunciari; ita Hostiensis, addens, *e* hoc ius eligendi Papam corporale esse, inhærens Cardinalatui, ita ut ad nullum alium, quàm ad Cardinalem pertineat, nec deuolui possit, ita ut etiam post renunciationem eligere valeat; Manfredus. *f* nec posse Cardinalem ius suum à se abdicare sine consensu Summi Pontificis, dixit etiam Rota Romana, *g* Paleotto referente.

a decif. 631. n. 3
b in reg. Cancell. de impetr. benef. vacan. per obit. fam. Card. q. 27. pag. apud me 231.
c de Card. par. 2 conclus. 36.
d in c. nisi cum pridem. 10. nu. 34 de renunciat.
e ibi nu. 35.
f decif. 63.
g decif. 358. n. 3. diuersor. par. 3. lib. 3.

P R I V I L E G I V M XXXVI.

Quæ clausula in Commissionibus causarum appositæ Cardinales non comprehendant.

C **I**n Commissionibus causarum iudici faciendis necessariò apponitur facultas citandi, & inhibendi, nam si deficiat, & causa in Curia commissa reperiatur, non poterit iudex commissarius extra Curiam citare, neque inhibere iudici à quo, Mandosio teste, *b* qui ita sapientes rescripta concipere dicit, & de stylo Curie esse, vt in Commissione dicatur, *cum potestate citandi, & inhibendi tam in Curia, quàm extra eam in partibus &c.* & post Mandosium hoc idem scribit Marchefanus. *i* Verùm ista non procedere in Cardinalibus, quibus ob reuerentiam nec Rotæ Auditores, nec alij Iudices inhibent, idem Mandosius, *k* & Lancell. *l* affirmant; nisi tamen in Commissione expressum sit, *etiamsi Cardinalatus Dignitate præfulgeat*, vt innuit Archidiaconus, *m* & magis apertè loquitur Marchefanus, *n* qui huius conclusionis rationem reddens, sic ait, clausulam scilicet, *omnesquè alios citandi, & inhibendi &c.* nèque Eminentis. Cardinales, neque Episcopos, neque Principes comprehendere, & ad hoc vt comprehendantur, addendum est, *quacumque dignitate, preeminentia præditos, cuiusvis status, gradus, & conditionis existant, & præfulgeant, etiamsi Cardinalatus, Episcopalis, Archiepiscopalis, Patriarchalis, aut cuiusvis alterius Dignitatis sit &c.* quia inquam Iupradicta clausula vires suas non extendit contra speciali nota dignos, & particulari privilegio suffultos; quod ab Innocentio III. sancitum habes, *o* ibi, *digniores sub generali clausula non intelligantur inclusi &c.*

b tract. de inhib. q. 3. nu. 2.
i tract. commiss. par. 1. cap. 5. nu. 102.
k d. tract. q. 4. nu. 13. & 14.
l de attentat. post inhib. in præfat. q. 3. cui inhibeatur, nu. 95. in 1. limit.
m c. quàmis, in prin. ad intellectū illius c. de off. ordin. in 6.
n loco supra cit. nu. 105.
o c. Sedes Apost. de rescript.

P R I V I L E G I V M XXXVII.

De scripturis à Cardinalibus in Conclau receptis.

E **H**abemus in Gregorij X. Sanctione *p* super electione Summi Pontificis, & forma in ea seruanda, nulli permittendum esse aditum ad Cardinales in Conclau existentes, vel facultatem cum eis secretè loquendi: nec ipsi Cardinales aliquos ad se venientes admittere debent, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium, inibi præsentium, pro his tantum, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur; nulli etiam fas est, ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui nuncium mittere, vel scripturam; qui verò contraxerit, scripturam mittendo, vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secretò loquendo, ipso facto excommunicationis sententiã incurrit & c. vbi glossat. *q* notandum admonet, hunc Canonem latæ sententiæ excommunicationem continere. Verùm hac pœna, & huius Canonis dispositione non ligari Cardinales colloquentes, vel scripturam recipientes, Card. Toletus *r* scripsit

p c. vbi periculū, d. hoc sacro, vers. nulli ad eor. dem, de elect. in 6.

q in verb. incurrat.
r in summa, seu instruct. Sa. cerd. lib. 1. cap. 38 nu. 1.

IACOBI COHELLII
 PRIVILEGIUM XXXVIII.

Cardinalis Legatus, vel alius si in Legatione, vel alibi moriatur, sumptibus
 cuius sit parentandus, & in quo loco.

Cardinalis Legatus si in loco suae Legationis diem clauserit extremum, eius
 funus a Praelatis Prouinciae, in qua constitutus erat Legatus, curandum erit; ita
 Petrus de Perus. a quem refert Decius; b & Iulius Lauorius, c qui hanc conclu-
 sionem, seu priuilegium declarat, non habere locum, quando Cardinalis Legatus ha-
 beret redditus sui officij, vel bonorum suorum.

Cardinalis verò, qui non fuerat Legatus, sed habebat Ecclesias, & Dignitates,
 sumptibus Ecclesiae, & Dignitatum supremum sepulturae honorem reportabit; ita
 Petrus de Vbald. & Decius locis citatis, reddentes rationem, Ecclesias scilicet, &
 Dignitates, quas Cardinalis habebat, teneri contribuere in expensas funeris, quia ta-
 lis Cardinalis gerit curam omnium Ecclesiarum suarum, & ideo conuenit, vt tales Ec-
 clesiae onera supportent; addit quoque Decius ibi, successor in Beneficio tenetur sol-
 uere res alienum contractum pro necessitate corporali Praelati defuncti, & ideo tene-
 tur ad expensas, & debita contracta tempore infirmitatis, ac funeris, quia haec respi-
 ciunt corpus defuncti, vt est Marcelli I. C. responsum. d verum Abbas Panormita-
 nus e optimè, vt mea fert opinio, hanc rem distinxit; q adam, inquit, sunt impensa,
 quae in remedium animae defuncti fiunt, vt in clericij confluentibus ad officium se-
 pulturae, & sacra facienda, & haec ad Ecclesiam pertinent; aliae verò impensa, quae fiunt,
 & tendunt ad viuorum consanguineorum, & amicorum solatium, vt est apparatus
 funeris, pretiosa exequiarum pompa, constructio sepulturae, & quod multi induantur
 Cardinalis suis familiaribus, haec quidem a c haeredes patrimonij ipsius Cardinalis per-
 tinent: haec Panormitanus, & Decius locis supra relatis; & hanc rem latius quoque
 prosequuntur Io: Garzias, f Io. Bap. t. Afinius, g & Decius, qui consuluit in funere
 Cardinalis Triuultij (ni fallor) Antonij nomine, qui Romae mortuus est anno Christi
 1508. Iulio II. sedente, & in Ecclesia S. Mariae de Populo quiescit cum hoc epitaphio.

ANTONIO TRIVULTIO. MEDIOLANENSI
 SVMMAE NOBILITATIS INTEGRITATISQ. VIRO
 AC S. R. E. PRESB. CARD. COMENSI
 QVI VIXIT ANNOS LI. MENS. II.
 OBIIT XV. KAL. APRILIS MDVIII.
 IVLIO II. PONT. MAX.

Decius autem hoc tempore viuebat, nam Senis 12. die mensis Octobris anno 1535
 diem clausit, cuius postea corpus Pisas ad monumentum, quod sibi viuens curauerat,
 translatum est, Io. Fichardo b teste, apud quem ipsius Decij epitaphium videre
 poteris.

At si Cardinalis nec bona, nec haeredem, nec Ecclesiam habuerit, tunc Camera
 Apostolica funus curare debet, vt Iacobatius scribit relatus à Manfredo. i

Et idem quoque dicendum erit, si in bonis Cardinalis defuncti Camera Aposto-
 lica succedat (quod spoliū vocant) tunc enim Camera praedicta nedum funeris im-
 pensas curabit, sed etiam creditoribus defuncti satisfaciet; ita Decius, K qui lo-
 quitur in Papa accipiente bona Cardinalium defunctorum, ita ut illa accipiat cum
 oneribus praedictis; & dum haec scribebam, ita seruatum audiui in spolio Patriarchae
 Constantinopolitani, qui & Archiepiscopus Beneuentanus erat, & quoniam extra suam
 residentiam diem clausit, Camera Apostolica in bonis successit, sumptusque funeris
 curauit.

Verum

a in tract. de
 quart. canon. in
 2. par. princip.
 cap. 13. prin. q. 2.
 vers. queritur de
 Cardinalibus.
 b conf. 157. nu. 1
 lib. 1.
 c de prisc. recen.
 fun. mor. tit. 2.
 cap. 16 nu. 31.

d in l. 37. funeris
 sumptus, ff. de re-
 lig. & sumpt. fun.
 e in q. 3. incipit
 Sempronius cleri-
 cus.

f tract. de ex-
 pens. cap. 8. nu.
 15. & seqq.
 g in com. ad l. 15
 nu. 4. ff. de relig.
 & sumpt. fun.

h in visis, recen.
 Iurisconsulti.

i decis. 370.

K d. conf. 157;
 nu. 2. vol. 1.

Verum si Cardinalis absque electione sepulturae decedat, quaesitum est, vbinam sit sepeliendus? Aliqui dixerunt in Basilica Lateranensi, si in Curia, in Suburbio, aut Villa moriatur; huius opinionis est Iulius Laurius. *a* Cui quidem sententiae penitus non acquiesco, sed magis puto sepeliendos in Ecclesijs, ad quas intitulati erant, ibi enim ex iam dictis *b* iura Episcopalia habent, Episcopi vero in eorum Ecclesijs Cathedralibus, vbi Pontificalia exercent, tumulandi sunt, nam ibi censentur habere domicilium, ex Concilio Tridentino. *c* Nec facit Bonifacij Octavi Sanctio *d* a Laurio, vt suam tueatur sententiam, adducta, quia cum hac de priuatis viris loquatur, Cardinales veluti speciali nota dignos non comprehendit. *e* Sicut etiam non obstat, si dicatur, Cardinales in Romana Curia residentes vniuersalis Ecclesiae vna cum Summo Pontifice curam gerere, & Lateranensem Ecclesiam Urbis, & Orbis primariam appellari, ergo Cardinales sepeliendos esse in illa Ecclesia, cuius contemplatione in Vrbe domicilium habere dicuntur, sicut in Episcopis dictum est: quia, si vera esset haec argumentatio, etiam Papa ibi tumulandus esset, & nihilominus videmus (nisi alibi electa fuerit ab ipsis Pontificibus sepultura) in Basilica Principis Apostolorum sepeliri, quae quidem Basilica adeo in hoc priuilegiata est, vt sola Romanorum Pontificum cadauera recipiat, nec etiam ipsos Cardinales admittat, quod multis ab hinc annis obseruatum affirmant: & scribit Laurius, *f* ex hoc amississe, legatum non paruae summae hanc Basilicam, tanquam factum a quodam nobili sub hac conditione, vt in ea sepeliretur, quae tamen conditio adimpleri non potuit, cum etiam Canonici eiusdem Basilicae non in Ecclesia, sed in Sacristia tumulentur. Denique sicuti Summus Pontifex si extra Urbem moriatur, in Cathedrali illius loci sepeliendus erit, ita quoque dicendum erit in Cardinalibus, dummodo a Dignitate non fuerint depositi, vel renunciauerint, tunc enim in Parochia sepulchrum habebunt, ex eodem Iulio Laurio. *g*

De ordine vero, & forma seruanda in sepeliendis Cardinalibus, tam in Curia, quam extra eam decedentibus, habes praeter tradita in Caeremoniali Romano, *b* sacrae Rituum Congregationis Decretum, *i* & a Iulio Laurio *k* relatum.

PRIVILEGIUM XXXIX.

Memoria, & fama Cardinalium mortuorum a Summis Pontificibus consultum.

Cardinalium defunctorum memoriae, & Dignitati Summi Pontifex consulendum esse putarunt; nec immerito quidem, ad ipsos namque pertinet Romanae Ecclesiae decus, quod praecipue in Cardinalibus eius filijs primogenitis conspicitur, & admiratur, totis viribus defendere, & illibatum seruare, vt notatur, & legitur in Bonifacij VIII. Sanctio; *l* & honorem viuo debitum etiam post mortem exhibendum probat Chassan. *m* Cum autem re compertum esset, familiares Cardinalium, praesertim vilioribus seruitijs addictos, peraphrenarios scilicet, credentarios, coquos, stabuli magistros, & alios huiusmodi, & ita vulgariter nuncupatos, tanquam vultures ad rapinam inhiantes, ita ut adagium illud, *si vultur es, expecta cadaver*, in hos potissimum verificetur, sequuta morte Cardinalis, cuius familiares, & inseruietes erant, in illius non modicum dignitatis, & memoriae detrimentum, assertae consuetudini, & priuilegijs inhaerentes, bona sub eorum custodia, & in eorum ministerijs teneri solita, inuitis haeredibus retinere, vel potius vsurpare consueuisse, & vt Alciatus *n* ait

*Patroclum falsis rapiunt hunc Troes in armis,
Hic socij, atque omnis turba pelasga vetat.
Obtinet exuias Hector, Graecique cadaver,
Hac fabella agitur, cum vir optimus obit,
Maxima rixa oritur, tandem sed transigit haeres,
Et coruis aliquid, vulturibusque finit.*

Quibus malis vt Sanctiss. Pontifex Pius V. occurreret, modum, & ordinem procedendi in bonis Cardinalis defuncti praescripsit, vt abusus, & prauidicia tollerentur; vtque

a de prisce. recti. more funer. tit. 2. cap. 11. n. 47.
b priuil. 14.
c sess. 23. cap. 1. de reformat.
d in c. is qui, de sepult. in 6.
e sup. in priu. 27

f de prisce. recent. funer. mor. tit. 2. cap. 11. nu. 41.

g loco cit. nu. 48

h lib. 1. sect. 15. cap. 1. & lib. 2. sect. 2. cap. 35. i die 5. Maij 1600. Clemente VIII. sedente.
k de prisce. recent. fun. mor. tit. 2. cap. 1. nu. 218.

l c. Felicis, vers. qui enim locus, de pen. in 6.
m in cath. glor. mund. par. 1. cons. sid. 74.

n lib. 2. emblem. 83.

vtque Cardinalium mortuorum dignitas illibata remaneat, perpetuò valitura Constitutione a sanciuit.

a Constit. 15.
Bull. nou. tom. 2.
pag. 194.

Siquidem primo loco vetitum est antedictis familiaribus bona apud eos in eorum ministerijs retineri solita occupare, sed illa statim Cardinalium hæredibus consignare teneantur, consuetudinibus, & privilegijs quibuscumque nõ obstantibus, §. 1.

Secundo loco disponitur, vt annulus Cardinalitius nuncupatus, & ornamenta Capellæ Camerae Apostolicæ Commissario consignentur; cuius quidem annuli valor quingentis Camerae ducatis aestimatur, & in assumptione ad Cardinalatus Dignitatem digito Candidati per Summum Pontificem, vt diximus, imponitur; sequuta, verò Cardinalis morte, non annulus, sed valor Camerae Apostolicæ debetur ex Iulij III. Sanctione; b & ideo Commissario eiusdem Camerae consignandus edicitur: licet hodie prædictus annuli valor non amplius Camerae Apostolicæ, sed Congregationi de Propaganda Fide, à Gregorio XV. erectæ, eodem Pontifice ita mandante, non expectata Cardinalis morte, persoluitur. Ornamenta verò Capellæ ideo Commissario Camerae consignanda sunt, vt pauperibus scilicet Prælati ad Romauam Curiam pro tempore confluentibus, & paramenta (vt vocant) ecclesiastica, cum quibus in Processionibus, alijsque Solemnitatibus per Romanos Pontifices fieri solitis, incedere possint, non habentibus, subueniatur, vt latius in d. Iulij III. Constitutione,

b Constit. 8. Bull.
nou. tom. 1. pag.
159.

Tertio loco satisfaciendum est illis, qui pro vsu Cardinalis, & familiæ res cibarias dederunt, quod etiam à Sixto V. sancitum habes, c in ijs præsertim, quæ pistores tangunt: sed cum hoc nomen, cibaria, nedum panem, sed alia quoque alimenta, comprehendat, ad tradita per Surdum, d & multis gaudere privilegijs scripserunt Doctores, signanter Bartolus, e & Alexander, f ideo magis latè patet Pij V. Sanctio de cibarijs loquens, quàm illa Sixti ad pistores tantum restricta.

e in Constit. 36.
§. 7. Bullar. nou.
tom. 2. pag. 536.
d tract. de alim.
tit. 4. q. 1. nu. 2.
e in l. Mela. nu. 5.
vsque ad 12. ff.
de alim. & cibar.
f cons. 214. nu.
11. lib. 6.

Quarto loco veniunt, qui res vestiarias ad vsum corporis ipsorum Cardinalium, (non tamen ad ornatum, & pompam) necessarias subministrarunt; & redditur ibi ratio, quia creditores ex huiusmodi causis vt plurimum sunt pauperes, vel mercatores, qui pro illis aduehendis innumera subeunt pericula, & sine illis Cardinales eorum Dignitatis statum vsque ad obitum sustinere minimè potuissent, & requisiti vtique verisimiliter omnem honestam obligationem etiam cum iuramento in forma Camerae contraxissent. Et de prælatione miserabilium personarum in concursu creditorum habes etiam Pij V. Constitutionem, g Sed & res vestiarias ex dispositione, iuris communis alimentorum nomine comprehensas esse testatur Surdus; h creditum igitur ex huiusmodi causa proneniens, non secus ac de cibarijs diximus, privilegiatum erit; nec inutile erit ad hanc rem videre, quæ scribit Garzias, i licet ipse loquatur in vestiarijs pro funebri pompa factis.

g Constit. 27. Bull.
nou. tom. 2. pag.
204.
h tract. de alim.
eod. tit. 4. q. 2. per
tot.
i tract. de expen.
& melior. cap. 8.
num. 17. & seq.
K decis. 55. nu.
1 in nou.
l ad hanc Bullam
schol. 2.
m decis. 559. nu.
2 par. 1. diuers.
n cons. 109. nu.
1 lib. 6.
o cons. 196. per
tot.

Quinto loco est causa mercenariorum, quibus certa merces constituta appareat; etenim si constituta non fuerit, non debetur, vt dixit Rota Romana apud Seraphinum; K cum igitur hoc etiam iure communi cautum sit, inanis, & otiosa videtur dispositio huius Constitutionis. Verùm Cherubinus iunior l contrarium affirmat, quia eius vires porrigit in familiares, qui essent soliti locare operas suas, & dominus conducere, hoc enim casu ex generali Vrbs consuetudine salarium etiam non conuentum debetur actione locati, ex Rota Romanæ decisione; m & ita consulti responderunt etiam Alexander, n & Socinus senior. o Cum igitur hæc Pij V. Sanctio quibuscumque contrarijs, consuetudinibusque deroget, prædicta Vrbs, & aliorum forsàn locorum consuetudo attendenda non erit, sed simpliciter dicendum, salarium non conuentum non deberi:

p pract. obseru.
lib. 2. obseru. 25.
per tot.
q tract. de execu.
t. 9. 6. cap. 1. &
per tot. §.
r in Constit. 15.
Bullar. nou. tom.
2. pag. 195.
s Constit. 47. §.
10. & seq. Bull.
nou. tom. 3. pag.
63.

Huius denique Constitutionis, & eorum in ea contentorum Illustris. D. Camerae Apostolicæ generalis Auditor deputatus est executor; & hic seruata forma in ipsa Constitutione tradita, si quid præter ibi expressa emerferit, iuris communis dispositionem seruabit. Quomodo autem de iure communi procedendum sit in concursu creditorum, Andream Gail. p consule. Si verò vterius ad subhastationem bonorum petentibus creditoribus deueniendum erit, Ioannes Baptista Asinius modum assignat. q

Præterea quæsitum est, an aromatarij concurrant cum creditoribus, qui cibaria dederunt? & negatiuè respondendum esse idem Pius V. edixit: r quàmuis que postea Clemens VIII. s statuit, prædictis derogasse videantur; siquidem in hac Constitutione habes, aromatarios pro quibusuis pharmacis, & rebus medicinalibus vsque ad summam scutorum quinquaginta omnibus alijs etiam privilegiatis præferendos

rendos esse, nec in discussionibus cum alijs creditoribus venire, moratoriasque contra ipsos aromatarios nullam habere vim. Quæ quidem nec ratione carent, nam medicina adeo utilis, & necessaria dicitur, vt sub nomine, & appellatione victus, & alimentorum contineatur, Tiraquello teste. *a* Et posse fiscum ab hærede tanquam ab indigno auocare hæreditatem, si medicum, & medicamenta non adhibuit defuncto, dum ægrotabat, Martinus Laudensis *b* affirmat, atque hoc idem scripserunt Tiraquell. *c* & Surdus. *d*

Quibus tamen non obstantibus, aromatarios non esse præferendos illis, qui cibaria dederunt, existimo. Primò quia, vt ipse Pius *e* ait, quæ ex officinis aromatariorum ministrantur, non sunt ad vsum quotidianum necessaria; quam veritatem pluribus comprobatur Tiraquell. *f* & ultra sexcentimum annum Romanum Populum medicina caruisse, eamque tandem expertam damnasse, testatur Plinius, *g* qui multa in huius artis detestationem refert: & Archades nullis medicaminibus vti, idem Plinius *h* scribit. Secundò quia non valet argumentum, Titio relicta sunt cibaria, ergo etiam medicamina, quamuis ex iam dictis lato sumpto vocabulo, hæc sub alimentorum nomine contineantur; magis enim priuilegiata esse cibaria, quam medicamina, Caius I. C. affirmat, *i* & probat Surdus; *k* nec obligatus ad cibandum medicinas subministrare tenetur, sicut sub legato victus non venit medicina, ob diuersitatem finis eorum; siquidem victus ad replendum, medicina ad euacuandum dirigitur, Butrio teste, *l* & alijs à Surdo *m* relatis; qui quidem Surdus distinguendo procedit, itaut qui tenetur alere, teneatur etiam ad medicamina; qui verò cibaria tantum ministrat, medicinas non præstabit.

Ad priuilegia verò aromatariorum à Clemente VIII. concessa respondetur, cum in ijs, qui cibaria dederunt, non exprimentur, non est præsumendum voluisse illis derogare; quia priuilegio confirmato, & habenti duplicem confirmationem, ex iure communi scilicet, & summorum Pontificum Sanctionibus, nunquam censetur derogatum, nisi fiat expressa mentio de confirmatione ab ipso derogare volente, vt consulti responderunt Alexander, *n* & Romanus. *o*

Quæ verò de familiaribus Cardinalium dicta sunt, inseruentibus etiam alijs Romanæ Curie Prælati adaptantur, & in eadem Pij V. Constitutione videre est.

Quod verò attinet ad salarij, & mercedis petitionem, & quanto tempore duret actio ista petendi, Pauli III. Sanctionem *p* lege; ex ea enim cognosces, intra annum à die obitus debitoris, & pro biennio tantum, & non ultra peti posse.

PRIVILEGIUM XL.

De Cardinalium funere.

Quod in aliorum funere diuerso modo, & iuxta cuiusque voluntatis, seu deuotionis affectum obseruatur, ex generali, & approbata Romanæ Curie consuetudine in Cardinalium parentatione quadragesimus dies assignatus cernitur. Refert enim Durandus, *q* quosdam ad tertiam diem, alios ad septimam, nonnullos ad nonam, rursus alios ad trigesimam, alios ad quadragesimam, quosdam ad quinquagesimam, non paucos ad sexagesimam, & plures ad centesimam diem funerandi solemnia protelasse; & hoc idem, multa etiam addendo, scribit Iulius Laurius, *r* sed ante eum Polydorus Virgilius. *s* Verum in Cardinalibus quadragesimam diem ex Romanæ Curie approbata consuetudine præfinitam esse diximus, & toto isto tempore familiares in Domo Cardinalis defuncti, vestibus induti lugubribus, eandem, quam Domino viuente, panis, & vini portionem in singulos recipiunt dies, vt etiam tyronibus in Aula Romana notissimum extat, & in Cæremoniali Romano *t* hæc leguntur. *Familia verò defuncti* (idest Cardinalis) *solet per quadraginta dies sustineri in eius domo: tandem unicuique redditur aliquod premium, vel secundum taxationem à Domino factam, vel vt executores censuerint, habita ratione seruitij, temporis, & qualitatis: hæc in Cæremoniali.* Hunc verò quadragesimum dierum numerum ex veteri Testamento originem habuisse existimo; legimus enim in Genesi, *u* Iosephum præcepisse seruis suis, vt aromatibus conderent patrem, quibus iussa explentibus transierunt quadraginta dies, & additur; *iste quippe mos erat cadauerum conditorum; pondero illa verba, mos erat, immediate post*

a tract. de nobil. cap. 31 nu. 395.
b tract. de fisco. conclus. 42.
c loco cit. n. 396
d tract. de alim. tit. 4. q. 5 in prin. e d. Constit. loco cit.
e loco supra rel. 20 à nu. 408. vsque ad 522.
f lib. 29. natur. histor. cap. 1.
g lib. 2. cap. 8.
h lib. 2. cap. 8.
i lin. reb. 9. pos. sunt, ff. commod. & tract. de alim. tit. 4. q. 3.
l in c. si Episcopus. num. 7 de off. ord. in 6.
m d. tract. de alim. tit. 4. q. 5: nu. 11.

n conf. 30. nu. 1.
o 2 lib. 5, & latius conf. 122. nu. 7 lib. 4.
p conf. 327. nu. 7 & ibi Mandos. p. Conf. 43. Bul. lar. nou. tom. 1. pag. 681.

q in varional. Diu. in. offic. lib. 7. cap. 35. à nu. 5. vsque ad 14.
r de prisce recent. mor. funer. tit. 2. cap. 15. à nu. 72. vsque ad 103.
s de ver. inuent. lib. 6. cap. 10.
t lib. 1. sect. 15. cap. 1. in fin.

u cap. 50 in prin.

post enumerationem quadraginta dierum, quos serui insumpserunt in condendo Iacob defuncto aromatibus; lubet hic verba Genesis referre. *Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris flens; & deosculans eum, præcepitque seruis suis medicis, ut aromatibus condirent patrem, quibus iussa expleantibus transferunt quadraginta dies, iste quippe mos erat cadauerum conditorum &c.*

Designat verò hic quadragenarius dies, vt Durando *a* placet, quatuor Euangeliorum doctrinam, & decem legis præcepta; etenim cum Cardinales vniuersalis Ecclesiæ Cardines dicantur, & sint, si quid per fragilitatem humanæ carnis contra prædicta legis præcepta, & Euangeliorum doctrinam omittendo, vel committendo deliquerint, familiarium orationibus, & aliorum adiuti, veniam ab Omnipotenti Deo consequi mereantur: & sicuti serui Iacob per quadraginta dies in eius corpore aromatibus condiendo vacarunt, ita etiam familiares ad animam defuncti Cardinalis spiritualibus aromatibus, idest orationibus, & ieiunijs purgandam, quadraginta dierum spatio in domo defuncti permaneant; spiritualis enim pœnitentiæ tempus Quadragesima significat, eodem Durando *b* teste, qui etiam alia multa colligit de hoc quadragenario numero: qua etiam in re si plura cupis, ex Diuo Augustino, *c* & Innocentio III. *d* ad saturitatem cognosces. Sic etiam Moyses, & Helias per ieiunium, & orationem quadraginta dierum quæ à Deo petierant, obtinuerunt. *e* Et in Evangelica Lege post Quadragesimam benè obseruatam, post veram peccatorum nostrorum peractam pœnitentiam, ad Cœnam immaculati Agni nos Christifideles vocati, & admissi sumus; & Christus Dominus noster deuicta morte, à mortuis resurgens, per quadraginta dies cum Apostolis mansit, exinde ad Patrem ascendens, promissum illis Spiritum Sanctum de Cœlo misit. Patet igitur, quadragesimum hunc dierum numerum in vtraque lege multis decoratum esse priuilegijs. Et ab Honorio Principe in funere Theodosij Imperatoris eius patris hæc quadraginta dierum parentationem obseruatam fuisse Diuus Ambrosius testatur *f* his verbis. *Eius ergo Principis & proximè conclamauimus obitum, & nunc quadragesimum celebramus diem, assistente sacris Altaribus Honorio Principe; qui sicut S. Ioseph patri suo Iacob quadraginta humanitatis officia detulit, ita hic Theodosio patri iusta persoluit &c.*

PRIVILEGIUM XLI.

De Optione Cardinalium.

Licet optio Eminentiss. & Reuerendiss. DD. Cardinalium non vera, & propria dicatur optio, sed potius similitudinaria, & exemplaris sit appellanda, vt ait Moneta; *g* ex priuilegio tamen Summi Pontificis inducta est consuetudo optandi in amplissimo, ac eminentissimo Collegio S.R.E. Cardinalium Titulos Episcopales, Presbyterales, & Diaconales, quæ tamen inter ipsos tantum de Collegio fit, vt est notorium, & idem Moneta *b* tradit. Posita autem huiusmodi consuetudine, orta fuit dubitatio, an Dominus Cardinalis optans nouum Titulum si exegit pensiones domus spectantes ad Titulum dimissum, teneatur ad restitutionem anticipatè exactarum? & in vna Romana pecuniaria 13. Februarij 1626. coram Durano, quæ impressa est decis. 20. fuit dictum, diuidendas esse has pensiones pro rata temporis inter dimittentem, & optantem, quia optans nouum Titulum desinit esse Titularis Tituli dimissi.

a loco cit. nu. 9.
& 10.

b d. rational. lib. 6 cap. 28. & 32. in prin.
c tract. 17. in Ioann. post prin. d. Serm. 1. in die Cinerum. vers. quadragesimus! numerus.

e Exod. cap. 24. & Reg. 3. cap. 19

f de obitu Theodosij.

g tract. de option. cap. 1. q. 3. nu. fin.

b d. tract. de option. cap. 2. q. 2. nu. 44.

A. M. D. G.

A IACOBI COHELLII

I. V. C. VRBEVETANI.

B NOTITIA
B CARDINALATVS.

PARS SECVNDA.

C CAPVT XVII.

C De Vicecancellario.

Celestiam Dei, quæ collectio fidelium est, & in Pontifice Maximo, ac S. R. E. Cardinalibus representatur, ut supra in prima parte pluribus in locis diximus, vtriusque gladij spiritualis, ac temporalis habere potestatem, nemo sanæ mentis negat, multisquæ illustrium Scriptorum ex omni natione monumentis comprobatur lucidissimum eiusdem Romanæ Ecclesiæ Sydus Robertus Cardinalis Belarminus, *a* & alia congerit Germonius. *b* Sed hanc vtriusque

D gladij potestatem in ipsius Summi Pontificis Dignitate tanquam Beati Petri Successoris locatam, & officibus (ut ita loquar) inherentem esse, Historicorum, Canonistarum, Theologorum rationibus, & argumentis idem Belarminus *c* comprobatur. Pontificem verò Maximum nonnisi de consilio fratrum suorum S. R. E. Cardinalium hac potestate uti solere, latè diximus supra. *d* Verùm quia idem Pontifex totius sacri Collegij votum quandoque requirit, ut ostensum est supra in prima parte; quandoque etiam singulorum Cardinalium fidem sequitur, in hac igitur secunda parte hac de re agendum nobis erit. Et quoniam S. R. E. Vicecancellarius in Romana Curia, & apud Christi Domini Vicarium, Beatiquè Petri Successorem primum obtinet locum, ut pluribus probant Sarnensis, *e* Vestrius, *f* & illi addens, Tholosanus, *g* alijsquè multi, quamuis Mandosius *b* horum sententijs non omnino acquiescere videatur, arguendo ab ordine scripturæ, iuxta quem (ut ipse ait) primo loco ponitur Camerarius, exinde Cancellarius; at tamen communi Scribentium voto receptum est, Vicecancellarium omnibus alijs Romani Pontificis Officialibus præferendum esse, Gambara sic attestante, *i* nec ordo scripturæ, quo Mandosius inquitur, est vniformis, quia in multis alijs Codicibus primo loco ponitur Vicecancellarius, ut apud Cassaneum; *k* cum autem ius suum vnique tribuendum sit, fitquè etiam ordo Dignitatum seruandus ex Vlpiano, *l* primo igitur loco de Vicecancellario dicamus.

E Ex amplissimo, & Eminentissimo S. R. E. Cardinalium Collegio Vicecancellarius hodie, & multis ab hinc annis eligitur, & magna quidem ratione sancitum esse a

a tract. de potest. Pape in tempor. in prin.
b de sacror. immunit. lib. 2. cap. 13. & 14.
c d. tract. cap. 3. 4. 5. & alibi.
d priuil. 2.
e in proem. reg. Cancell. 9. 1. & in reg. vtriusque dignitat. compen.
f in pract. lib. 1. cap. 4.
g in syntag. iur. vniu. lib. 1. 5. cap. 42 in prin.
h in glos. facult. Regen. 8. volentes, verb. Vicecanc.
i de off. & potest. le g. de later. lib. 9. num. 76.
k in cath. glor. Mund. par. 4. cōsid. 29.
l in l. 1. & 2. ff. de albo scrib.

Summis Pontificibus, ut hoc Officium Cardinali, & non inferiori committatur, ostendit Gomeſius *a* qui ex grauitate muneris, & ex conuenientia Officij hanc veritatem probat. Ex grauitate quidem muneris, quia Vicecancellarius propter ſcep- trum iuſtitia, quod habet ſupremum, inter omnes debet habere principatum, ſicut & ipſa iuſtitia alias omnes antecellit virtutes, ut Ariſtoteles *b* teſtatur, & Iuſtina- nus Imperator *c* comprobat: ex conuenientia autem ita Gomeſius loquitur; con- ueniens igitur fuit, non ut antea, ſimplicibus, & priuatis viris, ſed perſonis magna, & illuſtri Dignitate præditis, cuiuſmodi ſunt Cardinales, hoc Officium commenda- re, ut ſic & perſonæ huiuſmodi, & Dignitatis acceſſione ſplendorem, & nominis ce- lebritatem caperet; hæc Gomeſius, quibus ex verbis innotefcit, priuatos quoque viros Officium hoc exerciſſe; & ad Bonifacij Octauī tempora duraffe, ex prooemio Sexti Decretalis collige, ibi, *ac dilectum filium Riccardum de Senis S. R. E. Vicecan- cellarium I. V. D. & c.* ubi gloſſat. *d* notat, hunc Riccardum fuiſſe poſtea creatum Cardinalem, & Eccleſiam S. Euſtachij in Titulum Diaconalem illi aſſignatam, ut re- fert etiam Ciacconius *e* Sed ante Bonifacium modò à Cardinalibus ad priuatos viros, & iterum ad Cardinales remeſſe Vicecancellariatus Officium aſſerit, multif- què comprobat exemplis, & argumentis Mandofius, *f* qui etiam S. Hieronymum & Cardinalem, & Vicecancellarium anno Salutis 370. Damaso Papa ſedente, fuiſſe affirmat; & paulò inferius *g* refert gloſſam exponentem Bibliothecarium, id eſt Cā- cellarium: & antiquitùs ita fuiſſe appellatum notat etiam Caſſaneus *h* ex c. Ha- drianus Papa ſecundus, iuncta gloſ. ibi, in verb. Bibliothecarius.

Verùm Quæſtoris quoque nomen Vicecancellario adaptari poſſe Lucas de Pen- na *i* apertè ſcribit in hæc verba, *equum tamen erat ſcrinijs vnum præſſe Magi- ſtrum, & erant, ut hodie ſunt, Secretarij D. Papæ, qui circa talia Officia poſt Vi- cecancellariū, qui fungitur vice Quæſtoris, omnibus ſunt maiores & c.* Ut autè Quæ- ſtoris Officiū idè Lucas deſignet, Caſſiodori *K* verba refert. Et in triplici differen- tia eſſe Quæſtores, ex Vlpiano *l* colligere fas eſt, & nos latè diximus in tract. de Theſaurario Papæ; quàmuis ibi de Quæſtore in ordine ad conquirendas pecunias dictum ſit, hìc verò de Quæſtore iuxta formulam à Caſſiodoro traditam intelliga- mus, iuſtitia quippe ſceptrum habente, & ſi quid Princeps dubitet, à Quæſtore re- quirat, qui eſt theſaurus famæ publicæ, armarium legum, imitator prudentiſſimus antiquorum, mores alienos corrigens, & ſuos debita integritate cuſtodians; adeſſe debet in eo ſcientia iuris, cautela ſermonis, firmitas animi, ut à iuſtitia tramite nullis muneribus, nullis terroribus auferatur; hæc, aliàquè multa Caſſiodorus locis ſupra relatis: & videndus eſt etiam Guliel. Bened. *m*

Sed & ea, quæ Petrus Gregorius Tholoſanus *n* de Cancellario Franciæ congerit, non iniucundè Vicecancellario Papæ adaptantur, præcipuè dum ait: *eſt huius ma- xima poteſtas, & Dignitas, Principis os, quod mentem Regis explicat, & leges eius nomine figit, & reſigit, Præſectus iuris, & æquitatis cuſtos, & diſpenſator ſupra iuris rigidas leges.*

*Hic eſt, qui leges Regni cancellat iniquas,
Et mandata pij Principis æqua facit,
Si quid obeſt populo, aut legibus eſt inimicum
Quidquid obeſt per eum deſinit eſſe nocens.*

Hæc Tholoſanus, qui, ut diximus, de Cancellario Regni Franciæ loquitur. Verùm Guliel. de Benedic. *o* poſt relatos Cancellarios, qui ſub Imperatoribus, & Regibus diuerſis fuerunt, & quas habuerunt poteſtates, ac dignitates, tandem ad rem no- ſtram ſic loquitur. *p* *Similiter habuit Eccleſia Romana, & Papa Cancellarium, qui Bibliothecarius vocabatur, quiuè cum ſemel ex gloria propter excellentiam tan- tæ Dignitatis cum Papa ſatageret contendere de pari, ſtatutum fuit pro lege, quòd non Cancellarius, ſed Vicecancellarius Papa à cætero vocaretur, quod & hodie ſeruatur. Et iſte Vicecancellarius in Curia Romana eſt ille, qui Regulas Apoſtoli- cas regit, cuius diſpoſitione dantur in Curia, & extra Beneficia cum ſubſcriptione duorum Abbreviatorum, & eſt iudex in pertinentibus ad expeditionem Bullarum, ita quòd in Curia maior eſt poſt Papam, ſicut in Franciâ Cancellarius eſt maior poſt Regem: & inde eſt, quòd Vicecancellarius Papa olim vocabatur Bibliothecarius, quia*

a in proem. re- gul. Cancell. q. 1. ſub tit.

b lib. 2. Ethic. *c* in Auth. ve omnes obed. iud. provin. in prin.

d in verb. Vice- cancellarium.

e in vita Boni- facij VIII. in 2. creat. eſt Card. 13.

f in gloſ. ſacult. Reg. 9. volentes, verb. Vicecanc. verſ. hoc officiū. *g* verſ. dum autè gloſſa.

h in cathal. glor. Mund per 4. con- ſid. 13.

i in rub. C. de magiſ. ſacr. ſcri- nior. circa fin. lib. 12. & in rub. C. de quaſtor. eod. lib.

K lib. 5. var. e- piſt. 3. & 4. lib. 5. form. 5. lib. 10. epiſt. 6.

l l. 1. ff. de off. quaſtor. & ibi gloſ. in verb. ple- beios.

m in repet. c. Raynuius, deciſ. 11. nu. 195.

n in ſynag. iur. vniu. lib. 47. cap. 29 per tot.

o in repet. c. Ray- nuus, in verb. & uxorem nomi- ne, deciſ. 11. nu. 193. & ſeq. *p* ſub nu. 203.

quia ad eum spectabat custodire libros Bullarum, & libros Regularum; & Extravagantium; ex quo in Curia praticatur, quod certam capit partem de Registro Bullarum, quia tenetur de omnibus ibi contentis reddere rationem: est enim Praeses iustitiae in Curia, ponit decretum irritans, & alias clausulas, & sedere potest, ac stare cum Auditoribus Rotae in decisione causarum, etiam in praesentia Papae, a sicut vidistis de Cancellario Francia, qui tanquam primus post Regem praesidet in omnibus Parliamentis Regni; sicut & Moyses in Regno, & Synagoga Iudaorum pro Deo verus Cancellarius fuit, sic solus Papa in Ecclesia Dei Cancellarius vocatur, cuius, & Dei unum, & idem dicitur esse Consistorium. Hæc Guliel. videndus: multa quoque ad rem congerit Gabriel Berart. *b* Et hoc idem scripsit etiam Barthol. Chassaneus; *c* & Budeus, *d* Magistratū hunc Praefecto Prætorio similem esse scribit, & multa de illius dignitate, officio, iurisdictione refert; quos licet Gallos Ludovicus tamen Gomefius Hispanus sequutus est, reiecto tamen somnio, quod ex glos. antiq. ad Regulas Cancellariæ hauserunt, de mutatione nominis Cancellarij in Vicecancellarium, siquidem Gomefius *e* hæc ait. Sed quàm ista, Deus immortalis, frigida sint, & à vero aliena, qui vel parùm historiam ecclesiasticam calluerit, satis dignoscere potest; nam quod Cardinalis Cancellariæ contenderit unquam de paritate cum Papa, vel appellatus fuerit unquam Cancellarius, & postea ordinatum, quod Vicecancellarius diceretur, nullibi legimus, sed sunt quaedam somnia; & ideo ego arbitror, aliunde hoc nomen Vicecancellarij processisse: nam constat, Summum Pontificem solum in Ecclesia Dei appellari sicut Moyses Cancellarium Dei, cum quo unum, & idem Consistorium facit; si igitur Papa est Cancellarius, non videbatur conveniens, alium esse Cancellarium Papæ similem nomine, sed potius Vicecancellarium, qui eius vices gereret: sicut Rex in Regno suo non facit Regem, sed Vice-regem: & hoc etiam alia ratione suadet, quia, ut superius dictum est, Cancellaria Apostolica prior fuit, quàm Vicecancellarij promotio, & Cancellaria representat Sedem Apostolicam, quæ habetur pro Cancellario; hinc est, quod quando Auditor remittit causam ad Cancellarium, dicitur eam remittere ad Consistorium Papæ, quod habetur pro Cancellario, non autem remittitur ad Vicecancellarium, ut est decisio Rotæ notabilis; & eodem modo dicimus, quod in Curia Romana nulla particularis persona est fiscus, sed ipsamet Sedes Apostolica, & ideo qui hodie gerit in Curia officium fisci, non appellatur fiscus: sed vel Aduocatus, vel Procurator fisci: sic Vicecancellarius non dicitur Cancellarius, quia ipse Papa, ac Sedes Apostolica dicuntur Cancellarij: & sunt ipsa Cancellaria. Hæc Gomefius.

Verūmenimverò antiquis temporibus etiam aliquando Cancellarium legimus, ut apud Ciaconium, *f* qui Ioannem Cardinalem Cancellarium dicit; & hoc idem observat Cherubin. iunior, *g* & quendam Raynerium omnium primum Vicecancellarij nomen inuenisse idem Ciaconius *h* scribit, & confirmat Mandosius, addens, hoc contigisse anno salutis 1216. & ex Panuino *i* hoc innotescere; qui quidē Panuini hoc idem repetit in vita Gregorij VIII. à quo nullum fuisse creatum Cardinalem affirmat, sed quendam Dominum Moysen Canonicum Regularem Lateranensem Subdiaconum hoc munus assumpsisse, & cum non esset Cardinalis, non Cancellarius, ut antea, sed Vicecancellarius appellatus fuit; vide Ciaconum. *k* At Cherubinus iunior *l* huius nominis variationem reddens sic loquitur: quando prius officium hoc à Cardinali regebatur, Cancellarius dictus est, quando autem ad priuatos viros descendit, tunc Vicecancellarij nomen inditum, & hoc vltimum nomen remansit: Quæ tamen ex Gambar. *m* mutuatus est, dum reprehendens Doctores in Clem. ne Romani, volentes reddere causam, cur magis Vicecancellarius, quàm Cancellarius dicatur, narrant somnia (ut ipse ait) de B. Laurentio, item quia contentio potestatis erat inter ipsum, & Papam, quæ omnia à vero absunt; quia veritas rei (inquit) ex antiquis Registris colligitur à ducentis annis supra, quando Cardinalis gerebat hoc officium, vocabatur Cancellarius, quando inferior, Vicecancellarius; & cum 90. annis continuis accidisset, ut officium istud permanferit apud non Cardinales, nomen Cancellarij non est auditum, sed Vicecancellarij, quod nomen postea remansit, & eo nuncupati etiam sunt Cardinales; quæ autem dixi, probantur ex inspectione antiquorum Registorum, quæ ipse Gambarus vidisse testatur opera Reu. D. Baptista Bini Regentis Cancellariæ, qui primus rem hanc animaduertit; Hætenus Gambar. & Honorio III. sedente Raynerium quendam de

a Sceph. Grat. discept. forens. cap. 298. nu. 30.

b de visitat. temporal. cap. 10. de Cancellario, Regente, Reg. Consiliar. per rot. *c* in cathal. glor. mund. par. 4. confid. 13.

d in pandect. ad rit. de off. Praefect. Prator.

e in proem. reg. Cancel. tit. Epi. scopor. aignit. diminutio, vers. solutio Laurentius &c.

f in vita Imoc. III.

g in compend. ad Bull. 3 Martini V. schol. 2.

h in vita Honorij III.

i in tract. de Cardinal.

k in vita Gregorij VIII. in obitu ipsius.

l ad Bullam 34 Clem. VII. schol. 2.

m de off. & potest. Legat. lib. 9. nu. 77.

*a in vita Honorij III.
b loco cit in
glos. facult. Reg.*

*c in addit. vita
Ioann. Borgia in
vita Alex. VI. in
1. creation. Card.
I. apud Ciacon.
tom. 2. col. 1324.
d in vita Benedi-
dicti XI.*

*e de Repub. Ec-
cles. tit. de Statu
Prelat. cap. 4.
f de off. legat.
lib. 9. nu. 79.*

*g Const. 3. Bul-
lar. nou. tom. 1.
pag. 251. §. 2.*

*h de rer. inuen-
tor. lib. 8. cap. 2.*

*i in proem. Reg.
Cancell. sub tit.
Episcopor. dignit.
dimin. pag. apud
me 7.*

*K inter reg. Cæ-
cel. sub Greg. xv.
editas. reg. 69. &
vit.*

Castro veteri Tudertinae Diocesis Vicecancellarium (non tamen Cardinalem) fuisse, & huius nominis variationem inuenisse scribit Ciaconius. *a* Ac Mandosius *b* ex Bullis Benedicti IX. Gregorij VI. Clementis II. Damasi II. & Leonis IX. in Ecclesia Portuensi prædicta quoque collegisse affirmat, & tandem concludit, negari non posse, quin à 950. annis citra officium huiusmodi in personam Cardinalis esse ceperit, licet postea cum ex nonnullorum Pontificum negligentia, nempe Leonis V. Christophori Sergij III. & quorundam aliorum Pontificia Dignitas valde demissa, & diminuta esset, Vicecancellariatus etiam officium viscescere cepisset, & ad priuatos viros redisset; ex quo tamen Bonifacius VIII. B. Petri Successor fuit, Vicecancellarij officium in personam Cardinalis restitutum semper ad hæc nostra tempora permansit: quamuis Ferdinandus Vghellus *c* dicat, Ioannem Borgia sub Innocentio VIII. Vicecancellarium fuisse, & postea ab Alexandro VI. Pont. pridie Kal. Septembris 1492. sacra Purpura decoratum: & Ciaconius *d* scribit, sub Benedicto XI. Vicecancellarij munus exercuisse D. Papinianum Taurinas Canonice Regularum Episcopum Parmensem.

Sed iam satis dictum est de nomine; ad iurisdictionem, & potestatem transeamus. Iurisdicção autem, & potestas Vicecancellarij maxima est, quippe qui expeditionibus totius Orbis in rebus beneficialibus, & officialibus, ac Ministris Cancellariæ Apostolicæ (de quibus dicemus infra) ipse præest, vt post Vestrium, & alios scribit Lælius Zecchius *e* Neque solum in beneficialibus, sed etiam in causis prophanis, & Commissionibus causarum, quod transgredi possit formam iuris, scripsit Gambarus. *f* Et esse Præsidentem iustitiæ in Curia, apponere decretum irritans, ex alias clausulas, ac sedere, & stare posse cum Auditoribus Rotæ in decisione causarum, etiam in præsentia Papæ, diximus supra ex Guliel. de Benedictis, & Chassaneo, Summorumquæ Pontificum Constitutiones legentibus notum erit.

Fundamentum verò iurisdictionis ipsius Vicecancellarij in Rescriptis, & Sanctionibus Summorum Pontificum iactum est, & licet antiquissimum, ex Constitutione tamen Martini V. *g* nunc magis elucescit, dum ait, quod si Notarij Apostolici, ac eorum Abbreuiatores, & alij in iustitiâ, ac etiam gratia literarum Apostolicarum Abbreuiatores taxam nimiam pro minutis suis petierint, ac etiam si literæ Apostolicæ excessiuè taxatæ fuerint, super excessibus huiusmodi per partes ad Vicecancellarium, aut de mandato suo, vel ipso absente, ad eius Locumtenentem, seu Præsidentem in Cancellaria prædicta habeantur recursus &c. Ex quibus, alijquæ in d. Constitutione sancitis pluribus in locis iurisdicção Vicecancellarij elucescit. Sed & ante Martinum V. & Ioannem XXII. qui Martinum per annos ferme centum in Pontificatu præuenerat, Vicecancellarium, Scriptores, & Correctores literarum Apostolicarum extitisse, Polydorus Virgilius *h* testatur: Regulas tamen Cancellariæ nondum compositas, sed primum omnium ipsum Ioannem XXII. tanquam bonum Domus suæ patremfamilias eas introduxisse, nec solum Regulas, sed etiam Beneficiorum electiuorum reseruaciones, ac taxas, quibus æstimarentur, inuenisse, Collegium quoque Scriptorum Apostolicorum antea sine ordine vagans numero distrinxisse, Gomefius *i* scribit; & paulò infra hæc addit: *quando aliud de se dignum Ioannes præstitisset, illud tamen erit omnibus sæculis memorandum, quod primus omnium Cancellariam, & Vicecancellarij Dignitatem, ac Rotæ tribunal illustrauit, quæ sunt duo in Vrbe luminaria, & Collegia præstantiora;* quibus ambobus Vicecancellarius præest.

Quod attinet ad Regulas Cancellariæ, habes inter easdem Regulas 69. in qua de potestate D. Vicecancellarij ita cautum legimus. *K* Primò quòd possit committere absolutionem illorum, qui ignoranter in supplicationibus, vel in literis Apostolicis aliquid scriberent, corrigerent, vel delerent. Item quòd possit corrigere nomina, & cognomina personarum, non tamen eorum, quibus gratiæ, & concessiones fiunt, ac Beneficiorum, dum tamen de corpore constet. Item quòd possit omnes curas beneficiales etiam non deuolutas committere in Curia, cum potestate citandi ad partes. Item quòd processus Apostolica auctoritate decretos aggrauare possit, cum inuocatione brachij secularis, sententiasquæ executioni demandari facere contra intrusos, & intrudendos per literas Apostolicas de super conficiendas, & non aliàs. Item quòd possit signare supplicationes manibus duorum Referendariorū signatas de Beneficijs Ecclesiasticis secularibus, & regularibus dispositioni Apostolicæ

stolica generaliter non reservatis, quorum cuiuslibet valor centum florenorum auri de Camera, vel totidem librarum Turonen. parvorum, seu totidem in alia moneta secundum communem estimationem valorem annuum non excedat. Item quod possit signare supplicationes etiam dnorum Referendariorum manibus, signatas de novis provisionibus, si neutri, & subrogationibus pro colligantibus, in quibus non detur clausula generalem reservationem importans. Item quod possit ad Ordines suscipiendos arctatis prorogare terminos, de dictis suscipiendis Ordinibus vsque ad proxima tunc à iure statuta tempora, in quibus sic arctati successivè ad ipsos Ordines promoveantur. Super quibus, & alijs quoque Regulis cum Roderico de Quesada breves quasdam notulas novissimè ediderit, ad hanc Regulam hæc notat, vt scilicet in ea recensentur, quæ iurisdictionem Vicecancellarij concernunt, maximè in his, quæ ad materiam expeditionis spectant.

Quantum verò attinet ad Rotæ Tribunal, in eoquè D. Vicecancellarij superioritatem, præter ea, quæ dicta sunt supra, ex eiusdem Ioannis XXII. Constitutione *a* innotescit, vbi formulam iuramenti præstandi ab iisdem Rotæ Auditoribus assignat, ibi, *negocia, & officia mihi à D. P. pa, vel D. S. R. E. Vicecancellario commissa, vel committenda fidelitèr geram, & sollicitè exercebo, & specialitèr officium Auditoris sacri Palatii, reddendo iustitiam unicuique &c.* & infra plenius dicemus cap. 19.

Curam verò, Titulum Ecclesiæ S. Laurentij in Damaso, & iurisdictionem in temporalibus, ac spiritualibus regimen, & administrationem eidem Cardinali Vicecancellario concessas esse, Clementis VII. *b* Constitutio demonstrat, vbi præter alia legis, officium hoc oculum Romani Pontificis dexterum appellari, itaut de ijs, quæ Papa concedit illi credatur, Rota Romana apud Puteum *c* sic testante, Colligitur etiam ex eadem Clementis VII. Constitutione, *d* Capitulum, & Clericos prædictæ Ecclesiæ S. Laurentij in Damaso, nec non omnes, & singulos Cancellariæ Apostolicæ officiales ipsi subiacere, & in Superiorem agnoscere debere Cardinalem ipsum Vicecancellarium.

Sed & Pius V. cum Scriptores, & Procuratores Pœnitentiariæ Apostolicæ ad Cancellariam Apostolicam transfulisset, & Scriptores, Procuratoresquè literarum minoris gratiæ institulisset, locum in ipsa Cancellaria arbitrio Vicecancellarij assignavit, eidemquè tanquam Capiti aliorum Collegiorum obedire, & obsequentes esse mandavit *e*

Verùm nedum superioritatem in omnes Cancellariæ Apostolicæ officiales, sed etiam, cum ferè omnia officia hæc in Curia Romana vendantur, vt dicemus infra, pretium ex nonnullorum venditione capere, siue per cessam, siue decessum (vt vocant) ad libitum voluntatis eadem conferre, & de illis disponere posse Vicecancellarium Sixtus V. *f* edixit, siue potius antiquas confirmavit facultates. Officia verò sub dispositione, & quorum pretium, ac emolumentum cedunt in commodum Vicecancellarij, sunt infrascripta.

Abbreviatores de Parco maiori num. 6.

Abbreviatores de Parco minori num. 7.

& hæc ex concessione Sixti IV. *g* Sed alios octo Abbreviatores de Parco minori sub collatione Vicecancellarij addidit Sixtus V. *b* itaut hodie sint num. 15.

Sollicitatores literarum Apostolicarum num. 25.

Notarij Rotæ num. 12.

Cubicularij num. 3.

Scutiferi de numero participantium num. 7.

Milites S. Petri num. 26.

A Leone X. in Bullar. veter. *i*

Milites S. Pauli num. 13.

Milites de Lilio num. 2.

Milites Pij num. 20.

Custos Cancellariæ.

Notarij, & Ostiarij eiusdem Cancellariæ.

Notarius Contradictarum num. 1.

Alius de consuetis nuncupatus.

Et alia nonnulla eiusdem Cancellariæ officia, tam per obitum, resignationem, & priuationem, quam forsan aliàs pro tempore vacantia, personis eidem Vicecancellario

a Const. 14. §. 8.
Bullar. nou. tom.
1. pag. 167.

b Const. 34. Bul
lar. nou. tom. 1
pag. 602.
c Decis. 320. lib.
1.
d §. 4. & 5.

e Const. 84. §. 3.
& 8. Bull. nou.
tom. 2. pag. 283.

f in Motu pro
prio impresso in
ter appendices
Bullar. nou. tom.
3. pag. 39.

g Const. 16. §. 25
Bullar. nou. tom.
1. pag. 359.
h in pract. Mo.
tu prop. in prin.

i Const. 41. pag.
265.

rio beneficis ad vitam recipientium conferre, & assignare, dequè illis ad sui libitum, simili modo, quo Romanus Pontifex de alijs Romanæ Curia officijs disponere solet, ipse quoque Vicecancellarius potest, vt præcitato Sixti V. Motu proprio.

Cum igitur tam eminens, & tot decorata sit priuilegijs Vicecancellarij Dignitas, itaut post Papam prima sit in Vrbe, rationibus per Gomefium *a* allatis, quaesitum aliquando fuit Alexandro VI. sedente, & Ascanio Sfortia Card. Vicecancellario existente, an ipse Vicecancellarius possit per longum tempus extra Urbem degere, (prout ipse Ascanius rationibus apud historicos videndis moram traxit) & an Papa possit illum ad redeundum cogere sub pœna priuationis officij, & Dignitatis? nam, vt Cassiodorus *b* ait, piaculi genus est, absentem sibi Romam diutius facere, qui in ea possunt constitutis laribus habitare. Hæc quaestio à Serenissimo Rege Federico, & ad instantiam præfati Reuerendiss. D. Ascanij Cardinalis Vicecancellarij Neapolitano Consilio pro decisione commissa, Matthæus de Afflictis inter eodem Consiliarios primus suis posteritati monumentis *c* consignauit, concludendo, ex iuxta, & rationabili causa licere Cardinali Vicecancellario, sicut & alijs Cardinalibus à Romana Curia abesse; & multas quidem enumerat causas, ex quibus licita resultat absentia; potissima verò in Cardinali Ascanio fuit, vt fratrem Ludouicum Insubrum Duce m oppressum, spoliatum, & ab hostibus captum iuuaret, nam nisi ex tam iusta causa Curia residentiam dimisisset, profectò tanquam crudelis, & impius, Deum sibi ad iram prouocasset, ex ijs, quæ in sacra Pagina *d* leguntur his verbis; *odio sunt Deo impius, & impietas eius*, nam oppressio fratris propria iudicatur, vt notat Abbas; *e* aliaquè multa congerit Afflictus *f* videndus: neque à proposita conclusione sunt aliena, quæ satis eruditè congerit Cassaneus *g* ad probandum, honorem cunctis rebus præferendum esse; adeo enim honor, & honestas in precio habendi sunt, vt pari passu cum vita ambulent, ex Marciani I.C. responso; *h* & Diuus Augustinus *i* relatus à Gratiano, *k* crudelem esse, qui famam suam negligit, ait. Alia multa de Vicecancellario, eiusquè Dignitate cognoscenda sunt ex Gundisaluo Hispano Rotæ Romanæ olim Auditore. *l* Sed non omittam hic inferere, officium Vicecancellarij mortuo Pontifice, & Sede vacante filere; Vicecancellarius enim, vt primùm Pontifex expirauit, Bullas, quibus literæ Apostolicæ signari consueuerunt, à Plumbatoribus accipit, & partem illam, in qua literæ cum nomine Pontificis inscriptæ sunt, publicè, & coram pluribus per ipsos Plumbatores frangit, & ad signandum omninò ineptas reddit; aliam verò partem, in qua Apostolorum Capita sculpta sunt, lineo panniculo inuolutam, alligatam, & sigillo suo signatam Camerario tradit, & diligentissimè curat, ne aliqua literæ signari possint post Pontificis obitum. Hæc habes in Cæremoniali Romano. *m*

Cum autem tantò maior quis reputatur, quantò pluribus, & dignioribus præest, vt est Iustiniani Imperatoris sententia, *n* & nos latè diximus supra; *o* ideo de ijs, qui Vicecancellario subsunt, & assistunt in gratia, vel iustitia exequenda, nunc agere incipiam.

a in proem.
Reg. Cancell. ad
fin. 1. quæst.

b lib. 3. variar.
cap. 21.

c decis. 289. per
tot. incipit, Serenissimus.

d in lib. Sapientia, cap. 14.
e in c. cum oporteat, nu. 4. vers. aut agitur de crimine, de accusat. f. in d. decis. nu. 29. & seqq.

g in cathal. glor. Mund. par. 1. con. sid. 2.

h in l. iusta causa ff. de manum. mis. vindict.

i in sermone de communi vita clericorum.

k c. nolo 12. q. 1 l. in tract. de Dignit. Vicecanc.

m lib. 1. sect. 15. cap. 4. pag. apud me 305

n in Auth. de defens. Ciuit. in prin. vers. quando anim.

o de priuileg. DD. Card. priuileg. 20.

CAPVT XVIII.

De Prothonotarijs Apostolicis.

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium omnes in Romana Curia Prælatos, & Officiales tanquam eorum Caput agnoscere, verba Pij V. a Pont. Max. demonstrant, ibi, *eidemquè Vicecancellario scilicet, tanquam Capiti aliorum obedire &c.* Verùm inter Prælatos primum locum obtinere Prothonotarios Apostolicos, quos de numero participantium vocant, Sarnensis, *b* alijquè scribunt. Ut igitur Dignitatum ordo seruetur, prout in omnibus, & in Ecclesia militanti præsertim seruandum esse scribit, & probat Chassaneus, *c* de Prothonotarijs primo loco dicendum erit; quos etiam Scriniarios quandoque appellatos fuisse, Innocentij Pontificis verba *d* indicant, ibi, *quia non fuerat in Camera nostra receptus, ac Scriniarius alio modo scripsisset &c.* vbi glot. *e* exponit, *Scriniarij appellantur Tabelliones, & est vulgare Romanorum*; quippe qui ab Augusto, Mæcenate suggerente adiuuenti fuerint, vt testatur Dio; *f* & latius profequitur Gaspar Pancirolus. *g* Sed magis ad rem nostram, de ordine scilicet, & officio Prothonotariorum hæc scribit Sarnensis. *h* *Vt habeatur perfecta notitia antiquitatis temporum iniuria deperdita, est notandum, quòd initio orientis Ecclesiæ sub Clemente k. creati fuere Notarij septem, ad res gestas Martyrum diligentèr conscribendas, quibus septem Urbis Regiones, quæ Parochiæ dicebantur, distributæ fuerunt: & quia Antherus Papa eius nominis l statuerat res Martyrum gestas à Notarijs conscriptas Scrinijs Ecclesiæ recondi, fortassis ab eo tempore Scriniarij sunt appellati.* Verùm quia tempore Iulij Papæ I. non ita Christianorum Martyria frequentabantur, quia creuerat in immensum iam decus Ecclesiæ propter Constantini Magni conuersionem, ideo dicti Notarij nil fortè habentes, quod iam de Martyribus scriberent, ex mandato eiusdem Iulij I. omnia, & quæcumque alia ad Ecclesiam pertinentia scribere cœperunt (vt Damalus in vita Iulij refert) vbi de scrinio scripturarum Notariorum etiam meminit; inde verisimile est, prædictis Notarijs, vt dixi, ab Scrinijs reconditarum scripturarum Scriniarios appellatos, atque, vt creditur, inter illa ad Ecclesiam pertinentia, quæ Iulius adnotare eos voluit, Apostolicas quoque literas scribere cœpisse; quod ex antiquis literis Apostolicis Sergij Papæ IV. manifestum redditur, in illis verbis videlicet, *scriptum per manus Benedicti Notarij Regionarij, & Scriniarij Sanctæ R. E. &c.* Quæ quidem verba duo indicant, primò illius Bullæ scriptorem vnū fuisse ex illis septem Notarijs à Clemente I. constitutis, ex eo quia appellatur Regionarius; secundò quia appellatur Scriniarius, quia isti scribere solebant res dignas scrinio; vel quæ clerici in scrinio recondere debebant: quod etiam probatur ex alijs antiquis Martini II. Apostolicis literis, vbi Notarius illarum Bullarum Scriniarius appellatur, in hæc verba; *scriptum per manus Hadriani Scriniarij S. R. E.* Sed quemadmodum in Republica Romana, & apud Cæsares Scribarum honor auctus est, ita in Senatu Romano ex Senatoribus aliquando delecti essent Scribæ, qui singulari fide pollerent, vt Cicero *i* scribit, à Tholosano *k* relatus, ita etiam creuit deinde, auctis Ecclesiæ diuitijs, istorum Notariorum honor, & ad differentiam aliorum Notariorum Urbis Prothonotarij appellati sunt, quasi primi inter alios. Hæc, & alia Gomefius apud ipsum videnda: multa quoque scripsit Chassaneus, *l* addens, quòd istud nomen, *Prothonotarius*, nunquam ponitur in Bullis, nec in alijs Dispositionibus Apostolicis, sed tantum, *Notarius*, ita enim Pontifex illos appellat, vt eorundem Pontificum Constitutiones legentibus, & Romanam Curiam sequentibus notum est.

Sed quoniam tres sunt species Prothonotariorum, vt Rodericus de Quesada *m* aduertit. Prima participantium, de quibus nobis agendum proposuimus. Secunda creatorum à Papa, vel à Legatis de latere, & quandoque etiam ap ipsos Prothonotarijs participantibus collegialitèr congregatis, vt diximus infra; & cum magnus sit huius secundæ speciei numerus, Sixto IV. *n* sic attestante, horum Dignitas pro-

ter

a Const. 84. § 8
Bullar. nou. tom.
2. pag. 285.

b proem. Reg.
Cancel. q. 1. tit.
de Cancell. &
Vicecanc. orig.
c in cathal. glor.
mund. par. 1. con-
sider. 77.

d c. ad audien-
tiam, de preser.
e in verb. scri-
narius.

f lib. 52. hist. sub
fin.

g in comment.
notitia Imper.
orient cap. 93.

h in proem. Reg.
Cancel. tit. de
ord. & offic. Pro-
thon.

i in Oration pro
Sylla.

k in synagm.
iur. vniv. lib. 47.
cap. 41. n. 6.

l in cathal. glor.
mund. par. 4. con-
sider. 29.

m in notis ad
reg. Cancell. Gre-
gor. XV. in 1. reg.
vers. declarans
nihilominus.

n in extrauag. 1
9. & quoniam, de
weg & pac.

a in c. 1. num. 4.
de privileg.

b loco proximè
cit. vers. & ex-
traordinarij.

c in repet. e. Ray-
nuius, in verb.
adlecta impuberi.
in princ. nu. 13.
d. de ver. inuent.
lib. 4. cap. 11.
e in Const. 12.
Bullar. nou. tom.
2. pag. 503.

f decis. 1033.
par. 3. diuers. lib.
3. nu. 1.

g in procm. Reg.
Cancell. q. 1. tit.
de ordin. & off.
Prothon.

h eod. loco cit.
i Const. 3. §. 2.
Bullar. nou. tom.
1. pag. 251.
k in carbal. glor.
inund. loco cit.
l Const. 4. Bull.
nou. tom. 1. pag.
316.

m in compend.
ad d. Bullam 4.
schol. 2.

n in Const. 10.
§. 4. Bullar. nou.
tom. 1. pag. 482.

o in d. Const. 12.
§. 13.

p Const. 12. Bul.
lar. nou. tom. 2.
pag. 502. & 503.

q in Motu pro-
prio post d. Const.
12. impresso, §. 2.

ter numerum vilescit, vt notat Abbas Panormitanus. *a* Tertia species Prothonotariorum est ratione Officiorum, quando scilicet quis ratione alicuius Officij efficiatur Prothonot. vt in Scriptore Apostolico, Milite S. Petri, Milite de Lilio, & alijs familiaribus Papæ capacibus. Hactenus Quædã. Et hos extraordinarios vocat Chassaneus; *b* præferuntur tamen quibuscumque clericis secularibus, cum Dignitatem habeant; & rochetum portare possunt, dum tamen vigesimum annum habeant, nec ante id tempus hanc Dignitatem consequi valent, ex Pauli II. Sanctione, & elapso anno à die adeptæ Dignitatis ad Subdiaconatus Ordinem promouendi sunt, vt scribit, notatque Guliel. de Benedic. *c* videndus.

Sed iam ad primam Prothonotariorum speciem, participantium scilicet reuertamur: hi numero septem à principio fuerunt, vt post alios multos Polydorus Virgilius *d* in hæc verba scribit. *Sunt hodie Prothonotarij Apostolici numero septem, qui, vt dictum est, in illud Collegium precio cooptantur &c.* Verum Sixto V. sedente auctus est numerus, itaut hodie Collegium hoc ex duodecim constituatur, *e* & multis ab eodem Pontifice decoratum est priuilegijs, vt dicemus infra; nunc de Officio, & Dignitate dicendum est.

Officium igitur in primæua illius institutione fuit, vt diximus, Sanctorum gesta, perquirere, describere, & in scrijnijs Ecclesiæ referre, [vt dixit Rota Romana, *f* & antiquiori, seu Decano illorum, qui Prothofcriniarius, vel Primicerius dicebatur, Gomefio *g* teste, commissã erat datandi facultas, vt ex Bullis Martini II. & Stephani VII, idem Gomefius *h* obseruat. Minutas etiam literarum Apostolicarum, vbi Patriarchales, Metropolitanæ, aliæuè Cathedrales Ecclesiæ, & Monasteria Consistorialitèr conferuntur, cum aliæ ad ipsos nõ pertineant, conficiunt, & expediunt, & lucrum capiunt, vt ex Martini V. Constitutione *i* satis liquet, & Chassaneus, *k* ac alij quoque scripserunt.

Dignitas verò adeo excellens in Ecclesia Dei fuit, vt ad Pij II. tempora Episcopos præcessisse ex eiusdem Pontificis Sanctione *l* innotescat, dum ibidem decisum habes, Episcopos vbiq; debere Prothonotarijs præcedere, in Capella præsertim Pontificia, in Consistorijs verò publicis, vbi quatuor ex ipsis Prothonotarijs, qui de rebus ibi gestis rogari consueuerunt, honorabiliorem locum habeant, sediquè Pontificiæ proximiores assideant; cuius dictionis rationem reddens Cherubinus iunior, *m* post Iacobat. & alios, sic ait. *Cur Episcopis hæc præcedentia debetur? Quia Episcopi locum tenent Apostolorum, Prothonotarij verò assimilantur Euangelistis, cum sint deputati ad describendum acta Pontificis, vt ipse Pontifex ait &c.*

Verum ab Episcoporum, & Ordinariorum iurisdictione exemptos esse Prothonotarios, Leo X. *n* affirmat in hæc verba. *Ad Prothonotariatus Officium assumpti habitum, & rochetum deferentes, & alij nostri, & d. Sedis officiales actu sua officia exercentes, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus ab omni Ordinariorum iurisdictione sint exempti &c.* quod etiam Sixtus V. *o* confirmauit. Sed quàmuis maxima esset Prothonotariorum Dignitas, ex multis Summorum Pontificum Sanctionibus colligenda, Sixtus tamen V. antiqua nedum confirmauit priuilegia, sed alia noua addidit, & omnia in simul oculis legenda obtulit; *p* quæ nos breuiter referenda duximus.

Vt decentius Dignitatem sustinere valeant, annuum redditum scutorum 1980. ex fructibus, & redditibus Dohanæ, & Thesaurariæ Prouinciæ Patrimonij percipiendū auxit. §. 4.

Omnia, & quæcumque priuilegia, exemptiones, & immunitates antiquitus huic Collegio concessa, quatenus sint in vsu, & Concilij Tridentini Decretis minime contraria, nec sub vllis reuocationibus comprehensa, iura quoque, emolumenta, quæcumque percipi solita confirmauit, ac denuò concessit. *q*

Quilibet ex ipsis Prothonotarijs Doctores, Notarios, ac Tabelliones creare valet, sine tamen præiudicio facultatum Aduocatorum Consistorialium. §. 3. & 4.

Cum spurij, bastardis, manseribus, incestuosis, & alijs ex quouis illicito, & damnato coitu procreatis, vt ad quæcumque bona, etiam ecclesiastica succedant, dispensare valent, & possunt, cum derogatione etiam Constitutionis Pij V. in illegitimos emanatæ. §. 5.

Statuta ad prosperum statum ipsius Collegij condere, cum applicatione pœna.

penarum ad commodum eiusdem Collegij permittitur §. 6.

Summi Pontificis familiares, & domestici Prælari ad instar, & æquè principalitèr, ut illi, qui actu personæ ipsius Pontificis continuò assistunt, declarantur §. 7.

Panem honoris (partem vocant) ut intimi familiares, & Camera Apostolicæ Clerici, vestes lugubres in obitu, violaceas verò in Coronatione Pontificum habent, si Pontifex solemnè pompa equitet, duobus ex ipsis paludatis (cum mantellonibus dicunt) immediatè post Prælatos assistentes equitare permittum est §. 8.

Literarum Apostolicarum expeditiones cuiusvis generis Beneficiorum gratis habent §. 9.

Emolumenta, quæ pro expeditionibus Ecclesiarum in Consistorijs fieri solitis recipiunt, & quarum ratione taxa huic Collegio solui solet, nullo unquam tempore diminuuntur, sed integra semper accipiunt. §. 10.

Consanguinei, affines, familiares antiquiorum septem Prothonotariorum arma, non tamen breuioris mensuræ, per urbem, totamquè ecclesiasticam Ditionem deferre valent §. 11.

Pro summa duorum millium ducatorum auri de Camera (etiam dimisso Prothonotariatus officio) de bonis quoque ecclesiasticis, tam inter viuos, quàm in mortis articulo disponere permittitur. §. 12.

Ab Ordinariorum iurisdictione (prout etiam a Leone X. a sancitum diximus) exempti, Summi Pontificis, & Sedis Apostolicæ dumtaxat dominium, ac potestatem agnoscunt. §. 13.

Collegialitèr congregati Prothonotarium vnum extraordinarium, absque tamen emolumentorum participatione, quolibet anno creare possunt. §. 14.

Qui ex septem Prothonotarijs I. V. Doctores fuerint, vtriusque Signaturæ etiam Referendariorum numero adscribantur, & ex ipsis vnus antiquior in Signatura gratiæ semper locum habeat. §. 15.

In quibuscumque actibus in Consistorio publico pro tempore faciendis, vnus ex ipsis vocetur, qui ad perpetuam rei memoriam, alijs etiam cum Prothonotarijs interuenientibus, si publica consiciantur instrumenta, manum, & sigillum suum apponant, absque testibus in iudicio, & extra vbique locorum plenè probent. §. 16.

In memoriam antiqui instituti, a Clemente I. (ut diximus) ad Sanctorum gesta conscribenda, ordinati, vnus ex ipsis Prothonotarijs, & vnus sacri Palatii Apostolici causarum Auditor in Canonizatione Sanctorum, & desuper processu fabricando, coniunctim intersunt. §. 17.

Consistoria, & Capellæ a S. D. N. Papæ Curforibus (ut Cardinalibus assolet) illis insinuandæ sunt. Candelas, Palmas, Agnus Dei, eiusdem qualitatis, prout Episcopi assistentes; aureas, argenteasque monetas in Coronatione Pontificis, ut Camera Apostolicæ Clerici recipiunt. §. 18. & 19.

Si Principes, vel eorum Oratores, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi assistentes non adsint, postpositis Baronibus, alijsque Prælatis, vnus ex Prothonotarijs caudam Pontificis sustinet. §. 20. Præsente verò ex prædictis aliquo, duo ex ipsis Prothonotarijs antiquioribus simbrias ipsius Pontificis in publicis actibus incedentis deferunt; ex antiquo Romanæ Ecclesiæ ritu, ut dicemus infra.

In sacro Presbyteratus ordine constituti, Mitra, & quibuscumque alijs Pontificalibus ornamentis, etiam in Cathedralibus Ecclesijs, de illorum tamen Præsulum, si præsentes sint, si verò absentes, absque illorum consensu, ac illis irrequisitis, in Missis solemnibus extra Curiam uti possunt. §. 21.

Altare portatile in locis non sacris, ex quavis causa interdictis, etiam tempore celsationis a Diuinis, dummodo ipsi causam Interdicti huiusmodi non dederint, erigere possunt, ibiquè ante diluculum, & circa meridiem, in ipsorum, ac familiarium, domesticorumque præsentia celebrari facere, ac interesse permittitur. §. 22.

Si per decennium septem prædicti Officium Prothonotariatus obtinuerint, etiam illo postea resignato, iisdem gaudent priuilegijs; rocchettum tamen in vrbe non deferunt, locum in Capella non habent, post Auditores sacri Palatii, & Camera Apostolicæ Clericos incedunt. §. 23. Paner Theod. & Valent. Sanctio videnda. b

Ut priuilegia prædicta inuiolabili lege seruetur, Vicecancellarius, Camerarius, Summator, alijsq. Sedis Apostolicæ Ministri de mandato Pontificis inuigilare debent. §. 24.

A solutione vestigialis, seu gabellæ pro dolijs, sex vini prædictos septem Prothonotarios idem Sixtus c exemit, & speciali Diplomate liberauit. Laertio Cherubino, d

C c

teste,

* Const. 10. 6.

b in l. vnic. C. de
magistr. sacrar.
scrin. lib. 12. tit. 9.
c die 22. Februa-
rij 1586.
d in rub. d. Const.
12 Sixti.

teste, asserente, se consultò prætermisisse inter alias Constitutiones inferere.

Et quoniam indumentorum varietas officij quoque diuersitatem indicat, præsertim in Romana Curia, vt Prothonotarij ab alijs dignoscantur, quemadmodum Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi, pileum nigrum cum resticula (cordonem vocant) viridi, ita Prothonotarij violacea serica deferunt; quod à Paulo V. indultum est, antea quippe nigra erat, vt nos vidimus, & Polydorus Virgilius *a* confirmat, dum ait. *Omnes equitando pileo vtuntur nigro, quod introductū dixerim, vt a Cardinalibus, & Episcopis per hoc insigne internoferetur, quando æquè omnes lineã togã induunt, &c.*

Quod autem dictum est supra de facultate Prothonotarijs concessa promouendi ad Doctoratus gradum, vt Vniuersitati Studij Romani, & Sacri Cõsultorij Aduocatorum Dignitati cõsultum sit, Vrbanus VIII suo Diplomate declarauit, licere Dominis Prothonotarijs quatuor tantum in vrbe quolibet anno Doctoratus Dignitate insignire, & hos pauperes, & sine vlla mercede, aut præmij solutione. De facultatibus Aduocatorum Consistorialium, vide supra. *b*

Denique non abre visum est hic addere, quæ Cassiodorus in formula Notariorum scribit, *c* siquidem ad Prothonotarios quoque nostros referri possunt. *Non est dubium ornare subiectos Principis secretum, dum nullis affirmantur necessaria posse committi, nisi qui fuerint fide magna solidati: publicum quidem est omne, quod agimus, sed multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint Deo auxiliante perfecta; quæ tantò plus debent oculi, quantò amplius desiderantur agnosci: Regis consilium solos decet scire grauissimos; imitari debent Armaria, quæ continent monumenta chartarum, vt quando ab ipsis aliqua instructio queritur, tunc loquantur; totum autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes, nam sollicitis inquisitoribus sape & vultu proditur, quod tacetur. Adsit innocentia, quæ cuncta commendat, quia in placida mente regia decenter debent verba deponi, sed quoniam se probatis moribus institutum vena-trix bonæ conuersationis sollicitudo nostra respexit, ab illa indictione Notarium te-nostrium esse censemus, vt ordine decurso militia, ad Primiceriatum fidelitèr peruenias summitatem. Honor, qui efficit Senatorem, cui Patrum aula referatur non iniuria; nam qui nostris curis militat assidua lucubratione, iuste videtur veniam libertatis intrare: additur etiam persunèti laboris aliud munus, vt si quo modo ad illustratum, vel vacantem meruerit peruenire, omnibus debeat anteponi, qui Codicillarijs illustratibus probantur ornari: vnde absolute colligitur Primiceriatum meritis datum vti, vt in vno, eodemq; titulo dispar esset dignitas æqualitèr acquisita. Animari debes igitur ad labores, quando tibi tale præmium propositum vides, quale se gaudent inuenisse summates. Hactenus Cassiodorus, cuius verba nisi ad Notarios directa essent, magis ad Secretarios Principis dirigenda putarem. Verum quia Notarij quoque isti à Cassiodoro descripti post decursum fidelitèr Officium ad Primiceriatum summitatem perueniebant, quod etiam nomen ex nostris Prothonotarijs Decano inditum aliquando fuit, Gomesio *d* teste, placuit propterea ipsius Cassiodori verba referre.*

At si Primiceriatum Officium, & Dignitatem cognoscere cupis, eundem Cassiodorū *e* perlege: sed magis latè de Primicerijs, Secundocerijs, ac Tertiocerijs, varijsque Dominus Augustæ Notariorum denominationibus, officijs, & dignitatibus agit iacobus Guther. *f* cuius verba, ne nimius sim, omittenda duxi: multa quoque scitu digna congerit Gasp. Panciroli. *g* apud ipsum videnda, agit enim de Primicerio Notariorum, eiusq; insignibus, & laterculo maiori. Officium verò, & dignitatem Primiceriatum militarem fuisse apud antiquos, nedum ex prænaratis auctoribus, sed etiam ex Imperialibus Sanctionibus in vtroque Codice *h* constat, vbi Alciatus irridendo Accursium, qui scripsit, Primicerium dictum, quod primus ferat cereum, veram huius nominis ethimologiam reddit, Sed Notariorum Primicerium apud Cæsares fuisse, sub cuius cura erat notitia omnium dignitatum, & administrationum, tam ciuiliū, quàm militarium, Petrus Gregorius Tholosanus *i* scribit. Sigonius *k* verò Primicerios fuisse Assessores Romani Pontificis, scribit in hæc verba. *Præstabat eo tempore in vrbe opibus, & auctoritate Christophorus Primicerius, siquidem Primicerius, & Secundicerius Assessores Pontificis erant, atque latera eius incedentis tangebant, & proximum locum post Præfectū vrbis, siue Ducem tenebant* Hæc Sigonius: & hoc eodem munere fungi Prothonotarios Apostolicos hodie quoque videmus; etenim vbi Summus Põtifex incedit; duo ex antiquioribus Prothonotarijs eius lateri assistendo fimbrias vestimentorum regunt, & deferunt, vt indicauimus supra.

a de rer. inuent.
lib. 4. cap. 11.

b cap. 15. Con-
greg. 19.
c lib. 6. var. for-
mul. 16.

a in procem. reg.
Cancell. q. 1. tit.
de Prothonot.

s lib. 11. var. cap.
30. & 31. & lib.
6 cap. 7.

f de off. Domus
Aug. lib. 3. cap. 9.
g in comment.
notitia Imper.
oriental.

h in C. Theod.
lib. 6. tit. 10. de
primicer. & not.
In C. Iustin lib.
12. tit. 7. de pri-
micer. & secun-
dicer. & not.

i in syntag. iur.
vniu. par. 3. lib.
47. cap. 41. nu. 5.
& de Regno Ital.
lib. 3. sub anno
768. pag. 132.

CAPVT XIX.

De Auditoribus Rotæ.

Post Summum Pontificem primum obtinere locum Eminentiss. Card. Vicecancellarium propter sceptrum iustitiæ diximus : hoc verò sceptrum à sacri Palatii Apostolici Auditoribus sustineri, regiquè, nemo est, qui neget. Quamobrem post ipsum Vicecancellarium de Auditoribus Rotæ Romanæ dicendum erat; verùm quia Prothonotarij Apostolici inter Romanæ Curie Prælatos primum sibi locum, vt vidimus, vindicarunt, ne contra Vlpiani *a* sententiam dignitatis præuenteretur ordo, de Prothonotarijs dicendum antea fuit; nunc autem de Auditoribus dicendum est.

B Gubernium, & directionem iudicij, quod in sacro Palatio per Dominos Auditores exercetur, eorundem Auditorum examen, & receptionem ad Cardinalem Vicecancellarium pertinere, ex Martini V. Sanctione *b* notum fit; quod etiam à Sixto IV. confirmatum legimus, *c* & hodie seruatum videmus: In Palatio enim ipsius Cardinalis Vicecancellarij, toto etiam sacro Cardinalium Collegio, alijsquè Romanæ Curie Prælati, Aduocatis Consistorialibus, & Curialibus interuenientibus, priusquam aliquis ex ipsis Auditoribus ad supremum hoc iustitiæ Tribunal accedere valeat, tanquam in arenam literariam descendit, vt arctissimos vtriusque iuris nodos per iuniores Collegas, & Consistorialis Aulæ Aduocatos, seruata eiusdem Martini V. forma, obiectos soluat, & diluat. Et licet aliquando hæc Martini Sanctio in desuetudinem abiisset, itaut etiam Card. Camerarius de mandato Papæ Auditores Rotæ per dationem cappæ, rocchetti, & bireti in matriculam receperit, vt Bellam. *d* & Gomez. *e* testantur. Attamen Sixtus IV. *f* Vicecancellarium ad sua primæua ira restituit.

D Nobilissimi huius Tribunalis origo antiquissima est; etenim vbi à tyrannorum persecutione, & sæuitia Romana Ecclesia pacem obtinuit, Beatiquè Petri, & Successorum dignitas, atque maiestas non amplius sub modio, sed super candelabrum lucere cœpit, nedum priuati viri, sed Principes, & Reges de Beneficijs ecclesiasticis, rebusquè alijs, vel sui natura, siue iuris dispositione, aut ipsorum Principum, et Regum commissione, lites, et causas ab ipso Romano Pontifice cognoscendas, et decidendas remittebant; adeo enim vt Vestrius *g* ait, antiqua nostrorum Patrum deuotio traxit populos, vt vniuersus Orbis, etiam finitimæ Regiones huic spontè sua venirent, nedum peccatorum veniam, sed in eorum controuersijs sacrosanctæ accepturæ responsa. Has verò causas (dummodo Consistoriales non essent) Pontifex per se ipsum, seorsum à Senatu in Capella audiebat, adhibitis in earum expeditionibus Iurisperitis, qui tunc à loco audientiæ dicti fuerunt Capellani, idemquè nomen hodie apud aliquos retinent, Petro Gregorio Tholosano *h* teste; qui etiam cur modò communi vocabulo Rotæ Auditores dicantur, rationem affert, nempe quia in Orbem sedentes controuersias accuratè rotant, et examinant. Et quàmuis Ciaconius *i* dicat, à Ioanne XXII. hoc Tribunal institutum fuisse, si de primæua institutione intelligit, eius opinio non recipitur; poterit tamen admitti, si de forma procedendi in hoc Tribunali loquatur; Ioannes enim XXII. Ordinationes ab Auditoribus Rotæ Romanæ, eorumquè notarijs seruandas suo diplomate *k* sanciuit, vt suo loco fusius dicemus. Grauioribus verò superuenientibus negocijs, haud permissum fuit Summis Pontificibus omnes causas per se ipsos modo prædicto cognoscere, ac terminare; quapropter illas committere, et delegare cœperunt per verbum. *Audiat N. iustitiam faciat &c.* et hinc Auditores appellati sunt, vt Speculator *l* scribit in hæc verba. *In Curia Romana Auditores dicuntur, qui aliorum vice causas examinant, sed sine illorum mandato potestatem differendi non habent; unde & generales Auditores Palatii Domini Papæ vice, & loco ipsius Domini causas examinant, & audiunt &c.*

Hinc etiam innotescit, quod ab hoc sacro Auditorio *m* aliàs dictum fuit, nempe

Cc 2

Audi-

a l. 1. c. 2. ff. de alb. scriben.

b Const. 3. §. 15. c. 16. Bull. nou. rom. 1. pag. 252. *c* Const. 2. §. 4. d. bull. pag. 333.

d de cif. 610. *e* in proem. Reg. Cancell. q. 1. tit. Rota immutatio, vers. sed Camerarius. *f* d. Const. 3. §. 4.

g in pract. lib. 2. cap. 17. in prin.

h in syntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 14. c. 15

i in vita Ioannis 22.

k Const. 14. bullar. nou. rom. 1. pag. 166.

l lib. 1 par. 1. tit. de Auditore, n. 3

m decis. 60. c. 61. de appellat. in nou.

Auditores habere iurisdictionem habitu, per Commissionem verò exercitium tribui, vt scilicet habitus iurisdictionis ab ipsa Tribunalis origine proueniat, quando simul cum Papa in Capella audiebant, & cognoscebant, ex quo etiam iudices ordinarij in cognoscendo dicti sunt: *a* exercitium verò iurisdictionis recipiunt per delegationem, & commissionem D. Papæ. Quæ quidem delegatio in genere sumpta quàmuis ipsi Rotæ Auditorio fiat, tanquam sit vnum corpus, coram quo lites, & causæ illi commissæ pendere dicuntur; ratione tamen facilioris expeditionis inter ipsos Dominos Auditores particularium causarum diuisiones, & distributiones fiunt, vt ex mente eiusdem Rotæ scribit Seraphinus. *b* Distributiones verò per extensionem rescripti, & specificationem nominis illius, coram quo iudiciales termini seruantur, fiunt processus causarum, & à quo sententia subscribenda est, in Commissionibus à Vicecancellario, siue eius Locumtenente (quem Cancellariæ Regentem vocant) faciendæ sunt, Gomezio. *c* teste, qui huius extensionis formulam in hæc verba refert. *De mandato D. N. Papæ audiat Magister N. & iustitiam faciat &c.* idemquæ, sed latiùs scribit Marchesanus *d* de Officio Vicecancellarij, & Cancellariæ Regentis. Si plura de iurisdictione cupis, Innocentium VIII. *e* & Virginum Boccacium *f* consule.

Sed antiquis temporibus sine certa numeri determinatione Rotæ Auditores fuisse scripserunt Gomezius, & Vestrius locis iam citatis, qui viginti vnum, vel plures extitisse, & in duplicem gradum distinctos affirmant; itaut Auditores primi gradus de negotio principali in prima instantia cognoscerent, in quorum locum fortasse, successerunt Auditor, quem hodie generalem Camerae Apostolicæ vocant, & Auditor, quem dicunt Contradictarum, quorum iurisdictionis ordinaria est & in prima cognoscunt instantia, vt dicemus infra de Auditore Camerae. Auditoris verò Contradictarum iurisdictionis licet antiquitus magna esset, quam etiam Auditores Rotæ magno in pretio habebant, & Auditore Camerae dignior videretur, ex Mandosio, *g* & alijs ab eo relatis, hodie tamen contra contumaces tantum, contra quos per contradictas, vel per edictum publicum proceditur, ius dicit, vt Cardinalis Tuschus *h* notat: sunt autem contradictæ (vt hæc dictio innotescat) citationes per edictum, teste Oldrado. *i* Et hic contradictarum Auditor quandoque Cancellariæ Apostolicæ, & literarum minoris iustitiæ Corrector appellatur, vt Pij V. *k* verba demonstrant, dum huius officij reformationem edidit, post Pium IV. *l* qui similem reformationem statuit, viden. ex ijs etenim, quæ huic Correctori Cancellariæ Apostolicæ nuncupato nunc denegantur, colligi potest, quanta esset illius auctoritas. Auditores verò Rotæ secundi gradus causas in secunda, vel tertia instantia, quas appellationis vocant, cognoscebant, & modò cognoscunt, vt post alios Tholosanus *m* docet. Et hos Sixto IV. sedente quatuordecim fuisse, & ad duodecim redactos ex præcitata eiusdem Pontificis Constitutione *n* liquet, dum ita loquitur. *Statuimus, & ordinamus, quòd dictorum Auditorum, & Locumtenentium eorundem numerus, qui ad presens quatuordecim esse perhibentur, de cætero duodenarius dumtaxat existat &c.*

Tanta etiam apud Iurisperitos præsertim in Curia causarum Patronos, & Aduocatos huius Tribunalis vota, quæ decisiones appellant, in precio, & existimatione sunt quanta, vt Grauatius. *o* norat, Pythagoræ apud Pythagoricos fuit, vt nullus non satis esse putet dicere; sic Rota definiuit. Nec solùm apud Iurisperitos, aliosuè prinatos viros huius Tribunalis opinio plurimum valet, sed etiam veluti ad Stellarum duodecim lucidissimam Coronam Summi quoque Pontifices oculos non rarò conuertunt, & in grauioribus Romanæ Sedis negocijs consilium petere non dedignantur; hinc etiam velut ex amœnissimo viridario flores legunt, qui purpureo exornati colore, vt odor balsami sint in conspectu Dei, & hominum, itaut seclusis etiam alijs animi dotibus, satis perspicuum esse, magnamque virtutis, & obsequij opinionem apud omnes excitare sentiamus, si dicatur, è sacro Rotæ Auditorio ad sacram Purpuram, & inter Vaticanos Senatores hic euectus, & ascitus est.

Sed postquam de promotione incidit sermo, non omittam, quòd si ex Auditoribus Rotæ ad Episcopatum, Archiepiscopatum, Patriarchatum aliquis promoueat, locum in Rota, & nomen Auditoris amittet; ita Innocentio VII. *p* placuit. Sed hoc ita intelligendum est, si Dignitates prædictæ personalem requirant residentiam, secus autem si non requirant, puta si in partibus infidelium existant; tunc enim locum in Auditorio retinent, at non amplius Auditores,

a Verall. decis. 388. nu. 3. par. 3.

b Decis. 318. nu. 1. & 2.

c In compend. v. triusque signat. pag. apud me 153 iuxta paruum impress.

d In tract. de commiss. par. 1. cap. 4. nu. 28. & 32.

e in Const. 13. Bullar. nou. tom. 1. pag. 385.

f In Comment. ad Const. March. de contr. minor. glos. 4. a nu. 61. vsque ad 80.

g in reg. Cancell. reg. 7. q. 2. nu. 8. & 9.

h in suis conclus. in verb. Auditor, conclus. 552 n. 5. i. cons. 130. nu. 9. vers. non obit.

k Const. 90. in princ. Bullar. nou. tom. 2. pag. 291.

l Const. 54. Bullar. nou. tom. 2. pag. 73.

m In syntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 13. & 14. n. Const. 2. §. 2. vers. statuimus.

o in notis ad Verrium pract. lib. 2. cap. 17. num. fin.

p Const. 6. Bullar. nou. tom. 1. pag. 378.

tores, sed Locumtenentes dicuntur, Sixto I V. a ita mandante. Neque ex hac promotione, ubi pro tribunali in orbem omnes sedent, locum ratione dignitatis mutant, sed eundem retinent; & ita decisum testantur Seraphinus; *b* in alijs verò publicis, & priuatis actibus, ac sessionibus extra Rotam omnibus alijs etiam Decano præcedunt, vt Gratianus *e* scribit, & nos vidimus ita seruatum cum R. P. D. Sacrato ad Archiepi scopatum Damascenum, & cum R. P. D. Manzano ad Patriarchatum Hierosoly mitanum promotis, qui eodem loco sedebant in Rota, Locumtenentes dicebantur, & alijs Collegis extra Tribunal præcedebant, etiam Decano, vt diximus.

Decanus verò huius Collegij est antiquior ex ipsis, & ad hanc dignitatem adipiscendam non attenditur tempus receptionis, sed vacationis, itaut præsens in Curia licet iunior præferatur antiqui ori absentem, dum tamen ex causa publica, & de mandato Pontificis non absit; ita enim a Paulo IV. *d* sancitum legimus. Neque sufficit de licentia Papæ abesse, quæ aliàs facit præsumere præsentiam in Curia, vt eadem Rota dixit apud Puteum: *e* nam vera præsentia requiritur, vel ob causam publicam, & de mandato Pontificis absentia; ita enim a Paulo V. habito quinque Cardinalium voto, Decanatu vacante per obitum R. P. D. Penzæ, absente a Curia non ex causa publica, sed tantum de licentia Papæ R. P. D. Sacrato, & præsentem in eadem Curia R. P. D. Coccino licet ultimo loco in Tribunali recepto, ad eius fauorem decisum fuit anno 1612. Quæ quidem decisio locum haberet, etiamsi omnes Auditores consentirent, absentem haberi in omnibus, & per omnia pro præsentem, vt nihilominus Decanatum assequi non valeret, quia cum hæc dignitas ob utilitatem publicam constituta sit, ex Vlpiani responso, *f* priuatorum pactis ius publicum lædi non potest; *g* & ita decisum affirmat Cherubinus iunior. *b* Neque hanc dignitatem assequi valent, qui in Rota Locumtenentes dicuntur, Marchesano *i* teste, dum ait; *quando sunt Episcopi, non Auditores, sed Locumtenentes nuncupantur, quàmuis in omnibus eandem habeant auctoritatem, perinde ac si Auditores forent, ac vocarentur, nec illa differt ab alijs, nisi quòd Rotæ Decani esse non possunt.* Hæc Marchesanus, quæ a Mandosio *k* mutuatus est. Decanus verò, præter alia privilegia, quibus decoratus est, in illo maximè elucet, vt Pontifice solemnè pompa incedente, & celebrante, Thiarani, quam Mitram dicunt, custodiat, quod munus antiquiori æuo Pœnitentiarioribus Decanus explebat, vt post Sarnensem Tholosanus *l* scripsit, & huius dictionis æthimologiam attulit. Sed quiescat parumper Decanus, dum totius Collegij privilegia recensenda sunt.

In hoc totius Orbis celeberrimo Collegio referendi, seu recipiendi non sunt nisi Doctores, qui post Doctoratus gradum per triennium saltem Lectoris, vel Aduocati munus exercuerint, ac bonæ opinionis, & famæ sint. In bonis temporalibus ducentos florenos auri, quos vocant de Camera, annuatim habeant, ex quibus in Romana Curia decentè se manutenere possint: sed hæc summa antiquiori æuo, nempe Martino V. sedente, qui hoc edixit, *m* fortasse satis erat, nam hodie nec mille sufficiunt.

Vbi autem quis fuerit de Pontificis mandato designatus, priusquam ulterius in admissione procedatur, Collegij huius Decanus diligentem in præmissis faciat inquisitionem, cunctaq. Vicecancellario fidelitè referat, ex cuius ore Pontifex veritatem hauriat, admissionemquæ, vel receptionem statuatur. §. 15.

Si fuerit admissione dignus, Decretalem, siue legem assignatam publicè interpretetur, argumenta a Collegijs, & Consistorialibus Aduocatis obiecta diluat §. 16. & supra etiam diximus. Et si in hoc etiam agone scientiæ, virtutisq. certum dederit testimonium, tunc Cardinalis Vicecancellarius iuramentum iuxta formam a Ioanne XXII. n traditam ab ipso Candidato recipiat in hæc verba. *Ego N Auditor ab hac hora in antea fidelis ero B. Petro, S. R. E. & Domino meo D. N. & eiusdem successoribus canonicè intrantibus. Non ero in facto, consilio, vel consensu, quòd vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium, quod per se, vel alium nuncium suum, seu litteras mibi credituri sunt, signo, verbo, vel nutu, me sciente ad eorum damnum, seu præiudicium remini pandam, & simpliciter sic sua, quæ secreta esse cognouero, seruabo secretè, quòd nulli personæ, de qua credam sibi displicere, si ea reuelarem, ipsa manifestabo scientè. Si damnum eorum tractari sciuerò pro posse meo impediam, ne fiat eisdem; si per me impedire non possem, per nuncium, vel litteras eis significare curabo: vel illi, per quem citius ad eorum notitiam deducatur.*

Pa-

a Const. 2. §. 1.

b decis. 716. n. 16
c Discept. forens.
lib. 1. cap. 298.

d Const. 61. Bullar. nou. tom. 1. pag. 89.
e Decis. 103. lib. 3. in nou.

f In l. 1. §. huius studij, ff. de iust. & iur.
g l. 39. ff. de pact.
h ad bullam Pij IV. 61. §. nol. 2.
i de commiss. par. 1. cap. 5. num. 92.
k in com. causa super benef. in verb. seu illorum locumtenentibus.
l in syntag. iur. uniu. lib. 15. cap. 21. n. 13.

m Const. 3. §. 14. Bullar. nou. tom. 1. pag. 252.

n Const. 14. §. 8. Bullar. nou. tom. 1. pag. 167.

Papatum Romanum, & Regalia B Petri, & omnia iura Romane Ecclesie, que habet ubicumque, manutenebo totis viribus, & defendam. Negocia, & officia mihi à D. Papa, vel D. S. R. E. Vicecancellario commissa, vel committenda fideliter geram, & sollicitè exercebo, & specialitèr officium Auditorum sacri Palatii, reddendo iustitiam unicuique, dona, vel munera, seu xenia, aut obligationem, vel promissionem super illis per me, vel alium, seu alios, à partibus coram me causam habentibus, seu earum aliqua, vel à Notarijs deputatis ad scribendum coram me acta dictarum causarum, vel alijs pro eisdem, seu eorum nomine non recipiam; quinimò omnes familiares, & officiales meos omni diligentia, qua potero, faciam abstinere. Nec etiam pro sigillo meo, nec pro rubricis faciendis, in causis, in quibus sum, vel fuero deputatus Auditor, nec alio quæsito colore aliquid percipiam, nec à prædictis meis Officialibus, seu familiaribus recipi permittam. Consilia quoque Coadiutorum meorum secretè data, secretè tenebo, usque quo in causa sententia sit prolata. Supradicta omnia, & singula, promitto, & iuro attendere, & obseruare, sine omni dolo, & fraude: sic me Deus adiuuet, & Sancta Dei Euangelia &c.

Præstito igitur modo præmissio iuramento, sequitur idem Pontifex Ioannes XXII. legem, nedum ab ipsis Auditoribus seruandam præscribere, sed etiã à Notarijs eiusdem Tribunalis, à quibus etiam iuramentum, iuxta formam hinc traditam a præstandum est.

Sed nos ad priuilegia reuertamur. Ob assiduos studiorum labores, literas Apostolicas, tam gratiam, quam iustitiam concernentes sacri Palatii Auditores gratis expediunt, Leone X. b mādante. Quod etiam priuilegium à Clemente VII. c confirmatum legimus, additis etiam alijs multis.

Horas canonicas, etiam ordine non seruato recitandi, Missam ante diem celebrandi, Capellam propriam visitando stationum Urbis Indulgentias consequendi; carnes diebus quoque vetitis de consilio vtriusque medici comedendi.

A Legatorum, Ordinariorum, aliorum uè iudicum iurisdictione, & superioritate, solutione etiam Decimarum, pedagiorum, gabellarum, aliorum uè onerum exempti sunt, & immunes.

Nec huiusmodi priuilegijs per literas Apostolicas, habentes etiam clausulam, quorum tenores, &c. & alias quascumque clausulas, & decreta, derogatum censetur. Auditores enim, & Locumtenentes Rotæ non sunt in derogationibus comprehensi, nisi eorum nomina, & cognomina fuerint expressa, vt latius in præcitata Clementis VII. Constitutione.

Paulus quoque III. d prædecessorum Pontificum priuilegia confirmauit, & à gabella vini exemptos dixit in alia Constitutione. e

Flavius autem Cherubinus f non inuitè quærit, an hæc priuilegia Auditoribus concessa operentur à die scientiæ, vel à die adepti Officij? Solutionem affert eadem Rota Romana coram Puteo g, dicens à die adepti officij. Verùm ista decisio in meo codice loquitur de Referendarijs, & determinat, priuilegia illis concessa habere locum, etiam ipsis ignorantibus; quamuis regula sit, vt non quærat alicui priuilegium, nisi à die scientiæ; siquidem hæc regula procedit, vbi priuilegium alicui personæ priuatæ datum sit, secus autem, vbi ratione Officij concedatur. Et ideo si detur expectatiua alicui nondum Auditori, & gratia purificetur, quando iam est Auditor, priuilegijs Auditoribus Rotæ concessis gaudere debet, Gomesio sic affirmante, h & rationem sui dicti reddente, quia priuilegium Auditoribus Rotæ concessum, non priuatas personas, sed Collegium respicit, & ideo quodcumque quis efficiatur Auditor, priuilegijs gaudet. Sicuti etiam incluta per modum Constitutionis concessa immediatè post concessionem operantur, ex eiusdem Rotæ decisione Puteo referente. i

Varias quoque mutationes circa modum informandi hos DD. Rotæ Auditores à Curialibus inuentas fuisse, testatur Gomesius, K dum ait, tempore Sixti IV. datis per Auditorem dubijs, Aduocati de iure in scriptis respondebant: sub Alexandro VI. ter in hebdomada ad ius reddendum Auditores sedebant: Clemens VII. ad ad duas reduxit vices, qui modus etiam nunc perseuerat, Lunæ scilicet, & Veneris, in quibus si festum intercedat, dies Mercurij succedit, at si omnes hi tres dies feriatu existant, tunc celebratur in Sabbato, & Rota Martiniana dicitur. Paulo III. sedente, quo tempore ipse Gomesius Rotæ Auditor erat, modus informandi valdè immutatus fuit, vt colligantiū iura in scriptis tantum darentur, & hunc modum Pa-

a d. Const. 14. §. 18.

b Const. 3. Bullar. non. tom. 1. pag. 471. §. 2. & 3. c Const. 13. d. Bullar. & tom. pag. 577.

d Cõf. 12. d. Bul. & tom. pag. 633. e Const. 75. Bullar. vet. pag. 487. f In compend ad hanc const. 12. schol. 1. g Decis. 21. in non lib. 2.

h In repet. c. statutum, rum 120. de rescript. in 6.

i desis. 141. n. 1. lib. 2. in nou.

K In præm. reg. Cancell. sit Rotæ immutatio, vers. & quod est.

pa primū, deinde toti Curia placuisse, idem Gomefius ait, & à Nerone seruatum testatur Suetonius *a* his verbis. *In iurisdictione postulatoribus, nisi sequenti die, ac per libellos non temerè respondit, in cognoscendo morem eum tenuit, ut continuis actionibus omissis, singulatim quaque per vices ageret: quoties autem ad consultandum sederet, neque in commune quicquam, neque propalam deliberabat, sed & conscriptas ab unoquoque sententias tacitus, ac secretò legens, quod ipsi libuisset, perinde atque pluribus idem videretur, pronuntiabat.* Hæc Suetonius. Verū vt diebus singulis Auditores Rotæ ad audiendū sederent, Ioannes XXII. *b* iussit his verbis, *Item quòd Auditores prædicti bona hora diebus singulis iuridicis ad Palatium cōueniant, & immediatè post pulsationem campanæ, quæ pulsatur ad horam tertiarum in Ecclesia Cathedrali, incipiant sedere ad audiendum causas, & dictum Palatium non exeant, donec partes satisfecerint suis terminis coram eis.* Hæc Ioannes. Hodie verò, vt diximus, his tantū in hebdomada ad Palatium eunt, vbi locum certum habent ab Innocentio VIII in ædibus à se constructis quondam assignatum, quas quidem ædes, vt Basilicam Principis Apostolorum ampliorem, & magis ornatam redderet, Paulus V. euertit; quapropter immortalis memoriæ Vrbanus VIII. alium tanto Tribunali in Palatio Vaticano locum assignauit, vt sequens inscriptio designat:

a in vita Neron cap. 15.

b in præc. Const. 14. §. 3.

B

D. O. M.

VRBANVS VIII. PONT. MAX.

ROTAE TRIBVNAL

SVIS PRISCIS SEDIBVS

OB INNOCENTIANAS AEDES SOLO AEQVATAS

ORBATVM

CERTO DOMICILIO RESTITVIT.

ANNO SALVTIS MDCXXVII.

PONTIF. VI.

Ad hunc autem Tribunalis locum ita nunc accedunt instructi, vt datis postulanti- bus dubijs in causa emergentibus, illisque reis transmissis, biduo ante Rotam par- tium collitigantium procuratores, & aduocatos verbotenus audiant, ad vespertas eius- dem diei iura (facti, & iuris informationes vocant) in scriptis recipiunt, vt per diem ante sessionem studio causarum vacare possint; neque ipsis collitigantibus has in scriptis informationes denegant, vt si quid præter iam deductum occurrat, supplere valeant: his ita peractis, & visis iuribus, ante lucem vt plurimum ad Tribunal in Vaticanum eunt, vbi supra talarem togam nigri coloris vestem albam (rocchetto vocant) & cappam latam induunt, & in orbem sedentes controuersias accuratè rotant, examinant, & decidunt: causarum verò resolutiones eodem ferè modo, quo antiqui utebantur, caracteribus quibusdam designant, K. condemnationem, A. absolutionem, N. L. non liquet, significant, vt Petrus Crinitus *c* antiquorum morem referens testatur. Præfatum verò indumenti genus à Ioanne XXII. *d* sta- tutum legimus, dum ait *Statuimus, & ordinamus, quòd Auditores sine cappa, & rochetto in loco, vbi residet Curia, in publico non incedant, &c.*

c lib. 6. de ho- nest. discipl. cap. 8. *d* in præc. Const. 14. §. 1.

Alias quoque leges idem Pontifex fixit, quarum maior pars etiam ad hæc nostra tempora seruatur, nempe.

Dies feriales sibi met ipsis Auditores ne dicant, sed illas tantū seruent, quæ vul- gò festa Palatij appellantur, quarum etiã Cathalogus inter Curiales circūfertur §. 4. Vbi ius reddendum est, Cardinalium obsequijs ne vacent, & hodie adamsim seruatur. §. 5.

Munera ne recipiant: quò etiam respexit Innocentius VI. dum illis mensura salaria constituit, ne largitionibus deprauati (vt scribit Ciaconius *e*) in quæstioni- bus cognoscendis deficerent; famelicos enim non facillè ab alieno cibo abstinere di- cebat, si esset quouis modo edendi facultas ablata. Vota secretè teneant vsque ad promulgationem sententiarum; contrarium si fecerint, prima vice per mensem su- spendan-

e in vita.

spendantur ab ingressu Palatij, si iteratò in eandem culpam inciderint, perpetuò ab Officio repellantur. §. 6.

In causis proponendis antiquior incipiat, cæteri per ordinem sequantur. §. 9.

Sine voto aliorum, & consilio nemo Auditorum sententiã proferat. §. 10. Et hinc, ni fallor, factum puto, vt ex approbato huius Tribunalis stylo causæ commissæ vni ex Auditoribus, vt eas solus, & extra Rotam audiat, & decidat, sine voto tamen aliorum, & nisi facto verbo in Rota, non expediantur. Alia si cupis, Constitutionẽ precitatam legas, prout illam legisse Ciaconium existimo, dum ait, *a* ab hoc Pontifice institutum fuisse hoc sacri Palatij Apostolici Tribunal; cuius tamen opinio, si de primæua institutione loquatur, ex ijs, quæ Comesius scribit, & nos supra retulimus, admittenda non erit; si verò de forma in hoc Auditorio, & ab Auditoribus seruanda, ex contentis in hac Sanctione apparet non errasse.

Sed & varias ab alijs quoque summis Pontificibus super modo procedendi in hoc Tribunali latas fuisse leges, & Sanctiones, præter iam relatas, habes Pij IV. *b* & Pauli V. *c* Constitutiones videndas: vide etiam, si placet, & tempus suppetit, Lesium Zecchium; *d* nos enim hæc de Auditoribus Rotæ dixisse, satis esse putamus.

Esset nunc de Referendarijs, tanquam & ipsi ad ius reddendum, & iustitiam exequendam à Vicecancellario delegati, dicendum; sed aptiori loco, vbi de Cardinali Præfecto Signature iustitię sermo erit, hos referendos duxi.

Et ad secundam partem facultatum eiusdem Eminentiss. Card. Vicecancellarij gratiam respicientium, expeditionem scilicet literarum Apostolicarum, quæ in Cancellaria celebratur, iam deueniendum putauimus.

Non omittam tamen aliquid enarrare de Correctore Cancellarię Apostolicę, qui hodie Auditor Contradictarum appellatur, seu literarum minoris iustitię, vt ex verbis Pij V. *e* apparet. Hic enim Corrector Cancellarię locum habebat in Parco maiori post Vicecancellarium, illiq; assistebat in expeditione literarum, quemadmodum alij Abbreviatores; ex quo orta fuit controuersia inter ipsum Correctorem, & Abbreviatores de Parco maiori, an dignitas ipsius Correctoris esset Collegialis, itaut ipse quoque esset iudicandus tanquam vnus de Collegio Dominorum Abbreviatorum; quæ controuersia cum commissæ fuisset R. P. D. Seraphino tunc Rotæ Romane Auditori, hanc voluit alijs quoque Collegis, & Auditoribus communicare, vt inde maturius emanaret decisio, quam habes impressam *f* Ex qua colliges primò, hanc Correctoriam fuisse per multos annos collatam vni ex Abbreviatoribus, & tunc sedebat in Parco in loco digniori post Reuer. D. Regentem, supra ceteros DD. Abbreviatores, vt in principio decisionis. Hoc autem fiebat tempore Martini V. quia tunc literę iustitię expediebantur in præsentia Vicecancellarij, quemadmodum literę gratię, vnde dandus erat locus Correctori, in quo commodè asisteret ipsi Vicecancellario, tum etiam quia hoc tempore Abbreviatores erant laici, & vxorati, & ideo decentiã gratia datus fuit locus dignior Correctori, vt num. 12. Secundò colligis, Correctoriam non esse dignitatem Collegialem, & non præcedere Abbreviatoribus. nu. 6. Tertio colligis, Correctorem tractare materias iustitię, Abbreviatores verò gratiã. Quarto Correctorem posse habere sedem in Parco, quam habebat ex antiqua consuetudine, non tamen digniorem, sed seruandum esse ordinem antiquitatis, vt fieri solet in sacro Collegio Eminentiss. Cardinalium, & in Tribunali Rotæ. nu. 16. & 17. Rota autem cur diuersimodè quandoque iudicet, rationem affert Thesaurus *g* videndus.

a in vita Ioannis XXII.

b Constit. 44. Bullar. nou. tom. 2. pag. 58.
c Constit. 71. §. 5. Bullar. tom. 3. pag. 268.

d de Republ. Ecles. in tit. de Prælatiis, cap. 11.

e Constit. 90. Bullar. nou. tom. 2. pag. 291.

f decis. Seraph. 716. per tot.

g in præfatio. ad suas decis. n. 33.

CAPVT XX

De Cancellaria Apostolica.

A Cancellaria nomen à Cancellario deductum puto; Cancellariorum verò
A Officium antiquissimum, & apud Cæsares fuisse, Honorij, & Theodosij Im-
 peratorum, qui anno Christi 417. regebant Imperium, verba demon-
 strant, *a* ibi, *nullus iudicum ad Prouinciam sibi commissam quemquam*
secum ducere audeat, cui domestici, vel Cancellarij nomen imponat, &c. Sed hoc
 etiam Scribas sedentarios appellatos fuisse docet Iacob. Guther. *b* videndus, quia
 locum Philonis Iudæi satis insignem refert. Cancellaria autem dicitur locus, vbi
 acta iudicialia scribuntur, & asseruantur, ex Pauli IV. Sanctione, *c* quia Cancellariæ
 Status Ecclesiastici Cameræ Apostolicæ applicantur. Verùm nos de istis Cancellarijs
 non agimus, sed tantùm de Cancellaria Apostolica, vbi literæ Apostolicæ ab Offi-
 cialibus, & Ministris Pontificum expediuntur, & cui Eminentiss. Card. Vicecancell-
 larius præest; de cuius origine nihil certum habeo, sed antiquissima censenda est,
 cum ante Lucium III. qui anno salutis 1181. Pontifex creatus fuit, Cancellaria iam
 esset, vt eius verba indicant. *d* Sed ante Ioannem XXII. locum hunc informem, &
 nulla certa lege determinatum fuisse, scribit Gomesius; *e* hic enim Pontifex primus
 omnium Regulas Cancellariæ instituit, ordinauitque, & vt Domui suæ rem angustiari
 iuuaret, Beneficiorum etiam electiuorum reservationes, & taxas, quibus examina-
 rentur, nec non Beneficiorum Annatas inuenit, ex quibus adeo magnos prouentus
 sibi, & Ecclesiæ comparauit, vt moriens vigesies quinquies centam millia nummum
 aureorum reliquerit, vt ipse Gomesius, alijq. multi ex historicis testantur, præcipuè,
 tamen Polydorus Virgilius, *f* qui etiam declarat, quid sibi velit hæc dictio, *Annata*,
 & primos fructus vnus anni Beneficiorum vacantium, & conferendorum esse ait;
 videndus Seraphinus: *g* Nec admittit Virgilius opinionem Gomesij, & aliorum,
 quos recentiores vocat, dicentium, annatas istas à Ioanne XXII. introductas; si-
 quidem Beneficiorum Annatas sub Innocentio IV. & Alexandro IV. solutas fuisse,
 Hostiensem (qui Pontificibus istis valdè gratus, & ab Urbano IV. successore anno
 1261. mense Decembri sacra Purpura decoratus, 8. Idus Nouembris 1281. hominem
 exiit, teste Ciaconio *b*) suis monumentis non sine reclamatione consignasse, idem
 Polydorus scribit in hæc verba. *De qua quidem re (Annatis scilicet) vt graui sepe*
reclamatum fuisse testatur Henricus Hostiensis, qui cum Alexandro IV. Pontifice
vixit, sic vt Franciscus Zabarellus tradat, posthac in Concilio Viennensi, quod Cle-
mens V. anno salutis 1311. Pontificatus VII. indixit, agitatum fuisse, vt deposito
Annatarum onere, vigesima pars vectigalium Sacerdotalium penderetur quotannis
Romano Pontifici, &c. Zabarellus verba sunt hæc. *i* Ioannes Andreas dicit, quod
 plures clamauit, in tantum quod de hoc fuit sermo in Concilio Viennensi scilicet;
D quod Curia reciperet *decimam reddituum Clericorum totius Orbis ad sustentatio-*
nem Papæ, & Cardinalium, & nihil exigeret à Prælati, qui promouentur, exceptis
ta xatis salarijs laborantium, & Scriptorum, & similium, & tunc prouideret Legatis,
& Nuncijs, quos mittit, & abstineret ab exactione fructuum primi anni, & ab exa-
tionibus Decimarum, & similibus, qua quotidie pullulant, dicit etiam, quod Præ-
lati deliberarunt in Concilio, & fortè benè, quod tanta viget insatiabilis cupiditas,
quod si hoc fieret, illud, & illa perciperent. Hæc Zabarel. Verùm hodie medietatem
 fructuum Beneficiorum, quæ dimidia Annata dicitur, in Cancellaria solui, scribit
 Roder. de Quesada, *K* subdens, hanc dimidiam Annatam hodie subrogatam esse
 in locum illius reddecimæ, quam olim Leuitæ de omnibus decimis summo Sacerdoti
 soluebant, vnde minus grauantur Clerici huius temporis, quàm antiquitus, vt docet
 Thom. Campeg. *l* Et ideo ne summus Pontifex in hac solutione deciperetur, Vr-
 banus IV. prædictam Cancellariæ Regulam in ordine 55. de exprimendo valore
 Beneficiorum in impetrationibus, edidit, quam postea Clemens VI. Urbani succes-
 sor, & ceteri quoque Pontifices confirmarunt, Gomesio *m* teste: licet ad omnes
 Ecclesias extensa non esset, prout Bonifacio IX. sedente extensa fuit, Mandosio *n*
 referente; Anglis tantùm exceptis, qui suis minoribus Sacerdotijs, quando ea
 Pontifex dabat, id imponendum non esse obtinuerunt, vt Polydorus Virgi-
 lius *o* scribit; & ad rem faciunt, quæ Cherubinus iunior obseruat *p*
 Hodie

a l. nullus iudi- cum, C. de af- fess. dom. & Cæ- cell.

b de offic. Dom. Aug. lib. 2. cap. 13. vers. duo sunt genera.

c Const. 10. §. 11. & alibi Bul- lar. nou. tom. 1. pag. 725.

d in c. ai h. c. 10. de rescript.

e in reg. Cancell. in proam. q. 1. circa fin. pag. apud me 7. vers. redamur.

f de rer. inuen- tor. lib. 8. cap. 2.

g decis. 1410. num. 13.

h in vita Urbani IV. in prima Cardinaliū crea- tione num. 1.

i in c. inter ca- tera, nu. 1. vers. Io. Andr. dic. de off. ordin.

K in not. ad reg. Cancell. 55. de exprim. valor. Benef. vers. se- cundâ causâ.

l tract. de annat. insit. cap. 1. in princ. inter tract. Doct. tom. 13. par. 2.

m in comment. ad hanc reg. in princ.

n in tract. anna- les casus. sub nu. 167. & seq. o loco iam cit. ad fin.

p ad Conit. 17. Pauli IV. schol. 1. & 2.

a. *Constit. 33. bul. l. r. nou. tom. 2. pag. 533.*

b. *decis. 1410. num. 14.*

c. *tract. annales casus, nu. 168.*

d. *Cosma Guymyer. ad prag. Sanct. Caroli VII. super Decret. Concl. Basiliens. tit. de Annat. in verb. Annatuum, pag. a. pad me 151. a. reg.*

e. *in comment. ad reg. Cancell. de valore exprimen.*

f. *in sum. tit. de benef. eccles. sine dimin. confer. vers. quānis autem.*

g. *loco supra proxime cit.*

h. *Constit. 6. Bullar. nou. tom. 1. pag. 142.*

i. *in syntag. iur. vni. lib. 15. cap. 38. nu. 7. & seqq. K. tract. de pension. q. 6. nu. 10. l. lib. 2. ver. memor. tract. 3. cap. 53.*

m. *in proem. Reg. Cancell. q. 1. ad fin.*

n. *in comment. ad Reg. de valore exprimen. in prefat. post med.*

o. *in Constit. 16. §. 12. Bull. nou. tom. 1. pag. 357.*

Hodie verò non est amplius hac in re hæsitandum, cum nouissimè habeamus Sixti V Sanctionem, a qua post confirmationem aliarum Sanctionum hac de re à Paulo III. & IV. & Pio V. editarum, Annatas istas ad quæcumque Beneficia etiam per Ordinarios quomodolibet vnita, quæuis sint Monasteria monialium, & Hospitalia, extendit, redditurque ratio, quia cum ex hac vnione illarum vacatio sperari amplius non possit, vt damnum propterea ex hoc Camera Apostolicæ, & Collegio Cardinalium, Romanæ Curie Officialibus emergens sarcitur, vt ibi §. 2. & ita dixit Rota coram Seraphino, b vbi alia multa de Annatis, & ideo videnda. Quamobrem rectè à Mandosio c reprehenditur quidam glossator d Pragmaticæ Sanctionis, dum ait, Annatam introductam fuisse contra totius iuris Diuini, & humani dispositionem; siquidem satis legitima causa videtur, dum ex illis Summorum Pontificum, & Sedis Apostolicæ indigentis succurritur, qua ratione etiam charitatiua subsidia fuerunt introducta, vt post alios, quos refert, Comesius e scribit; & Hostiensis, qui supra in cōtrarium à Pollydoro adducitur, pro validitate, & licita Annatarum exactione scripsisse videtur, f dum ait. *Potest Prælatus cum Capitulo suo ante collationem factam publicè, & palàm, vt omnis tollatur suspicio, pro iusta causa, & necessaria ad tempus licitè retinere prouentus Beneficiorum vacantium: & redditur ibi ratio videnda.* Quapropter si Prælatus hoc in Beneficijs agere potest, multò fortius Papa, cuius auctoritas omnem simoniæ labem cessare facit in ijs, quæ de iure positio, aut ordinatione Ecclesiæ verita essent, Mandosio g teste. Adde etiam, non solum per se ipsū, & ad commodum Sedis Apostolicæ Summum Pontificem has Annatas exigere posse, sed etiam Principibus laicis illarum exactionem ex causa concedere, prout à Bonifacio VIII. post relatum in albo Sanctorum Ludouicum Gallie Regem (quæ solemnitas in Vrbeueteri Patria mea celebrata fuit anno à partu Virginis 1297. vt in data eius Constitutionis b legitur) Philippo Pulchro dicti S. Ludouici filio concessas fuisse testatur Petrus Greg. Tholos. i quia Papæ voluntas pro ratione in Beneficialibus habetur, cum in illis habeat plenitudinem potestatis, vt Hieronymus Gigas k affirmat. Sed iam satis de Annatis dictum, reuertendum est igitur in viam, ad Cancellariam scilicet, quam diximus à Ioanne XXII. formam, & certas leges accepisse, & ideo huius harmoniæ laus tota ipsi Ioanni tribuenda erit; fuit enim inter cæteros mortales non solum eruditus, sed impensè curiosus, Francisco Petrarca l teste, qui addit, reperiitoria, seu indices sibi ordine alphabeti confecisse, quibus facillè res omnes in promptu, & ad manus haberet. Verum Ioannes in suis Regulis id vnum egit, vt Abbreuiatores instrueret, quomodo literas in Cancellaria iuxta Supplicationum, varias signaturas deberent expedire, quas Summi Pontifices deinde magis auxerunt vsque ad Nicolai Papæ V. tempora, qui omnium Pontificum primus prædecessorū vtiliores Regulas colligens, ac plures alias iudiciales addens, eas omnes in eo statu, in quo nunc reperiuntur, deduxit, quem Successores pro se quisque sequuti sunt, itaut statim atque quis Summus Pontifex renunciatus est, Regulas Cancellariæ promulgari mandat, vt ex Sarnensi m liquet. Libros verò, in quibus Beneficia taxata sunt, & quibus etiam Cancellaria in expeditione literarum Apostolicarum vtitur, à prædicto Ioanne XXII. inuentos fuisse, ex coniectura satis probabili (nempe florenorum mentione, quæ ibi fit, & cuius monetæ nomen sub eodem Pontifice inuentum fuisse constat) idem Sarnensis n colligit, subdens postea, librum primum taxarum Officialium à Pio II. propter nouam creationem Abbreuiatorum ampliatum fuisse: Sixtus etiam IV. qui longè plura noua Officia creauit, easdem taxas locupletiores reddidit: Leo X. qui paritèr innumerabilia Officia noua induxit, eas in immensum creuit. Silentio tamen inuoluendum non erit, quamplures à solutione taxarum Cancellariæ exemptos esse; præsertim Summi Pontificis, & Cardinalis Vicecancellarij familiares, ita Sixto IV. o mandante. Cum autem de Cancellaria satis dictum videatur, ad Officiales in ea interuenientes deueniendum est.

CAPVT XXI.

De Cancellaria Regente.

A **H**uius nominis, Regentis, ethimologiam pluribus exornat Mandosius, a que si cognoscere cupis, & otio vacas, apud ipsum vide; nam etfi de Regente in locum Auditoris Camerae suffecto loquatur (quod quidem Officium a Paulo IV. erectum, & institutum Pius IV. successor substulit, & destituit) nonnulla tamen ad hunc Cancellariæ Regentem referri possunt. Sed magis aptè ad rem nostram idem Mandosius *b* scribit in hæc verba. *Regens Cancellaria absque manu Referendarij, & Cardinalis, vel alterius Præpositi ad signandum Commissiones iustitiæ, signare, & expedire poterit ex eius propria facultate, hoc modo videlicet, Audiatur Magister Iulius, citet, inbibeat, procedat, ut petitur, & iustitiam faciat, &c.* Cuius facultatis fundamentum in reg. 3. de potestate Vicecancellarij, & Cancellariæ Regentis habes.

B Et omnes causas, quæ sunt de communi iustitia, posse Cancellariam committere, & per consequens potestatem absoluendi, dixit Rota Romana apud Bellamer. *d* in quibus tamen opus est plenitudine potestatis Papæ, ut committere causam pendentem in partibus, Cancellaria manus non apponit; ut Felinus *e* ait: Sed alias quidem causas, quas Cancellaria committere valeat, vel nequeat, enumerat Marchefanus *f* videndus. Reddit etiam ibi rationem, quare hodie Vicecancellarius per se ipsum Commissiones non signet, quam rationem ignorare scribit Gomesius; *g* ait enim Marchefanus. *Quia Vicecancellarius tot, tantavè negocia explere non valet, cum præsertim ultra ea, quæ Officium Cancellariæ tangunt, ratione purpurea Dignitatis alijs etiam arduis rebus sit impeditus;* prout Eminentissimus, ac Reuerendiss. D. Franciscus Card. Barberinus in Pontificatu Urbani Octavi, qui eiusdem Pontificis nepos, toti Ecclesiasticæ Ditioni præpositus, & in maximam Pastoralis sollicitudinis partem à patruo ascitus, aliorum ministrantium ope, & labore iuandus, subleuandusq; fuit, & Regentis Cancellariæ Officium fuit instituendum: qui quidem Regens nedum Commissiones, ut diximus, signaret, sed literis Apostolicis in Cancellaria expediendis, ea qua decet vigilantia, & animaduersione præflet.

Quod attinet ad Commissiones signandas, sciendum est, Regentem nedum in causis, quæ vigore suarum facultatum Vicecancellarius committit, sed etiam in ijs, quæ ex Signatura gratiæ, vel iustitiæ in executionem eius, quod in rescripto continetur, iudicem ad sui libitum deputat, sub hac tamen distinctione, ut in causis prædictarum Signaturarum rescribat. De mandato D. N. Papæ audiatur Magister N. in alijs verò, ut supra dictum est, simpliciter dicat. *Audiatur Magister N.* ita tamen, ut partes ipsius D. Regentis sint, iudicem solum dare, nec rescripti formam in supplicationibus appositam immutare valeat, ex eodem Marchefano, *b* reiectis aliorum, qui contrarium scripserunt, opinionibus, liquet. Hanc verò facultatem, & iurisdictionem ab Eminentiss. Card. Vicecancellario D. Regens acquirit, ut à Sixto IV. *i* sancitum habes, & à Sixto V. *k* confirmatum inuenies.

Verùm quia Vicecancellarij facultates nedum in ijs, quæ ad iustitiam pertinent, sed etiam ad gratiam referuntur, ut supra diximus, sciendum est, quoad utrumque caput D. Regenti communicatas esse. Iam satis de iustitia dictum; si quis plura cupiat, auctores iam relatos consulat. Nos enim ad gratiam, ad expeditionem scilicet literarum Apostolicarum sermonem nostrum dirigimus.

Summus itaque Pontifex cum plenissimam, & omnimodam habeat potestatem conferendi Ecclesiasticæ Beneficia, l multorum ministerio in hoc negotio perficendo utitur, inter hos autem ministros (Vicecancellario excepto) Regens Cancellariæ primum locum obtinet: hic enim in Parco, quem vocant maiorem, cuius etiam significationem infra declarabimus, cum Abbreviatoribus sedet, & receptis Bullis a Custode Cancellariæ, à quo fuerint hæc iudicata, seu collationata, respicit, & si placet, easdem alteri ex Abbreviatoribus iterum iudicandas, & collationandas pro suo arbitrato dare poterit: exinde Bullas à supplicationibus separat, easdemq; ponit ad partem, & si Bulla gratiosa fuerit, manu sua in margine ponit A. maiusculum à dex-

a in glos. facit Regent. s. habit. in verb. Regens.

b in prax. commiss. 1. super Beneficio, in verb. Regens Cancellariæ.

c aliàs est reg. Cancellariæ 69. §. 3.

d decif. 501. de rescript.

e in rub. de rescript. num. 9.

f in pract. Signat. par. 1. cap. 4 de off. & auct. Vicecan. & Reg. Cancell.

g in reg. vtriusque Sign. compen. vers. sed hodie pag. apud me 153. a terg.

h loco iam cit. num. 28. & seq. i. Const. 16. §. 24. & 25. Bullar. nou. tom. 1. pag. 358. k Const. 106. qua est 1. inter appendices, d. Bullar. tom. 3. pag. 59.

l glos. in c. si gratiosè, in verb. à Romano de rescript. in 6.

tro latere, & à sinistro vnum I. longum, postea certis lineis circuit Scriptorum, & Abbreviatorum taxas in Bulla descriptas; quo facto super quodam scamno Bullas ponit, quas deinde finita Cancellaria de manu ipsius Regentis Plumbator recipit, & ad Officium plumbi desert, ibiq; numisma plumbeū (ex quo Bullæ nomen effluxit) ab vno latere SS. Petri, & Pauli imagine, ab alio Pontificis regnantis nomine insculptum, cordulis quibusdam alligatur, Vestrio a sic dictante.

n in praef. Rom. cur. lib. 1. cap. 4. num. 6.

Regentatus Officium, sicut & alia Cancellariæ officia precio nummario comparatur, per obitum obtinentis vacat, cedi tamen, & resignari potest; siquidem annis, quibus in Curia versatus sum, quatuor agnoui Cancellariæ Regentes. Primus fuit R. P. D. Aloysius Gallus Auximanus, Cardinalis huius cognominis nepos. Secundus, cui à præd. resignatum fuit, R. P. D. Dominicus Pinellus, Cardinalis Pinelli Ianuensis pariter nepos. Hic verò recepta pecunia ab ipso in emptione soluta, R. P. D. Angelo Androssilla inter primarios olim Romanæ Curia Aduocato, & à Gregorio XV. Basilicæ Principis Apostolorum Canonicatu decorato, nec non inter vtriusque Signaturæ Referendarios adlecto, Regentatus Officium cessit. Nunc autem eodem munere fungitur R. P. D. Iulianus Amadeus Romanus:

b C. m. 3. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251. c Const. 16. §. 4. d. Bullar. pag. 357. d §. 24.

e in addit. octavae creationis ab Alex. VI. facta in vita huius Card. in ordine num. 30.

f in vita Leonis X. in 4. creat. Card. 14. tom. 2. col. 1412.

Est etiam sciendum, hoc nomen Regentis à recentioribus inuentum, siquidem in Constitutionibus Martini V. b & Sixti IV. c Locumtenens, seu Præsident in Cancellaria dicitur. Verùm Sixto IV. sedente, officium Regentatus, siue Cancellariæ Præsidentis, aut Locumtenentis ad nutum Vicecancellarij amoueri posse ipsius Pontificis Sanctio indicat, d vbi etiam habes, quænam sint huius officij emolumenta.

Ioannem Baptistam Ferrarium Cardinalem S. Chrisogoni ab Alexandro VI. sacra Purpura decoratum, Referendarium domesticum primum, deinde Datarium, & postea Cancellariæ Regentem fuisse, & rerum ad Romanam Cancellariam spectantium exactissimè commendandum scribit Ferdinandus Vghellus; e addens, ob eius mortem delatam esse in Fiscum ipsius Cardinalis opimam hereditatem supra octuaginta millia nummorum aureorum æstimatam, Francisco fratre, qui ad Urbem triduo ante accurerat, incassum reclamante. Andream quoque de Valle Romanum, Episcopumq; Melitensem, antequam à Leone X. in 4. creatione anno salutis 1517. inter Vaticanos Senatores renunciaretur, Cancellariæ Apostolicæ Regentem fuisse, Ciacinius f scribit.

CAPVT XXII.

De Abbreviatoribus vtriusque Parci.

Diximus, Regentem Cancellariæ sedere in Parco cum Abbreviatoribus; Parcus autem appellatur locus, vbi ad eorum munia exercenda hi sedent. Nunc autem videndum est de numero, differentia, qualitate, origine, & officio Dominorum Abbreviatorum, & cur hoc nomine nuncupentur. Dicti sunt igitur Abbreviatores, quia breui compendio impetrata à Pontifice in supplicationibus concipiunt, & postmodum latius extendunt in literis, vt Parisius g obseruat. Et, ni fallor, proximi libellorum apud Imperatores antiquitus dicebantur, vt ex ijs, quæ Lucas de Penna h docet, colligere fas est, dum ait. *Proximi libellorum erant illi, qui recipiebant libellos, qui in Romana Curia dicuntur Supplicationes, vel in Curia Regis nostri petitiones, postquam signata, seu decretata per Principem fuerant, quiq; debebant eas registrare.* Hæc Lucas, qui tamen in vltimis verbis de Registratoribus (quod est officium ab Abbreviatoribus longè distans, vt dicemus infra) loqui videtur, quàmuis idem Lucas i alio nomine Registratores appellet, nempe Proximos dispositionum, his verbis; *Proximi verò dispositionum erant, vt sunt hodie in Romana Curia Registratores, &c.*

g conf. 111. nu. 9. lib. 4. h in l. 1. vers. sed proximi, C. de prox. sac. Scrin. lib. 12.

i loco cit. vers. proximi verò.

k Const. 16. §. 4. & 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 356.

Abbreviatores verò in totum sunt septuaginta duo: alij tamen de Parco maiori, alij de Parco minori dicuntur; minores 22. sunt; maiores 12. reliqui verò examinantes literas in prima visione, qui sunt 38. etiam Abbreviatores nuncupantur, & vnum Collegium inuicem constituunt, vt Sixti IV. verba declarant, K dum ait. *Ordinamus, quod de cetero perpetuis futuris temporibus in Cancellaria Apostolica, præter alios*

alios eiusdem Officiales, sint, & esse debeant septuagintaduo Abbreviatores dumtaxat, inter quos duodecim praesidentes in Parco maiori, vigintiduo de Parco minori; reliqui vero examinantes literas in prima visione Abbreviatores nuncupentur, & existant, & unum Collegium inuicem constituant, qui Romano Pontifici, & ipsi Roderico, ac Vicecancellario pro tempore existenti dumtaxat, & nemini alteri subsint: Hec Sixtus. Quapropter si Papa de Abbreviatoribus generaliter loquatur, tam minores, quam maiores comprehendit, ex decisione Rotae Romanae apud Puteum, *a* & Cherubinum iuniorum: *b*

Verum non nihil inter se differre constat, siquidem Abbreviatores de Parco maiori ex supplici libello a Pontifice signato literas Apostolicas gratiosas dicunt (quorum dictaturam minutam appellant) & postea Bullam expeditam examinant: qui vero de minori Parco sunt, postquam Bulla ad eorum manus peruenit, recepta portione sibi tangente, ad maiores Abbreviatores easdem remittunt, Vestrio, *c* & Tholosano *d* hoc attestantibus. Et hi maiores Abbreviatores singuli substitutum habent, minores vero non. Secundo differunt, quia Abbreviatores de Parco maiori tanquam Romanae Curiae Praelati habitum violaceum, cappam, & rochettum induunt, locum in Capellis Pontificijs habent, ubi primum ad hoc officium fuerint assumpti, utriusque etiam Signaturae Referendarij dicuntur, & ex ipsis vnus in Signatura gratiae coram Pontifice adesse debet, panem honoris, & vinum tanquam Papae familiares a Palatio Apostolico recipiunt, ex concessione Pauli V. *e* Alij vero Abbreviatores de Parco minori simplices clerici, & quandoque etiam laici sunt, uxoremque ducere non prohibentur, Sixto IV. permittente. *f* Tertio differunt ratione Dignitatis: Abbreviatores enim de Parco maiori proximiores sedent Vicecancellario, ex quo digniores dicuntur, Chassaneo *g* teste Quarto differunt ratione pretij; licet enim ambo certo pretio comparentur, ad ipsius ementis vitam duratura, pretium tamen longe diuersum est; nam maiores decem millibus circiter nummis aureis vendunt, minores vero bis millibus, plus minusue, iuxta temporum varietatem venundari solent.

Hanc vero differentiam inter maiores, & minores Abbreviatores, Benedicto XII. Pontifice sedente ignotam fuisse, quia nondum instituti fuerant de Parco minori, dicit Rota Romana apud Puteum, *b* ubi etiam habes, praedictas differentias non esse in substantialibus. Sed magis aperte loquitur Paninius, *i* dum ait, Abbreviatores de Parco minori a Pio II. institutos fuisse; inter quos Ioannem Baptistam Platnam ascitum fuisse, ipsemet Platina *k* testatur, addens, sibi, & alijs, qui hoc emerant officium, a Paulo II. ablatum, & suppressum; & quoniam nimis audacter loquutus fuerat, in carcerem detrusus, ut inde eximeretur, Cardinalis Papiensis patrocinio usus est, ut ex eiusdem epistolis liquet, *l* viden. Verum ab humanis Paulo II. iam sublato, Sixtus IV. Abbreviatores istos de Parco minori restituit, suoque Diplomate *m* in perpetuum confirmavit; & Polydorus Virgilius *n* suis monumentis ita commendavit. *Pius secundus Ioannis exemplum sequutus Breuiatores creauit, in ordinemque redegit: hos huiusmodi ita multo post Paulus exautorauit, Sixtus deinde restituit, &c.* Et quare hoc egerit, idem Sixtus satis aperte narrat. *o* Sed Martino V. sedente, qui per annos 40. plus minus ante Pium II. Beati Petri Sedem obtinuerat, Abbreviatores fuisse in duplici differentia, ex Diplomate ipsius Martini *p* liquet, dum alij Notarijs Apostolicis assistentes erant, alij vero Cardinali Vicecancellario: Verba Constitutionis sunt haec. *Quod si Notarij Apostolici, ac eorum Abbreviatores, & alij in iustitia, & etiam gratia literarum Apostolicarum Abbreviatores taxam nimiam pro minutis suis petierint, &c. omisso alijs, ad Vicecancellarium, vel ipso absente, ad eius Locumtenentem, seu Praesidentem in Cancellaria habeatur recursus, qui deliberatione habita, cum Abbreviatoribus assistentibus eidem Vicecancellario in expeditione literarum Apostolicarum excessus praedictos ad debitam reducat moderationem, &c.* Quibus ex verbis clam colligitur inter Abbreviatores differentia, ut alij scilicet cum Vicecancellario iudicent de excessibus, alij vero condemnentur, & poenas luant, quando excefferint, atque ita alij maiores, alij minores erant. Et hoc idem colligere fas est ex eadem Constitutione, *q* dum Abbreviatores Vicecancellario assistentes, nisi praeuio examine, ad officium exercendum non sunt admittendi, quod in alijs Abbreviatoribus non requiritur. Sed forte Martinus hoc nomine Abbreviatorum non Vicecancellario, sed Notarijs Apostolicis assistentibus, voluit comprehendere Minillos, & Officiales omnes in expeditione literarum Apo-

a decis. 234. lib. 1. in nou.

b ad Bullam 1. Nicolai V. schol.

c in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 2. & 3.

d in syntag. iur. vniu. lib. 15. cap. 42. nu. 3. & 4.

e Const. 2. Bullar. nou. tom. 3. pag. 175.

f Const. 16. §. 22.

g in cathal. glor. mund. par. 1. consider. 11. & 12.

h decis. 234. lib. 1. in nou.

i in vita Sixti IV. post med. *k* in vita Pauli II.

l inter epistolas impressas Card. Papiens. epist. 2. o. & 231.

m Const. 16. §. 5. & 6.

n de rer. inuent. lib. 8. cap. 2.

o ead. Const. 16. §. 1. & 2. viden. *p* Const. 3. §. 2.

Bullar. nou. to. 1. pag. 251.

q §. 6.

stolitarum inferuientes, qui nondum suis nominibus designati erant, prout à successoribus in Pontificatu postea factum legimus, & nos suo loco infra dicemus. Interim vide Seraphinum, a

a decil. 716.
nu. 12. & per tot.

b in proem. reg.
Cancel. q. 1.
prope fin.

c in extranag.
ad regimen, de
preben. lib. 3.

d in c. dura,
crimin. fals.

e in c. ad hac,
de rescript.
f in cronologia
Ecclesiast. anno
no 1181.

g conf. 112. nu.
9. lib. 4.

h Conf. 3. § 2.
& 3. Bullar. nou.
tom. 1. pag. 251.

i Conf. 16. § 9.
10. & seq. d. Bul-
lar. & tom. pag.
357.

k Conf. 2. § 4.
Bullar. nou. tom.
3. pag. 176.

l in pract. lib. 1.
cap. 4. nu. 2. & 3.
m in synag. iur.
vniu. lib. 15.
cap. 42. nu. 3.
& 4.

n in precisata
eius Constit.
o in Conf. 16.
§. 6.

p decif. 84. nu.
fin. lib. 3. in nou.

Abbreviatorum verò nomen in genere sumptum, & nulla habita distinctione inter maiores, & minores, quando fuerit inuentum, & institutum, non satis constat. Nam licet Gomesius b asserat, Ioannem XXII, in suis Regulis Cancellariæ id tantum egisse, vt Abbreviatores instrueret, quomodo literas in Cancellaria iuxta Supplicationum varias signaturas expedirent, & ab eodem Pontifice omnium primo Cancellariam, & Vicecancellarij Dignitatem illustratam fuisse, non tamen excludit, quin etiam antea Abbreviatores essent, quamuis huius nominis expressionem nõ ab alio, quam à Benedicto XII. c factam inuenerim, dñ Apostolicæ dispositioni reseruauit Beneficia, quæ per obitum Abbreviatorum vacant, ibi, *Scriptorum literarum Apostolicarum, ac Pœnitentiarij præfate Sedis, ac Abbreviatorum, &c.* Benedictus verò, nullo intermedio. a nno salutis 1334. Ioanni successit. De Cancellaria verò, ac Ministris ad Officia ibi exercenda meminit Innocentius III. d qui per annos centum, & ultra ante Ioannem, & Benedictum Christi Vicarius in terris fuit, anno scilicet 1198. & die 10. Ianuarij Beati Petri sedem obtinuit, Ioannes verò anno salutis 1316. summus Pontifex renunciatus fuit. Verba Innocentij Papæ sunt hæc, omiffis alijs. *Ne quis apud Sedem Apostolicam literas nostras, nisi à nobis, vel de manibus illorum recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt Officium deputati; si verò persona tanta autoritatis extiterit, vt ipsam deceat per Nuntium literas nostras recipere, Nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, &c.* Sed & ante Innocentium quoque Cancellariæ, & literarum in ea expeditarum mentionem habuit Lucius Papa III. e qui anno à partu Virginis 1181. die 19. Augusti hanc Dignitatem induit, Panunio f teste. Quapropter si dicamus, etiam hoc tempore Abbreviatores quoad Officium (quamuis alio nomine) extitisse, fore non errabimus. Verum de his hæc.

Ad officium, siue munus DD. Abbreviatorum veniamus: & licet supra, vt ethimologia huius nominis redderetur, aliquid etiam de illorum munere dictum sit, quippe qui breui compendio impetrata à Principe in Supplicationibus concipiant, & postmodum latius extendant in literis, vt Parisius g obseruat, si tamen in huiusmodi conceptione, & extensione literarum peccauerint, itant rescribendæ sint, eorum impensis rescribantur, & infra tres dies naturales à die requisitionis fiat, vt à Martino V. h cautum inuenies.

Nullus inter Abbreviatores, Vicecancellario, seu illius Locumtenenti assistentes, recipiatur, nisi per maiorem partem Abbreviatorum Cancellariam continuantim primitus examinatus fuerit, & ad Officium idoneus repertus, ac etiam approbatus, vt in §. 6. Assolet tamen Cardinalis Vicecancellarius huic prohibitioni derogare, vt videmus in concessione facta ab Alexandro Card. Farnesio Vicecancellario R. P. D. Francisco Barberino, Urbani VIII. patruo, qui per resignationem D. Oberti Riparolij anno 1573. Abbreviator de Parco maiori absque dicto examine creatus fuit.

Singulis diebus, hora per Vicecancellarium assignanda, quando Cancellaria tenebitur, Abbreviatores prædicti assistentes ad eam venire, & quousque tentauerit, in ea residere, nec inde sine iusta causa, à Vicecancellario, siue Locumtenente examinanda, recedere debent, sub pœnis in hac Constitutione contentis. §. 7.

Nihil ultra taxatum, vel statutum pro minutis recipiant, quod si super taxarum excessu quis conquestus fuerit, Vicecancellarium, siue Locumtenentem adeat. §. 2. Quæ verò sint taxæ, & quomodo exigendæ, Sixtus IV. i edixit.

Ex ipsis Abbreviatoribus vnus Signaturæ Papæ, quam vocant gratiæ, assistit, Paulo V. k permittente.

Quædam alia de Officio Abbreviatorum scripserunt Vestrius, l & Petrus Gregorius Tholosanus; m apud ipsos videnda. Nobis enim priuilegia iam recensenda sunt.

Abbreviatorum Officium, quod à Martino V. n incompatibile cum Officio Scriptorum Pœnitentiariæ declaratur, cum quibusuis alijs officijs Romanæ Curia, & Cancellariæ Apostolicæ nullatenus incompatibile censi voluit Sixtus IV. o

In ijs, quæ stylum, & Regulas Cancellariæ respiciuntur, non dedignatur sacra Rotæ Romanæ supremum Tribunal Abbreviatores consulere, vt videre est apud Iacobum Puteum. p

Capel-

Capellam, & Altare portatile, super quo in Domo Vicecancellarij in loco ad hoc congruo, & honesto habent, ibique Missam omnibus diebus, quibus ipsa Cancellaria tenetur, cum collecta semper pro Romano Pontifice, quæ incipit, *Deus omnium fidelium Pastor, & Rector famulum tuum Innocentium &c.* celebrare faciant, eodem Sixto mandante. §. 16.

A Abbreviatorum officia resignari, & cedi possunt, & Summus Pontifex, ac Vicecancellarius cessiones, & resignationes admittere debent. §. 18.

Priilegijs, gratijs, & prærogatiuis gaudent, ac potiuntur, quibus Scriptores Apostolici; Summi Pontificis familiares sunt; Magistri vocantur; literas Apostolicas gratiam, vel iustitiam concernentes gratis expediunt. §. 19.

Statuta, & Ordinationes, commodum, decusque Collegij respicientes condere possunt. §. 20.

Matrimonium contrahere etiam cū viduis absque alia dispensatione valent. §. 22.

Quod in Abbreviatoribus de Parco minori intelligendum puto; nam qui sunt de maiori Parco, quousque in Officio permanent, nunquam vidi hoc priuilegio uti.

Literæ Apostolicæ per Cameram expediendæ ab ipsis Abbreviatoribus non signatæ nullius sunt roboris. §. 23. Illis verò vtentes pœnam falsi, & ecclesiasticas incurrunt Censuras, vt hic, & à Leone X. *a* confirmatum habes.

B Quæ omnia, & singula priuilegia à Leone X. confirmata, & in quibusdam etiam aucta fuisse, ex ipsius Diplomate *b* liquet.

Abbreviatores, si clerici sint, Prothonotarij, sine tamen præiudicio Prothonotariorum de numero participantium, sunt, & siue clerici, siue laici sint, nobiles, Sacri Palatij Apostolici, & Aula Lateranensis Comites, & Milites, quoad vixerint, etiam post resignationem Officij, creati, & constituti sunt ab eodem Leone. §. 4.

A quavis iurisdictione, & superioritate eximuntur; contrarium attentantes excommunicationem latæ sententiæ incurrunt. §. 9. Hoc tamen priuilegium in Tridentina Syuodo *c* limitatum, & declaratum inuenies.

C Doctores, & Notarios creare; illegitimos natalibus restituere valent §. 10 Sed hoc etiam priuilegium quoad facultatem doctorandi, Pius V. *d* suis literis, Concilij Tridentini decretis inhærendo, reuocauit. Quoad Notarios verò in Regulis Cancellariæ *e* reuocationem legito, ibi, *nec non de Notarijs publicis creandi &c.* Denique legitimandi spurios in præiudicium ex qualibet valida dispositione vocatorum facultatem substulit Pius IV. *f* Quapropter ex sufficienti partium enumeratione priuilegium totum in tenues euauit auras.

Vnus ex familiaribus DD. Abbreviatorum enssem ad patroni sui libitum per Vrbem deferre potest. §. 11.

Scriptorum Apostolicorum indultis etiam quoad expeditionem literarum Apostolicarum, & Beneficiorum assequutionem, gaudent. §. 12. Quæ verò sint Scriptorum indulta, ex Iulij II. Sanctione *g* cognosces, & nos infra dicemus.

D Priuilegijs quoque Referendarijs vtriusque Signaturæ concessis, cum & ipsi Abbreviatores statim atque Abbreviatoratus Officium assequuti sunt, in Referendariorum numerum asciti censeantur, & sint, potiuntur, & gaudent ex Pauli V. *h* concessione. Referendariotum verò priuilegia si cognoscere cupis, Pauli III. *i* & Sixti V. *k* Constitutiones perlege, de quibus etiam nos infra dicturi sumus.

Portionem panis æqualem ei, quam Rotæ Auditores habent, ex Palatio Apostolico Abbreviatores quoque dietim recipiunt, eodem Paulo V. concedente. §. 5. Quæ portio panis, & aliorum fortasse successit in locum annonarum ciuiliū, de quibus est tex. in C. lib. 11. erant enim hæ ciuiles annonæ cibaria quædam annua, seu mensua solita dari virisim ijs, qui in Scholis Palatinis erant, vt in d. C. & notat Decianus. *l*

E Bulla Pij IV. *m* de registrandis in Camera literis gratiam, vel iustitiam concernentibus, non ligantur. §. 6.

Abbreviatores denique de Parco maiori tempore Martini V. fuisse laicos, & vxoratos, scribit Seraphinus, *n* qui per totam decisionem determinat controuersiam ortam inter ipsos Abbreviatores, & Correctorem literarum iustitiæ, viden.

a in Const. proximè citanda §. 2 & 3.

b Const. 14. Bullar. nou. tom. 1. pag. 486

c sess. 24. cap. 11

d Const. 60. §. 1. & 2. Bullar. nou. tom. 2. pag. 256. & reg. 14. iteui reuocauit

f Const. 45. Bull. nou. tom. 2. pag. 60.

g Const. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 427.

h Const. 2. §. 3. Bullar. nou. tom. 3. pag. 176.

i Const. 23. d. Bullar. tom. 1. pag. 647.

k Const. 41. d. Bullar. tom. 2. pag. 542.

l tract. crim. lib. 7. cap. 22. nu. 12.

m Const. 98. d. Bullar. tom. 2. pag. 152.

n decis. 716 nu. 12. vrs. secunda est.

CAPVT XXII.

De Secretarijs Apostolicis.

a in syntag. iur.
vni. lib. 47. cap.
29. nu. 18.

b Const. 12. §. 5.
bullar. nou. tom. 1
pag. 383.

c de off. domus
Aug. lib. 3. cap. 4.

Quemadmodum Cancellarius in Regno Franciæ habet sub se adiuuas, qui cum ab onere subscribendi releuant, & hos Secretarios appellant, Tholosano a teste; ita etiam Vicecancellarius Papæ (inter quos aliquam adesse conformitatem diximus supra) habet & ipse Secretarios, qui licet Apostolici dicantur, ipsum tamen Vicecancellarium tanquam eorum caput agnoscere debent, sicut etiam Vicecancellarius hos vt sui corporis membra reputare, congruenti honorificentia per alios eiusdem Cancellariæ Officiales prosequi, decentem ipsorum dignitati locum in eadem Cancellaria assignare tenetur, ex Innocentij VIII. b iussione:

Hæc dictio, *Secretarius*, a recentioribus (ni fallor) inuenta est, siquidem apud Ciceronem, & alios latini sermonis patres nondum inueni, sed eius loco, quoad vsque libertorum opera ad hoc munus explendum vsi fuere Romani, ab epistolis, siue, a manu, dicti sunt, vt vetus lapis à Iacobo Guth. relatus his verbis indicat. e

FLAVIUS AVG. L. PROTOGENES AB EPISTOLIS.

Et alius

LIBANO CAESARIS VERN. AB EPISTOLIS.

d loca proximè
cit.

Ex quibus alij ab epistolis latinis, alij verò ab epistolis græcis fuere, vt ex alijs lapidibus idem Guth. d colligit

M. AVRELIUS ALEXANDER AVG. LIB. AB EPIST. GRAECIS.

Et in alio lapide.

C. IVLIUS STAX. AB EPIST. LAT.

e lib. 20. antiq.
cap. 7.

f in vita Ha-
driani pag. apud
me 174.

g in comment.
notit. vident. in
prefation. vers.
sub finem verò
h loco cit cap. 1.
i in lib. de script.
eccles.
k lib. 2. cap. 39.

De Beryllo, qui pedagogus Neronis fuit, Iosephus e scribit, illum græcis epistolis scribendis præfuisse: & ex hoc loco nonnulli colligunt, epistolarum Magistrum à Nerone institutum, sed falluntur, & fallunt, vt Guth. ait, nam scriniorum, & epistolarum Magistri ante Hadrianum, qui annos post Neronem 64. plusuè minus imperauit, nulli fuerunt: & quàmuis ipse Hadrianus primus Principum ab epistolis, & à libellis Equites Romanos habuerit, & Suetonium Tranquillum Magistrum epistolarum huius Imperatoris fuisse, Aeli. Spartianus f scribat, ex vsu tamen sui sæculi scripsisse, non vt Hadriani tempora ferebant, Guth. græcorum Scriptorum auctoritate nititur probare; & hanc vocem, Magistri scilicet epistolarum, & scriniorum sub finem Imperij Theodosij iunioris anno salutis 450. in lucem editam putat, ab auctore notitiæ vtriusque Imperij, quæ quidem notitia dicto tempore, sub finem, vt dixi, Imperij Theodosij iunioris, vt Gasp. Pancirolus g autumat, in lucem prodijt. Magistros verò scriniorum memoriæ epistolarum libellorum græcorum in vtroque Imperio Dignitatem habuisse, idem Pancirolus h scribit. Sed inter vtrumque, Iustinum seniore scilicet, qui anno 521. imperare cœpit, vsque ad Iustinum iuniorem, qui anno 566. Imperium adeptus est, quo tempore Cassiodorus in humanis agebat, Io. Trithemio i teste hanc vocem *Secretarij* apud eundem Cassiodorum k inuenio his verbis, de Aponis Balneis mirabilia narrantem.

Gorda

Corda illa (ut ita dixerim) montium in vicem Secretarij negotia contentiosa distinguunt: nam si quis pecus furatum pilis natiuis solito more spoliare presumpserit, undis ardentibus frequenter immersum, necesse est, ut antea decoquat quam emundare praeualeat; o Verè Secretarium iure reuerendum, quando in his aquis non solum sensum, sed etiam verum constat esse iudicium. Haecenus hic, sed alibi. a Presust, inquit, curis Secretarij Pratoriani, unde ei nomen est deriuatum. Et paulò infra. Neque enim in cubilibus nostris Secretaria nostra peracta sunt, &c. Hac Cassiodorus, qui hanc vocem sub alia significatione, qua nos modò vtimur, vsurpasse videtur: nam vbi Secretariorum Principis Officia describit, b hos Notarios appellat. Sed mittamus iam nominis quæstionem, & vt loquuti sunt patres nostri, ita & nos loquamur; nam vt Horatius c ait

*Multi renascentur, quæ iam cecidere, cadentq;
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus,
Quem penes arbitrium est, & ius, & norma loquendi.*

Secretariorum igitur origo, & vsus apud Romanos Pontifices etiam antiquiores fuit; quorum numerum siue ob tenuitatem emolumentorum Secretarijs ipsis assignatorum, siue alijs de causis moti, Calixtus Papa III. & Pius II. ad sex tantum reduxerunt, vt Innocentius VIII. Pontifex d testatum habet: qui quidem Innocentius suorum temporum necessitate coactus, cum Mitram Pontificalem Regnum nuncupatâ, & alia quamplurima ipsius Ecclesiæ iocalia preciosa, aurea, & argentea diuersis mercatoribus pro summa centum millium ducatorum auri de Camera obpignorasset, nec comodè ex d. Ecclesiæ prouentibus tunc exaustis illa redimere posset, alios vigintiquatuor Prælatos, & in Ecclesiastica dignitate constitutos viros prædictis sex Secretarijs Apostolicis addidit, itaut in ipsa erectione triginta numero essent, illis verò sex prioribus deficientibus, eorumq. Collegium ex vigintiquatuor constare in futurum edixit; ex quorum Officiorum venditione sexaginta duorum millium, & quadringentorum florenorum auri Camera summam ad prædictam Mitram Pontificalem redimendam recepit. e

Neque hos in vinea Domini otiosos esse permisit, sed peculiare Officium illis assignauit: siquidem quia literarum Apostolicarum expeditiones duplici via fiunt, altera, quæ sub plumbo dicitur, sub cera verò altera, quæ & Breuium, & sub Annulo Piscatoris appellatur, & hanc Secretarijs curam attribuit, quæ cum frequentissima sit, magnum inde percipiunt emolumentum, inter ipsos diuidendum: & attenta rei grauitate, & facultate Pontifici reseruata eligendi sibi Secretarium domesticum, qui tanto muneri præsit, vnum aliquando ex S. R. E. Cardinalibus Iurisperitum, de rebus Romanæ Curie non mediocriter eruditum eligit, & deputat; prout Vestrius f Cardinales Ghinuccium, & Crescentium vidisse testatur; & nos Paulo V. & Gregorio XV. sedentibus Scipionem Cobellutium Viterbientem S. R. E. Card. S. Susannæ nuncupatum vidimus. Hic verò Secretarius domesticus in Apostolico Palatio mansionem habet, & duas portiones ex emolumentis ab Innocentio VIII. assignatas in §. 20. vsque ad Sixti V. tempora habuit; qui quidem Sixtus, præuia huius domesticæ Secretarij suppressione, illius electionem ab ipso Secretariorum Collegio faciendam, & à Summo Pontifice confirmandam esse sanciuit, & vnam ex duabus portionibus, vt supra ab Innocentio assignatis eidem Collegio restituit, g firma tamen in Apostolico Palatio mansione pro se, & Substituto, qui nomine Collegij supplicationes expediendas à Sollicitatoribus recipit, & Breuia desuper expediri curat, quibus expeditis, & receptis iuxta taxas emolumentis, petentibus illa restituit, de receptis rationem Collegio redditurus. § 9.

Verùm hodie, & multis etiam ab hinc annis nedum vnus, sed duo domestici Secretarij D. Papæ mansiones habent in Palatio Apostolico, & ambo sub Annulo Piscatoris literas expediunt; horum tamen alter recepta mercede iuxta taxas, vt diximus, expeditionibus præsit; alter verò de rebus ad Fidem, & Rempublicam concernentibus, ad Reges scilicet, Principes, Respublicas, Ciuitates, Cardinales absentes, Episcopos, ceterosq. Magnates Romani Pontificis nomine literas, Breuia nuncupatas mittit: primo autem muneri hodie præpositus est R. P. D. Franciscus Caetanus Romanus, secundo verò R. P. D. Franciscus Nerlius Florentinus; hunc Epistolarum Magistrum, illum verò Scriniarum appellare, ni fallor, possumus; & fauet Lucas de Penna, b dum ait; *aquum tamen erat Scrinijs vnum præesse Magistrum, & erant, vt hodie sunt, Secretarij D. Papæ.*

E e

Habet

a lib. 11. cap. 36.

b lib. 6. var. form. 16.

c in arte poetica lib. 1.

d Const. 12. §. 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 382.

e d. Const. 12. §. 2. & 15.

f in pract. lib. 1. cap. 7. sub nu. 3.

g Const. 29. §. 4. 5. 6. 7. & 8. Bullar. nou. tom. 2. pag. 527.

h in rub. C. de magistr. sacror. scrin. tit. 9. lib. 12.

Habet præterea Summus Pontifex alium Ministrum Breuium expeditioni præpositum, qui licet panem honoris à Palatio Apostolico recipiat, mansiones tamen ibi non habet, quamuis uti Romanæ Curie Prælatus, & familiaris Papæ habitum violaceum deferat, vestem scilicet talarem, caudatam, cui epitogium (mantellettam, vocant) superimponit; eius officium est, supplices libellos, Commissiones vulgò dictos, in Signaturis gratiæ, vel iustitiæ, per, *Placet*, seu per, *Concessum*, expeditos, & extra Urbem committendos, Breuia iudicibus commissarijs facultates, & formas in causis procedendi continentia, sub Annulo Piscatoris expedita, dirigere, ac transmittere, & Magister Breuium quoque appellatur, qui in multis Auditori Contradictarum successit, Vestrio teste; a cuius Officium precio octo millium aureorum venundatum esse audio.

a in pract. lib. 1.
cap. 5. nu. 7. vers.
verum à certis
annis.

b Const. 12. bul.
lar. non. com. 1.
pag. 382.

c Const. 29. d.
bullar. tom. 2.
pag. 526.

Sed ad Secretarios Apostolicos iam redeundum est, eorumque priuilegia sunt recensenda, ex Innocentij VIII. b & Sixti V. c Sanctionibus desumenda.

Episcopi, Prothonotarij, vel in maiori ecclesiastica Dignitate constituti in Secretariorum Collegio esse non prohibentur, eundemque habitum Dignitati proprium deferre; & si nulla sint Prælatura insigniti, ubi primùm in hoc Collegium cooptati fuerint, Sedis Apostolicæ Notarij fiunt, & habitum, ac insignia huiusmodi Officij à quocumque in Romana Curia Prælateo recipere permissum est. §. 2. ad fin.

Collegium vnicum inuicem omnes Secretarij cum arca, siue bursa communi, sigillo, capella, capellano, & alijs collegialibus insignijs, honoribus, emolumentis, & immunitatibus solitis constituunt, & gaudent. §. 3.

Statuta pro recta ipsius Collegij administratione, sine alia Superioris confirmatione, condere valent. §. 4.

Apostolici Palatij (sine tamen aliorum eiusdem Palatij Prælatorum præiudicio) veri Prælati Romani Pontificis familiares, & continui commensales sunt. §. 6.

Mansionem vnam in eodem Palatio Apostolico, in qua singulis diebus conuenire, de negocijs ad eorum Officium incumbentibus agere, præcisam habent, quæ Secretaria Apostolica dicenda est. §. 7.

Bullas expeditas sub excommunicationis pœna ad hanc mansionem officiali per DD. Secretarios deputato exhibendas Plumbatores deferant. §. 8.

Literas Apostolicas pro personis ipsorum gratis vbique expediunt, & Rescribendarius in literis apponat, Gratis pro persona Secretarij, ac vnus familiaris pro quolibet Secretario, Gratis pro Deo. §. 9.

Si pro Romanæ Ecclesiæ negocijs à Curia fuerint absentes, emolumenta nihilominus, ac si presentes essent, recipiunt: si priuatarum rerum causa de licentia Collegij quis absit, & aliquem de Collegio, qui suas gerat vires, relinquat, emolumenta similiter per annum recipiat, elapso anno quinta dumtaxat detrahatur. §. 10.

Officiorum resignationem, etiam in infirmitate, etsi verisimiliter intra viginti expectetur mors, Summus Pontifex, soluta tantùm summa centum florenorum auri de Camera, non deneget, neque differat. §. 11.

Statim atque emptum fuerit Secretariatus officium, emptor ipse Sedis Apostolicæ Notarius effectus est. §. 12.

Habitum, & insignia Notariatus, præstito fidelitatis iuramento, à Vicecancellario recipere in Curia possunt; si extra Curiam literæ expeditionis officij mittendæ sint, prædicta Notariatus concessio in ipsis literis exprimitur. §. 13.

Arcium ecclesiasticæ Ditionis visitandi, & gentium armigerarum describendi officium Secretariorum Collegio assignatum est. §. 19.

Hactenus Innocentius VIII. Quæ verò à Sixto V. concessa fuerunt, mox dicemus. Secretarium, quem Pontificis domesticum vocant, Secretariorum Collegium eligit, ab ipso Pontifice postea approbandum. §. 5.

Tres idoneas personas pro scribendis literis in forma Breuis cum cibarijs ex Palatio Apostolico recipi solitis, Secretariorum Collegium eligit, & ad nutum amouet. §. 11.

Qui in aliqua publica Vniuersitate ad Doctoratus gradum fuerint promoti, & vigesimum quintum annum expleuerint, vtriusque Signaturæ Referendarij sunt. §. 14.

Qui ex ipsis Secretarijs antiquior Doctor, & Referendarius erit, singulis Signaturis coram Pontifice celebrandis interuenire potest. §. 15.

Qui Clericali militiæ adscripti, & viginti quinque annis maiores fuerint, Notariorum Apostolicorum habitum etiam violaceum gestare valent. Qui verò primæ tonsuræ,

A

A

B

B

C

C

D

D

E

E

surz, seu laici, etiam coningati, vestibus prout Cubicularij Apostolici, de honore nuncupati, uti poterunt. §. 16.

Priuiligia, & alia quacumque in literis Innocentij VIII. & Pij V. contenta confirmantur; singuli tam iuris, quam facti defectus suppleantur. §. 17.

A Denique Domini Secretarij habent priuilgium commune cū Scriptoribus Apostolicis in assequutione Beneficiorum; & in hoc tantum differunt, ut Secretarij teneantur ad publicationem suarum gratiarum, Scriptores verò non; ita dixit Rota Romana apud Achillem de Grassis, *a* & ibi redditur ratio.

Sed quoniam (ut idem Innocentius *b* ait) Secretarij prædicti summam sexaginta duorum millium, & quadrigentorum florenorum auri de Camera ab initio persoluerunt, & eorum successores Secretariatus Officium prædictum pro tempore obtinentes aureos quindecim millia, plusuè minus in singulis exolunt, ut eò diligentius quæ eorum incumbunt Officio, studeant exercere, quò exinde cognouerint eis conuenientia emolumenta prouenire, Cardinali Vicecancellario iniunctum est, ut ad perceptionem emolumentorum, olim à Martino V. Secretarijs tunc existentibus assignatorum, quæ minutarum appellant, modernos quoque Secretarios admittat. §. 15.

a decis. 355. a-
lias 9. de priuileg.
b d. Const. §. 15.

B Quintam quoque taxam pro expeditione Literarum Apostolicarum, quæ per Cameram secretam pro tempore expediuntur, taxam Secretariorum nuncupatam, ab ipsdem Secretarijs perpetuò exigendam assignat. §. 17.

Emolumenta quæcumque Literarum Apostolicarum in forma Breuis, tam sub cera, quam sub plumbo pro concessionibus, de Magistratibus, & Officialibus Status Ecclesiastici, vel administrationis gabellarum, vel conductionis rerum Ecclesiæ Officijs, factis, percipiunt; & ut sciatur, quibus ex rebus, & Officijs emolumenta hæc percipienda sint, in quinterno plumbato, & manu Pontificis subscripto singularitè singula describi mandat. §. 17.

C Literæ verò prædictæ singulis sex mensibus expediri, & singulis vicibus taxam in quinterno adnotatam solui iubet: omnia quoque, & singula emolumenta pro quarumuis aliarum similium literarum in forma Breuis sub cera, vel plumbo expediendarum, percipere voluit. §. 18.

Secretarius, qui ad visitandas arces, & armigeros describendos per ecclesiasticam Ditionem missus fuerit, certum salarium, summam nempe centum ducatorum annuatim percipit. §. 19.

Emolumenta prædicta colligendi modum, & formam ab ipsis Secretarij statuendam permittit. Diuisionem verò ita sancitam habes: quousque Secretarij numero triginta erunt, in partes æquales triginta duas diuidantur, quarum unam ipsorum singuli, duas verò reliquas Secretarius domesticus Papæ singulis mensibus percipiant, quousque ad præfinitum numerum viginti quatuor redacti fuerint, quo casu portiones viginti sex erunt, ita ut singula singulis, & duæ domestico Secretario reddantur. §. 20. Verum has duas portiones Secretarij domestici ad unam tantum redactam esse à Sixto V. diximus.

D Nemo ex Officialibus ad exercendum Officium, nisi literis expeditis, & soluta taxa, sub excommunicationis pœna admittatur. §. 21.

Quod etiam extensum est ad Officia per Legatos, & Gubernatores in Prouincijs concedi solita, si in prænarrato quinterno officia prædicta fuerint adnotata. Thesaurarij verò, & locorum Depositarij si à Secretariorum Collegio fuerint requisiti, ex huiusmodi Officialium salarijs emolumenta hæc sub excommunicationis pœna retinere, & Collegio consignare tenentur. §. 22.

Si quando emolumenta imminuta sint, & taxa exigi nequeat, quantum medio iuramento Secretarij amisisse testabuntur, tantundem Camera Apostolica restituere teneatur. §. 23.

E Et ita per Card. Camerarium, & Clericos eiusdem Camera Apostolicæ seruari, & exequi iubet. §. 24. Hæc Innocentius.

Addit Lælius Zecch. & Alexandr. VI. edixisse, ut pro singulis literis Apostolicis, quæ gratis pro quibusuis personis expediantur, Cardinalibus eorum nepotibus, Abbreviatoribus de Parco maiori, Scriptoribus Apost. & alijs Romanæ Curie Officialibus exceptis, ducatus vnus Secretariorum officio persoluantur; literas verò cum inscriptione nominis vnus ex Secretarijs expediendas, & aliter expeditas, nullius esse roboris, nullamque fidem facere. Verum hanc Alex. VI. sanctionem in Bullario nouo non inueni (reperi deinde in Bull. veteri *d*) sed eius loco, & vberiorè quidam habemus præcitata Sixti V.

c de Repub. ec-
clesiæ ubi de statu
Prelator. agit,
cap. 9. de Secret.
D. Papæ.
d Const. 10. pag.
14.

a Const. 29. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 526.

Constitutionem, a qua Secretariorum emolumenta augetur, vt infra.
Vnam ex duabus portionibus Secretario domestico Papæ ab Innocentio assignatis Sixtus Collegio Secretariorum restituit, vna cum alijs quatuor partibus cibarium pro victu, & alimento quotidiano Secretarij, & trium famulorū, & vno equo §. 6 Medietatem quoque emolumentorū, quam Ioannes Baptista Canobius tunc domesticus Papæ Secretarius sine ratione taxarum Apostolicarum, via, quæ secreta dicitur, siue cedularum propositio-
rum Ecclesiarum, aut Monasteriorum, vel sententiarum à Romano Pontifice latarum, aut inuestiturarum habebat, pari modo restituit, & Collegio assignauit. §. 7.

Taxas Officiorum in quinterno Innocentij VIII. contentorum, etiam si à prædecessoribus Pontificibus, signanter à Gregorio XIII. diminutas, innouauit, & ad commodum Collegij absque vlla diminutione, & sub censuris ab eodem Innocentio cōminatis à die prima Iulij 1586. solui præcipit. §. 12.

Officia quarumvis Prouinciarum, Terrarum, Communitatum, & locorum Romanæ Ecclesiæ in prænarrato Innocentij quinterno descripta, forsitan nondum taxata, de consilio Thesaurarij generalis taxandi, & exigendi facultatem Collegio tribuit, & assignat. §. 13. Hucusque Sixtus, si plura quis cupiat, Octavianum Vestrum, & Lælium Zecchium locis supra relatis legat.

Vt autem magis certa essent emolumenta huic Secretariorum Collegio assignata, idem Innocentius VIII. partitionem quandam, quam vocauit taxam, ab omnibus Officialibus tam Romanæ Curie, quam totius Ecclesiasticæ Ditionis persolendam, edidit, suoque Diplomate confirmauit, quod in Bullario veteri *b* inuenies; vbi etiam, quinam sint immunes ab huiusmodi taxa, & quid soluendum sit à Custodibus, seu Castellanis Arcium Status ecclesiastici, habes; quas Arces visitari posse à Secretarijs diximus supra §. 19. & quot sint istæ Arces, hic enumeratas inuenies.

b Const. 9. In-
noc. VIII. vbi
etiam taxa, Bul-
lar. vet. pag. 118

CAPVT XXIV.

De Scriptoribus Apostolicis Breuium, Archiujs, & minoris gratiæ.

Lucas de Penna *c* Iurifconsultus non vulgari eruditione refertus dum quærit, in quo differant Proximi sacrorum Scriniarum, cæterique in sacris Scrinijs militantes à Magistris Scriniarum, respondit, Magistros præfuisse Proximis sacrorum Scriniarum; & addit, *d* Proximos epistolarum fuisse illos, qui scribebant Epistolas, vt sunt Scriptorum D. Papæ: supra verò, *e* vbi de Magistris sacrorum Scriniarum agit, ita testatum habet: *aquum erat Scrinijs vnum præesse Magistrum, & erat, vt hodie sunt, Secretarij D. Papæ, qui circa talia Officia post Vicecancellarium, qui fungitur Vice Quæstoris omnibus sunt maiores.* Hæc Lucas; quibus ex verbis, cum etiam ex antiqua dispositione Secretarij præessent Scriptoribus, visum est etiam nobis non incongruè factum, si post Secretarios de Scriptoribus agamus. Quorum originem antiquissimam esse testatur Polydorus Virgilius *f* in hæc verba. *Ab initio fuere Scribae, qui literas scriberent Apostolicas paruo, vel nullo pretio, secundum illud Saluatoris præceptum, Gratis accepistis, gratis date. At deinde Ioannes XXII. Collegium Scribarum Apostolicorum primus numero distinxit, qui literas proprio ingenio dictatas conscriberent, nonnullaque alia munia obirent.* Hæc Polydorus.

Sed tempore etiam Innocentij III. qui ante Ioannem XXII. per annos centum viginti, plusuè minus B. Petri Sedem obtinuerat, Panuino *g* teste, Scriptorum, seu Scribas literarum Apostolicarum fuisse, ex responso eiusdem Innocentij *h* innotescit, ibi, *inhibemus, ne quis apud Sedem Apostolicam literas nostras, nisi à nobis, vel de manibus illorū recipiat, qui de mādato nostro ad illud sūt Officiū deputati &c.* Et in Concilio Basiliensi *i* ex decreto Martini V. indicto, & ab Eugenio IV. iustis de causis abrogato, de Scriptoribus fit mentio in hæc verba, *Scriptoribus, Abbreviatoribus, & Registratoribus Literarum, seu minutarum pro illorum labore competenti salario soluendo &c.*

Et Alexandrū Farnesium, antequam inter Vaticanos Senatores 12. Kalen. Oct. 1493. ab Alex. VI. relatus, in quo Ordine ultra quadages. ann. versatus, ad supremā B. Petri Sedē euectus esset, Scriptorē Apostolicū fuisse, Andr. Victor. *K* scribit his verbis. *Romam Innoc. VIII. Pontifice redijt, Rodericum Borgiam coluit, Scriptor Apostolicus, & Prothonotarius fuit &c.*

Horum

c in rub. C. de
prox. sac. Scrin.
lib. 12 tit. 19. n. 2
ad fin.

d in l. 1. C. eod.
tit. vers. vel di-
cas.

e in rub. de ma-
gistr. sac. Scrin.
tit. 9 lib. C. 12.

f de rer. inuent.
lib. 8. cap. 2.

g in chronolog.
h in c. dura, de
exim. fals.

i in pragm. San-
ctio. Caroli VII.
Francorum Re-
gis, tit. de anna-
tis relato.

K in addit. vbi
de 2. creat. Card.
ab Alex. VI. fa-
cta agit, apud
Ciaccon. tom. 2.
col. 1331. Card.
n. 12.

Horum verò Scriptorum numerum ad octuaginta Alexander VI. auxit, quàmuis Panuinius, & Ciaconius *a* in eius vita dicant, nouum octuaginta Scriptorum Breuium Collegium, aliorum Pontificum exemplo, ab ipso Alexandro institutum fuisse; quorum loca singula 761. aureis venierunt; & hoc à Volaterrano *b* mutuati sunt. At verè non instituit Collegium, sed Officialium numerum auxit, vt diximus, quia præter Polydori Virgilij testimonium, asserentis, Ioannem XXII. qui per annos 176. ante Alexandrum Beati Petri Sedem obtinuerat, Scribarum Apostolicorum Collegium numero distinxisse, Martino V. etiam sedente, Scriptores Apostolici fuerunt, & Capellam habuerunt, vt in eius Diplomate, *c* ibi: *in usus Capella Scriptorum predictorum, aut alia pia opera conuertendum, &c.* Nisi fortè dicamus, ante Alexandrum VI. fuisse quidem Scriptores literarum Apostolicarum, quas Bullas vocant, non autem Scriptores Breuium, quorum Collegium Alexander instituit; fauet Gomefius, *d* licèt ipse firmet, Breuia quoque appellari posse literas Apostolicas, num. 5. & 7. viden. confirmat quoque Volaterranus. *e*

Quemadmodum Iulius II. tertiam speciem Scriptorum Archiuij nuncupatorum instituit, multis priuilegijs decorauit, numerum præfinit, munus, & Officium præscripsit, Vicecancellarium, Camerarium, & Camera Apostolicæ generalem causarum Auditorem huius Collegij Defensores, & Protectores constituit

Numerus est centum, & vnus virorum, qui Scriptores Archiuij Romanæ Curia nuncupati Collegium constituunt, & Officium per se ipsos, non autem per substitutos exercere debent. §. 2. ad fin.

Ex quibus decem Magistri Correctores nuncupati, de quorum numero ratione iurisdictionis ordinariæ Romanæ Curia sint, & esse intelligantur Auditor generalis Camera Apostolicæ, & vnus ex eiusdem Camera Clericus; reliqui octo Pralati, aut in Ecclesiastica Dignitate constituti, & graduati in aliquo iurium Ecclesiastici existant. §. 9.

Ad horum verò Correctorum Officium spectat, Scriptores ad huiusmodi onus assumendos examinare, negligentes corrigere, ac processus omnes gratiarum expectatiuarum, quæ non sunt in forma pauperum, vel in forma dignum, quantum executio de necessitate in partibus committitur, atque processus quoscumque aliarum prouisionum vigore literarum Apostolicarum, etiam Penitentiariæ faciendo fulminent, & decernant. Abbreviatoribus, & Scriptoribus Apostolicis expressè mandatur, vt in confessione literarum Apostolicarum vnus ex eis ad minus iudex adhibeatur; nec liceat cuiquam alteri in Romana Curia processus decernere, quin per aliquem ex dictis Scriptoribus subscribatur, & publicetur cum signo, & subscriptione propria, & appensione sigilli Officij; excipiuntur, tantùm processus, quorum literæ iudicibus ordinarijs in Curia diriguntur: notæ etiam instrumentorum, & sumptæ ex ipso Archiuio desumenda ab vno ex ipsis Magistris Correctoribus auscultentur, & subscribantur manu, & nomine proprio, atque ita fidem in iudicio, & extra faciant. d. §. 9.

Habet autem Collegium hoc Archiuium publicum, & locum decentem in Palatio Apostolico, in eorumq. libris authenticis conuentiones, & contractus tam inter viuos, quàm mortis causa adnotare debent, à quibusuis Notarijs Curia ibidem deferendos. §. 5. & 6. Quæ quidem delatio, & adnotatio cum in desuetudinem abiisset, vigilantissimus Pontifex Urbanus VIII. nouo à se Archiuio erecto, & de suo nomine Urbano appellato, restituit, ibidemq. notas omnes cuiuscumque generis contractus certam summam excedentis deferri præcepit, & hodie seruatur.

Prothocolla notariorum defunctorum, etiam Romanorum, non habentium filios notarios, assignanda, & deponenda sunt in Archiuio prædicto; exceptis tamen prothocollis notariorum, quæ vnâ cum Officijs vendi consueuerunt, vt sunt Officia Auditoris Camera, Curia Capitolinæ, & similia. §. 7. Eximuntur etiam ab hoc onere notarij Romani, & in Romanorum matricula descripti, ex Leonis X. §. 8. priuilegio. Sed mittamus hæc, vt priuilegia indicentur.

Notarios vndecumque venientes, & cuiuscumque nationis creare, & in matricula Archiuij describere possunt. §. 10.

Manferes, & bastardos in vrbe, & tota Ecclesiastica Ditione mediatè, vel immediate subiecta, cum clausula tamen consueta, *sine præiudicio, &c.* natalibus restitue- re, & legitimare valent. §. 11.

Notarij omnium iudicum commissariorum, exceptis Ordinarijs, & Delegatis habenti-

a in vita Alex. tom. 2. col. 1343. vers. cū autem. *b* lib. 2. antrop. pag. apud me 251. à terg.

c Const. 3. §. 2. Et alibi Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

d in tract. Breuium. sub nu. 6. vers. nec etiam obs. quod Breui. *e* in antrop. lib. 22. pag. 261. à terg.

f Const. 15. Bullar. nou. tom. 1. pag. 427.

g Const. 1. §. 6. Bullar. nou. tom. 1. pag. 459.

benibus notarios proprios perpetuos, nec non S. R. E. Cardinalibus, quibus ad libitum notariorum electio indulgetur, constituuntur, & declarantur. §. 13.

Scriptores ipsi Collegium cum communi arca, seu bursa constituunt, omniaque emolumenta ratione huius Officij in communi ponunt, & statuto ab eis tempore inter se diuidenda æqualiter; Magistri tamen Correctores portionem vnam cum dimidia accipiant. d. §. 13.

Constitutiones, & statuta inter se iusta, & honesta cõdere valent, adiecta etiã pœna, dũ tamen in grauamen Curia, & Curialiũ iacturam, & detrimentum nõ tendant. §. 14.

Summi Pontificis familiares, & continui commensales sunt, ac pro eorum personis dumtaxat literas Apostolicas gratiam, & iustitiam concernentes vbique gratis expediunt. §. 15.

De eorum officijs, & emolumentis ad instar aliorum Scriptorum disponere, & illa resignare, solutis ducatis Camera quinquaginta, permissum est. §. 16. Hæc Iulius II. cuius Constitutionem innouauit, declarauitq. Leo X. a viden.

Cum autem exorta fuisset dubitatio circa facultatem legitimandi bastardos, anquam ad quoscumque illegitimos, & ex quocumque illicito, & damnato coitu procreatos, etiam si eorum genitores filios legitimos, & naturales haberent, extendetur, Paulus III. b suo diplomate sanciuit ad hoc etiã extendendam esse, sine præiudicio tamen venientium ab intestato.

Pius V. c ampliando priuilegium à Iulio concessum, vt sint notarij cuiuscumque iudicis cõmissarij in Romana Curia (Cardinalibus exceptis) hæc exceptionẽ subtulit.

Et portionem in expeditionibus Cancellaria, quando materia solutionem annata requirit, hos Archiuji Scriptores habere Octauianus Vestrius d restatum habet.

Verũ Scriptores Apostolicos præferendos, & magis priuilegiatos esse, quã Scriptores Archiuji, decisum habes in Rota Romana apud Puteum; e ex Regula Cancellaria de prælationibus, siue prærogatiuis in gratijs expectatiuis, quæ sic se habet. Scriptores Apostolici omnibus alijs qualitercumque qualificatis in assequutione quorumcumque Beneficiorum, quæ huiusmodi gratiarum vigore expectabant, quacumque diligentia, receptione, vel creatione in Canonicum non obstante, potiores existant, &c. & facit etiã alia decisio apud eundem Puteum f videnda. Sed cum ex Tridentina Synodo g gratia expectatiua sublata sint, priuilegium euanescit, & decisio Rotæ nihil operatur.

Sunt etiã magis priuilegiati Scriptores Apostolici, quia etiam si absint à Curia, prærogatiuis tamen in eorum Bulla contentis gaudent, eodem Puteo h referente, qui rationem reddens sic ait; quoniam ista priuilegia non dantur Scriptoribus ratione laborum, sed ratione precij, quod in emptione Officiorum exponunt, vt inuitentur ad emendum ea: sed prærogatiue, quæ dantur in regula prima prærogatiuarum, dantur ratione laborum, & ideo regula expressè posuit, actu sua Officia exercentes, &c. & hoc bis decisum in eadem Rota apud eundem Puteum i habes, qui præter superius adducta hæc addit: priuilegia, quæ dantur Scriptoribus, dantur ex conuentione inter Papam, & ipsos Scriptores, pro quibus scyphum aureum singulis annis soluunt Papæ.

Et huiusmodi priuilegijs gaudere Scriptores, etiam si tales non sint tẽpore gratia, quia priuilegia conceduntur Collegio, & ideo quandocumque quis efficiatur Scriptor, illis gaudere debeat, voluit Gomefius, K cuius opinionem sequuta est Rota Romana apud eundem Puteum. l

Sed & nonnihil inter se differre etiã Scriptores literarũ Apostolicarũ sub plumbo, quas Bullas vocant, & Scriptores Breuium, quæ sub cera expediuntur, colligi potest ex ijs, quæ scribit Gomefius, m dum multorum opiniones, dicentium, Breuia non esse æquiparanda Bullis, refert; quãuis ipse Gomefius tandem affirmet, tam Bullas, quã Breuia appellari literas Apostolicas, & quod committens falsitatem in Breui punitur, ac si commisitset in Bulla; addens, Archiepiscopum Cusentinum propter falsitatem Breuis tempore Alexandri VI. & Sebastianum de Federicis propter falsitatem supplicationũ sub Leone X. combustos fuisse; Iouio n sic scribente. Exeruit & supra naturæ consuetudinem summum ius in damnandis, qui falsos libellos, ipsius subscribentis manum mentiti, in iudicium protulissent, adeout Sebastianũ Taruisinum, tum in Gymnasio Romano leges profitentem, & alioqui ea calamitate indignum, in Campo Floræ concremauit, &c. Et patres nostri, Sixto V. sedente, viderunt Bellochium ipsius Pontificis pincernam, R. P. D. Gualteruccium Breuium Secretarium, ob appositiones annuli Piscatoris in quodam Breui Pontifice incio, ad triremes dam-

a Const. 6. in bull. vet. fol. 175.

b Const. 14. §. 4. bullar. nou.

tom. 1. pag. 635.

c Const. 87. d. bullar. tom. 2.

pag. 287.

d in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 2.

e decis. 294. lib. 3. in nou.

f decis. 399. lib. 2. §. sess. 24. cap. 19.

h decis. 103. d. lib. 3. in nou.

i decis. 368. d. lib. 3.

K in repet. c. statutum, nu. 119.

do rescript.

l decis. 399. lib. 2. in nou.

m in tract. siue epilog. in materia Breuium in prin.

n in vita Leonis X. lib. 4. pag. apud me 96.

A

A

B

B

C

C

D

D

E

E

damnatos fuisse, ibique Bellochius diem clausit extremum, Gualteruccius verò tanquam à culpa vacans post obitum Pontificis libertatem consequutus fuit.

Denique sciendum est, cum in Officio Pœnitentiariæ Scriptores viginti septem essent, & Procuratores viginti quatuor, Pius Quintus de Apostolica potestatis plenitudine (relictis tantùm octo Procuratoribus) alios omnes suppressit, utque illorum indemnitati consulere, ad Cancellariam Apostolicam transtulit, & cum ea perpetuò coniunxit, itaut qui antea Scriptores literarum Pœnitentiariæ dicebantur, nunc Scriptores literarum Apostolicarum minoris gratiæ, & simili modo Procuratores literarum minoris gratiæ dicuntur; quibus etiam assignata est mensa, siue banchus utrisque communis in eadem Cancellaria post Milites Sanctorum Petri, & Pauli, nisi alius locus assignandus videatur ab Eminentiss. Card. Vicecancellario; ad hunc verò locum literarum omnes per officium minoris gratiæ expediendæ in primis deferendæ sunt, ut ab eodem Pio V. a sancitum habes.

Et quemadmodum Vicecancellarius, Scriptores Apostolici, & alij Cancellariæ Officiales hos literarum minoris gratiæ Scriptores fraterna charitate prosequi, & de emolumentis respondere debent, ita etiam Scriptores isti Vicecancellario tanquam eorum capiti obedire, & obsequentes esse tenentur, ut in §. 8. Et hos Scriptores Pœnitentiariæ antiquos esse, Martini V. b Sanctio demonstrat, dum horum Scriptorum mentionem faciens, illos incompatibiles esse cum Scriptoribus literarum Apostolicarum determinat.

Itaque pro corollario dicamus, Scriptores hodie in quadruplici differentia constitutos esse; alij enim sunt

Scriptores Apostolici nùm. 100. quorum originem non habemus, sed ordinationem à Ioanne XXII.

Scriptores Breuium num. 80. ab Alexandro VI. instituti.

Scriptores Archiepiscopij num. 101 à Julio II. instituti.

Scriptores minoris gratiæ num. 27 à Pio V. reformati, & in Cancellariam translati, ac antea Scriptores Pœnitentiariæ dicti.

Postremò, quæ in Romana Curia litera Apostolica dicuntur, seu Breuia, apud Imperatores forma dicta sunt, & in triplici fuerunt differentia, nempe primæ, secundæ, tertiæ formæ, ut verba Honorij, & Theodosij Imperatorum c demonstrant, ibi, ideoque decernimus, ut qui in prima, vel secunda forma diuino beneficio supernumerarij reperiuntur statuti, quin etiam secunda, vel tertia forma alterius vicibus, hoc est per vicissitudines promoueantur &c. Quod etiam obseruat Iacob. Guther. d in hæc verba. Forma tertia Principis beneficium non continebat; formæ igitur sunt Breues, seu Statuta Principis, vel etiam Epistola, quibus aliquid ab eo constituebatur: hinc dicti Breues, & formata Pontificum Epistola. Hæc Guther. Sed huius dictionis, Breue scilicet, mentio quoque est apud Cassiodorum, e dum Theodorici Regis nomine Agapito Præfeto Vrbi scribit, ibi omissis alijs: secundum Breue subter annexum &c. quæ verba ab Anastasio Germonio f. relata, addit insuper; hoc vocabulo significantur hodie quoque litera quedam Apostolica. Taxam verò seruandam à Scriptoribus Archiepiscopij Romani edidit Gregorius XIII. g

a Const. 84 §. 2. & 3. Bullar. nou. tom. 2. pag. 283.

b Const. 3. §. 4. & 5. Bullar. nou. tom. 1. pag. 251.

c l. 2. C. Theodosian. de Castren.

d de off. dom. Aug. lib. 2. cap. 11 vers. decreuerunt

e lib. 1. variar. cap. 6.

f de immunit. sacror. lib. 2. cap. 1. num. 9.

g Const. 91. bullar. veter. pag. 1329.

CAPVT XXV.

De Solicitoribus, siue Iannizeris, & illorum Praefecto.

Postquam in Abbreuiatorum, & Scribarum manibus litera Apostolicae fuerunt, ad Solicitorum Officium (quos vocant etiam Iannizeros) deueniunt, quibus certa taxa soluitur, pro summa quippe ducatorum triginta, ducati duo, & totidem caroleni; si verò infra, ducatus vnus, & caroleni duo soluuntur.

Solicitorum munus est, vbi Bulla ad eorum bancum delata est, vt alter ex ipsis nomen suum paulò inferius à nomine Scriptoris in d. Bulla apponat: & si annata soluenda est, ne supplices à priuatis Solicitoribus decipiantur, Iannizeri tanquam publici Officiales, & sollicitores pro fide sui publici Officij addere solent haec verba. *Pro Annata soluit tot.* At sit materia solutionem Annatae non requirit, Iannizeri manus non requiritur, nisi fortè sit materia, quae consensum alicuius desideret, tunc enim priusquam Bulla ad Abbreuiatorem, qui illam dictauit, reportetur, & priusquam ausculetur, & iudicetur, notarius Cancellariae solet à tergo consensum adnotare, vt latè hac de re differit Octavius Vestrius videndus.

a in pract. lib. 1. cap. 4. num. 3. & 8.

b de rer. inuent. lib. 8. cap. 2. vers. Sixtus dem. c in vita Sixti IV. post. med.

Solicitorum Collegium instituit Sixtus IV. sine quibus nulla conficerentur tabulae, quas Bullas dicunt, quò per hoc à pluribus examinatae difficilior corrumpentur; ita Polydorus Virgilius *b* scribit; sed audiamus Panuinum. *c* *Tot itaque praeriorum, & bellorum sumptibus Pontifex exaustus, cum magna pecunie vi indigeret, noua Collegia primus omnium Romanorum Pontificum, quae venirent, excogitauit: dato itaque negotio Stolfo de Castro Otterio Prothonotario viro solerti, & industrio, Breuiatores minoris praesidentiae restituit, à Pio creatos, & ab eius successore Paulo II. sublato, quorum loca quingentis. Postea Sollicitores, quorum trecentis veniere. Deinde certos Adstipulatores, sine quibus nulla possent confici tabulae. Iannicerorum quoque, Stradiotarum, & Mamalucoorum Officia induxit; ex quibus Mamalucoos, & Adstipulatores, qui ei successit Innocentius VIII. abrogauit. Postremò Apostolici fisci nouem Notarios constituit, quibus redditus vnus assignauit, qui antea cunctis praerat. Hic primus vendidit officia Procuratoris Camerae, Notariatus Apostolici, Prothonotariatus Capitolij, Notariatus Gymnasij, metiendi salis, & Camerariatus Urbis. Vectigalia noua inuenit, vetera auxit: sed haec seu temporum necessitati, seu verius proximis, ac ministris eius tribuenda censentur, praesertim cum nemo ad eam diem Pontificum nec animo ad munificentiam, liberalitatemque propensior, nec in dando hilarior, neque in promouendis hominibus promptior fuisse memoretur. Haec Panuinius, quae à Volaterrano *d* desumpsit.*

d in anrop. lib. 22. pag. apud me 260.

Solicitorum, siue Iannizerorum numerus praefinitus: officium pecunia comparatur; à principio sub ipso inuentore scut. 300. hodie 1400. veneunt singuli. Collegium priuilegia, & emolumenta, vt alia Romanae Curiae officia, habet. Sine Praefecto per annos centum, & ultra fuit, nempe à Sixto IV. qui Beati Petri locum obtinuit ann. 1471. vsque ad Sixtū V. qui anno 1585. Summus Pontifex renunciatus fuit: hic etenim Iannizerorum Collegio Praefectum constituit, certis priuilegijs, & emolumentis decorauit, & cum prima vice in Euangelistam Pallottum eius familiarem, quem postea inter Vaticanos Senatores etiam asciiuit, hanc Praefecturam collocasset, ab ipsius Praefecti cognomine, nunc etiam *Officio del Pallotta* vulgò dicitur; & duos habet ministros, qui suas vices in Cancellaria gerunt; cum emolumenta habeat satis pingua, scutis 40. mil. venundari posse affirmant. Sixti IV. Constitutionem, quae huius Collegij Solicitorum institutio patet, nondum vidi, sed eius loco habemus aliam Leonis X. e qui emolumenta huic Collegio ab ipso Sixto constituta enumerat: cum autem haec ob erectionem Cubiculariorum, & Scutiferorum nonnihil immunita essent, vt illorum indemunitati consuleret, Leo alia concessit priuilegia in praecipitata Constitutione videnda.

e Const. 27. Bull. an. vet. pag. 230.

CAPVT XXVI.

A De Registratoribus, Magistris Registri Bullarum, & Custode
Registri.

Qui apud Cæsares dicebantur Comites dispositionum, & Proximi dispositionū, in Romana Curia apud Summos Pontifices dicti sunt Registratores, vt Lucas de Penna *a* scribit; sed videndus est etiam Iacobus Guther. *b* qui multa de Comitibus dispositionum enarrat. Nos ad nostra reuertamur,

Vbi literę Apostolicę expedite fuerint, ex forma, & stylo ab Octauiano Vestrio *c* relato, per vnum ex Scriptoribus, vel eorum famulum ad Registrum portantur; hic taxa similis Scriptoribus soluta soluitur in manibus alterius ex Registratoribus ad id deputati (hi enim licet numero viginti, ex quibus Collegium istorum constituitur, non omnes tamen exercent officium) alteri verò Registratori similiter ad hoc deputato soluitur etiam ipsarum literarum registratura, plus, vel minus, prout longa, seu breuis erit illarum series: is recepta taxa, alteri Registratori literas distribuit, & hic in libris publicis, seu quinternis rescribit, & in regestrum ponit; registratę cum originali auscultantur; auscultatis verò, Magister officij à tergo eius suę auscultationis fidem astruit, per verbum, *Auscultata*. Hęc Vestrius.

Verum Martinus V. *d* vbi Registratorum officium determinat, hęc ait. *Predicti Registratores literas registratas causa aliquid exigendi, vel extorquendi à prosequentibus ipsas, plus debito differri non faciant registrari, vel eas de mala expeditione malitiosè redarguant, seu ad quæstum accusent, aut in salarijs clericorum in registro predicto scribentium participent; quod si contrarium fecerint, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant, à qua (mortis casu excepto) per alium, quàm Romanum Pontificem absolutionis beneficium consequi nequeant; & si hoc per testes, seu præsumptiones probetur, statim officio priuati, & inhabiles ad aliud quodcumque obtinendum declarantur. Clerici verò in d. registro scribentes, qui literas eis traditas infra tres dies ex tunc immediatè sequentes (cessante legitimo impedimento) non registrarint, ab ipso registro penitus amoueantur, nec de cetero ad ibi scribendum admitti valeant.* Hactenus Martinus.

Qui taxam à Bullatoribus, seu Plumbatoribus (de quibus mox dicemus) seruandam, à Registratoribus quoque seruari mandat. §. 13. in princ.

D Et cum Registratores isti ex viginti viris Collegium constituant, vt diximus, duo ex ipsis Magistri Registri Bullarum dicuntur, qui duos etiam substitutos habent; & adest quoque Custos Registri Bullarum.

CAPVT XXVII.

De Bullatoribus, seu Plumbatoribus, & Collectoribus Plumbi.

Bullatores, seu Plumbatores (promiscuè namque hoc nomine vtimur, & idem significat) sunt in Romana Curia; sicut enim illa dicitur Bulla, quę sigillum plumbum, argenteum, vel aureum pendens, & cordulis alligatum habet, vt glossator *e* notat ita Bullatores, & Plumbatores dicuntur, qui literis Apostolicis huiusmodi sigilla de more adnectunt: tunc enim literę Apostolicę omnimodam sortite sunt expeditionem, quando plumbum alligatum habent; et ante hanc alligationem Bullam appellari non posse, scribit Gomefius; *f* nam per figuram synecdoche ab hac parte, plumbi scilicet alligati, quę propriè Bulla dicitur, totę literę denominantur, vt post Gomefium scribit etiam Tholosanus *g*

a in l. 1. vers. proximi vero. C. de prox. sac. serin. lib 12.
b de off. dom. August. cap 7. in prin
c in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 3. & seqq.

d in spe cit. Const. 3. § 13.

e in Clem. 1. in prin. in verb. aurea, de iureiur.
f in reg. vtriusq. Signat. comp. pag. apud me 161. iuxta parua impress.
g in syntag. iur. vniuers. lib. 17. cap. 15. nu. 21.

a lib. 1. cap. 4. à
nu. 3. vsque ad 9

Stylus verò expeditionis literarum Apostolicarum à Vestrio a sic edocetur. *Litera Apostolice postquam eorum minute à Breuiatoribus dictata sunt, à Scriptoribus in forma literarum conscripta, & taxata ad Breuiatores Parei maioris remissa, inde ad Solicitatores translata, postea ad Reuisores, quos de prima visione vocant, & iterum ad Breuiatorem, qui minutam dictauit, reuersa, illisque cum supplicationibus concordatis, iudicatis, & subscriptis, mox ad Custodem Cancellaria eadem deuoluta, ut officialium omnium requisitas subscriptiones inspiciat, & si desint, apponi faciat, dataque supplicationis, & Bulla concordet, & postmodum ad Cancellaria Regentem remissa, ut arbitrato suo iterum, si necessitas suadeat, concordari, & collationari faciat, lineisque, & characteribus designet: tandem ad Bullatoris, seu Plumbatoris manus perueniant. Hæc Vestrius, qui num. 9. subdit. Bullis in officio Plumbi plumbatis adnotatur prope illam taxa Scriptoris: & Bulla sic plumbat in manibus Collectorum Plumbi consignantur, qui taxam suam à Solicitatoribus exigunt, ultra quam solent etiam certi caroloni ipsis Plumbatoribus, & Pœnitentiarijs S. Petri solui. Postmodum alter ex Iannizeris ibi pro tempore existens nomen suum intra Bullam, & à latere dextero adscribit, & pro fide sui publici Solicitationis officij addit. N. sollicitauit, & tantum exposuit calculando omnem impensam in expeditione factam, ita ut supplices absentes non nisi difficulter decipi possint.*

b d. Cens. 3. d.
12.

Taxam verò à Plumbatoribus seruandam ita à Martino V. b præfinitam habes:

De litera duplicata, non ultra quatuor.

De litera correcta iterum bullanda, similiter.

De litera super sumpto habito de registro non ultra octo.

De literis iam bullatis, & iterum bullandis (non tamen propter defectum partium) & in registro corrigendis, non ultra vnum Turonensem grossum recipere, aut exigere præsumant.

De quibusuis literis bullandis, siue gratiam, siue iustitiam concernentibus, ultra id, quod antiquitus, & ante vltimum schisma tempore Gregorij XI pro similibus recipiebant literis, non recipiant: ita Martinus edixit d. 5. 12.

c de rer. inuent.
lib. 8. cap. 2.

Originem verò signandi, & firmandi literas Apostolicas sub plumbo ita à Polydoro Virgilio c descriptam habemus. *Institutum ob signandi literas Romani Pontificis plumbo vnde ad posteros manarit, perditum quæ fuit; & quidem satis constat Agathonem, quo sedente magna Sedi facta est honoris accessio, ut supra lib. 4. demonstrauimus, in cera annulo impressisse sigilla; verum postea cum Romanus Pontifex multa irrogaret priuilegia, ut diplomata diuturniora forent, placuit Stephano III. ac deinde Hadriano I. Tabulas Apostolicas plumbo ob signari, fuit is annus salutis DCCLXXII cum ipse Hadrianus factus est Pontifex, nam antiquius non reperitur sigillum plumbeum; quemadmodum constat, ante Carolum Magnum Imperatorem literas auro ob signare Principum Romanorum neminem. Hæc Polydorus. Cur autem plumbeo sigillo magis quam auro, vel argenteo Romani Pontifices vtantur in literis, ita glossator d de priuilegijs Imperialibus loquens. Priuilegia, inquit, Imperialia cum aurea Bulla vidisse non memini nisi vnum; nec etiam multum videtur expediens priuilegijs Bullam auream appendi; propter preciositatem enim menalli est de subtractione Bullæ periculum, ob quam etiam causam prudentes Prælati, & Principes temporis nostri sigillis argenteis, vel aureis non vtuntur &c.*

d in Clem. vnic.
in verb. aurea,
de iureiur. ad fin.

Hæc verò dictio Bulla, frequenter apud Canonistas inuenitur, & à nonnullis tanquam barbara criminatur, vt obseruat Nicol. Grauat. e Verum in hoc ab omni culpa vacare Canonistas, latini sermonis Patres nos edocent. Bulla enim dicitur gutta illa, quæ aqua ebulliente orbiculatur, & cito euanescit, Plutarco teste; f & huc respiciens Varro hominem bullam appellauit, quod similis bullæ aquæ vita hominis fluxa, & caduca sit. Bullæ etiam clauorum capita dicuntur; ita Plautus g Leonidam in scena loquentem facit. *Iustina in splendorem dari bullas has foribus nostris &c.* Et Cicero aduersus Verrem, bullas aureas è valuis Templi abstulisse scribit; sunt enim clauorū capita more Bullæ quasi surgentia, & orbiculata, vt de se patet. Bullas etiam pro signo equestri ordinis vsurpatas apud antiquos inuenies, ita Propertius. b

e in addit. ad
Vestri. lib. 1. cap.
4. in verb. bul-
lar.
f in problem.

g in Asinaria,
act. 2. scen. 4.

b lib. 4. eleg. 1. de
de Vrbe Roma.
i lib. 1. Saturnal.
cap. 6.

Mox ubi bulla rudi demissa est aurea collo.

& magis apertè loquitur Macrobius, i dum antiquissimum hoc bullæ ornamentū ab ipso Romulo deducit: quod primus (inquit) in hostico procreatus: Hostum Hostilium à matre vocitatum, & eundem à Romulo bulla aurea, ac præterea, insignibus hono-

honoratū: & cordis figuram in ipsa bulla in sculptam fuisse, idem scribit, rationemq. affert his verbis, *Nonnulli credunt, ingenuis pueris attributum, ut cordis figuram in bulla ante pectus annecterent, quam inspicientes, ita demum se homines cogitarent, si corde præstarent.* Hæc, et alia Macrobius de Bulla, apud ipsum videnda. Ab ipsa verò Bulla plumbea, in qua ab vno SS. Petri, et Pauli Imagines, ab alio latere, Pontificis viuentis nomen in sculptum cernis, et literis Apostolicis in pergamento scriptis alligata, literæ ipsæ per figuram synecdoche, dum pars pro toto capitur, denominationem habent, et Bullæ non ineptè dicuntur, vt Polydorus Virgilius a obseruat, qui hanc dictionem, *Bulla*, à verbo græco, *Bule*, deductum autumat. Sequuta verò morte Pontificis, exemplar, quo Bulla plumbea, et cerea (Annulus Piscatoris dictus, quia Beati Petri nauiculam designat) imprimitur, statim à Card. Camerario frangitur, ne fraudes, aut falsitates fiant, Mandosio *b* teste.

Sed ad Bullatores, seu Plumbatores reuertamur, vt vnde sermo noster sumpsit exordium, debitum quoque finem consequatur. Habent igitur et ipsi Bullatores Collegium ex viris vigintiquinque, ab Innocentio VIII. vacabile, et pecunia comparabile constitutum, Panuino *c* teste; singuli verò ex ipsis Officijs veniunt aureis mille sexcentis, plusuè minus: et hi etiam Collectores Plumbi dicuntur.

Primus verò inter Romanos Pontifices, qui Bullas, seu Numismata modo prædicto impressa, in quibus scilicet ab vna Imago, et nomen S. Petri, ex altera verò parte nomen Pontificis cernitur, S. Leo magnus cognomento fuit, vt ex Numismate areo in musæo Lælij Pasqualini Canonici Basilicæ S. Mariæ Maioris asseruato videre est, Baronio *d* teste, à Ciaconio *e* relato.

Sed Venetam quoque Rempubicam literas Ducales sub plumbo firmare scribit Sabellicus *f* ex permissione Alexandri III. summi Pontificis, cum antea sub cera; & hoc idem ad hæc nostra, seu potius ad sua tempora durasse, vbi etiam huius, ac aliarum concessionum huic Reipublicæ factarum causas refert. Ego verò vidi literas huius Serenissimæ Reipublicæ in fauorem egregij militis Bartholomæi Liuiani emanatas aurea Bulla munitas, & penes D. Paulum Monaldensem consanguineum, & successorem d. Bartholomæi in Castro Aluiani existentes. Annulos autem signatorios, in quibus sculptum erat vel caput egregij viri, vel factum aliquod egregium, & memoria dignum, etiam apud antiquos, & gentiles extitisse, probant Cicero, alijq. relati à Io. Corasio. *g*

Demum scias, quòd nec prius censentur expeditæ literæ Apostolicæ, quàm sint plumbatæ, vt dixit Rota coram Gregorio XV. *h*

CAPVT XXVIII.

De Senescalco, siue Custode Cancellariæ.

Senescalcum, siue Cancellariæ Custodem à Martino V. institutum fuisse, ex diplomate eiusdem Pontificis apparet.

Hic priusquam ad Officium exercendum admittatur, iuramentum in manibus Eminentiss. Card. Vicecancellarij de fidelitèr exercendo Officium suum præstare debet, & quotannis renouandum est.

Post iuramentum, & admissionem eius Officium in hoc potissimùm versatur. Vt literas gratiæ per Cancellariam expeditas recipiat. Statim atque illas recepit, diem, qua in Cancellaria præsentatæ fuerint, describat, nulla recepta, etiam à spontè dantibus, mercede: literas prædictas receptionis ordine seruato; & omni fraude posthabita, expediendas præsentet: literas, Rotolos, ac Supplicationes in literarum expeditione traditas, vel traditos, ante, vel post literarum Apostolicarum expeditionem nullo modo celabit, vel quoquo modo per se, vel alium malitiosè sub pœna priuationis Officij, ac etiam excommunicationis, non absoluendus nisi à summo Pontifice, vel in mortis articulo, occultabit. Cum autem huiusmodi indicia sint difficilis probationis, nec ad reorum condemnationem sine probationibus luce meridiana clarioribus (vt Iurisconsulti loquantur) veniendum sit, ex Valent. & Theod. Sanctione, *K* idem Pontifex Martinus V. modum huiusmodi delicta probandi propterea definiuit; nempe, vt sex Apostolici Scriptores, seu Abbreuiatores Senescalcu

a de rer. inuent.
lib. 8. cap. 2.
circa med.

b in glos. facult.
Reg. 9.1. in fin.
vers. plumbi bul-
lata.

c in vita Inno-
centij VIII.

d annal. tom. 6.
in vita S. Leo-
nis I.

e in vita eiusdè
S. Leonis ad fin.
tom. 1. col. 137.
f histor. Venet.
decad. 1. lib. 7.
pag. 45.

g in comment.
l. 2. §. 9. vt obi-
tèr, nu. 45. &
seq. ff. de orig.
iur.
h decis. 440. præ-
tendebat, nu. 5.

i Const. 3. §. 8.
Bullar. nou. tom.
1. pag. 251.

K in l. fin. C.
de probat.

in Officio deliquisse, & minus legaliter illud exercuisse deponant, de qua re sit etiam publice diffamatus: Priuatione sequuta, Eminentiss. Card. Vicecancellarius alium intra tres dies provideat, sin minus, vnus ex Abbreuiatoribus idoneus eligatur, qui iuramenta similiter prestare, & omnia, quæ supra de Senescalco dicta sunt, adimplere teneatur. Nec alius, Senescalco excepto, literas gratiam concernentes in loco expeditionis solito expediendas ponat, ex eiusdē Martini præcepto. §. 8. Vestrius a quoque nonnihil de Custode Cancellariæ loquutus est; eiusq. Officium describens, sic ait. *Custos autem ex eadem Cancellaria de manu Regentis supplicationes recipit, partibus, accepto à singulis iulio vno, restituendas.* Notandum tamen puto, Vestriū dissentire à Sanctione Martini V. quæ nihil etiam à sponte dantibus recipiendum præcipit: quapropter receptio vnus iulij ab alijs Pontificibus post Martinum permissa erit; sicut etiam permissum est, per famulum, aut substitutum exercere Officium colligendi Bullas, quas Abbreuiatores de Parco maiori post reuisionem, & nominis appositionem projiciunt in terram, vt idem Vestrius adnotat: Et huiusmodi Officium multis ab hinc annis magna in existimatione consistit; siquidem Alexander Perettus Card. de Montalto nuncupatus, & Vicecancellarius Michaeli Peretto Venaphri Principi, eiusq. germano fratri concessit: quibus mortuis, & in locum Vicecancellarij Ludouicus Card. Ludouisus ascitus, Excellentissimum D. Nicolaum Ludouisum Venosæ Principem similiter germanum fratrem in locum Principis Peretti suffecit, & adhuc in Officio permanet, ac per substitutum exercet. Officij valor, si quando auctiori subijceretur, ducatorum decem, & octo millium esset, si fama vera refert.

CAPVT XXIX.

De Cubicularijs, & Scutiferis.

Cubiculariorum Officium antiquissimum in Romana Ecclesia est, & annis ab hinc mille, & ducentis, plusuè minus à Beato Leone Pontifice huius nominis primo, qui vices Christi in terris anno 440. gerere cœpit, institutum fuit, ad Beatorum Petri, & Pauli sepulchra custodienda, Platina *b* referente, cuius verba ita leguntur. *Sepulchris quoque Apostolorum Custodes addidit ex Clero Romano, hos Cubicularios appellauit: & hoc idem, licet alijs verbis, confirmat Ciaconius, c* dum ait. *Hic etiam constituit, & addidit supra sepulchra Apostolorum ex Clero Romano Custodes, qui dicuntur Cubicularij, quos modò dicimus Capellanos; Cubiculum enim idem erat apud antiquos, quod hodie apud nos Capella, &c.* hæc Ciaconius, cui vt non omnino assentiar, sacra me admonet historia, *d* quæ ita se habet. *Nam etsi iam ab Apostolorum tempore loca fuerint Deo dicata, quæ a quibusdam Oratoria, ab alijs Ecclesiæ dicebantur, &c.* non ergo Cubicula, vt Ciaconius ait. Verum sit ipsemet suæ sententiæ defensor; nos ad alia transeamus.

Et duo esse genera Cubiculariorum, nempe Cubicularios secretos, vel etiam honoris D. Papæ inseruientes, de quibus modò non loquimur, & inter hos nobiliores esse, qui secreti dicuntur, vt probat Staphileus; *e* & Cubicularios, qui Officium habent in Cancellaria Apostolica, & de quibus nunc agimus, præter Romanæ Aulae vsus, summorum quoque Pontificum Constitutiones declarant, dum amborum Beneficia per obitum vacantia ipsius Pontificis collationi referuantur, ex Pauli III. *f* Sanctione, & legitur inter Cancellariæ regulas *g* à Gregorio XV. editas, vbi extenditur referuatio etiam ad Cubicularios, quos vocant honoris: ex quo sublata videtur difficultas olim in Rota Romana exorta, & à Mohedano *b* relata, vt scilicet verba regulæ verificentur in Cubicularijs veris seruientibus in Cubiculo Papæ, non autem extendenda ad Cubicularios extra muros; sed cessat, inquam, ista difficultas ex noua regula 7. vt diximus: nam licet Cubicularij sub nomine etiam familiarium Papæ in regula 4. Cancellariæ contineantur, ad maiore, & magis specificam declarationē edita est quoq. prædicta regula 7. vt aduertit Roder. de Quesad. *i* addens, ita quoq. fuisse decisum in Rota coram Lancell. *k* & legitur impressa decisio apud Garz. *l* Verum de his hætenus. Ad Cubicularios, & Scutiferos Officiales in Cancellaria Apostolica reuertamur; quorū Collegia à Leone X. erecta, & constituta fuisse scribit idem Garzias; *m* & ad probandum Constitutionem 14. huius Pontificis affert, quæ quidem Consti-

a in pract. lib. 1. cap. 4. nu. 5. c. 7.

b in vita S. Leonis I.

c in vita S. Leonis tom. 1. col. 135.

d in Breuiario Romano de dedicat. Ecclesia S. Saluatoris lect. 4.

e de prerog. ex. pet. & de intel. reg. in 6. par. prin. nu. 42. pag. apud me 100.

f Const. 3. Bul. lar nou. tom. 1. pag. 615.

g Reg. 7.

h decis. 90. aliàs

i de probation.

j in notis ad d. reg. 7.

k in Saguntina

Archidiacon. &

Canonie. 19.

Martij 1602.

l de benef. par.

5. cap. 1. nu. 332.

m loco cit. n. 398.

Constitutio in meo Codice *a* procedit solum ampliando indulta, & gratias concessas à Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Iulio II. Collegio Abbreviatorum, & de Cubicularijs nihil, vt legenti manifestum erit: verum in Bullario veteri videnda est d. nu. 14. rectè igitur loquutus est Garzias, qui nondum Bullarium nouum viderat. Sed Paulus Iouius *b* hac de re ita loquutus est. *Ad hæc peragenda in bellicos sumptus ingentem auri vim collegit; nequaquam provincialibus expilatis, sed instituto nouo equestri Ordine ad numerum quadrigentorum: ij equites coemptis priuata pecunia eius Dignitatis officijs, ex vestigalibus demum quotannis centenos aureos accipiebant, & immunitatis prerogatiua iuuabantur: addidit etiam Cubiculariorum, Scutiferorumque Collegia officijs eorum venalibus ad eam spem vberissimi redditus; sicuti ante Iulius officia annonæ Præsidentium instituisset.* Hæc Iouius, qui vnico contextu tria Collegia a Leone, & vnum à Iulio instituta nobis assignat: quo verò nomine equestris Ordo dictus esset, Panuinius *c* docet, & S. Petri Equites appellat: addit etiam, vltra Equites, Cubicularios, & Scutiferos, Ripæ etiam officia ab ipso Leone excogitata, & vendita, his verbis. *Pecunia quærenda causa (quum multarum ædificijs, tum effusis largitionibus, & bellorum vrbibus absumpisset) pretio Cardinales aliquot legit, & officia quadam venalia excogitauit, vt Cubicularios, Scutiferos, Milites S. Petri, & Ripæ Portionarios &c.* Verum nimis mordicus est in Leonem Panuinius; legenti enim Bullam erectionis officij Cubiculariorum, & Scutiferorum apparebit, non ad explendas largitiones effusas, & ædificia construenda hæc instituisse officia, sed vt bellum in Italia exardescens extingueret, Parmam, Placentiamque periculis obiectas iuuaret, aliasque Ciuitates, & loca sub ecclesiastica Ditione quiescentia tueretur, Vladislaum Hungariæ, & Bohemiæ Regem ab immanissimo Turcharum Tyranno deuictum; & Belgradum iam occupatum, eiusdemque Tyranni maiores progressus impediret, officia prædicta, ex quibus (quo minori subditorum onere posset) pecunias compararet, adiuuante, seu potius Leonem I. Sanctissimum Pontificem imitasse; hic enim ex Romano Clero adhibitis Apostolorum sepulchris Custodibus, hos Cubicularios appellari voluit: Leo igitur X. considerans, non mediocriter honori, & dignitati Summorum Pontificum pro tempore existentium consultum fore, si Imperatorum exemplo, ipsi quoque Pontifices certos, & particulares haberent Cubicularios, & Scutiferos, in hoc potissimum incumbentes, vt Oratores Principum ad Apostolicam Sedem accedentes honorificè, & obsequenter exciperent, & ad penetralia introducerent; Cubicularios sexaginta, Scutiferos verò centum quadraginta Summo Pontifici assistentes ordinauit, quos licet ferè semper, ipso Pontifice in publicum procedente, illi videamus adstantes, potissimum autem vbi Sacratissimum Domini nostri Iesu Christi Corpus solemnè pompa ab Urbano IV. instituta, certo anni tempore, & statuta die circumferretur, & Vrbs Leonina lustratur, quantum hi, cæterique Cancellariæ Apostolicæ officiales proprijs indumentis exornati, facibusque accensis incedentes, huic solemnitati præbeant ornamentis, decorisque, non alios, quam qui viderunt, testes adhibeo. Sed reuertamur in viam. Vt igitur Summo Pontifici assistant, ad Sedis Apostolicæ decus, ad eam pro tempore accedentium honorem, & commodam, inuentos, institutosque esse Cubicularios, & Scutiferos dicendum est: verum quia præmijs, & honoribus digni sunt, quos Principis latus illustrat, quibus sint Cubicularij, & Scutiferi & præmijs, honoribusque decorati, breuiter enarrabimus, ex ipsius Leonis X. Literis Apostolicis desumptis.

Collegium habent perpetuum; officium verò vacat per cessum, seu decessum (vt aiunt) in cedentium, seu decedentium locum alij subrogantur, in eodem ministerio, etiam Sede vacante, duraturi.

Cubiculi, Aulæque Pontificis custodiam gerant, Oratores, et alios ad intima ipsius Pontificis deducendos, pro personarum qualitatibus, quas benè, et diligenter obseruare teneantur, decentè excipiant.

Mansiones propias, saltem vnâ pro vnoquoque Collegio, in Palatio Apost. habeant.

Custodiam diebus singulis, Cubicularij per duos, Scutiferi per quatuor, aut plures ex eis, prout temporum necessitas exiget, more solito, itaut Cubicularij intra, Scutiferi verò extra Cubiculum, vbi Pontificem esse contigerit, immediatè post Camerarios secreta scitè, et prudentè exerceant.

Ad custodiam deputati in Triclinio, quod Tinellum vocant, comedere valent; sed nonnullis ab hic annis similis comestio cessauit, eiusque loco panem honoris (quem partem vocant) accipiunt.

a Bull. v. ou. tom. 1. pag. 485.

b in vita Leonis X. lib. 4. pag. apud me 104.

c in vita eiusdem Leonis X.

In Cubiculariorum Collegio conjugatos viros adesse prohibentur, nisi Doctor sit in aliquo iurium, qui etiam in graduatorum habitu iuxta morem Romanæ Curiaꝝ incidere consueverit, ac dummodo in eodem numero plures quàm sex laici, vel coniugati, etiam si qualificati, simul non existant.

Cubicularij autem, & Scutiferi licet quotidie in Tinello non comedant, & mansiones in Palatio non habeant, veri nihilominus ipsius Papæ familiares sunt, & continui commensales.

Preeminentijs, antelationibus, prærogatiuis, locis in Capella Pontificia, quibus alij Cubicularij, & Scutiferi huc vsque gauisi sunt, gaudere debent.

Vestes lugubres ratione obitus Pontificis, rubeas verò coronationis causa, eius quantitatis, & qualitatis Cubularijs, & Scutiferis defuncti, & noui Pontificis respectiuè exhiberi solitas, habeant, & recipiant.

Comites Palatini creantur cum facultatibus creandi notarios, & cum spurijs, alijsquè ex damnato coitu procreatis, vt ad parentum, & aliorum successionem aspirare, & obtinere valeant, dispensandi.

Qui ex ipsis Cubularijs, & Scutiferis clerici fuerint, Sedis Apostolicæ Notarij, qui verò laici, auratæ Militiæ Milites efficiuntur, easdemquè retinent dignitates, licet Cubularij, & Scutiferi esse desinant.

Ab Ordinariorum iurisdictione sunt exempti: literas Apostolicas ad ipsorum commodum gratis expediunt.

Inter familiares actu seruiantes describuntur, expectatiuarumquè prælationem habent: quoniam verò ex dispositione sacri Concilij Tridentini huiusmodi expectatiuæ ab aula recesserunt, quædam alia hac de re priuilegia illis concessa relinquimus.

Cubulariatus, & Scutiferatus Officia resignare, ac de illis disponere valent, solutis tamen florenis quinque pro centenariio pratij, quod inde percipitur.

Collegialia iura, & insignia habere, Statuta, & Ordinamenta eorum statum tranquillum concernentia condere, condita restringere, & ampliare, pœnis etiam ipsi Collegio applicandis, valent.

Ne dignitas, & nomen sua numerositate vilescat, certus assignatur numerus Cubiculariorum, & Scutiferorum, qui participantes, & non participantes dicantur, & sint, inter quos etiam differentia constituitur.

S. R. E. Vicecancellarius, cæteri que Cancellariæ Apostolicæ Ministri literas Apostolicas siue sub plumbo, siue sub cera, quarum ratione, annata, vel commune, aut minuta feruitia soluantur, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna non expediant, nisi Cubularijs, & Scutiferis soluta mercede, pro ipsorum Collegio statuta.

Notarij in præmissis aliquid contra fas, & iustitiam committentes falsitatis pœna, reliqui verò, Regens, Secretarij, Summistæ, Bullatores, præter excommunicationis sententiam ad refectionem damnorum teneantur.

Vt facilius, & promptius emolumenta percipiant, locus in Cancellaria Apostolica idoneus tam Cubularijs, quàm Scutiferis assignatur.

A solutione iocalium, & aliorum quorumcumque iurium in Camera fieri solita, eximuntur, & liberantur.

Licet Notarij sint, habitum tamen Notariatus gestare non tenentur; qui verò illum gestare voluerint, à Defensoribus eiusdem Collegij recipiant.

Defensores autem super præmissis conficiendi processus sub communi sigillo, veluti literarum Apostolicarum executores facultatem habent.

Florenos viginti pro centenariio Summæ Sedis Apostolicæ valde indigenti solutæ ex redditibus Cancellariæ, & Cameræ iuribus percipiunt, iuxta formam, & assignationem hic traditam.

Literas Apostolicas ratione Ecclesiarum, Monasteriorum, et Beneficiorum Ecclesiasticorum expedientes, nisi partem huic Collegio tangentem soluerint, nedum falsitatis pœna, sed perpetuæ infamiæ, ac refectionis damnorum in vtroque foro ligantur.

Thesaurarij Prouinciarum, Dohanerij, et Salinarum conductores summam Cubularijs, et Scutiferis super eorum conductionibus assignatam, quacumque exceptione, et impedimento remotis, integrè soluant.

Vtquè magis Collegijs istis consultum sit, Cardinalis Camerarius, et Thesaurarius generalis pro tempore existentes in locationibus faciendis summam prædictam expriment, ipsisquè Collegijs solui mandent; et conductores ad hæc præstanda sub valida fideiussione obstringantur.

Qualitèr verò diuidenda sint inter ipsos Collegijs adscriptos emolumenta, Bulla describit, ac in centum, & vnã portiones diuidit, ex quibus Camera Clerici vnã habeant, cum onere defendendi, & protegendi Collegia hæc, eorumq. iura, & emolumenta.

Si Collegia supprimantur, summam, ab ipsis de Collegio in emptionem erogatam recipiant; si verò redditus diminuatur, actione directa Thesaurarios, Dohanerios, salinarum conductores ad refectionem damnorum conueniant.

Vtq. de versione pecuniarũ in vtilitatem Camerae semper appareat, Camerarius, & Clerici pretium per ipsos Cubicularios, & Scutiferos in emptione solutum in libris eiusdem Camerae acceptum referant, ipsosq. Cubicularios, & Scutiferos creditores faciant; vestibus lugubribus, & iucundis, vt dictum est, donent.

Vicecancellarij, & Camerarij patrocinio Collegas hosce commendat, vt latius in Bulla ab ipso Leone, & sacro Purpuratorum Patrum Collegio viginti trium numero constante subscripta, & sub plumbo expedita continetur, cuius confirmationem habes à Paulo III. *a* & Iulio III. *b* editam

a Const. 3. Bullar. vet. pag. 358.
b Const. 11. d. Bullar. vet. pag. 507.

C A P V T X X X

De Militibus S. Petri.

Christianæ Reipublicæ hostis acerrimus spurcissimæ Mahumetanæ legis Tyrannus, vbi primùm in agro Domini optimo virente tritico hæc diabolica fraude irrepit zizania, semper exiit; quamobrem Summi Pontifices Christi Domini in Terris Vicarij in ea potissimùm cura studuerunt incumbere, vt hanc in fasciculos ad comburendum colligerent, ac penitus extirparent.

Hinc Clemens IV. Nicolaus IV. Bonifacius VIII. Benedictus XI. Clemens V. Callistus III. Pius II. Paulus II. marini belli expeditionem indixere: & cum Pio II. sedente thesaurus aluminis per tot sæcula in Italia incognitus apud Forum Clodij Talpha nuncupatum, & Vrbi proximum fuerit inuentus, quasi Diuino Numine datus protutela Christianæ Religionis, quicquid ex huiusmodi prouentu percipi, & in ærarium Camerae Apostolicæ condi potuisset, ad Christianæ Fidei defensionem, & Mahumetanæ sectæ depressionem sanctus Pontifex dedicauit, Christoq. Domino consecrauit.

Leo autem huius nominis X. cum in literis clausuræ Lateranensis Concilij hanc eandem contra Turcas expeditionem indixisset, memor d. aluminis prouentus, huic pio operi Cruciatam nuncupato iam antea addictos, & applicatos, ne in illius administratione fraus aliqua committeretur, sano, prudentiq. consilio Collegium certorum hominum, qui Milites S. Petri dicerentur, instituit, erexitque, *c* ac testatur Gigas, *d* qui ait, se præsentem fuisse huic erectioni: quibus Militibus ea potissimùm demandata est à Leone cura.

D Ut non solum cantanorum d. aluminis, quæ singulis annis fabricantur, & ponderantur, ac aliorum, quæ ad ipsius aluminis fabricam sunt necessaria, nec non tractarum earum, & frumentorum, & aliorum bladorum à confinibus Ciuitatis Terracine vsque ad confinia Senarum diligentem computum, & rationem tenendi curam habeant, sed etiam ad Reges, et Dominos temporales pro negocijs ipsius aluminis, quodcumque necessarium foret, mittendi, seu destinandi essent: ac Ciuitatis vetula, Ancoragiorum, et Arcis, ac Turris Portus Corneti, ac ipsius Ciuitatis Præturæ, et Arcis cum Prætura Montis alti, et Barigellatus, Dohaneriatu, et Commissariatus tractarum etiam Patrimonij, et Commissariatus aluminis curam haberent. Tempore verò prosecutionis d. expeditionis contra Turchas, horum Militum fidei opera in rebus tunc occurrentibus confidenter vti posset.

E Horum Militum numerus, ex quo Collegium constat, quadringentorum, & vnus est; ex ijs viginti sex sub omnimoda potestate, et dispositione Cardinalis Vicecancellarij existunt.

Vt ab alijs dignoscantur, Bullam auream ab vno cum imagine Principis Apostolorum, insignijs Romani Pontificis pro tempore existentis, ab alio latere cum clauibus, et thiara, torquæ aureæ alligatam, et à collo pendentem deferant, cuius delatio alijs omnibus prohibetur, sub pœnâ hic expressa.

Locum Concilij, quod pro tempore fiet, custodire, et propriam mansionem saltem vnã

c Const. 36. Bullar. vet. pag. 247.
d trakt. de pension. q. 21. nu. 6.

vnam in Palatio habere debent, in eaque à Magistro Domus Pontificiæ perpetuo manutenendi sunt sub pœna excommunicationis.

Duo ex his quolibet die in tinello comedere, & in exigendis Annatis in Camera Apostolica deputandi sunt.

Vbi aluminum, & aliorum prouentuum in Camera Apostolica ratio exigenda erit, vnâ cum Clericis, & Commissarijs intersint, & pœnarum, ac fraudum à criminosis exigendarum quinque pro centenariio lucrentur. A

In contractibus, locationibus, & arrendationibus super alumine faciendis, nisi fuerint Mensarij huius officij vocati, & admissi, atque instrumentorum copia, quæ fidem vbique faciat, gratis data; & nisi conductores obligauerint se ad soluendum, & cum effectu soluerint in principio cuiuslibet mēsis dictis Mensarijs, seu eorum receptoribus ratam assignamentorum debitam in ducatis auri in auro, contractus ipsi, & locationes sint ipso iure nulli.

At si hoc neglectum, & recusatum fuerit, liceat Militibus, seu deputandis ab ipsis propria auctoritate capere possessionem rerum, super quibus eorum emolumenta constituta fuerint, & retenta portione ad eos tangente, residuum Camera restituant.

Contra fraudantes Fabricam S. Petri, & aperientes nouas alumerias, vel ementes ea ab infidelibus, seu fraudem aliquam in hoc admiserint, Milites, seu ab eis deputati procedere valent; & pœnarum portionem habent. B

Familiares veri, & indubitati sunt Romani Pontificis, quàmuis mansionem in Palatio non habeant, nec in tinello comedant; & in quibusuis literis vti familiares, & continui commensales describantur.

Vestes lugubres in morte, & rubras in coronatione noui Pontificis habere debent, eiusdem quantitatis, & qualitatis, vti Cubicularijs dantur.

Statim atque ad officium hoc fuerit quis admissus, tam ipse, quàm eius primogenitus natus, vel nasciturus nobiles de maiori nobilium genere, ac Aula Lateranensis Comites sunt, cum facultate etiam creandi Doctores vtriusque iuris extra Urbem, nec non Artium, & Medicinæ, ac Sacræ Theologiæ Magistros, tam Regulares, quàm seculares, certis adhibitis diligentijs, et solemnitatibus. Iudices quoque ordinarios, et tabelliones creandi, spurios, et ex damnato coitu natos legitimandi facultatem habent. C

Milites, qui clerici fuerint, Prothonotarij, qui verò laici, Equites auratæ militiæ sunt, nec tamen dimisso officio Prothonotariatum, seu auratam militiam amittunt.

*a de pensiom. q.
27. nom. 6.*

Pensiones vsque ad summam ducatorum 150. auri de Camera, si laici fuerint, quàmuis coniugati, et bigami, vt etiam dicit Gigas; a si verò clerici, pensiones, et fructus beneficiorum ecclesiasticorum loco pensionum, quousque in Romana Curia manserint, et Militis officium retinuerint, habere possunt, onere adiuncto, vt in expeditionibus Cruciatæ, et Concilijs absque alio stipendio cum vno equo ratione d. pensionis militare teneantur. D

Transfere quoque pensiones, earumquæ regressum, vel accessum, in translatione reseruare possunt.

Testandi facultatem de bonis per Ecclesiam acquisitis vsque ad ducatorum duorum millium quantitatem in quoscumque etiam incapaces, pro alijs verò bonis ad quancumque summam habent.

Milites si fuerint illegitimi, in impetrationibus gratiarum à Principe de natalium defectu mentionem facere non tenentur.

A iurisdictione Ordinarij tam ipsi, quàm familiares, à solutione etiam gabellarum, vectigalium, collectarum, et quorumcumque onerum indictorum, vel indicendorum, etiam decimarum, exempti, et liberi declarantur.

Pragmaticis, et Statutis de dotandis mulieribus pro vxore, filijs, et sororibus, non subijciuntur. E

Pro festiuitatibus, et spectaculis Romæ celebrandis contribuere non tenentur, eosquæ cogentes ad hoc, excommunicationi latæ sententiæ subiacere dicuntur.

Sedis Apostolicæ, Summorumquæ Pontificum pro tempore existentium iurisdictioni dumtaxat subijciuntur, et clericali beneficio, quàmuis laici, et bigami gaudent.

Ensem, & alia arma etiam per Urbem absque alicuius licentia tam ipsi Milites, quam eorum familiares gestare valent.

Literas Apostolicas siue gratiam, siue iustitiam concernentes gratis expediunt, cum speciali nota, *gratis pro Milite S. Petri*.

Priuelegijs, & gratijs Scriptoribus, & Cubicularijs concessis potiuntur, & gaudent.

A Officium hoc, velut alia Romanæ Curia, resignari, & cedi potest, & vnus plura potest Officia retinere, etiam vltra decem, in quorum concessione sola signatura sufficit. Pro signatura autem cuiusvis Officij, exceptis tamen viginti sex, quæ ad Vicecancellarium pertinent, quinque pro centenarij soluenda sunt.

Milites isti Collegij, & Collegij iura retinent, & habent; literas ad præmissorum probationem gratis expediunt.

Vicecancellario, alijsq. Cancellariæ ministris sub excommunicationis pena vetitum est literas Apostolicas expedire, nisi soluta, vel idoneè cauta solutione Annatæ ad huius Collegij fauorem. Nec Camera Notarij cassent obligationes, nisi satisfacto Collegio de ipsa portione Annatæ: contrarium attentantes pœnis grauissimis inuoluntur.

B Locum in Cancellaria, in Camera, in Capella, Consistorijs, Sessionibus, Processionibus, Caualcatis, alijsq. publicis actibus, prout Aduocati, & Secretarij habere debent.

Receptor, & Computator Collegij sicut cæteri Officiales in literis Apostolicis expediendis manum apponat.

Quoscumque alios Milites cuiusvis Militiæ Regum, & Imperatorum, & S. Ioannis Hierosolymitani præcedunt.

Principum Oratoribus deficientibus, seu non sufficientibus in delatione Umbellæ, seu Baldacchini, Pontifice solemnè pompa procedente, Milites isti suppleant.

Decimas auctoritate Apostolica impositas, vel imponendas Collegij, seu ab eo deputati colligere, & earum portionem habere debent.

C A iocalibus, alijsq. Camera Apostolicæ iuribus soluendis eximuntur.

Licet Prothonotarij sint, habitum tamen deferre non tenentur, volentes autem, hunc à Defensoribus Collegij recipiant, illisq. solitum præstent iuramentum. Defensores ipsius Collegij nomine, & sub communi sigillo processus super Officio notariatus dumtaxat coram se fabricare; pro fabricatione verò leones 22. & non vltra, comprehensis etiam iocalibus Camera, & Camerarij sigillo, Prothonotarij soluant.

Cum ex venditione horum Officiorum Camera percepisset florenos auri quadringentos, & vnum mille, statuitur Militibus annua responsio, vt quolibet anno recipiant florenos decem aureos pro centenarij pecuniarium solutarum, ac pro illorum exactione datur actio contra personas priuelegiatas, & speciali nota dignas; licetq. Collegio prædicto exactores in Curia, & extra eam constituere. Vtq. magis certi sint redditus prædicti, referuntur Camera Apostolicæ prouentus ad huius Collegij fauorem hypothecati, videlicet. Prouentus aluminum. Thesaurariæ Patrimonij. Gabellarum Narniæ. Emolumenta Thesaurariæ, & Marefcalcatu Notariatus Camera Prouinciæ Marchiæ Anthonitanæ. Salinarum, & frumentorum, bladorumq. euectiones, quas vocant tractas. Maleficiorum d. Prouinciæ Marchiæ, & Ducatus Spoletani, & Thesaurariæ Asculi. Salinarum Romandiola. Exarchatus Rauenne, & Bononiæ. Vini vectigalis in Ciuitate Bononiæ, ac earundem Ciuitatum, & locorum Thesaurariæ. Venditionis salis in salarijs, & dohanerijs Marchiæ, Ducatus Urbini, Dominiorum Pisauri, et Senogallia, ac Ceruia. Salinarum almæ Urbis, et suorum membrorum. Pascuorum Patrimonij, & Urbis, quæ Dohanam vocant. Thesaurariæ Perusia, et Umbria. Portarium, et Portorium Urbis Ripæ, et Ripette, quæ Dohanam S. Eustachij dicunt, mercium scilicet intra Urbem inuectarum. Arcium quoque Ciuitatis vetulæ, Montis alti, et Corneti. Commissariatus aluminum. Vicariatus Ciuitatis vetulæ. Dohaneriatu tractarum Patrimonij, et aliorum locorum à confinibus Terracina, & Ciuitatis Senarum. Ex terraticis frumentorum. Anchoragiorum, & vectigalium Ciuitatis vetulæ. Montium Ducatus Urbini emolumentis. Dohaneriatu, Commissariatus, et Præturæ Corneti, Barigellatus Patrimonij.

Precium redactum ex venditione horum Officiorum declarat Pontifex in vtilitatem Cameræ Apostolicæ cessisse.

Per concessiones, et contractus quoscumque, quos faciat Camera Apostolica, nunquam

numquam comprehensa intelligantur assignationes prædictæ; assignaturq. formula obligationum faciendarum, per conductores prouentuum Cameræ.

Datur forma diuidendi redditus huic Collegio assignatos.

Si fortè Collegium hoc supprimatur, vel aliquo modo deficiat, & redditus percipi nequeant, præter generalem hypothecam ad fauorem Militum in prænarratis iuribus Cameræ datur etiam hypotheca specialis super Dohanis Ripæ, & Ripette, ac pecudum Vrbs, & Patrimonij; cui quidem hypothecæ nullo modo derogari potest, apposita clausula, *sublata, &c.* & decreto irritanti.

Tandem referuntur nomina Militum, qui primi in hoc Collegio fuerunt admissi; & vt priuilegia, & concessionis istæ omnibus innotescant, apponitur decretum publicationis literarum Apostolicarum super premisis emanatarum sub 13. Kal. Augusti 1520. cum subscriptione eiusdem Pontificis, & sacri Collegij; a quarum confirmationem habes à Clemente VII. b Paulo III. c Iulio III. d & Pio IV. e

Quoniam verò supra dictum est, Milites istos esse verè familiares, & continuos commensales Pontificis, ex qua vera familiaritate, & commensalitate resultat, vt eorum Beneficia dicantur affecta Sedi Apostolicæ, & ad eam spectet collatio; quæsitum est, an ista affectio cadat in Militibus S. Petri? & affirmatiuè videtur decisum in Rota coram Puteo; f vbi etiam habes, nobilitatem de maiori genere, quæ datur istis Militibus per Papam, esse ex priuilegio, & ideo non suffragari ante publicationem Bullæ. Sed an attestatio Papæ, quem esse suum familiarem, & continuum commensalem, lite pendente facta tollat alteri ius quæsitum? idè Puteus g iuxta casum ibi decisum negatiuè respondet. Secundò quia vidimus militibus istis concessam esse facultatem transferendi Pensiones vsque ad summam ducatorum 150. quæsitum est, an sit necessaria exhibitio priuilegiorum coram iudice ad hoc electo? & non esse necessariam dixit Rota coram eodem Puteo. h

Insuper notandum est, Collegium hoc à Clemente VII. i nonnullis alijs priuilegijs, & gratijs (præuia confirmatione præcedentium, & supra narratorum) decoratum fuisse, addito tamen, vt firma manente assignatione ducatorum quinque milium, & sexcentorum alias per literas institutionis officij huiusmodi facta, & ex rebus in Romandiola percipiendis, hanc eandem summam vnà cum alijs septem milibus ex dohanarum herbarum Patrimonij, & Vrbs, ac Thesaurariæ Perusiæ, & Vmbriæ assignatis, & sic in totum duodecim millia, & sexcentos ducatos similes anno quolibet ex eisdem emolumentis herbarum Patrimonij, & Vrbs, ac Thesaurariæ Perusiæ, & Vmbriæ perpetuò perciperent, & exigerent. Similitè cum idem Pontifex ducatos bis mille, e quingentos, ex dohana mercium Vrbs S. Eustachij nuncupata pro dote Montis Fidei ab ipso erecti assignasset, hanc eandem summam ex emolumentis Salariæ Vrbs ab ipsis militibus percipiendam decreuit, itaut ex ipsa Salariæ Vrbs Collegium hos habeat quotannis quatuor mille, & quadringentos ducatos. Ac ne ex huiusmodi translatione emolumentorum Milites isti damnum aliquod patiantur præter specialem præmissorum assignationem, omnia, et singula alia, res, et bona spiritalia, et temporalia ad Sedem, et Cameram Apostolicam spectantia, et pertinentia, in vin validi, efficacis, ac perpetui contractus specialitèr, et expressè obligata, & hypothecata esse voluit, & decreuit cum clausula, *sublata*, & decreto irritanti, vt latius in ipsius Clementis VII. Bulla, à sacro Cardinalium Collegio subscripta, sub datum Romæ apud S. Petrum anno Incarnationis Dominicæ 1527. 17. Kal. Nouembris Pontif. III.

Et cum aliquando in dubium reuocata fuisset facultas transferendi pensiones, ad fauorem Militum huiusmodi super fructibus, redditibus, & prouentibus Ecclesiasticis reseruatæ, à Leone X. in ipsa institutione Collegij concessa, & postea à Clemente VII. confirmata; ad tollendas omnes dubitationes, et controuersias, quæ super præmissis exoriri possent, Paulus Papa III. translationes huiusmodi quoad centum quinquaginta ducatos auri de Camera pro singulis pensionibus per quemlibet Officialem huius Collegij, quide cetero per duos annos continuos Officium habuerit, et tempore translationis habebit, suo diplomate roborauit, aliaq. priuilegia confirmauit, vt ex Motu proprio die 5. Iulij 1540. in Camera Apostolica registrato lib. diuer. d. anni 1540. fol. 58. Casulani Notarij, impresso in Bullario veteri. K

a in Bullar. vet. est Const. 36.

pag. 247.

b Const. 16. d.

Bullar. vet. pag.

310.

c Const. 3. d.

Bullar. pag. 358.

d Const. 11. d.

Bullar. pag. 507.

e Const. 46. d.

Bullar. pag. 715.

f decis. 305. nu.

4. lib. 1. & decis.

154. nu. 1. lib. 2.

g decis. 309. per

tot. lib. 1.

h decis. 334.

per tot. lib. 2.

i Const. 16. Bul-

lar. vet. pag. 310.

x Const. 3. pag. 358.

CAPVT XXXI.

De Militibus S. Pauli.

EX ducentis Militibus S. Pauli constituitur Collegium à Paulo III. summo Pótifice erectum anno Incarnationis Dominicæ 1541. Cui etiam assignatus est locus in Cancellaria Apostolica, et sub Eminentiss. Card. Vicecancellarij iurisdictione collocatum inuenimus. Vt igitur horum quoque Militum notitia habeatur, hæc addimus, ex præfati Pontificis Sanctione desumpta.

Huius igitur Collegij erectio, Sedis Apostolicæ necessitatibus impellentibus, sub diffinito numero ducentorum Militum processit.

Mansionem in Palatio Apostolico per Magistrum Domus Pontificis assignandam habent; et ex illis duo in triclinio, quod tinellum vocant, comedere possunt.

B Quàmuis eorum singuli mansionem in Palatio Apostolico non habeant, ipsius tamen Pontificis veri, et indubitati sunt familiares.

Decedente Pontifice vestes lugubres, rubeas verò, vbi denuò electus, & coronatus fuerit, habeant.

Ipsorum quilibet, & filius primogenitus natus, seu nasciturus nobiles de maiori nobilium genere, ac Aula Lateranensis Comites declarantur.

Vtriusque iuris Doctores, Theologos, Baccalaureos, Medicos creare valent, insuper & notarios, tabellionesq. natalibus restituere spurios, incestuosos, & ex quouis damnato coitu procreatos, vt hæreditates paternas, & extraneas capiant, permiffum est.

Milites, si clerici sint, Notarij Apostolici, si verò laici, auratæ militiæ, etiam post dimissum officium, dicuntur.

C Milites quàmuis metè laici, & bigami, pensiones tamen vsque ad ducatum ducatos retinere valent, easq. transferre; si laici sint, etiam in laicos, ea conditione, vt in habitu armatæ militiæ in Vrbe Miles incedat, & in expeditionibus Cruciatæ cum vno equo Pontifici inseruiat: si verò Miles clericus fuerit, in quoscumque transferre poterit.

Facultatem testandi vsque ad ducatos bis mille habent, & in rescriptis impetrandis natalium defectum exprimere non tenentur.

A iurisdictione Ordinariorum quoad personam, beneficia, & familiares eximuntur.

A solutione etiam gabellarum, pedagiorum, & impositionum sunt immunes; neque Statutis in dandis, vel recipiendis dotibus subijciuntur; collectas etiam pro festiuitatibus à Romanis indictas, soluere non tenentur.

D Sub immediata Sedis Apostolicæ protectione recipiuntur; brachiam nudum districto ense, vt Militiæ signum in veste deferant; alijs similia insignia deferre sub excommunicationis, & mille ducatorum pœnis interdicitur.

Ensem, & alia arma etiam per Urbem, tam ipsi, quàm familiares, absque alia licentia, & pœnarum incursu deferre possunt.

Quascumque literas Apostolicas gratis expediant, & in earum literarum subscriptione apponatur, *gratis pro Milite S. Pauli.*

Sunt familiares antiqui, & descripti intelliguntur ante penultimum familiarem antiquum, & præcedunt Cantores, & Capellanos, et parificantur multis Officialibus priuilegiatis. Sunt compatibilia cum quibuscumque Officijs, et possunt plura per vnum obtineri, etiam vitra decem: et per solam signaturam concedi debent; pro qua quidem signatura ducatos, seu florenos quadraginta quinque soluunt.

Statuta condere possunt, et iura Collegialia retinent.

Expedientes literas Apostolicas ab ipsis Militibus subscribendas, sine tamen illorū subscriptione, excommunicationis latæ sententiæ, alijsq. pœnis inuoluuntur; et ipso iure nullæ declarantur.

Locum in Cancellaria Apostolica inter Milites S. Petri, itaut prius duo Milites S. Petri, et iuxta eos alij duo Milites S. Pauli habeant; vnus tamen eorum pro Collegio literas Apostolicas subscribat: In Consistorijs, Capellis, Processionibus, inter ipsos Milites S. Petri incedant, et sedeant, ita tamen vt Milites S. Petri dexteram obtineant.

Lilia gentilitia Pauli Tertij in signum nobilitatis cum proprijs insignibus miscere possunt.

Milites cuiusvis Religionis, exceptis Militibus S. Petri de numero participantium, præcedunt.

Cum Oratoribus Principum Summi Pontificis baldacchinum deferunt.

Decimas iam impositas, & imponendas Apostolica auctoritate exigere valent, & quinque pro centenario quolibet recipiunt. A

A iocalibus, alijsquè iuribus Camera solui consuetis eximuntur.

Quàmvis Prothonotarij sint, habitum tamen deferre non coguntur, volentes autem deferre, à Defensoribus Collegij recipiunt, & si in præmissis processum in Camera factum habere voluerint, non ultra iulios 22, solvant.

Quoniam ducentorum millium scutorum auri in auro cunei Itali summam, pro Summi Pontificis, ac Ecclesiæ Romanæ necessitatibus Milites isti soluerunt, ex bono, & charitativo officio ipse Pontifex eorundem Militum indemnitatibus consulere volens, de fratrum suorum consilio, & assensu 20, pro centenario super Annatis assignat absque vlla ipsarum Annatarum remissione.

Ex Dohanis grasciæ, Ripæ, & Ripettæ Urbis quatuordecim mille, & sexcentos ducatos iuliorum decem pro quolibet in singulis annis recipiunt. B

Contra fraudantes huiusmodi assignationes, furti, infamiæ, peculatus, restitutionis in utroque foro infliguntur pœnæ,

In quibusvis Camera Apostolicæ contractibus assignationes istæ semper intelligantur exceptæ,

Dohanarum conductores pro rata Militibus assignata specialitèr sunt obligati, nec solutionem vlllo pacto retardare possunt.

Si faciendâ sit defalcatio, seu restaurum conductoribus Dohanarum ex quocumque capite, hoc non à Militibus, sed ab ipsa Camera faciendum erit; itaut Milites ipsi quolibet mense integram habeant assignationem, quæ à Kalen. Iulij 1540. incipit.

Pro summa soluta à Militibus omnia Camera Apostolicæ bona, actiones, iura sunt obligata. C

Si Collegium hoc dissolui contigerit, quilibet Militum summam solutam, absque vlla excomputatione fructuum perceptorum recipiat.

Literæ Apostolicæ super præmissis expeditæ vim contractus obtinent cum appositione decreti irritantis.

Summa à prædictis militibus soluta in libris Camera per Camerarium, & Clericos Præsidentes adnotari Pontifex mandat.

Præter superius enarrata priuilegia, alijs quoque Militibus S. Petri concessis gaudere, & potiri debent.

Auditor generalis Camera Apostolicæ, alijsquè iudices dantur assistentes, vt præuia derogatione omnium, & singulorum facientium in contrarium, Collegium defendant, & protegant. D

Transumptis Bullarum impressarum plena fides est adhibenda.

Tandem post recensita nomina Militum, qui in prima institutione Collegij pecunias erogarunt, apponitur Summi Pontificis, & Cardinalium in Vrbe præsentium subscriptio.

CAPVT XXXII.

De Militibus Pij.

Idem ferè rationibus, quibus Leo X. & Paulus Tertius moti fuerunt ad instituenda prænarata Collegia Militum, ad subleuandas scilicet angustias Sedis, & Camera Apostolicæ, motus quoque fuit Pius Quartus ad instituendum Collegium Militum, quos de nomine suo Pios appellari voluit, quorum insignia sunt Imago Beati Ambrosij Episcopi ab vna parte alicuius pendentis aurei, ab altera insignia ipsius Pij, vel alterius pro tempore Pontificis.

Numerus verò in prima erectione fuit tricentorum septuaginta quinque virorum, quibus anno sequenti, nempe 1560 Idibus Septembris alios centum sexaginta addidit, itaut in totum sint numero 535, à quibus Camera Apostolica ducenta sexaginta septem millia scuta aurea recepit,

Ideo vt illis de annua responsione menstruatim soluenda consuleret, scuta decem & octo millia super gabella carnis in Ecclesiastica Ditione perpetuò exigenda; scuta octo millia, & quingenta super Thesauraria Camerini, & alia scuta octo millia super Dohana almæ Vrbs, in totum scuta 34500. assignauit, vt in ipsius Pontificis literis sub plumbo expeditis anno Domini 1559. tertio Idus Martij, & anno 1560. Idibus Septembris plenius continetur.

Quibus etiam Militibus omnia prænarata priuilegia, & prærogatiuas à Leone X. & Paulo III. suis Militibus concessas, Pius quoque concessit, & elargitus est: quapropter nunc denuò illa repetere superuacaneum duxi, & cupidum lectorem ad Constitutiones *a* mittimus; Eoque magis, quia fel. rec. Pius Quintus *b* non nihil illis abrogauit, præsertim circa translationem pensionum, & gratias, quas vocant expectatiuas: Facultatem quoque testandi de bonis ecclesiasticis, præsertim ad fauorem illegitimorum omnino substulit idem Pontifex; *c* & generalitèr bona illegitimis relicta vti spolia deuenire ad Cameram Apostolicam Sixtus Quintus *d* edixit.

De Militibus istis, & alijs supra narratis, ac etiam de ijs, quos vocant Sancti Georgij, de Lilio, & Lauretanos, agit Franciscus Mennenius Antuerpiensis, *e* qui de Ordinibus Equitum à Summis Pontificibus institutis: quod verò attinet ad Equites Sancti Georgij sic se habet. Sancti Georgij Equites ab Alexandro Sexto institutos narrat Bernardus Lucemburgius in libro de armorum militarium mysterijs: sed & Paulus Tertius alios Equites Sancti Georgij creauit, vt in ipsius Bulla sub dat. Romæ... Hosquè Rauenna residere volebat, & ab ijs Adriatici maris littus illud custodiri destinauerat; sed Ordo ulterius non processit, quibus Crucem auream cum corona in circulo aureo pro texera attribit. Hæc Mennenius, quæ hic addere placuit, vt legens priuilegia Militum Piorum, quibus communicata sunt etiam hæc Militibus S. Georgij concessa, non ignoret, quinam sint isti Milites Sancti Georgij.

a Pij IV. Const. 5. in Bull. veter. pag. 647. & Const. 16. pag. 675.
b Const. 73. Bullar. nou. rom. 2. pag. 269.
c Const. 117. d. Bullar. pag. 325.
d Const. 100. §. 15. d. Bullar. & rom. pag. 671.
e de milit. ordin. orig. statut. &c.

CAPVT XXIII.

De Militibus Lauretanis.

*a in Bullar. nou.
tom. 2. Const.
24. fol. 518.
b loco sup. cit.
c in vita Sixti
V. col. 1790,
anno 1585.
d in eius vita.*

Sixtum V. anno salutis 1586. Pontificatus primo Lauretanum Oppidum in Ciuitatem cum assignatione proprii Episcopi erexisse, constat ex diplomate anno prædicto edito. *a* Hinc autem desumpta occasione, Milites quoque Lauretanos ducentos sexaginta instituisse scribit Franciscus Mennenius, *b* & hoc à Ciaconio in vita huius Pontificis mutuasse affirmat; qui quidem Ciaconius *c* in meo Codice hæc habet. *Cogendis pecunijs animum intenderat, magna ad fines Ecclesiæ propagandos moliturus; propterea Montium aliqua loca erexit. Lauretanos Equites instituit, &c.* quibus etiam indulgit, Antonio Ciccarello teste, *d* vt præter alios (quibus hoc interdixerat) habentes pensiones etiam ultra sexaginta aur. habitum tamen clericalem deferre non cogerentur.

Verùm etiam ante Xistum V. fuisse Equites Lauretanos, Bulla Pij IV. in erectione Militum Piorum edita demonstrat, dum præcipit, hos Milites Pios compatibles esse cum alijs Militibus Romanæ Curia, inter quos Lauretani numerantur in hæc verba. *Si Miles Pius etiam Officium Militis S. Petri, & S. Pauli de Vrbe, ac Lauretanen. & S. Georgij, & de Lilio obtinuerit, quoad pensiones huiusmodi Officium incompatible non sit, &c.* Hæc Pius.

*e Bullar. vet.
tom. 1. Const.
50. pag. 455.*

Milites verò Lauretanos, & S. Georgij, vt hi Romandiola Prouincia, illi verò Marchiæ Anconitanæ litora, & loca tuerentur, instituit Paulus III. vt ipsemet enarrat in præmio Bullæ. *e* Sed cum hæc Militia ab Aula recessisset, Sixto V. sedente, vt diximus, Lauretani tantum postliminio reuersi sunt, & multis ab eo priuilegijs decorati, vt in eius Constitutione.

CAPVT XXIV.

De Militibus de Lilio nuncupatis.

Paulus III. cum ad defensionem litorum, & locorum Prouinciarum Romandiola, & Marchiæ Anconitanæ Collegia Militum, alterum S. Georgij, alterum verò Lauretanum instituisset, cupiens, Prouinciam Patrimonij Beati Petri in Tuscia, quæ cæteris Romanæ Ecclesiæ Prouincijs Vrbi, cui adiacet, vicinior existit, clavis, & antiquis Ciuitatibus, locisq. refertam, et à qua multa nobiles, & antiquæ familiæ, ac Domus ipsa de Farnesio originem traxerunt, quæq. ad illius securitatem, cum eius fines ad mare mediterraneum protendat, ab incurfionibus, alijsq. periculis defensione indigeat, ac eò magis ea defensio procuranda sit, quòd per eam velut antemurale quoddam eiusdem Urbis saluti non parum prouideatur, simili Collegio Militum proportionalitèr decorari, quinquaginta Milites, quos (cum dicta Prouincia adeo amœna, iucunda, et cunctis dotibus ab illarum largitore Deo referta existat, vt meritò Lilius appellari, et illi Lilio conuallis, quod sacra Pagina commemorat, si Cœlestia humanis comparanda forent, quodammodo comparari valeat) de Lilio appellari, et nuncupari voluit, et Collegium perpetuò instituit, à quo summam scutorum viginti quinque millium auri in auro recepit, et iisdem ferè priuilegijs, quibus Milites SS. Petri, et Pauli potiuntur, et gaudent, decorauit.

Honestamq. mansionem in Ciuitate Viterbiensi, velut ipsius Prouinciæ caput existat, illis assignauit.

Insignia verò ab ipsis deferenda est Imago gloriosæ semper Virginis Mariæ ad Quercum, cuius Ecclesia maximè deuota prope d. Ciuitatem Viterbij consistit, ab vna parte alicuius pendens aurei, et ab alia vnum Lilius magnum cœlestis coloris in campo aureo locatum, cum his literis circum circa, videlicet. PAVLI III P. M.

MVNVS.

MVNVS. ad pectus per quemlibet ex dictis Militibus, & non per alios gestanda, vnâ cum ense, & alijs armis in dicta Prouincia, & extra eam, quibusuis prohibitionibus, & bannimentis nequaquam obstantibus.

Summâ scutorum trium millium auri in auro quolibet anno, singulo tamen mense ratam, ex Thesauraria, & Dohana pascuorum eiusdem Prouinciæ, ac Ciuitatis, & Comitatus Urbis veteris, pœnisque malefactorum, frumentorum tracta per mare, vel terram, Cancellariæ, & subsidij triennalis ab ipso Pontifice impositi, rata, percipiendam assignauit. Pro cuius summæ solutione Thesaurarius generalis Papæ inuigilet; conductores verò Thesaurariæ, & Dohanarum Prouinciæ prædictæ obligent se ad ipsorum Militum fauorem. Emolumenta hæc Calendis Septembris 1546. currere incipiunt, nec retardanda, sub prætextu quòd pecuniæ ab ipsis in emptionem officij erogatæ non sint versæ in vtilitatem Ecclesiæ, à quo probandi onere eximuntur.

Et in casu extinctionis, seu suppressionis huiusmodi Collegij, Camera præstat assecurationem, & tutelam in omnibus suis bonis.

Apponuntur clausulæ præseruativæ, cum decreto irritanti, & clausula, *sublata*, vt latins in Bulla. *a* Dat. apud S. Marcum anno 1546. quarto Nonas Augusti, Pontificatus duodecimo: adest subscriptio pontificis, & sacri Senatus Vaticani.

Verùm Paulus IV. cogitans numerum quinquaginta Militum à prædecessore Paulo III. institutum non sufficere pro defensione, ac tutela litorum, & locorum Prouinciæ Patrimonij, dum autem Ministrorum Cameralium diligentia aucta esset responsio Dohanarum pascuorum in eadem Prouincia ad duodecim millium, Dohanam verò, seu Gabellam Urbis ad octo millium scutorum summam ultra solitum, grauissimis Reipublicæ Christianæ necessitatibus exposcentibus magnam pecuniarum summam in promptu habere, & cum à probis viris, exoptantibus in eodem Collegio Militum de Lilio describi, centum quinquaginta millium scutorum summa fuisset oblata, aucto Militum numero, ad alios trecentos cum alijs quinquaginta vnum corpus, & Collegium effici, atque constitui mandauit, itaut hodie sunt Milites de Lilio 350. Quibus, vt pro summa soluta certam annuam, & mensuram responsionem iidem vt alij haberent, augmentum prædictum Dohanarum tam pascuorum, quam Urbis vsque ad summam scutorum decem, & octo millium, à Camera Apostolica, seu illius Ministris persoluendam attribuit, concessit, & perpetuò hypothecauit, obligauitque, vt latius in eius sub plumbo expeditis literis. Dat. Romæ apud S. Petrum anno 1556. 12. Kal. Septembris, Pontif. eius secundo. *b*

a In Bullar. vet.
tom. 1. pag. 455.

b Bullar. vet.
tom. 1. fol. 556.
cons. 22.

CAPVT XXXV.

De Præsidentibus, & Portionarijs Ripæ Urbis.

E Rexerat Iulius II. Collegium centum quadraginta vnus virorum, qui Præsidentes Annonæ Urbis nuncupati, omnium victualium ad hanc Urbem mari vndecumque aduehendorum vbertatem curarent, & mercatoribus tam in mercibus vendendis, seu commutandis, quam in pretijs inter contrahentes eorum medio, vel ab eis deputandorum conuentis diligentèr ab emptoribus exigendis assisterent, ac pactiones, & conuentiones de partium consensu tractarent, & concluderent; & ab istis viris nonaginta vnus millium aureorum summam acceperat: vtque ex pecunijs solutis reciperent emolumentum, decem millium aureorum summam super prouentibus salariæ Urbis assignauit; sed quoniam diuersis Camera Apostolicæ necessitatibus causantibus, hoc salis emolumentum promissiones à Pontifice factas haud implebat, dequè his apud Leonem X. successorem excitata quærimonia, vt Curiales, alijque Christi fideles Romani Pontificis fidem sequuti nullo vnquam tempore se deceptos agnoscerent.

Idem Summus Pontifex Leo, præmissâ confirmatione eiusdem Collegij, illique alias sexcentum duodecim portiones addens (ex quibus ducentorum octuaginta sex millium & duorum ducatorum auri in auro de Camera nuncupatorum, pro imminentibus tunc Ecclesiæ necessitatibus, & signantèr Concilij Lateranensis mantensione, recepta summa) itaut in totum sint Præsidentes, & Portionarij 753. nouaque.

A

B

C

D

E

que adiuuenta Sedis, & Camera Apostolicæ emolumenta Collegio in hunc modum aucto concessit, applicauit, & in tutum prædecessoris, suamque fidem seruando, constituit. Emolumenta verò, præter summam decem millium ducatorum à Iulio prædecessore super salaria Urbis assignatam, hæc vltèrius addidit. Super Annatis ducatos 29. pro singulo centenariorum. Super salaria Urbis flor. 1100. Super Thesaurariatu, tractis bladatum per mare, & salaria Marchiæ, & Ducatu Spoletano, ac Thesauraria Alculi, in totum ducatos 21666. Super Thesaurariatu Perusiæ, & Umbriæ, ac Gabellis, & Depositariatu Narniæ ducatos 2502. auri de Camera, additis quibusdam declarationibus, quæ ad rem nostram facere non videntur. Quæ si cessauerint in totum, vel in partes, alijs ipsius Cameræ, & Sedis Apostolicæ redditibus faciendæ erunt.

Cum autem hæc Officia, seu Portiones temporaneæ sint, idem Leo sanciuit, vt quandocumque per obitum obtinentium vacauerint, eò ipso extinctæ censeantur, & ad Cameram liberè reuertantur.

Si verò successores reuocandas esse censuerint, tunc summam receptam ducatorum scilicet 286002 Portionarijs restituendam esse decreuit, tanquam ab eis bona fide, & in causam vtique iustissimam (vt erat manutentio, & conclusio Lateranensis Concilij, & robustissimi exercitus contra truculentos orthodoxæ Fidei hostes parandi, & instruendi) receptam, & quam idem Pontifex in ærarium Cameræ Apostolicæ locandam edixerat, ad vsus prædictos statuto tempore erogandam.

Vicecancellario autem (quod magis ad rem nostram pertinet) pro tempore existenti, Cancellariæ Apostolicæ Regenti, Custodi, Abbreuiatoribus, Summistæ, Secretarijs etiam domesticis, Plumbatoribus, ac plumbi Magistris, & singulis alijs Officialibus, ad quos spectat, præcepit, mandauitque, ne literas Apostolicas sine subscriptione horum Officialium, per quam manifestè appareat, eis de parte Annatarum ad se pertinente satisfactum fuisse, ad Bullariam, seu Secretariam, seu alibi destinare nulla ratione, sub excommunicationis, ducentorum ducatorum auri, alijsque pœnis præsumant: addito etiam decreto irritanti, & clausula, *jublata*, alijsque clausulis derogatorijs &c. Multa etiam, et satis pingua huic Collegio concessit priuilegia, illud autem non omittam, deputandi scilicet vsque ad quinquaginta proxenetas, vt mediatores sint inter emptores, et venditores vini, aliarumque mercium ad Ripam, et Ripettam aduentantium, ac etiam in cellis, apothecisque reconditarum: quorum etiam proxenatarum merces Collegio prædicto præsentium applicata fuit; vt latius in Bulla, a anno Incarnationis Dominicæ 1503. 17. Idus Ianuarij, Pontif. I.

* Bullar. vet. tom. I. pag. 267.

C A P V T X X X V I.

De Summatore Literarum Apostolicarum.

Summatoris literarum Apostolicarum Officium etiam Cancellariæ additum est; quamuis antiquiori æuo non solum quibusuis personis, sed etiam ad nutum Summi Pontificis, vt fieri solet in Datario, de quo mox dicemus, concederetur, vt legenti Constitutione Alexandri VI. *b* innotescere poterit: ipse enim

Alexander Officium hoc perpetuum, & vacabile ordinauit; priuilegia, gratias, indulgentias, exemptiones, honores, prærogatiuas, & immunitates, quibus Scriptores literarum Apostolicarum potiuntur, et gaudent, Summatori concessit.

Verum Pius huius nominis V. *c* vt Officium hoc redderet illustrius, vni ex S. R. E. Cardinalibus concedendum esse decreuit.

Sixtus autem V. Alexandro Peretto S. R. E. Cardinali de Montalto nuncupato suo ex ore pronepoti vnâ cum Vicecancellariatus officio Summatoris etiam officium concessit, ita vt idem Cardinalis esset Vicecancellarius, & Summator, vt ex diplomate huius Pontificis *d* liquet. Et cum huiusmodi connexio, siue vnitas necessaria postmodum existimata fuerit, eiusdem Sixti V. exemplo vidimus ita seruatum à Gregorio XV. & ab Urbano VIII primo loco per obitum prædicti Card. Montalti in personam Card. Ludouisi, & cum hic etiam ingressus esset viam vniuersæ carnis, in personam Eminentissimi, ac Reuerendiss. D. Card. Francisci Barberini.

Sum-

b Const. 10. in Eminentiss. tom. I. fol. 399. Bullar. nou.

c Const. 105. Pontifice dignum, Bullar. nou. tom. 2. fol. 311.

d Constit. 106. aliàs est 1. inter appendices, Bullar. nou. tom. 3. fol. 39.

Summatoris verò Officium, et munus versatur potissimum in recipiendis literis Apostolicis per Cameram pro tempore expediendis, nec non summarijs conficiendis, et referendis, vt ex præcatis Alexandri VI. literis in præfatione fas est colligere.

A Exercet autem Officium pro Card. Summatore vnus ex Præsidentibus, nutu, & arbitrio ipsius Summatoris eligendus, & assumendus, qui vices ipsius Card. Summatoris pro tempore existentis gerit; ita cautum legimus in citata Pij V. Sanctione. §. 4.

Forma seruanda ab ipso Summatore in examinandis literis Apostolicis, talis est: omnes literæ, quæ iuxta communẽ vsu absque difficultate expediri consueuerunt, vt ab illarum cognitore, vel qui tunc vicem obtinebit, præsentem Summatore, vel præsentem, diligentèr, & accuratè examinentur, ac ipsi referentur, ab eo demum subscribendæ, & expediendæ. §. 9.

B Certa dies in singulas hebdomadas, vt difficultates desuper occurrètes dissoluantur, & vt coram ipso, vel eius Præsidente Recognitores omnes conueniant, à Summatore decernitur; in grauioribus tamen, & obscurioribus modis, ac dubijs Summo Pontifice dignis, ipsius Pontificis reseruato semper oraculo. §. 10.

Summator etiam absens ab Vrbe Officium per substitutos exercere valet, ac si præsens esset, quocumque temporis cursu non obstante. §. 11.

Emolumenta, salaria, congregationes, iura omnia singulorum Officiorum illi annexorum, siue præsens, siue absens integrè capit. §. 12.

Statuta etiam prosperum sui Officij regimen concernentia condere, condita corrigere, & mutare potest. §. 13.

Officiales quoscumque suæ expeditionis participes corrigendi iurisdictionem habet. §. 14.

C Officia verò Summatori annexa sunt. Secretariatus Apostolici de numero participantium num. 1. Præsidentatus Annonæ num. 2. Portionum Ripæ num. 2. Ex quibus valor septuaginta millium ducatorum auri in auro confici idem Pius asserit. §. 6.

Onus autem iniunctum est Summatori dotandi quatuor Officia Recognitorum literarum Apostolicarum, & pro dote decem, aut plura loca montium in Vrbe non vacabilia assignare tenetur. §. 7.

Indulta, priuilegia, iurisdictiones, emolumenta alijs Summatoribus antea concessa nouo huic Summatori ex sacro Cardinalium Collegio assumendo Pius confirmat. §. 8.

Ripæ etiam, & Ripettæ, ac Dohanæ Urbis exemptiones eo modo, quo Camerales habent, Summatori conceduntur. §. 15.

D Summatoris Officium ad fauorem S. R. E. Cardinalis, vel alterius per summum Pontificem approbandi in manibus ipsius Pontificis, pretio etiam conueno, resignari poterit. §. 17. Hactenus Pius V.

Nonnihil etiam de Summatore, eiusq. munere loquutus est Vestrius, a dum ait, apud hunc adesse Tabellam continentem negocia expedienda à DD. Secretarijs Apostolicis per Breue, & iuxta hanc Tabellam materias ab alijs Summista discernit, & ad DD. Secretarios registrandas mittit.

E Ad prædictam Pij V. Constitutionem, per ea, quæ leguntur in §. 17. quærit Cherubinus iunior: si quis pro filio Cardinali hoc Summatoris Officium emat, an sit illi, cum sit pacto pretio resignabile, imputandum in legitima? Et affirmatiuè responderet, sequutus Baldum, b Rolandum, c & Ripam. d Viterius insisit sehol. 2 pro quo pretio imputabitur? Et pro currenti tempore obitus patris, non autem quo emptum est; nam illo, non isto tempore deberi cœpit legitima, vt habetur in iure ciuili, e & Bartolus, f Rolandus, g & Parisius. h

a in pract. lib. 1. cap. 7. nu. 5.
b in l. omnimodo, § impurari, C. de inoff. testam. nu. 3.
c conf. 11 nu. 10 & seq. lib. 2.
d in l. in quar. ram, nu. 16. ff. ad l. talcid.
e ad rex. & ibi scribentes in d. l. omnimodo, § impurari.
f in l. 1. §. nec castrense, nu. 4. ff. de collat. bonor.
g d. conf. 11. num. 11.
h conf. 56. nu. 11. lib. 3.

CAPVT XXXVII.

De Datario Papa.

Quoniam supplicationes, vt post appositam summi Pontificis manum literæ Apostolicæ siue sub plumbo, siue sub cera, vt diximus, expediuntur, per Ministrum summa fide, & probitate tanquam aurum in fornace recognitum (quem Datarium vocant) porriguntur, vt hinc postea ad Cancellariam deferantur, ideo non nihil etiam de Datario dicendum putauimus.

Cuius Officium antiquiori æuo Prothoscriniarius, vel Primicerius, idest Protho-
notariorum ex numero participantium Decanus exercebat, vt ex literis Martini II. & Stephani VII. obseruauit Gomefius; a hodie tamen Sedis Apostolicæ Prælati Summi Pontificis familiaris, & domesticus commensalis est, pane in quippe honoris, & mansionem in Palatio Apostolico habet, vtriusque Signaturæ Referendarius in habitu violaceo cum superpelliceo (rocchettum vocant) incedit. Quo munere fungitur nec ipsi S. R. E. Cardinales dedignati sunt; nos enim sub Paulo V. Pompeium Card. Arigonium, & Marcum Antonium Tontum, sub Gregorio XV. Alphonsum Card. Sacratum, sub Urbano VIII. Iacobum Card. de Caualerijs, & sedente S. D. N. Innocentio X. Dominicum Card. Cecchinum vidimus.

Die qualibet non feriata ad Pontificis solium accedit, supplices libellos manu suæ Sanctitatis firmandos defert, quos deinde pro qualitate rerum, & negotiorum inter Officiales suo muneri subalternatos diuidit: sunt autem Officiales. Subdatarius cum substituto. Per obitum cum substituto. Primus Reuisor. Paruæ datæ cum substituto. Secundus Reuisor. Componendæ cum substituto. Missæ cum substituto. Clerici Registri num. 6. Registratores num. 20. Magistri Registri num. 4. Registrum secretum. Custos Registri secreti. Custos Registri publici. Reuisor matrimonialium. Rubricella.

Datarius autem à datando dicitur, eò quia in literis Apostolicis apponat illa verba, *Datum Roma apud S. Petrum, &c.* Datæ verò sunt in duplici differentia, aliæ dicuntur paruæ, aliæ maiores; paruæ sunt illæ, quæ apponuntur ab Officiali, qui dicitur paruæ datæ, hic enim, vbi supplicatio à Papa signata est, apponit in extrema illius parte datam sub illa die, quæ ipsi consignata est, sed abbreviatè per hæc verba. Id. Aprilis ap. S. P. Maiores verò datæ sunt illæ, quæ ab ipsomet Datario in fine supplicationis extenduntur in hæc verba. *Datum apud S. Petrum Idibus Aprilis Anno Quinto*, & hæc dicitur data maior, eò quia desumitur ab ipsa data parua, quæ statim atque apposita est maior, scinditur ab ipsa supplicatione, & ponitur in filo, siue funiculo ad id destinato, vt docet Melchior Lotterius. *b*

Tanta est autem efficacia ipsius datæ, vt gratia Papæ ab ipsa initium, & perfectionem recipiat, eam te, vbi notant Doct. præcipuè Cardinalis Zabarella, *c* Felinus *d* Abbas, *e* & alij de rescript. Berous, *f* & Seraphinns. *g* Omnia autem, quæ sunt gratiæ, concernunt munus, & Officium Datarij, per cuius manus omnia transeunt, & sine quo factum est nihil, vt scribit Gonzal. *h* subdens, quàmuis Papa concedat, gratias, & non Datarius, vt notum est, & dixit Rota, *i* nihilominus ad illas concedendum, & denegandum moueri solet Papa secundum relationem Datarij, cui desuper rem totam commisit, quicquid tam ante signatas, quàm post signatas supplicationes, in illis, & de illis, prout ratio suadet, ponit, & tollit, vt dixit Rota; *k* itaut meritò Datarius dicatur organum mentis, & vocis Papæ, sicut etiam dicimus de Cancellariis, Cassadoro, *l* Casare de Grassis, *m* Vital. *n* & alijs attestantibus, relatis ab eodem Gonzal. *o* Quapropter hoc Datarij munus excelsius, sublimiusque cunctis omnibus censetur, licet per obitum Pontificis expiret, vt in Constitutione Pij IV. *p* sancitum habes.

Et

a in proem. reg. Cancell. q. i. tit. de ordine, & off. prothon.

b de re benef. lib. 2. q. 23. nu. 14. & 15.

c num. 7.

d num. 18.

e num. 5.

f cons. 207. nu.

57. lib. 3.

g decis. 341.

nu. 9.

h ad reg. 8. Cancell. de mensib.

altern. glos. 63.

nu. 56. & 57.

i decis. 458. nu.

5. lib. 3. par. 3.

diuers.

k decis. 575. nu.

5. decis. 624. nu.

5. & decis. 685.

num. fin. lib. 3.

par. 3. diuers.

l decis. 2. nu. 7.

de union. & de-

cis. 3. num. 3.

ante med. de re-

seruat.

m decis. 1. nu. 8.

de probat.

n in Clem. ad

compefcendas,

num. 48. de ser-

questrat. poss. &

fruct.

o loco citat. à

nu. 57. ad 60.

p. Const. 81.

Et quoniam si non omnes, maiorem tamen, & nobiliorem partem Officialium, S. D. N. Papæ, ac Eminentiss. D. Card. Vicecancellario inseruientem, qua potuimus breuitate, ac fide retulimus; quibus etiam certum locum in publicis actibus assignatum nouimus, præcipuè in Processione sacratissimi Corporis Christi à sel rec. Gregorio XIII. non iniucundum putauimus hunc etiam ordinem referre; vt hinc, si quid in numero, & ordine à nobis peccatum fuerit, correctio desumatur. Gregorius igitur XIII. a ad tollendas difficultates, & dissensiones, quæ possent exoriri in his publicis actibus, ac etiam vt veneratione condigna tanti Sacramenti, ipsius Pontificis quiete, & celeri expeditione actus ante augmentum caloris, sub pœna excommunicationis eò ipso incurrendæ, hanc pompam per Officiales Romanæ Curia, & Cancellariæ Apostolicæ ita explendam edixit anno salutis 1575.

Præcedentibus Religiosis, & Clero ordine suo, sequantur.

Proxenetæ Riparum.

Portionarij Ripæ.

Notarius Turris Nonæ.

Notarius Prothonotariorum participantium.

Notarij Vicarij Papæ.

Notarij Vicecamerarij.

Scriptores Archiuuj.

Scriptores Breuium.

Collectores Plumbi.

Solicitatores Apostolici.

Notarij Auditoris Camera.

Scriptores, & Clerici Registri Supplicationum.

Scriptores Registri Bullarum.

Notarij Auditorum Rotæ.

Procurator es literarum Apostolicarum minoris gratia.

Procuratores Contradictarum.

Abbreuiatores de minori.

Scriptores literarum Apostolicarum minoris gratia.

Auditor Pœnitentiariæ.

Regens Pœnitentiariæ.

Notarius Cancellariæ.

Ostarius Cancellariæ.

De Consuetis.

Milites Pij.

Milites Lilij.

Milites S. Pauli.

Milites S. Petri simul cum Scutiferis habitum non portantibus.

Scriptores Apostolici togati.

Rescribendarius cum duobus defensoribus.

Magistri vtriusque Regestri.

Custos Cancellariæ.

Regens Cancellariæ.

Plumbatores.

Magistri plumbi.

Scutiferi Papæ portantes habitum, & Soldanus.

Procuratores Ordinum.

Procuratores Principum.

Procurator Fiscalis.

Aduocati Consistoriales.

Summissa.

Secretarij.

Cubicularij extra Cameram.

Cubicularij Apostolici participantes.

Clerici sacri Collegij.

Cubicularij secreti.

Cubicularij, seu Capellani portantes Mitras.

Nobiles, qui sedent in gradibus solij.

a Const. 90.
Bullar. vet. rom.
2. pag. 1328.

Conseruatores Vrbs.
 Oratores Principum,
 Senator,
 Orator Cæsaris,
 Principes stantes in folio,
 Cantores Papæ,
 Abbreuiatores, & Accoliti cum Cottis.
 Clerici Camera.
 Auditores Rotæ cum Magistro sacri Palatij.
 Subdiaconi,
 Accoliti cum Candelabris septem.
 Subdiaconus paratus portans Crucem, & ad eius latera duo Ostiarij cum virgis.
 Prælati parati.
 Pœnitentiarij.
 Abbates.
 Episcopi, Archiepiscopi.
 Oratores Prælati.
 Assistentes Papæ.
 Cardinales Diaconi, Præsbyteri, Episcopi.
 Duo Diaconi assistentes.
 Scutiferi cum funalibus accensis.
 Milites aliquot S. Petri suppletes ad Baldacchinum.
 Accolitus cum Nauicula.
 Caremoniarij.
 Accoliti duo cum duobus Turribulis.
 Seruientes armorum quatuor.
 PAPA sub Baldacchino.
 Auditor de Mitra medius inter duos Cubicularios.
 Secretarius Papæ.
 Medici.
 Prothonotarij cum Cappis.
 Generales Ordinum.
 Referendarij,
 Seruientes armorum, & Cursores cum suis mazijs à porta Palatij per viam Pro-
 cessionis vsque ad portam S. Petri custodiant Processionem, & hortentur ad procedendum.

Ostiarij similiter cum suis virgis purpureis, & cum eis Officiales de porta ferrea, & de catena à porta S. Petri vsque ad Altare similiter custodiant, & non permittant aliquos exire cum tortijs, nec eas extinguere, nisi reposito Sacramento super Altari per Pontificem.

Ceremoniarij Magister, cum Reuerendis DD. Cardinalium Diaconorum Priore, & Vicecamerario præmissum ordinem obseruari faciant, & exequantur.

Atque hæc de Officialibus, & Ministris inseruientibus Eminentiss. D. Card. Vicecancellario, & Cancellariæ Apostolicæ dicta sufficiant. Cum autem hi vel per resignationem in manibus S. D. N. Papæ, vel per mortem tales esse desinant, vt scribunt Gabriellus, *a* & Rolandus à Valle; *b* ex quo Leo X. in erectione, seu ampliatione Collegij Præsidentium, & Portionariorum Ripæ affirmare non dubitauit, assignationes reddituum Camera, & Sedis Apostolicæ, quæ sunt huiusmodi Officijs, & Collegijs, non esse propriè alienationes, sed potius contractus locationis ad breue tempus propter humanæ conditionis fragilitatem; quicquid enim Officialibus (vt ipse ait) per Sedem Apostolicam hoc modo conceditur, breui manu ad eandem redire videmus; non inutiliter igitur queri poterit primò circa vacationem per obitum, si quis mortem naturali non moriatur, sed ciuili tantum, puta quia condemnatus est ad triremes? Et dicas Officium vacare, quia per huiusmodi pœnam status ciuilis hominum mutatur, & ita non remaneat subiectum, in quo Officium persistat: ita Castrensis, *d* & facit textus iuris ciuilis; *e* atque ita seruari in practica scribit Cherubinus iunior. *f* Quid autem iuris erit, si Titius emat Officium huiusmodi vacabile in personam Caij, reseruato sibi dominio, vt quotidie fit in Curia, si Titius moriatur, pretium d. Officij erit ne Caij, an heredum Titij?

Dicas

a *conf.* 63. *nu.* 15. & 17. *lib.* 2.
b *conf.* 11. *nu.* 10.
 & *seq.* *lib.* 2.

c *l. pen.* §. *fin.*
ff. de var. &
extraord. cognit.
d *conf.* 9. *nu.* 2.
lib. 1.

e *in l. quod ad*
statum, 12. *ff.*
de pœn.

f *ad Bull.* 10.
Alex. VI. schol.
 2.

Dicas esse hæredum Titij, quia Caius habet solum nomen, vt decisum inuenies in Rota Romana inter decisiones, quas vocant nouissimas, a quæ licet loquatur in locis montium vacabilium, eadem quoque ratio viget in Officijs, vt in alia decisione Romana Scriptoriæ 13. Maij 1583. coram Pamphilio, & in alia Romana Officij Ianizeratus coram Caualerio decis. 603. per tot. Atque hæc si vacent Officia per obitum. Si verò vacent per resignationem, quæritur, an huiusmodi resignationes fieri possint sine consensu, et licentia Papæ? Negatiuè respondeas, quia Officiales isti æquiparantur usufructuario, qui non potest cedere fructum nisi proprietario, ex iure ciuili; *b* ita dicendum de huiusmodi Officijs scribit Cardinalis Tuscus, *c* quia horum Officiorum Papa est proprietarius, et ita seruator in Curia. Et cessat hodie in hoc omnis omnino difficultas per ea, quæ sancita leguntur à Sixto V. *d* qui nedum alienationes, & resignationes huiusmodi vetuit, sed etiam factas irritauit; quod etiam à san. m. Urbano VIII. *e* confirmatū inuenies anno salutis 1624. Pontificatus 2. Et quoad Milites de Lilio, & aliorum Collegia in Prouincijs Marchiæ, Romandiolæ, Umbriæ, & Patrimonij erecta, vt supra relatis Constitutionibus, in manibus Pontificis tantummodo resignari, & ab ipso impetrari posse, nouosq. Milites à Collegio in Vrbe dumtaxat admittendos esse sancit Iulius III. *f* An autem supposita licentia Papæ, huiusmodi resignationes Officiorum, & locorum montium factæ per minorem sustineantur, attentis priuilegijs concessis in erectione montium, & Officiorum? negatiuè respondet Rota apud Seraphinum, *g* quæ loquitur in monte nouennali.

CAPVT XXXVIII.

De varia Vicecancellarij nomenclatura; quiuè hanc Dignitatem obtinuerint.

Dictum est supra, Vicecancellarium varijs fuisse nominibus appellatum, signanter Bibliothecarij; ex quo Mandosius *b* scribit, D Hieronymum, Damaso Papa sedente, Vicecancellarium fuisse sub nomine Bibliothecarij anno salutis 370.

Leonem verò Pontificem huius nominis I. sub anno 450. Prosperum Aquitanum poetam celeberrimum ab epistolis habuisse, & fortè Vicecancellarij munus exercuisse idem Mandosius autumat.

D Gregorius autem cognomento magnus Petrum Diaconum Cardinalem, et S. R. E. Cancellarium habuit, vt ex registro huius S. Pontificis anno salutis 590. conscripto liquet.

Hadriano Pontifice huius nominis II. Anastasius Bibliothecarius erat, anno scilicet 858 plusuè minus: et hunc fuisse Cancellarium Papa testatur Glossator, *i* dum exponit, *Bibliothecarius, idest, Cancellarius,*

Huic Guilielmus alter Bibliothecarius successit, Ciaconio teste. *K*

Post hunc reperio Theophilattum, qui anno 906. S. R. E. Cancellarius, Sergio III. et alijs tribus Summis Pontificibus, fuit, vt ex priuilegijs Ecclesiæ Portuensis constare affirmat Mandosius. *l*

E Stephanus Primicerius pro Cancellario, seu Bibliothecario fuit sub Ioanne X. Leone VI. Stephano VIII. Ioanne XI. Leone VII. Stephano IX. Martino II. Agabito II. ab anno scilicet 920. vsque ad annum 950. plusuè minus, vt ex Bullis horum Pontificum collegisse scribit Mandosius, *m* quàmuis ex eius dictis colligitur fuisse

Alium Stephanum Primicerium Defensorum S. R. E. pro Cancellario, et exercuisse annis decem, à Martino quippe II. ad Agabito II. qui die 27. Decembris 956. diem clausit, vt Panuinius *n* scribit.

Sedente verò Ioanne XV. Sanctæ Sedis Apostolicæ Bibliothecarium fuisse Ioannem Episcopum Nepefinum, scribit Baronius. *o*

a par. 1. decis. 262. prop. sui dubium, nu. 6. & 9.

b in l. si usus fructus, 67. ff. de iure dotium. c in suis cõclus. in verb. officiales, conclus. 105. nu. 6.

d Const. 106. alias est 1. in append. Bullar. nou. tom. 3. pag. 36.

e Bullar. nou. tom. 4. Const. 18. pag. 280.

f Const. 61. dudum se. re. Bullar. vet. pag. 564.

g decis. 679. fuit dubitatum, nu. 1. & 2. & alibi.

h in glos. facult. Reg. 9. volentes, verb. Vicecancellarius, vers. nam D. Hieronymus.

i in c. 2. dist. 63. in verb. Bibliothecarius. K in vita Nicolai I.

l loco cit.

m loco cit.

n in chronologia.

o annal. tom. 10. sub anno 993. pag. 891.

a Loco cit.

Petrus S. R. E. Card. Diaconus Cancellarius sub Benedicto VIII. seu IX. Gregorio VI. Clemente II. Damaso II. Leone IX. ab anno 1035. vsque ad annum 1050 vt ex Bullis in Ecclesia Portuensi Collegisse dicit Mandosius; *a* Panuinius verò scribit, hunc Petrum fuisse Cancellarium anno primo tantum Leonis IX. in secundo autem anno successisse.

Hieronymum Coloniensem Archiepiscopum, & appellatum fuisse Archicancellarium; Mandosius tamen nullam huius Hieronymi mentionem facit, sed ponit

b In vita Leonis IX.

Federicum Gozellonem Ducis Lotharingæ filium, sedentibus in Cathedra Beati Petri Leone IX. & Victore II. & hoc ex Bullis in Basilica Vaticana existentibus innotescere ait; addens, hunc S. R. E. Cardinalem, Bibliothecarium, & Cancellarium fuisse, demum Pontificem Maximum, & Stephanum IX. appellatum. Verum Panuinius, quem sequitur Ciaconius, *b* scribit, Federicum, seu Fridericum hunc Diaconum Cardinalem, & Sedis Apostolicæ Bibliothecarium, & Cancellarium vice præfati Hieronymi Archicancellarij, & Archiepiscopi Colonienfis hoc munus exercuisse, ab anno secundo Pontificatus Leonis IX. ad finem.

Ipsi Friderico ab Vrbe absentis anno salutis 1055. Victore I I. Pontifice, subrogantur in Officio.

Domnus Hildibrandus S. R. E. Card. Subdiaconus.

Domnus Vbertus Tullensis Episcopus Card. Syluæ Candidæ.

Aribo S. R. E. Diac. Card. & Primicerius.

c In chronol. Pontif. & Card. ubi de Stephano X. agit.

Stephanus X. dictus IX. post Victorem II. Beati Petri solium ascendit anno salutis 1057. hic sine Cancellario, aut Bibliothecario fuit, Panuino *c* teste: Sed locum Procancellarij tenuerunt ij, quos proximè retulimus vsque ad annum 1058. quo Stephanus Florentiæ moritur; cui, sublato schismate Benedicti Antipapæ, succedit Nicolaus II. antea Gerardus Episcopus Florentinus, qui per annos duos, menses sex nec ipse Cancellarium, siue Bibliothecarium habuit, sed prænominati Domnus Vbertus Episcopus Card. Syluæ Candidæ, Hildibrandus S. R. E. Archidiaconus, Aribo Diac. Card. & S. R. E. Primoscrinius Procancellarij fuerunt vsque ad annum 1061. vt Panuino *d* placet. Ciaconius *e* autem Humbertum Tullensem Episcopum, Cardin. Syluæ Candidæ Apostolicæ Sedis Bibliothecarium fuisse dicit, eiusque vices gessisse.

d In chron. Pontif. ubi de Nicolao II. agit.
e In vit. Nicolai II.

Maynardum Monachum Cassinatem.

Petrus autem Romanus Præpositus S. Georgij in Lateranensi Patriarchio pro Cancellario, & Bibliothecarius S. R. E. fuit anno primo Pontificatus Alexandri II. qui post Nicolaum II. Christi vices in terris gessit per annos vndecim, menses sex, & dies vigintiquinque.

Idem Petrus creatus S. R. E. Subdiaconus, Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, annis 4. & 5.

Idem Petrus creatus S. R. E. Diaconus Card. Sedis Apostolicæ Bibliothecarius, & Cancellarius.

f In vita Alexandri II.
g In vita eiusdem.

Aribo Diaconus Card. & Primoscrinius pro Cancellario, & Bibliothecario anno Pontificatus 7. Hæc Panuinius *f* habet: Ciaconius *g* nonnihil dissensit, dum scripsit. Bibliothecarij, & Cancellarij sub Alexandro II. Papa.

Hildibertus Diaconus Card. S. R. E. Vicecancellarius anno Pontif. primo.

Maynardus S. Ecclesiæ Syluæ Candidæ Episcopus Apostolicæ Sedis Bibliothecarius, anno secundo.

Petrus primùm Præpositus S. Georgij in Patriarchio Lateranensi, deinde S. R. E. Subdiaconus, postea Diaconus, demum Presbyter Card. Apostolicæ Sedis Bibliothecarius ab anno Pontif. quarto vsque ad decimum.

Petrus Clericus primùm fungens vice Petri Subdiaconi, ac Bibliothecarij, deinde Cancellarius vice D. Annonis Colonienfis Archiepiscopi, postea Subdiaconus S. R. E. & vice eiusdem D. Annonis Bibliothecarij, demum Diac. Card. & Apostolicæ Sedis Bibliothecarius.

Aribo Diaconus Card. & Primoscrinius S. R. E. At hi vsque ad annum Christi 1073. quo Gregorius VII. renunciatus est Summus Pontifex.

Petrus Presbyter Card. tit. S. Chrisogoni S. R. E. Bibliothecarius, & Cancellarius fuit, Gregorio VII. sedente, vt Panuinius, & Ciaconius conueniunt. Clemens quoque schismaticus habuit pro Cancellario Seucidum, siue Secundum ex Subdiacono Diaconum Cardinalem. Victor III. Gregorio VII. sufficitur: huic etiam Petrus

rius Presbyter Card. S. Chrisogoni Cancellarius fuit ab anno Christi 1086. vsque ad 1088. quo Urbanus huius nominis II. Pontificatum iniit. Hic

Ioannem de Caieta Monachum Casinatem Præsignatorem Diaconum Card. S. Mariæ in Cosmedin, & S. R. E. Cancellarium habuit; testes habemus Panuinium, & Ciaconium, a vsque ad annum 1099. quo Paschalis II. Summus Pontifex renunciatus

A Eiusdem Ioannis Caietani opera in eodem munere, Bibliothecarij scilicet, & Cancellarij vsus est, quousque hominem exiit, anno Domini 1113. quo tempore hic idem Ioannes B. Petri Sedem ascendit, Gelasi II. nomine assumpto: ac per annum Dignitate potitus *b*

Chrisogonum Pisanum Diaconum Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano Bibliothecarium, & Cancellarium habuit, Panuino teste. c Et hic idem Chrisogonus vsque ad annum quintum Calixti II. hoc munere functus; succedit illi

Hugo S.R.E. Subdiaconus, mortuo iam Chrisogono.

Domnus Haymericus Burgundus Gallus Diac. Card. S. Mariæ nouæ S. R. E. Cancellarius ab anno quinto Calixti vsque ad annum duodecimum Innocentij II. Papæ, qui fuit salutis 1142.

B Baro Capellanus, & Scriptor Apostolicus pro Cancellario fuit anno duodecimo Innocentij II. succedit

Domnus Gerardus Caccianimicus Bononiensis Canonicus Regularis Presb. Card. tit. S. Crucis in Hierusalem; quo munere fungitur etiam Cælestino II. sedente, cui ipse Gerardus in Pontificatu successor exitit anno 1144. Lucij II. nomine fuit pro Cancellario

Baro, qui etiam Innocentio II. vt diximus, inferuierat.

Robertus deinde S. R. E. Presb. Card. Cancellarius fuit ab anno primo Lucij II. vsque ad annum tertium Eugenij III salutis verò 1148. sufficitur

Guido Moricatus de Vico Pisanus Diac. Card. SS. Cosmæ, & Damiani. Quo mortuo, iterum & tertio

C Baro Scriptor Apostolicus pro Cancellario fuit. Inde

Rollandus Paparo Senensis Presb. Card. S. Marci S. R. E. Cancellarius anno Pontificatus decimo creatus; qui etiam sub Anastasio IV. vsque ad annum 1159. hoc munere functus; quo tempore exortum est schisma inter Alexandram III. verum Pontificem, & Victorem IV. Paschalem III. Calixtum III. Pseudo Pontifices, quos omnes Alexander III. vicit; nam ceptum sub ipso schisma, & per annos decem ac septem contiuatum, cum ipse in Pontificatu vixisset annos 21. menses 2. & dies 13. viriliter superauit: cumque ante Pontificatum esset Cancellarius, durante schismate nullum huic muneri designauit: sed

M. Hermannus S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario fuit ab anno primo vsque ad septimum.

D M. Gerardus S. R. E. Notarius pro Cancellario, anno septimo, & octauo.

M. Gratianus S. R. E. Subdiaconus Notarius pro Cancellario ab anno Pontificatus nono vsque ad decimum octauum.

Albertus de Mosa alias Spanacronius Beneuentanus Presb. Card. S. Laurentij in Lucina Cancellarius ab anno Pontif. 18. vsque ad obitum Urbani III.

Dauserius S. R. E. Subdiaconus pro Cancellario, absente Alberto Card. Cancellario anno Pontif. vigesimo secundo.

Magister Vgo S. R. E. Notarius pro Cancellario eodem Alberto fortè absente, in Pontif. secundo, & tertio Lucij III. & sub Urbano III. absente Alberto, Pontif. anno primo.

E Trasimundus S. R. E. Notarius pro Cancellario anno salutis 1187. quo Albertus Cancellarius Pontificatum Gregorij VIII. nomine iniit; qui nullum Cardinalem in eius locum, Cancellarij scilicet, suffecit, nec etiam adfuit, qui pro Cancellario inferuieret. Sed

Domnus Mysus quidam Lateranensis Canonicus Regularis S. R. E. Subdiaconus ad id munus assumptus est, qui quòd Cardinalis non esset, non Cancellarius, vt Cardinales consueuerant se appellare, sed Cancellarij vicem agens dictus est, cum tamen re ipsa ipso Cancellarij munere fungeretur, prouentusque, & regalia omnia Cancellarijs dari solita à Pontifice haberet: fuitque hic primus, qui post longa tempora, cum non esset Cardinalis, Cancellarij Romanæ Ecclesiæ functus sit munere

a In vita Urbani II.

b Baron. in annual. tom. 12. anno 1118.

c In vita Gelasij.

nere, antea enim non nisi Cardinalibus Officium illud demandari consuetum erat. Hinc Vicecancellarij origo manavit anno salutis 1187. Vixit autem Moyfes, & eomunere functus est sub Gregorio VIII. & Clemente III. Romanis Pontificibus, vt scripserunt Panuinius, & Ciaconius. a Sufficitur Pontifex Cælestinus I II. anno salutis 1191. huic

Aegidius Diac. Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano ab initio Pontificatus ad annum quartum pro Cancellario fuit.

Cencius deinde Sabellus Diac. Card. S. Lucie in filice successit, qui nedum pro Cancellario vsque ab obitum Cælestini, sed etiam S. R. E. Camerarius diligentissimus fuit; anno etenim secundo ipsius Cælestini Cencius Camerarius (vt Baronius ait b.) consulturus rebus temporalibus Romanæ Ecclesie, aggressus est opus vtile valdè, vt census, qui tunc Romanæ Ecclesie à diuersis persoluerentur, scriptis mandaret, cui volumini in eius argumentum ita præfatus est. *Incipit liber censuum Romanæ Ecclesie à Cencio Camerario compositus, secundum antiquorum Patrum regesta, & memorialia diuersa anno Incarnationis Dominicæ 1192. Pontif. Cælestini Papa III. anno 2. &c. ad quem librum etiam hodie, vbi de rebus temporalibus Ecclesie agitur, velut ad sacram anchoram recursus habetur.* Innocentius I II. post Cælestinum Summus Pontifex renunciatus multos habuit Vicecancellarios; & hi fuere

M. Raynaldus Papæ Notarius Cancellarij vicem egit annis Pontif. 1. & 2. salutis 1198. & 1199.

M. Blasius S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario ab anno 3. ad finem 5.

M. Ioannes S. R. E. Subdiaconus, & Notarius pro Cancellario ab anno 6. ad finem 8.

Ioannes Comes Anagninus Diac. Card. S. Mariæ in Cosmedin S. R. E. Cancellarius ab anno 9. ad finem 16.

M. Raynaldus Acolythus; & Capellanus Papæ pro Cancellario ab anni 16. fine, ad 18. partem.

M. Thomas S. R. E. Subdiaconus, & Notarius electus Neapolitanus pro Cancellario ab anno 18. ad finem Pontificatus, qui fuit salutis 1216. Quo Honorius Papa III. Beati Petri locum obtinuit, & hic hos habuit pro Cancellarios, & Vicecancellarios

Raynerium de Castro veteri Tudertinæ Diæcesis Vmbrum, Canonicum Regularem, & Priorem S. Fridiani Lucensis Diæcesis S. R. E. Vicecancellarium. Et hic est primus (vt Panuinio placet) qui commodiori vocabulo pro Cancellarij vicem agente Vicecancellarius appellatus est, quiuè anno 4. Pontificatus mense Nouembri in Patriarcham Antiochenum consecratus est, post hanc adeptam Dignitatem non amplius Vicecancellarium, sed Cancellarij vicem agentem se vocauit. Postea

M. Guillelmus S. R. E. Vicecancellarius ab anno Pontif. 4. ad 7. partem fuit

M. Guido Capellanus, & Notarius Papæ pro Cancellario, siue Vicecancellarius ab anno 7. ad finem Pontificatus, salutis verò 1227. Quo Gregorius IX. Christi vices gerere cœpit, & habuit in hoc munere explendo

M. Sinibaldum de Flisco Genuensem Auditorem literarum contradictarum ab initio Pontificatus, quod fuit 13. Kal. Aprilis ad proximum Septembrem.

M. Martinum Archidiaconum Senensem ab anno 1. ad 5.

M. Bartholomæum ab initio anni 6. ad finem 8.

M. Guillelmum Notarium Papæ ab anno 9. ad finem 11.

Fr. Raynerium Ord. Prædicatorum ab anno 11. ad 14. qui postea Magalonensem Episcopatum obtinuit. Cælestinus IV. qui tantum dies 17. nec etiam coronatus Pontificatum tenuit, ob temporis breuitatem Vicecancellarium non habuit: cum autem Innocentium IV. successorem habuisset anno Christi 1243. huius infrascripti fuerunt Vicecancellarij

Fr. Iacobus Boncambius Bononiensis Ordinis Prædicatorum, anno Pontif. 1.

M. Marinus Gallus Cantor, & Thesaurarius Saresbiciensis, scholarum Magister, ab anno 2. ad 8.

M. Guillelmus de Gathadego Parmensis scholarum Magister, ab initio anni 9. ad finem Pontificatus, qui fuit 6. Idus Decembris 1254. In eius locum successit Alexander IV. cuius Vicecancellarij fuerunt

M. Guillelmus, de quo proximè dictum est, annis Pontif. 1. & 2.

M. Iordanus Terracinenfis S. R. E. Notarius, & Subdiaconus pro Vicecancellario in fine anni 2.

M. Rollandus S. R. E. Vicecancellarius in fine anni 2. & parte 3.

M. Ior-

a In vita Gregorij VIII.

6 Annal. rom. 12. anno 1192. pag. 859.

M. Iordanus Terracinenfis iterum pro Vicecancellario in fine anni 3. & Vicecancellarius ab initio 4. ad finem Pontificatus, qui fuit Viterbij 8. Kalen. Iunij 1261. Cui subrogatur Urbanus IV. & huic etiam

M. Iordanus Terracinenfis Vicecancellarius anno 1. & parte 2. fuit.

M. Michael Tholosanus Gallus ab anni 2. parte ad finem Pontificatus Clementis IV. anno quippe salutis 1268. Vacat sedes annis duobus, mensibus nouem, die vno; & Gregorius IX. renunciatur Summus Pontifex anno 1271. Kal. Septembris. Huius Vicecancellarij fuit.

M. Ioannes Lecacomus Placentinus anno 1. & 2.

M. Lanfrancus Archidiaconus Bergomensis ab anno 3. Pontificatus Gregorij X. vsque ad obitum Ioannis XXI. qui fuit salutis anno 1277. In cuius locum efficitur Nicolaus III. 7. Kalen. Decembris eiusdem anni, à cuius initio vsque ad principium Pontificatus Nicolai IV. Vicecancellarius fuit

M. Petrus Peregrissus Mediolanensis, videlicet ad annū 1288. quo ipse Nicolaus IV. Beati Petri sedem obtinuit; & hoc sedente.

M. Ioannes Gallus Decanus Baiocensis S.R.E. Vicecancellariatus Officium gessit. Creatur inde Cælestinus V. nonis Iulij anno 1294. qui

M. Petri Valeriani Priuernatis operam ad hoc S.R.E. Vicecancellarij munus adhibuit. Bonifacius VIII. succedit, qui eiusdem

M. Petri Valeriani anno 1. & parte 2. vsus est opera; inde

M. Ricardus Petronus Senensis ab anno 2. ad 6. Vicecancellarius fuit, postmodum Cardinalis; succedit

Petrus Valerianus Priuernas Diac. S. Mariæ nouæ.

D. Papinianus Taurinas Allobrox ex Canonico Regulari Monasterij S. Andreae Vercellis Episcopus Parmensis ab anno 7. ad finem Pontificatus Benedicti Papæ XI. qui fuit 6. Kalen. Augusti anno Christi 1304. Succedit in eius locum Clemens Papa V. qui Vicecancellarios habuit

Fr. Arnaldum Nouelli Vasconem Gallum ab anno Pontif. 1. ad 9.

Fr. Petrum Arnaldi Presb. Card. tit. S. Stephani in Cælio monte paulò ante obitum; quo sequuto, & tertio iam vacantis Sedis anno, 8. Idus Augusti anni 1316. Lugduni Ioannes XXI. dictus XXII. Summus Pontifex creatur, cui Cancellariam Apostolicam multum debere scribit Gomefius; & nullus enim Pontificum, vt ipse ait, & confirmat Ciaconius, b adeo diligens, & excultus Paterfamilias in dirigenda re domestica, vt Ioannes, certis legibus erga Cancellariam ordinandam excelluit, itaut sui temporis scriptores decem, & septem auri milliones cufos, & septem rudes, & inelaboratos ex Officijs, & expeditionibus in Cancellaria factis collegisse affirmant, & quomodo id egerit, recensent, apud ipsos vident. Habuit hic Vicecancellarios

Petrum Arnaldi Presb. Card. tit. S. Stephani in Cælio monte, anni 1. Pontificatus parte.

Gaucellinum Ioannis de Offa Presb. Cardin. tit. SS. Marcellini, & Petri ab anno 1. ad

Petrum Textoris tit. S. Stephani in Cælio monte Presb. Card.

Petrum de Prato Episcopus Card. Prænestinum ab anno 15. ad finem Pontificatus, qui fuit pridie Nonas Decembris 1334 Quo tempore 13 Kal. Ianuarij Benedictus X. dictus XII. Christi vices obtinuit; & hoc sedente

Petrus de Prato Vicecancellariæ Dignitatem, quam sub Ioanne gesserat, abdicauit; & in eius locum sufficitur

Bertrandus de Deucio Vticensis Presb. Card. tit. S. Marci; & hic etiam sub Clem. VI. eodem munere functus vsque ad annum 3. Innocentij VI. qui post Bertrandum.

Petrum de Prato ab anno 3. ad 9. restituit. Inde

Petrus de Monturuco Presb. Card. tit. S. Anastasiæ ab anno 9. ad finem Pontificatus Vicecancellarij munere fungitur, & perseuerat etiam sub Urbano V. Gregorio XI. vsque ad annum 5. Gregorij XI.

Bartholomæus Prægnanus Neapolitanus Cancellariæ Regens in Italia in absentia suprad. Petri ab anno 5. ad finem Pontificatus ipsius Gregorij XI. fuit, salutis anno 1378. Quo Urbanus huius nominis VI. Pontificalibus infulis exornatus, & hos habuit S. R. E. Vicecancellarios.

a Locis supra
relatis.
b Sive illi ad-
dentes, in vita.

Petrum de Monturuco Presb. Card. tit. S. Anastasiæ, ab anno 1. Pontificatus ad 8 partem:

Rainulphum de Monturuco Presb. Card. S. Pudentianæ Cancellariæ Apostolicæ Regentem pro Petro suprad. ab anno 1. ad 5.

Franciscum Prægnanum Neapolitanum Presb. Card. Cancellariæ Apostolicæ Regentem pro eodem Petro de Monturuco ab anno 5. ad 8.

Franciscum prædictum Episcopum Card. Prænestinum S.R.E. Vicecancellarium ab anno 8. ad finem Pontificatus. In quo successorem habuit 4. Nonas Nouembris 1389. Bonifacium I X. Huic autem inferuierunt

Franciscus Prægnanus, de quo supra dictum est ab anno 1. ad initium 5.

Angelus Acciaiolus Florentinus ex Presb. Card. S. Laurentij in Damaso Episcopus Card. Ostiensis, & Veliternus ab anno 5. ad finem Pontificatus, anno scilicet 1404. Innocentius VII. Bonifacio IX. in Pontificatu succedit, qui in Cancellaria usus est opera eiusdem.

Angeli Acciaioi, quoad Pontifex vixit; Angelus verò ad initium Concilij Pisani, in quo mortuus est, illam retinuit. In hoc autem Concilio Pisano Nonis Iunij anno 1409. creatus est Alexander Quintus. Quo sedente Vicecancellarij munere fungitur

Ioannes de Broniacho Gallus, Episcopus Card. Ostiensis, & Veliternus. Mortuo Alexandro, cum adhuc schisma perniciosum in Ecclesia Dei esset, siquidem tres aderant Pontifices, & nemo legitimus; quapropter conuocato generali Concilio Constantiensi, hisque tribus Pseudopontificibus depositis, Martinus V. canonicè legitur anno 1417. eo autem sedente, S.R.E. Vicecancellarij fuerunt

Ioannes de Broniacho Episcopus Card. Ostiensis ab anno 1. ad 9.

Ioannes de Rupefciffa Gallus Card. tit. S. Laurentij in Lucina, ab initio anni 9. ad finem Pontificatus. Nec paruis quidem beneficijs Pontifex hic Cancellariam Apostolicam decorauit, vt à nobis supra dictum est. *a* Eugenius I V. post Martinum V. fedit, & in frascriptos habuit Vicecancellarios

Ioannem de Rupefciffa, de quo supra, ab anno Pontificatus 1. ad 7.

Franciscum Condulmerium Presb. Card. S. Clementis post Episcopum Portuensem, & S. Rufinæ ab anno 7. ad finem Pontificatus, qui fuit 7. Kal. Martij 1447. Quo Nicolaus V. verus, & legitimus Pontifex eligitur; & huic etiam Vicecancellarius fuit idem.

Franciscus Condulmerius Venetus ab anno 1. ad 7. Reliquum temporis sine Vicecancellario fuit Ecclesia Romana, Panninio *b* teste. Et succedente in Pontificatu Calixto Papa III. Vicecancellarium habuit

Rodericum Boriam Valentinum Diac. Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano. Mortuo Calixto, Pius II. 13. Kalen. Septembris 1458. Beati Petri Pallium, & auctoritatem induit, ac eundem

Rodericum Boriam Vicecancellarium habuit. Hic Pontifex Abbreviatores aliquot ordinauit, & quædam emolumenta ex Cancellaria Apostolica percipienda, constituit, inter quos fuit (vt diximus) Baptista Platina, quem Officio, & emolumento priuauit Successor Paulus II. Quo etiam sedente, idem

Rodericus Boria Vicecancellarij munere functus est, in quo etiam perseuerauit, sedentibus Sixto IV. & Innocentio V I I. ad annum scilicet 1492. quo ipse Rodericus Alexandri V I. nomine Summus Pontifex renunciatus est, & Vicecancellarij Officium cessit

Ascanio Mariæ Vicecomiti Sfortiæ Mediolanensi Diac. Card. SS. Viti, & Modesti in Macello Martyrum. Hic autem cum per aliquod temporis spatium abfuisset ab Vrbe, voluit Alexander VI. illum hoc munere priuare, vt legitur apud Afflicum, & nos etiam supra diximus. *d* Ex quo colligi posse videtur, necessariam esse resistantiam Vicecancellarij penès Pontificem Maximum. Retinuit tamen Officium Ascanius Sfortia vsque ad annum 2. Iulij II. Post annum, intra quem Ascanius diem clauserat, hanc Dignitatem obtinuerunt

Galeottus Franciottus de Ruere Presb. Card. S. Petri ad Vincula, annis scilicet 3. 4. & 5. parte, quo obiit

Xistus Gara de Ruere Presb. Card. successit in titulo Ecclesiæ S. Petri ad Vincula, & in munere Vicecancellarij ab anno 5. ad finem Pontificatus, quem postea anno Christi 1513. obtinuit Leo X. qui ad annum quartum in eodem munere habuit

Xistum

a De Vicecancellario, cap. 17. ex Constit. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag 250.

b In compend. vit. Pontif. vbi de Nicolao V.

c Decis. 289. d. Cap. 17. de Vicecancellario.

Xistum Garam prædictum: hoc autem mortuo successit ab anno 4. ad finem Pontificatus

Iulius Medices Florentinus Presb. Card. S. Clementis, postea S. Laurentij in Damaso; cui, & pro tempore existenti Vicecancellario idem Leo in remunerationem damni passi ob erectionem Officij Cubiculariorum, Scutiferorum, & Militum S. Petri, assignavit ex iisdem Officijs tria Cubiculariorum, septem Scutiferorum, & viginti sex Militum S. Petri, vt in ipsius Leonis X. diplomate a continetur.

Iulius autem Medices etiam sedente Hadriano VI. hoc Vicecancellarij munus exercuit. Hoc mortuo, in Beati Petri folio locatur ipse Iulius, Clemens VII. appellatus. Qui cum ab initio sui Pontificatus

Pompeium Columnam Presb. Card. Basilicæ SS. Apostolorum primò, deinde S. Laurentij in Damaso Vicecancellarium habuisset; hoc vita functo

Hyppolitum Card. Diac. S. Praxedis in locum Pompei præmortui suffecit; cui, & successoribus in Officio nedum Dignitatem, sed etiam titulum S. Laurentij in Damaso cum omnimoda potestate in Clericos, collatione Canonicatum, & Beneficiorum, vsu quoque Palatij huic Ecclesiæ annexi concessit, & perpetuò vnuit, vt in literis b plenius continetur. Ex quibus etiam colligitur, hoc Officium perpetuum esse, dum hæc leguntur. *Nos considerantes ipsius Officij dignitatem, excellentiam, & auctoritatem, & quòd illud à memoria hominum citra per Vicecancellarium temporalem erectum, & gubernatum non extitit, sed semper Vicecancellarium perpetuum habuit &c.* Clementi VII. in Pontificatu succedit Paulus III. 4. Idus Octobris 1534. cuius idem.

Hippolytus Medices per annum Vicecancellarius fuit: postea

Alexander Farnesius Diac. Card. S. Laurentij in Damaso ab anno 1. ad finem Pontificatus. Cum autem Paulus III. Milites S. Pauli, & de Lilio instituisset, vt diximus, ea motu ratione, qua Leo X. Vicecancellario assignavit Milites S. Pauli num. 13. de Lilio num. 2. Vixit autem Alexander, hoc munere, alijsque multis in vita retentis ad annum 1589. sedente Sixto V. Pontificatus sui 4. in eius locum ponitur

Alexander Perettus Pontificis Pronepos Diac. Card. antea S. Hieronymi Illyricorum, postea S. Laurentij in Damaso: hic autem hominem exiit die 2. Iunij 1623. cum esset Summus Pontifex Gregorius XV. qui die 18. Februarij 1621. purpureum galerum, aliasque Ecclesiasticas Dignitates concessit

Ludouico Ludouiso ex fratre germano nepoti, & die 7. Iunij 1623. eundem Vicecancellarium dixit: eoque munere, ac dignitate ad obitum vsque potitus est Ludouicus. In ipso autem munere, ac dignitate successorem habuit

Eminentiss. ac Reuerendiss. Franciscum Card. Barberinum, Summi, Optimique Pontificis Vrbanus VIII. ex germano fratre nepotem, cui præter ea, quæ Cassiodorus c de Quæstore cumulat; quippe qui sit famæ publicæ Thesaurarius, armarium legum, prudentissimus antiquorum imitator, mores alienos corrigens, suos debita integritate custodiens, in quo scientia iuris, cautela sermonis, firmitas animi sit, vt a iustitiæ tramite nullis muneribus, nullis terroribus auferatur, multa quoque alia, & iure quidem merito subnectenda essent, dulciori tamen facundia, præstantiorique stylo præferenda. At cum purpuratus hic Vaticanus Senator aliquo temporis spatio abfuisset ab Vrbe, S. D. N. Innoentius X. creauit S. R. E. Prouicecancellarium Eminentiss. ac Reuerendiss. Dominicum Card. Cecchinum Romanum, cuius deinde munus cessauit, Barberino ad Vrbe reuerso.

a Const. 41. Bul. lar. vet. pag. 265

b Const. 34. Bul. lar. nou. tom. 1. pag. 602.

c Lib. 6. variar. formula questu- ra 5.

CAPVT XXXIX.

De Card. Camerario, eiusque Dignitate, Officio, & facultatibus.

a In procem. reg. Cancell. q. 1. in fin.

b In pract. lib. 2. cap. 1. in princ. c De interpr. nomin. obscur. Eccles. d De maiest. milit. Eccles. lib. 1. cap. 6. pag. 133.

e Ad pract. Vestr. d. lib. 2. cap. 1. f De Cardin. cap. 4. vers. his quidem. g In c. ad audientiam de prescriptis.

h Glos. in c. 1. in verb. aud. ligandi 18. q. 1. s. c. pasce; 80. dist.

K 1. q. 3. c. si quis obierit; c. cum secundum, de probat.

l Ad Const. 4. Pauli III. schol. 2. in eius compend. pag. 130. tom. 1.

m In compend. ad Bul. penult. Urbani VI. schol. 2.

n d. lib. 2. cap. 1. vers. hic enim.

Camerarij Dignitas secunda est in Vrbe post Papam; prima enim penes Vicecancellarium residet, teste Sarnensi, *a* dum ait, primam dignitatem, Vicecancellarij scilicet à Ioanne XXII. in lucem reductam, & summo splendori redditam fuisse; hanc verò secundam, idest Camerarij ab Eugenio IV. auctam; summi autem Pœnitentarij, quæ tertia est, & perfectum triumviratum in Ecclesiastica Hierarchia constituit, sub Benedicto XII. in lucem prodijt, quæ postea à prædicto Eugenio, & Sixto IV. locupletior reddita fuit.

Nomen Camerarij à Camera dictum putat Vestrius, *b* ea motus ratione, quia Pontifici in audientia domestica assisteret; hoc etiam voluit Panuinius, *c* aliam assignans rationem, quia scilicet pecuniarum Ecclesiasticarum, quæ in Cameris afferuabantur, curam gereret, relatus à Mosconio, *d* addente, hoc nomen Camerarij sub Gregorio VII. qui anno salutis 1073. Summus Pontifex renunciatus fuit, originem habuisse, siquidem antea Archidiaconus S. R. E. dicebatur, quo nomine suppresso, in eius locum Camerarius successit, ita Mosconius loco cit. sub litera B.

Atque hinc notant Scribentes S. Laurentium anno salutis 257. Sixti Papæ I I. Camerarium sub Archidiaconi nomine, custodem scilicet, & dispensatorem Ecclesiasticarum facultatum fuisse, de quibus à tyranno requisitus, respondit, *facultates Ecclesie, quas requisitus, in Cœlestes thesauros manus pauperum deportauerunt*; ita Granatius; *e* & D. Laurentium etiam S. R. E. Cardinalem fuisse, affirmat Manfredus; *f* quæ quidem opinio licet possit habere difficultatem, tamen Camerariatus Officium in persona Cardinalis fuisse annis ab hinc 460. colligitur ex Iure Canonico, *g* ibi, *considerantes etiam librum censualem, quem non suspectum habuimus, licet non in nostra, sed in Cardinalis S. Hadriani Camera fuerit inuentus, qui eum, quando Camerarius fuerat, de Camera Beati Prtri susceperat*: hæc autem Decretalis est Innocentij III. qui die 22. Februarij 1198. Pontifex Maximus renunciatus fuit, ex cronolog. Panuinij.

Officium verò, & Cardinalis Camerarij munus fuisse Ecclesiasticos redditus pauperibus erogare notatur in iure canonico, *h* ubi additur, Apostolorum tempore, Officium hoc Diaconos ab ipsis Apostolis electos exercuisse; & ideo Camerarij Officium etiam mortuo Pontifice non expirat, ne scilicet interim pauperes, qui alendi sunt, fame pereant, *i* ac etiam ne Ecclesiastici redditus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt, *k* negligantur, Cherubinus iunior. *l*

Hodie tamen Camerarius eleemosynas pauperibus non erogat, sed ipsemet Papa per manus Prælati, siue alicuius ex suis secretis, & intimis Cubicularijs ad hoc deputati, sub Eleemosynarij Pontificis nomine eleemosynas in pauperes, miserabileque personas, præsertim in eos, qui ultra montes ad hæc sacra Urbis loca veneranda accedunt, erogare facit: pecuniæ tamen ab Aerario vigore mandati ab ipso Camerario generali subscripti recipiuntur, vt notat Flavius Cherubinus. *m*

Gubernium quoque Urbis, ac totius Ecclesiæ in temporalibus Ditionis habuisse Camerarium, affirmat Vestrius. *n* Sed hodie Gubernium Urbis ab vno Sedis Apostolicæ Prælati ab ipsemet Pontifice deputato regitur, qui non solum Urbis Gubernator, sed & Vicecamerarius appellatur; ex quo dicta Vestrij opinio magis corroboratur, cum etiam hodie Gubernator Urbis ipsius Camerarij vices gerat; & dum hæc primo calamo scribebam, tanto muneri præerat Illustrissimus, ac Reuerendissimus D. Hieronymus Grimaldus Patritius Ianuensis, vir quidem castigatissimi ingenij, & ad quæcumque publica munia tractanda, summa, incomparabiliq. prudentia exornatissimus, qui deinde à Summo Pontifice Urbano VIII. anno 1643. inter sacros Purpuratos Patres fuit cooptatus.

eus: hodie autem Urbē moderatur Illustris, ac Reuerendis, Laurentius Imperialis, in quo præter summā generis nobilitatem, virtus, & integritas mirificè coruscant.

Sed & alia quoque Ecclesiastica Ditionis Gubernia per Prælatos ab ipso Pontifice, & sacra Consulta deputatos reguntur; itant penès Card. Camerarium iuramentorum de benè, & fidelitèr Gubernia illis commissa exercendo receptio nunc solum remanserit, vt animaduertit idem Vestrius. *a*

A Camera tamen Apostolica (ideo sic dicta, quia in Apostolico Palatio ea celebratur, & supremum Tribunal est) ipse Eminentiss. Card. Camerarius existit caput, eiusq. nomine resolutiones, & expeditiones omnes celebrantur, ex Constitutione Iulij III. *b* Quod quidem Tribunal quàmuis ex alijs multis Prælatis constituatur, & bis in hebdomada (si cessent impedimenta) insimul conueniant, iuxta formam traditam à Pio IV. *c* ipse tamen Cardinalis rarò frequentat; & si interueniat, & in causis decidendis Clericorum vota sint paria, vbi suum accesserit votum, ibi decisio erit; & Camerario absente, maior pars aliorum Cameralium attenditur, ex Pij IV. *d* dispositione. Sicut è contra in Vigilia recurrentis anni Principis Apostolorum, quo die feudatarij, censuarij, omnes Sedis Apostolicæ, certo ordine, & proprio nomine vocati, ad census, canonesq. soluendos, sub pœna caducitatis, per se ipsos, seu eorum legitimos procuratores accedere tenentur, ad ipsos census, canones, & tributa recipienda deesse non solet, vt res tanti momenti eius auctoritate, ac præsentia rectius, validiusq. geratur, ac legitimum recipiat firmamentum: super solutione autem horum censuum, & canonum in plena Camera vide Constitutiones Innoc. VIII. *e* Alex. VI. *f* & Gregorij XIII. *g*

Quod autem attinet ad ipsius Card. Camerarij facultates, nonnullas ex summorū Pontificum Constitutionibus depromptas breuiter enarrabimus.

Contra piratas, & noua pedagia imponentes, & arma ad Saracenos deferentes procedit ex Constitutione Urbani V. *b* vbi Cherubinus iunior schol. 1. ait, hanc iurisdictionem Camerarij esse cumulatiuam cum Auditore Camera per nouam Constitutionem Pauli V. *i*

C Omnes, & quascumque causas interesse Camera concernentes summarie cognoscit; ita Urbanus VI. *k*

Cogit vicinos non habitantes domos illas vendere alijs vicinis, qui illas reficiant, idq. cumulatiue cum Magistris viarum Urbis; Sixtus IV. *l* Agitur de hac materia ad tollendam Urbis deformitatem, eiusq. ornatum ampliandum, d. Bull. *m* vbi Cherubinus iunior schol. 1. firmat, venditiones domorum factas alteri quàm vicino non esse nullas ipso iure, sed tantum vicino volente, quia de eius commodo Papa cogitauit, & ita tenuit Rota; *n* vt in simili dicitur de emphiteuta, & feudatario per Iasonem; *o* & ampliat conclusionem, etiamsi in Bulla dicatur, *ed ipso, & ipso iure sit nulla*, quia hæc clausula semper intelligitur, si ille, ad cuius fauorem est posita, voluerit, vt Cassadorus, *p* & Rota diuersorum. *q* Imò nec tenetur venditor ex forma huius Bullæ requirere vicinum, vt dixit Parisius. *r* Hodie tamen ex alia Constitutione Gregorij XIII. *s* venditor tenetur requirete vicinum; & in hac Constit. 22. habes etiam facultates ipsius Camerarij, & Magistrorum viarum in exequendo iure congrui.

Causa, quæ circa gabellas, dohanas, datia, eorumq. Officiales tam in Vrbe, quàm extra agitantur, Camerarij, eiusq. Præsidentis, ac Clericorum Camera iurisdictioni subijciuntur; Leo X. *t* In qua Bulla etiam habes Camerarij, & Clericorum Camera facultates, ac priuilegia prædecessorum Pontificum ab ipso Leone confirmata in S. 2. & seq. alterius Bullæ annexæ, vbi viginti septem statuta, & priuilegia leguntur, ad quæ te lectorem reijcio; et vide etiam Constitutionem Iulij III. *u* et Constitutionem Pij IV. *x*

E Depositarij, ac Thesaurarij per varia loca Status Ecclesiastici commorantes Camerarij, et Clericorum Camera Apostolice subsunt imperio; idem Leo X. *y*

Omnes Officiales Urbis, ac Ditionis Ecclesiasticæ parere tenentur Camerario S. R. E. cum habeat summi Pontificis viuæ vocis oraculum, et ad id ab ipso Camerario compelli possunt; Paulus III. *z* et Iulius III. *a* Hoc autem intellige in concernentibus Officium Camerariatus; ita ponderando verba Bullæ dicit Cherubinus iunior. *b* hic.

Camerarius potest reuiderere computa etiam solidata, contractus læsionem dictæ Camera continentis rescindere, detentores bonorum dictæ Camera coercere, & manu

a d. lib. 2. cap. 1. nu. 1. vers. hic etiam Pontifex.
b Const. 3. § 9. Bullar. nou. 10. 1. pag. 692.
c in sua Constit. 87. per tot. Bullar. nou. tom. 2. pag. 122
d d. Const. 87. §. 28.
e Const. 16. Bullar. vet. pag. 133.
f Const. 6. eod. Bullar. pag. 139.
g Const. 64. eod. Bullar.
h Const. 1. Bullar. nou. pag. 219. tom. 1.
i 28. alijs 20. incip. eximi; §. 14. d. Bullar. nou. pag. 212. tom. 3.
k Const. 1. d. Bullar. tom. 1. pag. 227.
l Const. 20. per tot.
m pag. 364. tom. 1.
n apud Pur. de. cif. 8. lib. 2. in nou.
o in l. 2. in 5. notab. C. de iur. emphit.
p decis. 2. nu. 6. de locat. & conduct.
q decis. 21. de concess. præben. nu. 3. in antiq. r. conf. 123. n. 4. lib. 4.
r 22 §. 8. Bullar. nou. tom. 2. pag. 387
s Const. 24. §. 6. d. Bullar. pag. 514. & 515.
t 3. pag. 692. x 87. Bullar. nou. tom. 2. pag. 122.
y Const. 24. §. 6. z Const. 41. per tot. pag. 680.
a Const. 3. § 7. Bullar. nou. 10. 1. pag. 692.
b Schol. 1. & est constit. 55. §. 1. 2 & 3. Pij IV. Bullar. nou. tom. 2. pag. 74.

a 25 d. Bullar.
pag. 36. tom. 2.
b c. qui contra
iura, 82. de reg.
iur. in 6.

c conf. 54. n. 5.
d apud Caputag.
deci. 200 nu. 2.
par. 3.

e l. si volunta-
te, 8. C. de re-
scind. vend.
f conf. 114. n.
16.

g coram Penia
in una Inte-
ramnen. Mer-
cium. 4. Iunij
1, 97.

h ad Constit.
hanc Pij IV.
schol. 2.

i ad d. Constit.
65. Clem. VIII.
schol. 2.

k post d. Constit.
65. tom. 3. pag.
93.

l in d. Constit. 65.
§. 14.

m tom. 3. pag.
287. post Constit.
72. prad. Pauli.

n de conclauis,
cap. 1. in pr. n.

manu regia, ac appellatione remota procedere, vt in Constit. Pij IV. a Præsumitur autem contractus læsius, si forma data ex Constitutionibus Apostolicis, siue de iure in contractibus præfinita non fuerit obseruata, ex iure canonico, b Romano, c & Rota, d Cessat autem læsionis præsumptio, si à futuro pendet euentu, læsio enim inspicitur solum tempore initi contractus; ex iure ciuili, e Aymone Craucta, f qui alios citat, Rota, g & Cherubino iuniore. b

Camerarius, & Clerici Camera auocant ad se causas interesse Camera concernentes ab omnibus Tribunalibus, & Iudicibus etiam Cardinalibus, sine alio Papæ mandato, cum facultate inhibendi sub censuris, & pœnis; nisi Commissio ad sit subscripta manu Papæ, cum derogatione Constit. 35. Pij IV. tom. 2. pag. 51. & Clementis VIII. Constit. 65. tom. 3. pag. 90. & 93. vbi in §. 38. & seq. habes, Signaturam iustitiæ non rescribere in causis Cameralibus, & ab ipsa Camera cognoscendum, an causa sit Cameralis.

Camerarius est exequutor priuilegij concessi à Clemente VIII. Vniuersitati hebræorum circa pensiones domorum eis locatarum; & in hoc vide Cherubinum iuniorem, i qui particulam dictorum priuilegiorum ponit tom. 3. pag. 20. facultatem quoque habet Camerarius circa venditionem pignorum hebræorum, ac eorum fructus, cognoscendi priuatiuè quoad omnes, vt in Motu proprio eiusdem Clementis VIII. k

Quædam tamen sunt Camerario interdicta, nec sine licentia Papæ is exequi valet, videlicet.

Licentias scenerandi, medendi, duas vxores habendi, sinagogas erigendi, nummularium, seu bancherottum exercendi hebræis concedere non potest. l

Quatrenos, aut monetas reprobatas ad Urbem deferri non concedit. §. 15.

A concessione moratoriæ, siue dilationum contra prohibitiones summorum Pontificum abstinere debet. §. 16.

Saluos conductos. seu cedulas, non grauetur, nuncupatas ad impediendam executionem mandatorum aliorum Iudicum non concedit: in saluis conductibus vero pro nauis, aut alijs quibuscumque non potest apponere clausulam, quod non molestetur ex causa etiam Religionis, nisi eadem causa cum Romano Pontifice collata. §. 17

Tractas frumentorum, aliarumq. rerum tam annonam, quam grasciam concernentium, nisi certa lege seruata, concedere nequit, vt in §. 18.

Extractiones vero prædictorum intra quadraginta miliaria à Præfectis annonæ, & grasciæ, sub nomine tamen, & sigillo ipsius Camerarij expediuntur. §. 19. & 20.

A licentiarum concessione, emendi scilicet frumenta, & alia supradicta, ac etiam illa in solutum accipiendi abstinere debet. §. 21.

Indulta quoque, vt quis soluta rata sua non teneatur pro alijs, nisi ad fauorem conducentium grasciam ad Urbem, & in alijs casibus alijs præmissis concedere non debet. §. 22.

Pœnas quoque statutarias ad fauorem certarum personarum alterandi licentiam non habet. §. 23.

Licentias vendendi stabilia, siue accipiendi pecunias ad censum, faciendi nundinas, & mercata Vniuersitatibus, non concedat. §. 26. Quod autem attinet ad licentias vendendi stabilia, aut imponendi census, &c. sciendum est, si Vniuersitas fuerit Sedi Apostolicæ immediatè subiecta, vel si sit mediatè, & Bullam Boni Regiminis acceptauerit, huiusmodi licentias expediendas esse à sacra Congregatione gratis ex omni parte, vt in d. Bulla. Si verò Vniuersitas sit mediatè subiecta, nec Congregationem antedictam agnouerit, tunc prædictæ licentiæ in plena Camera, & cum solutione certæ mercedis notario expediendi faciendæ, iuxta taxam sub Paulo V. renouatam expediuntur; prædicta verò taxa legitur in Bullar. m vbi etiam habes, quid soluendum sit Camerario pro sigillo cuiuscumque expeditionis.

Sed quoniam dictum est supra, Camerariatus Officium, & iurisdictionem non expirare etiam mortuo Pontifice, iure quidem optimo quæri potest, circa quæ versetur hoc tempore, quo Sedes vacare dicitur, eius Officium, et iurisdictionem.

Sciendum est primò, Conclauis, vbi Pontificis electio celebranda est, construendi, et ornandi curam penès Camerarium esse; Julius Lauorius, n apud quem videre poteris, quid sit Conclauis, eius originem, et constructionem.

Secundò Camerarius vna cum tribus Gardinalibus, quos Capita ordinum vocant, quia ex quolibet Ordine, scilicet Episcopali, Presbyterali, et Diaconali eliguntur, ius habet post Pontificis obitum reliquos Cardinales congregandi, occurrentes necessitates in Congregationibus proponendi, et vt Conclauē benè vndique claudatur, curandi; ex Constit. Pij IV. *a*

A Tertio ultra iurisdictionem, quam proximè diximus habere cum Capitibus Ordinum, retinet suam ordinariam, quam habebat Pontifice viuente, ex quo illa nunquam expirat, vt ex iure canonico, *b* et in d. Const. Pij IV. *c*

B Quarto Camerarius vnà cum alijs Clericis, et Ministris Camerae exactioibus pecuniarum ipsi Camerae debeat, et prouisionibus Sedis vacantis incumbere debet; à solidationibus tamen computorum, extractionibus frumentorum, gratijs delictorum, alijsq. similibus interim abstinere debet, vt in præcitata Constitutione; *d* cuius rei rationem reddere nititur Iulius Laurius, *e* ne scilicet nimium suæ amplissimæ iurisdictioni intentus, temporales Ecclesiæ redditus, sine quibus spiritualia diù esse non possunt, paruifaciat, & necessaria pauperum subuentio retardetur, *f* cum ad eundem Camerarium spectet temporales Ecclesiæ facultates pauperibus erogare, vt diximus supra, & est glossa, *g* quæ ait, hodie magnum esse Officium, & habere iurisdictionem circa omnes debitores Camerae, & Auditorem etiam habet ad hoc, & putat, quòd habere etiam possit Sede vacante, ponderando verba illius textus, vbi etiam Vitalinus *b* ait, Cardinales non se intromittere in Officio Camerarij Sede vacante, licet si mors illius contingat, poterit Cæterus Cardinalium in eius locum alium sufficere, prout etiam dicit ibi textus. Et adeo verum est, Cardinales non posse Sede vacante in Officio Camerarij se intromittere, vt Camerarius non teneatur obedire Cardinalibus contra ea, quæ à Pio IV. *i* sancita sunt; quinimò si eis obtemperauerit, de suo proprio Camerae Apostolicæ plenariè satisfacere, pecunias erogatas restituere, & quæuis damna ad eligendi Pontificis arbitriū rescarcire cogi poterit, vt in §. 6. vers. neque Camerarius, & Iulius Laurius. *k* Nec posse Cardinalium Cæterum vacante Sede aliquem Camerario adiungere, nisi manifesta incumberet necessitas, aut quia Camerarius dilapidaret bona Ecclesiæ, testis est Gambarns, *l* dicens, hanc quæstionem in facto contigisse, quando vacauit Sedes per obitum Leonis X. Alia de Camerario vide apud Vestrium, *m* Gregorium Tholosanum, *n* & Mandosium, *o* qui esse iudicem ordinarium firmat, sequutus Hostiensis, *p* Archidiaconum; *q* & habetur per Gloss. *r* & per Rotam apud Thomam Fastolum, *s* vbi in fine dicitur, tribunal Camerarij esse maius Auditorio Rotæ.

Verùm inhibitiones ex hoc tribunali, siue Auditore Camerae, & quocumque alio Iudice ordinario, & delegato emanatæ ad impediendas exactiones, & iura Communitatum attendendæ non sunt, vt in Boni Regiminis Constitutione. §. 24.

D Sed inter S.R.E. Camerarios celebris extat memoria Cenci Sabelli, qui sub Clemente III. primùm, deinde Cælestino III. Camerariatus Officium gessit, & ob egregiam in eo nauatam operam, Cencius Camerarius appellatur: hic enim anno 1192. vt testatur Baronius, *t* rebus temporalibus Romanæ Ecclesiæ consulturus, aggressus est opus valdè vtile, & census, qui tunc Romanæ Ecclesiæ à diuersis persoluebantur, scriptis mandauit, de quo supra cap. 38. & ab hoc eodem Pontifice ex Canonico S. Mariæ Maioris inter purpuratos Patres anno sequenti in secunda promotione relatum fuisse, testatur Ciaconius in vita huius Pontificis; vbi Florauantes Martinnellusa lia quædam scitu digna addit; ac demum Pontificem Maximum Honorij III. nomine renunciatum fuisse idem Ciaconius scribit in hæc verba. *Anno Domini 1216. die Dominico 9. Kal. Augusti Perusij in Cathedrali Ecclesia Honorius III. coronationis sua insignia consequutus est per manus Guidonis de Bisentio Vrbeuetani, S.R. E. Archidiaconi; sedit Imperat. Federico II. Augusto annos X. menses 8.*

E Montis quoque Pietatis in Vrbe Protector est Card. Camerarius, vt apparet ex Gregorij XIII. Constitutione, *u* quæ incipit, inter multiplices animi nostri curas, &c.

a 63. §. 7. Bullar. nou. tom 2. pag. 91.
b in Clem. 2. §. porro, de elect.
c 63. §. 9.

d 69. §. 3.
e de conclauis, cap. 3. nu. 27.
f c. pasce. 86. dist.
g in d. Clem. 2. §. eo tamen, in verb. Camerarium, de elect.
h in princ. huius Clem. nu. 45.

i in d. Const. 63.

k loco cit. n. 21.

l tract. de legat. lib 9. nu. 53. & seq.
m in pract. lib. 2. cap. 6.
n in syntag. iur. vniuers. lib. 15. cap. 42. nu. 6. & seq.
o in gloss. facult. Reg. §. volentes, in verb. Camerariatus.
p in summa. de offic. ordin. vers. ideo Camerariū
q in c. experientia, nu. 3. vers. unde Camerarium. 11 q. 1. r. 1. in Clem. Auditor, vers. item scias. de rescript.
s dub. 39.
t tom 12. annual. pag. 859.

u 104. in Bullar. vet. pag. 1355.

CAPVTVXL.

De Vicecamerario, & Governatore Urbis.

a in suis con-
cluf in verb.
Cancellaria .
b 18. §. 6.
c 8. §. 1.

d 18.
e in pract lib. 2.
cap. 5. num. 5.

f in addit. ad
Vest. lib. 2.
cap. 5.

g syntag. iur.
vniu. lib. 47.
par. 3. cap. 35:
h in l. 1. n. 96.
ff. de off. Praefec.
Vrb.

i lb. de Magi-
str. Roman. cap.
de Praefecto Vrbis.
K lib. 6. r. ar.
cap. 4.

l locis citatis .

m lib. 1. de ve-
stib. Pontif. cap.
11.

n l. 1. in princ.
ff. de off. Prae-
fect. Vrb.

Vicecamerarij nomen inuentum fuisse scribit Card. Tuscus, a ex eo quia Cardinalis Camerarij in ipsius Cameræ Apostolicæ tribunali locum teneat; & colligitur ex Constitutione Iulij II. b & altera Leonis X. c Dicitur autem Governator, quia nedum Vrbi, & habitatoribus ad quadragesimum vsque lapidem ius dicit, sed etiam alijs omnibus intra dictos fines Iudicantibus præest, & iustitiæ gubernacula moderatur, vt pax, & quies ab omnibus custodiatur, inuigilat, & petentibus in hoc auxilium præbet, vt in præcitata Iulij II. Constitutione, d & apud Vestrium. e

Neque in ipso tantum Cameræ Apostolicæ Auditorio post Cardinalem Camera-rium primum locum obtinet, sed in omnibus alijs tam publicis, quam priuatis actibus Primates, ac Regum, & Imperatoris Oratores, etiam ipso Romano Pontifice præfente, antecellit, & medius inter ipsos incedit, vel equitat.

Sed cuiusnam ex antiquis Magistratibus comparandus sit Vicecamerarius, & Governator Urbis, non satis constat; Nicolaus enim Grauius f postquam animaduertit, vtriusque gladij potestatem à Summo Põtifice Governatori Urbis concessam esse, hunc ad instar Quæstoris, seu Praefecti Urbis apud Imperatores, & Reges Romana tunc Republica florente, arbitratur; licet in eo magis resideat, vt Praefecti Urbani similitudinem gerat, quod & Tholosano, g alijsq; multis non displicet, nam Quæstoris Officium potius ad Card. Camerarium, Thesaurariumq; generalem referendum putant. Et quamuis Purpuratus h neget, vllum apud nos Praefecti Urbis simulacrum extare, eius tamen sententiã haud ratam habendam esse reor; siquidem preeminentiam, iurisdictionem, facultatem, & priuilegia Governatori Urbis concessa si rectè considerabimus, non obscurum ipsius Praefecti Urbis simulacrum videmus.

Constat enim ex Pomponio Læto, i hunc à Romulo, vt priuatorum dissidia, causasq; ciuiles tantum dirimeret, electum fuisse; quod innuit etiam Cassiodorus, K dum Praefecturæ Urbanae, eiusq; Officij formulam refert: postea verò ad publica iudicia ascitum, eiusq; auctoritatem mirum in modum excreuisse, ex iisdem, alijsq; multis auctoribus liquet. Neque ex diuersitate indumentorum, quibus nunc vitur Governator, à Clamide, & militaribus indumentis, quibus quotidie utebatur, & sine quibus salutandus non erat Praefectus Urbis, vt videre est apud Cassiodorum, & Tholosanum, l diuersitatem iurisdictionis, & preeminentiæ inter hos constituendam existimo: eoquè magis, quia auorum nostrorum ætate Governator Urbis militaribus induebatur vestibus, & ornamentis; visitur enim apud Ecclesiam Beatae SS. Virginis Mariæ de Pace votiua tabella, in qua quidam B. Murenus almae Urbis Governator votum soluendo, habitum, quo incedere solebat, exprimi, ac pingi curauit; est autem cristata galea in capite, ex humeris purpurea, & talaris vestis, hinc, & hinc ad protendendum brachia incisa; & hanc loco Clamidis fuisse reor, nam & Clamidem ad talos productam fuisse scribit Bulengerius. m

Vtq; magis peritorum iudicio ea, quæ inter Praefectum, & Governatorem Urbis intercedat similitudo, subiiciatur, amborum priuilegia, & preeminentiæ, illius quidem ex Iurisconsultorum, & Imperatorum documentis, huius verò ex Summorum Pontificum Constitutionibus desumptas referam.

Praefecti Urbis priuilegia, & prerogatiua.

Omnia omnino crimina, non tantum ea, quæ intra Urbem admittebantur, verum etiam quæ extra eam, non vltra tamen centesimum lapidem in Italia, corrigendi, & puniendi curam sibi Praefectus Urbis vindicauit. n

Seruos, qui ad statuas confugerant, vel sua pecunia emptos, vt manumitterentur de dominis querentes audiebat.

patronis egentibus de suis libertis querentibus, maximè si ægros se esse dicebant, & optabant à libertis exhiberi, ius reddebat.

Relegandi, deportandique in insulam, quam Imperator adsignauerat, licentiam habebat.

Seruos de adulterio cum domina accnsatos acriter coercebat.

De interdictis quoque vnde vi, quod vi, aut clam, audiebat,

A Tutores, & curatores, qui malè in tutela, & cura versati, grauiori animaduersione, quàm vt sufficeret eis suspectorum infamia indigebant, ad Præfectum Vrbi remittebantur, & ne præstituerentur mancipia tuebatur.

Vt nummularij probè se gererent in eorum negocijs, & ijs, quæ prohibita erant, temperarent, curabat.

Cum patronus contemni se à libertis dicebat, vel contumeliosum sibi libertum querebatur, vel conuicium se ab eo passum, liberosuè, vel vxorem, vel quid huic simile obijciebatur, Præfectus Vrbi adiri solebat, qui pro modo querelæ corrigere, aut comminari, aut fustibus castigare, aut vterius in eius pœna procedere iuberet.

B Cura carnis, vt iusto pretio præberetur, Præfecti notio erat, imò & forum suarium; sicuti cæterorum quoque siue pecorum, siue armentorum, quod ad huiusmodi præbitionem spectabat ad eiusdem Præfecti sollicitudinem pertinebat.

Sed & annonariam rationem, & curam Præfecto Vrbi commissam à Valentin. & Valent. Imperatoribus habemus in iure ciuili. *a*

Popularium quieti, & spectaculorum disciplinæ inuigilare debebat, ex Cassiodoro. *b*

Dispositos milites stationarios ad tuendam popularium quietem, ac sibi quid vbique ageretur referendum, habebat.

Et Vrbe, & quauis alia solitarum Regionum interdiceret poterat.

Negotiatione, professione, aduocationibus, & foro, spectaculisque in perpetuum, & ad tempus interdicebat.

C Et qui illicita Collegia collegisse dicebantur, apud Præfectum Vrbi accusabantur. Ab argentarijs quoque, vel aduersus eos in pecuniarijs causis adiri poterat, vt plenius hæc omnia ex Vlpiano, & Paulo Iurisconsultis *c* nota sunt.

Omnibus præferri dignitatibus, & potestatibus, sine detrimento tamen, & iniuria alieni honoris, voluerunt Valen. & Gratian. Imperatores *d*

De iniurijs factis Senatoribus potestatem cognoscendæ dedit Præfecto Vrbi Theodoricus Italiae Rex, vt apud Cassiodorum. *e*

Eundemque pacis custodem designauit, ne qua in spectaculis seditionum causa nasceretur, vt apud eundem Cassiodorum. *f*

Candidatos quoque ad ea, quæ prisca Curia Ordo dictabat, recipiendi Præfecti curæ demandabatur, vt loco citato. *g*

D Seditiosos puniendi, quod ad Prætorem vrbicum pertinebat, idem Theodoricus Præfecto Vrbi communicauit. *b*

Et perpetuum fuisse honorem, & fasces habuisse Præfectum Vrbi, notat Tholosanus *i* ex eodem Cassiodoro. *k*

Tandem de Senatoribus iudicare, considerare supra Consulares viros, nedum intra Urbem, sed intra centesimum lapidem, vt dictum est, iudicare, & ex designatis ex lege Prouincijs per appellationem cognoscere, Præfecturæ Urbanae muneris, et honoris esse, Cassiodorus *l* tradidit.

Quibus Emmanuel Comnenus Imperator Orientis addit, vt si executores testamenti dati, quibus pauperes instituti sint hæredes, negligentes fuerint, detur alius procurator ab Imperatore, quod si absens fuerit, à Præfecto Vrbi, vnà cum Sanctissimo Ecclesiae Oecono ea procuretur dispensatio; ex Tholosano. *m*

E Nunquam sine Clamide salutandus erat, vt scilicet sub veste militari semper visus nunquam crederetur esse priuatus; ad similitudinem summorum Magistratum carpento utebatur; Præneste ludos edebat; Senatoriam dignitatem habebat, vt ex Cassiodoro idem Tholosanus *n* affirmat: subdens ad rem nostram, hodie Romæ loco Præfecti esse Maresciallum Urbis Curia Sabellorum, seu Gubernatorem; cuius quidem Gubernatoris licet nonnulla summatim referat priuilegia, nos latius eadè prosequendo, vt scilicet peritioribus, vt diximus, pateat aditus comparandi cum ijs, quæ de Præfecto relata sunt, enarrabimus.

a In l. 1. C. cod. tit.

b lib. 1. var. cap. 31. 32. & 33.

c In l. 1. & toto tit. ff. de off. Præfecti Urb. *d* in l. 3. C. cod. *e* lib. 1. variar. epist. 31.

f d. lib. 1. epist. 32.

g Epist. 41.

h Epist. 43. & seq.

i in synt. agm.

inr. vniu. lib. 47.

cap. 35. nu. 3.

k d. lib. 1. var.

epist. 42. Archemidoro

Patritio

scripserat.

l lib. 6. var. epist.

4. in formula Præfecturæ Urbanae.

m loco paulo sup.

cit. nu. 3. in fin.

n loco cit.

Gubernatoris Urbis facultates, & privilegia.

A lma Urbis Gubernator, qui etiam Vicecamerarius dicitur, sub qua prerogativa, Vicecamerariatus scilicet, primum locum post Cardinalem Camerarium in Auditorio Camerae retinet, & extra eam omnibus in Vrbe ius dicentibus, Primatibusque, ac etiam Imperatoris, & Regum Oratoribus praest, & nedum in priuatis, sed in publicis quoque actibus, etiam ipso Summo Pontifice praesente, medius inter ipsos Principum Oratores ante Pontificem incedit, vel equitat.

Vtriusque gladii potestatem habet, nec per se solum, sed per suos quoque Locumtenentes ciuiles, & criminales causas contra quascomque personas, Ecclesiasticas scilicet, & cuiusvis Ordinis Religiosos cognoscit.

Urbis Romae quieti, & paci nedum ipse inuigilat, sed alijs Romanae Curiae iudicibus, vt ipsa quies, & pax conseruetur, assistit.

Summariè, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, de bono, & aequo, velo leuato, etiam secundum voluntatem, & beneplacitum, & quae Papamet facere potest, reiectis etiam nullitatibus, procedere potest.

Contra delinquentes, etiam nulla diffamatione, seu infamia praecedente, nulloque processu, inquirendi, & castigandi, & vsque ad vltimum supplicium procedendi in facultatibus habet.

Sola citatione domi executi alios iudices praenisse dicitur.

Citationes domi executae ac si in personam praesentatae essent, valida iudicantur.

Penas ab eo indictas priuatim quoad alios iudices exequitur, illasque suo arbitratu auget, & minuit.

Urbis statutis derogare, bannimenta sub quibusvis poenis promulgare, alia vero quamuis de mandato Papae edita declarare, alterare, & interpretari valet.

Appellationes in causis criminalibus, aut ciuilibus, summam ducatorum decem non excedentibus reijcit.

Causae a suo tribunali sine ipsius Pontificis motu proprio auocari nequeunt.

A syndacatu tam ipse, quam sui Officiales, & a reddenda ratione de gestis in Officio sunt immunes.

Si in capitalibus, & sanguinis causis cognoscendis, & decidendis se ingerat, dummodo a sententia per se ipsum suscribenda abstineat, irregularitatis laqueo non innodatur.

Milites stationarios ad custodiam atrij, & a quibus ad publicas proficiscendo actiones, praecundo ensibus, & hastilibus ferris armatis associetur, habet.

Exploratoribus, qui sibi quod vbique agitur, referant, vt quietis, ac pacis perturbationibus quanto citius occurratur, publico sumptu stipendiarijs vtitur.

Baroncellus, caeterique executores nulla interposita mora nedum ipsius Gubernatoris, sed suorum quoque Locumtenentium mandata exequi tenentur; vt latius videre est in Constitutionibus Summorum Pontificum, videlicet Iulij II. a & Leonis X. b ac apud Vestrium. c

Quicquid Gubernator Urbis asserit se de mandato Papae fecisse, aut dixisse, nulla hesitatione credendum est, ex Pij V. Constitutione, d vbi Cherubinus iunior e verba hoc idem demonstrantia, & Breuius Gubernatorum apponi solita describit.

Ex ijs, quae hucusque diximus, satis constat, Gubernatorem Urbis publica, & priuata exercere iudicia.

In ijs, quae priuata iudicia respiciunt, Auditorem habet, qui vt plurimum mercenariorum famulorum, & inseruientium causas dirimit, non secus ac Praefectus Urbis causas inter seruos, & dominos, inter libertos, & patronos, vt diximus, cognoscebat. Huius autem Auditoris facultates, & requisita videnda sunt in Constitutione Sixti V. f vbi etiam (existente tunc Gubernatore Mariano Perbenedicto Episcopo Maturanensi, qui postea ab eodem Sixto sacra fuit Purpura donatus) huius tribunalis quoad ciuiles causas reformationem habes, quam postea reassumpsit, & innouauit Paulus V. in sua generali tribunalium Urbis reformatione s. 3.

At si quis a decretis, seu sententijs praefati Auditoris se grauatum senserit, recursum ad eundem Gubernatorem habet, qui maioribus impeditus negocijs vt plurimum alium delegat, & hic iudex recursus communi vocabulo appellatur.

In publicis vero iudicijs duos habet Locumtenentes certo stipendio a Camera Apostolica conductos, scutorum scilicet quinquaginta cuiuslibet ipsorum menstruatim soluendorum; quibus & alij duo Substitutorum nomine, scuta viginti quinque pro quolibet in mense recipientes, adacti sunt.

Ipsorum

a Const. 28.

Bullar. nou. tom.

1. pag. 448.

b Const. 8. d.

Bullar. pag. 479.

c In pract. lib. 2.

cap. 5.

d 107. d. Bullar.

tom. 2 pag. 314.

e Schol. 1.

f 72. d. Bullar.

nou. tom. 2. pag.

606.

Ipsorum verò munus, & facultates, quid agere, quidè prætermittere debeant collige ex Constit. Pauli III. *a* sed fusiùs ex Constit. Pauli V. *b*

Adfunt & alij quatuor Latrunculatores, vt facilius rei in carceribus detenti subijciantur examini, & expediuntur, & quandoque etiam extra Vrbe[m] ad construendos, & formandos processus mittuntur.

A Constituta est quoque Congregatio illa, quam tam enixè exoptasse suis temporibus exclamat Vestrius. *c* Hæc autem semel in hebdomada die Martis coram ipso almæ Urbis Governatore in eius ædibus celebratur, interuenientibus S.D.N. Papæ, & Cameræ Apostolicæ Procuratore Fiscali, supradictis Locumtenentibus, & Substitutis, & Latrunculatoribus, ac Notario primario tribunalis: ex quo, cum præuia relatione status causarum, ipsi etiam rei per se ipsos, siue eorum procuratores, & aduocatos audiantur, non mediocriter ipsarum causarum expeditioni consultum est.

Sed & bis etiam in hebdomada, diebus scilicet Mercurij, & Sabbati, præuentibus militibus stationarijs, carpento vectus, & iuuenibus ad minus sex sub eodem, & vniformi vestimentorum genere pedisse quo famulatu subsequenter, Pontificem Maximum adit, eumque de negocijs, & causis in suo tribunali occurrentibus certiore[m] reddit, & consulit.

B Quereias etiam vasallorum contra suos Barones infra quadragesimum lapidem, qui limes est suæ iurisdictionis, Governator audit, & dirimit, si Vestrio *d* credendum est.

Baculum quoque ligneum ab ipso Pontifice, statim atque Governator electus est, receptum ante se in publicum prodeuntem per vnum ex familiaribus suis gestare, facit Governator; hunc autem loco fascium, quibus Romanorum Magistratus utebantur, & à Licitoribus gestabantur, successisse puto: & baculum magis accommodatum Magistratibus Ecclesiasticis, & apertum iurisdictionis, & iudicendi symbolum esse, multis probat antiquorum exemplis Bulengerius, *e* qui de scepro, seu baculo Põtificis agit, & de baculo Episcopali: quod etiam Lazarus Bayfr. *f* Liuij testimonio *g* de baculo, siue scipione eburneo loquendo comprobat his verbis, ibi. *Massinissam primum Regem appellatum, eximijsq. ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella curuli eburnea, & scipione eburneo donat.* Et à Romanis, cum Reges constituerent, scipionem eburneum datum fuisse affirmat Tacitus; *h* ad Ptolomeum missus est à Senatoribus, qui scipionem eburneum, togam pictam, antiqua Patrum munera daret: quem quidem eburneum scipionem ab eodem Pontifice receptum hodie Senator Urbis, dum aurea veste ornatus in publicum prodit, præmanibus habere solet.

Sed et illam, quam Præfectus Vrbi spectaculorum curam habebat, hodie Governatorem Urbis habere apparet, præcipuè in diebus carnis priuij, in quibus præter edicta popularium quietem respicientia ab eo promulgata, nemo personatus incedere, nec publica spectacula edere sine ipsius licentia valet: et antequam brauiorum cursus de more fiat, comitantibus Senatore, et Conseruatoribus Cameræ almæ Urbis, nec non Cameræ Apostolicæ Procuratore Fiscali, alijsq. Capitulinis Iudicibus, et Latrunculatoribus, ipse Governator velut omnium antesignanus per viam latam, vbi prædictus cursus fieri solet, equitando primum locum obtinet, & ante se familiarem suum, quem Alabarderiorum Capitaneum vocant, aliumq. cum scipione suo præmittit, constipantibus nedum militibus stationarijs, sed alijs quoque famulis pedissequis.

D Illud quoque, quod Cassiodorus *i* refert, à Theodorico Rege mandatum Præfecto Vrbi, vt pantomimos voluptatem populis præstaturus concederet, & quod Bulengerius *k* scribit, videlicet à Prætoribus Urbis ludos publicos curatos fuisse, ad ipsum Governatorem Urbis translatum hodie videmus; quandoquidem nec pantomimi, nec circulatores, quos ciarlatanos vocant, nequeunt absque ipsius licentia, circulationes, ludos, saltationes, scurrilitates agere.

E

a 44. §. 3. & seq
b 71. alijs 44. incip. vniuersi, §. 10. Bullar. nou. tom. 3 pag. 271.
c in pract. lib. 6. cap. 5. sub nu. 6.

d in pract. lib. 2. cap. 5. nu. 2.

e lib. 1. de vest. Pontif. Episc. & sac. cap. 16. et cap. 32.
f in lib. de re vestiarij, cap. 10.
g in x. secundi belli punici.
h lib. 4. annal.

i lib. 1. var. cap. 32. et 33.

k lib. 1. de theatr. cap. 11. de ludis.

CAPVT XLII.

De Thesaurario Generali.

HOC nomen Thesaurarij in Ecclesia Dei etiam tunc nascente receptum fuisse patet ex ijs, quæ leguntur de S. Laurentio, qui Ecclesiastici Thesauri custos, & dispensator fuit: atque hinc factum est, vt à sacro Camera Apostolicæ Collegio Festum S. Laurentij Martyris præcipuè colatur, vt notat Cherubinus iunior. *a*

Sed ad nostra tempora proximiùs accedendo. Eugenius IV. qui anno 1451. Summus Pontifex renunciatus fuit, in sua Constitutione *b* post præfinitum numerum Clericorum Camera ad septem, & alia multa ibi sancita circa tribunal Camera Apostolicæ, idem *c* formam loquendi, & sedendi in ipsa Camera præscribit, & post Card. Camerarium, aut eius substitutum, qui, vt diximus, regularitèr est Gubernator Urbis, Thesaurario locum assignat; vtque res melius intelligatur, ipsius Constitutionis verba referam. *Omne Collegium, cui Apostolici Fiscus incumbit cura, his personis concluditur: primum illorum caput est Reuerendiss. D. Camerarius, tum Reuerendus Thesaurarius, post Assistentes, qui ex Patrum Clericorum Collegio ad amplio rem dignitatem euecti sunt; post eos Clerici septè videlicet numero tantum, vti Sanctissimus D. N. Eugenius IV. Pontifex instituit &c.* Quibus ex verbis colligimus, post Card. Camerarium nullam esse in Camera digniorem personam Thesaurario, quia sicut in Cælo qui Deo proximior est, dicitur altius sedere, *d* ita in terra is magis dicitur honorari, qui prope Principem sedet, vt notat eadem glossa loco cit. Grammat. *e* & Mastrillus, *f* qui alios citat: & ordinem seruandum esse in sessionibus docet nos Imperator, *g* qui tyronibus locum assignat, vt posteriores sedeant; & plura etiam congerit Menochius; *b* quod maximè procedit in locis publicis. *i*

Sed ad ipsum Thesaurarij Officium redeundo, quod apud Romanos Quæstoris erat, vt ait Gellius, *k* & habetur in Pandectis *l* in illis verbis. *Deinde cum ararium populi auētius esse cœpisset, vt essent, qui illius curam gererent, constituti sunt Quæstores, dicti ab eo, quod inquirende, & conseruanda pecuniæ causa creati essent &c.* Et antiquissimam esse Quæstoris originem testantur Vlpianus, *m* Pomponius Lætus, *n* qui etiam plures fuisse affirmat: & si Cornelio Tacito *o* credamus, viginti Quæstores creati fuerunt; quàmuis non omnibus inquirendæ pecuniæ munus iniunctum erat, vt videre est apud ipsum Pomponium, *p* & Gregorium Tholosanum. *q* Atque hinc Cassiodorus *r* officium Quæstoris fuisse ait iudicandi, & ornatè loquendi, & Lucas de Penna *s* existimat, Officium Quæstoris hodie penes Card. Vicecancellarium esse. Videndus est etia tex. in d. l. vnic. ff. de offic. Quæstor. vbi quidam in Prouincia mittebantur, vt Fiscus pecunias, & vectigalia curarent: alij erant Quæstores à populo creati, qui capitalibus rebus præessent, ijque appellabantur Quæstores parricidij, quorum etiam meminit lex duodecim tabularum; *t* alij verò Candidati Principis erant, qui solis libris principalibus in Senatu legendis vacabant; de secundis loquuntur Cassiodorus, & Lucas de Penna; *u* Tholosanus quoque: *x* de prioribus verò est textus in l. 1. c. de canon. largition. lib. 10. vbi hæc leguntur. *Omne summam auri, vel argenti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim vt exactio fuerit celebrata, ad Thesaurarios vniuscuiusque Prouinciæ, vel ad Proximos referri sub ob signatione Tabularij, ceterorumque, quos sollicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorum Præpositis consignari præcipimus, vt exinde ad sacrum Comitatum integer omnium titularum numerus dirigatur.* Sed plura de Thesaurariorum origine docet Chassaneus, *y* quem vide.

Hi autem Thesaurarij Prouinciales (quos etiam hodie habemus in vnaquaque Prouincia Status Ecclesiastici) Susceptores (apud nos Exactores, & Commissarios caualcantes nuncupatos) nominabant, qui si minus idonei erant, Thesaurariorum damno

a Ad constit. 13. Eugenij IV. Schol.

b 13. §. omne Collegium, Bul. lar. nou. tom. 1. pag. 280.

c In §. 5. nihil est.

d Glos. in §. aliam. in verb. altiore, Inst. de bonor. possess.

e decis. 54. n. 30.

f Tract. de magistr. lib. 5. cap. 4. de magistratuum precedentijs, nu. 2. & 3.

g In l. 3. c. de tyronib. lib. 12.

h Conf. 126. nobilis certè, nu. 1.

i Ad tex. in l. 2. c. de stat. & imagin.

k lib. 13. cap. 24. noct. acticar.

l In l. 2. §. deinde cum ararium

m ff. de orig. iur.

n In l. vnic. ff. de off. Quæstor. in princ.

o De magistr. Roman. tit. de Quæst.

p Lib. 11. & 16. annal.

q Loco cit.

r Synag. iur. vniuers. lib. 3.

s cap. 2. n. 12. & 13

t lib. 10. variar. cap. 6. & 7.

u In rub. O. de magistr. sacr.

v scrip. & in rub. C. de Quæst. lib. 12.

w In l. 2. §. Quæstores constituebantur, ff. de orig. iur.

x Locis cit. & in l. neminem, nu. 2. C. de decur. lib. 10. & in l. omne, nu. 2. C. de petit. honor.

y sublat. eod. lib. 10.

z In synag. iur. vniu. lib. 47. cap. 25. nu. 7. & cap. 28. nu. 7.

aa In cathal. glor. mund. par. 6. consider. 18.

bb In cathal. glor. mund. par. 6. consider. 18.

cc In cathal. glor. mund. par. 6. consider. 18.

dd In cathal. glor. mund. par. 6. consider. 18.

ee In cathal. glor. mund. par. 6. consider. 18.

damno cedebat. *a* Qui quidem Susceptores, seu Exactores per annum tantum, vel ad summum per biennium huiusmodi munere fungi poterant, ne scilicet in continuata vexandorum Prouincialium potestate, velut concussionum dominatione permanerent: est textus videndus; *b* & facit etiam alter textus. *c*

Quod si horum quispiam vetito, & temerario ausu exactorem exercere audebat, hunc Prouinciæ Moderatori correptum ad Thesaurarium generalem remittere sub fida custodia licebat. *d*

Pecuniæ verò exactæ diu penes ipsos exactores manere minimè debent, sed statim quodcumque à prouincialibus fuerit exolutum, sacris thesauris inferatur. *e*

Solutio autem illi facienda est, qui tempore solutionis exactor erat, non ei, qui fuit, quando facienda erat solutio, & ab Officio remotus fuerat, vt notat Bartolus, *f* & ibi Lucas de Penna aduertit, novos Exactores teneri nedum ad exactorem tributorum intra annum sui Officij debitorem, sed etiam ad reliqua, idest residua præteritorum. Quod si à soluere volente dicti Susceptores recipere neglexerint, debitor ipse liberatur, & Susceptor in duplum Fisco inferre cogitur, ex textu iuris ciuilibus; *g* ad cuius textus intellectum vide Lucam de Penna, *h* qui plura congerit de oblatione debiti facta creditori, an, & quando debitor censeatur liberatus: sed quoad tributorum exactorem, & negligentiam Susceptorum, vide omnino Cassiodorum. *i*

Sed quo ordine, quibusque modis procedendum sit ab ipsis Susceptoribus, siue Exactoribus in exigendis oneribus Cameralibus, & fructibus locorum montium, sancitum est ab Eminentiss. Card. Camerario At si plura de Quæstoribus, seu Thesaurarijs prouincialibus cognoscere cupis, vide Tholosanum, *k* & huc etiam pertinere videntur, quæ scribit Ioannes de Platea, *l* qui horum Agentium Officium describens, Exactores Camerales describere videtur.

Nunc autem ad ipsum Camera Apostolicæ generalem Thesaurarium redeundum est, ad cuius sublimitatis sollicitudinem totius minoris laterculi, idest scrinij (vt exponit Alciatus *m*) cura pertinet, vt Theodosius Imp. ait.

Quæ quidem cura licet in totum, vel in partem ad Magistrum militum aliquando deuoluta esset, ipse tamen Theodosius Imperator, o vetusti temporis more renouato, omnes minoris laterculi dignitates illustri viro Quæstori subesse voluit: & ex textu mox adducto dno præcipue colligenda videntur; primum est, Thesaurarios prouinciales, quos minoris laterculi nomine appellat, habere dignitatem; secundum est, Thesaurarium generalem esse virum illustrem, habere culmen iudicij, & amplissimæ sedis administrationem; vt in iure ciuili; *p* & videndus quoque est Chasfaneus. *q*

Sed relinquamus iam vterius veterum inuestigare monumenta, & ad hæc nostra accedamus tempora. Et quamuis Thesaurarij generalis munus circa bona temporalia versetur, nec requiratur; vt Clericali caractere sit insignitus; ex quo Nicolaus de Vbaldis, *r* qui Rotæ Romanæ Auditor ante annos 160. plusuè minus fuit; & Quintil. Mandosius, *s* qui parentum nostrum ætate in Romana Curia Aduocatus fuit, dixerunt, se vidisse Thesaurarij, Præsidentis, & Commissarij Camera Officia, in laicales personas à Summis Pontificibus collata. Verum hodie licet eorum opinio verificari posset in Præsidente, & Commissario Camera, in Thesaurario tamen generaliter dicendum puto; & moueor

Primo, quia in supra citata Const Eugeniij IV. Reverendum Thesaurarium appellat, quod quidem attributum solis Clericis tribuendum vsu receptum est, vt de se patet.

Secundo quia verus ipsius Pontificis familiaris est Thesaurarius generalis, vt in Const. Celestini III. *z* Imò familiaribus ipsis præpositum esse inuit Card. Papienf. *x* dum Federici Imperatoris huius nominis III. in Urbem ingressum recenset.

Tertio quia habitum verè Clericalem violaceum Prælatitium, cum superpelliceo, sine, vt dicunt, Rotchetto, & Cappa, ad instar Episcoporum desert; imò ante omnes Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas immediate post Auditorem Camera in Capella Pontificis, ipsiusque Pontificis presentia, alijsq. publicis functionibus, excepta Camera, vbi ante ipsum Auditorem sedet, &

a l. 2. C. de susceptor. lib. 10. & l. 1. in fin. C. de execut. & exact. lib. 12. ibi, & suo periculo re peragant, & impleant vniuersam.

b In l. 4. vers. non perperui, C. de susceptor.

c In l. sua, §. quod si exacto, C. de execut. & exact. lib. 12.

d l. contra, C. de execut. & exact. & l. fin. in fin. C. de susceptor.

e l. diu, C. de susceptor.

f l. susceptores, C. de susceptor. lib. 10.

g l. 1. C. eod. tit. de susceptor.

h nu. 2. & seqq. i lib. 12. variat. cap. 10. incip. rationum publicorum.

i Syntag. iur. vni. lib. 3. cap. 2. à nu. 12. vsq; ad finem cap.

k In rub. de Agentib. in reb. lib. 12.

l In rub. de Agentib. in reb. lib. 12.

m lib. 1. præmissorum.

n In l. 1. C. de off. Quæstor.

o l. 2. C. de off. Quæstor.

p l. fin. C. de execut. & exact. lib. 12.

q In cathal. glor. mund. par. 6. confid. 18. in princ. & alibi.

r In tract. de success. ab intest. Cleric. regul. in verb. finita tandem, nu. 22. vers. vnde ego considerabam.

s In sua glos. facult. Regent. §. volentes, in verb. Camerariatus.

t 13. §. 3.

u 1. Bullar. nou. tom. 1. pag. 309.

x In suis comm. lib. 7. in princ.

a 108. §. 3.
Bullar. nou. tom. 2.
pag. 670.

b in suis cœlus.
in verb. Can-
cellarium.

c 18. §. 6. bul-
lar. nou. tom. 1.
pag. 448.

d 8. §. 1.

e 100. §. 46.
47. & 48. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 673.

f c. quanquam,
2. §. 7. Roman.
in sermon. seu
conf. vlt. nu. 19.
g arg. rex. in c. cū
in cunctis. de
elect.

h in l. fin. C. de
tyron. lib. 12.

i 50. §. 15. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 562.

k Const. 100.
bullar. nou. tom.
2. pag. 670.

l 13. bullar. nou.
tom. 1. pag. 279.
m 1. eod. bullar.
pag. 309.

n in d. Const.
100.

incedit, vt in Constitutione Sixti V. *a* Absurdum verò videretur, si laicus principalioribus in Ecclesia Dei Dignitatibus præpoteretur. Nec dicatur, etiam Gubernatorem Vrbis esse laicum, & tamen supradictis omnibus Dignitatibus, ac ipsimet Thesaurario præcedere; quia responderetur, hoc non prouenire ex persona, seu Officio ipsius Gubernatoris, sed ratione personæ Camerarij, cuius ipse vices gerit, vt notat Card. Tuscus; *b* & colligitur ex Bulla Iulij II. *c* & Leonis X. *d*

Quartò Pensiones vsque ad summam ducatorum mille auri de auro transferre potest; de rebus Ecclesiasticis acquisitis testandi facultatem habet; literas Apostolicas pro se, Vicethesaurario, Locumtenente, & duobus familiaribus gratis expedire potest, vt in Const. Sixti V. *e* Hæc autem priuilegia, nisi Thesaurarius sit Clericus, frustra videntur concessa.

Thesaurariatus Officium aut per mortem, vt annis proximè elapsis in personam D. Constantij Patritij contigit, aut per promotionem ad Cardinalatum vacat; cum igitur adeo proximus sit Cardinalitiæ Dignitati, cuius nulla maior (Pontificem excipe) in Ecclesia Dei respectu administrationis, *f* vtiq; necessarium videtur, Thesaurarium Clericum esse debere, ne scilicet ab vno extremo ad aliud sine medio ascendisse dicatur, vt in iure canonico *g* habetur; & optimè de iure ciuili; *h* vbi Imperator hæc ait. *Nec enim patimur quemquam celsiorem gradum obtinere, nisi cui & laborum assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragatur*: sed apertis etiam verbis legimus in Constitutione Sixti V. *i* dicentis. Ne quis vllatenus ad Cardinalatus honorem assumi queat, nisi qui antea clericali caractere insignitus, & in quatuor minoribus Ordinibus constitutus, per annum saltem habitum, & tonsuram gestauerit clericalem.

Et quàmuis ab ipso Sixto V. Thesaurariatus Officium supra modum fuerit illustratum, *k* & vsque ad Cardinalatus Dignitatem euectum, quem postea alij quoque Pontifices ad hæc nostra tempora sequuti sunt, noua tamen institutio non fuit; nam Alexander Farnesius Cameræ Apostolicæ, & Alexanderi Papæ VI. Thesaurarius generalis fuit, & ab hoc Pontifice Cardinalis creatus tandem ad Pontificatus apicem peruenit, vt apud eos, qui eius vitam conscripserunt, videre est. Atque antiquissimum esse Thesaurarij Officium, ex lectura Bullæ Eugenij IV. *l* apparet; & esse ipsius Pontificis familiarem habes in Constitutione Calixti III. *m*

Sed iam de iurisdictione, & facultatibus Thesaurarij generalis dicendum est; quæ licet in multis diuersorum Pontificum Constitutionibus contineantur, omnes tamen in vnum collegisse videtur Sixtus V. *n* qui post electum in Thesaurarium generalem anno 1590. R. P. D. Bartholomæum Cæsum Romanum, quem postea Clemens VIII. Cardinalem creauit, prærogatiuas, & facultates infrascriptas eidem concessit.

Locum in Camera Apostolica, in Capella Pontificis, & alijs actibus, vt supra narratum est, assignauit. §. 3.

In Signatura gratiæ coram Pontifice celebrari solita interesse potest, & locum habet. §. 4.

De locationibus, quas vocant affectus Cameræ Apostolicæ, Pontificem Maximum consulendi, eiusq; beneplacitum requirendi facultatem habet. §. 6.

Pro pensione domus scuta 200. victum quotidianum pro se, & octo famulis assignantur. §. 7.

Spoliorum bonorum vacantium, reddituum Beneficiorum literis Apostolicis non expeditis perceptorum, illicitæ negociationis, relictorum illegitimis contra formam Bullæ Pij V. malè acquisite, relictorum à Religiosis extra claustrum degentibus, acquisite ex fructibus Ecclesiasticis, de quibus legitimè dispositum non sit, bonorum non residentium, fructuum Beneficiorum reseruatorum pro tempore, quo vacant, & malè perceptorum cognitionem, cum facultate etiam procedendi ex Officio contra exemptos, concessit; à §. 8. vsque ad 22.

Officiales Cameræ, vt computa, & rationes reddant, testes vt examini se subijciant cogere, spoliorum occupatores coercere, eodèmq; eius arbitrio vendere, delinquentes in præmissis punire, & cum illis componere potest. à §. 23. vsque ad 28.

Spoliorum causas cum annexis, et connexis à quibusuis iudicibus auocare, et priuatiuè quoad omnes cognoscere, et summarie procedere; à Nunciorum, Collectorum, aliorumue sententijs super præmissis latis appellationes interpositas ipsi tantum Thesaurario committendas esse, à suis verò sententijs deuolutiuè tantum, et

non

non ratadata executione, appellari posse concessum, & respectiue permillum est; à §. 29. vsque ad 34. ac etiam in §. 38. & 39.

Cessiones, & resignationes locorum montium admittit, eademq; vendit, literas patentes suo sigillo munitas expedit, Secretarios, Capellanos, Ratiocinatores, alioq; Ministros, & Officiales ad nutum eligere, & remouere valet; §. 35

Ciuitatis Terracinenfis introitus curat, illamq; reparandi, & salubriori loco reedificandi licentiam habet. §. 36.

Sortes, quas locos vocant, soluta Camera rata, & portione sibi benè visa, ac fibimet Thesaurario decima, permittit §. 37.

Notarium proprium ex ijs, qui tribunali Camera Apostolica seruiunt, ad causas coram se vertentes, quauè vertere quoquo modo possunt, eligit, ac deputat. §. 40.

Instrumenta suam iurisdictionem concernentia, si quis habeat, vt illa edat, sibiq; tradat, compellere potest. Prædictorum omnium prouentuum decimas percipit.

Bannimenta in præmissis promulgat. Camera debitores ad soluendum cogit. Proprio sigillo vtitur, eiusq; emolumenta percipit, vt à §. 41. vsque ad 45. d. Const. 100. Sixti V. vbi Cherubinus iunior duas excitat quæstiones, eademq; soluit.

Prima est. Thesaurarius generalis si quid cum pecunijs Camera acquirat, non sibi, sed Camera acquirat, vel ad pretium rei acquisita tenetur; exemplo Ecclesiæ, militis, & minoris, quibus tutor (quàmuis proprio nomine negocietur pecunias minoris) acquirat, vt habetur in iure ciuili, *a* & dixerunt Baldus, *b* Peregrinus, *c* & optimè Rota, *d* quæ loquitur in Depositario rei frumentariæ à Communitate deputato, vt non possit vti pecunia destinata ad d. vsum, nec in aliam rem conuertere: videndus est Petrus de Auendag. *e* & nos dicemus infra suo loco latius.

Secunda quæstio, & solutio est. Thesaurarius, qui super aliquo spolio fecerit inuentarium, executionem, sequestrem, vel quid simile, nisi pretium inde redactum fuerit, decimas habere non debet, sed ad successorem pertinent: ratio est, quia de verè exactis tantum debetur decima, vt in facti contingentia decisum habes in Camera coram Reuerendis. D. Tudertino anno 1589. in causa Parisani Subcolleccris in Regno Hispaniarum; & in alia coram R. P. D. Matthæio 23. Martij 1605. vertente inter Ginum Capponium Thesaurarium Prouinciæ Marchiæ, & Eminentiss. D. Card. Tabernam eiusdem Prouinciæ Legatum.

Et hinc etiam resultare videtur decisio contra quosdam Commissarios à sacra Congregatione Boni Regiminis quandoque transmissos ad exigendum credita antiqua, & residua Communitatum, cum assignatione decimi eorum, quæ exiguntur, nempe decimas istas ex illis tantum pecunijs percipiendas, quæ realitè, & cum effectu fuerint exactæ. Et ideo non est tolerandus abusus ab istis Commissarijs introductus capiendi decimas etiam illarum pecuniarum, quæ (licet descriptæ, sequestratæ, vel fortè super quibus executiones factæ fuerint) nondum tamen in arca Communitatum reconditæ sunt, ex iuribus supradictis. Quas autem habere debeant qualitates huiusmodi Commissarij, docet Franc. à Ponte *f* post Auendag. *g* qui loquitur de ratione exigenda ab istis Commissarijs, & exactoribus reddituum Vniuersitatum.

De Commissarijs verò spoliatorum, & ad spolia, decimasque, & alia Camera Apostolica regalia exigenda deputatis, quid seruare ipsi debeant, videnda est Constitutio Pauli V. *b*

Amplas quoque facultates habet D. Thesaurarius generalis in locationibus, venditionibus, & concessionibus Cancelliarum ciuilium, & criminalium in tota Ecclesiastica Ditione existentium, vt à quocumque quantumuis exempto, & priuilegiato (causa onerosa tantum excepta) auocandi, & auferendi, & quibusuis idoneis notarijs locandi, & disponendi, ac præmissorum occasione Camera Apostolica bona obligandi quàmuis, vt magis sibi præcaueat, antequam ad præmissorum determinationem deueniat, affoleat ipse D. Thesaurarius chirographum Summi Pontificis habere, quo sibi locationes, & venditiones prædictas fieri præcipiatur.

Lites verò, & controuersias in præmissis occurrentes simpliciter, & de plano, omni, & quacumque appellatione remota, cognoscit, decedit, & terminat. Emptoresq; dictarum Cancelliarum in pacifica possessione manuteneat vnà cum generali eiusdem Camera Auditore in solidum, & eorum quilibet facultatem habet, vt videre est in Constit. Pij IV.

a l. si vt proponis, 8. C. de rei vend.

b in l. si cum seruum, 23. ff. si cert. petat.

c de iure Fisci, lib. 6. tit. 3. n. 12.

d coram Ludouiso decis. 106.

e in tract. de execution. mand. 2. par. cap. 10. nu. 33. & seq.

f de potest. Pro-reg. tit. 10. cap. de donis, & expens. comm. nu. 5. & 6.

g in tract. de exeq. mand. par. 2. cap. 10. nu. 30. & seq.

h 71. §. 14. de Commissarijs, nu. 4. Bullar. nou. tom. 3. pag. 272.

i 83 & in alia seq. Bullar. nou. tom. 2. pag. 113. & 118.

Latas quoque habet habenas circa locorum montium Romanæ Curie erectiones, ampliaciones, resignationes, reductiones, suppressiones, & extractiones, & alia huiusmodi; quibus tamen in rebus vigore chirographi, & speciali summi Pontificis mandato, vt plurimum procedit.

Vtq. maturius in re tanti momenti, in qua nedum priuata, sed publica quoque versatur utilitas, magna animi circumspectione, vt par est, procedatur, in ædibus ipsius D. Thesaurarij statis diebus, plerumque die Iouis, interuenientibus nonnullis Camerae Apostolicæ Clericis, Præsidente, Fisci Aduocato, Commissario, alijsq. peritis in arte viris, Congregatio celebratur iuxta Sanctionem fel. rec. Pauli V. quæ incipit, inter cæteras, die 4. Aprilis 1615. Pontificatus sui 10. existente tunc Prothesaurario D. Iacobo Card. Serra, editam, vbi multa ad hanc Montium Romanæ Curie materiam scitu quidem digna leguntur: & nos quædam magis latè dicemus, vbi de Agente generali Communitatum Status Ecclesiastici, eiusq. munere alibi pertractabimus.

Cû autem fel. rec. Clemens VIII. Congregationem egregiorum virorum super bonæ etiam feudalia, & iurisdictionalia Baronum Status Ecclesiastici, qui æri alieno cum diuersis creditoribus contracto satisfacere minimè curabant, instituisset, vt in eius Constitutione, a qua sancitum habes, vt expeditis per creditores Baronum mandatis executiuis à iudicibus Romanæ Curie, hæc in ipsa Baronum Congregatione, exhibeantur, quæ quidem Congregatio nomine Camerae ad commodum creditorum dicta mandata super illorum Castris exequi facit, & statim Baronum iurisdictionio cessat. Elapso mense pro Castrorum subhastatione proponit edicta, & absque impensa plus offerenti concedit, & adiudicat. Pretium inde redactum creditoribus consignari mandat. Non reperto oblatore, ipsi Camerae pro pretio æstimando fit adiudicatio, vt creditoribus satisfiat.

Et idem ordo seruatur, si Barones super fructibus, & responsonibus Castrorum Montes Romanæ Curie crexerint, sub certo tempore extinguendos, nec statuto tempore extinxerint, aut fructus soluerint, aut alia in erectione dictorum Montium promissa non adimpleuerint.

Executiones verò, venditiones, & alienationes prædictæ sunt ab hac Congregatione, non obstantibus fideicommissis, primogenituris, & prohibitionibus quibuscumque; siquidem his omnibus derogatum est, & eorum loco alia bona libera eorundem Baronum supponuntur. Si quid ex pretio superest, in emptionem bonorum stabilium erogatur.

Castra verò si à Camera emanant, Bullæ Pij V. b de non infeudandis, nuncupata, minimè subiiciuntur, vt plenius videre est in præcitata Constit. c Clementis VIII. Qui huius Congregationis Præsectum constituit Eminentiss. D. Bartholomæum Cæsum S. Mariæ in Porticu Diaconum Cardinalem antea Thesaurarium; additis Tiberio Cerasio Camerae Apostolicæ Clerico, Paulo Coperchio Fisci, & Camerae Aduocato, Paulo AEmilio Zacchia Commissario generali, & Rodulpho Bonfiolo Senatore Bononiensi.

Quæ quidem Congregatio hodie quoque statis diebus celebratur in domo D. Thesaurarij generalis, interuenientibus ijs, qui in prænarratis Officijs successerunt, iisdemq. facultatibus vtuntur. Et cum de validitate, & facultatibus huius Bullæ, seu Congregationis Baronum aliquando dubitatum esset in causa Sabinen. Castrum Montis Rotundi, fel. rec. Paulus Papa V. particularem Congregationem ordinauit, quæ celebrata fuit die 27. Nouembris 1617. coram bo. me. Card. Lancellotto, in eaq. interfuerunt bo. me. Monterentius tunc Urbis Governator, Constantius Patritius tunc Thesaurarius, R. P. D. Coccinus Rotæ Decanus, R. P. D. Pamphilius (hodie Summus Pontifex Innocentius X.) eiusdem Rotæ Auditor, bo. m. Archiepiscopus Sanuitalis Cameræ Clericus, Eminentiss. nunc Card. Biscia tunc & ipse Clericus Cameræ, Ioannes Baptista Spada Fisci, et Cameræ Aduocatus, et Hortentius de Rubeis eiusdem Cameræ Commissarius; in qua quidem Congregatione præter alia scitu digna hæc decisa fuere. Bullam Baronum esse generalitèr intelligendam, quia loquitur generalitèr de omnibus, et quibuscumque Castris, et alijs bonis immobilibus quorumcumque Baronum cuiuscumque status, gradus, conditionisq. sint. Comprehendere nedum maiores, sed etiam minores, pupillos, mulieres, et S. R. E. Cardinales, Camera Apostolica tantàm excepta. Hæc Bulla dicitur realis, quia principalitèr disponit circa rem, et de personis non facit mentionem.

nisi

a 41- iustitia
ratio, Bullar.
non. 2012. 3. pag.
55-

b 35.
c 41.

nisi in consequentiam, & eorum iuribus derogando, nec dicitur poenalis, & disponit circa materiam, in qua minores, vel alij non sunt priuilegiati. Hæc Bulla comprehendit nedum casus futuros, sed etiam præteritos, & ante Bullam. Derogat etiam regulæ de iure quæsito non tollendo. Item comprehendit successores ex quocumque titulo in bonis Baronum. Exequitur mandata relaxata nedum in vita debitorum, sed etiam post eorum mortem. Et cum die 8. Februarij 1627. hæc eadem causa Sabinen. Castri Montis Rotundi discussa esset in Rota Romana coram R. P. D. Coccino Decano, fuerunt reassumpta ferè omnia motiua contenta in præcitata Congregatione, & magis distinctè procedendo, fuerunt discussæ quinque inspectiones, in quibus elucidantur facultates, & disposita in hac Bulla Baronum, vident.

Et quoniam in sæpe citata Constitutione Sixti V. *a* data est D. Thesaurario facultas compellendi Officiales Reuerendæ Camera, vt rationes reddant; in hac quoque redditione rationum constituta est Congregatio in ædibus eiusdem D. Thesaurarij celebranda vt plurimum die Lunæ. Et quamuis in Constitutione Pij IV. *b* dicatur huiusmodi solidationes fieri debere in domibus Clericorum, hodie tamen vsu receptum est, vt coram, & in domo ipsius Thesaurarij fiat, interuenientibus nonnullis ex ipsius Camera Clericis, Præsidente, & Commissario generali. qui quidem vsus in ipsa Sixti V. posteriori Bulla, ni fallor, fundamentum habet; siquidem ante illam Thesaurarij generales nec Romanæ Curie Prælati, nec aliqua in dignitate constituti, sed viri priuati, & mercatores erant; quamobrem rectè quidem coram digniori, & antiquiori Camere Apostolicæ Clerico celebranda erat Congregatio. Cum autem ipse Pontifex Sixtus V. adeo splendentibus decorauerit priuilegijs, & facultatibus Thesaurarium generalem, & ad imitationem Octauiani Cæsaris, qui ab Vrbe condita 720. duos Prætorios viros publici æriarij administratores præfecit, vt testatur Dion, *c* & ex nostris Tholosanus, *d* Eminentissimum Cardinalem Camerarium, ac Thesaurarium generalem Camere Apostolicæ Aerario præfecit; ipse verò Cardinalis Camerarius grauioribus detentus negocijs, his vacare minimè valeat, ad ipsum Thesaurarium deuoluenda erat cura potissima ipsis Aerarij, & ratione dignitatis, ac preeminentiæ coram eo Congregatio prædicta celebranda erit.

Quomodo autem præfata computorum redditio concipienda sit, sancitum habes à Pio IV. *e* videlicet. Omnes, & singuli Thesaurarij, Depositarij, Commissarij, & alij quicumque rerum, & pecuniarum Camere Administratores, & exactores, rationes, et computa vera esse, nec habere diuersa iurare omnino tenentur; & si præsentibus in Vrbe, nec legitime fuerint impediti, per se ipsos, non autem per procuratores iurent, at si absentes, & legitime impediti, procurator cum speciali mandato admittatur; si verò in Vrbe sit principalis legitime impeditus, transmittatur ad eum notarius, qui simile iuramentum ab eo coram testibus recipiat, et publicum conficiat instrumentum. Si verò quis ex supra narratis integra computa non exhibuerit, ultra periurij reatu, excommunicationis quoque, et falsi, ac dupli cuiusuis partitæ poenam incurrere sancit Paulus III. *f* vbi Cherubinus iunior notat præmissa procedere nedum in partitis omisis, sed etiam in duplicatis, et ita fuisse iudicatum in Camera die 5. Junij 1606. contra Tiberium Ceulum ipsius Camere Depositariam. Rationes, & computa vt supra iurata notarius ad calculatores, seu ratiocinatores Camere statim deferat, vt inde ad præsentem, ac Thesaurarium generalem ab ipsis ratiocinatoribus deferantur, et celeritè discutiantur. §. 36. Cum verò D. Thesaurarius generalis dictam computorum solidationem aggredi voluerit, eius notarius schedulam in officio omnibus videndam exhibet, videlicet. Die 18. Februarij 1653. erit Congregatio Computorum in Domo Illustrissimi D. Thesaurarij. Et nihilominus per particularem nuncium omnibus, qui adesse debent, insinuat. Ab ipsis verò Administratoribus computa solidare volentibus citandus est omnino Reu. D. Commissarius generalis Camere Apostolicæ ad interessendum d. solidationi; ipso enim absente hoc expleri nequaquam potest; tenetur tamen ipse Commissarius adesse sub poena priuationis officij, vt latius in §. 37. Omnes verò rerum Camere Conductores, aliorumque iurium Administratores, et pecuniarum exactores librum corio, vel membrana coopertum habeant, in quo aliquibus

a 100. a §. 23. vsque ad 28.

b 87. §. 37. Bull. nou. tom. 2. pag. 122.

c lib. 43. histor. circa fin. *d* in syntag. iur. vniuers. par. 1. lib. 3. cap. 2. in fin.

e d. Constit. 87. §. 35. & seq.

f Constit. 40. Bull. nou. tom. 1. pag. 679.

ex primis folijs albis relictis, facultatum literas, mandata, atque rescripta quacumque, contractus denique ipsos ad verbum, quibus huiusmodi curæ, et exactiõni præpositi fuerint; administrationem ipsam gesserint, transcribere, & deinde rationes ipsas modo, & forma infra dicenda conscribere, & conscriptas edere teneantur. Qui liber postea à notario recipiatur, & primo folio albo nomina administratorum, genus administrationis, rationum qualitas, temporis spatium, quo redduntur, iurisiurandi substantia breui compendio inscribantur. Thesaurarius verò, & Cameræ Præses quod à Clericis Iudicibus in ipsis rationibus animaduersum fuerit, annotare, annotationesquæ manu propria subscribere debent, vt in §. 38. Harum autem iustificaciones rationum, in eodem, si id commodè fieri poterit, sin autem in alio libro, ab eo, qui illas redditurus est, registrentur, literæ verò, ac mandata Cameralia quacumque, fides, & instrumenta, ac reliquæ omnes scripturæ ad rem pertinentes rescribantur ad verbum, & ad earum singulas singulæ rationes, & particulæ, seu partitæ referantur, adiecto vnicuique eorum folio, nec non citato eiusdem libri chartarum numero, quo iustificatio quælibet descripta fuerit. Et hic liber priusquam in Camera Apostolica vnâ cum altero proferatur, ab ipso Cameræ Ratiocinatore legatur, & cum originalibus scripturis, si rationem reddens eas penès se retinere voluerit, diligentèr confertur. Collatione autem facta, & scriptura fidei reperta, id manu propria confirmet, tam in libro iustificationum, quàm in quauis ipsarum partitarum, his verbis. *Cum originali &c.* in scripturis verò originalibus à tergo illarum. *Cum registro concordant.* nomenquæ proprium subscribat, vt in §. 39. libri quoque præfati rationum, eorumquæ singulæ partitæ tam dati, quàm accepti, personas, causas, locum, annum, mensẽ, diem, & summam, adeo claros, & distinctos habeant, vt qualis, quantusquæ sit introitus, & exitus omnibus innotescat; quod etiã in iure a cautum reperies; & videnti sunt Garzias, b Munnoz de Excobar c Petrus de Auendag. d In quolibet exactiõne commissa præponatur taxa, deinde scribatur quantitas exigenda, & à quibus vt hinc fiant omnibus perspicui omnes ipsius Cameræ introitus, & sciat debitor quid sibi soluendum sit; potest enim, qui ad soluendum collectas requiritur, petere ab officiali, vt ostendat sibi librum, ne scilicet indebitè grauetur, ex iure ciuili, e & Corsetto, f Vbi verò factæ sint solidationes modo præmissis, in Archiuio Cameræ Apostolicæ seruandæ locantur. Omisissæ verò forma iam supra præscripta, nec libri sunt admittendi, nec vllam fidem faciunt. Ministri autem si minus legalitèr præmissa peregerint, grauissimis mulctantur pœnis, vt à §. 40. ad 44. Insuper rationum redditio (quàmuis administratio longiori tempore concessa fuerit) singulo quoque anno in fine, vel in principio sequentis faciendâ est, sub pœna ducatorum mille, & ipsius administrationis priuatione, in §. 45. & faciunt iura ciuilia. g Neque à præmissa rationum redditiõne eximuntur ipsemet Illustrissimus D. Thesaurarius generalis, alijquæ Summi Pontificis, & Romanæ Curie Magistratus, vt in §. 46.

Et quoniam vt rationes rectè dispungantur, & calculentur, necessaria est ratiocinatorum, seu calculatorum opera, vt scribit Munnoz de Excobar. h ideo idem Pontifex Pius Quartus hac eadem Constitutione i Ratiocinatores, seu Calculatores Cameræ vnâ cum Substituto ab ipsis Dominis eiusdem Cameræ Clericis constitutos approbavit, certamquæ legem per eos obseruandam præscripsit, vt in dicto §. 48. & alijs seqq. Ex quibus etiã cognoscere poteris, quid agere debeant, & circa quæ versetur prædictorum Ratiocinatorum officium, & munus; quod quidem cum sit magni ponderis, & momenti priusquam ad illius exercitium admittantur, iurisiurando adstringi, & idoneè cauere debent, se rectè, fideliterquæ executuros omnia, & singula ad eorum officium, & munus pertinentia, eademquæ custodire, & diligentèr obseruare, vt in §. 53. At si iuramentum præstandum à Calculatoribus in Hispaniæ Regnis cognoscere cupis, antequam calculare incipiant, perlegas Munnoz de Excobar. K qui declarat opinionem Baldi, l dum ait, Calculatores indi-

stinctè

a in l. 81. cum seruus, & l. 110. quod sub conditione, ff. de condit. & demonstrat. b De expens. cap. 20. nu. 22. vers. hic autem. c de ratiocin. cap. 10. nu. 34. d de exeq. mand. par. 2. cap. 10. nu. 30. & seq. e ad tex. in l. 1. & ibi Barr. C. de exact. trib. lib. 10. f in sing. in verb. collecta il. nu. 1. g in l. 7. C. de susceptor. lib. 10. & l. missi opinatores, C. de exactor. tribut. eod. lib. 10. h tract. de ratiocin. cap. 8. per tot. i 87. §. 48.

K eod. cap. 8. nu. 21. & seq. l in l. hac editi, §. his illud, C. de secund. nupt.

stinctè iurare debere, antequam incipiāt calculare, vt scilicet hæc opinio Baldi procedat, quando calculum fit de mandato iudicis, non autem ad instantiam priuatori, nisi id esset inter ipsas partes conuentum; & hoc etiam voluit Garzias.

Prohibitum quoque est Thesaurario, & Camera Apostolicæ Clericis, Procuratori Fiscali, alijsque eiusdem Camera Ministris participes esse, ac partem habere in conductionibus, locationibus, & contractibus rerum, & bonorum Camera, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, nec non Officiorum, dignitatum, ac emolumentorum priuationis; & qui præmissorum notitiam habuerit, nec reuelauerit, in eandem incidit pœnas, vt à Iulio II. b Sancitum inuenies; & facit textus iuris ciuili.

Vetitum est etiam D. Thesaurario generali, & Camera Apostolicæ Clericis, quod possint adesse in ipsa Camera, vbi de ipsorum parentum, & coniuictorum interesse agatur, per Constitutiones Pauli III. d & Iulij III. e

Eximitur tamen ab hac prohibitione Eminentiss. D. Card. Camerarius, vt in ead. Constit. Iulij III. f Quod fortè factum est non ratione Camerariatus, sed quia Cardinalis est, siquidem nullus Cardinalium comprehenditur sub generali Pontificum Constitutione, nisi fiat de illis specialis mentio, etiam si Constitutio esset reuocatoria priuilegiorum; vt Io. Monaco, Ioanne Andrea, & alijs, g ac Gigante, h qui reddit rationem, quia sancti Cardinales sunt pars corporis Papæ & sicut Papa suis Constitutionibus non ligatur, nec etiam Cardinales; vt probat tex. in l. pen. C. de donat. inter vir. & vxor. vbi Augusta, quæ est vxor, & pars corporis Imperatoris, non ligatur legibus. Et quod attinet ad Cardinales, cessat hodie omnis difficultas ex reg. 67. Cancellariæ, quæ primo loco edita fuit à Clem. VIII. & postea ab alijs Summis Pontificibus confirmata; & nos diximus plenius hoc eodem tract. part. 1. priuil. 26.

a De expens. cap. 24. nu. 18.
b Constit. 9. §. 1. & 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 411.
c l. vnic. C. quib. ad conduct. præd. fiscal. acced. non licet, lib. 11.
d 18. eod. Bullar. & tom. pag. 641.
e 3. licet ea, §. 4. & 5. d. Bullar. & tom. pag. 692.
f 3. §. 6.
g in c. vnic. de schismat. in 6.
h tract. de pension. q. 59. nu. 11.

C A P V T X L I I .

De generali Auditore Camera.

Quamuis generalis Camera Apostolicæ Auditor in Capellis coram Pontifice, alijsque actibus tam publicis, quam priuatis immediatè Post Gubernatorem Urbis, & Principum Oratores (si Prælati fuerint) ex Pij IV. Constitutione i locum habeat; tamen quia hic agitur de Camera Apostolicæ Auditorio, in quo post Thesaurarium generalem sedet, vt in constitutione Sixti V. k Placuit post Illustrissimum D. Thesaurarium generalem de ipso etiam Illustrissimo Auditore Camera aliquid referre.

Et primò de eius iurisdictione, quæ antiquitùs delegata solùm inter Curiales erat, nec extra Romanam Curiam porrigebatur, vt videre est apud Bellameram l. relatum à Grauat. m & Boccac. n Et ita perdurasse vsque ad annum 1485. quo tempore Innocentius VIII. Summus Pontifex renunciatus fuit, & Magistrum Petrum de Vicent. I. V. D. Cappellanum suum causarum Camera Apostolicæ generalem Auditorem in Iudicem ordinarium deputauit, illique multas prærogatiuas, & facultates concessit, vt ex Constitutione 7. eiusdem Innocentij colligere fas est; vbi Cherubinus iunior schol. 1. adnotat, Auditorem Camera non fuisse Iudicem ordinarium, sed delegatum vsque ad hanc Innocentij deputationem; fuisse autem Officium per mortem vocabile legitur in eadem Constit. in princ. vbi etiam idem Cherubinus obseruat, hanc Constitutionem esse antiquiorem, quæ in hac materia haberi potuit. In dies autem à Summis Pontificibus successoribus iurisdictionem, & facultates Auditoris Camera auctas fuisse, demonstrat Boccac. o Adeout maximas huius tribunalis facultates animaduertens Paulus I V. additis etiam nouis priuilegijs, suppresso ipsius Auditoris Camera Apostolicæ nomine, Alphonsum S. R. E. Cardinalem, ac suum ex fratre nepotem Camera Apostolicæ Regentem dixit, & ordinauit, Panuino p teste, & latius hanc rem prosequutus est Quintil. Mandosius. q Verùm Paulo I V. iam extincto, & in eius, ac Beatri Petri locum die 26. Decem-

i 33. §. 25.

k 100. §. 3.
l decis. 196. 210 & 305.
m In addit. ad Vestr. lib. 2. cap. 4. num. 10.

n Ad Constit. March. de contract. minor. & mulier. glos. 4. num. 58.
o loco sup. cit. nu. 59. & 60.
p In eius vita.
q In glos. ad huius Regentis facultates editis.

bris 1556. Io. Angelo Mediceo Mediolanensi Pij IV. nomine suffecto, idem Alphonsus Card. Carafa prædictum Regentatus Officium in ipsius Pontificis manibus resignavit, eoque suppresso, & extincto, Auditor Cameræ iterum reuixit, & Flavius Vrsinus Episcopus Muranensis tanto muneri præficitur, vt patet ex Bulla ipsius Pij IV. *a*

a 33. in princ.

b Constit. 28. alias 20.

c In pract. lib. 2. cap. 4. num. 1.

Facultates autem huius tribunalis amplissimas esse, ex Constitutionibus præcatis Innocentij VIII. & Pij IV. colligitur, quas omnes Paulus V. *b* reassumpsit, & innouauit, quæ cum notissimæ sint, illas modò referre superuacaneum duxi. Et cum vtriusque gladij potestatem, temporalem quippe, & spiritualem habeat, et contra contumaces Ecclesiasticas Censuras fulminare valeat, ideo ab Octauiano Vestrio *c* Vulcanus appellatus est; nam sicuti veteres finxerunt Poetæ Vulcanum Ioui fabricasse fulmina, ita Auditor Cameræ Censuras tanquam Ecclesiastica fulmina fabricat, et iaculatur, eorumque fragor vbiicumque Christi Domini Euangelium prædicatur, pertransit, et vulnera inferuntur.

Vt autem tanta negotiorum, et causarum moles rectius, ac diligentius expediatur, duos olim habuit Locumtenentes, alterum ad publica coercenda, & cognoscenda delicta, ad priuatorum iurgia, & causas dirimendas alterum delegato, auctis verò priuatorum causis, itaut vnus omnibus satisfacere minimè posset, hac nostra ætate, Innocentio X. Pont. Max. sedente, ad ciuiles causas dirimendas duo vtriusque Signaturæ Referendarij deputati sunt Locumtenentes, nempe Franciscus Maria Baranzonius Mutinensis, & Marcellus Melchiorius Romanus, & in Signaturis tam gratiæ, quam iustitiæ, vt decretorum, & sententiarum ab ipsis latorum, si quando ab illis fuerit appellatum, rationes reddant, interuenire, & adesse debent. Ille verò, qui rebus publicis, quas criminales vocant, præpositus est, laicus vt plurimum, quandoque cõiugatus, tamen I.V.D. & in publicis subsellijs non vulgaritè expertus eligitur, & in vim facultatù ab ipso Auditore Cameræ sibi delegatarum, Clericorum, & Regularium causas cognoscit. Vtq; in ipsis criminalibus causis, in quibus de nece, vitæ, hominù agitur, maturius procedatur, die Lunæ cuiusuis hebdomadæ in domo, & coram eodem Illustriss. A.C. conueniunt Officiales, & Ministri, causarumq; merita discutiunt, itaut benè instructus idem Auditor die Mercurij de rebus sacris auribus dignis Pontificem Maximum certiore reddat, & consulat.

Sed numquid Auditor Cameræ appellandus sit Auditor Papæ, seu Camerarij? videndus est Zabarella, *d* qui ait, hanc quæstionem de facto contigisse, et concludit, standum esse stylo Curiæ, et decisionem ex facto pendere; hodie tamen nullam adesse puto dubitationem, si verba præcatis Constitutionis Pij IV. *e* perpendantur; legitur enim ibi, Auditorem Cameræ causas omnes, præterquam a Papa specialitè commissas reassumere, Censuras promulgare, literas Apostolicas exequi, Curiales in vim Eugenianæ, et Leoninæ tueri, à Censuris absoluere, et alia multa (tanquam ipsius Pontificis minister) ipsum exequi posse. Plura etiam de stylo, et facultatibus Auditoris Cameræ videnda, & cognoscenda sunt apud Vestrium, *f* & Salustium, Tiberium à Corneto, qui huius tribunalis multa ad praxim necessaria collegit.

Habet etiam notarios decem, qui inter cæteros aliorum Urbis Tribunalium primum locum obtinere videntur, tum ratione loci, vbi resident, tum etiam negotiorum qualitate, & quantitate per illos actitata, tum demum ratione valoris, et præcij, quo eorum Officia venundari solent, siquidem ad scuta viginti duo millia quandoque nostra ætate peruenit.

Sed Officium quoque ipsiusmet Auditoris Cameræ precio comparabile est, & scutis quinquaginta mill. auri emptum fuisse constat; nec vacare solet, nisi per mortem obtinentis, seu per promotionem ad Cardinalatus dignitatem, & ita multis ab hinc annis, præsertim Sixto V. Pontifice sedente ad hæc vsque tempora seruatum. vidimus; licet antea quoque Antonius de Monte ex Auditore Rotæ, et Cameræ ad Cardinalatus dignitatem titulo S. Praxedis à Iulio I. euectus fuerit; Ioannes quoque Maria de Monte & ipsius Antonij nepos, post semel, atque iterum Urbis Gubernium, et Cameræ Apostolicæ Auditoratum laudabiliter functum, inter Vaticanos Senatores à Paulo III. ascitus fuit; & ad parem dignitatem euectum fuisse Petrum Paulum Parisium ab eodem Pontifice Paulo III. scribunt Panuinius, & Ciaconius. *g*

d In Cleor. ne Romanis, cota. men. nu. 3. de electione.

e Const. 33.

f In pract. lib. 2. cap. 4.

g In eius vita.

CAPVT XLIII.

De Camera Apostolica Præsede.

Licet omnes Camerae Apostolicae Clerici etiam Præsidentes ipsius Camerae dicantur, ut videre est in Constitutionibus Summorum Pontificum de ipsis loquentibus, tamen in hoc nobilissimo Cœtu vnus reperitur, qui hoc speciali nomine insignitus est, & Præsides, seu Præsidents Camerae appellatur, qui vtriusque Signaturæ Referendarius tanquam Summi Pontificis familiaris habitum violaceum, desert, veste alba (quam Rochettum dicunt) & Cappa in publicis sessionibus utitur; eius Officium perpetuum, & per mortem vacabile, sicut & alia Clericorum, erexit Sixtus V.

Munus verò potissimum est rationibus vniuersi aerarij præesse, & rationes cuiuscumque alterius, qui prouentus Camerae Apostolicae administraverit in Vrbe, vel in Prouincijs, & velut eorum Cenfor videre, ac examinare, atque in Auditorio Camerae recensere, iuxta ea, quæ leguntur in Constit. a Leonis X. vbi Statuta Clericorum Camerae cum illorum insertione confirmantur, & ad rem nostram facit cap. 10. & latius in Constitutione Pij IV. b

Quomodo autem ista redditio rationis fiat, quo ordine, quibus presentibus, vide Constitutionem Pij IV. c Quòd si integrè, & fidelitèr huiusmodi rationes non reddantur, excommunicationis maioris, periurij, & falsi, nec non decupli cuiuslibet partitæ crediti Camerae omisæ, seu non solutæ, irremissibilitèr exigendi, & d. Camerae applicandi, pœnas ipso facto iniunctas habes, ut videre est in Constit. Pauli III. d Hodie verò ista redditio rationum fit coram Thesaurario generali, coram quo, ut dixi supra, instituta est ad hunc effectum Congregatio, in qua intersunt etiã cum ipso Thesaurario Præsidents, & Commissarius, vnus ex Clericis, & Aduocatus Fisci, vnà cum Ratioicatoribus, seu Computatoribus publicis ipsius Camerae, qui numero tres sunt, & habent inter se negocia Prouinciarum Status Ecclesiastici partita, ut maturius, & maiori diligentia illa videant, & examinent, iuxta ea, quæ illis præcipit Pius IV. e Vtèrius etiam post dictam rationis redditionem, solidationem, & liberationem potest Card. Camerarius illam, seu illas ex integro reuiderè, ex Constit. Pij IV. f

Præsidis officium, sicut & alia Clericorum officia, venundari solet, cuiusquè precium ad scuta quatuordecim millia, plusuè minus ascendisse vidimus.

a 24. Bull. nou. fol. 516. tom. 1.
b 26. Bull. nou. tom. 2. pag. 36.
c 87. cum inser. §. 44. & seq. Bullar. nou. tom. 2. pag. 126.
d 40. cum sicut, Bullar. nou. tom. 1. pag. 679.

e In cit. Constit. 87. à §. 49. vsque ad §. 4.
f 26. Bull. nou. tom. 2. pag. 37.

CAPVT XLIV.

De Pauperum Aduocato.

SI Pauperum cura (neque ab ethnicis neglecta) ab omnibus Christi fidelibus habenda est, præcipuè Christianis Principibus, & Deo strictioribus vinculis obnoxij, ut Summo Pontifici, & Sactosanctæ Romanæ Ecclesiæ purpuratis Patribus, ac Senatoribus hoc onus incumbit; cum clericorum bona pauperum esse dicantur, g nempe pauperibus tempore necessitatis distribuenda; h & Constantinus Imperator post concessam clericis immunitatem à quibusuis exactiõibus addit; si quid vel patrimonio, vel prouisione, vel mercatura honestati tamen conscia, congesserit, id in usum pauperum, atque agentium ministrari oportet. i Hac igitur, & alijs rationibus factum est, ut ære publico pauperum Aduocati in Vrbe, & alibi sint, ne scilicet qui carent pecunia, & Aduocatorum cupidini satisfacere non valent, indefensi pereant; sic apud Athenienses singulis annis decem publici Aduocati substituebantur, qui delatos criminis defenderent, ut ex Aristotele

g c. conuenior, 23. q. 8.
h c. sunt hi, 47. dist.

i l. 2. C. de E. pisc. & cleric.

a in adnot. ad
Vespr. lib. 2. cap. 7
b in syntag. iur.
vniu. lib. 49. cap.
6. num. 12.
c lib. 3. politic.
cap. 15. nu. 108.
d de Magistr. lib.
3. cap. 4. nu. 13.
e in l. si furiosus,
vers. nota quod
Aduocati, C. de
iurpr.
f 100. Bull. nou.
tom. 2. pag. 304.
g lib. de pijs Vr.
bis oper. lib. 4.
cap. 44.
h de pietate Ro-
man.
i in pr. fat. de
pia causa, vers.
item relictum fa-
ctum ad soluen-
dum.
k in l. 1. §. de
Prator. in verb.
non habetur, ff.
de postul.
l in l. 1. ff. de off.
cius, cui mand.
est iuris. n. 516.
m in l. 3. C. de
Episcop. audien.
n Constit. 71. in
reformat. Tribu-
nal. Urb. tit. de
facultate. Visitat.
carcer. ver. quar-
to in casu infir-
mitatis; & vers.
quinto relaxen-
tur. Bullar. nou.
tom. 3. pag. 285.
o Iudices, C. de
Episcop. aud.
p In praciar.
Constit. 71. §. 15
& seq.

tele sumpsisse dicit Grauatius. a In Gallia solent, & debent pauperibus officium gratuitum exhibere Triumviri Regij, seu Aduocati Fisci; Tholosanus b testis est. Et in Regnis Hispaniarum Bouadillas, c in vtriusque verò Sicilia Regno sub Marchione Vigliena, & Ducæ Ossuna id muneris exercuisse testatur Mastrillus, d addens quid potissimum agere debeant aduocatus, procurator, & sollicitator pauperum, quibus sicut in Vrbe Roma, ita etiam in Regno à Catholico Rege salarium ordinarium constitutum est ex dispositione etiam iuris communis, ad not. per Baldum. e

Debent autem prædicti aduocatus, procurator, & sollicitatores pauperum, post obtentum à iudice absolutionis decretum, vt eodem momento rei à carceribus eximantur, inuigilare; si quid commentariensi, seu carcerum custodi debetur, ab Archiconfraternitate Charitatis, vt in Constitutione Pij V. f & ibi Cherubinus iunior in schol. i. vel alijs pijs operibus in Vrbe ad hoc specialiter deputatis, ad tradita per collectores Camil. Phanuc. g & Theodor. Amyden. h horum operum exequutoribus, persoluatur; quæ quidem solutiones verè inter pias causas numerantur, vt per Tiraquellum; i quàmuis pauperes ab huiusmodi iurium solutionibus sint immunes, vt notat glossa. k

Secundò curare debent, vt relegatis, & in exilium missis concedatur terminus ad colligendum sarcinulas (vt aiunt) vnus scilicet mensis, aliquando plus, quandoque minus, prout iudicis arbitrio videbitur, ad tradita per Doctores, præcipuè Purpuratum. l

In ciuilibus verò causis si reus fideiussores non habeat, sub iuratoria cautione, vel homagio, quæ est pœna trirremium per triennium relaxetur, præcipuè si Dies Domini nostri Iesu Christi Natalis, aut Paschatis intercedat, quibus nedum Princeps, verùm & Magistratus omnes procliuus debent esse ad relaxandos reos, nisi aliter grauitas causæ suadeat, quod à Valent. Theodof. & Archad. Imperatoribus sancitum legimus m his verbis. *Vbi dies Paschalis extiterit, nullum teneat carcer inclusum, omnium vincula dissoluantur.*

Vt etiam pauperes, quibus à creditoribus alimenta non præstantur iuxta formam Motus proprii Pauli V. n è carceribus dissoluantur

Obtinere etiam à Principe, & Magistratibus curent aliquam pecuniarum condemnationem, quæ pro pauperibus carceratis applicetur; quod Honor. & Theod. Imperatores Cæciliano Præfæto Pratoriò rescripserunt o ibi, *virtualem substantiã non habentibus faciant ministrari libellis duobus, aut tribus diurnis, vel quot existimauerint Commentarienses, decretis, quorum sumptibus proficiant alimonie pauperum.*

Sed quale sit, & esse debeat peculiare officium Aduocati pauperum, & Fisci in Romana Curia, sancitum est à Paulo V. p qui de Aduocatis pauperum, & Fisci agit, & de pauperum procuratore loquitur in hæc verba. *Aduocatus pauperum sollicitè studeat, ne carcerati in aliquo tam à iudicibus, quàm etiam ab executori- bus, & carcerum custodibus graueretur, & propterea non absit vnquam à visitationibus carcerum tam publicis, quàm priuatis. Procuratores pauperum, ac illorum substitutos, & etiam carcerum visitatorem singulis hebdomadis vna vice ad se euocet, & de omnibus carceratis, præsertim ijs; qui in secretis continentur, diligenter se informet. Si procuratores, vel substitutos, & Visitatorem negligentes inuenerit, Visitatoribus carcerum denunci- et, atque vt de alijs provideatur, instet. Cum ratione sui officij gratis pauperes defendere, & illis patrocinari debeat, nihil prorsus ab eis recipiat. Vt facilius pauperibus operam suam impendere valeat, Visitator carcerum quolibet die ad eum accedere, & alia ad eius officium pertinentia facere teneatur. Non possit Aduocatus pauperum contra reos ad offensam, etiamsi causa extra carceres agatur, patrocinando, aut aliàs quomodolibet sub quouis prætextu interuenire, nec, pauperibus exceptis, pro vllò alio, qui contraxerit, aut litiget cum Camera, patrocinetur. Atque hæc de Aduocato pauperum; cuius munus ab immemorabili residet in Collegio Aduocatorum Consistorialium, vt videre est in syl- labo eorundem Aduocatorum à Carolo Carthario Vrbeuetano, & ipsius Collegij Decano, elaborato; hodiequè illo munere egregiè perfungitur Carolus Gualterius Vrbeuetanus, qui & sacri quoque Consistorij Aduocatus, & vtriusque Signaturæ Referendarius Romana in Aula degit.*

Procuratores verò, & ipsorum substituti singulo quoque die carceres visitare, & nomina omnium, qui ad illos ducuntur, ac iudicum, de quorum mandato, ac etiam causas eorum detentionis, & diem, cum in liberiori carcere, seu ad largam ponuntur, an ante, vel post prandium, siue cœnam, annotare teneantur. Pecunias, & alias quascumque res, quas inuenerint repertas fuisse penes ipsos carceratos, annotent, & deinde omnia ad notitiam Aduocati pauperum deducant; ad quem etiam irrequisiti semel in hebdomada, toties, quoties carceratis opus erit, accedant. Nihil omnino non solum à pauperibus, sed nec etiam ab alijs carceratis diuitibus accipiant. Contra reos ad offensam, etiamsi extra carceres ipsorum reorum causa agatur, patrocinando, vel alias quoquo modo sub quouis pretextu interuenire non valeant. Hæc in d. Reformatione Pauli V.

Tandem si ab his Aduocato, & procuratoribus pauperum iuramentum exigatur, quod Innocentio II. sedente ab omnibus Romanæ Curia Aduocatis, & Iudicibus exigebatur, vt videre est apud Baronium, a vtique rationi congruum putarem; formula verò iuramenti est, quæ sequitur. *Ego N. Aduocatus iuro, quod ab hac hora in antea placita, vel negocia Romanorum, in quibus Aduocatus ero, vel Patronus, Romanos malitiosè non impugnabo, vel defendam, sed pro conscientia à Deo mihi præstita, secundum Constitutiones, & leges, ac bonos mores ea tractabo; & postquam iustitia de iisdem causis à me cognita fuerit, si requisitus fuero, Iudicibus patefaciam, & eis in ipso iudicio assensum meum adhibebo, pretium exinde non accipiam nec per me, nec per interpositam personam suscipi permittam, & si susceptum fuerit, postquam sciuerò, infra quindecim dies illud reddi faciam, & patrocinium meum alicui habenti causam, si ab eo rogatus fuero, malo studio non negabo, siluis beneficijs, quæ habemus ab Ecclesijs, vel alijs, & exceptis sententijs valentibus duodecim denarios, quæ gratis, & sine exactione nobis offeruntur; hæc omnia obseruabo bona fide, sine fraude, & malo ingenio, quamdiu Papa Innocentius, vel Successores sui censum centum libras valentem denariorum Papalium nobis Aduocatis, & Iudicibus annis singulis soluere perseuerabunt.*

a annal. 10. 12.
anno 1143. pag.
303.

CAPVT XLV.

De Aduocato, & Procuratore Fisci.

IN Curia Romana nullam particularem personam esse Fiscum; sed ipsammet Sedem Apostolicam, & ideo qui hodie gerit in Curia officium fisci, non appellari fiscum, sed Aduocatum, & Procuratorem fisci, scribit Gomefius. *b* Fisci Patronus, Quæstor parricidij, ex quo capitalibus rebus perquirendis præerat, olim dictus fuit, vt docet Iuresconsultus. *c* Et hoc fiscalis patrociniij munus à superioribus Imperatoribus prætermisum ab Hadriano primùm institutum fuisse Spartianus est testis in eius vita, ibi; *Fisci Aduocatum primus instituit.* Et licet in corpore Iuris non rarò fisci, & Aerarij nomen confundatur, vt Spicilegus *d* ait, differre tamen inter se pluribus probat Tholosanus, *e* & apud Tacitum *f*

Et quoniam non solum capitalium negociorum, sed etiam ciuiliū curam gerere fisci Procurator tenetur, vt est integer titulus in iure ciuili, *g* sicut olim duo fuerunt, *b* ita etiam in Romana Curia apud Summos Pontifices alter est, qui capitalibus causis præest, & communi nomine fiscus appellatur; alter verò qui ciuilia, & Camera Apostolicæ iura tuetur, & Commissarius Camera dicitur, de quo infra suo loco; nunc quæ ad Patronum fisci pertinent, prosequamur: vtquè magis distinctè procedatur, differre inter se Aduocatum fisci à Procuratore sciendum est, itaut in publicis sessionibus, & in Camera Apostolica, vbi iura ipsius Camera tuenda sunt, ante Procuratorem sedeat Aduocatus fisci, cuius officium olim annale erat, vt Theod. & Valent. Imperatores Cyro Præfecto Prætorio rescripserunt; *i* quod postea ad biennium prorogatum ex Leonis Imperatoris rescripto *K* liquet. Sed hodie perpetuum est, & Aduocatorum Consistorialis ordinis, vt apud Vestrium; *l* & videndus est syllabus Aduocatorum Consistorialium à Carolo Carthario conscriptus. Adeo qui hoc munus exercuit, etiam illo dimisso, Clarissimi primi ordinis dignitate perfruat, vt Anast. Aug. Eusep. *m* rescripsit; ac se ipsum, & filios tam natos,

b in prooem. reg.
Cancel. pag. 7.
c in l. 1. §. cum
deinde. ff. de orig.
iur.

d in lexie. iur.
verb. fiscus.
e de Repub. lib.
3. cap. 3. nu. 3.
f lib. 2. annal.
g de iure fisc. lib.
10. tit. 1. C.
h l. binos, C. de
aduocat. diuers.
iudic.

i l. cum Aduo-
catio, C. de Ad-
uocat. diuers. iu-
dicio.
K l. sancimus, la
2. C. eod. tit.
l. lib. 2. cap. 8.
m l. 1. C. de off.
diuers. iudic.

natos, quàm postea procreandos ab omni cohortali, seu cuiuslibet deterioris conditionis periculo immunes, & liberos cum patrimonio suo seruari idem Imperator a decernit.

Debet autem Aduocatus fisci in omnibus causis criminalibus, & fiscum tangentibus, vbi articuli iuris emerferint, interuenire, & Procurator fisci super hoc omnino illum requirere tenetur, vt est Pauli V. Sanctio *b*; nec fiscalem causam deserre potest Aduocatus prætextu salarij non soluti, vt Anton. scribit *c*.

Et quàmuis pro viribus fiscales causas defendere teneatur, priuatis tamen calumnias commouere non audeat, vt est Constantini Imperatoris Sanctio *d*. Quædam alia de Aduocato fisci collige ex Mastrillo, *e* quæ nos consultò prætermittimus, ad fisci Procuratorem diuertendo; vnum non omitendo, quòd dum hæc scribimus, Petrus Franciscus de Rubeis Sacræ Consistorialis Aulae Aduocatus, & vtriusque Signaturæ Referendarius Aduocati fisci munere in Vrbe, ea legum peritia, assiduitate, ac integritate perfungitur, quæ iamdiù est cunctis perspecta & admirabilis: quòdque munus hoc in Vrbe ab immemorabili residet in Collegio Aduocatorum Sacri Consistorij, vt videre est in syllabo eorundem Aduocatorum à Carolo Carthario exarato.

Post Aduocatum locum habet in Audientia Procurator fisci, Quæstor Parricidij olim dictus, ex quo capitalibus delictis perquirendis præerat, ex Mastrillo; *f* quæ fiscales causas in ipsa Camerali Audientia, & apud alios Romanæ Curia iudices ex facto instituit, agitquè, vel defendit: fiscales autem causæ sunt, vbi de publica pecunia, vel vindicta agatur; hinc confiscari dicimus in publicum ius ararij aliquid redigere; quod inter regalia Principum esse docet Tholosanus, *g* nec sine Principis licentia bona confiscare licet. *h* Cuius rei ratio videtur esse, quia regulari iure, confiscatio non permittitur, *i* & proinde regium hoc ius est contra legem, sic notant hoc esse de maximo imperio Baldus, *k* & Iason, *l* quod à Theod. Aug. & Valent. Cæs. sancitum legimus in hæc verba. *m* *Nulli iudicium liceat (exceptis iis, qui in summa administrationis sunt positi potestate) proscriptionis tempestate totius substantiæ aliquem percellere, nisi ad nostras aures hoc ipsum referatur. Datum. &c.*

Sed & alia consideranda erant, antequam bona fisco incorporarentur; aderat enim Procurator Cæsaris, qui res solemniter fisco deferendas per publicationem, aut ratione iuris Imperatoris examinabat, vt postea Rationalis, seu Procurator fisci incorporaret fisco; quod ab Imperatoribus Grat. Valen. & Theod. sancitum legimus *n* & ex hac sanctione collige, Procuratorem Cæsaris differre à Procurare fisci; sicut enim duo genera bonorum in Imperatore consideranda sunt, alterum eorum, quæ vt priuatus possidet, nulla adhibita consideratione dignitatis, quæ propriè non fiscalia, sed patrimonialia nominantur, & qui his regendis præficiebatur, Procurator Cæsaris dictus erat, vt apud Vlpianum, *o* & Comes rerum priuatarum. *p* Alterum verò genus bonorum Principis est, quæ cum dignitate, seu potestate; vel eius ratione ei accedunt, vel debentur, vt compendia, quæ ex vectigalibus, & publicatione bonorum veniunt, *q* & qui rebus istis præficiuntur, Procurator fisci dicitur, qui & Rationalem quandoque dictum fuisse, colligunt Alciatus, *r* & alij ex Iulio Capitolino in vita Maximini, ibi; erat *Fisci Procurator in Lybia, qui omnes Maximini studio spoliauerat; hic per rusticanam plebem deinde, & quosdam milites interemptus est per eos, qui Rationalem in honorem Maximini defendebant* &c. Cuius etiam Ministri mentionem fecerunt Grat. Valent. & Theod. Imperatores, *s* ibi. *Ritè, atque solemniter per Comitum rerum priuatarum, deinde per Rationales, & singulis quibuscumque Prouincijs commorantes incorporatio impleatur &c.* Quod etiam Lipsius *t* demonstrat his verbis. *Erant enim non Romæ solum, sed & in Prouincijs Procuratores, siue Rationales, qui bona huiusmodi caduca legerent, tollerentquè.* Licet ex his verbis potius detur intelligi, Rationales fuisse, qui etiam hodie in Statu ecclesiastico, & in vnaquaque Prouincia, ac Ciuitate Procuratores fisci, ab ipso generali in Vrbe, & apud Summum Pontificem existente Procuratore fiscali substituti sunt, ab ipsoquè ad nutum deputantur, & amouentur. Nisi dicamus, hos Rationales esse apud ecclesiasticam Ditionem Theaurarios principales, penes quos pecuniæ etiam ex delicto prouenientes deponuntur, vt inde Romam mitrantur.

Ipse verò Procurator fisci, qui in Vrbe residet, vir probus, eruditus, & in Roma-

a l. 2. C. eod. tit.

Cont. 71. 9.

15. nu. 3.

c l. 1. C. de Aduoc. fisci.

d l. 3. C. de Aduoc. fisci.

e in tract. de Magistr. lib. 5.

cap. 8. de trib. mag. cur. à num.

36. vsque ad nu. 102.

f de Magistr. lib. 5. cap. 8. n. 36

g de Reipub. lib. 9. cap. 1. num. 32.

h l. prohibemus, C. de iur. fisci, lib. 10.

i Auth. bona dæ. natorum, C. de bon. proscrip. & damnat.

k in rub. nu. 1. & in c. 1. de pac. iuram. firmam.

l seru. in vsib. feud.

m l. imperium, nu. 24. ff. de iur. iud. omm. iud.

n l. vnic. C. ne sine iussu Princip. certis iud. liceat confiscar.

o l. 3. C. de bon. vacant.

p l. 1. ff. de off. procur. C. far.

q l. 1. & toto tit. C. de Comit. rer. priuat.

r in tit. quo sine regal. in vsib. feud.

s in l. vniuersi. C. de fund. rei priuat. lib. 11.

t in l. 3. C. de bonis vacant. lib. 10.

u ad Tacitum lib. 2. annal. in verb. bona Aemilia Mura, pag. apud me 108.

A

B

C

D

E

Romano foro versatus esse debet. Is enim Camerali audientia partibus, ac alijs extra audientiam iudicibus in fiscalibus causis assistit, causarum secreta noscit, & prohibito intuetur, ac in omnibus eorum saltem consultium præstat, non tamen iudicat; Consistorijs publicis interesse consuevit, ac pro publico eius officio petere, & curare, vt de rebus sic publicè peractis, quarum testimonium perpetuò habere Reipublicæ intersit, (puta de alicuius Principis obedientia Pontifici præstita, ac similibus) per aliquem ex Prothonotarijs Apostolicis ad perpetuam rei gestæ memoriam publicum fiat documentum, ad tradita per Vestriam; *a* Quàmuis Chassan. *b* dicat, Procuratorem fisci esse virum parum placidum, omnibus inuisum, Deo odiosum, parum, aut nihil æquitatis in se habentem; & videtur hæc definitio desumpta ex Baldo, *c* dum ait, Fiscum esse duræ cervicis, rigorosum, nunquam, vel rarò æquum, largum habentem stomachum; & vide Carautam, *d* qui Baldum, & Chassaneum refert. Quibus adde, Procuratorem fiscalem proprium, & peculiare indumentum habere, Togam scilicet violaceam talem, cui aliam superimponit eiusdem coloris, & longitudinis, in ore, & circuitu purpureris zonis redimitam; vbi verò in Tribunali Cameræ Apostolicæ, in Consistorijs publicis, in Sacrorum solemnij Pontifici assistit, clamidem, siue paludamentum violaceum, cum inuerso caputjo circa collum, more Aduocatorum Consistorialium, defert.

Bis in hebdomada cum Governatore Urbis, & Cameræ Apostolicæ Auditore generali Pontificem Maximum adit. In sacra Consulta locum assignatum habet; itaut vbi de publicis criminibus vel in ipsa Vrbe, vel tota ecclesiastica Ditione agatur, ad illorum expeditionem ipso inconsulto deueniri nequeat. Quamobrem & in qualibet Prouincia, ac Ciuitate, & in ipsamet Romana Curia septem substitutos habet, quibus singulis Camera scuta quinque mensura persoluit, videlicet quatuor pro Tribunali Gubernatoris, duo pro Tribunali Auditoris Cameræ, & vnum pro Tribunali Vicarij; estquè munus hoc nostra ætate (vt Vestrius ait loco cit.) ad malos mores cohibendos admodum necessarium, et ad pacem, quietemquè Ecclesiasticæ Reipublicæ plurimum conducit, ac in Romana Curia non mediocris negocij, atque auctoritatis; plurimumquè et Principis, et priuatorum interest, vt non nisi à viro probo, erudito, et in Romano foro versato exerceatur. Et nihilominus Paulus V. *e* in sua generali Tribunalium, et Officialiū Romanæ Curie reformatione quid agere, quid vitate debeant Procurator fisci, eiusquè Substituti certa lege decreuit, quæ cuncta rescribere nimis laboriosum visum est, et à nostro instituto alienum.

Forfan et meminisse iuuabit quæ ad rem congerit Tholosanus, *f* qui et vnde dicitur fiscus, satis eruditè more suo demonstrat. Tandem sicut Hadrianus Imperator fisci Aduocatam primus instituit, ita à Cæsare bonorum publicationem inductam fuisse docet Lipsius. *g* Fiscus etiam pro tributis, alijsquè debitis, et oneribus accipitur; elegans inscriptio, et singularis exempli Romæ in Ponte Senatorio, qui nunc S. Mariæ dicitur, à Iacobo Guthier relata *h* legitur his verbis.

Numini Deorum Aug. Ioui Opt. Max. Ædem voto suscepto Q. Lepidus M. F. M. Curius. M. F. Cos. III. S. P. Q. R. Imp. Cæs. Diui Traiani F. D. Neruæ Nep. Traiano Hadriano Aug. Pont. Max. Trib. Pot. II. Cos. II. Quòd vnus omnium Principum, & solus remittendo sestertium nouies millies centena millia N. Debitum Fisci non præsentem modò, sed & posteros suos præstitit hac liberalitate securos.

Sed et Paulum III. Pont. Max. damnasse, et acriter increpasse quendam eius Aduocatam Fiscalem, qui noua contra priuatorum vtilitatem, in eiusdem Principis commodum, inuestigare quotidie conabatur; dicebat enim, quòd ille, vt videretur diligentior, non curabat augmentum Cameræ Apostolicæ, seu diminutionem, cum

a in pract. lib. 2. cap. 9.

b in consuetud. Burgund. tit. des diocetz. rub. 4. §. 7.

c in Lexequuorum, C. de exequ. re iud. & in rit. de feud. Marchia, §. 1.

d super rit. magni Cur. rit. 17. n. 10

e Const. 71. §. 17. Bullar. nou. tom 3. pag. 275.

f in syntag. iur. vniu. lib. 31. cap. 31. per tot.

g ad Tacit. lib. 6. annal. in verb. quia damnati publicatis bonis etc. *h* de off. dom. August. lib. 3. cap. 31.

non interesset Ecclesiæ, vt contra priuatorum commoda pro modico lucro (quod maximum solet esse in priuatis) contractus vel ab eo initi, vel ab auctore suo retractarentur, & in dies fierent nouæ inuestigationes, Iacobus Gallus a I. C. testatur.

a consp. ex his
que. num. 6.

CAPVT XLVI.

De generali Camera Apostolica Commissario.

Post Procuratorem fisci sedet quoque in Camera Commissarius eiusdem Camera, eiusque negocia tractare, gerere, & exequi solet, dummodo ad iudicia non pertineant. Varius fuit huius Officij status, dicente Vestrio, b hoc munus esse ex sui natura non vulgare, eiusque auctoritatem suo tempore ostendisse Ioannem quendam Brocchum Imolensem suum maiorem auunculum, qui sui muneris dignitatem adeo euexerat, vt totam Urbem, ac vniuersam Romanam Curiam regere videretur; verum ipsius Vestrij ætate adeo diminuta erat, vt ferè omnia, quæ ad hoc Officium pertinebant, Gubernator Urbis, Thesaurarius, Præsident, & Procurator fisci administrarent; quamobrem Nicolaus Grauatius c subdit, Commissario Camerae euenisse, quod de cornicula fabulatur Aescopus, cum enim se auibus præstare gloriaretur, illæ verò suas pennas repeterent, nuda inuenta est; sed verè hæc fabula dici potest, nam hoc tempore, sicut etiam multis ab hinc annis graues huic muneri viros præfuisse audiuius, & vidimus, nam præ cæteris Ioannes Bernardinus Piscina post Commissarij Camerae officium, à Sixto V. Ciuitatis Nursiæ, ac totius Montaneæ Præfectura decoratur, vt in ipsius Sixti V. Constitutione d legitur: Clemente VIII. sedente, Paulus Aemilius Zacchias Camerae Apostolicæ Commissarius, & postea S. R. E. Cardinalis ab eodem Pontifice creatur: sub Paulo V. Iulium Monterentium post Commissarium Camerae, Urbis Gubernatorem, & Vicecamerarium vidimus: Gregorio XV. Pontifice, Ioannes Beninus Commissarius Camerae, Urbis Gubernator, & eiusdem Camerae Clericus creatur: Urbano VIII. ad Pontificatum euecto, Antonius Lambardus post Commissariatum Camerae Archiepiscopus Nazarenus efficitur; in cuius locum subrogatur Cæsar Raccaghus, qui post S. Spiritus in Saxia Præcepto riam per biennium gestam, ad Urbis Gubernium euectus, demum Tipherni Episcopus promulgatur: successorem ipse habuit Felicem Contelorium, qui ad sacræ Consultæ Secretariam ascitus, Vaticanæ Basilicæ Canonatu insignitus, Pontificus ad Principes Breuium Secretarius euasit; in huius locum sufficitur Ioannes Ghinus inter primarios Romanæ Curie Patronos fide, diligentia, & legum peritia valde commendatus: denique à S. D. N. Innocentio X. in Ghini locum subrogatur Lazarus Bottus, diu Romana in Aula versatus, mira integritate, prudentia, iuriumque præstantia præditus, & ab eodem Pontifice inter Vaticanos Canonicos cooptatus. Et cum aliquando habitum à Prælati in Romana Curia deferri solitum gestauerit, prout Beninum, Lambardum, Ghinū, & Bottum gestare vidimus, hac prærogatiua digniorem quoque in Camera Apostolica supra Aduocatos Pauperum, & Fisci sedentes locum habuerunt, quod à Sixto V. sancitum legimus e

b lib. 2. cap. 19.

c in annot. ad
omnib.

d 44. in princip.

e Constit. 44. §.
10.

f 87. §. 47. Bul.
lar. nou. tom. 2.
pag. 126.

g ad Const. 44.
Sixti V. schol. 1.
h in glos. facult.
Rogen. §. volen-
tes. verb. Came-
rariatus.

i in tract. de
success. ab intest.
cleric. & regul. in
verb. suica, nu.
22. vers. idem
dicerem.

Sed iam ad alia transeamus. Et cum de tempore, quo fuerit hoc officium institutum, non satis constet, ante Pontificatum tamen Pij IV. fuisse liquet ex eiusdem Pontificis Constitutione. f In antiquioribus verò instrumentis pro Camera Apostolica stipulatis interueniebat quidam Minister ad nutum Pontificis deputatus, & prudentis viri nomine nuncupatus, Cherubino iuniore teste. g Verum sub Paulo IV. qui ante Pium IV. sedit, fuisse Commissarium Camerae, colligi potest ex Mandosio, h dicente, Præsidentis, Commissariatus, & Thesaurariatus officium etiam à laicis exerceri posse, in hæc verba *Insuper Camerarius, cuius sunt membra septem Clerici Camerae Apostolicæ, ac Præsident, Commissarius, & Thesaurarius, qui ultimi tres laici esse possunt*; & ad hoc probandum adducit Nicolaum de Vbaldis, i qui ante annos 160. plusuè minus Rotæ Romanæ Auditor fuerat; quamuis in meo Codice solum de Thesauraria, & Cancellaria hic loquatur: nec erit prætereundum, quod ex Vestrio supra diximus, auunculum scilicet eius maiorem Commissarium Camerae

A

A

B

B

C

C

D

D

E

E

metæ fuisse, quod certè sub Leone X. Clemente VII. & forsàn etiam superiori tempore contigisse puto; nam Vestrius hæc sub Paulo III. scripserat, vt patet ex sua præct. *a* Sed hoc certissimum est, Commissarij Camerae officium, quod ante Sixtum V. ad Summorum Pontificum constituebatur beneplacitum, in perpetuum, & vacabile ab eodem Sixto erectum fuisse, vt in sua Constitutione, *b* vbi hæc in summa leguntur.

A Facultates, iurisdictiones, & prerogatiuas per quoscumque Romanos Pontifices antea concessas confirmat Sixtus V. Commissario Camerae. §. 3.

Scripturarum Camerae Apostolicæ Archiuji administrationem, & curam iniungit. §. 4.

Detinentes eiusdem Camerae scripturas, easque scientes, & non reuelantes coercendi iurisdictionem impartitur. §. 5.

Contra Prælatos, & clericos ingerentes se in Beneficijs ecclesiasticis, & Bullis non expeditis, procedit. §. 6.

Portionem consuetam panis, vini, esculentorum, nec non salaria, regalia, & emolumenta solita concedit. §. 7.

B Verum, & certum Papæ familiarem, vtriusque Signaturæ Referendarium declarat; Clericorum, & Cameralium priuilegia eidem concedit, ac tribuit. §. 8.

B Pensiones ad quingentorum ducatorum auri de Camera transferendi; etiam in mortis articulo indulgit. §. 9.

Habitu per alios Prælatos Camerale deferri solitum concedit; locum in Camera immediatè post Præsidentem, in Capella Pontificia, & Consistorijs publicis post Palatij Apostolici Auditores, & Camerae Clericos assignat. §. 10.

Commissariatum officium in personam sibi bene visam, à Summo Pontifice approbandam, pro summa florenorum auri Camerae centum resignandi facultatem impartitur. §. 11.

Expeditiones gratis ad sui fauorem faciendas mandat. §. 12.

C Ioffredo Lomellino vtriusque Signaturæ Referendario prædictum Commissariatum officium, cum iurisdictionibus, emolumentisque prædictis ad eius vitam concedit. §. 13. Additis clausulis præseruatiuis, decreto irritanti, derogatorijs derogatoriarum, atque executoribus, & defensoribus deputatis, vt in. §§. seqq.

Sed hodie sicuti perpetuitati, ita & alijs quibusdam priuilegijs derogatum est, itaut Commissarius Camerae ea tantum, quæ à Pio IV. *c* concessa sunt, exequi valeat, ipsumque non Prælatum præcedant Aduocati Consistoriales, ac Procurator fisci.

Verum quàmuis nomen nouum esse admittamus, officium tamen antiquissimum esse fatendum est, & Procurator Cæsaris dicebatur, siue Rationalis, prout ab Alexandro Imperatore *d* denominatum habes; ibi, *Procuratores meos, vel Rationales*:

& ita à Gratiano Valent. & Theodof. *e* etiam dicitur, vbi ab istis Imperatoribus sancitum habes, Procuratore Cæsaris non debere cognoscere, Aduocato fisci absente, inter fiscum, & priuatum, sed Aduocato præsentem, vt notat ibi Bald. Sed Procuratoiem Cæsaris differre à Commissario Camerae in istis iuribus apparet, siquidem Procurator Cæsaris, qui etiam Rationalis dicitur, iurisdictionem habebat, & cognoscebat causas Fiscales, & causas inter Fiscum, ac priuatum, vt habetur ex iure civili, *f* & apertè scribit Carauit. *g* Commissarius verò Camerae nullam habet iurisdictionem; vt notum est.

D Sed quoniam diximus, difere Commissarium Camerae à Fisco, sciendum est, hanc controuersiam annis proximè elapsis excitatam fuisse in Camera, & post multa ab vtrâque parte deducta, consulto sel. rec. Paulo V. determinatum fuit, in causis criminalibus, vbi non agitur de pœna vltimi supplicij, coram Camerario, & Clericis interuenire debere Commissarium, suaq; esse emolumenta, cætera verò omnia interueniente Fisco expedienda esse, & ita hodie seruari testatur Cherubinus iunior. *b* Quamobrem multa, quæ ab Imperatoribus in libro Codicis x. tit. 1. de iure Fisci; sancita sunt, etiam ad Commissarium Camerae referri posse existimo; eoq; magis in hanc sententiam adducor, quia antequam hoc Commissarij officium inuentum esset, omnia ab ipso Procuratore Fiscali exequabantur, vt Constitutiones Summorum Pontificum legenti manifestum fiet: præter alias tamen videnda est Constitutio Pio IV. *i* vbi nulla de Commissario, sed solùm de Fisco mentio habetur: Et Commissario ægotante, seu legitimè impedito, vices eius Fiscus supplere solet.

E Tandem Commissiones causarum, & inhibitiones in causis spoliõrum, & illicitæ ne-

gocia-

gocia-

gocia-

gocia-

gocia-

gocia-

a cap. 2. lib. 2. ubi de Camera-rio agit.

b 44. Bullar. nou. tom. 2. pag. 550.

c Constit. 87. §. 47. Bullar. nou. tom. 2. pag. 126.

d in l. 2. C. de modo militar. e in l. fin. C. de Aduoc. Fisc.

f in l. ad Fiscum, & ibi glos. in verb. rationalis; C. ubi caus. Fiscal. cog.

g super ritib. mag. Cur. rit. 17. nu. 8.

h ad Constit. 44. Sixti V. schol. 2. pag. 123.

i 55. Bullar. nou. tom. 2. pag. 74.

a *Constit. 51.*
Bullar. nou. tom.
2. pag. 216.

gociationis signari, ac expediri, non citato prius Commissario Cameræ, à Pio V. a prohibitum est.

Atque hæc de Ministris, & Officialibus, qui in Camera Apostolica à sinistris Eminentiss. Cardinali Camerario sedent, dicta sufficiant, iam aliqua de Reuerendiss. Clericis, & qui à dextris sedent, dicamus.

C A P V T XLVII.

De Camera Apostolica Clericis.

b *lib. 5. in vita*
Titi Claudij,
cap. 24.

Collegium Quæstorum apud antiquos fuisse, verba Suetonij b demonstrant, dum refert, Titum Claudium Collegio Quæstorum pro stratura viarum gladiatorum munus iniunxisse, detractaque Ostiensi, & Gallica Prouincia, curam ærarij Saturni reddidisse &c. Huius Collegij simulacrum hodie apud nos esse Collegiū Clericorum Cameræ Apostolicæ, si quis affirmet, non multum à via (ni fallor) errabit: ex ipsis namque Clericis Pontificalis ærarij Custos, Viarum Præses, Riparum, tyberis Curator, Scriniarum, Annong, & Grasciæ Præfecti quotannis eliguntur: in eorum quoque numerum ascitus est Governator Urbis, penes quem spectaculorū, & ludorum cura, vt apud antiquos Quæstos, residet. Et quemadmodum antiqua Quæstura ad maiores dignitates aditum, & viam sternebat, ita ex hoc Illustriss. Clericorum Collegio ad maximos honores, & sacram Purpuram euectos quotidie videmus; itaut Liuius c de his loquutus fuisse videatur, dum ait. *Quæstura non honoris ipsius finis, sed patefactus ad Consulatum, ac triumphos locus nouis honoribus videbatur.*

c *lib. 4. decad. 1.*

Constituebatur antiquitus hoc Collegium ex multiplici, & indeterminato Clericorum numero; cum autem ob ipsorum numerum excrescentium, & augmentū, prouentuum, & emolumentorum diminutionem vitam condecentem ducere nequirent, Eugenius Pontifex huius nominis IV. anno salutis 1438. ipsorum Clericorum petitionibus annuens, & ampliore numerum ministrorum in officijs ponendum non esse, quam possit de illius prouentibus congruè sustentari, & numerositatem auctoritati derogare considerans, septem tantummodò Clericos in futurum esse sancit, vt videre est in Constitutione ab ipso edita. d Hic autem septenarius numerus per annos 150 plursuè minus, quousque scilicet Sixtus V. Beati Petri Sedem conscendit, perdurasse constat: ipse enim Sixtus alios quinque addidit, itaut ex duodecim nunc Clericis constituatur Collegium.

d *Bull. nou. tom.*
1. Constit. 13. pag.
279.

e *in pract. lib. 2.*
cap. 12. nu. 1.

Horum congressus ter in hebdomada tempore Vestrij, e nunc autem bis in Palatio Apostolico, & loco suo, quem propterea Cameram vocamus Apostolicam, die scilicet Lunę, & Veneris, vel si in his diebus aliquando contingat impedimentum, Mercurij fieri solet. Ad hoc autem Tribunal Ecclesiarum, & Monasteriorum omnium, nec non etiam Urbium, Cinitatum, Terrarum, Castrorum, Oppidorum, Villarum, & locorum Romanę Ecclesię immediatè, & mediatè subiectorum spiritualia, ac temporalia negocia, Eugenio IV sedente, deueniebant, vt hic Pontifex affirmat in præfatione Breuis confirmantis Statuta Cameræ Apostolicæ: f Vestrij autem g addens, si de mala diplomatum expeditione per ipsam Cameram facta, si de publicis functionibus, vectigalibus, & alijs publicis prouentibus, cum ecclesiasticis ex vniuerso Vrbe, tum temporalibus ex temporalis Ecclesię Ditione, siue inter Officiales Romanę Curie, quibus pro maiori parte designata sunt, siue inter ipsos publicanos, exactores, et collectores, vel eosdem priuatos, seu Vniuersitates, siue inter quemlibet ex prædictis, et fiscum sint controversiæ, huius Tribunalis notionis esse dicit. Verum hac nostra tempestate multa sibi Eminentiss. Cardinalium Congregationes, puta Episcoporum, et Regularium, sacra Consulta, super Bono Regimine Status ecclesiastici, et Illustriss. Thesaurarius generalis ex speciali Summorum Pontificum concessione vendicarunt, itaut non parum sit Clericorum iurisdictio imminuta.

f *Bull. nou. tom.*
1. pag. 280.
g lib. 2. cap. 12.

Quamuis hoc, et Sacre Rotę Auditorium, tanquam duo magis lucentia sydera, primum inter cætera Tribunalia huius Romanę Aulae locum obrineant: quod vt manifestius fiat, quædam à Summis Pontificibus concessa Clericis priuilegia referenda duxi.

Veros

Veros Capellanos, & familiares Summorum Pontificum Thesaurarium, & Camera Apostolicæ Clericos esse constat ex diplomate Sixti IV. *a*

Expeditiones Camerae, & Cancellariæ pro se se, & eorum nepotibus, ac familiaribus gratis recipere, nec aliquid ab ipsis exigi, sub excommunicationis pœna idem Pontifex præcipit. *b* Et ita fuisse iudicatum testatur Tuscus, *c* relatus a Cherubino iuniore. *d*

A Causas quasumque Camerae Apostolicæ interesse concernentes, summarie, & sine strepitu, ac figura iudicij, sola facti veritate inspecta, cognoscunt, Innocentio VIII. concedente. *e*

Ciuitates, & loca Ecclesiasticæ ditioni subiecta visitare, de abusibus, & criminibus inquirere, & in ipsa visitatione ad exhibenda documenta cuiusvis generis quasumque personas cogere, processusque fabricare possunt, ex Iulij II. Cõstitutione.

f Spoliatorum a latronibus damna, inspectis circumstantijs, & recepto iuramento ab ipsis spoliatis arbitrantur, Leone X. permittente. *g*

B Quorundam locorum, & Terrarum Status Ecclesiastici gubernium concessit Alexander VI. *h* sumpta occasione controuerfiarum, quæ super gubernio eorundem Castrorum fuerat inter Ciuitates Spoleti, & Interamnæ.

B Sed præter hæc Castra habent etiam gubernium Centum cellarum, & Tulphæ, ex Leone X. *i*

In quibus locis licet singulis annis exercitium Guberniorum inter Clericos distribuatur, possunt tamen statuta ibi condere perpetuò duratura, ad tradita per Tuscum, *k* & alios ab eo relatos.

Sententias super causis spectantibus ad Fiscum in Camera latis ob solemnitatum iudicialium omissionem non annullari voluit Innocentius VIII. *l*

C Iurisdictioni Clericorum subijciuntur nedum causæ gabellarum, dohanarum, & datiorum, sed eorum conductores, & Officiales tam in Vrbe, quam extra; insuper Riparum mercatores, & merces, grasciæ, salis, alumnium, Zeccha, carceres, viæ; depositarij, ac thesaurarij per varia loca Status Ecclesiastici consistentes, Leone X. *m* permittente, & confirmante,

C Quædam tamen Dominis Clericis prohibita sunt videlicet.

Societatem occultam, vel apertam circa spectantia ad Cameram habere nequeunt, ex Leonis X. *n* prohibitione.

Abesse non possunt absque licentia Camerarij, vel Decani, ex Pij V. Sanctione. *o*

Tolerantias hebræorum, extractions victualium, & frumentorum, repræfalias, aut literas pro capienda possessione Beneficiorum Ecclesiasticorum, vel prorogationes temporis ad expediendum literas Apostolicas quarumcumque gratiarum, vel ad solutionem Annatarum, aut Cathedralium, Collegio, aut Officialibus debitarum, vectigalium impositionis augmenta, vel diminutiones non concedunt, seu permittunt, Pio IV. *p* iubente.

D Nec etiam Clericorum spolia, aut decimas, vel alia regalia, aut credita fiscalia, etiam pro parte, donare, aut remittere valent. *q*

Nullam iurisdictionem vti singuli habent, sed tantum Collegialiter, & in plena Camera, vbi commissiones, expeditiones faciendæ, & committendæ sunt. *r* Quamobrem sicut antiqui Quæstores leges a Principe promulgandas, & edicta componebant, & antequam ab ipso Principe manu propria firmarentur, ad calcem illarum Quæstores scribebant, *vidi*, vel, *legi*, vt notat Panzirolus, *f* ita DD. Clerici in expeditionibus, quæ sub Camerarij nomine regulariter fiunt, apponunt, *visa*.

A quibuscumq. literis, gratijs, & indultis in rebus spiritualibus omnino abstineant. *t*

E Licet Sede vacante Camerarij, et Clericorum iurisdictionio non expiret, hæc tamen restringitur ad exactiones pecuniarum Camerae, prouisiones ratione Sedis vacantis; cætera autem interdicta sunt ab eodem Pio IV. *u*

Nec Commissiones in forma, si in euentem, super alienatione rerum Ecclesiasticarum concedere possunt, ob Pij V. prohibitionem. *x*

Sed quoniam diximus supra, ex hoc Collegio quotannis assumi Annonæ, Grasciæ Præsides, Riparum Tyberis Curatores, si quis ad hos Magistratus pertinentia, magis præcisè cupiat agnoscere, quæ dicta sunt supra in Congregationibus Annonæ, Viarum, et Aquarum, et quæ scribam infra cap. 50. et 51. perlegat. Quædam verò de pecuniæ cudendæ, carcerumq. Præsilibus, et de Archiuorum Præsfecto dicere, cum alibi de his actum non fuerit, non inutile duxi.

a. Const. 1. §. 3. Bullar. nou. tom. 1. pag. 332.
b. d. Const. §. 4. c. in conclus. in verb. Cancellaria d. schol. 2. d. Bulla Sixti IV.
c. Const. 4. §. 2. Bullar. nou. tom. 1. pag. 377.
d. Bullar. nou. tom. 1. pag. 410.
e. Const. 28. d. Bullar. & tom. pag. 521.
f. Const. 12. d. Bullar. & tom. pag. 401.
g. Const. 24. §. 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 514.
h. in conclus. in verb. Gubernator

l. Const. 4. Bullar. nou. tom. 1. pag. 376.

m. Const. 24. d. Bullar. & tom. pag. 514. & 515.

n. Const. 24. Bullar. nou. tom. 1. pag. 516.
o. 87 §. 14 tom. 2 pag. 123.

p. Const. 55. Bullar. nou. tom. 2. pag. 74.
q. cad. Const. 55. §. 13.
r. in §. 14. d. Cõst.

f. in comment. Imper. orient. de Quæstor cap. 72. pag. 109.
t. ead. Cõst. §. 16.

u. in §. 19. & in Cõstit. 63. §. 9.

x. Const. 69. Bullar. nou. tom. 2. pag. 266.

C A P V T XLVIII.

De Zeccarum Præfide.

a l. 2. §. & triumviri, ff. de orig. iur.

b lib. 7. cap. 28.

c in opusc. de literis antiquis, in l. A.

d de Ciuit. Roman. pag. apud me 602.

e de comitijs Romanor. lib. 2.

pag. apud me 172

f epist. familiar. lib. 7. epist. 13.

g in l. 1. & alibi C. de mureleg.

lib. 11.

h lectio. antiq. lib. 8. cap. 11. circa fin.

i lib. 7. de fals. monet. crimin. cap. 23. num. 6.

K. lib. 5. variar. cap. 39.

TRes viros monetales apud antiquos fuisse docet Pomponius Iureconsultus a his verbis. *Constituti sunt eodem tempore quatuor viri, qui curam vialrū gererent, & Triumviri monetales gris, argenti, auri flatores &c.* Et hos monetę cudendę præfuisse aduertit Auctor antiquitatum Romanarum,

b & in antiquis monumentis ita scribi solitos, Triumviri A. A. A. F. F. quod est, auro, argento, ære flando, feriundo; vt etiam interpretatur Valerius Probus, e ac Titum Plautium hoc Magistratu functum fuisse antiqua docet inscriptio apud Panuiniū d in hæc verba. *TI. PLAVTIO M. F. M. N. SILVANO AELIANO PONTIF. SODALI AVGVSTALI III. VIR. A. A. A. F. F. Q. T. CAESARIS LEG. LEG. V. IN GERMANIA.* Et hos populi suffragio creatos testatur Nicolaus Grucchius e Horum etiam meminit Cicero ad Trebatium scribens f his verbis. *Tre viros vires censeo; audio capitales esse, malle auro, argento, ære essent, sed aliis iocabimur &c.* De monetarijs meminit Iustinianus Imperator g cuius verbi, *murelegulis*, interpretationem (contra Accursij, & aliorum Interpretum opinionem, dicentium, Imperatorem intellexisse eos, qui monetam Principis cudunt) affert Alciatus ibi, dicens, Monetarios significare Textrini quoddam officium, sicut apud Flauium Vopiscum in Aurelian. *ubi seditio*, inquit, *Monetariorum intra murana bellum grauissimum peperit &c.* Et hoc idem innuit Rhodigin. h ibi; *Monetarios Sudas moneta artifices interpretatur, sunt, qui ad Textrinū opus referre vocabulum malint &c.* Dicit fortasse Monetarij ab officij ipsius utilitate, vt Alciatus loco cit. obseruat; vide, quæ notat Tiberius Decianus i qui hanc vocem monetarij hodie apud nos in malam partem accipi notat; quod indicare fortasse voluit Cassiodorus k dum ait. *Monetarios autem, quos specialitèr in usum publicum constat inuentos, in priuatorum didicimus transisse compendium &c.*

In locum Triumvirorum monetarium successisse quem hodie in Vrbe Præfidem Zeccarum vocant, nulli dubium esse puto.

Huius Præsidis notio est, expendere, vtum nummi publicè percussi legem mixtionis, vel puritatis habeant, itaut si minus habere fuerint inuenti, eorum vsus prohibeatur, prout annis proximè elapsis de quadam moneta argentea, quam Iulios vocant Auenionenses, percussa, successiuè de alijs, cum iusti ponderis, & bonitatis non essent, factum fuisse vidimus.

Antequam Magistri monetales nummos cudant, sub Præpositorum monetarium (Assaggiatori in Vrbe vocant) & Actuarij testimonio exiguum frustum materiae, vel metalli, ex quo fabricanda est moneta, in pixidibus ponunt, vt probatio fiat.

Perquirat etiam Præses hic diligentèr, & emendat, si quid aurifices, tractores auri, nummularij, argentarij, seu mensarij, collibitæ, vel alij, qui metalla tractant, in fraudè legis monetæ præscriptę admittant, si radant, aut minuunt e pondere, tu vide omnino rescriptum Constantini Imperatoris. l

Insuper ius dicit de omnibus monetis Papalibus, tam in Vrbe, quàm alibi in Ecclesiastica ditioe cufis, & aliorum quoque Principum, si de bonitate, & valore dubitetur, nummos prohibet.

De delictis à magistris, custodibus, præpositis, probatoribus, incisforibus, sparatoribus, tractatoribus auri, argentiuè, minerarijs arenarum auri, aurificibus, celatoribus, & alijs negociantibus circa monetam commissis, cognoscit, ac de litibus, & controuersijs eorum in præuentione causarum cum Governatore Urbis, alijsque Iudicibus Romanæ Curiaë concurrat.

Vt autem horum delictorum animaduersio iuxta præscriptas leges fiat m sciendū est, tria in omni numismate consideranda; primò materia publicè electa cum certo pondere; secundò character, quo insignitur, seu notatur forma publica; tertio valor, seu functio decreta, ad tradita per Paulum I. C. n in quibus omnibus quid decretum à superioribus, quouè in vsu sint, qui nummis vtantur inspicimus.

Humi-

l in l. vnic. C. Theodos. si quis solidie. extor. incider. vel adulterau.

m l. 8. & 9. ff. ad leg. Cornel. de fals.

n in l. 1. ff. de. cō. trahen. emptio. & l. 1. C. de veter. numis. potest. lib. 11.

Numismatis materia est æs, aurum, argentum, quæ aliquando pura per se, aliquando miscetur; quæ quidem mixtio à Principe legem recipit, quam Curatores monetarum sequi debent; si quis enim suo Marte argento publicè, priuatimquè æs, si auro argentum, siue æri plumbum misceat, capitale est delictum cum bonorum proscriptione, vt a Tacito Imperatore sancitum fuisse testatur Flavius Vopiscus in eius vita, & apud Vlpianum; a quod etiam decreuit Constantin. Imperator, b & hoc esse crimen læsæ maiestatis probat Gigas; c cuius dicti rationem reddit Tiberius Decianus, d quia monetam cudere solius Principis est, & ad ipsius æstimationem, famamque spectat, ne moneta sua adulteretur; videndus est Cassiodorus. e Quæ quidem adulteratio etiam tribus modis fieri potest, nempe circa materiam, si in auro, argento, ære fiat mixtio, vt dictum est, & vide Decianum, f circa formam, quæ nihil aliud est, quàm impressio, siue character impressus in materia, vt idem Decianus; g & circa pondus, ac æstimationem, seu valorem, quæ quidem ponderis, & valoris certitudo adeo necessaria est, vt ea sublata, non rarò in plebe excitentur diffidia, & quærelæ, vt apud Tholosanum. h Minuitur autem monetæ pondus; vel aqua ardenti superficiem auferendo, vel monetæ circulum tondendo eodem Deciano docente. i Quid autem si clericus secularis, siue cuiusvis Ordinis Regularis, etiam miles Hierosolymitanus, tale crimen admittat, à quo puniendus sit, à iudice scilicet laico, vel ecclesiastico? vide Constitutionem Urbani VIII. Idibus Nouembris 1627. editâ, cuius particulâ ad hanc rē facientem refert Squillant. k

Quæ autem essent monetarum antiquarum pondera apud Græcos, & Romanos, difficilè tractationem dicit Blondus; l tu tamen lege, quæ scripserunt Alex. ab Alex. m Gul. Budeus, n Tholof. in syntagm. o Lipsius, p & Phil. Pigafetta; q apud quos etiam Scriptores alia multa ad hanc rem facientia videbis; precipuè quis primus tam apud Græcos, quàm Latinos, aliasquè Nationes monetam percussit, qua forma, & quibus imaginibus; ac etiam vnde denominatio pecuniæ, monetæ, ac nummi fluxerit; videndus est etiam Plinius, r proximum scelus fecisse dicens, qui primum ex auro denarium signauit, quod et ipsum latet, auctore incerto ait: Pausanias tamen s Rhæcum Philci, & Theleclis filium, & Theodorum ambos Samios primos æs conflare, & cudere docuisse affirmat; Iulius Vrsinus, t & ante ipsum Cassiodorus u Seruio Tullio Rege rudi ære nota pecudum (a qua pecuniæ nomen effluxit) nummos græcos signatos esse dicit, hominum verò imagines in ære sculptas a Iano, siue Saturno primum fuisse, testatur, ex vna enim vit biceps, vt Ianus ipse fingitur apparet, ex altera verò pons, corona, vel nauis visitur; quia, vt Macrobius x ait Ianus primus æs signauit ex vna parte suam effigiem, ex altera nauem impressit; Eutropius y verò huius rei inuentorem Saturnum facit, dum scripsit, Saturnus nummos æreos primus instituit: opinor autem in Iani, Saturnique memoriam; nam vt Lactantius z testatur, Ianus Saturnum errantem suscepit, cuius rei argumentum sunt nummi veteres, in quibus est cum duplici fronte Ianus, in altera parte nauis, quod etiam cecinit Ouidius. a

Multa quidem didici, sed cur naualis in ære

Altera signata est, altera forma biceps.

At bona posteritas Puppim signauit in ære,

Hospitis aduentum testificata, dei.

Argenteam verò monetam Fabio Pictore, & Q. Vgolino Gallo Coss. anno scilicet 484. primum cusam fuisse, ex Plinio b notat Fuluius Vrsinus; c quàmuis in meo Codice Plinius dicat, anno ab Vrbe condita 585. Q. Fabri. Cons. quinque annis ante primum bellum Punicum argentum signatum fuisse; & Gallis auctoribus sine aliquo adhuc signo monetam ad metalla translata fuisse, Cassiodorus d scribit.

Insuper sex Procuratores monetæ, qui Comiti sacrarum largitionum parebant, Panzirolus e refert in hæc verba. *Monetam non Ciuitates, non Præsides, Vicarij uè, aut PP. cudebant, sed hæc facultas a Principe Magistro largitionum demandabatur, vt qui Principis pecuniam tractabat, eam quoque percuti curaret. In Occidente sex tantum in locis moneta signabatur, quibus totidem Procuratores præerant.* Hæc Panzirolus, qui enumerando, quinque tantum refert, nempe Procuratorem monetæ Sciscianæ, Aquiliensis, Urbis Romæ, Lugdunensis, & Arelatenfis: sed alia multa videnda sunt apud Iacobum Guthiere z. f

a. l. 8. c. 9. ff. ad leg. Corn. de fals.

b. l. 1. c. 2. C. de falsa monet.

c. de crim. læsæ maiest. lib. 1. q. 62.

d. tract. crim. lib. 7. de fals. mon. et. crimin. cap. 23. n. 2.

e. lib. 7. variar. formul. 32. quæ moneta committitur.

f. loco cit. a n. 10. vsque ad 16.

g. a nu. 17. vsque ad 22.

h. in syntag. iur. lib. 36. cap. 2. n. 16.

i. a num. 22. vsque ad 25.

k. de priuileg. cler. cap. 7. num. 60.

l. 5. Romæ triumph.

m. diu. genial. lib. 4. cap. 24.

n. de ass. & partibus eius.

o. lib. 36. cap. 2. p. de magn. Pöp. lib. 2. c. 3.

q. in discurs. de festiuitate Italico sermone editis.

r. natural. histo. lib. 33. cap. 3.

s. in Archadia siue lib. 8. pag. apud me 301.

t. in præfat. lib. de famil. Roman.

u. lib. 7. var. cap. 32.

x. lib. 1. Saturn. cap. 7.

y. lib. 1. z. lib. 1. a. lib. 1. faictor.

b. lib. 33. cap. 3. c. loco cit.

d. lib. 7. variar. formul. 32.

e. in comment. notit. Imper. occiden. cap. 37. pag. 67.

f. de off. Dō. Aug. lib. 3. cap. 19. de procurat. monet.

CAPVT XLIX.

De Carcerum Præsede.

Carceratorum visitatio nedum ob causarum expeditionem, & reorum liberationem necessaria est, sed etiam vt eorum necessitatibus, alijsquē carcerum incommodis benignē succurratur, vt Eutropio Præfeto Prætorio Gratian, Valen. & Theodos. Imperatores *a* rescripserunt his verbis. *De ijs, quos tenet carcer inclusos, id aperta definitione sancimus, vt aut conuictos velle pœna subducat, aut liberandos diuturna custodia non maceret &c.* atque ab Honor. & Theodos. Aug. *b* sancitum legimus. *Iudices Dominicis diebus productos reos de custodia carcerali videant, & interrogent, ne iis humanitas clausis per corruptos carceris custodes negetur: victualem substantiam non habentibus faciant ministrari &c.* Et in Romana Republica Triumvirorum Magistratus aderat, vt carcerum, carceratorum curam haberet, & Triumuir, capitales appellati, vt apud Pomponium Iureconsultum *c* his verbis. *Et Triumviri capitales, qui carceris custodiam haberent, vt cum animaduerti oporteret, interuentu eorum fieret: quos anno ab Vrbe condita 465. fuisse affirmat Auctor antiquit. Romanar. d* ex Panuino, & alijs ab eo relatis. Cuius etiam Magistratus meminit Plautus, *e* & octo Lictores habuisse indicat, dum Soffiam ita loquentem inducit,

*Quid faciam nunc, si tres viri me in carcerem compegerint?
Inde quasi è promptuaria cella depromar ad flagrum.
Nec causam liceat dicere mihi, neque in hero quicquam auxilii fiet
Nec quisquam sit, quin me omnes esse dignum deputent: ita
Quasi incudem me miserum homines octo validi cedant. &c.*

Hic enim per octo homines octo lictores ministrantes Triumviris capitalibus intelligendos ait idem Auctor antiquitatum Romanarum loco citato.

Et ad Principem ipsum pertinere per tres vices, vel ad minus bis quolibet anno generalem carcerum, & carceratorum visitationem facere, & ita in Regno Proregem ad Palatium, vbi carceres reperiuntur, diebus Natalitijs, Paschalibus, & in Vigilia Festiuitatis Sanctissimæ Assumptionis Beatæ semper Virginis Mariæ, cum interuentu omnium de Consilio magnæ Curie, causarum criminalium, & ciuilium. Fisci Patroni, Regij Patrimonij, & Auditoris gentis bellicæ, Procuratorum, & sollicitatorum fiscalium, aliorumquē iustitiæ Ministrorum accedere solitum, narrat Mastrillus. *f*

Et in Vrbe nonnulli ex ipsa Camerali Audientia, vices ipsius Principis regias gerentes, prout necessitas suadet, sæpius in anno, vtputa singulis mensibus tempore Vestrij, sed hodie quater in mensē, die Iouis videlicet carceres visitant; licet non omnes, qui in Camerali Audientia locum habent, pro simili carcerum visitatione conueniant, sed loco Eminentiss. Card. Camerarij is, qui vices suas gerit, & alter ex Reuerendiss. Clericis, qui carcerum Præsides, quolibet anno sorte ductus, appellatur, alijquē Camerae Apostolicæ Ministri Thesaurario, Præsede, & Commissario exceptis, vnâ cum alijs Romanæ Curie Iudicibus, Vicarijs, & Latrumculatoribus, quolibet hebdomada die Iouis (vt dixi) ad ipsos carceres accedunt, ibiquē per spatium temporis necessarium publico in loco sedent, & coram ipsis singuli rei suo ordine vocati audiuntur, si volunt, & Patres audito reo, & suæ causæ meritis intellectis, pro natura facti, pro qualitate rei, pro statu causæ, pro tempore suæ carcerationis, solent pro ipsius liberatione, vel aliâs pro eius expeditione decernere, & plerumque etiam vbi omnino pœna infligenda sit reo, illam pro pietate suâ mitigare.

Si quis verò pro ciuili debito diu fuerit carceris mancipium, vel aliâs suæ paupertatis

a l. fin. C. de custod. reor.

b l. iudices, C. de Episcop. aud.

c l. 25. §. triumviri capitales, ff. de orig. iur. d. lib. 7. cap. 27. *e* in Amphitrucio act. 1. scen. 7.

f de Magistrat. lib. 3. cap. 6. n. 2. & 8.

pertatis testimonium habeat in fronte, vel in ipsa audientia, solent Patres pro liberatione carcerati decernere, pro illius facultate creditori quoque consulere, utputa reum certa gaudere dilatione, ac solutionis diuisione, sub cautionibus tamen, & quandoque etiam pro non cauere volentibus, sub eorum obligatione, ac tiremium pœna.

Nonnunquam etiam, si paupertas debitoris sit in aperto, & ipse desperans solvere posse bonis cedere malit, solent Patres sola professione reum ad beneficium simplicis cessionis bonorum admittere, & facta per ipsum fida bonorum indicatione, pro sua liberatione decernere, seruatis tamen in hoc Summorum Pontificum Constitutionibus, nempe Pauli III. a Pij V. b & Pauli V. c

A quibus quidem facultatibus exclusos esse hebræos constat ex Decreto Gubernatoris Urbis, quo munere tuncungebatur Berlingerius Gypsius, deinde Cardinalis Eminentissimus: Decretum verò typis euulgatum tale est. *Cum in publica Visitatione carcerum die 13. Augusti 1620. re mature discussa fuerit declaratum, in cap. 5. Constitutionis Pij V. de facultatibus Visitorum Carcerum Urbis, & similiter cap. 5. Constitutionis S. D. N. (qui tunc erat Paulus V.) super reformatione Tribunalium Urbis, tit. de facultatib. Visitor. carcer. non comprehendi hebræos, declarationem præfatam idem S. D. N. viua vocis oraculo approbavit, confirmavit, ac publicari, & in omnibus Tribunalibus Urbis per omnes Iudices seruari voluit, & mandauit. Non obstantibus quibuscumque in contrarium facientibus. In quorum fidem, &c. Datum Roma hac die 20 Augusti 1620.*

Berlinger. Episcop. Arim. Gub. & V. Cam.

Verùm Pontifex Urbanus VIII. aliter statuendum censuit, hebræos scilicet comprehensos esse in visitatione carcerum, quia & ipsi gaudere debent priuilegijs, statutisq. illius Ciuitatis, in quibus domicilium habent; ad tradita per Marquardum.

Hanc verò carcerum visitationem in Vrbe ab Alexandro VI. institutam, seu potius restitutam fuisse affirmat Ciæconus e his verbis. *Eius Pontificatus initio (quod anno Natiuitatis Dominicæ 1492. fuit,) rebus Urbanis intentus, carcerum Visitores instituit, & quatuor Iudices creauit, qui de quacumque causa capitali cognoscerent; & die Martis omnibus se adire, & alloqui volentibus se ipsum exhibuit, unde ius in Vrbe seuerissime dici ceptum, &c.*

Istis ab Alexandro VI. sic institutis Visitoribus iurisdictionem, & facultates non vulgares concesserunt Paulus III. f Pius IV. g Pius V. h & Paulus V. in sua generali Tribunalium Urbis Reformatione, i ubi nedum habes, quæ ad politicam pertinent, pura quæ ab ethnicis, & secularibus quoque Principibus sancita fuisse vidimus, sed etiam quæ ex Christi Domini charitatis præcepto nobis omnibus Christi fidelibus iniuncta sunt, præcipuè tamen illi, qui eius in terris vicem gerit, cognoscere licet. Quæ in re Leonis X. approbationem k Archiconfraternitatis a Iulio Mediceo S. Laurentij in Damaso Presbytero Card. & S. R. E. Vicecancellario (qui ad Pontificatum euectus Clemens VII. appellatus est) sub Charitatis nomine instituta videas. Hæc enim Archiconfraternitas nedum carceratis subueniendis, sed pauperibus etiam mendicare erubescens eleemosynas erogandi, & mortuos sepeliendi curam ab initio habuit. Verùm, ut Cassiodorus l ait, charitas nunquam odiosa est, semper in alterum se porrigit, & ut multi arboris rami ex vna radice, prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, nisi maneat in radice charitatis: ita hæc Charitatis Archiconfraternitas alios produxit ramos, è quibus salutares fructus quotidie prodeunt,

Nempe Archiconfraternitatem Mortis in Vrbe nuncupatam, quæ licet annis ab hinc supra mille, & ducentum, Constantino magno, Anastasio, & Iustiniano Imperatoribus instituta reperiatur, ut videre est in ipsius Iustiniani Nouella, m & a Baronio n relata, attamen iam abolita, & antiquata, Pio IV. Pontifice sedente o restituta est.

Sicut etiam opus subueniendi ægenis mendicare erubescens assumpsit Archiconfraternitas SS. Apostolorum, eodem Pio IV. sedente. p

Carceratorum etiam subuentione m curat Archiconfraternitas Pietatis carceratorum nuncupata, & Gregorio XIII. Pontifice q instituta, & confirmata.

N n

Et quam-

a Const. 44. in Bullar. nou. 1. pag. 682.

b Const. 68. d. Bullar. tom. 2. pag. 265.

c Const. 71. alià 44. §. 24. Bullar. tom. 3. pag. 285.

d in tract. de iudic. par. 2. cap. 1. num. 3. & alibi. e in eius vita tom. 2. pag. 1323. iuxta nouâ impressionem.

f Const. 44. incip. ad onus 1 Bullar. tom. 1. pag. 682.

g Const. 58. §. 1. Bullar. nou. tom. 2. pag. 81.

h Const. 68. d. Bullar. pag. 265 i Const. 71. alià 44. §. 24.

k Const. 37. incip. illius, Bullar. nou. tom. 1. pag. 527.

l lib. de amicis. cap. de dilectione proximi, &c. m. 43. & 49 collas. 10.

n lib. 2. annal. ad fin. anno 432. pag. 336.

o Const. 22. Bullar. nou. tom. 2. pag. 32.

p Const. 90. Bullar. nou. tom. 2. pag. 131.

q Const. 56. d. Bullar. & tom. pag. 432.

Et quàmuis in has diffusa sit partes Charitas, cum tamen tenacior sit glutino, vt Diuus Bernardus in sermone de triplici coherentia vinculorum, clauorum, & glutinorum, ait, nullam profectò diminutionem, aut scissuram contraxit, quominus opera eius bona coram Deo, & hominibus luceant, sed enixius carceratorum subuentioni studet, pauperibus eleemosynas profusus elargitur, Ecclesie D. Hieronymo dicatae, & de Charitate nuncupatae, necessariam, decentemq. ad Dei cultum supellectilem ministrat, Sacerdotes in obsequiũ Christi mancipatos, in eademq. Ecclesia ad Sacra quotidie peragenda obnoxios alit: nec ulli dubium, quin hæc omnia, Eminentiſſ. ac Reuerentiſſ. D. Francisco S.R.E. Card. Barberino Protectore existente, summa fide, ac indeficienti vigilantia perfoluantur

Pectore cui virtus, grauitas cui regnat in ore,
Cui frons est mentis perpes imago suæ.
Ille est, cui multum veneranda modestia debet,
Cui multum Charitas, ingenuusq. pudor.

Habet etiam hæc Charitatis Archiconfraternitas Monasterium S. Mariæ Magdalena Conuertitarum in Vrbe dictum suæ curæ, & charitati commendatum, prout eiusdem Leonis X. diplomate a cautum reperitur.

*n Bullar. nou.
rom. 1. pag. 533.
Conſ. 39.*

C A P V T L.

De Grasciæ Præfide.

b cons. 40. lib. 1.

*e in arte poetica.
d cons. 115.
e in leuis. in verb.
sica.*

*f Auth. de nõ a-
lien. 9. hac ergo;
g in l. vlt. p. pra-
terea. C. de iur.
dot. l. hac editali.
f. his illud. C. de
secund. nupt.
g in l. 1. C. de frũ.
Vrb. Conſtant.
lib. 11.*

*h l. fin. 8. item
Episcopi, ff. de
munar. & honor.
i de magistrat.
municip. cap. 13.
K Conſtit. 70. a-
nũs 48. Bullar.
nou. tom. 3. pag.
263.*

*l d. cons. 40. nou. 4.
& alibi.*

*m in Comment.
notit. Imper. occi.
dent. cap. 8.
n de potest. Pro-
reg. tit. 2. de abũ-
dant. Ciuit. &
Regn.*

*o in Critica. lib.
1. elector. cap. 8.
ad fin. pag. 521.*

Hoc nomen grasciæ Grammaticis, & Iurisconsultis incognitum esse affirmat Paulus de Castro, *b* addens ab vsu loquendi introductum

Quem penes arbitrium est & ius, & norma loquendi

vt Horatius *e* cecinit, Et ideo si de intelligentia huius dictionis inquirendum sit, tunc ad vocabulum iuris huic magis simile recurratur: ita Castrensis, quem sequutus est, eiusq. verba rescribit Fulgosius. *d* Verum apud nos Italos hæc dictio, grascia, nil aliud sonat, quam exculenta, cibaria inquam, & victualia hominibus ad vescendum necessaria a Græcis Sita, & Magistratus ad hæc curam designati Sitocomia dicuntur, teste Spicileg. *e* quem videt; quæ tamen dictio magis latè patet, quam annona; hæc enim in propria significatione accepta panem tantummodò designat: ita Iustin. Imperator *f* panem ciuilem, & annonam ciuilem dixit, & obseruauit Alciat. *g* sub qua acceptione hodie in Vrbe habemus Præfectum annonæ, qui frumenti solùm, & panis curam gerit.

Carnis verò, olei, & victualium notio ad grasciæ Præfidem pertinet, quem antiqui (ni fallor) Episcopum, idest Inspectorem, vt victualia iusto pondere, ac pretio venderentur, dixerunt; *b* videndus Panzirolus. *i*

Et quàmuis Paulus Papa V *K* vnã tantum Congregationem, annonæ scilicet, & grasciæ instituisse, & iisdem egregijs viris dictam Congregationem constituentibus grasciæ simul, annonæq. curam commiserit, nihil profectò aliud inuere voluisse videtur, quàm connexionem inter hos duos Magistratus necessariam; etenim non in solo pane viuit homo, vt Veritas ait.

Quod etiam antiquioribus innotuit, dum annonæ Præfectum dixerunt non solùm cui panis tantum notio esset, sed carnis, olei, salis, & vini, ad tradita per scribentes, præcipuè tamen Paulum de Castro, *l* Panzirolum, *m* Franciscum a Ponte, *n* & Iustum Lipsium. *o*

Cum autem ea, quæ ad frumentationem, & Præfectum annonæ iuxta hodiernum, vsus Romanæ Curie pertinet, satis recènta fuerint supra in Cõgregatione annonæ, & infra etiam cap. seq. alia dicenda sint, vt nonnihil quoque de Præfide grasciæ dicamus, superest, ex iisdem tamen auctoribus, qui de Præfecto annonæ scripserunt, eliciendum.

Cura

Cura carnis sub Præfecti Urbani notione erat Vlpiano teste; a annonæ tamen Præfectum copadiutorem habebat ex Valentin. & Valer. sanctione, b sub cuius etiam dispositione erat, vt ex Panuino, & alijs diximus in tract. de Præfecto Urbis, & Cassiodori verba c demonstrant, dum ait, *Carpentum Præfecti Urbis mixta glorificatione conscendis, &c.* & supra ad ipsius Annonæ Præfecti laudes deueniens sic exorditur, *Si ad hanc mensuram censenda sunt dignitates, vt tantò quis honorabilis habeatur, quantum ciuibus profuisse cognoscitur, is certè debet esse gloriosus, qui ad copiam Romani Populi probatur electus; sui siquidem studij est, vt sacratissima Vrbi præparetur annona, ubique redundet panis copia, & tam magnus populus tanquam vna mensa saturetur. Per officinas pistorum, cibosq. discurrens, pensum, & munditiem panis exigit, nec vilis iudicas esse, vnde te possit Roma laudare, &c.* Forum quoque suarium sub eiusdem Præfecti Urbani cura quæuisset, idem Vlpianus loco citato testatur: verum Cassiodorus d sic ait. *Suarij quoque Romana copia causa reperti tuo deputati videntur examini.*

Hodie tamen ad ipsum gratiæ Præsidentem hæc notio spectat, qui summorum Pontificum Constitutionibus inhærendo edicta promulgat, quibus carne, oleo, cibarijs omnibus Romana Ciuitas abundet, immunitates, ac priuilegia conducentibus gratiam ad Urbem concedit.

Pontificum sanctiones hac de re loquentes multæ sunt, præcipuè tamen Pij V. e quia cautum est, ne quoduis animalium genus extra ditionem Ecclesiasticam abducatur, reuocatis, si quæ essent, Cardinalis Camerarij concessionibus.

Hanc Gregorius XIII. f sanctionem confirmauit, & sub illius dispositione Archiepiscopos, Episcopos, aliosq. maiori etiam dignitate fungentes subiacere decreuit.

Clemens item VIII. g super præmissis legem tulit, & confirmatis pœnis ab alijs prædecessoribus comminatis, alias & ipse addidit.

Habet etiam Pauli V. sanctionem h præmissas omnes continentè, & confirmatè.

Harum Constitutionum promulgandarum ratio potissima est, vt ex proemio constat, ne Romana Ciuitas, & qui sub Ecclesiasticæ Ditionis imperio reguntur, cibarij caritate laborent.

Gratiæ verò Præsidentis edicta Card. Camerarij nomine promulgata solius Urbis commoditatem respicere videntur, quod vt magis apertè noscatur, cuiusdam edicti summam hic addere lubet.

Conducentem gratiam ad Urbem, siue veniant, siue morentur, siue ad locum, vnde discesserant, reuertantur, pro ciuili debito, etiam Camerali obligatione valatò, decem dierum personæ immunitatem habeant.

Si cum animalibus ad Urbem venientibus in prædijs alienis damnum dederint, nulla habita pœnarum ratione, siue a legibus, siue a Statutis locorum inflictarum, ad solam damni illati refectionem teneantur.

In transitu pontium, viarum, portarum ab omni vectigalium solutione immunitatem habeant.

Nulla Ciuitas, siue Oppidum, præsertim si per vnam dietam, spatio scilicet 20. mill. passuum ab Vrbe distent, etiam si suorum ciuium necessitas urgeat, animalia ad Urbem venientia retineat, vel remoretur.

Si cum lanij, qui ad cultum boues, & cætera emunt animalia, contraxerint, pacta, & conventiones in ita nullatenus violentur; si secus, ad interesse, & damna facienda, & iuramento damnum passi liquidanda pœnæ nomine compellantur, & si delicti grauitas postulauerit, quæstionibus ter premantur.

Ciuitates, & Locorum Governatores, ac Iudicantes nullum conducentibus victualia ad Urbem inferant, vel inferri permittant impedimentum, publicanorum temeritates, & concussiones repellant, auxilium denique, & patrocinium præstent.

Quod etiam inter Pauli V. Sanctiones, i in ea, quæ Die Cœnæ Domini legitur, cautum reperitur in hæc verba. *Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impediētes, seu inuadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romane Curie necessaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Romanam Curiam adducantur, vel asferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt, per se, vel alios, cuiuscumque fuerint ordinis, preeminentiæ, conditionis, & status, etiam si Pontificali, seu Regali, aut alia quamvis ecclesiastica, vel mundana presulgeat dignitate, &c.*

a in l. 1. §. cura carnis, ff. de off. Præfecti Urb. b l. 1. C. de off. Præfecti Urb. c lib. 6. variar. in form. Præfecti annonæ. cap. 18. d in form. Præfecti annonæ.

e Const. 108. 9. 3. Bullar. nou. rō. 2. pag. 315. f Const. 50 Bullar. nou. tom. 2. pag. 420. g Const. 49. §. 4. & per tot. Bullar. nou. tom. 3. pag. 65. h Const. 10. seu 12. Bullar. nou. tom. 3. pag. 190.

i Bullar. nou. rō. 3. Const. 63. alijs 41. pag. 251.

Nec inter minimas quoque Imperatorum curas hæc fuit. adest enim Valent Nouell. 37. de suarijs, qua tenebantur Campani, Samnites, Lucani, Brutij, & Tusci, aliqui vnam, ex femis, alij duas decimas pecorum, quas habebant, Populo Romano exhibere, ac tota hæc exhibitionis sūma ad tricies sexies centena viginti millia, id est triginta sex milliones, & viginti octo millia pondo carnis ascendebat, si rectum assignat ratiocinium Panzirolus, a quod tamen ex eodem Valent. Nouell. colligi posse affirmat, subdens, exhibitionem hanc aut in specie animalium, aut in pecunia numerata, exhibentium arbitrio fieri potuisse, & in Cod. Theodosiano b cautum reperiri.

Aestimabantur autem pecora pro anni fertilitate, & vsu temporum, vt modò senos solles, id est dimidium obuli pretium in singulas carnis libras non excederet, c Quæ quidem a graesciæ Præsidi in Vrbe etiam hodie retenta videntur; siquidem quolibet anno, Quadragesimæ potissimum tempore, agnos intra quadragesimum ab Vrbe lapidem natos per ministros numeratores recenset, compellitq. eorum dominos necessariam Populo Romano copiam suppetere, eandemq. in forum boarium adducere, vbi laniones hæc, & alia animalia ad cultum emunt.

Demum ad remouendum difficultates, quæ oriebantur, vt Lucani nomine suum, B quos præstabant, solidos 6400. Campani 1950. penderent, alij pro pecore 950. solidos darent, statutum fuit.

Atque hinc fortasse deductum est vectigal, quod in Ecclesiastica Ditione a Iulio III. introductum penditur, vt in singula carnis libra quadrans vna sisco solvatur; subijciuntur verò solutioni bouum, vaccarum, vitulorum, bubalorum, ouium, caprarum, hircorum, agnorum, porcorū, suillarum, ceruorū, caprearum, aprorum, ac tandem cuiusuis generis bestiarum quadrupedum carnes, siue magnæ, siue parvæ sint, sylvestres, seu cicurata, quæ ad vescendum hominibus inferuiant, hymnulis tantum, & leporibus exceptis. Hæc, & multa plura ad rem pertinentia leguntur in Declarationibus, & Ordinibus super premissis editis, & pluriès impressis, signantè Romæ in typographia Reu. Camera Apostolicæ anno 1615. cap. 1 & seqq;

Habes præterea vectigal (salatū vulgò dicitur) pro carne suina a Pio IV. institutum; hoc ab Vniuersitatibus, illud a publicanis, qui tamen non leui acerbitate subditos, præcipuè rusticos premunt, in ærarium inferri solet.

Sed mittamus hæc, & vnde discesserat nostra, reuertatur oratio. Carnis diuidendæ principium ab Aureliano Vopiscus d indicat, dum ait. Idem & carnem porcinaam Populo Romano distribuit, quæ hodie diuiditur. Aliam quoque rationem, qua Roma carnis abundaret, inuenerat Alexander Seuerus Imperator, Lampridio teste e in hæc verba. Cum edulitatem Populus Romanus ab eo (scilicet Alexandro) peteret, interrogauit per Curionem, quam speciem carnis putarent, illi continuo exclamauerunt, carnem bubalam, atque porcinaam: tunc ille non quidem edulitatem proposuit, sed iussit, ne quis summam occideat, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem, tantumq. intra biennium, vel prope annum porcinae carnis suæ, & bubalæ, vt cum fuisset octominutalis libra ad duos vnumq. vtriusque carnis libra redigeretur. Hæc Lampridius.

Hinc collige, quomodo ex temporum varietate mores etiam, & viuendi ratio mutantur, siquidem bubala caro, quam Romanus Populus adeò enixè tunc postulabat, hodie in Vrbe nullo ferè in pretio est, cum ex ea tantum hebræi, & vilissima plebs vescantur, nec præter certo, & ferè extra Urbem loco diuendatur; & sanè non immeritò, quia in thesauro sanitatis Castoris Durantis legimus, hanc esse carnem infimæ qualitatis, & addit carmina.

Bubalus hinc abeat, non intret prandia nostra, Non edat hunc aliquis, sub iuga semper eat.

Sed fortè horum animalium raritas in Italia istarum carniū desiderium excitabat; constat enim Plinij ætate, bubalos solo nomine notos in Vrbes fuisse, ex ijs enim, quæ scribit, f nunquam se illos vidisse apparet, cum vituli, aut cerui figuram eis attribuat; primi autem bubali ex Aphrica creduntur aduecti, quibus castratis tortuosa gracilia longa nascuntur cornua, vt Aelianus g docet. Atque hæc de carnis dixisse sufficiat. Illud autem non

omittam

a in comment.
notis. Imper. oc-
cident. cap. 5. de
Præf. annon.
b l. 2. C. de suar.

c l. 3 Cod. Theo-
dos. de suar.

d in eius iura.

e in vita Ale-
xandri Seueri.

f lib. 8. cap. 15.

g histor. animal.
lib. 2. cap. 18.

omittant, parcissimum illarum usum antiquissimis Romanis fuisse, & cœnæ tantum panem adhibuisse, prandio verò carnibus vesci solitos, non elixis, sed assis, & veru decoctis, aut frictis, Alex. ab Alex. a teste; & videndus est Tiraquellus, b qui ex Platone, et Homero probat Heroas non elixis carnibus, sed assis, utpotè salubrioribus, et illis potissimum conuenientibus usos fuisse: quod innuit etiam Virgilius c de Aenea, et locijs loquens

a *dier genial lib.*
5. cap. 21.
b *de nobilit. cap.*
31 num. 17.
c *lib. I. Æneid.*

Tergora diripiunt costis, & viscera nudant;
Pars in frustra secant, veribusq. tremantia figunt;

quo in loco Seruius; nam Heroas, inquit, non vescebantur elixis; et idem Maro. d

d *lib. 5. Æneid.*

Subijciunt verubus prunas, & viscera terrent

Rebuffus autem e assas carnes in prandio non esse adhibendas, sed elixas, in cœnis assas veru, & potius hyemis, quam æstatis tempore docet. Athletæ verò caseo, et fscellis alebantur, et Athletarum primus carnibus vesci Stymphalius Bromeus cœpit, ut Pausan. f placet.

e *in tract. de pã.*
nis *auress, &c.*
num. 39.

Sed cum scriptura oleo olens optimè olere dicatur, et plus olei, quam vini infumendum sit a viro probò, de oleo, cuius etiam notionem habet graecię Præses, iam dicamus. Olei vsus creber Romæ propter balnea quotidiana fuit, et largitio antiqua; ait enim Linius, g Scipionem, cui post Africani cognomen fuit, cum Aedilis esset, congiungit olei in vicos singulos dedisse; Plutarchus in C. Iul. Cæsar. enimverò ut redijt Romã Cæsar ex Africa, primò victoriã suã apud populũ verbis iactavit, prædicans se tantũ telluris subegisse, unde quotannis in publicũ ducẽta millia atticoru medymnorũ frumenti esset redditura, olei libr. tres millibus millehæ; itaut Suetonio teste, idẽ Cæsar post Africanã victoriã in capita denas olei libras dederit; et M. Agrippam in edilitate salem, et oleũ dedisse in populũ affirmat Dio h et ideo miratur Lipsius, cur Tacitus i quasi rem nouam in Nerone hoc narret his verbis: *præbitumq. oleum Equiti, ac Senatui Græca facilitate, &c.*

f *lib. 6. pag. 226.*

g *lib. 25.*

Ex Africa verò vectum fuisse oleum, et pro eodem pretio, quo emptum erat, populo venditum, ex Theod. Cod. liquet. k Pretium verò ex ipso oleo redactum, denuò in emptionem eiusdem speciei versum, Vlpianus, l et Papinianus m docent.

k *l. i. C. de mensur. olei.*
l *l. 2. §. ad frumentum, ff. de adm. ver. ad Ciuit. pertin.*
m *l. fin. §. item rescripterunt, ff. eod.*

Qui quidem mos etiam a Summis Pontificibus, quorum nutu Romana Ciuitas hodie sanctissimè regitur, retentus videtur, dam certam pecuniæ quantitatem pro continua vbertatis annonæ mantentione certis legibus designatam habent, præcipuè tamen Sixti V. prouidentia commendanda erit, qui in hanc causam ducentorum millium scutorum summam erogauit, ut in sua Constitutione, n vbi de Congregatione annonæ agit.

n *74. §. 2. Bullar. nou. tom. 2. pag. 517.*

Et Constantinus A. ad Cerealem Præfectum annonæ scribens, o oleum vicenis follibus in libras venire præcepit; est autem follis duodecima pars oboli, puta noster quadrans, iuxta Panziroli p sententiam. Tantum verò olei Romam aduectum est Seuero Imperatore, ut per quinquennium non solum Urbis vsibus, sed et totiũs Italiæ, quæ oleo ægeret, sufficeret, Spartiano teste: q et ab eodem Imperatore populo datum, quodq. Heliogabalus imminuerat, Alexandrum Seuerum restituisse Lampridius r in hæc verba demonstrat. *Oleum, quod Seuerus populo dederat, quod Heliogabalus imminuerat, turpissimis hominibus Præfecturam annonæ tribuendo, integrum restituit:* ac translatio vini, olei, et liquaminis ad barbaros nulli permisa erat, ex Valen. Grat. Imperat. Sanctione. s

o *l. i. C. Theod. de mens. olei*
p *in comment. notit. Imper. occid. cap. 5. de præfect. annon.*
q *in vita Seueri ad fin.*
r *in vita Alexandri.*

Diuisio autem, seu distributio in populo hoc modo fiebat: Conueniebant quotidie Capulatores (sic enim appellabant ministros ad hanc rem pertractandam destinatos, ut ex Carone t liquet) cum Quæstoribus, seu potius Ratiocinatoribus in locum, vbi erat oleum populo diuidendum, ut hi rationes, idest olei quantitatem singulis datam, et accipientium nomina scriberent, illi verò Capulatores diuiderent; locus autem conuentionis erat in tertia Urbis Regione apud Sex. Rufum, et

s *l. i. C. qua re exportari non debent. de re rustica. cap. 66. & 67.*

a in 14 region.
Vrb. in 3 region.
vers. Schela.
Quest.
b de Vrb. Rom. in
5. region. esquilina.

P. Victorem: ita Panzirolus. a Et in quinta Vrbis regione fuisse vicum a Capulatoribus dictum, vicus scilicet Capulatorum, docet Panuinius. b

Est etiam hodie in Vrbe vicus prope S. Mariam in Aquiro, vulgò gl'Orfanelli, ò Capranica nuncupatus, vbi multæ olearæ tabernæ cernuntur, & Capulatores inhabitant: contra quos, & alios omnes, qui olei, copiam in Vrbe impedire fatagunt, græciæ Præses edicta proponit, quorum vnus ab Alexandro Matthæio Camera Apostolicæ Clerico, & Præsidi die 15. Ianuarij 1610. promulgati breuiarium hic addere lubet.

Nemo plus olei in cellis custodiat, quàm vnus anni familiaris vsus exigit, si quis maiorem habuerit quantitatem, intra quinque dies Tabulario deferat, vt monopolij occurratur.

Capulatores, & mercatores, quicquid olei extra Vrbem acquirerint, vel emerint, intra quindecim dies ad Vrbem deferant, quin etiam pretium, locum emptionis, & nomen venditoris Tabulario indicent.

Cupedinarij, & qui oleum minutatim vendunt, certam olei quantitatem (pellem in Vrbe vocant) in tabernis habeant, si plus habere fuerint reperti, amissionis pœna, & quæstione ter infligenda mulcentur.

Oleum mundum, & pluriès capulatum Saponarij non emant, sed amurca in sapone compaginando vtantur: vtq; fraudibus occurratur, si quid olei emerint, Tabulario statim deferant, nec illud minutatim vendant.

Qui oleaream artem exercent, tabernas fertilitatis tempore apertas, si sterilitas immincat, ne claudant, nec ab Vrbe fraudolentèr absint, pœna etiam triremium, si Reu. D. Præsidi congrua videbitur, infligenda.

Olei nedum extra Ditionem Ecclesiasticam, sed etiam de loco ad locum, si Romæ terga vertat, extractio prohibetur, tunc autem tergorum versio animaduersione digna erit, si intra quadragesimum ab Vrbe lapidem fiat.

c in Amphitini
tio prologi.

Oleum intra d. spatium, quadragesimi scilicet ab Vrbe lapidis, relictum, nemo ad mercimonium emat, ne dum ementium, & vendentium numerus augetur, olei quoque pretium augeatur, iuxta illud Plauti. c

In nostris vultis mercimonij emundis, vendundisque me letum lucris afficere.

d in l. fin. C. que
res vendi nō pos-
sunt in princ.

& facit textus in iure ciuili, d ibi, *In pregam, lucrumque vertatur.*

Gubernatores, & locorum Officiales intra quadragesimum lapidem (quod spatium Vrbis districtus dicitur) quicquid olei in locis suæ iurisdictioni commissis relictum fuerit, recepta a dominis prædiorum delatione, illam infra decem dies ad græciæ Præsidi transmittant, qua dominorum nomina, quantitas, & relictæ olei loca dignosci valeant.

Si quid fraudis in huiusmodi negotio committatur, Officialium locorum notio erit, qui prius græciæ Præsidi consulto, ad pœnarum exactionem deueniant. Hæc potissimum habentur in edictis tunc editis, quæ quidem quotannis renouantur, sicut & ipse Præsides immutatur.

e l. 1. C. de pre-
tio piscium.
f in vita Tiberij
cap. 34.
g lib. 9. cap. 17.
natural. histor.

Vinum quoque, sal, & ne cætera obsonia immodico venderentur pretio, pisces præsertim primæ qualitatæ plus aureo in libras vicenas venirent, sicut hodie græciæ Præsides, ita antiquitus annonæ Præfectus prospiciebat, vt sancitum legimus in Cod. Theodosiano. e Ait enim Suetonius, f tres mullos (piscis species est) triginta millibus nummum venisse, qua de re Tiberius grauiter conquestus fuit. Plinius verò g hæc scripsit. *Asinius Oler. è Consularibus hoc pisce prodigus Cæsar Principe vnum mullum scilicet mercatus octo millibus nummum.* Ideo valde necessarium fuit, vt hoc sub Præsidis græciæ notione esset.

h in vita Au-
reliani.

Vinum quoque, & porcina carnem Populo Romano sub Aureliano Imperatore datam Flavius Vopiscus h scripsit, & epistolam ab eodem Imperatore Præfecto annonæ missam his verbis refert. *Aurelianus Augustus Flauio Arabiano Præfecto Annonæ. Inter cætera, quibus dijs fauentibus Romanam Rempublicam iuuimus, nihil mihi est magnificentius, quàm quòd additamento vncie omne annonarum vrbicarum genus iuuus, quod vt esset perpetuum, nauicularios Niliacos apud Aegyptum, nouos Romæ amicos posui, Tyberinas extruxi ripas, vadu... sumentis effodi; dijs, & perennitati vota constitui, almam Cererem consecraui, nunc tuum*

tuam est officium Arabiane iucundissime elaborare, ne mea dispositiones in irritum veniant; neque enim Populo Romano saturo quicquam potest esse letius, &c. Addit idē Vopiscus. Statuerat & vinum gratuitum populo dare, ut quemadmodum oleū, & panis, & porcina gratuita praberetur, sic etiam & vinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperunt. Hetruria per Aureliam vsque ad Alpes maritimas ingentes agri sunt, iique fertiles, ac syluosi, statuerat igitur dominis locorum incultorum, qui tamen vellent pretia dare, atque illic familias captiuas constituere, vitibus montes conferere, atque ex eo opere vinum dare, ut nihil reddituum fiscus acciperet, sed totum Populo Romano concederet; facta erat ratio dochę cuparum, nauium, & operum, sed multi dicunt, Aurelianum ne id faceret preuentum, alij a Præfecto Prætoris sui prohibitum, qui dixisse fertur; si & vinum Populo Romano damus, superest ut & pullos, & anseres demus. Hęc Vopiscus.

Salem quoque Populo datum a M. Agrippa in ædilitate testatur Dio, a non propter naturalem modò fertilitatem, & repetitam in alimonijs gratiam, sed amplius quia sit amicitij symbolum, vt Rhodig. *b* ait: vnde & hospitibus apponitur ante cibos alios, quo innuitur amicitij firmitas, enim durationis causa corporum plerisque pernoscutur sal; aut quia velut ex aquis sal multis, & fusilibus coit solidum quiddam, & vnum sic ex diuerso conuenientes coalescunt animis. Salis quoque pretium Statutum a Valentiniano A. ex Cod. Theodosiano *c* liquet, dum laridi in 80. libras, olei tantundem taxauit, & duodenos modios salis, quod in gratiam militum factum fuisse autumat Panzirolus. *d* Cum autem Tragasco salis vectigal Lyfimachus iniunxisset, euanuit, mox denso succreuit, vt Rhodiginus *e* ex Atheneo colligit. Et inter Regalia Principis salem esse, notum est in libris feudorum, *f* & nos aliàs latè diximus in tract. de Thesaurario Papæ, cap. quibus pensitationibus ditetur ararium.

Cum igitur multis hac de causa curis detentus esset Præfectus annonæ, & gratia, a tutelis, & curationibus excusabatur, vt est Hermogeniani responsum *g* in hæc verba. *Administrantes res Principum, ex indulgentia eorum, licet citra codicillos a tutela, itemq. cura tempore administrationis delata excusantur; idemq. custoditur in ijs, qui Præfecturâ annonæ, vel vigillum gerunt: & officium proprium, & apparitores ab Officio Præfecti Urbis separatos habuisse, ex Antonin. Imper. responso *h* manifestum sit: quibus quidem apparitoribus Centurio præerat, Scæuola dicente, *i* quod Centurio ex Officio annonæ missus sustulit culleos ex horreo Seij ad Annonam.*

CAPVT L I.

De Præfecto Annonæ.

Præfectus annonæ etiam apud antiquos maximo in honore habitus est; & primus omnium Lucius Minutius fuit ab expulsis Regibus anno decimo quinto, Appio Claudio Sabino, & Pub. Seruilio Prisco Consulibus, vt testatur Pomponius Lætus, *k* & ante eum Titus Liuius. *l* Pompeius quoque eo anno, quo M. Tullius Cicero ab exilio reuocatus fuit, hanc Præfecturam habuit, vt patet ex eodem Tullio. *m*

Et cum esset Officium, seu Magistratus extra ordinem, *n* ordinarium fecit Augustus, vt in eius vita docet Suetonius; & ait Panuinius; *o* sed latius eruditissimus Decianus, *p* qui verba Cassiodori, *q* ad ostendendum quanto pretio haberetur apud Romanos hæc Dignitas annonæ Præfecti, describit, ac refert, videntur, quia multa alia pulcherrima hanc materiam concernentia narrat per totum d. cap.

Quod etiam nostra ætate euenisse vidimus; siquidem in principio cuiusuis anni prima sessione, quæ in Camera Apostolica celebratur, ad instar aliorum Officiorum inter ipsos Clericos diuidendorum, hoc etiam Præfecti annonæ sorte extrahebatur, per annum tantummodò duraturum. Gregorius verò XIII. rei grauitatem considerans, non sorte, sed matura animi deliberatione virum tanto negotio, & Magistratui idoneum ab ipsomet Pontifice, & ad Sedis Apostolicæ beneplacitum eligendum du-

a lib. 49.

b lect. antiq. lib. 12. pag. 807.

c l. 17. C. de cohortalib.

d in comment. notit. Imper. occid. cap. 5. de Præfect. annon.

e lect. antiq. lib. 9. cap. 12. pag. 453. A.

f lib. 2. feud. tit. 56. qua sint. regal.

g l. 44. ff. de excusatur.

h l. 3. C. Theod. de ann. l. 4. cod.

C. Theod. de canon. frument. l. 1.

C. de appar. cor. Præfect. annon. lib. 12.

i l. fin. §. Titius, ff. de pignor. act.

K de Magistr. Roman. cap. de Præfect. annon.

l lib. 4. histor. fol. apud me 45. sub litera l.

m in oratione pro domo.

n l. 2. §. post aliquot, vers. nam Præfectus annonæ

ff. de orig. iur.

o de Ciuit. Rom. com. de Magistr.

fol. apud me 397. p. tract. crim. lib.

7 cap. 2. de frassant aut operat.

annon. nu. 8. & 9.

q lib. 6. variat. cap. 18. collatio

Præfectur. Annonæ Urbis.

a 35. inter cen-
teyas § 1. Bullar.
nou. tom. 2. fol.
402.

b in l. 1. Et toto
tis. C. de condit.
in pub. horr. lib.
10.

c l. 1. Et 2.
d in repetit. c. 1,
incip. quod hoc,
nu. 32. Et 33. de
empt. Et vendit.
e de potest. Pro-
reg. tit. 2. de abun-
dantia, in prin.
nu. 17.

f 36. Caletis Pa-
ter, § 6. eod. Bul-
lar. tom. 2. fol.
536.

g in l. vnic. C. de
pistorib. lib. 11.
h in l. publicas,
C. de ferijs.

i in l. vnic. C. de
nauis. Tyber. lib.
11.

k l. qui fiscales,
C. de nauicular.
lib. 11.

l in l. iubemus,
C. de nauib. non
excusand. eod. lib.
11.

m l. 1. ff. de mu-
ner. Et honor. Et
l. fin. §. Titus, ff.
de pign. act.

n in l. 2. num. 6
C. ne rustic. ad
vllum obseq. lib.
11.

o l. vnic. C. ne
quid, oneripub. im-
ponat lib. 11.

p 50. inter multi-
plices §. 2. Bullar.
nou. tom. 2. fol.
420.

q 49. frumenti,
§. baronibus, d.
Bullar. tom. 3. fol.
65.

r 12. alijs 10:
inter grauissimas,
eod. Bullar. Et 10.
fol. 190.

s in l. 3. Et 4. C.
qua res vendi no
possunt.

t in c. accedentes,
in pri. de prescrip-
tu in summa tit.
de Syndico, §. quid
societas, vers. cor-
pus autem.

x in d. l. vnic. de
monopol.

y decis. 100. in
causis Vniuersi-
tatis, nu. 12.

z tract.

z tract. crim. lib. 7. cap. 21. de monopolis. a l. seruus, C. de iudic. b l. 1. ff. ad leg. iul. de annon. c l. de crimi-
no, C. qui acc. cus. non poss. d l. fin. ff. eod. tit. ad leg. iul. de anno. e de annonis, Et tribut. lib. 10. Et de canon.
frumentar. Urbis Rom. lib. 11. f in tract. de potest. Proreg. tit. 2. de abundantia Ciuitatis. g in l. vnic.
nu. 2. C. de frum. Urb. Constantinop. lib. 10.

dum duxit, in sua Constitutione, a vbi etiam plenissimè habes de iurisdictione & facultatibus Præfecti annonæ Urbis, totiusque Status Ecclesiastici.

Et curam frumentorum, aliarumque frugum, quæ in publicis horreis conseruari debent, spectare ad annonæ præfectum est textus videndus, b vbi onus imponitur ipsi Præfecto, vt per se ipsum inspiciat domos, & horrea publica, ne per pluuiam, vel quid simile publica frumenta corrumpantur: at si fortè vetustate, vel aliqua alia causa corrumpantur, poterit fruges corruptas cum incorruptis commiscere, cuius adiectione corruptio velata damnum fisco non faciat, vt vbi, c vbi etiam Lucas de Penna; sed ad hanc conclusionem omnino videas quæ scribunt Anton. de Burg. d & Franc. a Ponte. e

Cognoscit etiam causas inter Pistoris Urbis incidentes ipse annonæ Præfectus in vim Constitutionis Sixti V. f quod videtur desumptum ex iure ciuili, g vbi in allegata l. glossa notat, Pistoris fuisse subiectos iurisdictionis Comitis horreorum; & omni tempore, ferijs quibuscumque non obstantibus, de eis ius dicitur, vt est text. cum glossa, h quæ in verb. Pistoris, declarat, vt bonum panem faciant, non in alijs eorum causis, & reddit rationem, quia omni tempore pane egemus.

Poterit etiam Præfectus annonæ competentibus, & solitis obsequijs mancipare omnes naues, & quodcumque nauigium in alueo Tyberis inuentum, ad onus Reipublicæ necessarium agnoscendum, & signantè frumenta transportandum, vt textus ad literam. i Et si nauicularij per rectam viam non vadunt, & species publicas distrahunt, capitali pœna puniuntur. k Ac si publica necessitas exigat, nullam nauem esse excusandam ex quocumque priuilegio inserto, vel non inserto in corpore iuris, & tex. in iure ciuili, l & vtrobique Lucas de Penna. Immo quod possit etiam animalia priuatorum capere, si necessitas Reipublicæ adsit, habetur quoque in iure ciuili, m & apud Lucam de Penna, n qui ex pluribus probat hanc conclusionem, soluta tamen competenti mercede. Et frumenti portitores ad farcinam priuatam suscipiendâ compellendi non sunt, quod si contrarium fuerit actum, non in dispendium solum, atque naufragij damnum tenebitur, verum etiam publicæ coercitionis experietur rigorem. o

Impedientes verò delationem frumenti ad Urbem qua pœna sint puniendi, vide Gregorij XIII. Constitutionem, p vbi excommunicationis maioris, & læsæ maiestatis pœnam incurrunt, atque nulla personarum ratio, etiam S. R. E. Cardinalium habetur: & in §. 3. prohibetur sub iisdem pœnis emptio cuiusuis tritici, ordeï, liguminum, omnifq. generis frumentorum, & frugum quantitatis, præterquam pro suo, suarumq. familiarum vnius anni dumtaxat vsu: Et concordat Clementis VIII. Constitutio, q & Pauli V. Sanctio: r sed vide etiam pulchras Sanctiones Gratian. Valent. & Theod. s quibus vetita est emptio frumenti in litoribus, ne detur materia delinquendi, & portandi ad hostes: similiter prohibita est emptio, & venditio frumenti ad vsum exercitus destinati, ne in prædam, lucrumque mercatorum vertatur.

Et quoad emptionem specierum vltra vsum proprium, eiusq. prohibitionem est tex. in l. vnic. C. de monopolis: est autem monopolium conuentio plurium mercatorum bono publico obuians, ex Felino, t & ante eum Hostiens. u apud quem habes; vnde dicatur monopolium, & tradunt Doctores, x Gramm. y sed latius vide apud eruditissimum Tiberium Decianum. z Et cum regularitè inter dominum, seruumque iudicium constare non possit, a tamen fallit in causa annonæ. b Nec mulier in accusationibus publicis admittatur; c tamen in hoc admittitur; d & vide etiam l. 2. & totum hunc titulum de annonæ, quia optimè facit ad hanc rem.

De materia autem collationum, quæ in plerisque Ciuitatibus pro vbertate annonæ ab ipsis ciuibus fiunt, & quomodo faciendæ sint, videre poteris titulos Codicis e integros, vbi etiam Lucas de Penna: de materia autem annonæ Ciuitatum optimè scripsit Franc. a Ponte, f quem omnino videas.

Et Officiales, quibus committitur cura vbertatis annonæ, posse in Ciuitatibus ordinare quantum frumentum possit qualibet die, & quolibet mense vendi, notat Bartolus, g qui etiam notat, ex inordinata administratione crescere egestatem; quod

z tract. crim. lib. 7. cap. 21. de monopolis. a l. seruus, C. de iudic. b l. 1. ff. ad leg. iul. de annon. c l. de crimi-
no, C. qui acc. cus. non poss. d l. fin. ff. eod. tit. ad leg. iul. de anno. e de annonis, Et tribut. lib. 10. Et de canon.
frumentar. Urbis Rom. lib. 11. f in tract. de potest. Proreg. tit. 2. de abundantia Ciuitatis. g in l. vnic.
nu. 2. C. de frum. Urb. Constantinop. lib. 10.

quod etiam adnotauit ibid. num. 1. Encas de Penna, quem vide; de Præfecto anno-
næ latè etiam scripsit Panzirolus; *a* videndus etiam Lipsius. *b*

Scias etiam debitoribus ex causa panis dilationes dari non posse, nec ad cessio-
nem bonorum admitti; & contra eos a quocumque iudice procedi, ex Constitu-
tione Iulij III. *c* Et in causis discussionis Pistorum, & alij pro pretio panis præfe-
rendi sunt, ex Gregorij XIII. Constitutione. *d* Hoc autem non procedit in fru-
mento, quia latior est significatio frumenti, quam panis, ex Corsetto. *e*

Quoniam verò nullum omnino studium reperiri potest, quod rei frumentariæ,
ac tollendis annonæ difficultatibus magis conferat, quam agrorum cultura, & ho-
mines ad hos colendos allicere; quamobrem valde supportandos esse rusticos tan-
quam ad Rempublicam sustentandam maximè necessarios, scribit Lucas de Penna,
f addens pro ipsis propter culturam agrorum nonnulla specialia contra iuris ratio-
nem constituta, ut est Iustiniani Imperatoris Sanctio; *g* & confert Alpheni I. C.
responsum; *h* videnda est etiam Friderici II. Sanctio ab Honorio III. confirma-
ta. *i* Ideo supra modum in hoc Summorum Pontificum vigilantia, & sollicitudo
commendanda videtur, quippe qui multas hac de re Constitutiones ediderunt, a
Clemente VIII. *k* & Paulo V. *l* ultimo loco innouatas, & auctas.

Clemensem VIII. Baronibus, Domicellis, & alijs quibuscumque, etiam
S. R. E. Cardinalibus præcipit, ne vasallis extra eorum Statum agros colere pro-
hibeant. §. 3.

Ordinationes, edicta, bannimenta agriculturam, & annonam concernentia
ijsdem Baronibus, &c. promulgare vetuit. §. 4.

Clericis in bonis proprijs agriculturam exercere permittit. §. 5. Et a iure commu-
ni permittum quoque esse docet Tiraquellus *m*.

Vituli in mensibus Martij, Aprilis, & Maij nati pro tertia saltem parte alan-
tur. §. 6.

Boues, & iuuenos ad aratrum idoneos nullus lanio, siue macellarius mactet §. 7.
neque extra territorium, & districtum Urbis extrahat. §. 8. Quod verò diximus;
boues ad arandum aptos mactari non posse, id etiam iure communi cautum scias,
ut post alios, quos refert, Menochius *n* scribit, ac etiam docet, qua pena pu-
niantur exequutores, qui pignori capiunt boues aratorios, & instrumenta rusti-
calia: vide Constitutionem Friderici II. ab Honorio III. Pontifice confirma-
tam. *o*

Verùm Paulus V. firma remanente in rebus arduis Congregatione S. R. E. Cardi-
nalianum super vbertate annonæ, a Sixto V. ut diximus, instituta, ad excitandos
agricolas dormientes, & artem agriculturæ restituendam, augendamque (ut verbis
illius vtar) aliam Prælatorum, & egregiorum virorum, nempe Thesaurarij gene-
ralis, annonæ Præfecti, gratiæ Præsidis, Camera Apostolicæ Commissarij gene-
ralis, Pontificæ domus Præfecti Congregationem ordinauit, quibus ut quintodeci-
mo quoque ab eis statuendo die in vnum conueniant, ac de arte agriculturæ resti-
tuenda, & augenda, laborerij, & pascuis diuidendis, atque vendendis, & de
statu annonæ, ac gratiæ, rebusq. omnibus illam concernentibus inuicem conferant,
tractent, & diligentèr perpendant, iniunxit, atque mandauit. *p*

Boues aratorios, vel ad arandum aptos ad effectum mactandi mercari, vel con-
tractus iniri, quibusuis personis secularibus, & ecclesiasticis, etiam S. R. E. Cardina-
libus, & ecclesiasticæ Ditioni mediatè, vel immediatè subiectis omnino prohibi-
uit. §. 3.

Dohanerij, & publicani tam in Vrbe, quam alibi pro contractibus prædicto-
rum animalium nihil recipiant, neque in ipsorum libris referant, nisi præuia Com-
missarij a Præfecto annonæ deputati inspectione. §. 4.

Lanijs, & alijs animalium mactatoribus, ne sub pecuniaria, & fustigationis Præ-
fecti arbitrio pœna boues hosce mactent, districtè præcepit. §. 5. Clementis VIII.
& aliorum Pontificum in præmissis editas Constitutiones innouauit §. 6.

Greges, siue armenta vaccarum, quas vocant albas, habentibus, ut ex centum
vaccis viginti quinque iuuenos ad vsum agriculturæ quotannis nutriant, vacca-
rumq. numerum Præfecto deferant sub certa pœna mandauit. §. 7.

Agricolis subuentionis titulo scuta mille, vel aliam summam a Præfecto anno-
næ mutuandam, duorum pro centenario nomine meriti accepto emolumento
tradendam edixit. §. 11.

a in comment
notis. Imper. oc-
cident. cap. 3.
b in Critica lib.
1. elector. cap. 8.
de frumentatione.
c 18. Bullar. nou.
tom. 1. fol. 711.
d 71. Bullar. id.
2. fol. 453.
e sing. 123. verb.
frumentum.
f in l. 1. nu. 10.
C. de agric. & ec-
sit. lib. 11.
g l. fin. §. v. C.
de seruitut.
h in l. vicinus. ff.
de aqua plu. ar-
cen.
i §. vlt. Bullar.
nou. tom. 1. pag.
44. Constit. 1.
k Constit. 72.
Bullar. nou. tom.
3. pag. 102.
l Constit. 70. au-
liàs 48 d. Bullar.
pag. 263.
m tract. de no-
bil. cap. 32. nu. 3.
n. de arbitrar. 19.
dic. lib. 2. casu
378 nu. 4. & per
tot.
o Constit. 1. §.
vlt. Bullar. nou.
tom. 1. pag. 44.

p d. Constit. 70.
aliàs 48 §. 2.

Quæ à Clemente, & alijs de vasallis artem vnicumque exercere volentibus à dominis non molestandis, agriculturæ priuilegijs frumenti sub certa lege extractionibus permittendis sancita fuerunt, denuò concessit, & innouauit, §. 8. 9. & 10.

Patet igitur ex iam dictis, Summos Pontifices non vulgare adhibuisse curam, & diligentiam, vt homines ad agros colendos allicerent: etenim, vt Plutarchus ait, *a* *Nullum studium est, quod tam acrem, tamque celerem pacis amorem hominibus ingeneret, quam victus agricultura querendus;* & Cicero *b* *Omnium rerum, inquit, ex quibus aliquid acquiritur, nihil est agricultura melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil homine libero dignius.* Neque hanc artem nobilitati derogare pluribus probat Tiraquellus. *c*

Et quàmuis non liceat Christianis tenere traditiones gentilium, & obseruare, vel colere elementa, aut Lunæ, aut Stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendâ, aut propter segetes, vel arbores plantandas; *d* syderum tamen obseruationem in agris colendis, sicut etiam in re nautica, & medica vetitam non esse, ex ijs, quæ Sixtus V. *e* contra exercentes artem astrologiæ iudiciariæ edixit, colligere fas est: & quæ in præcitato Canone *f* sancita sunt, ad inanes vtique gentium superstitiones à Barnaba Brissonio *g* relatas referenda erunt: quem quidem Brissonium, si antiquorum ritus, in agris colendis, & Instrandis, si deos, deasque ab agricolis in honore habitas, si denique multa ad animum politioribus literis erudiendum cognoscere cupis, tu consule.

C A P V T L I I.

De Archiuorum Præfecto.

Archiuum ab arca dicitur, & est locus, seu armarium publicum, in quo libri, ac instrumenta, seu acta ponuntur. *b* Nec esse Archiuum, nisi sit locus publicus, dixit Rota. *i* Dicitur aliquando locus, in quo sacra vasa reponuntur ad custodiam *k*

Archiuia autem scripturarum stare debent in Palatijs Magistratum, vt notat Mastrillus, *l* & colligitur ex iure civili, *m* *ibi, deinde cum nullum habeant Archiuum in quo gesta apud se reponant, deperit, quod conficitur, &c.* pondera verba, *apud se*, quæ particula ad personam, vel locum simpliciter refertur, vt Spicileg. *n*

Claves verò Archiuorum à Consulibus Ciuitatum retinendæ sunt, vt probant, Guid Pap. *o* & Ripa, *p* quos refert Auendag. *q* Nec vna tantum clavis, sed duæ ad minus, & diuersæ, non vniformes, nec ab vno, sed à duobus retinendæ sunt, vt legitur, & notatur in iure Canonico, *r* *ibi, erunt duæ clauis diuersæ, quarum vnâ vnus, aliam alius tenebit:* & licet textus hic loquatur de carceribus hereticorum, tamen ad Archiuum extendit Auendag. *f*

Et cum aliquando orta esset differentia inter hæredes Notariorum prædefunctorum, & Custodes Archiuorum super retentione clauium; siquidem hæredes prætendebant retinere claves capfarum, in quibus instrumenta suorum auctorum seruantur, ideo Sacra Congregatio Boni Regis ita rescripsit. *Non obstante quacunque prouisione contraria, seruentur ordines pluries dati per Sacram Congregationem, quod solus cõductor Archiuij, retineat clauis Archiuij, & scripturarum in eo existentium, & sibi per inuentarium consignatarum: & Prator Prouinciæ ultra pœnas contra dictos conductores iniunctas casu quo appareat fraudasse dictos hæredes, prouideat pro sua prudentia eorundem indemnitati, &c.*

Insuper cum ex forma bannimentorum Notarij teneantur tradere cõductori copias instrumentorum rogatorum, recepta competenti mercede, quam quidam recipiebant, copias verò non dabant, eadem Sacra Congregatio censuit, vt infra. *Notarij vel tradant cum effectu copias instrumentorum Archiuio, vel puniantur, si pro copijs à partibus mercedem recipiant, & illas non consignent Archiuiste, quacunque prouisione, seu concessione in contrarium facta non obstante, vt in dictis petitionibus, & responsionibus respectuè factis Prouinciæ Marchiæ pag. 6.*

Atque huiusmodi Archiuia in qualibet Ciuitate instituenda esse sancit Iustinianus Imperator, & ex quo Angelus, & alij notant, & colligunt hoc ex verbis ipsius textus. Et hanc Iustiniani Sanctionem non dedignatus fuit imitari recol. mem. Sixtus V. Pont.

a In vita Num. Pompilij.

b lib. 1 officior.

c de nobilit. cap. 32. per tot.

d c. non liceat, 26. q. 5.

e Const. 17. Bull. nou. tom. 2. pag. 510

f non liceat 26. q. 5.

g de formulis, & solemnib. Pop. Rom. verbis lib. 1. pag. 52. & 60.

h auth. ad hoc, C. de fid. instrum. c. peruenit, & ibi glo. in verb. Archiuij, 30. q. 1. i. coram Puteo decis. 384. nu. 3. lib. 3.

k auth. quib. mod. natur. efficitur, leg. §. illud quoque, vers. si verò, & ibi glo. in verb. Archiuij, & ad. glo. in auth. de defensor. Ciuit. §. 1. in verb. Archiuum Vitalin. in Clem. vnic. §. porro, num. 42. de iureiur.

l de Magistrat. lib. 3. cap. 9. de partij Mag. n. 53. m. auth. de defensor. Ciuit. §. 1.

n in lexic. iur. verb. apud; & facit tex. in l. id apud se, 14. 3. ff. de verb. signif. & plenius in l. 63. penes se, ubi Alciat. ff. eod. tit.

o cons. 1. nu. 4. p. in tract. de peste in 2. par. nu. 25. q. de exequend. manâ par. 1. cap. 21. in prin.

p in Clem. vnic. §. sanè de heret. f. loco cit. num. 1. vers. quæ clauis. t. in auth. de defensor. Ciuit. §. pen. ver. præterea verò

Pont. Max. dum & ipse Constitutionem edidit, qua legitur impressa, *a* utque maiori, & maiori cum diligentia res tanti ponderis, exequeretur, ipsius Archiuij Regentem, multis priuilegijs decoratum, & iurisdictione suffultum instituit, & ordinauit, vt in alia eiusdem Pontificis Constitutione immediatè sequenti, qua pariter incipit, sollicitudo ministerij, &c. Vide Quarantam. *b*

A Sed hodie hoc munus ab Eminentiss. Card. Camerario, & ab vno ex Reu. DD. Camera Apostolica Clericis, quolibet anno sorte extrahendo, regitur, & sustinetur, vt aduertit Cherubinus senior, *c* addens, supradictum officium Regentatus Archiuij fuisse iam suppressum: quo verò ad electionem in Camera sorte faciendam, legitur in eadem Bulla. *e*

Dictorum autem Archiuiorum capitula, & ipsius Regentis facultates, ac priuilegia cum publicè circumferantur, & nota sint omnibus, hic plura non addam; si quis autem illius desiderio teneatur, sciat, hæc vltimo loco impressa fuisse apud Impressores Camerales die 8. Martij 1630 Hieronymo Bonuifio Camera Apostolica Clerico, & Regente.

B Verùm in Vrbe licet Iulius II. *e* & Leo X priuilegia quædam Scriptoribus Archiuij Romani concessissent, Pius tamen V. *f* præmissa confirmatione dictorum priuilegiorum, Notarios causarum civilium quuscumque Iudicis Commissarij, etiam S. R. E. Card. eosdem Scriptores deputauit, vt ibi.

C Sed cum in erectione Archiuiorum in Ecclesiastica ditione à Sixto V. vt diximus facta, alma Vrbs excipiat, sanct. mem. Urbanus VIII. animaduertens, graue hoc negocium vbiicumque necessarium esse, etiam in Vrbe Archiuium de suo nomine Urbanum nuncupandum certis capitulis, & priuilegijs instituit, ordinauitque; capotissimùm ratione, vt in eo testamenta, donationes, legata, vltimæ voluntates, instrumenta denique omnia habentia tractum successuum, & quæ futuris temporibus vsui esse poterunt, vel saltem eorum copia reponantur, & collocentur: vtq; in præmissis debita circumspectio procedatur, vt par est, Eminentiss. ac Reuerendiss. Antonium Card. Barberinum eius ex fratre nepotem huic Archiuiio Urbano præfecit cum facultatibus necessarijs, & oportunis, præcipuè eligendi, ac deputandi Ministrum, & Ministros pro receptione, & custodia scripturarum illuc delatarum, & ferendarum; quæ quidem electio, & deputatio Ministri necessaria dicitur, ad hoc vt Archiuiorum scripturæ fidem faciant.

D Quatuor enim requiruntur, ad hoc vt iura, & scripturæ ex Archiuijs de sumptæ fidem faciant in iudicijs, & probent. Primum est, vt Archiuiio præpositus sit Officialis publicus. Secundum, vt scriptura sit reposita inter alias scripturas authenticas. Tertium, vt consuetudine detur eis fides. Quartum, vt habeat testimonium officialis, ea scilicet scripsisse; vel attestetur esse scripturam Archiuij publici: ita notantè scribit Crauet. *g* quem refert, & sequitur Menoch. *h* & quod attinet ad quartum requisitum, vt scilicet in scriptura apposita sit manus Præfecti Archiuij, attestantis, scripturam esse extractam ex Archiuiio, voluit Rota Romana, *i* post Felin. *k* qui rem hanc latius prosequitur.

E An autem Archiuium det robur scripturæ non authenticæ? negatiuè respondit eadem Rota; *l* & magis apertè in causa Britonorien *m* vbi queritur, an instrumenta concessionis in emphyteusim de anno 1355. & 1466. reperta in Archiuiio Rauennatenfi sint in forma probanti? & negatiuè fuit responsum; primò quia erat simplex copia, nec Notarius apposuerat, *Ego talis Notarius rogatus præmissis interfui, &c.* Secundò quia non aderat signū Notarij; nec sufficit simplex subscriptio Notarij, sed requiritur, vt dicat, *Rogatus, &c.*

E Nec etiam sufficit, quòd Officialis Archiuij, seu Notarius exhibens scripturam in Archiuiio dicat illam inuenisse inter rogitus, & protocollo Notarij publici, quia ultra attestationem Notarij requiritur, vt per alios testes recognoscatur, scripturam esse ex rogitibus illius Notarij, ex cuius protocollo desumptam fuisse affirmatur, prout in d. decisione videnda, *n* quæ fuit confirmata in alia decisione *o* eiusdem Putei, & coram Gregorio XV. *p* & ibi Beltramin. in vltima addit.

E Sed numquid consuetudine induci possit, vt scripturis priuatis in Archiuiio reperijs adhibeatur fides? affirmatiuè respondet Felin. *q* & est optimus textus in iure Canonico, *r* vbi ex consuetudine induci potest, vt adhibeatur fides scripturis etiam sine illa qualitate, quòd sint in Archiuijs publicis reconditæ; prout etiam aduertit Felinus loco citato, declarans, d. c. cum dilectus, procedere etiam in consuetudine

a Bullar. nou. tom. 2. pag. 636. & 637. Confir. 83. incip. soli citando.

b in Summa Bullar. verb. Archiui.

c in princ. d. Bullar. 83. Sixti V. d. 9. in fin.

e Confir. 15. Bullar. nou. tom. 1.

pag. 87.

f Confir. 87. d. Bullar. tom. 2.

pag. 287.

g de antiq. temp.

in 1. par. princip.

aer. quar. d. limi

caur, nu. 1. pag.

apud me 82.

h conf. 708. n. 13.

i apud Putem

decif. 384. in cau

sa Tolotana nu.

fin. lib. 3. in nou.

& in c. ad audien

tiam, num. 11. de

prescription.

l in d. decif. 384.

Putei nu. 2.

m decif. 430.

eiusdem Putei

lib. 2. per tot.

n 230 per tot.

o 241. nu. 1. lib. 2.

p decif. 339. n. 4.

q in c. ad audien

tiam, n. 11. vers.

tertio quod, de

prescript.

r in c. cum dile

ctus, de fide in

strum.

a loco cit. nu. 18. vers. nona conclusio.

b d. decis. 441. nu. 2. lib. 2. in nona.

c Conf. 16. nu. 5. & cōf. 23. num. 6 lib. 5.

d ead. decis. 441. nu. 2. vers. & si probatur.

e d. c. ad audien. riam, nu. 12. in 2. conclus. de prescrip.

f de probat. conclus. 976. nu. 51. & 52.

g decis. 42. Archiuum, par. 1. b 83. Bullar. nou. tom. 2. pag. 637.

i in compend. ad hanc Bullam, schol. 1.

k d. c. ad audien. nu. 12. vers. contra istam conclusionem.

l coram Puteo decis. 414. per tot. incip. Archiuista.

m Putei 414. in fin.

n in auth. de defensor. Ciuit. & penult. nu. 3.

o ad Bullam 87. Pij V. schol. 2. p. conf. 319. per tot.

q d. c. ad audien. nu. 15. vers. octaua conclusio, de prescrip. & in rub. C. de probat. nu. 293.

r in l. consus. & monumenta, ff. de probat.

t d. conf. 319. vers. huc quidem.

u conf. 16. vis. processu, vol. 1. vers. & dicit Ludauicus.

x ad hoc conf. Romani in urbe preferri.

y in d. c. ad audien. riam, nu. 15. in 5. conclus. vers. sed de mente extra de prescrip. 2. decis. 42. per tot. par. 1.

a in c. cum causam, de probat.

b decis. 41. in princ. & per tot.

par. 1. c. de probat. conclus. 111. incip. reliquum est. nu. 9. & 10. arg. tex. in auth. ad huc, & ibi scribi. C. de f. d. instrum.

par. 1. c. de probat. conclus. 111. incip. reliquum est. nu. 9. & 10. arg. tex. in auth. ad huc, & ibi scribi. C. de f. d. instrum.

par. 1. c. de probat. conclus. 111. incip. reliquum est. nu. 9. & 10. arg. tex. in auth. ad huc, & ibi scribi. C. de f. d. instrum.

dine validante, scripturam aliàs simpliciter inuvalidam: opinionem verò Io. Andr. Bal. & Innoc. locis ab eo citatis contrarium inuuentem habere locum, quando consuetudo approbat scripturam aliàs inuvalidam, concurrentibus duobus, videlicet loco Archiuij, & autoritate officialis, vt ibi per eum.

Sciendum tamen est, alleganti talem adesse consuetudinem inesse illi onus probandi; ita Felinus, *a* qui ponit casum de quodam fideiussore certi datij, dicente se exactum a fisco, & soluisse pro debitore, & ostendebat scripturam factam ab Officiali de receptione, in qua non erat subscriptio notarij ipsius Officialis; & oportuit probare, quòd de consuetudine tales subscriptiones non erant in vsu, & quòd cautiones factæ ab Officiali faciebant plenam fidem, vt ibi per eum; & ait esse menti tenendum pro soluentibus collectas: videndus est etiam Puteus. *b*

Sciendum secundò, huiusmodi consuetudinem non ligare eos, qui non sunt subditi illius loci, vbi talis viget consuetudo; ex Alexandro, *c* Puteo, *d* Felino, *e* viden. Mascardus, *f* Rota apud Caputaquensem. *g*

Sed hodie in Statu Ecclesiastico contrarium erit dicendum, vt scilicet comprehendantur omnes Sedi Apostolicæ tam mediatè, quàm immediatè subiecti, propter Constitutionem Sixti V. *h* quia hæc habet vim legis, & ligat omnes Sedi Apostolicæ subiectos, vt obseruat Cherubinus iunior; *i* optimè facit Felinus, *k* qui videtur firmare, instrumenta Archiuij fidem facere inter subditos etiam extra territorium, & inter Ciuitates confederatas. Quibus ita firmatis, non ab re putau quosdam casus referre, qui de facili euenire possunt.

Primus erit, Quidam notarius fuit rogatus de quodam contractu in loco extra Statum Ecclesiasticum; hic portauit matricem absque extensione instrumenti in vnum ex Archiujs Status Ecclesiastici, vbi Archiuista ex præcitata Constitutione Sixti V facultatem habent extendendi instrumenta aliorum notariorum; quæsitum est, an hic Archiuista possit extendere hoc instrumentum? Et negatiuè respondit Rota, *l* quæ concludit, quòd tale instrumentum erit extendendum per notarium, qui de eo rogatus fuit, vel si hic mortuus erit, de mandato iudicis loci, in quo instrumentum rogatum fuit; & ita etiam disponitur in bannimentis generalibus Archiuiorum, editis, vt diximus, die 8. Martij 1630. cap. 13. Ratio potest esse, quia hoc Archiuistarum priuilegium est strictè interpretandum, vt in d. decisione. *m*

Alius casus est, Volo ex Archiuio scripturam in qua nullum habeo interesse, numquid Archiuista poterit illam mihi denegare? Et negatiuè, non posse inquam scribit Angelus, *n* quem refert Cherubinus iunior. *o*

Tertius erit casus. Si duæ scripturæ concurrant ambo priuatæ, quarum altera reperitur extra Archiuum, altera verò in Archiuio, quænam istarum habeat potiore fidem? Dicat illa, quæ reperitur in Archiuio, quàmuis maiorem contineat summam, & obligationem eiusdem personæ; ita Romanus; *p* qui loquitur de quodam fideiussore ad fauorem cuiusdam Communitatis; & idem tenet Felinus, *q* & Marsilius. *r* Quæ conclusio absque vlla hæsitacione procedit in Ecclesiastica Ditione, ex dispositis in Bulla Sixti V, & Bannimentis in vim illius emanatis: causam enim in illis habes cap. 8. & 9. scripturam esse nullam, & inuvalidam, quæ intra quindecim dies non fuerit in Archiuio exhibita.

Et scripturam Archiuij publici potiore fidem habere, quàm testes, & eorum depositioni præferendam, probatur in iure ciuili, *s* & dixit Romanus, *t* quem sequitur Bartholomæus Cassan. *u* & obseruat Mandosius. *x* Hanc tamen conclusionem intelligendam puto iuxta opinionem Felini, *y* dicentis, tunc scripturas priuatas ex Archiuio publico desumptas plenam fidem facere, quando loci consuetudo ita disponit, res agitur intra territorium, & inter subditos illius territorij, in quo impositum est Archiuum, ex Caputaque. *z* Quia tunc consuetudo, & autoritas Officialis facient scripturam de non authentica authenticam, vt ibi per eum; qui quidem Felinus nititur concordare Abbatem, & Aretinum de hac re loquentes. *a* Et fortius procedet hæc opinio, si concurrant illa quatuor, quæ supra retulimus ex Crauetto, & Menochio, & Caputaquensi. *b* Quàmuis in Ecclesiastica Ditione hanc quæstionem euanescere putemus propter Constitutiones pontificias supra relatas, quæ, vt diximus, faciunt ius.

An autè apocâ nullo suffulta testium adiumento, reperta tamè in Archiuio publico plenè probet? Affirmatiuè scribunt Mascardus, *c* Bartolus, & alij multi per eum adducti.

par. 1. c. de probat. conclus. 111. incip. reliquum est. nu. 9. & 10. arg. tex. in auth. ad huc, & ibi scribi. C. de f. d. instrum.

adducti, Romanus, *a* & reddit rationem, quia archiuum dat robur scripturæ non authenticæ: quod etiam videtur cautum in præcitis bannimentis Cap. 23. *che tutti gl' instrumenti, &c.* Cōtrarium tamen videntur sentire Felin. Crauett. & Menoch. maxime quando ageretur de maximo præiudicio illius, contra quem exhiberetur talis apoca, per ea, quæ notabiliter docet Abbas, *b* quæ Mascardus quoque *c* videtur admittere, prout etiam expressè decisum habemus in Rota coram Puteo. *d* Nec me mouent dicta bannimenta, quia hæc recipiunt interpretationem à iure communi, & optimè facit Decisio Rotæ, *e* vbi instrumentum de falsitate suspectum non recipit fidem, licet in Archiuo sit receptum; & eadem Rota in alia Decisione, *f* vbi Rotæ Tribunal dat fidem relationi Archiuistarum, cunctis tamen alijs probationibus de iure requisitis; & Caputaquensis videntur. *g*

Sed numquid in extractione scripturæ ex Archiuo facienda requiratur citatio partis, ad hoc vt fidem faciat? Negatiuè respondet Felinus *b* sequutus Baldum, *i* Card. *K* qui ait, tunc esse propriè necessariam citationem, quando de actu debet fieri scriptura, de quo prius non fuit facta, *l* vel quando scriptura priuata fieri debet authentica *m*. Hoc tamen puto verum, quando scriptura esset extracta ante litem, vt dixit Rota coram Seraphino *n*. Item quando esset extracta ab eodem Notario, qui de tali scriptura, seu instrumento esset rogatus, & qui dedit semel vnã copiam, & ex causa vult facere aliam copiam, talis exemplatio valet etiam parte non citata, quia censetur pro vna, vt scribit Card. Zabarell. *o* & ita etiam dixit Rota, *p* vbi expressè legitur, instrumenta extracta in partibus, parte ad hoc non vocata, nullam fidem facere, si fuerunt extracta, siue exemplata per alium Notarium, quàm per illum, qui illa aliàs recepit, & confecit: si verò ab eodem Notario, secus dicendum, quia illis standum esset tanquam originalibus sine partis vocatone; & hoc idem habetur decisum in eadem Rota. *q*

Cum autem in multis Ciuitatibus, & locis adsint Archiua particularia, in quibus ipsa Communitates custodiunt, & seruant proprias scripturas, & de quibus Archiujs videtur loqui Constitutio super Bono Regimine Communitatum Status Ecclesiastici, dum præcipit, Tabellas in Archiujs ipsarum Cōmunitatum, & Vniuersitatũ esse seruandas, quæsitum est, an scripturæ ex istis Archiujs extractæ fidem faciant in iudicio? Et absolutè loquendo negatiuè respondetur, per ea, quæ dixit Rota coram Seraphino, *r* & coram Puteo, *s* quæ loquuntur in Archiujs Capitulorum, & Monasteriorum: cum autem Capitula, & Monasteria veniant sub nomine Vniuersitatum, vt per Nicolaum Losæum, *t* benè fit illatio. Cum autem hodie Communitates Ecclesiasticæ ditionis sint Dominæ, ac sub earum dispositione maneant Archiua, ex concessione, titulo tamen emptionis, à fel. record. Clem. VIII. facta, vt legitur in eius Constitutione nuncupata, *super extinctiōne recentiorum vectigalium*, sextò Idus Maij 1592. Pontif. anno primo edita, in qua præuia réuocatione concessionis olim de ipsis Archiujs à Sixto V. factæ Paulo Falconerio, & iniuncto Communitatibus onere soluendi certam pecuniarum summam in ipsa concessione expressam, ac deinde quolibet anno fructus montium ab ipso Sixto iam erectorum, eisdem Communitatibus Archiua, & illorum emolumenta concessit, vt latius in dicta Constitutione, quæ cum in volumine aliarum Constitutionum, & Bullarum non reperitur, illam impressam vide in volumine Constitutionum, & Decretorum ad Communitates spectantium à nobis elaborato, pag. 53. Et cum in possessione prædictæ Communitates iugiter existant, propterea in bannimentis iniunctum est illis onus prouidendi domos, & ministros ad hoc necessarios, & idoneos, vt in cap. 18. *che le Communità, &c.* Videtur igitur dicendum, omnes scripturas ex Archiujs Communitatum desumptas plenam fidem facere: quod etiam innuunt eadem bannimenta cap. 23. *che tutti gl' instrumenti, &c.* Cui obiectioni respondendum erit. Aut loquimur de Archiujs particularibus, quæ nonnullæ Communitates habent ad custodiam suarum scripturarum, in quibus terminis loquuntur Decisiones Rotæ apud Puteum, Seraphinum, & Caputaquensem locis citatis, & tunc non faciunt fidem, signantèr inter non subditos, & non existentes in Territorio distarum Ciuitatum: nam si sint subditi, & existant in Territorio, & adsit consuetudo, vt talibus scripturis fides adhibeatur, tunc habebit locum, quod dictum est supra, *vers. sed numquid consuetudine; & adde Decisionem Rotæ, u* vbi scripturæ desumptæ ex Archiuo Capituli fidem faciunt contra ipsos Capitulares. Aut lo-

a Conf. 165. per tot.

b In d. cap. cum causam, num. 1. *vers. dico ergo, de probat.*

c Concl. 976. num. 61. *& supra n. 51. & 52.*

d Decis. 430 post Zabarell. *conf. 41. cum pr. supponatur, num. 2.*

e Decis. 249. p. 3. lib. 3. *diu. per tot.*

f 318 d. p. 3. lib. 7.

g Decis. 41. par. 1.

h In d. e. ad audiendam. sub nu. 15. *vers. 6. concl. de prescrip.*

i e. 1. in fin. de fide instrum.

K Conf. 72. *incip. singillatim ad singula, nu. 6. vers. in contrarium, & num. 7.*

l e. significauit, de testib. *& arte. stat.*

m Ad not. in c. pen. *& c. fin. de fid. instrum.*

n Decis. 1481. *& decis. 1. num. 1. de fide instrum. in nou.*

o d. conf. 72. nu. 7. *vers. sed si notarius.*

p Decis. 1. nu. 1. de fide instrum. in nou.

q Decis. 4. de fid. instrum. in antiq. videntur.

r Decis. 320. n. 2. *& dec. 5. 642. n. 1.*

s Decis. 186. n. 1. lib. 3. in nou.

t Tract. de vniuers. p. 1. cap. 1.

u 183. in fin. *& per tot. par. 2. diu.*

quimur de Archiujs publicis, quæ ab Vniuersitatibus locantur Notarijs idoneis plus offerentibus, & pro quibus Archiujs ipsæ Vniuersitates tenentur parare mansiones aptas cum armarijs, & alijs requisitis, iuxta disposita in dictis bannimentis cap. 18. *che le Communità, &c.* quæ quidem bannimenta emanarunt in executionem supradictæ Constitutionis Sixti V. a & alterius Constitutionis; b & tunc nulli dubium esse potest, quin huiusmodi scripturis plena fides in iudicio, & extra sit adhibenda, vt communitèr concluditur in iuribus superiùs allegatis, & legitur apertè in d. Constitutione, c & in bannimentis cap. 23.

Sed pulchra oritur quæstio. Communitates Ecclesiasticæ Ditionis sunt Domina Archiuorum, vt diximus, illaque Notarijs locant, qui quidem Notarij certum quid recipiunt ab ijs, qui volunt scripturas, vt notum est: contingit aliquando, vt ipsa Communitas, quæ locauit Archiuum sub certa annua responsione, velit instrumentum publicum ex ipso Archiuo cum solito signo Archiuistæ, quæritur, numquid Communitas tenebitur soluere solitam mercedem? Et negatiuè respondendum puto, ad tradita per Boerium, d qui ait, hanc esse magis communem contra Bartolum; e videndus est etiam Afflictus, f quem sequitur Menochius, g qui concludit, quòd conducenti gabellam à Ciuitate, quæ sit immunis pro rebus à se emptis, non tenetur Ciuitas soluere gabellam, cum non præsumatur vendidisse ius suæ immanitatis, atque ita ius exigendi gabellam contra se ipsam.

Notandum quoque erit, in sepe citatis bannimentis cap. 15. *& perche, &c.* ceteri, Notarios omnes describendos esse in Archiuo, & Matricula aliorum Notariorum sub certa forma ibi assignata, aliàs falsitate notandos, &c. Hæc tamen dispositio limitanda erit in Notario conficiente instrumenta tempore magnæ pestilentia, prout decisum habes in Rota Romana. b

Quæritur etiã, Præfectus Archiuji, vel eius Officiales distulerunt cogere Notarios portare scripturas ad Archiuum, prout cogendi sunt ex dispositis in dicta Bulla Sixti V. §. 6. & ipsi Notarij per multos annos non portarunt, nec consignarunt suas scripturas in Archiuo, vtrum possint allegare non usum dictæ Bullæ, & se ipsos ab ipsa dilatione exonerare? Negatiuè respondeas; quia legem, cui Papa apposuit decretum irritans, non potest Officialis ea non vtendo, imò neque ex contrarijs actibus elidere siue expresse Papæ consensu, vel scientia, cum lapsu quadraginta annorum, prout censuit Rota coram Caputaquensi, i quam refert, & sequitur Cherubinus iunior. K

Verùm cum supra dictum sit, prouentus omnes Communitatum ex dispositis in Bulla super Bono Regimine locandos esse plus offerenti ad extinctionem candelæ, inter prouentus verò ponantur Archiua, & Cancellaria, quæritur propterea, si persona minus apta licitando obtineat, numquid locatio concedenda sit? Et cum in facti contingentia id aliquando venisset, sacra Congregatio die 14. Octobris 1614. instante Prouincia Marchiæ respondit. *Conductores Archiuorum per Consilium eligendos, dummodo electi per Governatorem Prouinciæ approbentur, & cauèant iuxta formam Constitutionis super Bono Regimine, de soluendo pensionem conuentam, qua nullo modo possit esse minor ea taxa, quam Communitates soluunt Monti Archiuorum, &c.*

Epistola verò, quæ mittuntur absentibus, an fidem faciant contra scribentem, quàmuis non fuerint prius in Archiujs exhibitæ, itaut hæc comprehendantur sub scripturis priuatis? negatiuè respondit Rota Romana. l

a 83. §. 6. vers.
Communitates
verò.
b Immediatè
f eq. 8. §.
c 83.

d Decis. 213. nu.
1. & 2.
e Conf. 216. en.
natur Statuto
Montis Politianni,
per tot lib. 1.
f Decis. 319. n. 8
g De præsumpt.
lib. 3. præf. 144.
egregia, & celebris
num. 11.

h In causa Tuder-
tina, decis. 67
lib. 2. p. 3. diuers.

i Decis. 204. p. 3.
per tot.
K Ad præf. Sixti
V. Constit. 83.
chol. 2.

l In Viterbian.
confus. coram Ve-
rospio, 18. Febr.
1639. circa fin.

CAPVT LIII.

De ijs, qui S. R. E. Camerarij munus exercuerunt, & quorum notitia haberi potuit.

Diximus supra R. S. E. Camerarios Sedis Apostolicæ nuncupatos olim fuisse Archidiaconos, & qui hanc sententiam sequuntur, S. Laurentium quoque, Sixto II. sedente, Camerarium sub Archidiaconi nomine extitisse, affirmant; & si gesta huius gloriosi Martyris, illiusque verba in impijssimū tyrannum prolata perpendamus, Camerarij officium, & munus, thesauros scilicet Ecclesiæ in pauperes dispensandi, non obscure cognosceamus, vt diximus etiam supra cap. 39. in princ.

B Laurentius igitur Leuiticorum luminum fulgor coruscans, itaut' quemadmodum Hierosolyma Stephano clarificata, ita Laurentio Roma facta est illustris, D. Leone Papa *a* sic affirmante, anno salutis humanæ 257. dum esset Summus Pontifex Sixtus Papa huius nominis II. Ecclesiæ Romanæ thesauros administrabat, eosq; iusta dispensatione in pauperes erogabat, neque Sacramentorum vasis, necessitate urgente, parcebat, siquidem S. Ambrosio *b* testante, vt pauperes alamus, captiuos redimamus, Tempa ædificemus, fidelium reliquias sepulturæ tradamus, vasa Ecclesiæ etiam iniuriata confringere, conflare, vendere licet. Quem verò in huiusmodi munere successorem habuerit B. Laurentius, non facile est affirmare; apud illos enim, qui Pontificum acta scripserunt, nullam Archidiaconi, seu Camerarij mentionem, nisi post octingentos annos, reperio.

C Fridericus igitur Lotharingus anno 1057. à Victore II. sacra Purpura decoratus, S. R. E. Archidiaconus est nuncupatus; mox ad Pontificatum euectus, Stephani IX. nomen assequutus est.

Aribo, quem Leo IX. sacra Purpura decorauerat, S. R. E. Archidiaconus efficitur: hic successorem habuit

D Hildibrandum Bonifij filium Soanensem, qui anno 1601. ex Abbate S. Pauli extra Urbem via Ostiensi S. R. E. Card. Subdiaconus, & Oeconomus, nec non Archidiaconus à Nicolao II. declaratus est, & B. Petri sedem ascendens, Gregorij VII. nomen assumpsit. Hic notandum puto, nouam Subdiaconatus dignitatem S. R. E. Cardinalibus quandoque adscriptam, quam etiam antea Fridericus Lotharingus habuerat; multis tamen ab hinc annis tres tantummodò dignitates in hoc Eminentiss. purpuratorum Patrum Collegio, Episcopalem scilicet, Presbyteralem, & Diaconalem videmus.

D Leo. . . . Diaconus Cardinalis ab Alexandro II. anno 1073. primus, qui Camerarij nomine in Ecclesia Romana ex Archidiaconi officio exornatus legatur, teste Ciaconio inter Cardinales à prædecess. Pontifice Alexandro II. creatos sub num. 28.

Ioannes de familia Caieta Caietanus Campanus ab Urbano II. Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin anno 1099. creatus; non Camerarij, sed Archidiaconi S. R. E. nomen reassumpsit; demum Pontifex Gelasius II. est appellatus; & fuisse etiam Cancellarium, testis est Ciaconius in vita ipsius Gelasij; vbi verò Pontifex Maximus renunciatus fuit

E Gregorio Diacono Card. S. Angeli Archidiaconatum anno 1118. concessit, quo ad annum 1130. retento, Summi Pontificis dignitate decoratus, Innocentij II. nomen assumpsit.

Gregorius Tarquinius Romanus, postquam Innocentius II. Beati Petri Sedem ascendit, Diaconorum Cardinalium primus euasit à Calisto II. sacra Purpura decoratus. Trium Pontificum creationi interfuit, Cælestini Secundi, Lucij Secundi, Eugenij Tertij.

Otto Diaconus Card. S. Georgij in Velabro post Gregorium Tarquinium S. R. E. Ar-

a In sermone Natalis S. Laurentij.

b Lib. 1. cap. 41. officior.

Archidiaconus dictus fuit: coronationi Anastasij IV. interfuit: anno salutis 1153. & hoc munus expleuit.

Bofus, seu Boso Hadriani IV. nepos, à patruo inter Vaticanos Senatores ascitus, S. R. E. Camerarij quoque dignitatem anno 1155. obtinuit, vt in prædicti Pontificis vita à Ciaconio conscripta legitur: & quàmuis in humanis adhuc ageret Otto Prior Diaconorum, Bofus verò ex Diacono Presbyter tit. S. Pudentianæ Cardinalis creatus, Camerarij tamen officium ad Lucij III. Pontif. anno salutis 1185. tenuit.

Melior Gallus à Lucio III. Presbyter Card. tit. SS. Ioannis & Pauli factus, S. R. E. Camerariatum quoque ab eodem Pontifice obtinuit, in eaque dignitate Urbano III. Gregorio VIII. Clemente III. Cœlestino III. sedentibus permansit.

Cincius Sabellus Diaconus Card. S. Luciae in Orthea, & S. R. E. Camerarius, defuncto iam Meliori Gallo, sub anno 1195. creatus fuit, & ad annum 1216. quo Summus Pontifex Honorij III. nomine renunciatus est, habuit; ob egregiam in hoc munere nauatam operam, per excellentiam Cincius Camerarius nuncupatus, vt diximus supra.

Guido Bisentius Regulus Vrbeuetanus, omisso Camerarij nomine, Prior Diaconorum, seu Archidiaconus S. Nicolai in Carcere Tulliano anno 1216. appellari voluit, quo tempore Honorium III. Perusij Pontificali diademate coronauit, Ciaconio teste his verbis. *Perusij in Cathedrali Ecclesia Honorius III. coronationis suae insignia consequutus est per manus Guidonis de Bisentio Vrbeuetani S. R. E. Archidiaconi.* Verùm Guido ex Archidiacono Cardinali Episcopus Prænestinus ab eodem Honorio ordinatus fuit, eoque sedente, hominem exiit.

Octavianus Diaconus Card. tit. SS. Sergij, & Bacchi ab Innocentio III creatus: in coronatione Gregorij IX. anno salutis 1227. S. R. E. Archidiaconi munus expleuit:

Raynerius Capocius S. Mariae in Cosmedin Diaconus Card. in coronatione Cœlestini IV. anno 1254. Prior Diaconorum, vel Archidiaconus erat, & Innocentio IV. sedente diem clausit.

Ricardus Hannibaldensis de Molaria S. Angeli in foro Piscium Card. Diaconus à Gregorio IX. iam dictus; in creationibus, & coronationibus Alexandri IV. anno 1254. Urbani IV. anno 1261. Clementis IV. anno 1265. Gregorij X. anno 1272. S. R. E. Archidiaconi Officium adimpleuit.

Ioannes Caietanus Vrsinus Diaconus Card. S. Nicolai in Carcere Tulliano, in creatione Innocentij V. anno salutis 1276. Prior Diaconorum erat, & hanc dignitatem habuit Hadriano V. & Ioanne XX. (cui Pontificatus insignia dedit) sedentibus; quibus iam defunctis, Beati Petri successor, & Christi Domini Vicarius Nicolai III. nomine Viterbij renunciatus, Romæ coronationis insignia 7. Kal. Ianuar. anno 1277. per manus Iacobi Sabelli S. R. E. Archidiaconi suscepit.

Iacobus Sabellus Romanus S. R. E. Archidiaconus (vt dictum est) Nicolao III. & Martino II. Christi vices gerentibus, erat; & Martino defuncto, Pontificiam dignitatem obtinuit, ac Honorio IV. anno salutis 1285. appellatus est.

Matthæus Vrsinus S. Mariae in Porticu Diaconus Card. anno 1288. 6. Kal. Martij S. R. E. Archidiaconus Nicolao IV. Cœlestino V. ducentis millibus hominum adstantibus anno 1294. Bonifacio VIII. anno 1295. Benedicto X. anno 1303. Clementi V. anno 1305. coronationis insignia contulit, teste Ciaconio.

Theodoricus Raynerius Ioannis filius Vrbeuetanus, ex Episcopo Reatino Presb. Card. tit. S. Crucis in Hierusalem à Bonifacio VIII. mense Decembri 1298. creatus; postea Episcopus Ciuitatis Papalis, aliàs Prænestinus, & S. R. E. Camerarius; sub huius Episcopatu Præeste diruta, & ad vicinum locum translata; Patrimonij Legatus tranquille Prouinciam, & integrè rexit; obiit circitèr annum Domini 1306. vt ex Ciaconio colligitur.

Neapoleo Vrsinus S. Hadriani in tribus foribus Diac. Card. à Nicolao III. creatus, anno 1316. Ioanni XXI. Benedicto XI. Clementi VI. S. R. E. Diaconorum Prior, seu Archidiaconus Pontificiam coronam tribuit: anno denique 1347. Auenioni moritur.

Gailardus de Mola Burdegalensis Vasco S. Luciae in septifolio Diaconus Card. à Ioanne XXII. creatus, Innocentium VI. 4. Kal. Ianuarij 1352. Diaconorum iam primus, ac S. R. E. Archidiaconus coronauit.

Arnaldus de Via Papæ Ioannis ex sorore nepos, ab auunculo tit. S. Eustachij Diaconus Card. creatus, mortuo iam Gailardo de Mola, S. R. E. Archidiaconatus dignitatem

a In vita Bonifacij VIII. in 2. creatione Card. num. 9.

tatem assequitur, & in persona Urbani V. 8. Idus Nouembris 1362. coronationis munus exercuit.

A Arnaldus Bernardi de Monte maiori Gallus, ab Urbano V. Cardinalatus dignitate decoratus, S. R. E. Camerarij nomen, quod multis iam exactis annis siluerat, anno 1368. renouauit; sed breui utramque dignitatem, ac hominem exiit, peste enim anno 1369. Viterbij moritur.

A Guilielmus Iudices Lemouicensis reassumpto Archidiaconi nomine, Gregorio XI. coronationis insignia dedit Octauo Idus Ianuarij 1371.

Iacobus Vrsinus Romanus (Vgone de S. Martiali Gallo Diaconorum Priore absente) Archidiaconi munus 14. Kal. Maij 1378. in coronatione Urbani VI. administravit: verum Camerarij Officiu[m] exercuit.

Marinus Amalphitanus ab ipso Urbano VI. anno 1381. sacra Purpura decoratus; teste Ciaconio, *a* qui addit: *post aliquot annos lege Maiestatis crimine inculpatus, Nuceria cum alijs quinque Cardinalibus captus, tortus, ac diu carceribus mancipatus, tandem Genue interfectus fuit.*

a Inter Cardinales huius Pontificis sub nu. 33.

B Petrus de Croso Lemouicensis a Clemente VII. Antipapa in schismate Urbani VI. anno 1386. Cardinalis, & S. R. E. Camerarius dictus est; moritur Auenioni 1388.

B Marinus Bulganus Neapolitanus Diaconus Card. S. Marie noua ab eodem Urbano VI. in quarta promotione creatus, post Marinum Amalphitanu[m] (ni fallor) S. R. E. Camerariatus officium sumpsit, illudque ad Bonifacij IX. tempora (cui multum in Comitij fauit) retinuit; anno 1394. moritur, Ciaconio teste. *b*

b Inter Cardinales Urbani VI. num. 49.

Stephanus Palosus Romanus, Marino Bulgano ab humanis erepto, S. R. E. Camerarij munus obtinet, & in eo ad annum 1398. quo diem claudit extremum, permanet; ita Ciaconius, *c*

C Cosmatus Melioratus Urbano VI. sedente Camera Apostolice Clericus, Collector in Regnum Anglia missus, Rauennas Archiepiscopus, Bononiensis Episcopus cum Commenda Rauennatensis Ecclesie, Romae Thesaurarius, & Vicecamerarius fuit; a Bonifacio IX. Presb. Cardinalis tit. S. Crucis in Hierusalem creatus, Stephano Palosio in S. R. E. Camerariatus munere successit; denique ad Beati Petri Sedem euectus anno 1404. Innocentij VII. nomen assumpsit.

c Inter Cardinales Urbani VI. num. 43.

C Curradus Caracciolus Neapolitanus ab Innocentio VII. Cardinalis, & S. R. E. Camerarius anno 1405. creatus fuit; sic Ciaconio testante; *d* addente notatu dignum, Camerarij munus eo tempore non perpetuum, sed Summorum Pontificum arbitrio temporaneum fuisse; Curradus vero Comitij Gregorij XII. Alexandri V. & Ioannis XXII. alias XXIII. interfuit; anno salutis 1411. Bononiae moritur.

d Inter Cardinales praed. Innocentij nu. 1.

Iordanus Vrsinus ab Innocentio VII. inter Vaticanos Senatores ascitus, S. R. E. Camerarij quoque munere in locum Curradi decoratur.

D Nicolaus Albergatus Patritius, & Episcopus Bononiensis a Martino V. Presbyter Card. creatus, in Camerariatus Officio successit Iordano Vrsino, Sigonio hoc scribente. *e* Vixit ad annum 1443. Eugenio IV. sedente.

e De Episcop. Bononiensib. lib. 4.

Franciscus Conduimerius Eugenij IV. nepos, Cardinalatus vna cum Camerarij dignitate post Albergatum a patruo decoratus, & vno, eodemque tempore Vicecancellarius dictus est; quo munere retento, Camerariatum, Pontifice permittente, cessit.

Ludouico Media rota, seu Scarampo, ab eodem Eugenio IV. sacra redimito Purpura, nec minus sago, quam toga celebri, qui 6. Kal. Aprilis 1465. ab humanis excessit; sed ante obitum in Camerariatus Officio illi successerat.

E Guilielmus de Estouteuilla, Cardinalis Rothomagensis appellatus: hic enim anno 1464. Pio II. Pont. Max. sedente, Camerarius erat, siquidem hoc tempore sub ip[s]ius Guilielmi auspicijs Ciuitas Urbisveteris Patria mea nonnullorum capitulorum super reeta Montis Pietatis administratione confirmationem in plena Camera obtinuit. Verum quia ab anno 1464. ad annum 1483. quo etiam Rothomagensis Camera rursus erat, & Ecclesiam in honorem S. Augustini, sumptu quidem magnifico, ac structura excellenti erexit in Vrbe, vt in fronte eiusdem Ecclesie legitur, eadem Camerariatus dignitate potitos fuisse Latinum Vrsinum, & Ioannem Aragonium (vt mox dicetur) reperio, vel duos Camerarios eodem tempore fuisse, seu Rothomagensem munus hoc quandoque depoluisse fatendum erit.

Latinus Vrsinus à Nicolao V. sacra decoratus Purpura, Calixti III. Pij II. Pauli II. Sixti IV. Comitij interfuit, & huic ultimo, vt ad Pontificatum ascenderet, summo perè fuit; atque gratitudinis ergo ab ipso Pontifice Sixto S. R. E. Camerarius dictus est anno 1471 & hanc dignitatem ad annum 1477. 3. Idus Augusti, quo diem clausit extremum, retinuit.

a In vita Latini
Vrsini.

b Post Raphaelem
Card. Riarium
col. 1264. in prin.

Ioannes Aragonius post Latinum Vrsinum S. R. E. Camerarij honorem ab eodem Sixto IV. impetrauit, à quo etiam sacram Purpuram anno 1474. acceperat, teste Ciaconio a his verbis. *Obijt, Latinus scilicet, etatis 74. annorum, cui successit in Camerariatu Cardinalis Aragonius.* Verum durus est hic sermo, nam Gulielmo de Estouteuilla, cum S. P. Q. R. vt emporium rerum venalium, quod antea sub Capitolio fieri consueuerat, in Circo Agonali, nunc Piazza Nauona, singulis quartis ferijs in hebdomada fieri statuisset, Sanctio hæc die 17. Septembris 1477. Cardinali, inquam Rothomagensi S. R. E. Camerario procurante, executioni demandata est, vt in additionibus ad Ciaconium b legitur.

Raphaellem Galeottum de Riarijs Gulielmo successisse reor, siquidem hic S. R. E. Camerarius fuit, & anno 1484. à Sixto IV. Cardinalis creatus; nec alium intermedium reperio inter ipsum, & Rothomagensem: interfuit autem Riarius Comitij Innocentij VIII. Alexandri VI. Pij III. Iulij II. Leonis X. à quo omnibus exutus dignitatibus, & postea restitutus, Non. Iulij 1521. etatis 61. eodem Leone sedente, hominem exiit. Riario omnibus dignitatibus à Leone X. vt diximus, spoliato, Camerariatus Dignitatem, & Officium adeptus fuit.

Innocentius Cibo eiusdem Leonis ex sorore nepos, quam postea ad Pontificis commodum resignauit, Ciaconio, & alijs id attestantibus.

Franciscus Armellinus Perusinus à Leone X. inter Cardinales adscriptus in illa liberali 31. Cardinalium promotione sub num. 25. descriptus apparet, & ab eodem Pontifice post Riarium S. R. E. Camerarius efficitur: opes (quibus colligendis plurimum valuit) quas Romæ habebat, à militibus in ipsius Urbis lachrymabili direptione ablatas agnouit, & doluit, ac in Hadriani Mole, ad quam cum Clemente VII. se receperat, è vita migravit anno 1527. bona verò, quæ extra Urbem 200. aureorum millibus æstimata erant, Clementis iussu spoliatorum nomine Pontificio ærario tunc supra modum indigenti attributa fuerunt.

Augustinus Spinula Saanenensis à Clemente VII. quinto Non. Maij 1527. inter Vaticanos Patres relatus, S. R. E. Camerarius quoque post Armellinum dictus.

Guido Ascanius Sfortia Pauli III. ex filia nepos annum agens decimum sextum, sacra Purpura ab auo decoratus, post Augustini Spinulæ obitum, S. R. E. Camerariatus Officium anno salutis 1537. impetrauit; Iulij III. Pauli IV. & Pij IV. Comitij interfuit; anno 1565. ab humanis eripitur.

Vitellotius Vitellius à Paulo IV. ad sacram vocatus Purpuram, in tertia eius promotione locum decimum septimum obtinuit, ac S. Mariæ in Via lata Diac. Card. Signatu & Gratiæ Præfectus, ac S. R. E. Camerarius anno 1565. post Guidonem Ascanium Sfortiam renunciatus est, Pio IV. sedente, à quo hanc Camerariatus dignitatem septuaginta nummum aureorum millibus emit: ex hac venditione Pontifex inculpatus, Pontificis ærarij necessitati obsequendum, nec amatum populum nouis vectigalibus onerandum esse respondit; obiit Vitellotius Pio V. Pont. Max. sedente salutis anno 1568.

Aloysius Cornelius Venetus, S. Joannis Hierosolymitani Miles, & Cypri Prior, à Iulio III. in tertia promotione decimus sextus in ordine S. Theodori Diaconus Cardinalis creatus, & in hac dignitate ad annum 1584. quo diem clausit extremum, permansit.

c Eiusdem Greg.
Bulla 108. pag.
1359.

Philippus Vastauillanus Bononiensis à Gregorio XIII. cuius sororis filius erat, in secunda promotione die 5. Iunij 1574. solus ad sacra Purpuram, S. Mariæ nouæ primùm, deinde S. Mariæ in Cosmedin Diaconus Cardinalis, euectus, quinquaginta millibus aureorum S. R. E. Camerariatus anno 1584. per mortem Aloysij Cornelij vacantem emit, quem triennio, plusuè minus exercuit; vixit enim ad 16. Kal. Septembris 1587. Huius dignitatis concessionem videre poteris in Bullario veteri. e

Henricus Cateranus Romanus à Sixto V. secunda eius Cardinaliū creatione inter purpuratos Patres die Merc. 15. Kal. Ianuarij 1585. Presb. Card. tit. S. Pudentianæ secundo loco dictus est, & S. R. E. Camerarius in Galliam pro componendis Catholi-

ca Fidei rebus ab eodem Pōtifice Sixto missus, singulari in egenos liberalitate vsus, post exausta pecunia loculos, domesticam supellectilem, & argentea vasa vendi iussit: Idibus Decembris febrī correptus anno salutis 1599. Romæ moritur.

Petrus Aldobrandinus Clementis VIII. ex fratre nepos, Henrico Cardinali præmortuo, ex Cardinalium consilio, & assensu præclarum Apostolici Camerariatus officium 15. Kal. Ianuarij 1599. à patruo consequutus est, & ad annum 1621. quo ab humanis excessit, Gregorio XV. sedente, gubernavit.

Ludouicus Ludouisus Bononiensis, Gregorij XV. ex fratre nepos, die 17 Martij 1621. purpureo Galero à patruo donatus, ipso quoque die S. R. E. Camerarius, & Breuium Præfectus dictus est: Camerarij verò munere anno 1623 deposito, Vicecancellarius, & Summator efficitur.

Hippolytus Aldobrandinus, Petri olim Camerarij nepos & Clementis VIII. pronepos, S. Mariæ nouæ Diaconus Card. à Gregorio XV. creatus; S. R. E. Camerarium à Ludouisio Card. dimissum pretio quadraginta aureorum millibus emit, quem ad extremum vitæ exitum, ad annum quippe 1638. mensē Augusti reuertentem, relinquere tandem vnà cum alijs Dignitatibus, & prærogatiuis necesse habuit.

Antonius Barberinus Hierosolymitani Ordinis Eques, Urbis Prior, vtriusque Signaturæ Referendarius, ab Optimo Pontifice Urbano VIII. eius patruo S. Mariæ in Aquiro Diaconus Cardinalis, & Signaturæ Iustitiæ Præfectus efficitur, hac dimissa, Signaturæ Gratiæ Præfecturam consequitur; Hippolyto Card. Aldobrandino ab humanis erepto, S. R. E. Camerarius in eius locum renunciatus, tanto muneri non minori prudentia, quàm iustitia, pietate, ac liberalitate præfuit, ac nunc præfidet; qui in partem solitudinis vniuersalis Ecclesiæ regendæ Pastori vigilantissimo, & cordatissimo patruo suo, dum Pontifex vixit, adstitit; Deus ipsum communi bono diu, multumque seruet incolumem. Verum cum Purpuratus hic Senator aliquot annorum spatio in Gallia commorasset, S. D. N. Innocentius Papa X. ipsi in hoc munere subrogauit Procamerarij denominatione Federicum S. R. E. Cardinalem Sfortiam Romanum; quo deinde ad Ariminensem Episcopatum properante, Laurentium Cardinalem Raggium Ianuensem S. R. E. Procamerarium Pontifex idem dixit; tandem cum ad Urbem Antonius Barberinus redisset, eodem Summo Pontifice permittente, Camerarij munus anno 1653. mensēque Augusti reassumpfit.

CAPVT LIV.

De Summo Pœnitentiario.

Sacra Pœnitentiariæ Officium antiquissimum, in primitiua Ecclesia institutum, & à pluribus immaculatæ vitæ, ac scientiæ, eruditionisque simplicibus Confessoribus magna cum autoritate, summoque honore gubernatum fuisse, ex Cassiodoro, Socrate, ac Sozomeno a refert se collegisse Gomes. b qui etiam addit, inunus, quod hodie exerceat Rotæ Decanus, portandi scilicet mitram Summo Pontifice solemnī ritu celebrante, fuisse prius apud seniores Pœnitentiarium, qui olim quindecim, & hi Cardinales, erant; & hoc innuere voluisse Damasum in vita Marcelli Pontificis, dicentem, quindecim in Vrbe Cardinales fuisse ab hoc Pontifice constitutos propter Baptismum, & Pœnitentiam; & hoc etiam affirmare Pelagium antiquissimum Cardinalem, c tandem concludit, post varias fortunæ vices, Officium hoc vni tantum Cardinali fuisse commissum, penès quem totus communis Pœnitentiariorum honos, totaque Confessorum subordinatio, & reciproca cura resideret; & hoc vltimum docent etiam glossa, d & Mandosius. e

Et in d. Clem. habes, Officium Summi Pœnitentiarij, nec eius iurisdictionem expirare, etiam mortuo Pontifice, & Sede vacante, quod est speciale fauore animarum; nam cum Pœnitentiarius habeat suam iurisdictionem delegatam à Summo Pontifice, debet per mortem delegantis expirare, vt notat glossa, f Verum maiorem Pœnitentiarium ordinaria, & non subdelegata iurisdictione, & auctoritate fungi, ac ideo posse non solum per se ipsum in casibus ad eius Officium pertinentibus di-

a in histor. Eccl.
b in procem. reg.
Canc. sub tit. de
sacra Pœnitentiarij officij variatione, in prin. pag. apud me 5.
secundum parua impression.
c de planctu Eccles. lib. 2. art. 16
d in Clem. ne Romani, §. eo ratiomen, in verb. maiorem, de elect.
e in glo. facult. Regen. §. volentes in verb. Pœnitentiarij officia, in princ. & alibi, fol. mibi 37
f in d. Clem. in verb. expirare. vers. secundum quod

spensare, & absoluere, sed dispensationes Christi fidelibus impendendas in diuersis Mundi partibus per suas literas committere; & eius literas in utroque foro probare, & suffragari, patet ex determinatione Sixti IV. *a* & vide Sarnen. *b* qui de hac Sixti IV. Constitutione, & concessione mentionem facit, & plura addit scitu digna. Quæ quidem Sixti IV. Constitutio cum à Paulo III Pontificatus sui anno 15. & ultimo confirmata fuisset, morteque præuentus, literæ confirmatoriæ expeditæ non essent, Iulius III. ne super illarum validitate hæsitari posset, aliam Constitutionem *c* promulgauit.

Quod autem dictum est, Officium, & iurisdictionem summi Pœnitentiarij non expirare etiam Sede vacante, intellige verum quoad ea, quæ forum conscientia respiciunt, itaut ea solùm pro animarum salute valeat expedire; in alijs autem, quæ ad forum fori quomodolibet pertinent, penitus, & omnino conquiescit, ex Pij IV. dispositione. *d* Quam quidem Constitutionem vide, quia multa in ea prohibentur maiori Pœnitentiario, suisque Officialibus, & Summo Pontifici referuantur, vt ibi; vide etiam Iul. Lauor. *e*

Plura de Summo Pœnitentiario, & ad Sacræ Pœnitentiariæ munus spectantibus, deque eius origine, variatione, & stylo scribunt Chassaneus, *f* Gomefius, *g* Vestrius, *b* & ibi Grauatius; Moscon. *i* & Mandosius, *K* quorum dicta rescribere superuacaneum duxi.

Sed quæ magis ad hæc nostra tempora correspondent, adnotando, sciendum est, Pium V. *l* certam, & determinatam legem Summo Pœnitentiario præscripsisse. Habes enim ibi huius officij reformationem, vt ea, quæ animarum salutem præcipuè concernunt, attentiori studio prosequantur, §. 1. & 2.

Omnia loca Referendariorum, Correctorum, Reuisoris, viginti septem Scriptorum exercitia, & octo Procuratorum supprimit, ac rescacat, §. 3.

Officium hoc Pœnitentiario, Regente, Datario, vno Correctore, vno Theologiæ Magistro, vno Decretorum Doctore, duobus Procuratoribus, duobus Scriptoribus, & vno Sigillatore tantùm perpetuò constare præcipit, §. 4.

Prædictorum Officiorum venditionem expressè prohibuit, sed ea omnia probis, & peritis viris gratis omnino concedenda mandat, §. 5.

Maiorem Pœnitentiarium Presbyterum, Sacræ Theologiæ Magistrum, vel Decretorum Doctorem esse, & per se ipsum officium exercere ordinat; & si causa legitima à Summo Pontifice approbata absens, vel impeditus fuerit, alium S. R. E. Cardinalem prædictis qualitatibus insignitum sibi substituat; qui quidem talitèr subrogatus interim per se ipsum hoc munus prosequatur, literasque non Pœnitentiarij delegantis, sed suo proprio nomine iubeat expediri, §. 6.

Similitèr Regentem, & Datarium Theologiæ Magistros, & Decretorum Doctores, viros omni eximia doctrina præstantes, casuumque conscientia peritos esse voluit, §. 7.

Corrector quoque in decretis, stylo, cæterisque Pœnitentiariæ rebus diligentèr versatus, & instructus esse debet, §. 8.

Sigillator verò probitate vitæ, & vt tale munus postulat, omnium officij expeditionum peritus sit, §. 9.

Omnes etiam huius officij Ministri, Procuratores quoque, & Scriptores Presbyteri, vel saltem in aliquo ex sacris Ordinibus constituti, & horum arcanorum continentissimi sint; iuramento etiam, casus occultos, nec personas vnquam, nec cuiquæ extra officium reuelaturos adstringantur; si secus fecerint, non leuiùs, quàm Presbyteri peccatorum confessiones prodere audentes, puniantur, §. 10. & ad hoc vide Nauarrum, *m* quem refert Flavius Cherubinus, *n* sed malè allegat in tit. de sponsal. lib. 4.

Procuratoriæ, & Scriptoriæ officia ita à Summo Pœnitentiario conferantur, vt prius à Regente, & Correctore super vita, & moribus, ætate, scientia, & alijs qualitatibus requisitis diligentèr, ac propositis edictis, & mora sex dierum præcedente per concursum examinati, & idonei comprobati fuerint, alioquin cõcessiones omnes, etiam à Romano Pontifice ex aliqua causa factæ, prædictis tamen non seruatis, irritæ, ac nullius roboris sint, §. 11.

Officiales omnes per se ipsos officia exerceant, & stipendijs sibi assignatis contenti sint, nec aliquid aliud etiam à spontè dantibus, sub pœna priuationis officij, & ex-

a Const. 23. quoniam nonnulli Bullar. nou. 10. 1. fol. 369.

b in tract. Breuium, impresso inter nonnulla eius comment. ad quosdam tit. lib. 6. Decret. sub nu. 10. vers. Et quod dictum est de ordinario, fol. apud me 236.

c Bullar. nou. tom. 1. fol. 690.

Const. 1. *d* Const. 53. in sublimi, §. 25 volumus in super, Bullar. nou. 10. 2. fol. 71.

e de conclau. cap. 3. n. 39. 40. Et 41

f in cathal. glor. mund. par. 4. cons. 17.

g in proœm. reg. Canc. q. 1. sub. tit.

sacræ Pœnitentiariæ officij variatione; Et in tract. Breuium, locis supra relat. *b* in pract. lib. 1. cap. 2.

i de maiest. milit. Eccles. lib. 1. par. 1. cap. 6. fol. apud me 133.

K in gloss. facult. Regen. volentes in verb. Et Pœnitentiaria officia.

l Const. 83. in omnibus rebus. Bullar. nou. 10. 2. fol. 281.

m cons. 1. de rest. spol. nu. 3. Et 4. lib. 2.

n in compend. Bullar. 10. 2. fol. 59 ad Bullæ 84. Pij V. schol. 2.

A

A

B

B

C

C

D

D

E

E

communicationis à solo Pontifice absoluendi, recipiant, §. 12. Et vide Nauarrum, *a* quem refert, & sequitur Flavius Cherubinus. *b*

Regentis autem munus est, petitiones, & casus ad hoc officium deductos diligentè prius examinare; quæ difficultatem non habent, faciat expediri; dubia verò, vel obscura ad Maiorem Pœnitentiarium referat, vt diligentius examinentur, & in Signaturâ proposita cum maturo omnium iudicio decendantur, §. 13.

Sigillator verò materias omnes siue conficiendas, siue scribendas inter Procuratores, & Scriptores diuidendi curam habeat, §. 14. Et literas omnes eatenus recognoscat, vt manus requisitæ illis appositæ sint, & eorum datæ cum libello supplicationis concordent; deinde ipsius sigillo Pœnitentiariæ obsignatas, & in totum gratis vbique expeditas demum eas Procuratoribus consignet, §. 16.

Correctoris officium est, vt antequam literæ scribantur, schedulas, seu minutas earum à Procuratoribus conficiendas cum supplicatione expedita diligentè recognoscat, examinet, & corrigat, §. 15.

Nihil prorsus pro literarum confectioe, & expeditione, nec etiam pro charta, atramento, cera, capsula, cordulis, alijsque rebus ad ipsam expeditionem pertinentibus soluatur, §. 17.

Sigillator insuper, ne quid lapsu temporis pereat, neglectumque iaceat, omnia exemplaria, literas, scripturas, & instrumenta quorumcumque priuilegiorum, & facultatum, concessionum, prohibitionum, reformationum, & omnium d. Pœnitentiariæ Officium concernentium, fidelitèr, & suo periculo seruet, deque his omnibus authenticum inuentarium, ac regestrum conficiat, §. 18.

Iuramenta, quæ in admissione Officialium præstanda sunt, vt supra in §. 10. quotannis in manibus Pœnitentiarij debent iterari, §. 19.

Prædicti Corrector, & Sigillator, aliq. Officiales, sicut & ipse Eminentiss. Card. Summus Pœnitentiarius per Urbem in domibus sibi benè visis habitant. Sed Commissarius Frater Ordinis S. Dominici, & Assessor, qui reos in carceribus constitutos ad veritatem satendam quæstionibus vrget, ac etiam notarij ad conscribendos processus assignati in ædibus apud Vaticanum pro sacrosancta Inquisitione constructis permanere, et pernoctare tenentur. Alia multa, quæ ad hanc rem pertinent, require supra, vbi de Congregatione S. Inquisitionis egimus.

Sed nunquid Cœtus Cardinalium, nullis deficientibus Pœnitentiarijs, possit illorum numerum augere? Zabar. *e* mouet hanc quæstionem, et negatiuè respondet.

a conf. 50. an quando, nu. 2. de sponsal. lib. 4. in mea codice est conf. 29. an quando gratia, nu. 3. de pœnit. & remiss. lib. 5.

b ad hanc P. V. Bullam Schol. 2. in eius compend. tom. 2. fol. 59.

c in Clem. ne Romani. v. eo tamè prouiso, nu. 8. de elect.

C A P V T L V.

De Vicario Papæ.

Habet Summus Pontifex in Vrbe, & in ijs, quæ circa Urbem sunt, in suburbijis scilicet Vicarium S. R. E. Cardinalem, cui demandata est iurisdictione diocesana, extenditque suam potestatem vsque ad quadraginta millia. Residet in Vrbe tanquam Ordinarius in sua Diocesi in regimine spirituali, & omnia, quæ Episcopus exercet, ipse quoque administrat, præter Beneficiorum collationem; ex Parisio, *d* & Vestrio, *e* quem vide, docet enim, quas habeat facultates, circa quæ versetur eius iurisdictione, quas possit cognoscere causas, inter quas personas, & vsque ad quam summam, quot habeat iudices, quot notarios ab eo dependentes; vide etiam Petrum Gregorium Tholosanum, *f* qui sub Theodorico Gothorum Rege Vicarium Vrbs in locum Præfecti Vrbs fuisse, ex Cassiodoro *g* affirmat, esse tamen diuersum ab eo, de quo nunc loquimur, qui iudex ecclesiasticarum personarum, & clericorum est.

Possunt etiam inspicere Constitutiones Summorum Pontificum, videlicet Pauli II. *b* vbi suprædictas Vicarij Papæ facultates enarrantur, licet eo tempore non esset Cardinalis, sed Episcopus Torcilanensis, vt ibi: & Pauli III. *i* in qua deputat Vicarium suum in Vrbe Episcopum Burgi S. Sepulchri, tribuitque facultatem visitandi,

d de resignat. lib. 7. cap. 24. n. 5. & alibi, ac per tot.

e in præf. lib. 2. cap. 16. de Vicario Vrbs.

f in Synag. iur. vniu. par. 3. lib. 47. cap. 35. nu. 8. & 9.

g in form. Vicarij Vrbs Romæ, lib. 6. cap. 15. *h* Conit. 1. Bull. tom. 1. fol. 326. *i* Conit. 36. fol. 672.

di, et coercendi quoscumque Religiosos, Ecclesias S. Anastasij, S. Sebastiani; S. Pauli, et ad tres Fontes, S. Laurentij, et S. Sabæ, et alia loca Ecclesiastica, ac Monasteria regularia, & secularia; Synodum in Romano Clero cogendi; Ordines sacros etiam per alium Episcopum ab eo eligendum conferendi; pœnas operibus pijs applicandi, aliaque gerendi, prout in d. Constitutione, quam confirmavit Iulius III. in sua Constitutione, *a* in personam tamen Philippi Archinti Episcopi Salutiarum, vt ibi; item Pij V. *b* Sanctionem perlege, vbi declaratur, facultatem Auditoris Camerae non præiudicare iurisdictioni Vicarij Papæ circa personas ecclesiasticas; loca pia, eorumq. bona, etiam si agatur de obligatione in forma Camerae, seu Ripæ, & Ripettæ, &c.

a 2. fol. 691. r. 1.
b Const. 18. r. 2.
fol. 197.

c 66. debitum
pastoralis, §. 12.
Bullar. tom. 3. fol.
95.

d Const. 118. cũ
sicut, d. tom. fol.
170.

e Const. 22. aliàs
17. decet. Roma-
num, §. 3.

f §. 4. Bullar.
nou. tom. 3. fol.
204.

g 66. debitum pa-
storalis, Bullar.
nou. tom. 3. pag.
93. & in §. 12.

h de pietate Ro-
man. par. 1. pag.
apud me 83.

i de priuileg. Car-
din. priuileg. 15.

K in c. 9. nu. 11.
de offic. Vicar.

l in c. tua nobis
nu. 17. eod. tit.

m de off. et potest.
Capit. par. 2. q.
10. nu. 37. & 39.

n tract. de Card.
par. 1. q. 17.

o in Clem. ne Ro-
mani de elect.

p de resignat. lib.
7. q. 12. nu. 12.

q d. c. tua nobis,
nu. 5. vers. cum
i Vrbe.

r in compend. ad
Bul. 1. Pauli II.
in schol. 1.

Habet etiam Vicarius Papæ cognitionem causarum, & protectionem Puellarum S. Eufemiæ dispersarum vocatarum, ex Constitutione Clementis VIII. & iurisdictionem cognoscendi quascumque causas Archihospitalis S. Spiritus Ordinis S. Augustini, vel eius, suarumq. personarum interesse concernentes, concessit idem Clemens VIII. *d* Hanc autem Vicarij Papæ iurisdictionem circa causas dicti Archihospitalis declarauit Paulus V. *e* vt scilicet in causis spectantibus ad Camerae Apostolicam, vel Magistros viarum Procuratores Archihospitalis eligant in iudicem Card. Camerarium, vel vnum ex Clericis Camerae, quem voluerint, quo verò ad causas, in quibus agitur vigore obligationis in forma Camerae, ijdem Procuratores eligant, an velint agere coram Auditore Camerae, seu coram Vicario, vt in d. Constitutione Pauli V. *f*

Quoad Puellas S. Eufemiæ Dispersas nuncupatas, si Vicarius Papæ aliquam hodie superioritatem, vel iurisdictionem habet, hæc cumulatiuè erit cum Eminentiss. Card. Protectore, vt legitur in d. Constit. Clementis VIII. *g* vbi habes, fuisse tunc deputatos Protectores harum Puellarum almæ Urbis Vicarium, & Casarem Baronium S. R. E. Cardinalem, qui quidem Baronius huius pij operis adiutor, & fautor extitit: primus enim inuentor fuit Ioannes Leonardus Siculus, Literatus vulgò dictus, qui pueros, & puellas per Urbem vagantes in vnum collegit; sed vt melius pueris vacaret, puellas dimisit, quæ a diuersis receptæ, sub anno demum 1595. Patronum inuenerunt Hieronymum Card. Rusticuccium, qui coemptis iuxta Templum S. Eufemiæ ad forum Traianum pluribus ædibus, Xenodochium, suadente Casare Baronio postea S. R. E. Card. construxit, Theodoro Amideno teste. *h* Nunc verò harum Puellarum Protector munificentissimus est Eminentiss. ac Reuerendiss. D. Card. Antonius Barberinus, fan. me. Urbani VIII. ex germano fratre nepos.

Sed numquid Vicarius Papæ cognoscat de causis subiectorum Titulis Cardinalium? Cardinales enim, vt diximus supra, *i* habent in Ecclesijs, ad quas sunt intitulati, iurisdictionem Episcopalem, & personas illis addictas coercendi; vide Ioannem Andream, *K* qui propriè loquitur de Vicario Papæ; Butrium, *l* qui etiam multa de Vicario Papæ; Ioannem Franciscum Pauinum, *m* qui affirmatiuam tenent, posse scilicet Vicarium Papæ cognoscere causas inter personas Titulis Cardinalium subiectas, easq. corrigere: licet Martinus Laudensis *n* Vicarium Papæ plenam habere in Vrbe iurisdictionem dicat, sed non esse iudicem subditorum Cardinalium, nam isti remittuntur ad Vicarios eorundem Cardinalium, ex Zabar. *o* et Parisio. *p* Tamen ab opinione I. o. Andr. Butr. et aliorum recedendum non est, quia ita etiam tenet Abb. *q* et ita etiam seruari in practica dicit Flauius Cherubinus. *r* Hæc tamen practica non seruatur in subditis, & habitantibus in Franco Basilicarum Urbis, videlicet Constantiniana, Vaticana, S. Mariæ Maioris, nam isti habent iudices peculiare Archipresbyteros Cardinales dictarum Basilicarum priuatiuè quoad omnes alios, vt patebit ex ijs, quæ dicemus infra de Archipresbyteris Cardinalibus, et de Constitutionibus Summorum Pontificum ibi adductis, præsertim de Archipresbytero S. Mariæ Maioris.

Primus verò Cardinalium, cui a Summo Pontifice demandata fuerit talis facultas, & iurisdictionis, fuit Virgilius Rosarius Presbyter Card. Spoletinus, quem Paulus IV. in albo Cardinalium retulit, ac Summi Pontificis perpetuum Vicarium deputauit, vt legitur in epitaphio eiusdem Cardinalis apud Ecclesiam S. Mariæ super Mineruam his verbis:

D. O. M.

A
 VIRGILIO ROSARIO SPOLETINO
 S.R.E. PRESBYTERO CARDINALI
 SUMMI PONTIFICIS PERPETVO VICARIO
 VIXIT ANN. LX. OBIT X. KAL. IVNII 1559.

B
 Hunc autem primùm inter Cardinales fuisse Vicarium Papæ apparet, quia vt adnotatum est supra sub Paulo III. & Iulio III. eorum Vicarij fuerunt Episcopi, & non Cardinales; Paulus verò IV. Iulio III. in Pontificatu successit, & hic d. Virgilium Cardinalem, Vicariumque fecit: licet hoc in dubium reuocet, quod ab Honorio III. Petro Saxonio Anagnino S. R. E. Card. tit. S. Pudentianæ scriptum legimus, a dum ibi suum in Vrbe Vicarium appellat; quare fatendum est, annis ab hinc 400. & vltra Vicarium Papæ vnum ex S.R.E. Cardinalibus fuisse; & confirmat Ciaconius, b dum ait: *Petrus Saxo Anagninus Hemicus Presbyter Cardinalis S. Pudentianæ, &c. sub Honorio III. Papa in Vrbe Vicarius fuit*; nisi fortè dicamus, hoc munus exercuisse, dum Pontifex ab Vrbe aberat: mos est enim Romanorum Pontificum ab Vrbe discedentium Vicarium, seu Legatum in Vrbe relinquere, vt post multos, à Clemente VIII. Ferrariam petiuro factum fuisse scimus, & legitur in Bullario nouo, c dum Inicum Analos S.R.E. Cardinalem suum in Vrbe Vicarium, & Legatum dixit. Honorium verò III. de quo supra, aliquando ab Vrbe Roma discessisse, Reate permanfurum, ex Bulla Canonizationis S. Laurentij Regis, ac Reginae Hiberniæ filij, data Reate 3. Idus Decembris anno eius 10. d & in alia approbationis Regulæ Ordinis Heremitarum de Monte Carmelo, ibidem data 3. Kal. Februarij eodem anno 10. e manifestè apparet.

C
 Cardinali Rosario in Vicariatu successit Iacobus Card. Sabellus, cui Hieronymus Card. Rusticucci; huic Camillus Card. Burghefius, qui in Sede Beati Petri collocatus Pauli V. nomen habuit, & in suum locum in Vicariatu posuit Hieronymum Card. Pamphilium S. D. N. Innocentij X. patrum; hic viuente adhuc eodem Pontifice diem clausit, & in eius locum subrogatur Ioannes Garzias Card. Millinus, quo etiam vita functo Martius S. Mariæ nouæ Diaconus Card. Ginettus Veliternus ab Urbano VIII. suis in Vrbe Vicarius deputatus fuit.

D
 Verùm quia Vicarius Papæ in Processionibus Urbis Episcopali indutus ornamento post Clerum incedere debet, & bis in hebdomada, diebus scilicet Mercurij, & Sabbati cum alijs Romanæ Curia Officialibus de negotijs in eorum Tribunalibus occurrentibus Summum Pontificem certiore reddere, & consulere tenetur, nec ista gerere, nec cum dictis Officialibus concurrere Cardinalitiæ dignitati congruum visum esset, propterea fuit Cardinali Vicario data facultas deputandi sibi Coadiutorem Episcopum sub nomine Vicegerentis, qui præter ea, quæ dicta sunt supra, ecclesiasticos Ordines temporibus à iure statutis, aliaque Sacramenta confert, & conficit, loca prophana consecrat, & polluta aqua benedicta reconciliat, vt in Bulla Pauli III. f

E
 Et est notandum, Vicarium Papæ, quamdiù hoc munus in persona Prælatorum, & Episcoporum fuit, nunquam Cardinales præcedere ausum fuisse, licet Summi Pontificis vices gereret, eius personam referret: imò nec Governatorem Urbis, nec Auditorem Camerae, & Contradictarum, teste Menochio. g Verùm etiam postquam, in personam Cardinalis translata est hæc dignitas, non tamen alios Cardinales, vel tempore, vel ordine digniores præcedit, ex eodem Menochio; h & ita de facto seruatur.

Sed an Officium Vicarij Papæ vacante Sede expiret? Vide Gambar. i qui distinguit; si Vicarius Papæ est deputatus ad beneplacitum, & ad tempus, expirare, si verò

a lib. 4. Decret. tit. de excess. Prælator. cap. 13.

b Inter Cardinales ab Innocentio Tertio creatos sub nu. 18.

c tom. 3. Constit. 53. pag. 68.

d & est Const. 7. in ordine. e & est const. 8. pag. 50. tom. 1.

f Supra relata §. 11. & 12.

g conf. 52. dubio semper gnasio, nu. 52. & 54. h d. consue. 55. i tract. de legat. lib. 9. num. 80. & seqq.

Verò sit factus perpetuus, vt fieri nunc solet, vtique non expirat; & hoc sibi contulisse ait, cum à Clemente VII. factus esset Vicarius perpetuus, eius officium non expirauit, nam est similis Cubicularijs Papæ, Auditoribus, & similibus, qui licet habeant nomen relatiuum ad Papam, tamen quia perpetui, dormiant cum cæteris vacante Sede, & deinde resurgant, hæc Gambar.

CAPVT LVI.

De Signatura Iustitiæ, eiusque Cardinali Præfecto.

Regum officium proprium est facere iudicium, & iustitiam, & liberare de manu calumniantium vi oppressos: *a* & ad hoc iure diuino, naturali, gentium, & ciuili obnoxios esse Principes, Petrus Belluga *b* testatur, qui pluribus è sacra Pagina, & Ethnicorum desumptis argumentis hanc veritatem comprobat. Præ cæteris verò Regibus, & Principibus Summus Pontifex iustitiæ se debitorem esse asserit; *c* quia, vt Leo Papa *d* ad Pulcheriam Augustam scribens ait, res humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi & Regia, & Sacerdotalis authoritas eas defendat; has autem authoritates in Romano Pontifice simul vnitas esse, si quis in dubium ausu temerario reuocare contendat, Eminentiss. Card. Belarminum *e* legat.

Verùm quia quod caret alterna requie, durabile non est, & nisi habeat Princeps Herculem, qui aliquando Arhantem ab onere subleuet, inani labore consumeretur, nec tamen solus tam varijs negocijs ad omnia satis esse posset; quod optimè expressit Iethro Sacerdos, *f* dum Moysen Cognatum suum sic alloquitus est. *Estu tu populo in his, quæ ad Deum pertinent, vt referas, quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo caremonias, & ritum colendi, viamque, per quam ingredi debeant: prouide autem de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiã, & constituere ex eis Tribunos, & Centuriones, & Quinquagenarios, & Decanos, qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodò iudicent, leuiusque fiet tibi partito in alios onere, si hoc feceris, implebis Imperium Dei, & præcepta eius poteris sustentare, & omnis populus reuertetur ad loca sua cum pace.* Hæc Iethro; cuius præceptis sicuti Moyses obtemperauit, ita Romani Pontifices illa eadem imitati videntur, dum in Vrbe, ac tota Ecclesiastica Ditione, totoque terrarum Orbe, vbi Christi vera Fides colitur, Episcopos, & Iudices constituunt, à quibus iustitiæ complementum vnicique reddatur. Verùm quia, vt Philosophus *g* ait, iustitia est virtus perfectissima, & non est pars virtutis, sed tota virtus, & eius contrarium non est pars malitiæ, sed tota malitiã, quamobrem à recto illius tramite non declinare, diuina potius, quàm humana requiratur præstantia; omnis namque scientia, & omnis ratio in vno capite residere nequit, integrumque iudicium est, quod plurimorum sententijs confirmatur, vt est Cælestini III. *h* testimonium; Ideo Summi Pontifices, vt humanam imbecillitatem adiuuent, hoc Signaturæ Tribunal, quod omnibus ius dicentibus modum, & formam iudicandi præscribat, constituerunt: quisquis enim per sententiam iudicis se grauatum senserit, appellatione interposita, quandoque etiam, cum durissimum sit coram suspecto iudice litem agere, vel conueniri in prima instantia, alium ab hoc Tribunali iudicem recipiet.

Constituuntur autem Tribunal, de quo loquimur, ex viris doctrina, nobilitate, prudentia, quantum humana conditio patitur, ornatissimis; è quorum confesso quàm innumeri tū præscis, tum nostris temporibus purpurati Patres, & exinde Pontifices Optimi Maximi selecti fuerint, Marchesanus *i* referre nititur. Hi verò ab ipso munere, supplices nempe libellos coram Pontifice referendi, Referendarij dicuntur: *K* quibus vnus ex S. R. E. Cardinalibus præponitur, & Signaturæ iustitiæ Præfectus appellatur. Vt autem de hoc Cardinali Signaturæ Præfecto aliqua (iuxta nostrum

a Regum, 23 9. 5
b in spec. Princ.
rub. 11. in prin.
& per tot.

c c. ex tenore, de
foro compo.
d epist. 29.

e de potest. Summi
Pontificis, in rēp.

f Exod. cap. 18.

g lib. 2. Ethicor.

h c. prudentiam,
verf. cum sint
canones, de off.
iud. deleg.

i in pract. Signat.
par. 1. cap. 1. nu.
27.
k Innoc. in c. ex
literis, num. 3. de
restit. in integ.

nostrum institutum) habeatur notitia, de Referendarijs primo loco, postea verò de Præfecto ipso pauca quædam enarrabimus.

CAPVT LVII.

De Referendarijs.

Refereudariorum originem antiquissimam esse affirmat, & pluribus probat argumentis Marchesanus, *a* quorum illud ex auth. de Referend. sac. Palat. desumptum potissimum videtur, ibi enim Iustinianus Imperator Referendariorum numerum, qui decimus quartus aliquando fuerat, ad octonarium redegit; hæc autem numeri diminutio Referendarios antea fuisse supponit: licet Glossator Accursius in d. auth. quem sequitur etiam Gomefius, *b* videatur innuere, ab ipso Iustiniano institutos fuisse Referendarios; longè tamen ante, sub Alexandro Seuero, qui salutis nostræ anno 224. Imperium habuit, ex lib. 8. disputationum Triphonien. cuius verba referuntur in iure ciuili, *c* Referendarios extitisse constat. Sed aliùs repetendam esse Referendariorum originem, itaut eorum munus in Romana Republica apud Consules, & Prætores in Senatu causas referendo, ex Cicerone, Lino, & alijs probat Grauatius: *d* quamuis Petrus Andreas Gambar. *e* dicat, iura Codicis, & Digestorum Referendarios non agnoscere, sed tantùm sub Aduocatorum nomine, & titulis collocasse; Sedem verò Apostolicam ideo Referendarios reperiisse, vt libellos è diuersis Mundi partibus porrectos ad Pontificis aures deducant, & fidelitè referant; tum quia indignum erat, vilissimum quemque, aut inexpertum Pontificis aures obtundere; tum etiam quia multi latentè iniusta libellis ab ipso signandis occultabant, quæ non animaduersa concedebantur: Referendarij ergo precum veritatem aperiunt, & quæ concedi, quæue negari debeant, Principi insinuant: hæc Gambar. *f*

Quale autem sit Referendariorum munus, & officium, optimè docet Cassiodorus, *g* qui licet ad sua tempora respexerit, etiam ad ea, quæ in Aula Romana in Signaturis Gratia, & Iustitiæ (vt vocant) modò peraguntur, optimè faciunt; quamuis ex Gambar. Gomefio, Staphileo, Marchesano, & alijs alia multa cognoscenda sint.

Sciendum tamen est, Referendariorum duo genera esse, alterum gratiæ, iustitiæ verò alterum, & ab ipsa Signatura hoc nomen inditum, Tholosano teste. *b*

D Numerum non ita angustum, vt Iustiniano placuerat, nec minus vt ab Alexandro VI decem scilicet gratiæ, & iustitiæ totidem esse sancitum fuerat, sed centesimum, nec maiorem esse sancit Sixtus V. *i* Quamuis Paulo V. sedente mirum in modum auctum viderimus, itant si Iustiniani Imperatoris sententiam *K* comprobare liceat, tam numerosa multitudo nihil habebat honesti; ideo Gambar. *l* teste horum numerus virtute magnus, quantitate paruus sit.

E Quo autem modo Referendariorum receptio fiat, in præcitata Sixti V. Constitutione *m* sancitum legimus: siquidem coram Signaturæ Iustitiæ Præfecto, conuocatis ex antiquioribus Referendarijs saltem sex, Candidatus examini subijcitur, & duos ad minus supplices libellos, seu commissiones ab ipso Eminentiss. Præfecto ex tempore porrectas refert, ac proponit, collectisque suffragijs tam Præfecti, quàm Referendariorum adstantium; si reperiatur idoneus, præuia relatione Summo Pontifici facta, præstitoque solito iuramento, in albo Referendariorù iustitiæ refertur: licet hæc formula non semper seruetur, sed in diebus, quibus plena Signatura celebratur, adstantibus quotquot Romæ, nec legitime impediti hac dignitate decorati sunt, in ædibus Eminentiss. Præfecti de more conuocatis, ibique supplicibus libellis, seu commissionibus, vt supra, relatis, dimisso longiori pallio, epitogium, mantellettam vocant, vestem scilicet ad poplitem vsque demissam induit: Sed ante Alexandri VI. Pontificatum solo verbo Referendariorum receptionem factam,

a tract. de commiss. par. 1. cap. 1. iuxta secundam impress. *b* in reg. Cancell. tit. vtriusque Sign. comp. iuxta paruum impress. pag. 156. *c* l. rescriptum. ff. de distr. pignor. *d* in annot. ad Vestr. lib. 1. cap. 3. num. 11. *e* tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 34.

f num. 35.

g lib. 6. variar. cap. 17.

b in syntag. iur. vniuers. lib. 15. cap. fin. n. 17. & 18. *i* Const. 41. Bullar. nou. tom. 2. pag. 542. *K* in autb. de Referendar. *l* tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 46 m. 41. 3.

fuisse testatur Gomefius loco cit. qui certam legem ab eodem Pontifice latam, & ab ipsis Referendarijs seruandam recenset, atque à nobis infra suo loco pariter referendam.

Nunc autem sciendum est, quòd qui ad Referendariatus preeminentiam extolli cupit, ex legitimo matrimonio honestis parentibus procreatus, clericali caractere insignitus, vtriusque, vel alterius iuris Doctor, in Romana Curia per biennium versatus sit; vitæ, ac morum probitate commendatus, saltem in vigesimo quinto suæ ætatis anno constitutus esse debet, & in bonis temporalibus, aut Beneficijs Ecclesiasticis, vnde in Curia dignitatis gradum sustinere valeat, habere; ex præd. Sixti V. Constitutione; a quæ quidem omnia præuia testium depositione, & in publicis documentis hodie relata seruantur.

a 41. §. 2.

Neque ad Signaturam Gratiæ sunt admittendi, qui saltem triennio in Signatura Iustitiæ laudabiliter versati non fuerint; excipiuntur tamen Sacri Palatii Apostolici Auditores, & Camera Apostolicæ Præsidentes Clerici, quorum quisque ad vtramque Signaturam quouis tempore ascisci valet; quo etiam priuilegio ex Pauli V. Sanctione gaudent Abbreuiatores de maiori Parco nuncupati; Secretarijs quoque Apostolicis hoc idem indulsit Sixtus V. b

b Const. 29. §. 14
Bullar. nou. tom. 2.
pag. 528.

Neuè circa tempus cuiusuis Referendarij admissionis exoriatur dubium, literas Apostolicas super admissione, & concessione Referendariatus expediant.

Nec mirum, si tam exactè hac in re procedatur: qui enim iura non callet, quomodo Principi petenti de iure respondebit? si vitæ labat integritas, quam poterit apud Principem fidem astruere? si dicendo ineptus, quo pacto Principis aures obtinebit? Quò etiam respexisse videtur Vlpianus, c dum imperitos, infames, furiosos, mulieres, iudicio publico damnatos, & alios huius generis, ac qualitatis à postulandi officio arcendos esse dicit: Et si Leo, ac Anthemius Imperatores, d neminem vel in foro Præfecti Prætorio, vel in Prouinciali iudicio, vel apud quemquam iudicem ad Togatorum consortium accedere permiserunt, qui Sacrosanctis Catholicæ Religionis imbutus ministerijs non esset, quantò magis hæc qualitates desiderandæ à nobis erunt in Romani Pontificis Referendarijs, quos non temporalis, & terrena Dignitas, vt est Imperatoria, sed Ecclesiastica à Cælo dimissa Christi vices gerens præsentia illustrat; semper enim (vt Cassiodorus ait e) honorem suscipit, qui Principis colloquia decentè acquirit; hoc autem nemo tantum meretur, quàm qui Referendarius esse dignoscitur. Et multis propterea decoratur priuilegijs, quorum summam ex Summorum Pontificum Constitutionibus, alijsque non obcuri nominis auctoribus desumptam referre non piget.

e l. 1. §. initium,
ff. de postulan.

d l. fin. C. de postu-
lan.

e lib. 6. variar.
cap. 17.

Inter prælatos Romanæ Curie digniores esse Referendarios colligit Gomefius ex regula prærogatiuarum expectantium, vbi omnium primi scribuntur Referendarij; deinde Prothonotarij participantes, tertio loco Correctores, postea Subdiaconi numerarij, deinde Auditores Rotæ, postea Clerici Camera, deinde Auditor Camera, & Abbreuiatores actu officia sua exercentes: qui verò prius nominatur, is magis honorari dicitur; nam ordo scripturæ, vel nominationis titulum confert prælationis, ad tradita per Cassaneam; f & colligi etiam potest ex lectura priuilegiorum Prothonotarijs, Auditoribus Rotæ, Abbreuiatoribus, alijsque Apostolicæ Sedis Prælati concessorum, in quibus præter cæteras prærogatiuas Referendariatus dignitas assignatur; quòd si hæc minor esset, inanis esset etiam illius specificatio, imò diminutio, & ad inferiorem dignitatem descensus dici posset. Sed aggrediamur iam alia.

f in cathal. glor.
mundi par. 1. cono-
sid. 17.

g Const. 23. Bul-
lar. nou. tom. 1.
pag. 647.

Paulus III. g Pont. Max. priuilegia, & prærogatiuas infra dicendas Referendarijs concessit. Sedis Apostolicæ Notarij, Comitès Palatini veræ nobilitatis titulo exornati dicuntur, s. 1.

Summi illius Pontificis, à quo in Referendariorum albo relati sunt, insignibus vti (vulgò in quartar l'arme) valent, s. 2.

h Const. 87. Bul-
lar. nou. tom. 2.
pag. 287.

i Const. 60. d.
Bull pag. 256.

Notarios creandi facultatem habent, s. 3. Quam postea abrogauit Pius huius nominis V. h

Sed & Doctoratus laurea decorare poterant, s. 5. Quod etiam ab eodem Pontifice, i Sacri Tridentini Concilij Sanctionibus inhærendo, sublatum fuit.

Baculo, & Mitra vti, & solemniter benedicere in Monasterijs sibi commissis permissum est, s. 6.

Literarum Apostolicarum expeditionem pro se, & duobus famulis gratis recipiunt, §. 7.

Pro sex vegetibus vini à solutione vectigalis Ripæ, aut Ripettæ sunt quolibet anno immunes, §. 8.

Tam ipsi, quam eorum familiares, & Beneficia sunt à jurisdictione Ordinarij immunes, & exempti, §. 9.

In quibuscumque Prouincijs, ac si in illis nati essent, Beneficia consequi, & retinere valent, §. 11.

Romani Pontificis iussu, aut causa studij absentes suorum Beneficiorum fructus percipiunt, §. 12.

Altaria per eos electa visitando Stationum Urbis Indulgentias consequuntur, §. 16.

Carnibus vetitis diebus de consilio vtriusque medici sine conscientie scrupulo vesci permissum est, §. 17.

Horas canonicas etiam postposito ordine recitare, sicut Auditoribus Rotæ, conceditur, §. 18.

De bonis etiam ex Beneficijs acquisitis in suprema etiam voluntate disponere valent, §. 19. eaque resignandi, & permutandi facultas datur, §. 20.

Referendariorum officium perpetuum, & inter eos antianitatis ordinem seruandum decreuit, §. 21. Hæc Paulus III. quæ à Sixto V. a confirmata leguntur; & additur

Referendarios habere Ecclesiasticam dignitatem, & sub dispositione c. statutum; de rescript. in 6. comprehensos esse, nempe causas ab Apostolica Sede illis committendas tanquam dignitatem obtinentibus.

Et antiquitas obseruatum fuisse, vt nihil à Romano Pontifice subscriberetur, nisi Referendarij voce prolatum esset, testatur Gambar b quorum etiam officium fuisse dicit ponere datâ, & committere causas; & probat ex Ioanne Andrea, c dicente, quod quando duo habent gratiam parem in data, Referendarius gratificatur, cui vult: hodie verò non omnes supplices libelli Referendariorum voce proferruntur, sed illi tantum, qui difficultatis aliquid habent, in cæteris autem nominis sui titulo libellum prænotant (quod vulgò Referendariar la commissione dicitur) & hoc relationis vicem obtinet. Commissiones verò causarum ab Eminentiss. Card. Signaturæ Præfecto fiunt.

Et quemadmodum ab Imperatore d spectabiles Referendarij dicuntur, ita à Summo Pontifice Magistri nomine decorantur, dum in committendis causis apponit. Audiat Magister N. quod honoris encomium est. e Et de familia Romani Pontificis sunt, panem honoris habent, multisque gaudent priuilegijs, vt diximus. Quorum præcipuum videtur ex eodem Gambar. num. 37. vt Christiani Monarchæ negocia tractent, cumque affabilem, & domesticum habeant, nihilquè, quod ad iustitiam saltem attinet, sine illis subfignetur: & venerabile semper in Romana Curia Referendariorum nomen fuit, modò ipsi tales sint, qui auctoritatem dignitatis ingenio, & moribus augere studeant, vt Callistrarus f ait.

Nec absolum dicere putat idem Gambar. num. 40. hos esse, quos prisca Canones g Sedis Apostolicæ Consiliarios vocant, cum Cardinalis nomen tunc temporis nondum notum esset.

Sed habitum quoque decentem Referendarios habere conuenit: Clementis enim V. b sententia est, decentiam habitus extrinseci morum intrinsecam honestatem ostendere; & Vlpianus i innuit, dum ex vestium qualitate acrius, vel mitius delicta metitur: atque carmina quædam rudi minerua refert Speculator. K

E

*Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur à mille, quamuis idiota sit ille;
Si careat veste, nec sit vestitus honestè,
Nullius est laudis, quamuis sciat omne, quod audit.*

Chassaneus verò l dicit, chlamis Militem, purpura Regem, stola Sacerdotem, toga Aduocatam, cuculla Monachum demonstrat. Nec ratione personæ tantum;

a Conf. 41. a 8.
8. vsque ad 14.
Bull. nou. tom. 2.
pag. 543.

b tract. de legat.
lib. 1. cap. 4. n. 41.
c in c. pen. in glos.
ante pen. de rescri.
pt. in 6. sub n. 9.

d in aueb. de Reu.
ferend. in princip.
e aueb. vt litig.
iur. §. quia verò.
e Clem. 2. de Ma-
gistr.

f l obseruandum.
19. ff. de off. Prae-
sid.

g in c. in Para-
chia, 16. q. 1.
h Clem. 2. de vi-
ta, & honest. cle-
ricor.

i l. in apud labeo-
nè, §. si quis vir-
gines, ff. de iniur.
K in tit. de Aduo-
cat. vers. sequi-
tur videre.
l in castal. glov.
mund. par. 1. com-
lid. 23.

a de Magistrat.
lib. 5. cap. 2.

sed Officij, & dignitatis vestimentorum ornatus adhibendus erit; etenim Senecam Neronis vxori dixisse ferunt, *indue te delicatè o charissima, non propter te, sed propter honorem Imperij*; & Alexandro Magno persuasisse Aristotelem, vt Regalem habitum semper indueret, testatur Mastrillus, a alia multa ad rem congerens. Quo verò indumentorum genere vterentur Referendarij, Leone X. sedente, refert Gambar. in loco cit. de cuius fide dubitari non potest, quia loquitur in facto proprio; erat enim ipse tunc temporis Referendarius: vtebantur autem pallio desuper clauso cum capucio, quod extra Palatium tantum gestabant; in Palatio autem, vt constaret, ipsos esse Palatinos, & familiares Papæ, sine capucio incedebant; quid autem esset capucium, non bene noui, sed pileum, quo nunc vtimur, in eius locum, successisse reor; hunc enim extra Palatium, Ecclesias, & publicas functiones Referendarij, cæterique Romani Curia Prælati hodie deferunt, intra Palatium verò, alijsque locis supra narratis clericali bireto vtuntur. Insuper neque pallium hodie deferunt, sed togam nigram, nisi ex duodecim antiquioribus (quos Votantes vocant) existant; hi enim violaceam habent, cui superimponunt epitogium ad popliteum vsque dimissum, ex vtroque latere ad protendendum brachia incisum (mantellectam dicunt) vbi verò coram Sanctissimo in Signatura, quam gratiæ appellant supplices libellos referunt, supra talarem togam superpelliceum (vulgò rocchertū) cuius delationem à Paulo IV. in iurisdictionis, decidendi, declarandi, interpretandi, ac maioris honoris signum permissam fuisse testatur Marchefanus; b inde, epitogium induunt. Sed fortè pallium, & capucium, de quo loquitur Gambar. erit illud vestimenti genus, quo etiam hac nostra ætate vtuntur in publicis equitationibus Sacræ Rotæ Auditores.

b in tract. signat.
par. 1. cap. 1. nu.
14.

c inter reg. Can.
dell vbi de vtrius
que signatura cõ-
pendio agit, pag.
136.

Verum dimissa vteriori habitus inquisitione, ad Referendariorum officium accedamus, & quæ ab Alexandro VI. sancita fuerint, refert Gomefius, c cuius dicta, referam in summa.

Commissiones vt impolluta fide referant, iureiurando adstringantur.

Vota per ipsos in Signatura tam gratiæ, quàm iustitiæ ferenda ne pandant, priuationis, alijsque pœnis contrarium facientibus infigendis,

Aliorum Referendariorum votum sub iisdem pœnis ne capent.

A collitigantibus, quorum commissiones referunt, nihil omnino, etiam poculentum, & exculentum recipiant.

Aliorum Referendariorum opinionibus, vel votis contra propriam conscientiam ne faueant.

Si quid in præmissis committatur, Summo Pontifici à Collegis renunciandum, erit. Hæc Gomefius ex Alexandro VI. sed alia multa ex aliorum Summorum Pontificum Constitutionibus cognoscenda sunt.

Si de Fiscis, & Cameræ Apostolicæ commodo, seu interesse agatur, quid à Referendarijs agendum sit, Pius IV. d edixit.

In causis Cameralibus, & ad Cameram Apostolicam spectantibus Signatura iustitiæ non rescribat; ita Clementi VIII. e placuit.

In causis Fabricæ S. Petri semper cum clausula, *sine præiudicio executionis duarū conformium*, rescribatur; ex Pij V. Sanctione. f

In referendariandis, & proponendis libellis, seu Commissionibus, quid agendū, aut omittendum sit, Pius IV. g legem dixit.

Verum Marchefanus, qui in huiusmodi Tribunali consenuit, & longo rerum vsu, atque experientia multa comprobauit; plenissimum tractatum de Commissionibus & vtriusque Signaturæ practica in lucem edidit in prima sui operis parte, cap. 1. num. fin. vbi de ordine à Referendarijs in Signatura Iustitiæ seruando agens, hæc protulit.

Primò factum fidelitèr, ea qua potest intelligibili breuitate, ac veritate, quia omnes Domini seniores prius edocti sunt ab ipso Proponente, referatur; postea iura, & rationes pro Commissione, inde quæ in contrarium afferuntur, enarret, tandem votum ante alios, Votantes verò postea sigillatim ex ordine dicant; atque ita discussa causa, aut rescriptum adnotatur, aut preces lacerantur.

Cur autem supplices libelli iustitiam respicientes per verbum, *Placet*, potius quàm per verbum *Fiat*, signentur, ita Gomefius h respondit, quia scilicet verbum *Placet*, non est inductiuum gratiæ, sicut verbum, *Fiat*, sed ius, & iustitiam concernit; denotat enim hoc verbum, *Placet*, arbitrium boni viri; i & huiusmodi commisso-

h in compend.
vtriusque Signa-
tura, vers. & si
quærat, pag. a-
pud me 154.
i l. fideicommissa
§. quanquam, ff.
de legat. 3.

nes nil aliud continent, quàm ius, quia diriguntur, vt iustitia ministretur. *a* Et adeo Signatura iustitiæ merum ius continet, vt in ea de stylo non detur decretum irritans, neque in ea Romanorum priuilegijs, nouisque Urbis Reformationibus de-rogeretur, cum ex hoc præiudicium inferatur, quod est contra ius. Neque dat re-præfalias, quia licet hæc de iure videantur, cum tamen quandam gratiæ speciem contineant, non sunt ex rescripto iustitiæ concedendæ; ita Gomesius loco cit Nec adest differentia, vel saltem modica, signandi Commissiones iustitiæ inter Papam, & Cardinalem Signaturæ Præfectum; ambo etenim verbo, *Placet*, vtuntur, Papa tamen, *Placet I.* apponendo scilicet primam sui nominis literam signat; Cardinalis verò, *Placet S.D.N. Pape A Cardinalis*, addit. Sed quare Summus Pontifex in signandis iustitiæ libellis primam sui nominis literam ponat, puta S. D. N. Innocentius X. è sacro Fonte Ioannis Baptistæ nomen sortitus est, ideo scribit, *Placet I.* in literis verò Apostolicis, quas Bullas vocant, nomen Pontificatus apponat? Hanc quæstionem excirat, multisque soluit rationibus Gomesius; *b* ex quibus illa mihi magis arridet, quia in literis Apostolicis Papa loquitur, vt Christi in terris Vicarius, & ideo Pontificatus nomine vtendum erit; in supplicibus verò libellis vti Princeps, & Rex, cui nomen proprium non immutatur: neque nouum est sub hac duplici inspectione considerari posse Romanum Pontificem, ad tradita per Nauarrum, *c* & Eminentiss. Card. Belarminum. *d*

Denique Summo Pontifice permittente si absint à Curia Referendarij (sine licentia etenim abesse nequeunt) omnibus ab ipsis Pontificibus concessis priuilegijs gaudent, ac si præsentibus essent, ob labores præteritos; quod à Rota Romana apud Puteum *e* decisum fuisse legimus.

Non tamen ibo inficias, multis ex Referendariorum priuilegijs supra narratis vel per non vsum, vel ob nouas Summorum Pontificum Sanctiones derogatum fuisse; præcipuè quoad numeri præfixionem, quam ab Alexandro VI. & Sixto V. factam fuisse diximus; id enim Principis arbitrio reseruari valdè consonum videtur; sicut etiam triennij assignatio; priusquam ad Signaturam Gratia asciscantur, videmus enim serè vnico contextu vtriusque Signaturæ Referendarios creatos fuisse. Panem quoque honoris, si absint ab Vrbe, non recipiant: à solutione verò vectigalis pro sex vegetibus vini non esse amplius immunes mihi relatum est.

Tandem, ne te Lectorem vltius detineam, multa ad hanc rem videnda sunt in Reformatione Tribunalium Urbis à Paulo V. edita, *f* vbi de Signatura Gratia, ac Iustitiæ agit. Quæ verò Cassiodorus *g* in formula Referendariorum edidit, nullo modo prætermittenda putau; sunt autem hæc. *Quàmuis tantum sit clara quæque dignitas, quantum eam præsentis nostræ conspectus illuminat (dum semper honorem suscipit, qui nostra colloquia decentè acquirit) nemo tamen sermones nostros tantum meretur, quàm qui Referendarius esse dignoscitur. Per eum nobis causarum ordines exponuntur, per eum interpellantium vota cognoscimus, & ipsis responsa reddimus, vt negocia compedita saluamus. Magnum est in hoc agone principali seruire prudentia, & ad subditum sic dolores alienos asserere, vt conuerentium videatur vota satiare. Quale est enim in tumultuosis processionibus nostris nulla permixtione confundi, aut minimè tantis clamoribus impediri. Neesse habet à turbatis exquirere, quod nobis possit placabiliter intimare, & distinctius referre, quàm potuisset audire. Arduum est trepidantium dicta componere, & verum dicere; non tantum interpellator formidat negotij sui casum, quantum sustinet iste in relatione periculum; si quid minus dixerit, inimicus asseritur, redemptus clamatur. Negotij dominus timoris patrocinio potest sua verba conuertere, referenti autem non licet aliquid immutare. Sententiæ verò nostræ tanta memoria cautela tenenda sunt, vt nihil minus, nihil additū esse videatur. Nobis plerumq. auditibus nostra dicturus es, & difficili conditione constrictus iudicio nostro subiaces, dum alienas causas explanare cõtendis. Quapropter Referendariū te electio nostra constituit; sed tu puritatem conscientia, & veritatem lingua nostris iussionibus adhibeto; eruditionem verò mirabilem collocutio tibi nostra concedit, quæ dum per te alios ordinat, qualitatem tuæ mentis exornat: sub nobis enim non licet esse imperitos, quando in vicem totis ingenia splendida reddimus, quæ causarum assiduitate polimus. Quapropter illa cunctis vidisse nos referre, quæ aut debuisti, aut potuisti accipere. Nostra sic probatis, si iusta redicitis: amate quod nos glorificat; sit velle vestrum quale videtis nostrum esse propositum. Ad summum tales vos esse cupimus, vt etiam per vos iudices corrigamus.*

Pest-

a l. falso, C. de diuers. rescript.

b loco cit. vers. sed hic pulchrum dubium, pag. 149

c in comment. ad Const. Greg. XIII. de datis, & promissis, notab. 17. d. de potest. Papa in tempor. e decis. 103. nu. 3 lib. 3. in nou.

f Const. 71. §. 12. Bullar. nou. 10. 3. pag. 265. *g* lib. 6. variar. form. 17.

Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus, ut sicut vobiscum familiariter misceamus affatus, ita & nostra opinio specialiter à vobis mereatur affectum. Hæc Cassiodorus de Referendarijs, quorum caput, ut diximus, est vnus ex S. R. E. Cardinalibus ad vitam à Summo Pontifice delegatus.

Quàmuis antiquis temporibus, Gregorio scilicet XI. sedente anno christianæ salutis 1371. supplices libellos, quos Commissiones iustitiæ dicunt, Vicecancellarius signabat, eoque, ac suis Officialibus absentibus, Summus Pontifex alicui alteri ex Cardinalibus hanc facultatem ad libitum demandabat, quod ex Aegidio Bellamerra *a* innotescit, dum quærit, an credendum sit rescripto in quadam Commissione per quendam Card. S. Angeli adnotato, asserentem, hoc de mandato S. D. N. Gregorij XI. tunc ex Auenione discessi Ianuæ commorantis, ut Romam peteret, fecisse? & affirmatiuè respondit; cuius opinionem sequuti sunt Felinus, *b* & Gomefius. *c*

a decis. 635. de rescript.

b in rub. de rescript. num. 10.

c in reg. Cancell. v. triusque Signatur. comp. vers. Vicecancellarius vero.

d in cæx literis, num. 3. de restit. in integr.

e tract. de legat. lib. 1. cap. 4. n. 39.

Verùm sub Innocentio IV. qui annis fermè 128. ante Gregorium XI. Beati Petri Sedem obtinuit, Signaturæ Præfectum extitisse ex eiusdem Innocentij monumentis liquet, *d* dum ait; *& quidem libellus supplicationem continens porrigitur Referendarijs, solus autem Princeps, vel Præfectus cognosceret de supplicatione.* &c. Et multis ab hinc annis ita seruatum fuisse; multorum scripta testantur, præcipuè Gambar. *e* qui à Leone X. in albo Referendariorum adnotatus, Signaturæ Præfectum tunc temporis Eminentiss. Card. Laurentium Campegium fuisse affirmat; & nos annis plusquàm triginta, quibus Romanam Curiam sequuti sumus, plures hanc Signaturæ Iustitiæ Præfecturam S. R. E. Cardinales gessisse vidimus. Primus fuit Cinthius Pafsarus Senogallienfis, qui ex Clementis VIII. sorore natus, in Aldobrandinam familiam adoptatus, inter purpuratos Patres titulo S. Georgij relatus, hanc denique Præfecturam obtinuit. Hoc ab humanis erepto, Maphæus Barberinus, in Sacrosanctæ Romanæ, & vniuersalis Ecclesiæ Senatorum Collegio à Paulo V. ascitus, hac etiam Præfectura donatus, eaq. per annos fermè quindecim, sicut & alijs domi, forisque, præcipuè tamen apud Henricum IV. Gallorum Regem Sedis Apostolicæ Nuncijs, munijs, summa liberalitatis, prudentiæ, ac doctrinarum laude perfunctis, die 6. Augusti 1623. noua Summi Pontificis eligendi forma a Gregorio XV. prædecessore sancita, iterato scrutinio ad supremam in Ecclesia Dei Dignitatem euectus, Christi in terris Vicarius Urbani VIII. nomine renunciatus fuit; & in præfulgenti folio constitutus, Eminentiss. D. Franciscum ex germano fratre, tantoque patruo, nepotem meritissimum, quem in Referendariorum numerum statim adscribi voluit, mox S. R. E. tit. S. Agathæ Cardinalem, suum in hac Præfectura successorem dixit. Hic autem grauissimis pro S. R. E. totaque Ecclesiastica temporali Ditone sollicitudinibus, & curis quotidie distentus, ut partito in alios onere, leuius illi fieret, Eminentiss. D. Antonium Barberinum germanum fratrem, eademque Cardinalatus dignitate coruscantem socium sibi delegit, Præfecturæque locum celsit: itaut verè dici possit, quòd fileat Machiauellica, eiusque sectariorum dementia, dum effutire audent, Imperiù non capere duos; vera etenim Christiana pietas, & firma Christi Fides, humanæ, seu potius diabolicæ politiæ tenebris religiosi viri mentè implicari nõ sinunt; & sicut aurù rubigine non inficitur, ita germanus amor, in angulari lapide Christo Iesu solidatus discordiarum semina non alit: *numquid* (ut Malachias *f* ait) *non pater vnus omnium nostrum? numquid non Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit vnusquisque vestrum fratrem suum, violans pactum patrum vestrorum?* & sapientissimus Salomon *g* post detestata hominum dissidia, fratrum concordiam extollens ait; *frater, qui adiuuatur à fratre, quasi Ciuitas firma, & iudicia quasi vestes Vrbiù.* Quæ veritas etiam ethnicis innotuit; Antisthenes enim, testante Laertio, *h* eandem sententiam comprobat, dum ait; *fratres concordés omni pariete fortiores sunt:* & Socrates; qui fratribus præteritis, alios amicos acquirunt, ijs similes esse dicebat, qui relicto suo agro alienum colunt. Sed tantorum Principum doctrinam, prudentiam, liberalitatem, religionem, pietatem, humanitatem politiori stylo, & præstantioribus ingenij monumentis alij prosequantur, imbecillitati verò meæ pauca quædam indicasse sat erit: & iam ad nostra reuertamur, postquam dixerimus, quòd hodie non minus virtute, quàm integritate, prudentia, animique candore, eximius emicat in Vrbe Signaturæ Iustitiæ Præfectus Eminentiss. Card. Iulius Sacchetti Florentinus, Episcopus Tusculanus.

Sciendum est igitur retroactis temporibus nullam fuisse agnitam differentiam inter

f cap. 2.

g lib. prouerb. cap. 18.

h lib. 6. cap. 1.

ter Signaturam, quam gratiæ vocant, & de qua dictum est supra, & eam, quæ nunc iustitiæ dicitur; Alexandrum verò VI. hanc distinctionem decreuisse, Comesio, *a* & Marchesano *b* testibus; cuius Pontificis beneficio hodie duos Eminentissimos Cardinales Signaturæ Præfectos, alterum scilicet gratiæ, iustitiæ verò alterum habemus, & sicut illa die Martis, vel Sabbati, Summo Pontifice iubente, in Apostolico Palatio, ipsoque Pontifice præsentate celebratur; ita hæc die Iouis, per octo dies ante in acie Campi Floræ, ad locum, quem Bancum Cursorum vocant, exposita tabella præscriptam diem colligantibus indicante, in ædibus Eminentiss. Card. Præfecti conuocatur, ibique Referendarij omnes, quotquot in Vrbe sunt, nec legitimè impediti, adesse debent, vt diximus: quorum iunior flexis genibus, alta, & intelligibili voce solitam legit Orationem, à Sancto Isidoro, vt Marchesanus affirmat, compositam.

Cuius verò antiqui Magistratus hi Eminentiss. Cardinales Præfecti simulachrum habeant, non satis apud me liquet, nisi dicamus, ad Magistros sacrorum Scriniiorum referri posse, quorum mentio fit ab Anastasio Imperatore; *c* duplicia enim, scrinia Imperatores habuisse testatur Budæus, *d* statoria scilicet, & viatoria, in illis antiqua monumenta condita erant, nos Archiua dicimus, in istis verò supplices libellos à postulantibus Principi porrectos, quoad subscriberentur, & expedirentur, collocabant, & qui horum scriniiorum curam agebant, etiam Magistri libellorum dicti sunt, quorum officium antiquis Imperatoribus ignotum fuisse probat Gasp. Pancirol. *e* ex Tiraquello in Augustum cap. 50. dum ait, in diplomatibus, libellisque, & epistolis signandis initio sphinge vsus, mox imagine magni Alexandri, nouissimè sua; qua signare insequentibus quoque Principes seruauerunt: hæc Suetonius: ex Lampridio verò in vita Commodi hæc desumpsit, quòd Commodus in subscribendo tardus, ac negligens, itaut libellis vna forma multis subscriberet; ita Lampridius: sequitur Pancirolus; sed cum hoc opus Principes fastidire cœpissent, Magistros libellorum inuenerunt, & hi plures scriniarios habebant libellenses vocatos, *f* qui libellos supplices priuatorum, non Ciuitatum accipiebant (in quorū locum fortè Referendarij successerunt) Magister verò libellorum eos Principi oblatos legebat, ac adnotabat, dictabatque, vt ex Zenonis responso *g* liquet, ibi, *virii spectabiles Magistri Scriniiorum quaecumque Diuinum responsum dictauerint, &c.* Quæ quidem responsa duplici modo fiebant, sicut & hodie fiunt, altero scilicet ex mera voluntate, & gratia Principis, qualia sunt, quæ ex Signatura Gratia prodeunt, altero verò ex perirorum voto, & consilio Princeps responsa profert, & hæc ad Signaturam Iustitiæ referri possunt: cum autem omnia iura tam gratiam, quam iustitiam respicientia Princeps in scrinio pectoris habere dicatur, hos duos Cardinales Scriniiorum Præfectos (saluo tamen saniori iudicio) appellare possumus. Et quoniam Principis maiestati assistunt, & inuigilant, ab omni indictionis onere, siue ciuiliū, siue militarium iudicium immunes extant, ex Anastasij Imperatoris responso. *h* Alijs quoque priuilegijs gaudebant non solum Magistri Scriniiorum, sed qui Proximi sacrorum Scriniiorum dicebantur, ab Imperatoribus insigniti, *i* & in triplici erant differentia, memoriæ scilicet, epistolarum, & libellorum; *k* quorum simulachrum videmus etiam hodie apud Romanum Pontificem: Scriniarius enim memoriæ dici poterit Secretarius memorialium, Scriniarius epistolarum erit, qui literis Apostolicis expediendis inuigilat, & Præfectus Breuium dicitur, qui solus Annulum Piscatoris contrectare valet, & coram Pontifice literas Apostolicas, quas Breuia vulgus appellat, hoc Annulo signat, & munit; libellorum verò Scriniarios, Signaturæ Gratia, & Iustitiæ Præfectos dicere possumus, nisi fortè dicamus Datarium, & Regentem Cancellariæ, ad quorum manus supplices libelli veniunt, Staphileo, Comesio, Mandosio, Marchesano testibus: *l* quàmuis libelli prædicti nisi post Principis responsa ad Datarium, & Regentem non deuoluantur, & ideo hi potius libellenses dici poterunt ex Theodosij Imperatoris responso; *m* & alia multa ad hanc rem facientia colligit Gaspar Pancirolus, *n* quem consule.

a loco supra cit. vers ex quo infer tur, pag. apud me 150.
b in pract. Signat. par. 1. cap. 1. nu. 25. & par. 2. cap. 4. nu. 73.

c in l. unie. C. de Mag. sac. scrin. lib. 12.
d ad Pandect. l. ne quicquam, ff. de off. Procons.

e in comment. notit. Imper. orient. cap. 96. de Magist. libell.

f l. precipimus, §. huic, C. de appellat.
g l. vlt. C. de diuersis scriptis.

h l. unie. C. de Magistr. sacror. scrinior. lib. 12.
i l. 1. & toto tit. C. de prox. sacror. scrin. lib. 12.
k l. 1. & 6. C. eod.

l in comment. Signat. & Reg. Cæc. m. l. precipimus, §. huic, C. de appellat.
m in comment. notit. Imper. orient. cap. 96. & Imper. occident. cap. 45.

CAPVT LVIII.

De Cardinalibus Archipresbyteris Basilicis Urbis addictis.

Et primò de Archipresbytero Basilicæ Lateranensis.

a de septem Vr-
bis Eccles. ubi de
Basilica S. Salua-
toris, pag. 106.
b Annal. rom. 3.
anno Christi 312
pag. 84. lit. C.

e Pancirol. refori
nascosti in questa
Basilica.
d loco cit.
e annal. tom. 3.
anno 324. pag.
231.

f in auth. quas
actiones, n. 3. C.
de sacros. Eccles.
g in c. futuram,
nu. 5. 12. q. 1.
h Bullar. nou. 10.
1. Const. 2. d. 1.
fol. 16.

Basilica S. Saluatoris (vt Panuinius *a* ait) à loco Lateranensis, à conditore Constantiniana, ab ornamentis aurea, ab apparitione S. Saluatoris appellata est: vt autem hæc melius intelligantur, Lateranensis familia, è qua Plautius Lateranus auctor coniurationis contra Neronem, teste Tacito, prodijt, hic ædes habebat, ex Baronio, *b* quæ postea in Basilicam versæ antiquam non amiserunt denominationem. Basilicæ verò conditor magnus ille Constantinus Imperator extitit, à quo Constantinianæ nomen accepit: muneribus autem ditissimis, & aureis ornamentis decorata ab eodem Imperatore, alijsquè religiosis, & pijs Principibus, aurea dicta est; verùm quia in ipsa consecratione SS. Saluatoris Imago, omnibus, qui aderant, videntibus, apparuit, adhuc Basilica S. Saluatoris à multis dicitur. Nec desunt, qui S. Ioannis, vtrumque scilicet Euangelistam, & Præcursores designantes, nominandam velint. *c* Antequam verò in Basilicam versa esset, Palatium Imperatoris erat; & hoc ab eodem Constantino Melchiadi Pontifici donatum, in eoquè Concilium conuocasse Melchiadem contra Cecilianum, pluribus probat Baronius. *d* Anno verò 324. Syluestro I. sedente, intra Palatium suum cœptam fuisse à Constantino huius Basilicæ fabricam idem Baronius *e* narrat, vnà cum muneribus summa liberalitate ad inuidiam vsque gentilium donatis.

Multis quoque priuilegijs decoratam affirmat inter Iurisconsultos magni nominis Paulus Castrensis; *f* & esse maiorem Basilica Vaticana, eò quia ista sit Parochialis, S. autem Petri nec Parochialis, nec Episcopalis, sed subdita Episcopo Portuensi, scribit Archidiaconus. *g* Esse autem Parochialem apparet ex Diplomate Paschalis II. ubi concessa Lateranensi Basilica Canonicis Regularibus Ordinis S. Augustini, designat illius Parochiæ confinia in hæc verba. *h* *Ab Ecclesia S. Nicolai de forma per viam, quæ venit à S. Stephano in monte Cælio, & vsque ad supradietam nostram Basilicam Saluatoris, & à portâ Monasterij SS. Quatuor Coronatorum, descendente per cliuum in via maiori, & exinde per stratam ex vtraque parte vsque ad campum Lateranensem, & reuolvente supra Ecclesiam SS. Marcellini, & Petri vsque ad Ecclesiam S. Bartholomæi de capite Merulanei, & deinde ad S. Danielem, & exinde descendente ad portam Urbis, & vertente ante Ecclesiam S. Nicolai de Hospitali, ad supradietam Basilicam Saluatoris &c.* Sed hanc Paschalis concessionem Canonicis Regularibus potius restitutionem fuisse indicat Panuinius, dum scribit, Gelasium Papam circa annum Domini 400. Clericos, qui ab arctiori vitæ instituto Canonici, idest Regulares vocati sunt (hî Apostolorum, & primitiuae Ecclesiæ more secundum Beati Augustini regulam in communi viuebant) Laterani collocasse, quorum præcipuum munus erat, Sacramenta plebi Dei ministrandi: sed haud longè post Gelasij tempora, Monachi, qui paulò ante à Beato Benedicto Abbate in occidente instituti optimam viuendi normam acceperant, in Canonicorum locum subrogantur, causante Longobardorum nequitia; dum Cassinense Monasterium nocturno tempore Fratribus quiescentibus cepit, illisque expulsis, Romam sub Ioanne Papa III. confugientibus, iuxta Basilicam Lateranensem, Pontifice permittente, Monasterium ipsi construxerunt sub inuocatione SS. Ioannis Baptistæ, Euangelistæ, & Pancratij, vbi per centum, & triginta annos (quoad Cassinense Monasterium dirutum permanit) permanserunt, & laicorum loco sacras horas, & psalmos canere in Lateranensi Basilica cœperunt, Canonicis tantum Sacra in ea facientibus, & Sacramenta administrantibus: horum Ordinem dilabentem iuxta Beati Augustini Regulam post multa tempora primus omnium Romanorum Pontificum Alexander Papa II. reformauit, sed diuturni temporis schismate paulatim denuò

denuò laxatum Paschalis II. salubri studio, & prouidentia (vt vidimus in eius li-
 teris supra citatis) in Lateranensi Cœnobio restituit, & correxit, ibique permanse-
 runt vsque ad Bonifacij VIII. Pontificatum, qui circa annum Domini 1300. hos
 Canonicos claustrales Lateranensi Monasterio expulit, & seculares Clericos, qui Ca-
 nonici seculares vocantur, collocavit, singulisque ex redditibus Monasterij singu-
 las Præbendas speciatim constituit. Permaneruntq. isti pacificè vsque ad Eugeniũ
 IV. qui Regulares Canonicos restituit; sed Romanorum excitato tumultu post obi-
 tum Nicolai V. clerici seculares postliminio reuersi, à Calixto III. confirmantur, pa-
 cificè commorantes ad Paulum vsque II, qui auunculi suo Eugenij IV. Ordinationes
 immutatas fuisse haud æquo animo ferens, seculares exturbando, non sine
 magnis Romanorum ciuim quærelis, qui dicerent, Beneficia, & Præbendas hæc
 à maioribus suis institutas, Regulares Canonicos reuocavit: denique Sixto IV. se-
 dente, Beatæ SS. Virginis Mariæ Templo de Pace nuncupato Canonicis Regulari-
 bus assignato, Lateranensem Basilicam Clerici seculares adepti sunt, & ad hæc no-
 stra tempora retinent; in triplicem ordinem distincti, Canonicorum scilicet, Be-
 neficiatorum, & Clericorum, Capitulum constituentes. Inter quos ex vna, & Ca-
 nonicos, Capitulumque Basilicæ Vaticanæ partibus ex altera, cum orta esset dissen-
 sio, quis eorum deberet esse maior, & alijs præcedere, diuq. causa in Tribunali Sa-
 cræ Rotæ Romanæ discussa, ac demum in fauorem Capituli, & Canonicorum Late-
 ranensium lata sententia, san. mem. Pius V. a motu proprio, & ex certa scientia
 prædecessorum suorum Gregorij XI. b Martini V. Pauli II. vestigijs inhærendo, ne-
 dum sententiam prædictam confirmavit, perpetuumque silentium Canonicis, &
 Capitulo Basilicæ S. Petri imposuit, sed Basilicam Lateranensem primam Vrbs, &
 Orbis esse sanciuit: quod in marmore aliàs rudi minerua sculptum supra perystiliũ
 exterioris Basilicæ porticus his carminibus à Panuino c relatis apparet.

a Conf. 64. Bul-
 lar. no. 10 2. pag.
 296.
 b Conf. 1 d. Bul.
 lar. no. 1. pag. 220.
 c loco cit.

*Dogmate Papali datur, ac simul Imperiali,
 Quod sim cunctarum mater caput Ecclesiarum,
 Hinc Saluatoris Cœlestia Regna datoris
 Nomine sanxerunt, cum cuncta peracta fuerunt.*

Cum autem dictum sit, clericos huic Basilicæ adscriptos in triplicem Ordinem
 esse distinctos, sciendum est, primum esse Canonicorum numero 18. secundum Be-
 neficiatorum 22. tertium Clericorum octo: deinde sunt Cantores 8 Mansionarij 2.
 Sacrista cum socio, Camilli aliquot Sacerdotibus in sacrificio Missæ inferuientes.
 His omnibus præest Archipresbyter, multis ab hinc annis ex sacro Cardinalium
 Romanæ Ecclesiæ Collegio assumptus: quid autem sibi velit hæc dictio, Archipre-
 sbyter, Petrum Gregorium Tholosanum d consule, qui præter alia scribit, Archi-
 presbyterum esse, qui Sacerdotibus, seu Presbyteris certis quibusdam de causis
 preponitur, & præst illis, quæ Sacerdotalis Officij sunt, præsertim si Episcopus
 absit, quod à Leone Pontifice e sancitum habes in hæc verba. *Ministerium Ar-
 chipresbyteri in eo constituitur, vt diligenti cura prouideat ministerium Sacer-
 dotum Cardinalium, qui solemne debeant agere officium, in communicatione
 Corporis, & Sanguinis Domini Nostri Iesu Christi, à sacrosancto die Dominico
 incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perseuerent, vt opus Dei di-
 gnè, & sanctè perficiatur ab eo, cui committitur, &c. Et infra. Prouideat etiam
 Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium præceptis sui obtemperando Episco-
 pi, ne aliquando cedant, aut scurrilitate torpeant, &c. Et infra. Si Episcopus de-
 fuerit (exceptis ijs, quæ prohibita sunt) Archipresbyter prouideat cuncta, quæ in
 Sacerdotum ministerio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere,
 pœnitentem infirmum (consulto Episcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis alijs
 Sacerdotibus iniungere. In præcipuis festiuitatibus aut ipse celebrationem Mis-
 sæ solomnitè impleat, aut ad sui iussionem cui committitur peragat venerantèr.*
 Huc vsque Leo Papa.

d in syntag iur.
 uniu. par. 2. lib.
 15. cap. 21. in prin.
 & nu 11.
 e c 2. de off. Ar-
 chipresb.

Sed magis ad rem nostrã, de officio, & iurisdictione Archipresbyteri Sacrosanctæ
 Lateranensis Ecclesiæ, videnda est Gregorij XIII. Sanctio, f in qua præuia auoca-
 tione quarumcumque causarum à quocumque iudice, earum cognitionem Archi-
 presbytero committit cum facultatibus necessarijs, & oportunis; Canonicos, & Ca-
 pitu-

f Bull. nou. Conf.
 45 pag. 414.

pitulum; omnesq. alios in ipsa Basilica inferuientes, vel addictos citandi, & inhibendi, ab excommunicationibus, alijsq. censuris, & pœnis absoluendi; aduersus lapsum fatalium in integrum restituendi, & quatenus lapsa non sunt, prorogandi; attentata quæcumque reuocandi; causas appellationum, non obstantibus ferijs, expediendi; earum cognitionem Archipresbytero commissam non aliter, quam per rescriptum ipsiusmet Pontificis auocari non posse; cum clausula sublata, & decreto irritanti, &c. Quæ omnia Paulus V. a dum Scipionem Burghesium S. R. E. Cardinalem, ac suum secundum carnem nepotem huius Basilicæ Archipresbyterum ordinauit anno salutis nostræ 1608. Pontif. 4. nedum confirmauit, sed auxit, cum facultate, ac iurisdictione cognoscendi, ac decidendi omnes, & quascumque causas interesse Lateranensis Ecclesiæ, Capituli, Canonicorum, inferuentium, ministrantium concernentes, cum annexis, & connexis simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, nedum per se ipsum, sed etiam per Vicarium ab eo deputatum, seu deputandum, §. 2. citandi quoque in Curia, & extra omnes; iudicibus cuiusuis dignitatis, & qualitatis inhibendi, & causas coram ipsis introductas reassumendi, & auocandi; & ad censuras, ecclesiasticasq. pœnas procedendi singulis diebus, & horis, præterquam in honorem Dei feriatibus; Capitulum, Canonicos, Beneficiatos, & alios à iuramentis ad effectum agendi, alijsq. censuris, & pœnis absoluendi; clausulæ additæ sunt efficacissimæ, vt ibi latius.

Hanc Archipresbyteratus Lateranensis Dignitatē primus ex Cardinalibus S. R. E. adeptus est, Bonifacio VIII. sedente, Gerardus Episcopus Sabinensis, gente Blanca, patria Parmensis, à Nicolao III. ad Vaticanam purpuram euectus, de Romana Ecclesia optimè meritus, Ciaconio, & alijs attestantibus; obiit Romæ Kal. Martij anno 1302. sepultus in Archipresbyterio suo cum prolixiori, & barbaro epitaphio. Quis verò huic subrogatus fuerit, non liquet, quemadmodum incompertum habeo, qui spatio 130. annorum, plusuè minus, ad Eugenij IV. Pontificatum hanc Dignitatem fuit adepti; nam restitutus ab eo Canonicis Regularibus, vt diximus, satis veritati consonum videtur, Archipresbyteratū à Cardinalibus abdicatum, nec prius quam à Sixto IV. restitutum: Opinio verò Panciroli *b* dicentis, ab ipso Gerardo ad hæc nostra tempora semper hanc Dignitatem Cardinalibus collatam fuisse, non satis aridet; siquidem Mandosius, *c* qui sub Iulio III. in regulas Cancellariæ commentarios edidit, Basilicam Lateranensem Decanum habuisse scribit; quamuis hæc dictio, Decanus, etiam Archipresbytero conuenire dicat Tholosanus, *d* exijs, quæ leguntur in *c* ad hæc de off. Archid. ibi, *Archipresbyteri autem, qui à pluribus Decani nuncupantur*. Sed Gregorio XIII. sedente innotatum esse nomen Archipresbyteri in personam Marci tit. S. Georgij in velabro Card. ab Altemps nuncupati, liquet ex Bulla huius Pontificis supra relata; hoc ab humanis erepto, Ascanius Columna in eius locum succedit, eoq. defuncto, Scipio Burghesius; huius Ioannes Baptista Lenius, qui die 3. Nouembris 1627. diem obiit; eundem Franciscus Barberinus obtinet, qui ad Vaticanum translatus, Hieronymo Columnæ nunc Archipresbytero locum cedit.

De prærogatiuis, ac priuilegijs huius Sacrosanctæ Basilicæ tanquam omnibus notissimis, & à scriptoribus ferè innumeris passim relatis plura non addam.

Furtum memoratu dignum, & condigna pœna emendatum in personam cuiusdam Canonici, & duorum Beneficiatorum refert addens Ciaconio in vita Eugenij IV. anno 1437. die 10. Decembris isti enim sacrilegi Capita SS. Apostolorum Petri, & Pauli gemmis, & vnionibus spoliauerant, valoris mille, & ducentorum (seu ducentorum millium) aureorum; abstulerunt autem balassios duos, vnum 48. alterum 47. characterum, saphirum magnum, tres adamantes ingentes pretiosissimos, singuli autem characteri balassiorum 28. ducatis æstimabantur, duodecim vniones crassos, & selectissimos, & alias 18. gemmas preciosas: Quare ab Andrea Episcopo Auximano Vicario Papæ in Ecclesia Aracelitana degradati, die 7. Septembris in Campum Floræ adducti, & publicè expositi, inde in Capitolium reducti, Canonicus Nicolai nomine super asinū sedens, mitra papiracea in capite depicta, in qua erant duo diaboli, & duo Beneficiati sequebantur caudis equorum tracti vsque ad plateam Lateranensē, ibique manus dexteræ abscissæ, igne combusti sunt Beneficiati: hæc historia ad memoriam posteritatis, ac terrorem cæterorum, tantiq. facinoris detestationem in muro ipsius Basilicæ è regione Tabernaculi, vbi sunt Capita Apostolorum, depicta fuit, & perseverauit vsque ad annum 1587. aliò translata

Nec

a Bull. nou. to. 3.
Consp. 49. alijs
 31 pag. 240.

b refer. na scott. di
 Roma in S. Gio.
 Laterano,
c in reg. 7. Canc.
 de refer. in prin.
 à in Syntag. iur.
 pag. 2. lib. 13. cap.
 21. num. 11.

Nec prætereundum cenſeo, cæremonias benedicendi, ſeu baptizandi campanas in hac Baſilica primùm inſtitutas fuiſſe anno ſalutis 968. Ioanne XIII. Papa ſedente, vt teſtatur Baroniſ a videndus.

a tom. 10 ann. 968. ad fin.

Denique non omittendum exiſtimo, quòd hanc eandem Lateranenſem Baſilicam S. D. N. Innocentius X. in elegantiffimam formam reſtaurauit, itaut dinturnitati conſulens vetuſtiſſimæ Baſilicæ, diuerſo etiam opere exornauerit, vt indicat marmorea inſcriptio ibi appoſita.

A **INNOCENTIVS X. PONT. MAX.**
LATERANENSEM BASILICAM
CONSTANTINI MAGNI IMPERATORIS
LIBERALITATE ET MVNIFICENTIA EXTRVCTAM
SVM MORVM PONTIFICVM PIETATE SAEPIVS INSTAVRATAM
B **VETVSTATE IAM FATISCENTEM**
NOVA MOLITIONE AD VETEREM
EX PARTE ADHVC STANTEM CONFORMATA
ORNATV SPLENDIDIORE RESTITVIT.
ANNO IVBILAEI MDCL. PONTIF. VI.

C **C A P V T L I X.**

De Archipreſbytero Baſilicæ Vaticanæ.

Poſt Lateranenſem Baſilicam, primum ſibi locum ex iam dictis vindicantem, Varicana ſuccedit: hanc in Vaticano monte parvæ Eccleſiæ forma (Damaſo Papa teſte) primus ædificauit ſub ipſa Beati Petri Apoſtoli morte Anacletus Preſbyter S. R. E. ab eodem Petro ordinatus, & tertius (quartus, ex Baronio, Platina, Ciaconio, & alijs) ab eo Pontifex, iuxta viam triumphalem, Caij, & Neronis circum, quo in loco idem Apoſtoloſ iuſſu Neronis pedibus in ſublime leuatis Cruci affixus fuerat: idem verò Anacletus iam Pontifex Maximus, vt reliqui Romani Epiſcopi eo loci ſepulturæ traderentur, inſtituit: hinc Linus, Cletus, Anacletus ipſe, Euariftus, Xiſtus, Theleſphorus, Hyginus, Pius, Eleuterius, Victor, Pontifices Summi, Chriſti Martyres à Damaſo hic ſepulti ſunt, vt Panuinius ait: horum cineres vexaſſe nephandum naturæ monſtrum Heliogabalum Lampridius innuit, dum ſcribit. *Sepulchra Vaticanæ, quò Elephantorum quatuor quadrigas laxius, & commodius agitare, quæ obſtabant, diſcecit.* Quo tempore S. Calixtus Papa, qui B. Zephirino ſucceſſit, Corpus Apoſtoli Petri è Cœmeterio Vaticano diruto, ad Catacumbas iuxta Cœmeterium via Appia, ſecundo ab Vrbe lapide à ſe conſtructum, cum Corpore S. Pauli tranſtulit, vbi ſub Altari marmoreo uſque ad Cornelij Papæ Pontificatum per annos circiter 30. iacuerunt, ſedentibus ſcilicet Calixto, Urbano, Pontiano, Antero, Fabiano, & Cornelio, qui (vt Damaſus eſt author) Lucinæ Matronæ Romanæ rogatu Corpora Apoſtolorum Petri, & Pauli è Catacumbis noctu ſubſtulit, & prioribus ſuis locis condidit: ſeptuageſimo demum poſt S. Cornelium anno Conſtantine Pius Imperator ad Chriſti Fidem conuerſus, S. Sylueſtro Papa hortante, inter decem magnifica Tempa, in hoc Caij, & Neronis circo diruto Baſilicam Vaticanam centum marmoreis, nobilibuſque columnis in honorem Principis Apoſtolorum erexit; in cuius fundamentis iaciendis pius Imperator primus omnium raſtro ſolum effodit, duodecimq. aggeris, & glebarum ſporulas inde aſportauit, duodecim Apoſtolorum honori id tribuens; & vt Baroniſ b ait, debuit nè

a annal. tom. 3
 anno 324. pag.
 229. liſera G.

Constantinus præterniſſe pro cultu veræ Religionis præſtare, quod ipſo maior eiusdem familiæ Flavia illuſtrator pro ſuperſtitione auita officium exhibuerat & ſcribit enim Suetonius, a Veſpaſianum Imperatorem (à quo Conſtantineus genus ducerebat) reſtitutionem Capitoliſ aggreſſum, ruderibus purgandis manus primum omnium admoniſſe, ac ſuo collo quædam extuliſſe.

Verùm quia nullum hodie antiquæ Baſilicæ veſtigium extat, ſed tota noſtro ferè ævo in ampliorem, & nobiliorem formam à Summis Pontificibus, præſertim Sixto V. Paulo V. Urbano VIII & Innocentio X. reſtituta cernitur, ne antiquitas ipſa omnino pereat, cuius figuram ex Panuiniſ deſumptam hic addere placuit. Eccleſia S. Petri veteris antiquorum Baſilicæ inſtar ædificata habuit abſidem, ſive tholum muſiueis ſignis ornatum, tranſuerſam partem, quam Crucem vocant, quinque porticus intercolumnijs diſtinctas, quas naues dicimus, medianam maiorem, binas ex utraque parte minores, ampliſſimo peristylio, & magnis, pulcherrimiſque columnis ſuſtentatas. Innocentius III. Papa abſidæ muſium antiquum vetuſtate conſumptum reſtituit, Chriſti, Sanctorumque figuris exornauit. Baſilicæ rectum à diuerſis Pontificibus renouatum arcibus tegulis ex Templo Iouis Capitolini translatis cooperuit Honorius, quem collabentem reſecit Benedicte XII. Pavimentum marmoreis, & prægrandibus tabulis varij coloris ſtrauit Symmachus, ſub quibus in oculis dormiunt multi Sancti Pontifices. Peristylij picturas muſiueas fecit Nicolaus III. Totâ Eccleſiam picturis exornauit Formoſus Papa. Gregorius IX. frontem Baſilicæ ſupra porticum muſiueis ſignis condecorauit, & quosdam verſiculos appoſuit. In anteriori parte aderant ſex portæ, media omnium maior argentea vocata à laminis argenteis cælatis, quibus totam cooperuit Honorius Papa, quas à Saracenis direptas reſtituit Leo IV. & ijs etiam ablatis, æneam reddidit Eugenius IV. martyrio SS. Apoſtolorum, & rebus ab ſe geſtis expreſſis: proxima porta à parte dextera vocabatur Rauenniana à Rauennatibus Tranſlyberim incolentibus, vel quia Tranſlyberini Rauennates vocabantur, quo nomini Thuſci, & Tranſpadani homines comprehenduntur, quia eò ingredi Eccleſiam conſueuerant; tertia verſus S. Mariam de febrî (vulgò Campo Santo) dicebatur porta Iudicij, quoniam ea vita functi ad ſepulturam inferebantur: à parte ſiniſtra proxima poſt argenteam ſequebatur porta Romana à Ciuibus Romanis dicta: altera Guidonea, vulgari verbo à Guidonibus nuncupata, qui peregrinos ad limina Apoſtolorum venientes per eam in Eccleſiam introducebant: ſexta erat Porta Sancta, quæ remanſit, & vigefimo quinto quoque anno Iubilæo redeunte aperitur, eoque exacto clauditur, vt inſcriptiones Clementis VIII. Urbani VIII. & S. D. N. Innocentij X. de ſuper poſita indicant. Super his portis cernebatur cathena portus Smirnenſis, & veſtes eius Urbis, Xiſto IV. ſedente, à claſſe eccleſiaſtica de Turcis captæ; item vexillorum aliquot haſtæ iſdem Dei hoſtibus ereptæ. Ante Baſilicam erat quadriporticus à Conſtantino facta, quam Symmachus Papa tabulis marmoris ſtrauit, & muſiueis ſignis ornauit. Conſtantineus Papa ſex Sanctorum Synodorum generalium picturam in eadem poſuit, cuius atrium, ſive impluuium, quod Paradifus dicebatur, dominus Papa marmoreis quadris conſtrauit; in cuius medio Symmachus Papa Cantharum (id eſt fontem) fecit, columnis octo porphireticis ornatum, cuius operculum æneum pauonibus ex Mole Hadriani erutis, & delphinis inauratis aquam fundentibus decorauit, & in eius medio pineam æneam locauit, qua per ſubterraneos ſcyphones, & plumbeas fiſtulas aqua ex forma Sabbathina publicæ commoditati corriuabatur. In eodem atrio marmoreo folio iuxta portam ſepulcrum aderat Othonis II. Imperatoris, vbi etiam Honorius, & Placidius Valentinianus Auguſti collocati fuerant. In eius pariete extabant è muſiuo deuotiſſimæ Chriſti, & Apoſtolorum in mari turbato ſupra Nauiculam ferè demerſam exiſtentium Imagines (Ioti pictoris opera) quæ vulgò la Nauicella dicitur, quæ à Paulo V. ferè eodem loco reſpoſita ſub aperto Cælo, cum aquarum, & gelu iniurijs in dies deformaretur, Urbanus VIII. hanc intra Baſilicam, ſupra maiorem portam, fornicum propinquam locandam edixit: at S. D. N. Innocentius X. ad augendam Baſilicæ lumen, inde Nauiculam intra Vaticanum Palatium transferri iuſſit, vbi hodie conſpicitur. Gradus marmoreos ante Baſilicam Conſtantineus Imperator fecit, Symmachus Papa amplificauit, Pius II. additis SS. Apoſtolorum prægrandibus ſtatuis, quæ nunc etiam viſuntur, reſtituit. Pergit Panuinius referre Altaria, Sacellis, & Oratorijs partim incluſa numero viginti, partim ſine ædiculis, quæque Sanctorum Corpora in vnoquoque illorum condita eſſent, & alia multa ſcitu digna, præcipue

a in vita Vespasiani
cap 8.

Antiquitates
cap 8.

cipuè de Altari maiori à Syluestro, & Constantino exstructo, vbi Principis Apostolorum Corpus ex humiliori loco summo cum honore ita collocarunt: insignis theca argentea, arc vndique, & cupro conclusa, ex omni latere in longum, & in latum, sursum, ac deorsum pedes quinque protensa, desuper arca deaurata constructa est, ibique conditum est Corpus, & ad loculi mensuram Crux ex auro mundo centum quinquaginta librarum cum hac inscriptione posita est.

A CONSTANTINVS AVGVSTVS ET HELENA AVGVSTA HANC
DOMVM REGALI SIMILI FVLGORE CORVSCANTEM AVRO
CIRCVNDANT,

Alia petenda sunt ex ipso Panuinio, *a* & ex ijs, quæ supra diximus in Congregatione Fabricæ Dni Petri; ego enim ne nimius sim, illuc te lectorem reijcio, prosequitur quod restat de Archipresbytero huius Basilicæ, quæ præter cætera nõ exiguum ornamentum sortita est, vt ex ipso Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium Collegio eius Archipresbyter assumatur, facultatibus, & iurisdictione tanto munere dignis decoratus, & in Summorum Pontificum diplomatibus contentis. Et primo loco se offert Pauli III. Constitutio, *b* qua sancitum est, omnes causas ciuiles, criminales, & mixtas, citra tamen sanguinis, & corporis afflictivas pœnas, inter Canonicos, Capitulum, Beneficiatos, Clericos, Capellanos ex vna, & quascunque alias personas, loca, Collegia, vel Vniuersitates, quocumque priuilegio munitas, vel inter ipso smet motas, & mouendas, sub quibusuis rebus actiue, vel passiuè, ab ipso Card. Archipresbytero cognoscendas, dirimendas, & sine debito terminandas esse; cum facultate citandi, & inhibendi in Curia, & extra, iuramentaq. personarum suæ iurisdictioni subiectarum, vt agere possint, relaxandi: & hæc omnia confirmavit Pius IV. Sixtus verò V. collationem Beneficiorum in ipsa Basilica vacantium addidit, exceptis tamen ijs, quæ ex Cancellariæ Regulis ad Apostolicam Sedem sunt reseruata; Pontificalia, & iurisdictionem ordinariam in personas ipsius Ecclesiæ exercendi indulgit; causas ab alijs iudicibus reassumendi, & inhibendi, summarie, simpliciter, & de plano, sola facti veritate inspecta, appellatione postposita, cognoscendi concessit; Commissiones (manu Papæ minimè firmatas) reijciendas esse voluit, vt plenius in eius Constitutione *c* continetur.

Et hæc Archipresbyteri iurdictio eò speciosior redditur, quia in Clerum (vt Panuinius *d* ait) numerosissimè exercetur; siquidem in multitudine, seu numero, aut qualitate subditorum consideratur eminentia iudicantis, ex Luca de Penna: *e* Sunt enim Vicarius (vt plurimè Episcopus, & in prima huius mei operis molitione erat Faustus Polus Cassianus, Urbani VIII. Pontificæ Domus Præfectus, Archiepiscopus Amasiæ, qui ab eodem Pontifice sacra deinde Purpura insignitus, & Episcopatu Vrbeuetano auctus, gregem sibi commissam communi omnium plausu faustissimè moderatur, & ad Nestoreos moderetur annos) Canonici nu. 30. Beneficiati 26. Clerici itidem 26. Cappellani, Cantores, Camilli multi. Præterea Pœnitentiarij ex omni idioma e Societate Iesu assumpti, qui Ecclesiæ deseruiunt, Christi fidelium peccata audiunt, & auctoritate illis tradita dimittunt; mansionem satis commodam, & refectam prope Basilicam habent: quemadmodum Archipresbyter quoque vsque ad Paulum V. habuit, à Richardo Oliuero Normando S.R.E. Episcopo Portuensi, & huius Basilicæ Archipresbytero circa annum 1465. penè à fundamentis exstructam; *f* Paulus enim V. vt frontem, & ferè totam Basilicam nobiliorem, augustioremq. redderet, nedum Palatium hoc, sed Datariam quoque ab Innocentio VIII. constructam solo æquauit, ita ut ne vestigium quidem hodie superfit.

Dignitatem verò hanc quatuorcentum ab hinc, & vltra annis in Cardinalium Collegio collocatam fuisse constat: Ioannes etenim Caietanus Vrsinus Romanus Diaconus Card. S. Nicolai in Carce re Tulliano creatus ab Innocentio IV. Basilicæ Vaticanæ Archipresbyter à Ioanne XX. seu XXI. dictus est, & hic ad Beati Petri Sedem euectus, Nicolai III. nomine, Matthæo Rubeo Vrsino S. Mariæ in Porticu Diacono Card. locum, munus, & dignitatem celsit. Sed & longè ante dignitatem hanc

a de Septem Vrbis
Eccles.

b 35. Bullar. nou
tom. 1. fol. 671.

c 102. Bullar.
nou. 20. 2. fol. 678

d. loco cit.

e in l. 13. num. 5
vers. quarto ex
Comitatu, C. de
dignit. lib. 12.

f Andr. Victorol
in addit. ad Cin c
in vita Calisti
III. ad hunc
Card. nu. 8.

hanc assequutum fuisse Ioannem Sutrinum SS. Ioannis, & Pauli Presbyterum Cardinalem ab Eugenio III. anno salutis 1150. creatum inuenio apud Panuinium, & Ciaconium: & ante hunc Ioannem eadem fuisse dignitate decoratum Bernardum Cardinalem ab eodem Eugenio in prima eius promotione Viterbij anno 1145. facta, idem Panuinius, & Ciaconius loco cit scribunt: & Benedicto quoque IX. sedente anno 1035. Archipresbyter huius Basilicæ fuit Vrsus de filijs Vrsi Cardinalis, cum ante id tempus inueniatur, iurisdictionem, quam modò habent Archipresbyteri, fuisse penes Episcopum Syluæ Candidæ; Ioannes enim XIX. concessit præfato Episcopo iurisdictionem in Ecclesia S. Petri, & annexis. Hodie autem viuit eiusdem Basilicæ Archipresbyter Eminentiss. ac Reuerendiss. Franciscus S.R.E. Cardinalis Barberinus, vir nunquam satis laudatus.

a in vita Eugenio III. in 3. promotione anno 1150 in ordine Card. 15.

CAPVT LX.

De Archipresbytero Basilicæ S. Mariæ Maioris.

Basilica, quæ nunc S. Mariæ Maioris dicitur, in ipsa origine circa salutis annum 353. Liberio Papa sedente, & niuis Miraculo Augusto mense è Cælo lapsæ admonito, ab ipso Pontifice, qui prima fundamenta iecit, & impensa Ioannis Patritij viri clarissimi perfecit, Liberiana Basilica dicta est, ut ex Breuiarij Romani auctore colligitur, dum ita refert. *Liberio Summo Pontifice, Ioannes Patritius Romanus, & uxor pari nobilitate, cum liberos non suscepissent, quos honorum heredes relinquerent, suam Sanctissimæ Virgini Dei Matri hereditatem vouerunt, ab ea summis precibus assidue petentes, in quod pium opus eam pecuniam potissimum erogari vellet, aliquo modo significaret; quorum preces, & vota ex animo facta Beata Virgo Maria benignè audiens Miraculo comprobauit; Nonis igitur Augusti, quo tempore in Vrbe maximi calores esse solent, noctu nix partem Collis Exquilini contexit: Qua nocte Dei Mater separatim Ioannem, & contugem in somnis admonuit, ut quem locum niue conspersum viderent, in eo Ecclesiam edificarent, quæ Mariæ Virginis nomine dedicaretur: se enim ita velle ab ipsis heredem institui; quod Ioannes ad Liberium detulit, qui idem per somnium sibi contigisse affirmavit. Quare solemnè Sacerdotum, & populi supplicatione ad collem venit niue coopertum, & in eo loco Ecclesiam designauit, quæ Ioannis, & uxoris pecunia extructa est. Postea à Xisto III restituta; varijs nominibus primùm est appellata; Basilica Liberij. Sancta Maria ad Præsepe, ob Sacellum Præsepis in ea constructum. Sed cum essent in Vrbe multæ Ecclesiæ sub nomine SS. Mariæ Virginis, ut quæ Basilica nouitate Miraculi, ac dignitate cæteris eiusdem nominis præstaret, vocabuli etiã excellentia significaretur, Ecclesia S. Mariæ Maioris dicta est; cuius dedicationis memoria ex niue, quæ die 5. Augusti mirabiliter cecidit, anniuersaria celebritate colitur.*

Est vna ex quinque Patriarchalibus Ecclesijs; vna ex septem, quæ solemnè ritu perpetuò visitari solet; ex quatuor de muni anni Iubilæi vna constituta. Hanc post Xistum III. Paschalis Papa iterum restituit, absidemque eius Basilicæ denuò construxit.

Alijs Patriarchalibus Ecclesijs haud dissimilis hæc est; tribus nauibus, mediana maiore quadraginta elegantissimis columnis suffulta constat. Altare maius marmoreo operculo ornatum est. Podia, seu mœniana duo lapidea tesellata extant; alterum pro Reliquijs Sanctorum; alterum, quod Imaginem Deiparæ semper Virginis, Honuphrij Panuinij tempore, contineret, verùm in Sacellum toto Orbe celeberrimum, à Paulo V. extructum hæc Sacrosancta Imago translata visitur, & in ipso mœniano Iesu Christi Cunabula, argentea theca inclusa seruantur: æmulatus est enim Paulus V. Dei æmulatione Sixtum Papam V. qui Sacellam pariter ornatissimè ad Præsepe nuncupatum, in quo sacratissimum Christi Corpus dignè colitur, picturis, & statujs refertum maximo sumptu construxit; sed quoniam facile est inuentis addere, longè formosius, & magis elegans appareret, quod postea Paulus V. in honorem

norem Deiparæ semper Virginis in Cælum assumptæ, cum sacratio, & mansionibus ad Sacerdotum ibidem addictorum commoditatem excitauit. Verùm non adeo in Solem oculos intendamus, vt postea cæcutientes, alia scitu, & ueneratione digna non cognoscamus, & ueneremur: adsunt enim hic Reliquiæ Sanctorum plurimæ à Panuino, & alijs summa fide, & diligentia relata; nos præcipuas afferemus. Prima est Beatissimæ semper Virginis Mariæ, vt diximus, Imago, ante quam S. Gregorius Papa orans pestem extinxit, & Antiphonam illam cecinit, atque perpetuò in Ecclesia canendam edixit, *Regina Cali letare &c.* In Altare ad Præsepe prius, modò in Podio, seu Mœniano Iesu Christi Cunabula. Sub Altari maiori Corpus S. Matthiæ Apostoli. Prope Præsepe in Sacello à Sixo V. restituto Corpus S. Hieronymi Presbyteri Ecclesiæ Doctoris, è Bethlem, vbi beato sine quieuit, huc circa annum 635. translatum colitur bis in anno solemnè ritu ex Diplomate Pij II. in marmore sculptris, & ibidem parieti affixis, 7. quippe Idus Maij, quo S. Corporis translatio accidit, & in vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis.

Hæc Basilicæ ritum Vaticanæ antiquitùs habuit, Clericos quippe, & Monachos, aderant enim ibi non longè ab ipsa Basilica duo Monasteria (quorum Monachi de mandato Gregorij Papæ II. vt Bibliothecarius scribit, in hac Basilica die noctuq. Diuinas Deo canebant laudes. Deinde Clerici, postea Canonici cum Archipresbytero, qui nunc est S. R. E. Cardinalis, in ea diutissimè permanserunt, vt ex antiquis eius Basilicæ, & Bibliothecæ Vaticanæ monumentis inuenisse testatur Panuinius: a sed clarius hanc rem prosequutus est Abbas Paulus de Angelis b post hæc scripta visus.

Aucta quoq. ac multis ex partibus exornata, nedum à Sum. Pontif. & S. R. E. Card sed etiam magnatibus, & priuatis viris hæc eadem Basilica fuit, bonis, ac redditibus quidem amplissimis ditata, vt latè Panuinius loc. cit. & alij multi obseruant. Nos quædam breuiter percurramus. Naues ex vtraque parte minores lateritias, & fornicatas fecit Gulielmus Card. Rothomagensis, eiusdem Basilicæ aliquando Archipresb. ab Eugenio IV. sacra Purpura iure merito decoratus ob familiæ splendorem (Regibus quippe Francorum sanguine iunctus) virtutem, doctrinam, & religionem, quam maximè coluit; siquidem non hanc Basilicam tantum exornauit, sed multos ad Cultum Diuinum reliquit prouentus, vasa aurea, & argentea ingentis valoris donauit, imò Ecclesiam S. Augustini Urbis à fundamentis construxit, & amplissimis dotibus, vestibusq. preciosissimis ornauit, ibiq. octuagenario maior, cum vixisset in Cardinalatu annis triginta octo, sepultus est: non modicam illi laudem attulit responsum ab eo Gallorum Regi Carolo Ludouici patri datum, dum suum vnâ cum alijs Legatum elegerat: prudentissimus enim hic vir malens dignitati propriæ (vt Papiensis c ait) quàm alterius gloriæ inseruire, respondit, nec debere, nec solitum esse Cardinalem nisi pro Romano Pontifice Legationem accipere. Sed ad Basilicam redeamus, cuius nauem dexteram collabentem restituit Paulus IV. duo alia magna Sacella fabricarunt idem Gulielmus in honorem Beatissimæ Virginis Mariæ, & Federicus Cæsius Episcopus Card. Portuensis S. Catherinæ dicatum, in quo ipse, & eius Frater Paulus Cardinalis dormiunt, beatam resurrectionis Spem expectantes: tertium miri operis delubrum inchoauerat Guido Afcanius Sfortia Card. S. Floræ eiusdem Basilicæ Archipresbyter, quod morte præuentus imperfectum reliquit, perfecit autem Alexander eius frater, itidem Cardinalis, & Archipresbyter, quorum corpora in eodem Sacello condita sunt, vt inscriptio marmorea indicat. Porticum ante Basilicam cum columnis, & epistoleo marmoreo posuit Eugenius III. Papa, vt carmina rudi minerua ibidem sculpta demonstrant; collabentem postea restituit Gregorius XIII. anno 1575. vt ex inscriptione apparet. Gregorius XI. turrim campanariam erexit. Pavimentum Basilicæ vermiculatum fecerunt duo nobiles Ciues Romani Sotus, & Ioannes eius filius Paparones ante annos 400. eodem Eugenio III. sedente. Alexander IV. vt eius gentis insignia demonstrant, laquearium aureatum pulcherrimum fecit. Nicolaus IV. Asculanus ornatum è musiuo addidit, ibiq. humilli loco sepultus, monumentum cum statuâ marmoreis ornatum posuit Sixtus V. ambo Piceni. Iacobus, & Petrus è nobili Columnensium familia geniti S. R. E. Cardinales (quorum memoriam excitauit, sepulchrumq. sibi, & successoribus suis annis proximè lapsis elegit Franciscus Carboniani Princeps Columnensis in eadem Basilica inter duo podia, seu mœniana ante maius Altare) faciem anterioris Ecclesiæ musiuo opere eleganti condecorarunt, quibus signis primam Basilicæ ædificationem

a de Septem Vr-
bis Eccl. in hac
Basilica,
b in descript. hu-
ius Basilicæ lib. 3
cap. 1.

c Epist. 48.

nem expresserunt: vixit Iacobus Columna ipsius Basilicæ Archipresb. sub Nicolao IV. circa salutis annum 1288. ipsi Pontifici admodum charus, quorum effigies insimul in Choro sub Imagine Dei Genitricis Assumptæ visuntur Sixtus V. præter Sacellû, & alia, quæ ob oculos omnium sunt, obeliscum Aegypto aduectum, Augusto in eius mausoleo dicatû, euersum deinde, ac in plures contractum partes in via ad S. Rochum iacentem, in pristinam faciem restitutum, salutiferi Cruci sælicius hic erigi iussit anno 1587 Pontif. 3. Paulus demum V. Sacello itidem extracto, vt diximus, & sequentes inscriptiones demonstrant.

SANCTAE VIRGINI DEI GENITRICI MARIAE

PAVLVS PAPA QVINTVS

HVMILIS SERVVS SACELLVM OBTVLIT.

ANNO SALVTIS MDCXI. PONT. VI.

Et alia.

PAVLVS V. PONT. MAX.

CELEBERRIMAM DEI GENITRICIS IMAGINEM

E MEDIA BASILICA IN SPLENDIDIOREM SEDEM

A FVNDAMENTIS EXTRVCTAM TRANSTVLIT.

ANNO PONTIF. VI.

Columnam quoque, veteris magnificentiæ monumentum, informi situ obductam, neglectamque ex immanibus Templi ruinis, quod Vespasianus Augustus acto de Iudæis triumpho, & Reipublicæ statu confirmato, Paci dicauerat, in hanc splendidissimam Sedem, ad Basilicæ Liberianæ decorem augendum suo iussu exportatam, & pristino nitore restitutam, Beatissimæ Virgini, ex cuius visceribus Princeps veræ pacis genitus est, donum dedit, æneamque eius statuam illius fastigio imposuit anno Dom 1614. Pontif. 9. Sed quoniam postquam huc vsque scripsimus, ad manus nostras peruenit exactissima huius Basilicæ descriptio, & delineatio ad Abb Paulum de Angelis duodecim libris summa cura elaborata, itaut nihil vterius addi posse videatur, vt pio, & religioso lectori satisfaciat, ad hunc propterea codicem te reuicimus, & ad rem nostram redeuntes, iurisdictionem, & facultates, Eminentissimo huius Basilicæ Archiepiscopo concessas enarrabimus, ex Diplomate Pauli III. a sumptas.

Omnes causas, & lites inter Canonicos, Capitulum, & Capellanos huius Basilicæ, seu eorum quemlibet ex vna, & quascumque alias personas, Collegium, Capitulum, aut Vniuersitatem partibus ex altera, super quibuscumque bonis, aut pecuniarum summis, coram quibuscumque iudicibus vertentes, & aliàs de nouo mouendas, tam actiue, quàm passiuè, cum omnibus eorum annexis, & connexis, incidentibus, & dependentibus, executiue, manu regia, absque alicuius telæ iudiciali obseruantia, quacumque appellatione remota, cognoscit, decernit, & sine debito terminat: nec ab ipso auocari possunt, etiamsi vigore obligationis in ampliori forma Camera procedatur. In causis per appellationem commissis, ferijs etiam non obstantibus procedit. Ad omnes habitantes in franco dictæ Basilicæ eius extenditur iurisdictione, quamuis Religiosi sint, & immunes, aut exempti. Pœnitentarios (qui nunc Ordinis S. Dominici sunt) eligit, & amouet. Has omnes facultates, priuilegia, & iurisdictionem in personam S. Caroli Borromæi, qui tunc S. Præxedis tit. Presb. Cardinalis erat, Pius IV. b eius auunculus confirmauit, & auxit quoad causas criminales, citra tamen sanguinis, & corporis afflictiuas pœnas.

a Const. 19. Bull. lar. nou. 10. 1 pag. 642.

b Const. 15. Bull. nou. 10. 2. pag. 24.

Primus autem huius Basilicæ Archipresbyter, qui fuerit à præd. Abb. Paulo a re-
 pertus sub Eugenio III. anno 1153. Matthæus Cardinalis. Hunc sequitur anno 1166.
 Paulus Sclerus S. R. E. Subdiaconus. Consequitur anno 1191. Rolandus à Lucio
 III. sacra Purpura decoratus. Petrus Saxonius ab Innocentio III. anno 1206. Card.
 factus. Astorres Card. facti Archipresbyter anno 1244. Petrus Capoccius Diac. Card.
 anno 1258. Ottobonus Ffiscus Card. & Summus Pontifex Hadriani IV. nomine
 anno 1262. Iacobus Columna Card. Diac. anno 1278. Franciscus Vrsinus Diac.
 Card. S. Lucie in Silice anno 1298. Iacobus Columna restitutus anno 1318. Petrus
 Columna Diac. Card. S. Angeli anno 1325. Alter Petrus S. Mariæ nouæ Diac. Card.
 anno 1365. Martinus Vulcanus Presb. Card. anno 1381. Stephanus Palosius Romanus
 Card. tit. S. Marcelli anno 1390. Ioannes de Rupefissa Gallus S. Laurentij in Lucina
 Card. anno 1427. Ioannes Vitellescus Cornetanus Card. eiusdem tit. anno 1431. An-
 tonius Casinus Presbyt. Card. S. Marcelli anno 1438. Nicolaus Albergatus Card.
 S. Mariæ nouæ anno 1439. Gulielmus de Estouteuilla Rothomagensis Card. anno
 1445. Rodericus Borgia Cardinalis, postea Alex. VI. anno 1483. Ioannes Baptista
 Sabellus Card. Diac. S. Nicolai in Carcere, anno 1492. Ioannes Baptista Vrsinus
 Diac. Card. S. Mariæ nouæ, anno 1498. Iulianus Casarinus Diac. Card. SS. Sergij, &
 Bacchi anno 1503. Petrus Ludonicus Borgia Diac. Card. SS. Nerei, & Achillei anno
 1508. Petrus Isualles Presbyt. Card. S. Cyriaci in Thermis, anno 1510. Leonardus
 Grossus de Ruere Presb. Card. S. Susannæ anno 1511. Andreas de Valle Card. S.
 Agnetis anno 1520. Paulus Cæsius Diac. Card. S. Nicolai in Carcere, anno 1535.
 Alexander Farnesius Diac. Card. S. Angeli anno 1538. Guido Ascanius Sfortia Card.
 S. Floræ anno 1543. Ioannes Baptista Cicada Sfortiæ absentis vices gessit anno 1564.
 S. Carolus Borromeus Card. S. Prædixis eodem anno 1564. quem anno 1572. sponte
 Canonicis, Capituloq. reclamantibus, dimisit, vt ex eius epistola ab ipso Abbate
 Paulo b. relata, tenoris infrascripti colligitur.

a lib. 3. cap. 3.

a lib. 3. cap. 2. in
fin.b lib. 3. cap. 2. in
fin.

Reuerendi Signori come fratelli.

HO riceuuta la lettera amoreuole, che m' hanno scritta alli 23. nella quale
 mostrano non poco sentimento della renuntia mia dell' Arcipretato della lor
 Chiesa, per l'amoreuolezza, che mi portano, in corrispondenza dell'affetto mio par-
 ticulare verso di loro. Veggo bene, che s'ingannano, se pensassero, ch'io habbia la-
 sciato quel carico per alcun de' rispetti, che toccano in detta sua lettera, molto alie-
 ni e dalla deuotione mia verso la Chiesa, e dalla causa, che mi hà mosso à suppli-
 car N. S. solleuarmene, che è stato il conoscere chiaramente, che non poteua por-
 tarlo con quiete della propria coscienza, e con sodisfazione del debito mio verso la lor
 Chiesa, stando l'obbligo principale, che ho di risiedere continuamente in questa di
 Milano. Ma se bene ho lasciato il luogo, non ho però lasciato l'animo, e la pronta
 volontà di giouare alle cose loro in quel, che potrò; si come sono pronto d'adopnarmi
 per conto di Salone, poiche hauerò visto il memoriale, che n'hanno dato à Monsig.
 l'Eletto di Vercelli, che à quest' hora non è ancora giunto. Quanto alla fabrica inco-
 minciata, sò bene, che non ho io à pigliarne pensiero, massimamente essendo toccata
 la cura di quella Chiesa à Monsig. Illustriss. Sforza, inclinatissimo all' ornamento
 di essa: mi resta pregarli, si come faccio, à tener memoria di me nelle Orationi, e sa-
 crificij loro. Di Milano li 7. Gennaro 1573.

Come fratello.

Il Card. Borromeo.

Post S. Carolum huius Basilicæ Archipresbyteratum accepit, vt literæ eiusdem
 Sancti indicant, Alexander Sfortia Presb. Card. S. Mariæ in via anno 1573. Philip-
 pus Boncompagnus Presb. Card. S. Sixti anno 1581. Decius Azolinus Presb. Card.
 S. Matthæi in Merulana anno 1585. Dominicus Pinellus Presb. Card. S. Laurentij in

Sf

Panc

Pane & perna anno 1587. Michael Angelus Tontus Presb. Card. S. Bartholomæi in Insula anno 1611. Ioannes Garzias Millinus Presb. Card. SS. Quatuor Coronatorum anno 1614. qui obiit Kal. Octobris 1629. Eminentiss. ac Reuerendiss. Antonius Barberinus, Urbani VIII. ex Carolo germano fratre nepos, S. R. E. Diac. Card. die 30. Augusti 1627. creatus in quarta promotione, sed 7. Idus Februarij 1628. cum esset in scrinio pectoris reseruat, vnâ cum Hieronymo Columna inter Patres purpuratos declaratus, tit. S. Mariæ in Aquiro primùm, deinde S. Agathæ, Signatura Iustitiæ, postmodum gratiæ Præfectus, Prouinciæ Aemiliæ, seu Romandiolæ, Ducatus Ferrariæ, Comitatus Bononiensis, ad Italos Principes, & exteros pro pace componenda Sedis Apostolicæ de Latere Legatus, post mortem Cardinalis Millini Basilicæ Liberianæ Archipresbyter renunciatus anno 1629. Quo ab Vrbe absente, Franciscus Cardinali Maidalchinus, eiusdem Archipresbyteratus munus gessit.

Habet etiam Eminentiss. hic Card. Archipresbyter, quemadmodum alij Patriarchalium Basilicarum, facultatem eligendi sibi Vicarium e numero Romanæ Curie Prælatorum, quandoque etiam Episcoporum desumptum: qui, vt Azonio placet ordinariam habet iurisdictionem, priuatiam quoad omnes alios iudices in Franco, & locis Card. Archipresbytero subiectis, etiam quoad ipsum Urbis, & D. N. Papæ Vicarium. Ex quo limitabimus ea, quæ dicta sunt de Vicario Papæ, vt hic habeat cognitionem causarum, & facultatem corrigendi personas subditas Ecclesijs Titularibus Dominorum Cardinalium: siquidem hoc non procedit in Basilicis, seu Patriarchalibus Ecclesijs, in quibus adsunt Archipresbyteri S. R. E. Cardinales, vigore priuilegiorum, de quibus dictum est supra, & in summa relatis: & in hoc fortasse verificatur opinio Zabarellæ, b a Martino Laudensi c relati, dicentis, Vicarium Papæ non esse iudicem subditorum Cardinalium, cum isti remittantur ad Vicarios eorundem Cardinalium; hæc inquam Zabarellæ sententia verificatur tantùm in Archipresbyteris Basilicarum.

a Infr. moral. par. 3. lib. 13. cap. 13.

b in c. no. Romani, de elect. c. tract. de Card. par. 1. q. 17.

CAPVT LXI.

De Basilicis Sancti Pauli, & Sancti Laurentij extra muros.

INter Basilicas à Constantino sumptu Imperatorio erectas, eodemque tempore, anno scilicet humanæ salutis 318. plusuè minus, Templam quoque in honorem S. Pauli Apostoli ædificatum fuisse constat, eo potissimum loco, quo decollatus annis ferme 300. iacuerat secundo ab Vrbe lapide via Ostiensis; quod pius Imperator centum nobilissimis columnis marmoreis refertum, multis aureis, argenteisque ornamentis, & amplissimis redditibus auxit: de quo Prudentius Poeta Christianus. d

d in peristophan. ubi de Passione Apostolorum Petri, & Pauli.

Parte alia Pauli titulum via seruat Ostiensis

Qua stringit amnis cespitem sinistrum,

Regia pompa loci est; Princeps bonus has sacrauit arces

Lusitq. magnis ambitum talentis.

Bracteolas trabibus subleuit, vt omnis aurolenta

Lux esset intus, eeu iubar sub ortu

Sub-

Subdidit, & parias fuluis laquearibus columnas

Distinguit illic quas quaternus ordo.

Tunc Gamynos hyalo insigni varie cucurrit arcus

Sic prata vernis floribus renident.

Sed cum Valentinianus Imperator hanc coarctatam limitibus viæ Ostiensis, & ripæ fluminis vidisset, in ampliorem formam redigi iussit, & Salustio Urbis Præfecto literas dedit, quas Panuinius, *a* & Baronius *b* ex Codice Vaticano rescripserunt.

VALENTINIANVS, THEODOSIVS, ET ARCADIVS AAA.

Salustio Urbis Præfecto.

D *Esiderantibus nobis contemplatione venerationis, antiquitùs iam sacratam Basilicam Pauli Apostoli pro sanctimonia Religionis ornare, pro quantitate Conuentus amplificare, & pro studio deuotionis attingere, gratum fuit tuæ sublimitatis officium, quod ad inspicienda vniuersa, ut res exigebat, detulisti, & omnem situm, locorumque faciem sermonis congrui diligentia nostræ serenitatis auribus intimasti; instructiones enim nos iubere decuit, quæ iubenda sunt. Quare participato examine cum venerabili Sacerdote (Siricio Episcopo, hoc addit Panuinius, quod in Baronio deest) intimatisque omnibus, & magnificentissimo ordini, & Christiano populo, quæ iubemus, sublimitas tua rem diligentiori tractatu, & plenarum inspectione discutiatur; ac si placuerit tam populo, quam Senatui, iter vetus, quod Basilica præterit dorsum, quodque ripæ Tyberis amnis adiacet, innovari, ut præsens via spatio futuri operis applicetur: eatenus per architectos futura Basilica dirige formam, quatenus se planities extructioni amica protulerit, ne vlla inæqualitas splendorem fabricæ amplificentioris subleuet. Sic quidem in omnium mœnium facie decor summus est, quem seruari oportere prima statim fronte magnarum ædificationum demonstrat intentio. Iam illud ipsa res exigit, ut & synopsis operis construendi fideli tendatur examine, sumptuumque omnium, iuxta pretia rerum, quæ in sacratissima Vrbe prætaxatio plenius ordinetur, (sequentia verba sunt apud Baronium, quæ in Panuinio desiderantur) atque ad nostram clementiam debita maturitate referatur, ut communi omnium consilio nostræ quoque serenitatis nutus accedat, quod facilius id, quod deuota mens statuit, probatæ religionis meritis explicetur: & alia manu: Diuinitas te seruet ad multos annos parens carissime, & amantissime. Hactenus Valentiniani literæ. Multas deinde instaurationes, & restitutiones à Sum. Pontif. factas fuisse constat ex carminibus, & inscriptionibus ibidem existentibus, & à Panuinio relatis. Quinque portæ aditum, & ingressum præbent, quarum quatuor obstructæ sunt, sinistra posterior meridiem versus Porta Sancta vocatur, quæ anno Iubilæi aperiri solet: Et quoniam hæc Basilica Archipresbyterum Cardinalem non habet, sed Abbatem Ordinis S. Benedicti Congregationis Cassinensis, seu S. Iustinæ, à Martino V. Gabriele Condulmerio Card. Monastici nominis amantissimo constitutum, & adhuc perseverantem, hæc aperitio Portæ solemni ritu eodem tempore, quo Summus Pontifex Vaticanam, Cardinales Archipresbyteri Lateranensem, & Liberianam, ab ipso Sacri Collegij Card. Decano celebratur, prout anno Iubilæi 1625. à Francisco Maria Card. de Monte nuncupato factum fuisse scimus, & anno 1650. à Marcello Card. Lantes Decano seruatam fuisse audiimus. In atrio adhuc extat antiquo, & eleganti marmoreo pilo sepulchrum Petri Leonis nobilissimi Romanorum, qui ante annos quingentos obiit, ex quo Austriacæ felicissimæ gentis initia manasse ferunt. Antiquitùs erat porticus à porta Urbis vsque ad hanc Basilicam pertingens, cuius adhuc vestigia supersunt, & ex Procopio liquet ibi. *Extra S. Pauli Apostoli Templum,**

a de septem Eccl. Urb. ubi de hac:

b in annal. to. 4. sub anno 385.

pág. 327.

c de bello Gothico lib. 11.

Romanis procul à mœnibus Stadij 14. iuxta quod Tyberis fluit; porticus eòdem ab Vrbe pertinens, &c.

Alia multa petenda sunt à Panuino, & Panciolo, nos ad rem nostram satis diximus. Quemadmodum nihil occurrit de Patriarchali Ecclesia S. Laurentij extra muros, præterquam quòd Monasterium hoc licet vetustissimis temporibus Clerici tenuissent, postea Monachi cum Abbate ibidem additi sunt, quorum disciplina exolescente, Agapeto II. Papa sedente, & Alberico Romano Principe auctore, circa annum Christi 900. Cluniacenses Monachi succedunt: è cuius Monasterio Gregorius VII. & Paschalis II. Summi Pontifices prodire: sed hac etiam Congregatione deficiente, Monasterium Cardinalibus commendari cœpit, & ad hanc usque diem perseverat, in qua Cardinalis Commendatarius est. Ne Patriarchalis Ecclesia sine Ministris, & Sacerdotibus, qui Diuinas canerent laudes, essent, Canonici Regulares S. Saluatoris Bononiæ, Scopettini vulgò dicti, eam obtinuerunt, & adhuc possident.

CAPVT LXII.

De Sacri Collegij Cardinalium Decano.

Fecimus supra mentionem de sacri Collegij Cardinalium Decano nedum in Basilica S. Pauli, dum ad ipsum spectare diximus, recurrentibus annis vniuersalis Iubilæi aperire ibi Portam Sanctam, eandemque elapso anno claudere, sed etiam alibi; verùm quia adhuc nonnulla dicenda supersunt, hic addere placuit.

Et nomen hoc, quasi decem viris præsit, ex Vegetio *a* constat; sed translatione facta à perfectione, & præstantia denarij numeri, Decanus dicitur præcipuus inter aliquos eiusdem ordinis, vel status. *b* Ita Ecclesiæ Cõstantinopolitanæ Canonici tanquam digniores Decani dicti sunt ab Honorio, & Theodosio Imperat. *c* & inter Rotæ Romanæ Auditores honorabilior est Decanus propter ministerium Mitræ, quam ipse defert, & custodit in Capellis Papæ. Et in sacro Cardinalium Collegio tres assignantur Decani: inter Diaconos prior receptione: inter Presbyteros, qui prior in eum ordinem cooptatus est, & diximus supra in prima parte: tertius Decanus, de quo nunc loquimur, senior est inter Episcopos Cardinales; atque hanc dignitatem, & preminentiam assequuntur, si præsentem in Curia, vel ab ea ex causa publica à Summo Pontifice permisa absentes fuerint, vt est Pauli IV. Sanctio, *d* ea potissimum de causa ab ipso edita, vt Cardinales absentes ad residendum in Curia aliquibus vberioribus fauoribus, & prærogatiuis alliciantur, prout ipse propter continuam in eadem Curia residentiam ante alios Cardinales sibi in Cardinalatu antiquiores, sed à Curia absentes, ad Decanatum peruenisse ait.

Sed oritur hic pulchra quæstio. Cardinalis antiquior erat in via, & ad Urbem properabat, quando mortuus est Decanus, numquid obtinebit iste Decanatum? & negativè decisum fuit, dum hæc quæstio exagitata fuit inter Card. Senensem in Curia præsentem, & Card. Auxitanum venientem ad Urbem pro electione Summi Pontificis, quæ in personam Alexandri Farnesij Cardinalis, Pauli III. nomine, successit, ob cuius promotionem vacavit Episcopatus Ostiensis, qui Decanus dicitur, & Cardinali Senensi in Curia adiudicatus fuit, vt ex sacri Consistorij actis die 17. Octobris 1534 & 26. Februarij 1535. apparet, à Cherubino iuniore *e* relatis. Prædicta tamen decisio limitatur, quando Cardinalis antiquior esset infra quadagesimum ab Vrbe lapidem tantummodo distans: tunc enim præsens dicitur: *f* & ita ser-

a de re milit. lib. 2. cap. 2.

b glos. in rub. de Decan. lib. 12. C. & ibi Alciat.

c l. non plures, la 4. C. de sacros. Eccl. cles.

d Const. 5. Bul. lar. nou. tom. 1. pag. 722.

e ad prædic. Consist. Pauli IV. schol. 1.

f c. præsentis, 34. d. e præben. in 6.

seruatum fuit ad fauorem Cardinalis Ioiofa prope Ciuitatem Tiburtinam degen-
tis, dum per obitum Dominici Card. Pinelli Decanatus vacauit, ex eodem Cher-
rubino iuniore; *a* & cum anno 1533. die 26. Septembris Clemente VII. sedente
Portuenfis Episcopatus vacasset, & ad illius optionem instarent Card. Senensis per
duas dietas ab Vrbe distans, & Card. Tranensis in Curia praesens, Senensis obtinuit,
teste eod. Cherubino. *b*

*a loco cit. schol.
2.*

b d. schol. 2.

A Prærogatiua autem, quibus sacri Collegij Decanus decoratur, sunt, vt Episco-
pus Ostiensis efficiatur, qua Dignitate (Papa tantum excepto) nulla maior est in
Ecclesia Dei, vt Alexander Pontifex huius nominis IV. dicere solebat, Iacobato
teste, *c* & nos quoque diximus supra. *d* Secunda prærogatiua est, quod si ad
Apostolicam Sedem euectus fuerit Cardinalis, qui non sit Episcopus, eius conse-
cratio celebratur ab ipso sacri Collegij Decano; ita post multos à Platina, Ciaconio,
& alijs relatos, Clementi VIII. contigisse narrant Petramell. & Filiuccius his verbis.

*c de Concil. lib. 1.
art. 1. n. 96.
d par. 1. cap. 5. de
Card. Episcop.*

B *Episcopus non erat Clemens VIII. cum ad Petri Sedem fuit euectus: anno eodem
1592. die Dominico Purificationis SS. Virginis Mariae Dei Matris celebri, à Card.
Gesualdo Episcopo Ostiensi, & sacri Collegij Decano, Ptolomæo Gallio Tusculano,
Gabriele Galeotto Sabinensi Episcopis, Nicolao Pelleueo tit. S. Praxedis Presbytero,
Francisco Sfortia S. Mariae in via lata, Alexandro Peretto S. Laurentij in Damaso,
Odoardo Farnesio S. Adriani Diaconis Cardinalibus praesentibus, Episcopali consecra-
tione initiatus est.* Et fusius hanc rem pertractat auctor Romani Cæremonialis e
videndus. Tertia est prærogatiua, quod si celebranda sit Coronatio Imperatoris,
prout pluriès celebratam fuisse demonstrant historici, & vltimo loco Carolus V.
anno salutis 1530. Bononia à Clemente Papa VII Imperialem obtinuit Coronam,
quo casu Imperator in solium à latere dextero Pontificis recipitur, Cardinalis verò
Decanus à sinistris sedet, itaut Summus Pontifex in medio consistat, ex Flauio
Cherubino; *f* antequam verò coronetur, sedet electus Cæsar post Cardinalem
Decanum, & si quis Rex adsit, hic sedet post primum Presbyterum Cardinalem;
cū verò Cæsar coronatus erit, tunc sedebit in fede sibi parata inter Papam, & primū
Episcopum Cardinalem, post quem locum habebit Rex: ita in Cæremoniali Romano
g legitur; quæ verba videntur contraria ijs, quæ leguntur in Bulla Clementis VII.
b ibi; quibus ritè peractis, ille in solium Imperiale dextero lateri nostro (Papa lo-
quitur) penè contiguum sese recepit, &c. Sed hæc Bulla loquitur, quando Impera-
tor est in folio, Cæremoniale verò antequam ad solium accedat, & in cœtu Cardina-
lium Pontifici adstantium sedet.

*e lib. 1. sect. 2. cap.
1. & 2.*

*f in compend.
Bull. 28. Clem.
VII. schol. 1.*

*g lib. 1. sect. 5. cap.
3. vers. & notan-
dum.
h d. Bull. 28. §. 2*

CAPVT LXIII.

De Cardinalibus Regularium Ordinum
Protectores.

Antiquum Ecclesie Militantis institutum est, ut Regularium Ordinum Protectores ex Cardinalium sacro Collegio desumantur, ut qui mundanis abstracti cogitationibus in Dei famulatu Cœlestibus in hiant, ita prouidē, ac iuste gubernentur, ut quocumq. remoto impedimento, in via mandatorū Domini recto tramite dirigantur. Quibus (ni fallor) rationibus adductus pauperum ille Seraphicus Patriarcha Franciscus, qui signa redēptionis nostræ in corpore suo ab ipso met humanæ salutis Auctore Seraphini formā exprimente, meruit accipere, & qui neglectā ab omnibus paupertatem, assiduò sectando, dilectam sibi sponsam elegit, sanctoq. coniugio copulauit, inter præcepta Fratibus suis præscripta, & ab Honorio Papa III. a suo Diplomate cōfirmata, hæc cap. 12. & ult. seruanda sanciuit. *Per obedientiam iniungo Ministris, ut petant à Domino Papa unum de S.R.E. Cardinalibus, qui sit Governator, & Protector, & Corrector istius Fraternalitatis, ut semper subditi, & subiecti pedibus S. Ecclesie, stabiles in Fide Catholica paupertatem, & humilitatem, ac sanctum Euangelium D. N. Iesu Christi, quod firmiter promissimus, obseruemus.* Quod & ipsum Seraphicum Patrem, dum in terris penetralia Cœli percurrens mortalitatis exuuias gestabat, præstitisse patet ex suprema eius voluntate, quam testamentum vocant, ibi; *b coram Domino Hostiense, qui est Dominus, Protector, & Corrector istius Fraternalitatis*: hic autem, ut Hieronymus Platus *c* refert, erat Hugolinus Card. Ostiensis, qui postea Summus Pontifex renunciatus, Gregorij IX. nomen habuit, & primum huius familie Protectorem anno circitèr 1216. extitisse ferunt. Nec multos post annos Alexander IV. vllum eis alium Protectorem dare voluit, quàm semetipsum, quod non solum dixit, sed etiam factis præstitit cum magna illius Ordinis utilitate, & solatio. Anno postmodum 1279. in generali Conuentu Assisienti cū esset creatus Magister generalis nomine Bonagratia, eoque tempore Pontificiam Sedem teneret Nicolaus III. vir magnus, Franciscanæq. Familie iam pridem addictissimus, ad eum accesserunt ex hac familia præcipui quique vnà cum ipso Generali, petentes, ut vel ipse, quemadmodum Alexander, eorum Protector esse vellet, vel certè vnum ex Cardinalibus daret; tunc Pontifex explorata eorum Patrum voluntate, assignauit eis Matthæum Rubeum Card. S. Mariæ in Porticu consobrinum suum, ad quem conuersus, hæc verba fecisse dicunt. *Ex omnibus Beneficijs, siue quæ ad honorem, siue quæ ad utilitatem pertineant, atque ex omnibus adiumentis ad promerendam Cœlestem Beatitudinem, nihil charius, aut utilius, vel aptius tibi dare possumus, quàm ut te Protectorem, & Adiutorem instituamus huius sacri Ordinis: quare hunc tibi commendamus, ut super alia omnia cordi habeas, eumque paterna cura quàm studiosissimè tuearis.* Hæc adeo ex corde loquutus fuit, ut lachrymas cōtinere nō valuerit, & paulum silere coactus, resumpto sermone, addidit; se ei Ordinem illum in fidem, & quasi in manum tradere; sed ita ut sciret, non indigere eius gubernatione, aut correctione, sed quia cū pauper, & imbecillis esset, & à multis immeritò pateretur iniurias, & offensiones, alicuius potentioris præsidio, qui omnem ab eo iniuriam propulsaret, suæque auctoritate, ac patrocinio in omnibus incidentibus casibus eum protegeret, indigere. Et hic respexisse videtur Gregorius Papa XI. qui dum Cardinalis erat, huius familie, seu Ordinis Protector fuerat, dum peculiari Sanctione *d* declarauit Protectoris facultatem in hunc, qui sequitur modum. Statuta Ordinis immutandi facultatem ademit. Prælatos, aut Officiales Ordinis ponere, vel amouere, aut ab Officio suspendere negauit. Ad Lecturatum, aut quamcumque Lecturam, seu Studium Fratres promouere, de loco ad locum mittere, aut mutare, pœnas, vel gratias augere, aut quouis modo facere, vel tollere, cameram, cellam, libros, vel quid simile concedere, iussus Prælatorum mutare, & Fratrum recursum audire penitus interdixit.

Et

a Const. 5. Bull. nou. tom. 1. pag. 46.

b testam. S. Francisci §. 17. in fin. e de Card. n. dignit. & offic. cap. 33.

c testam. S. Francisci §. 17. in fin. e de Card. n. dignit. & offic. cap. 33.

d Const. 4. Bull. nou. tom. 1. pag. 221.

Et Sixtus huius nominis IV. in hac familia à puero educatus, quique ob virtutes, ac merita huius Ordinis Generalis Præpositus curam, & administrationem gessit, ad Beati Petri Sedem euectus, cum expertus esset, ut ipse met fatetur, vidissetquæ, quanta pax, quies, & vtilitas, quantaq. comoda præfato Ordini, & Fratribus ex firma, atque inconcussa dictarum Gregorij XI. literarum obseruantia prouenisset, quæ, & quantæ perturbaciones, iacturæ, incommoda, damna, & grauia scandala in d. Ordine suscitata sunt, quoties d. Ordinis Protectores suæ auctoritatis limites excedere attentantes, in particularibus d. Ordinis, & Fratrum eiusdem causis, & negotijs se intromittere, & vsurpata sibi auctoritate, ea videre, cognoscere, iudicare, & discernere volueront, nedum literas præfati Gregorij XI. prædecessoris sui confirmavit, sed cum vacaret per obitum Cardinalis Bessarionis hoc Protectionis Officium, omnibus, qui ad illud assumi contingerit, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo inhibuit, ne vltra prædictos articulos, & casus in regula contentos, & expressos, quoque modo se ingerere præsumant, sed curent, Ordinem hunc in quieto, tranquillo, & pacifico statu conferuare, atque augere, & ab impugnantibus, ac molestantibus, seu perturbantibus defendere, & tueri, ut in dictis Sixti IV. Literis *a* plenius continetur; quas etiam Iulius II. Sixti nepos die 18. Octobris Pontificatus sui anno 4. confirmavit; & pluribus exornauit Hieron. Platt. *b* ad fratrem suum Flaminium S.R.E. Cardinalem scribens. Sed cum hic Ordo maximum recepisset incrementum, itaut non omnes Fratres sub vno Ministro Generali contineri possent, diuisiq. fuerint in eos, qui Conuentuales, & qui de Obseruantia nuncupantur, & ambo Prælatos, Ministrosq. peculiare habeant, fuerunt etiam duo S.R.E. Cardinales Protectores constituti Et quod attinet ad Conuentuales, Paulus Papa V. Marcellum tunc SS. Quirici, & Iulittæ Presbyterum Cardinalem, deinde Episcopum Ostiensem, Lanem nuncupatum, ad ipsius Cardinalis vitam horum Protectorem constituit, & deputauit, eundemq. monuit, ut Superiorum eiusdem Ordinis auctoritatem conferuaret, nec se in eorum gubernio, aut administratione, nisi requisitus, ingereret: Quod si aliquibus in casibus eius opera, vel auctoritas necessaria foret, tunc loco Notarij aliquem ex Fratribus d. Ordinis ad scribendum adhiberet, ut plenius in literis *c* continetur: & hoc etiam indicat Platt. *d* dum ait. *Si alicubi ita religio, & disciplina langueat, aut prostrata iaceat, ut quod mali est, non satis intus sanari queat, tunc sanè querenda est foris medicina, idq. sine dubio ad Protectorem pertinet, sed ita, ut tunc quoque nihil ad suum arbitrium, sed ex ipsius Ordinis institutis, ac præscriptis omnino moderetur:*

Immo verò quoniam nullus erit vnquam Ordo tam perditus, & corruptus, in quo, ut ait Scriptura *e* in re simili, non sibi Dominus aliquos relinquat, qui genua non curuent ante Baal, hoc faciendum est Protectori, ut ex illis ipsis optimos quosque, & optimè sentientes eligat, quorum opera, & consilio ad reliquos corrigendos, & restituendos vtatur. Nec iurisdictionem affectare, Cardinalibus minimum quid honoris, vel amplitudinis addit, at verò Religiosis maximum affert detrimentum, & ideo vitandum omnino erit. Quemadmodum etiam sum mopere detestandum est, ne quid Protector accipiat, neue a suis quoque aulicis accipi permittat, sciens, hoc suum munus esse in eos, quorum patrocinium suscepit, ut eorum saluti, & commodis inuigilet, ab externis inimicis tueatur, ne fiat illis iniuria, prohibeat, si negocium apud Pontificem contingat, id libenter complectatur, strenuè, ac fidelitèr exequatur; si quid ab alijs etiam Principibus petatur, quod ijs damnatum sit, nulla ratione cedere debet, licèt aliqua sibi subeunda sit offensio. Deinde si quid intus perturbationis nascatur, ei occurrere studeat, si qui insolentiùs se gerant, ad eos comprimendos auctoritatem suam superioribus accommodet. Denique nihil omittat, quod eorum rationibus conferre posse videatur, quosue semel in suam fidem, & clientelam recepit, non deserat.

Et hoc, quod in protegendis Religiosis Ordinibus dictum est, ad alia loca pia, aut alios hominum, & mulierum Cœtus, ac Sodalitia, quibus S.R.E. Cardinales Protectores dari solent, adaptari potest: etenim qui huiusmodi Protectiones suscipiunt, ita sibi persuadere debent, se tutelam quandam orphanorum, ac pupillorum gerere, ac proinde nefas esse, ut eam ad proprium commodum, vel oscitantèr gerant; eorum

a Const. 4. Bull. non col. pag. 334
b loco cit.

c Const. 43. alias 34 Bull. no. 3. pag. 243.
d loco cit.

e 3. Reg. cap. 19.

eorum tantum sibi utilitates proponentes, quorum se Protectores appellant, ut nomen ipsum indicat.

Sed tutelam quoque, & patrocinium Prouinciarum, Ciuitatum, & Regnorum, Cardinales habent, non secus ac ab omnipotenti Deo nedum hominibus, sed Ciuitatibus, Prouincijs, ac Regnis constituti sunt, & assignati Angeli tutelares, ut in sacra Pagina Persarum Angelus, Smirnae, & Laodicea appellatur; ita sane Eminentis. Cardinales Angelicum munus exercere sciunt, & in hoc potissimum nauare operam debent; ut in Prouincijs, & Regnis sibi commissis Episcopi tales eligantur, quales Paulus requirit ad Timotheum, a Titumque b scribens; quas quidem qualitates late, & satis elegantè examinat, commentarijsq. exornat Augustinus Barbosa e videndus: vsu namq. receptum est, ut hæc cura instituendi processum, idest inquirendi de qualitatibus eius, qui ordinatus est, & ad Pontificem referendi, Protectoribus committatur; quod quidem si oscitantè, ac negligentè, morisq. seruandi gratia dumtaxat agatur, perinde est, ac si nihil agatur, & in re maxima peccatur, nimirum quia ab hoc salus populorum pendeat. Et ne posset in hoc aliqua afferri excusatio, Gregorius XIV. qui dum in minoribus constitutus erat, tanquam Episcopus Cremonensis æcumenico Tridentino Concilio interfuit, in executionem eorum, quæ ibidem edoctus apprehenderat, peculiarem edidit Sanctionem d super forma promouendi ad regimina Ecclesiarum Cathedralium, & aliarum Dignitatum, quarum prouisio Consistorialitè fieri solet: qua de re cum a nobis satis dictum fuerit supra, e ne bis idem canamus, illuc, si placet, recurrere lector: videre etiam poteris Augustinum Barbosam f virum summoperè commendandum.

a par. 1. cap. 3. ad Timoth. b cap 1 ad Titum. c de Episcop. tit. 2 per tot. 17. glos. continen.

d Const. 6. Bull. no 10, 2. pag. 691. e par 1. Congregat 7 f tract. de Episc. offic. & sollicitud. tit. 1. cap. 5. n. 4.

LAVS DEO, ac Deiparæ semper Virgini.

I N D E X

R E R V M

S E L E C T A R V M

Quæ in hoc opere continentur.

A

BBREVIATORES de Parco majori antiquitatis erant laici; & vxorati. pag. 208. litera c. 215. e. Abbreuiatores vnde dici.

- 212. d. e. 214. c. Quando fuerint instituti. 214. a. b.
- Abbreuiatores alij de Parco majori, alij de Parco minori, in totum septuaginta duo. 212. e. 213. a.
- Abbreuiatores tam de Parco majori, quam de Parco minori comprehenduntur sub generali dispositione Papæ de Abbreuiatoribus loquente. 213. a.
- Abbreuiatores de Parco majori in quo differant ab illis de Parco minori. 213. a. b. c. d. e.
- Abbreuiatorum munus quale; ac de ipsorum privilegij. 213. 214. 215.
- Abbreuiatores de Parco minori à quo instituti. 213. c. d.
- Abbreuiator quomodo sit in dicto Collegio recipiendus. 214. c.
- ADRIA** confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119. a. ab Othone Imperatore. 120. c. à Rodulpho Imperatore. 141. c.

- ADVOCATIS** à Clemente Papa III. presbyteria promittuntur. 135. b.
- Aduocatorum, & Iudicum iuramentum quale fuerit tempore Innocentij II. 271. b.
- ADVOCATORVM CONSISTORIALIVM** Syllabus remissiuè. 15. a. 109. b. 270. e. 271. e. 272. a.
- Aduocati Consistoriales instant in Consistorio secreto pro traditione Pallij fauore Archiepiscoporum 15. b.
- Aduocati Consistoriales orant in publicis Consistorijs. 24. d. 42. d.
- Aduocatorum Consistorialium Collegio concessit Sixtus V. Officium Rectoratus Studij Vrbs. 109. a.
- Aduocati Consistoriales creant in Vrbe Doctores in iure canonico, & ciuili priuatiuè quoad omnes alios. 109. a.
- Aduocati Consistoriales instant in Consistorio pro dimissione Cardinalis dignitatis. 163. b.
- Aduocatorum Consistorialium ius preseruat à Sixto V in privilegij ab ipso concessis Prothonotarijs Apostolicis circa facultatem creandi Doctores. 200. e. 202. a.
- Aduocati Consistoriales interesse debent, & arguere in publicis Disputationibus Auditorum Rota. 203. b.

- Aduocatorum Consistorialium Collegium potitur ab immemorabili Aduocationis pauperum munere. 279. c.
- Aduocatorum Consistorialium in Collegio residet ab immemorabili Officium Aduocati fisci, & Camera Apostolica. 271. e. 273. a.
- Aduocatorum Consistorialium indumentum quale. 273. b.
- Aduocati Consistoriales præcedunt Fiscalem generalem, & Commissarium Camera Apostolica. 275. c.
- ADVOCATI PAUPERVM in Vrbe, ac alibi ære publico emolumenta recipiunt. 269. e.
- Aduocati decem publici apud Athenienses pro reorum defensione substituebantur 269. e.
- Aduocati, Procuratoris, & Solicitoris pauperum munus in quo versetur. 270. per tot. 271. a. b.
- Aduocati, & Procuratoris pauperum munus in Vrbe quale debeat esse. 270. d. e. 271. a. b.
- Aduocati pauperum munus in Vrbe residet ab immemorabili in Collegio Aduocatorum Consistorialium. 270. e.
- Aduocati Fisci, seu Triumviri Regij debent in Gallia pauperibus officium gratuitum exhibere. 270. a. Quid in Regno Hispaniarum. ibid.
- ADVOCATUS FISCI ab Hadriano Imperatore primum institutus. 271. d. 273. c.
- Aduocati fisci officium differt ab officio Procuratoris fisci. 271. d.
- Aduocati fisci officium olim annale erat, deinde à Leone Imperatore prorogatum. 271. e.
- Aduocati fisci officium in Vrbe perpetuum est, & Ordinis Aduocatorum Consistorialium. 271. e.
- Aduocati fisci officium in Vrbe conceditur ab immemorabili vni ex Aduocatis Consistorialibus. 271. e. 272. a.
- Aduocati fisci preeminentiæ quales, qualeq. ipsius munus. 271. e. 272. a.
- Aduocatus quidam Fiscalis à Paulo III. reprobatus. 273. e. 274.
- AEGIDIANAE CONSTITVTIONES ab Aegidio Card. Cariglio promulgata; ac de earum robore. 143. a. b.
- AEGIDIVS CARIGLIVS S. R. E. Cardinalis, & Legatus de Latere Innocentij VI. in Italiam cum amplissimis facultatibus, quid egerit. 143. a. b. c. d.
- AEMILIA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 118. e. ab Othone Imperatore. 120. c.
- Aemilia Prouincia restituitur S. R. E. à Rodolpho Imperatore. 140. d. 141. c.
- AESIVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119. a. ab Othone Imperatore. 120. d.
- AETAS quam requiratur in Senatore, & in Magistratibus. 20. e.
- AGENTES VNIVERSITATVM. Vide in verb. Vniuersitas.
- AGRICVLTVRA quam maximè necessaria: ac de priuilegijs Agriculturam exercentibus concessis. 100. d. e. 101. 289. per tot. 290. a.
- Agricultura nobilitati non derogat. 101. c.
- ALATRIVM confirmatur S. R. E. a Ludouico Imperatore. 118. e.
- ALBANI ab Innocentio II. deficient. 131. b.
- ALBERTVS Imperator confirmat Bonifacio VIII. omnia priuilegia ab Imperatoribus prædecessoribus concessa S. R. E. 141. e.
- ALIENATIO bonorum Ecclesiæ. Vide in verb. bona.
- ALMVS de iure S. R. E. 120. d.
- ALPES COTTIAE à Taurinis Montibus vsque ad Lygusticum Mare. 116. b.
- Alpium Cottiarum donatio ab Ariperto Longobardorum Rege Ioanni Papæ VI. facta. 116. a. b. c.
- Alpium Cottiarum donatio facta fauore S. R. E. confirmatur à Luitprando Longobardorum Rege. 116. c.
- ALVMINIS thesaurus apud Tulpham tempore Pij II. repertus. 231. c.
- Aluminis prædicti cura Militibus S. Petri demandata. 231. d. 232. a. b.
- AMERIA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 118. e. ab Othone Imperatore. 120. c.
- Amerinæ Ciuitatis muri à Leone IV. restituti. 119. c.
- AMICVS nullus certior, quam nummus. 99. d.
- AMITERNVM donatur S. R. E. ab Othone Imperatore. 121. a.
- Anagnia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 118. e.
- Anagnia à Paschali II. deficiens. 127. c.
- ANCHONA velut cardo superioris Maris. 102. c.
- Anchonitanum Patrimonium donatur S. R. E. 117. a.
- Anchonitani iurant fidelitatem S. R. E. 117. d.
- Anchona confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore. 119. a. ab Othone Imperatore. 120. d.
- Anchonitanos rebelles Clemens VII. priuilegiis

finæ S.R.E. subiectioni restituit. 147. b.
ANGELVS ANDROSILLA 212. a.
ANGLIAE Regnum S R.E. tributariū con-
 stitutum ab Asidulpho Rege. 119. c.
 Anglia tempore Innocentij III. vectigalis
 S.R.E. facta. 137. b.
ANGVILLARIAE Comites contra Roma-
 nos Pontifices 144. c. d. e 145. a. b.
Anguillariae Comitum Ditio qualis fuerit.
 145. a.
ANNATAE possunt à Pontifice ex causa
 Principibus laicis concedi. 210. b.
 Annatas Beneficiorum quis Pontificum in-
 stituerit; & de Annatarum materia. 209.
 b. c. d. e, 210. a. b.
 Annatarum institutionē Cosma Guymyer
 perperam reprehendit. 211. a. b.
ANNONAE vbertati à Principibus inuigi-
 landum est. 99. a. b.
 Annonæ Congregationem Sixtus V. insti-
 tuit. 99. b. illiusque facultates recen-
 sentur. 99. 100. 101.
 Annonæ extractio prohibita 99. c. 100. c.
 Annonæ vbertati certa pecuniarum sum-
 ma nedum à Romanis Imperatoribus,
 sed à Summis quoque Pontificibus assi-
 gnata. 99. d. e. 100. a. b.
 Annona quid significet. 282. d. e.
 Annonæ Praefectus à tutelis, & curationi-
 bus excusabatur antiquitus. 287. c.
 de Annonæ materia quis scripserit. 288. e.
 289. a. Reliqua vide in verb. Praefectus
 Annonæ.
ANNVLI signatorij etiam apud antiquos,
 & gentiles fuere. 227. c.
ANTONIVS BARBERINVS S.R.E. Card.
 Legatus de Latere Urbani VIII. 170. b.
 Praefectus Archiuij Urbani in Vrbe. 291.
 b. S.R.E. Card. Camerarius. 299. b. Prote-
 ctor in Vrbe Puellarum dispersarum. 302.
 c. Praefectus Signaturæ Iustitiæ. 310. c.
 aliaque ipsius munia recensentur. 322. a.
ANTONIVS LAMBARDVS. 274. c.
APOCA in Archiuio reperta, nullo sufful-
 ta testium adiumento, an probet. 292. e.
 293. a.
APOSTOLI quando electi. 2. c.
APVLIA, & Calabria conceduntur à Nico-
 lao II. Roberto (Guiscardo.) 124. b.
 125. a.
Apuliae Dux creatus Rogerius ab Honorio
 II. 130. d.
Apuliae Ducatus conceditur ab Inno-
 centio II. filijs Rogerij Regis Siciliae, recep-
 to fidelitatis iuramento. 131. a.
Apuliae Dux ab Hadriano IV. VVilhelmus
 Siciliae Rex comprobatur. 132. b.
Apulia restituitur Cœlestino III. 136. b.
APPELLATIO à superiore ad inferiorem

non interponitur. 172. b.
AQVAE quales antiquis Romanis in vsu
 essent. 92. d.
Aqua Virgo, vulgò di Treui, in Vrbe anti-
 quissima, & saluberrima, ab Hadriano I.
 Nicolao V. & Sixto IV. restituta. 92. e. 93.
 a. b.
Aqua Claudia ab Hadriano I. in Vrbe re-
 stituta. 93. a.
Aqua Felix à Sixto V. in montem Quiri-
 nalem ex agro Columnæ adducta. 93.
 c. d.
Aquæ Felicis Visitatores Ciues Romani
 quid peragere debeant. 95. b. c.
Aqua Paula à Paulo V. in summum Ianicu-
 lum, & in Urbem Leoninam perducta.
 93. e 94. a. b. c.
Aquarum, viarum, & pontium Congrega-
 tio à Romanis Pontificibus instituta, &
 aucta; ac de illius facultatibus. 94. d. e.
 95. 96. 97. 98.
Aqua si aliqui concedatur, rescriptum hu-
 iusmodi Congregationi aquarum infra
 mensem exhibendum erit; & quare.
 95. d. e.
 de Aquarum materia quis pertractauerit,
 remissiuè 96. a. b.
Aquarum deriuationes ex fluminibus pu-
 blicis inter Regalia connumerantur.
 96. b.
AQVA PVTRIDA de iure S.R.E. 138. c.
AQVILANI à Ferdinando Rege Neapoli-
 tano diuexati, ad Innocentium VIII. ac-
 cedunt. 145. d.
AQVINVM confirmatur S.R.E. à Ludoui-
 co Imperatore. 119. a. ab Othone Impe-
 ratore. 120. e.
AQVIPENDIVM restituitur Cœlestino III
 136. b.
Aquapendens de iure S.R.E. 138. c.
ARAGONIAE Regnum tempore Inno-
 centij III. tributarium S.R.E. 137. a. b.
ARCES in Campania confirmat S R.E.
 Ludonicus Imperator, 119. a. Otho Im-
 perator. 120. e.
ARCHIPRESBYTER quid significet. 313.
 d. e. 314. c.
ARCHIUII Scriptorum priuilegia. 221.
 222. 223.
Archiuium vnde dictum. 290. c.
Archiuium est locus publicus. 290. c.
Archiuia scripturarum stare debent in Pa-
 latijs Magistratum. 290. c.
Archiuiorum clauēs à Consulibus Ciuita-
 tum retinendæ sunt. 290. c.
Archiuiorum clauēs duo ad minus, & di-
 uersæ debent esse. 290. c.
Archiuiorum Custodes, an haeredes nota-
 riorum praefanctorum debeant reti-
 nere

- nere clauēs capſarum, in quibus inſtrumenta ſuorum auctorum ſeruantur. 290 d.
- Archiuiorum conductori notarij tenentur tradere copias inſtrumentorum rogatorum: quid autem ſi hoc omiſerint. 290 e.
- Archiuia in qualibet Ciuitate inſtituenda ex Iuſtiniani Imperatoris, & Sixti V. Sanctionibus, 290 e. 291. a.
- Archiuiorum Regens à Sixto V. inſtitutus: at eo ſuppreſſo, ſucceſſit Archiuiorum Præfectus, ex Clericorum Camera Collegio forte quolibet anno extrahendus. 291. a.
- Archiuium Vrbanum ab Urbano VIII. in Vrbe inſtitutum, 291. b. c.
- Archiuiorū ſcripturæ vt fidem faciant, quid requiratur, 291. c.
- Archiuium an det robur ſcripturæ. 291. d.
- In Archiuio ſcriptura reperta quomodo exhibenda ſit, vt probet, 291. d. e.
- In Archiuio ſcripturis priuatis repertis vt fides adhibeatur, an conſuetudine induci poſſit, 291. e. 292. a. 293. e. Et onus probandi conſuetudinem cui incumbat. ibid. Et an d. conſuetudo liget non ſubditos illius loci, vbi talis viget conſuetudo. ibid. & 6.
- Archiuij ſcripturam, in qua nullum habeo intereſſe, an poſſit mihi Archiuista denegare. 292. c.
- Archiuij ſcriptura priuata ſi concurrat cū alia pariter priuata extra Archiuium reperta, quænam potiorem habeat fidem, 292. c. Vide d.
- Archiuij ſcriptura potiorem fidem habet, quàm habeant teſtes. 292. d.
- Archiuij ſcriptura priuata quando fidem faciat 292. d.
- In Archiuio reperta apoca nullo ſuffulta teſtium adiumento, an probet. 292. e. 293. a.
- Ex Archiuio ſi ſit extrahenda ſcriptura, an requiratur citatio partis. 293. a.
- Archiuia particularia habent Ciuitates, aliæq. Communitates, in quibus ſeruant proprias ſcripturas. 293. b. Et an ſcripturæ ex iſtis Archiuijs extractæ faciant fidem in iudicio, c. d. e. 294. a.
- Archiuia ſunt ſub dominio, & diſpoſitione Communitatum Ditionis Eccleſiaſticae, 293. c. d. 294. a.
- Archiuia quomodo ſint à Communitatibus locanda 294. c. d.
- Archiuia idem ſonant quod ſcrinia. 311. b.
- Archiuista an poſſit extendere matricem contractus abſque extensione inſtrumenti à notario delatam in vnum ex Archiuijs Status Eccleſiaſtici, cum de dicto contractu rogatus fuerit extra Statum Eccleſiaſticum, 292. b.
- Archiuista vigore Conſtitutionis Sixti V. habet facultatem extendendi inſtrumenta aliorum notariorum. 292. b.
- Archiuista an poſſit petere à Communitate ſolitam mercedem pro inſtrumento publico cum ſigno Archiuista, cui ab eadem Communitate Archiuium locatum fuerat. 294. a. b. Reliqua de Archiuio vide in verb. Præfectus Archiuiorum.
- ARETIVM declaratur Imperio ſubiectum à Ludouico Imperatore. 119. a.
- De ARGELATA quid diſpoſuerit Henricus Imperator. 136. a. b.
- ARGUMENTVM ex ordine ſcripturæ validum eſt 164. d.
- ARICIA de iure S. R. E. 138. c.
- ARIMINVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore 119. a. ab Othone Imperatore. 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
- Ariminum recuperat à Malateſtis Hadrianus VI. 147. b.
- ARNOLDI Brixienſis opinio hæretica. 114. a. Idem Arnoldus hæreſiatca igne crematus, 132. c.
- ARNVLPHAE TERRAE recuperantur tēpore Ioannis XXII. 142. c.
- AROMATARIJ an concurrant cum creditoribus, qui cibaria dederunt. 190. e. 191. a. b.
- ARPINVM à Giſulpho Beneuentano Duce occupatum 115. e.
- Arpinum de iure S. R. E. 120. e.
- ARX S. ANGELI in Vrbe olim Hadriani Imperatoris ſepulchrum 90. b. c.
- ASSISIVM ad Innocentij III. obedientiam redit. 137. a.
- ASTROLOGIAM quantum exercere liceat. 290. a. b.
- Aſtrogorum iudiciariorum damnatio. 46. a. b. c.
- AVCTOR elaborauit Commentarium ſuper Bulla Boni Regiminis. 86. a. Tractatum de Theſaurario Papæ, 287. b. Conſtitutiones, & Decreta ad Communitates ſpectantia collegit, ac euulgauit. 293. d.
- AVDITOR CAMERAE APOSTOLICAE præcedit in publicis, & priuatis actibus Theſaurarium; at in Camera huic cedit. 267. d.
- Auditoris Camerae preeminentiæ, facultateſq. antiquæ, ac modernæ reſenſentur, 267. d. e. 268. per tot.
- Aduitor Camerae quare à Veſtrio Vulcanus appellatus, 268. a.

Auditor Camerae an sit appellandus Auditor Papae, seu Camerarij, 268 c.
AUDITORES ROTAE ROMANAE qualiter iurent, 297. b. 205. d. e. 206. a.
Auditorum Rotae examen, & receptio ad Cardinalem Vicecancellarium pertinet, 203 b. Et licet aliquando de mandato Papae fuerint in matriculam recepti à Card. Camerario, ibid. Sixtus tamen IV. Vicecancellarium ad primæua iura restituit, c.
Auditorum Rotae Tribunal antiquissimum, ac de illius origine, 203. c. d. e.
Auditores Rotae cur sic dicti, 203. d. e.
Auditores Rotae secundum Ciaconium à Ioanne XXII instituti, 203. d. Sed fallitur ibid. & 208. a.
Auditores Rotae quam iurisdictionem habeant, 203. e. 204. a.
Auditores Rotae antiquitus fuere sine certa numeri determinatione, 204. b. At Sixti V. Constitutione ad duodecim sunt redacti, d.
Auditores Rotae antiquitus dicebantur primi gradus, & secundi gradus, 204. b. c.
Auditorum Rotae Decisiones in maxima existimatione habentur, 204. d. e.
Auditor Rotae si ad Patriarchatum, Archiepiscopatum, Episcopatumne promoueat, locum in Rota, & nomen Auditoris amittet, si personalis residentia requiratur; at si non requiratur, locum in Auditorio retinet, & Locumtenens dicitur, 204. e. 205. a.
Auditoris Rotae admittendi qualitates, quae requirantur, 205. c. d.
Auditorum Rotae priuilegia, ac prerogatiua recensentur, 204. 205. 206.
Auditorum Rotae priuilegia an operentur à die scientiae, vel à die adepti Officij, 206. c. d.
Auditores Rotae diuerso modo antiquis, ac modernis temporibus à Curialibus informati, 206. e. 207. a. c. d.
Auditores Rotae antiquitus diebus singulis ad audiendum sedebant, 207. a. Hodie bis tantum in hebdomada, 206. e. 207. a.
Auditorum Rotae Tribunali Urbanus VIII. locum in Vaticano Palatio assignauit, 207. a. b.
Auditores Rotae quando, & quomodo in Vaticano conueniant; & quibus verbis in causis rescribant, 207. d. 208. a.
Auditoribus Rotae quid prohibitum fuerit per Summos Pontifices, 207. e. 208. a.
Auditor Rotae, cui causa commissa fuerit, sine voto aliorum Auditorum causam non expedit, 208. a.

Auditores Rotae cur diuersimodè quandoque iudicent, remissiuè, 208. d.
Auditorum Rotae Decanus est antiquior Auditorum, qui tempore vacationis est praesens in Curia, 205. a. Quid si absit de licentia Papae, & cum assensu Auditorum, a b.
Auditorum Rotae Decanatum assequi non valent, qui in Rota Locumtenentes dicuntur, 205. b.
Auditorum Rotae Decanus quas habeat prerogatiuas, 205. c. 299. d.
AVENIONENSIS Ciuitas ueditur à Ioanna utriusque Siciliae Regina Clementi VI. 142. e.
AVGVRVV infania, bella ex animalium diffidio, pacem uerò ex confidio stantentium, 50. a.
AVXIMVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
Auximate Patrimonium donatur S. R. E. 117. a.
Auximates iurant fidelitatem S. R. E. 117. d.

B

B ABVCI Castrum à willelmo Siciliae Rege occupatur, 132. b.
BACCANAS non est locus, qui hodie idem retinet nomen, 88. b.
BALNENSE TERRITORIVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. à Rodolpho Imperatore, 141. c.
BALNEVM REGIVM confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
BALVA de iure S. R. E. 121. a.
BAMBERGENSIS CIVITAS ab Henrico Imperatore S. R. E. censuaria constituta, equum album, & centenas marcas argenti in singulos annos data, 123. a. Sed ab Henrico iunioris vice Bambergae Beneuentum traditur, ibid. & c.
BANNITI capitaliter remitti non possunt, nec in gratiam recipi, famaeque restitui à Baronibus recognoscentibus superiorè; quamuis isti poenam pecuniariam eorum fisco debitam condonare valeant, 76. c. d. Limita in illis Principibus, qui à S. R. E. habuerunt iura Regalia, illaque exercent, 76. d. Neque huiusmodi priuilegia praescribi possunt à Baronibus, ibid.
BARONVM Cōgregatio à Clemente VIII. instituta, 264. b. Et de illis facultatibus, b. c. d. e. 265. a.

- Baronum Bullæ interpretatio, 264. c. 265. a.
- BASILICA** Lateranensis diuersimodè appellata, 312. a. b.
- Basilica Lateranensis à Constantino Magno ædificata, 312. b.
- Basilica Lateranensis præcedit cunctas Urbis Basilicas, 312. c. & 13. b. c.
- Basilica Lateranensis est Parochialis; eiusq. confinia designantur, 312. c. d.
- Basilica Lateranensis Canonicis Regularibus, Monacis, Canonicisq. secularibus vario euentu assignata, 312. e. 313. a. b. c.
- Basilicæ Lateranensis Archipresbyter quas facultates, ac preeminentias habeat, 313. d. e. 314.
- Basilicæ Lateranensis furtum memoratu dignum recensetur, 314. d. e.
- Basilica Lateranensis ab Innocentio X. restaurata, 315. a. b. Reliqua vide in verb. Lateranensis Basilica.
- Basilica Vaticana à quibus ædificata, ampliata, restaurata, & exornata, 315. c. d. e. 316.
- Basilica antiqua Vaticana describitur, 316. per tot. 317. a.
- Basilicæ Vaticanæ Archipresbyteri preeminentiæ, facultatesq. recensentur, 317. b. c. d. e.
- Basilicæ Vaticanæ Archipresbyter habuit mansiones prope dictam Basilicam vsque ad Pontificatum Pauli V. 317. e.
- Basilicæ Vaticanæ Archipresbyteri describuntur, 317. e.
- Basilicæ Vaticanæ iurisdictio, quam modò Archipresbyter habet, fuit penès Episcopum Syluæ Candidæ, 318. a. Reliqua in verb. Vaticana Basilica.
- Basilica Liberiana, seu S. Mariæ Maioris Miraculo niuis ædificata, 318. b. c.
- Basilica Liberiana diuersimodè nuncupata, 318. d.
- Basilicæ Liberianæ ædificium, preeminentiæ, quiuè eam exornauerint, recensentur, 318. d. e. 319. per tot. 320. a. b. c.
- Basilicæ Liberianæ Archipresbyter quibus facultatibus gaudeat, 320. d. e. 322. b. c.
- Basilicæ Liberianæ Cardinalium Archipresbyterorum elenchus, 321. per tot. 322. a. b.
- Basilicarum, seu Patriarchalium Ecclesiarum Urbis Cardinales Archipresbyteri quam iurisditionem habeant in personis subditis ipsdem Ecclesijs, 322. c.
- Basilica S. Pauli extra Urbem à quo ædificata, & à quibus restaurata, 322. d. e. 323. per tot.
- Basilicæ S. Pauli descriptio, 323. d. e.
- Basilica S. Laurentij extra muros Urbis vni-
- ex S. R. E. Cardinalibus Commendata, 324. a.
- BENEFICIORVM** collatio antiquitùs Episcopis attributa fuit, 73. b. Papa tamen multò maiorem penes se retinuit, d.
- In Beneficialibus prohibita est transactio, 157. c.
- Beneficia non sunt cõferenda ob compensationem famulatus, 175. d. Reliqua vide in verb. Cardinalis.
- BENEVENTVM** tempore Leonis IX. ab Henrico Imp. S. R. E. traditum, 123. a. c.
- Beneuentù à Paschali II recuperatù, 127. b.
- Beneuentanum Patrimonium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. e.
- IN BERCETO** iura S. R. E. 120. d.
- BERNARDINVS** PISCINA, 274. b.
- BERTINORVM** (aliàs Sufulianum) cum tota terra sua licèt ab antiquo iuris Beati Petri fuerit, à Comite Bertinori sine filijs decedente, S. R. E. tempore Alexandri III donatur, 134. b.
- Bertinorum à Friderico Imperatore occupatur, 134. c.
- Bertinori Terra de iure S. R. E. 136. a. b.
- Brechenorij Comitatus confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
- Bertinorum restituitur S. R. E. tempore Pauli II. 145. b.
- BIBLIOTHECAE** antiquorum celebres, 111. c.
- Bibliotheca Vaticana toto terrarum Orbe celeberrima à Benedicto III Martino V. Nicolao V Pio II Sixto IV Sixto V. Paulo V. Gregorio XV. & Urbano VIII. extructa, & aucta, 112. e. 113. a. b.
- Bibliotheca Comitum Palatini, à Maximiliano Bauariæ Duce Gregorio XV. donata, & in Vaticanum translata, 113. b.
- BIBLIOTHECARIVS** idem ac Vicecancellarius antiquitùs, 194. b. e. eiusque munus quale, 195. a.
- BIZANTINAM** INSVLAM recuperat Urbanus IV. 139. d.
- BLEDA** confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. b.
- Bledæ Castrum Urbanus IV. recuperat, 139. d.
- Bleda in potestate Comitum Anguillariæ, 145. a.
- BOBIVM** confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
- Bobium confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
- BOHEMORVM** obedientia erga S. R. E. tem-

tempore Honorij III. 137. e.
BONA ex delicto deuoluta ad Sedem Apo-
 stolicam, an comprehendantur sub di-
 spositione Constitutionum de nō infeu-
 dandis, &c. 149. a. b. Quid de locis iurif-
 dictionalibus, quæ Camera Apostolica
 emit à Baronibus in vim Constitutionis
 Clementis VIII. ibid. Quid si ageretur
 de deuolutione feudi inter particulares
 personas, ibid.
 Bonorum S. R. E. alienatione comprehen-
 duntur etiam Guberniorum concessio-
 nes, quæ vltra triennium sunt, 149. c.
 Bona ad Sedem Apostolicam nondum deu-
 uoluta an comprehendantur sub dispo-
 sitione Constitutionum de non infeu-
 dandis, &c. 149. d. e. 150. a. 153.
 Bona stabilia existentia in confinibus Sta-
 tus Ecclesiastici an possint sub hasta ven-
 di extraneo, 153. a.
 Bonorum ecclesiasticorum (præcipuè Se-
 dis Apostolicæ) alienatio à Romanis
 Pontificibus prohibita, eorumque re-
 cuperatio vigili cura demãdata fuit, 115
 & pag. seqq. Vide 142. c. d. 144. a. b. 145.
 b. 146. a. 148. c. d. e. 149. a. c. d. e. 150. a. d. e.
 151. 152. 153.
BONONIA mater studiorum, 110. d.
 Bononia confirmatur S. R. E. à Ludouico
 Imperatore, 119. a. ab Othone Impera-
 tore, 120. c. a Rodulpho Imperatore,
 141. c.
 Bononia recuperata à Bonifacio VIII.
 141. e.
 Bononia à Bentiuolis occupata recupera-
 tur à Iulio II. 146. d.
 Bolonienfis arx à Iulio II. extructa, Pauli
 IV. iussu diruta, 148. c.
BREVIA appellantur Literæ Apostolicæ,
 222. e. De huius dictionis significatione,
 223. c. d.
 Breuium Apostolicorum Magistri officium
 quale, 217. a.
 Breuia falsificans punitur ac si falsificasset
 Bullas; & affertur exemplum, 222. e.
BRVSIN. de iure S. R. E. 138. d.
BVLLAE varia significatio, 226. d. e. 227. a.
 Bulla, in qua ab vna parte Imago, & no-
 men S. Petri, ex altera nomen Pontificis
 cernitur, S. Leo Magnus primò vsus fuit,
 227. b.
 Bullæ nomen vnde effluxerit, 222. a. 225. e.
 226. d. e. 227. a.
 Bullarum Apostolicarum obsignatio cum
 plumbo quando incepta; & cur plum-
 beo sigillo vtantur Pontifices, 226. c. d.
 Bullatorum, seu Plumbatorum Literarum
 Apostolicarum Officium quale, 225. 226.
 227.

Bullatorum taxata merces recensetur, 226.
 b. c.
BVLSENVM, cum tota Valle lacus de iu-
 re S. R. E. 138. c.

C

CABALLVM à Desiderio Rege Lon-
 gobardorum redditur S. R. E. 117. b.
CAEREMONIARVM sacrarum institutio;
 ac vtilitas, 54. d. e.
 Caeremoniarum, & sacrorum Rituum Con-
 gregatio à Sixto V. instituta, 54. e. Eius-
 dem facultates quales, 55. a. b. c.
CAESAR RACCAGNVS, 274. c.
S. CAESAREI Castrum à Tusculanis inha-
 bitatum, 135. d.
CAESENA confirmatur S. R. E. à Ludoui-
 co Imperatore, 118. e. ab Othone Impe-
 ratore, 120. c.
 Caesena ad obsequium S. R. E. à Syluestro II.
 reuocata, 122. d.
 Caesenates ad auctoritatem S. R. E. ab In-
 nocentio III. iterum reuocati, 136. c.
 Caesena confirmatur Nicolao III. à Rodul-
 pho Imp. 141. c.
 Caesena restituta S. R. E. tempore Pauli II.
 145. b.
 Caesenam à Venetis detentam Iulius II. re-
 cuperat, 146. d.
CAIËTA de iure S. R. E. 120. e.
CALABRIAE inferioris, & superioris Pa-
 trimonium confirmatur S. R. E. à Ludou-
 uico Imp. 119. a. ab Othone Imperato-
 re, 120. e.
 Calabria, & Apulia conceduntur à Nicolao
 Secundo Roberto (Guiscardo) 124. b.
 125. a.
 Calabriae Dux Vvillelmus Siciliae Rex cõ-
 probatur ab Hadriano IV. 132. b.
 Calabria restituitur Cœlestino III. 136. b.
CALCVLATORVM, siue Ratiocinatorũ
 Camerae Officium quale, 266. d. e.
CALLES confirmatur S. R. E. à Ludouico
 Imperatore, 119. a. ab Othone Imperat.
 120. d.
CAMERA APOSTOLICA cur sic dicta.
 253. a.
 Camera recipit census à feudatarijs Sedis
 Apostolicæ in Vigilia, ac Festiuitate Prin-
 cipis Apostolorum, 253. a. b.
 Camerae Apostolicæ Tribunal quare Fe-
 stum S. Laurentij præcipuè celebret
 260. a.
 Camerales Officiales prohibentur partem
 habere in contractibus rerum, & bono-
 rum Camerae, sub grauissimis poenis.
 267. a.

- Camerales quo ordine fideant in Tribu-
 nali Camera, 260. b.
 Cameralibus in causis non rescribit Signa-
 tura Iustitiæ, 254. a. Reliqua in verb.
 Clerici Camera.
CAMERARI nomen vnde dictum, 252. b.
 Camerarij S. R. E. Dignitas magna est in
 Vrbe, ab Eugenio IV. aucta, 252. a.
 255. b.
 Camerarius antiquitus S. R. E. Archidia-
 conus dicebatur, 252. b. c.
 Camerarius sub nomine Archidiaconi fuit
 S. Laurentius, 252. b. c. 295. a. b.
 Camerarij munus quale antiquitus, 252.
 d. e.
 Camerarij Officium, mortuo Pontifice
 non expirat; & quare, 252. d. 254. c.
 255. a.
 Camerarius hodie elemosynas Papæ non
 distribuit, sed Eleemosynarius; at pecu-
 niæ ad hunc usum destinata recipiuntur
 vigore mandati subscripti ab eodem
 Camerario, 252. d.
 Camerarius recipit iuramenta à Guberna-
 toribus Status Ecclesiastici, 253. a.
 Camerarij preeminentiæ, & facultates re-
 censentur, 252. 253. 254. 255.
 Camerario quænam sint interdicta, 254. b.
 c. d. 255. a.
 Camerarij iurisdictio in quo versetur tem-
 pore Sedis vacantis, 254. e. 255. a. b. c.
 Camerarius an teneatur obedire Cardina-
 libus Sede vacante, 255. b.
 Camerario an possit aliquis adiungi à Car-
 dinalium Collegio Sede vacante, 255. c.
 Camerarij Tribunal est maius Auditorio
 Rotæ, 255. c.
 Camerarius interesse potest in Camera,
 etiam si in ea agatur de interesse coniu-
 ctorum ipsius, 267. a.
 Camerariorum S. R. E. copiosa nomencla-
 tura ab anno 257. vsque ad annu 1653.
 295. 296. 297. 298. 299.
 Camerariatus S. R. E. aliquando non fuit
 perpetuus, 297. c.
 Camerariatus S. R. E. aliquando ingenti
 pecunia emptus, 297. d. e.
 Camerario S. R. E. ab Vrbe absente, Cardi-
 nalis alter, Procamerarij denominatio-
 ne, munus exercuit, 299. b. c.
CAMILLVS PAMPHILIVS S. R. E. Card.
 Superintendens Ditionis Ecclesiasticæ,
 180. e.
CAMPANAS benedicendi, seu baptizan-
 di cæremoniæ in Basilica Lateranensi
 primu instituta, 315. a.
CAMPANIA à Gisulpho Beneuentano Du-
 ce occupata, 115. e.
 Campania confirmatur S. R. E. à Ludoui-
 co Imp. 118. e. 119. a. 119. b. 119. c. 119. d. 119. e.
- CANCELLARIAE** Regulas quis Pontifi-
 cum primus introduxerit, 196. c. 209. b.
 210. c.
 Cancellariorum officium antiquissimum,
 etiam apud Cæsares fuit, 209. a.
 Cancellaria vnde dicta, 209. a.
 Cancellaria Apostolica vetustissima, 209.
 a. b.
 Cancellariæ Officiales cum per mortem,
 vel resignationem tales esse desinant;
 ideo assignationes reddituum Camera
 huiusmodi officijs factæ nõ dicuntur pro-
 priè alienationes, sed potius contractus
 locationis ad breue tempus, 244. d. e.
 Cancellariæ Officialis an perdat officium
 vacabile, si ciuili tantum morte moria-
 tur, 244. e.
 Cancellariæ Officialis si emat officium va-
 cabile in personam Caij, reseruato sibi
 dominio, si Officialis moriatur, an offi-
 cium sit hæredum ipsius, an Caij, 244. e.
 245. a.
 Cancellariæ Officiorum resignatio an fieri
 possit sine consensu, & licentia Papæ,
 345. a. Quid de resignatione facta per
 minorem, b.
 Cancellariorum, & Vicecancellariorum
 S. R. E. copiosa nomenclatura ab anno
 370. vsque ad annum 1653. 245. 246. 247.
 248. 249. 250. 251.
 Cancellaria Apostolica multu debet Ioan-
 ni Papæ XXII. 249. c.
 De Cancellariæ Regente. Vide in verb.
 Regens.
 De Cancellariæ Custode. Vide in verb.
 Senescalcus.
 Cancellariæ quomodo sint à Communita-
 tibus locandæ, 294. c. d.
 Cancellarius Urbis Petrus Fregepanis con-
 tra Gregorium IX. 138. b. c.
CANONICI aliquando dicti Cardinales,
 3. d. At à Pio V. prohibentur sic nuncu-
 pari, ibid. vide e.
 Canonici quomodo domos optent, 26. a.
CAPRANICA in potestate Comitum An-
 guillariæ, 145. a.
CAPRAROLA in potestate Comitum An-
 guillariæ, 145. a.
CAPVLATORES quinquam apud Romanos
 dicerentur, 285. e.
CAPVA confirmatur S. R. E. à Ludouico
 Imperatore, 119. a. ab Othone Impera-
 tore, 120. e.
 Capuæ Principatus conceditur ab Inno-
 centio II. filijs Rogerij Regis Sicilia, re-
 cepto fidelitatis iuramento, 131. a.
 Capuæ Princeps ab Hadriano IV. Vvilliel-
 mus Sicilia Rex comprobatur, 132. b.
 CAR-

CARBONIANVM in potestate Comitum
Angularia, 145. a.
CARCEREM priuatum exercens læsæ Ma-
iestatis crimen incurrit, 176. a. Quando
autem excusetur, a. c.
Carcer priuatus Cardinalibus permissus,
176. a. b. c.
Carceratorum visitatio necessaria est, 280.
a. b. Idq. seruatum fuit apud antiquos, a. b. c.
Carceratorum visitatio spectat aliquando
in anno etiã ad Principem ipsum, 280. c. d.
Carceratorum visitatio quando, & à qui-
bus in Vrbe peragatur, 280. d.
Carcerum visitatio à quo instituta, 281. c.
Carcerum Præses. Vide in verb. Præses
carcerum.
CARDINALATVS Dignitas quàm subli-
mis sit; Et de ipsius preeminentijs, 16.
per tot. 17. b. 18. b. c. Et ipsorum Cardi-
nalianum attributa, 17. c.
Cardinalium ordo à iure Diuino origine in-
duxit, 1. c. d. e. 2. a. b.
Cardinalium officium à Christo Salvatore
nostro institutum, 1. e.
Cardinalium nomen quando inuentum, 2.
c. d. e. 3. per tot. 4. per tot. 5. a. b.
Cardinare, seu Cardinalem constituere,
quid significet, 3. b. c.
Cardinalis dictio quid significet, 4. b.
Cardinalium numerus olim incertus, 5. a.
c. d. e. Sed Sixtus V. septuaginta esse,
Cardinales decreuit, 6. a. 2. 1. b.
Cardinalium numerus septuagenarius po-
test à Romano Pontifice, non obstante
Sixti V. Constitutione, superari, 6. b.
Cardinalium Ordo triplex ad similitudi-
nem Ordinum Angelorum; nempe Epi-
scoporum Seraphin significantium; Pre-
sbyterorum Cherubin designantium;
Diaconorum Thronos representantium
6. d.
Cardinales septem Episcopi antiquitus e-
rant, qui in præstantioribus Urbis Eccle-
sijs singulis diebus Diuina celebrabant
Mysteria, 7. b. Hi fuere Ostiensis, Syluæ,
Candidæ aliàs SS Rufinæ, & Secundæ,
S. Hippolyti aliàs Portuensis, Sabinus,
Prænестinus, Tusculanus, Albanus, 7.
c. Vide, 17. e. 18. a.
Cardinalium Decanus, qui est Episcopus
Ostiensis, Pallio utitur, Papam conse-
crat, & Imperatorem ungit, 7. d. e. Die
Dominico Missam Laterani celebrabat,
d. 30. d.
Cardinalis Decanus anno Iubilæi referat,
& claudit Portam Sanctâ Basilicę S. Pau-
li extra Urbem, 323. e. 324. c.
Cardinalis assequitur Decanatum Collegij,
si præsens in, Curia sit, vel ab ea absens

ex causa publica à Summo Pontifice
permissa, 324. d. Quid si Cardinalis an-
tiquior erat in via ad Urbem prope-
rans, quando Decanus obiit, e. 325. a.
Cardinalis Decani prærogatiuæ quales sint
325. a. b. c.
Cardinalis Episcopus Syluæ Candidę tam-
in Basilica S. Petri, quàm in Vrbe Leo-
nina, absente Pontifice, actus Episco-
pales exercebat; die Lunæ in Basilica
Lateranensi Sacra faciebat, 7. e. Hęc Se-
des vnita est Portuensi à Calisto II
ibid.
Cardinalis Episcopus Portuensis iurisdic-
tionem Episcopalem trans Tyberim exer-
cebat; die Martis in Basilica Constan-
tiniana celebrabat, 8. a.
Cardinales Episcopi Sabinus, Prænестinus,
Tusculanus, Albanus diebus Mercurij,
Iouis, Veneris, & Sabbati in Ara maxi-
ma Laterani Sacra peragebant, 8. a.
Cardinales Episcopi ad inferiorem Digni-
tatem non eliguntur, sed postulantur,
8. a.
Cardinales an inferiores Dignitate, ac Or-
dine Episcopis, 8. a. b. c. d. 15. b. 16. a. b. 17.
c. d. 18. b. c. d. 164. d. e.
Cardinales Presbyteri latinè seniores in-
terpretantur, 8. e.
Cardinalium Presbyterorum Tituli varijs
temporibus immutati, 9. 10. 11. & 12.
per tot.
Cardinales cur pauci à nonnullis Pontifi-
cibus fuerint creati, 10. c.
Cardinalibus quomodo fiat Titulorum af-
signatio, 11. e. 12. a. 25. c.
Cardinales anulum gestare non debent,
priusquam illum à Pontifice recipiant,
12. a. 25. c.
Cardinalium iurisdic-
tio in suis Ecclesijs Ti-
tularibus remissiuè, 12. a.
Cardinalium Presbyterorum Tituli quin-
quaginta, & vnus; & quare, 12. d.
Cardinales Diaconi quando, 14. a. Septem
numero, ibid. Deinde quatuordecim
Regionarij, 14. a. Additi alij quatuor
Palatini, 14. a. Ipsorum munus quale,
14. a. d.
Cardinalis Diaconus, siue Archidiaconus
antiquior Diaconorum vocatus, 14. a.
Cardinales Diaconi non amplius Regio-
narij dicti, sed ex villis, ac prædijs pri-
mum, deinde ex Titulis nomen sortiti
fuerunt, 14. b. c. Et horum Titulorum
diuersitas, ac immutatio, 14. b. c. d.
Cardinalis Diaconus debet saltem in vi-
gesimo secundo suæ ætatis anno esse
constitutus, 14. d. 20. c. Aliquando di-
spensatur à Pontifice, 15. a. Et exent
pla

- pla afferuntur, 21. c. 22. a.
- Cardinalis, qui saltem non sit Diaconus, ab electione Romani Pontificis repellendus est 14. c. 15. a. 20. c. Aliquando à Pontifice dispensatus. 15. a. Vide 38. c.
- Cardinalium exempla, qui è sacro Purpuratorum Collegio ad seculum redierunt. 15. a.
- Cardinalium Diaconorum vnus induit Archiepiscopos Pallio. 15. b.
- Cardinales Subdiaconi antiquitus fuere. 15. c. d.
- Cardinales sunt Coadiutores Pontificis in executione Sacerdotalis officij. 16. c.
- Cardinales constituunt vnum corpus cum Papa. 16. c. d.
- Cardinales duplici modo creantur per Summum Pontificem. 18. e.
- Cardinalium creandorum qualitates requisitæ. 18. e. 19. per tot. 21. c.
- Cardinales ex omni Natione sunt eligendi; & quare. 19. c. d.
- Cardinalis non est creandus, qui sit frater germanus alterius Cardinalis viuentis. 20. a. vide b. Contrarium seruatum fuisse apparet. 21. d.
- Cardinalis non est promulgandus, qui saltem in quatuor minoribus Ordinibus non sit constitutus, & per annum habitum, ac tonsuram clericalem non gestauerit. 20. c.
- Cardinalium Senatui non sunt adscribendi illegitimè nati. 20. d. Aliquando tamen per Summos Pontifices dispensatum fuit. 22. d.
- Cardinales non sunt creandi corpore vitiati, vel ad sacros Ordines inhabiles. 20. e.
- Cardinalis ille esse non valet, qui filios ex legitimo matrimonio, siue nepotem, aut neptem ex filijs habeat. 20. e. Contrarium seruatum fuit. 22. b.
- Cardinales creandi in quatuor Temporibus mensis Decembris, 21. a. Contrarium de consuetudine seruatum, 21. d.
- Cardinales non sunt creandi absentes à Romana Curia, nisi conditione adiecta, quòd intra annum accedant. 21. a.
- Cardinali absenti non traditur biretum rubrum, nisi iuret, se intra annum ad Romanam Curiam accessurum. 21. a.
- Cardinales debent assistere Pontifici. 21. b. 39. d. 40. d. 158. d.
- Cardinales olim à Summo Pontifice creabantur de voto aliorum Cardinalium; sed hodie non seruatur. 22. c.
- Cardinales aliquando à Pontifice creati, instante Collegio eorundem Cardinalium. 22. c.
- Cardinalium in creatione quæ verba à Pontifice proferantur. 22. d.
- Cardinales in secreto Consistorio pronuntiati, pro talibus habendi non sunt, quousque Cardinalatus insignia receperint. 22. e. Contrarium ab aliquibus asseritur. ibid. & 23. a. b. Vide 163. d.
- Cardinalis, cui os apertum non fuerit, in electione noui Pontificis vocem actiuam non habet. 23. a. Contrarium deinde sancitum. 23. a. b. Vide 38. d.
- Cardinales à Summo Pontifice electi, dum Concilium habetur, an sint veri Cardinales, & in Conclauis admittendi. 23. c.
- Cardinalis per promotionem ad hanc Dignitatem amittit omnes Ecclesias, Beneficia, & Officia Romanæ Curie vacabilia. 23. c. Plerumque tamen à Summis Pontificibus dispensatur, dummodo Beneficia Cardinalitæ Dignitati non repugnent. 23. c. d.
- Cardinalium in Vrbe præsentium receptio quomodo fiat in publicis Consistorijs. 23. e. 24. per tot.
- Cardinalium ab Vrbe absentium receptio quomodo fiat. 24. e. 25. a.
- Cardinalibus de recenti creatis quomodo claudatur os, & quomodo aperiatur. 25. b.
- Cardinalis vltimò receptus, si maior sit Ordine, præfertur alijs Ordinem illum non habentibus. 25. d. Quid in optione. d. e.
- Cardinales quomodo Titulos optent. 25. d. e. 26. 27. a.
- Cardinales à Curia absentes non optant. 26. b.
- Cardinalium optio quando exordium habuerit. 26. b. 27. a.
- Cardinali ab Vrbe absenti, propter eminentiam, & sublimitatem ipsius viri ad sacram Purpuram promoti, puta si fuerit filius, aut frater Imperatoris, vel Regis, nedum biretum, sed etiam galerus per Nuncium à Pontifice mittitur. 27. a.
- Cardinales, alijue Clerici initio nascentis Ecclesiæ indumentis non distinguebantur. 27. d.
- Cardinalibus à Constantino Imperatore ornamenta quædam concessa. 27. d. e.
- Cardinales Senatoribus, & Consulibus æquales esse sancit Constantinus Imperator. 28. a.
- Cardinalibus Purpuram concessam à Constantino Imperatore dicendum. 28. a. Licet forsan tunc in vsum non deducta. ibid. Vide b. c. d.
- Cardinalibus galerus rubrus ab Innocentio IV. concessus. 28. b. 138. e.

Cardinales Regibus æquiparantur, 28. d.
159. e.
Cardinalium Purpura quid significet, 28.
d. e.
Cardinalium propria vestimenta, ac orna-
menta quæ sint: & de horum significa-
tione, 28. e. 29. 30. 31. a. b.
Cardinalis si creatur aliquis ex aliqua Mo-
nastica, seu Regulari disciplina, color
Religionis in habitu non immutatur, 29.
d. Conceditur ipsi biretam rubrum, 29.
d. e.
Cardinales Monachi, vel Religiosi, dum-
vltra mare tâquam Legati de latere ver-
santur, habitum mutant, purpureoque
vntur pallio, 29. e.
Cardinalium Legatorum prærogatiua, 29.
e. 30. a. b.
Cardinalibus pauperibus nuncupatis emo-
lumentum quoddam (vulgò il piatto) à
Camera Apostolica menstruatim persol-
uitur 31. b. Quod quando cesset, ibid.
Cardinalium munus, ac mores quales esse
debeant, 31. c. & per tot. 32. 40. b.
Cardinales viuentis Pontificis de electione
alterius Pontificis agentes læsæ Maie-
statis crimine inuoluuntur, 32. d.
Cardinalium munus, ac officium Sede va-
cante, 33. & seqq.
Cardinalium munus, in electione Pontifi-
cis, 33. & seqq.
Cardinales maiori nexu, quàm quilibet
alius, erga Summum Pontificem sunt
obnoxij, 33. c.
Cardinales antequam nouum eligant Pon-
tificem, debent defuncti Pontificis se-
pultura, & exequijs incumbere, 33. c. d.
Cardinalium auctoritas Sede vacante, qua-
lis, 37. a. b. c. d. e. 39. a.
De tribus Cardinalibus in Conclau, quos
Capita Ordinum nuncupant, 38. c.
Cardinalium nullus in Conclau existentiũ
ab electione, & suffragijs excluditur, 38.
c. Limita in Cardinalibus schismaticis,
qui in Conclau non sunt admittendi,
ibi.
Cardinalium conuentiones in Coclau fir-
mate an seruandæ sint à Pontifice po-
stèa creato, 38. e.
Cardinales Sede vacante reos è carceribus
liberant; affertur exemplum de Card.
Soderino, 39. a. b. Hodie tamen excipit
inclusos in Arce S. Angeli, c.
Cardinalium vota apud Summum Pontifi-
cem sunt consultiua, non diffinitiua,
39. e. 40. a.
Cardinalium in Curia residencium priuile-
gia, 40. d.
Cardinales licet ad Episcopatus promoti,

ex Mandosij sententia adhuc in Vrbe re-
sistere debent, 40. d. Contrarium decre-
uit sacrum Concilium Tridentinũ, e. 41. a.
Cardinales quomodo à Romana Curia
abesse valeant remissiuè, 41. a.
Cardinales debent secundum Deum, &
conscientiam liberè, ac impunè loqui
coram Summo Pontifice, si ab eo ad
consilium adhibeantur, 41. b.
Cardinales tenentur ad Consistorium acce-
dere, si audiuerint in eo aliquid propo-
nendam fore contra S. R. E. bonum, vel
honorem; nec sine peccato acquiescere
possunt, sed tenentur aperta fronte im-
pugnare, 41. b. 74. a.
Cardinales multa scire debent, in Consi-
storijs pertractata, 41. b. c.
Cardinales quo ordine sedeant in Consi-
storio, 43. d.
Cardinales summoperè honorandi, 154. a.
b. c.
Cardinales tantum eligunt Summum Pon-
tificem, 154. d. 155. 156. 157.
Cardinalis quis creandus est, antequam ad
Pontificatum promoueatur, si quando
Pontifex fuit idem electus, Cardinalis
non erat, 156. a. A quo autem Cardina-
lis creandus is erit, ibid.
Cardinales si duo supersint, aut vnus tan-
tum, electio Pontificis à quibus cele-
branda erit, 156. a. b. Quid si nullus Car-
dinalium supersit, c. d.
Cardinales ad quid compelli possint circa
electionem Pontificis, 156. d. e. 157. a. b.
Reliqua in verb. Pontifex.
Cardinalium consilio Pontifex in admini-
stratione vniuersalis Ecclesiæ vti debet,
158. a. Vide latè de hac conclusione e ad.
pag. 158. per tot.
Cardinales ab Vrbe absentes fructus Bene-
ficiarum, officiorumque amittunt, 158.
d. Nisi de Summi Pontificis licentia ab-
sint, vel in Ecclesijs, quibus præpositi
sint, resideant, e. Quomodo autem pro-
banda sit hæc licentia, e.
Cardinales in locum Senatorum subrogati
fuerunt, 159. a. b.
Cardinalium preeminentiæ æquiparantur
prærogatiuis Romani Senatus, 159. b. c.
d. In aliquibus tamen differunt, e. 160. a.
Cardinales ex auctoritate Mascardi non
tenentur iurate fidelitatem Papæ, 160. c.
At contrarium seruant, ibid.
Cardinales excusantur à iuramento calum-
niæ, 160. c.
Cardinales iuratoria cautione vntur lo-
co fideiussionis in iudicio præstandæ à
priuatis viris, 160. c.
Cardinales solemniter iuramento deuincti sũt

ad effundendum sanguinem pro Christi gloria, & Christianae Reipub. salute, 160. d. Cardinalis testimonio creditur sine iuramento, 166. d. e. Etiam si dicat in sententia, fuisse solemniter processum, ibid. Cardinali afferenti, se esse Legatum, & viua vocis oraculo fuisse sibi a Papa aliquid commissum, credendum est, 160. c. Intelligit, ut ibi. Cardinalium literis fides adhibenda est, 161. a. Cardinalis fides de re solita concedi viua vocis oraculo Papae, quando fidem faciat, 161. a. Cardinalis vnus testimonio an, & quando plenè credendum sit, remissiuè, 161. a. Cardinalis liberatur à patria potestate per assumptionem ad Cardinalatù, 161. b. c. d. Cardinalatus Dignitas Archiepiscopali maior, 161. c. Quid antiquatis temporibus, ibid. Cardinalatus Dignitas alicui collata an reuocari possit, 161. a. Et quomodo per Papam faciendae sit huiusmodi reuocatio, ibid. Cardinalis in deponitur, & eundem petur, qualis testiu numerus requiratur, 163. a. Cardinalis à Papa creatus, sed non declaratus, & in expectacione, & in re seruatus, an a solo Papa eandem creari possit, 163. c. d. Cardinalis offertur exemplis, qui à Pontifice creatus, sed in pectore re seruatus, ante declarationem vendidit officium. Abrenuntiationis de Parco maiori, cum aliqua Cardinalis Vicedancelarij, conturbentia, 163. e. Cardinalis creatio an dicatur perfecta, & quousque sequatur publicatio, 163. e. Cardinales sicut exponuntur, adhuc Papam eligere valent, 164. a. Cardinales vti specialiter nota digni non comprehenduntur in generali excommunicatione, 164. b. Cardinali in vocem assurgit Imperator, ab ab eodem salutatus, 164. e. 165. a. Cardinalibus honor magnus exhibendus, maximaque reuerentia, 164. e. 165. a. 174. a. per tot. Cardinalis Legatus de Latere Iulij, si sedit in diuina sede Reges Galliae, & Hispaniarum, 165. a. Cardinales non possunt honoris sibi debito renunciare, 165. a. 166. b. Cardinales an Ordines conferre possint, & quales, & an Episcopalia insignia deferre valeant, 165. b. c. Cardinales quam Beneficia conferre

possint, 165. d. 166. a. b. 175. e. Et quid de Cardinalibus habentibus indultum, ibid. Cardinales conferre possunt Beneficia vacantia in Ecclesijs Titularibus, 167. b. c. Limita, si Cardinales absint ab Vrbe, quia tunc veniunt sub reservatione Apostolica, d. Vide e. Cardinales etiam non residentes in Beneficijs sibi collatis, fructus eorundem percipiunt, 166. c. d. Cardinales an plura Beneficia retinere possint, & quid de incompatilibus Beneficijs, 166. d. e. Cardinalibus conferenda non sunt Beneficia, valorem ducatorum ducentorum, Camera non excedentia, 166. e. Cardinali inferuens, & à residentia absens an fructus Praebendae, quotidianasque Distributiones percipere possit, 166. e. Cardinales quam habeant iurisdictionem in Ecclesijs Titularibus, 167. 168. 302. c. d. Cardinales quam habeant iurisdictionem in Ecclesijs Titularibus, quae habent Conuentus, & Monasteria Religiosorum annexa, 167. e. 168. a. b. Cardinalis Titularis iurisdictione in quo differat à iurisdictione Cardinalis Protectoris, 168. a. Cardinales petere possunt charitativum subsidium ab Ecclesijs, & Titulis sibi assignatis, 168. e. Cardinalium potestas numquid sit in toto Collegio, vel in singulari cum iurisdictione, 168. e. De Cardinali, qui est in possessione conferendi Beneficia alicuius Ecclesiae, cuius sit Titularis alius Cardinalis, 168. e. 169. a. Cardinalis in administratione adiungitur Pontifici, si hio reddatur inhabilis, 169. b. c. d. Quid si Pontifex capiatur ab hostibus, ibid. Cardinalium Collegium tempore Hadriani VI. qui absens electus fuit, vice in Papae gessit, & quomodo, 169. c. d. Cardinalem Legatum in Vrbe relinquit Pontifex, si ab ea distet, 169. d. Cardinales tantum eliguntur Legati de latere, 170. 171. Reliqua in verbi Legatus de Latere. Cardinales non in alicuius Principis laici Legatione perfungi non debent, 171. e. Adducuntur exempla, ibid. & 319. c. Cardinales lites solus Pontifex appellatione remota dirimit, 172. a. b. c. Cardinales sunt Deo iudicati, & ab omni terrenorum Principum potestate exempti, 172. b. Car-

Cardinales solum Pontificem iudicem agnoscunt, 172. b. c.
Cardinales per tormenta examinari non debent, 172. b.
De Cardinalium facultate testandi, 172. d. e. 173. per tot.
Cardinales non possunt testari, nisi præferat licentia Summi Pontificis, 172. d.
Et hæc prohibitio extenditur etiam ad alias causas, ibid. Quid si reperitur testamentum antiquum Cardinalis, & de licentia Pontificis non appareat, e.
Cardinalis testari potest de stipendio illo, à Summo Pontifice Cardinalitij galeries iatuitu illi concessio, 172. e. 173. a. Vide d. Immo hæredes succedunt ab intestato in hoc stipendio, ibid.
Cardinalis hæres, habentis à Papa facultatem testandi, cum clausula, *non obstantibus*, &c. an succedat in fructibus Beneficiorum maturatis, sed non exactis tempore obitus Cardinalis, 173. b.
Cardinalis habens facultatem testandi poterit etiam codicillare, 173. b. Item donare causa mortis, c.
Cardinales si habeat facultatem testandi, an hæc per vnicum actum extinguatur, 173. b.
Cardinalis habent privilegium testandi iure militaris, 173. c.
Cardinales possunt legare Archiconfraternitati Cõsalonis in Vrbe pro redemptione Captiuorum, vsque ad summam scutorum 300. 173. d.
Cardinalis funus an, & quando impensis hæredis faciendum sit, 173. e.
Cardinalis familiari, qui de mandato Domini scripsit testamentum, & in hoc legatum ad sui fauorem, an obstat dispositio Codicis tit. de his qui sibi in testam. adscripser. remissio. 173. e.
Cardinales studere debent in sacræ Purpure maiestate sustinenda, 174. c. d. e.
De numero familiarium, & inseruentium Cardinalitij Dignitati necessario, 175. per tot. Et de qualitatibus dictorum familiarium, ibid. e.
Cardinalibus permixtus priuatus, carcer, 176. a. b. c.
Cardinalium familiares hodie non sunt exempti à iurisdictione Ordinariorum, 176. d.
Cardinalium Palatia an gaudeant immunitate, 176. e. 177. a. b.
Cardinalium Palatia etiam tempore Cõclauis inuadentes, eorumq. bona diripientes, qua poena plerendi sint, remissio, 177. b.
Cardinalem offendens læsæ Maiestatis reus

efficitur, 177. d. e. Etiam si offendens esset Imperator, ibid. Limitatur in offendentem ad sui defensionem, 178. a. Limitatur quoque, si Cardinalis efficiatur rebellis Sedis Apost. & affertur exemplum a. b.
Cardinalis familiares si quis offendat, qua poena puniatur, 178. b.
Cardinalem offendens iniuria verbali quomodo puniatur, 178. b.
Cardinalem offendens an gaudeat immunitate ecclesiastica, 178. b. c.
Cardinales an possint expellere intrusum in Papatu, & deponere Papam simoniacum, ac hæreticum; & quomodo, 178. d. e. 179.
Cardinalium Collegium samæ restituere potest, 180. 181. a.
Cardinales tanquam speciali nota digni non sunt comprehensi sub generali dispositione; & quare, 181. 267. a. b.
Cardinales non tenentur ad Decimas, etiã apposita clausula, *quocumque privilegio non obstante*, 181. b. c.
Cardinales non sunt comprehensi in Regulis Cancellariæ, 181. c. De Regula, de exprimendo valore, vide e.
Cardinales an comprehendantur in dispensatione quantumcumque generali loquente in materia prohibitiua, 181. c. e.
Cardinales an teneatur contribuere in solutione charitatiui subsidij impositi à Sede Apost. contra infideles, 181. d. e.
Cardinalis occurfus an liberet ductos ad supplicium, 182. a. b.
Cardinalibus solus Pontifex causarum cognitiones committit, 182. c. d. e. 183. a.
Cardinalis assertioni standum est in causis sibi commissis, 183. b. c.
Cardinales committere possunt Auditoribus suis terminorum obseruantiam, 183. c.
Cardinales non citantur per edictum, nec inhibetur illis sub Censuris, 183. d. e.
Cardinalis quocumq. crimine inculpatus per procuratorem auditur, 184. a. b. c.
Quid in crimine hæresis, ibid.
Cardinalibus nõ prohibetur feudi successio, 184. d. e. 185. a.
Cardinales retinent priora Beneficia, quæ ante promotionem habebant, Cardinalitij Dignitati non repugnantia, 185. c. d. e. Etiam Archiepiscopalem, seu Episcopalem Dignitatem, ibid. Intellige ex dispensatione Pontificia, ibid. & 186. a.
Cardinalibus Episcopis an, & quando permittatur collatio Ordinum in aliena Diocesi, 186. b. c. d.
Cardinalium vnus honori sacro Collegio concessio renunciare non potest, 187. a. b.
Car.

Cardinales quibus clausulis in Commissionibus causarum appositis non comprehendantur, 187. c. d.
Cardinales an scripturas recipere possint in Conclavi, 187. e.
Cardinalis legatus. si in legatione moriatur, sumptibus cuius sit parentandus, & in quo loco, 188. 189. a. b. c.
Cardinalis non Legatus, sed habens Ecclesias, ac Dignitates, cuius sumptibus sit funerandus, 188. per tot.
Cardinalis in quo loco sepeliendus erit, si absque electione sepulturæ decedat, 189. a. b. c.
Cardinales qua forma sepeliendi sint, 189. c. Vide 191. & 192.
Cardinalium mortuorum memoria, ac fama à Summis Pontificibus consultum, 189. d. e.
Cardinales promittunt Summo Pontifici munera non recipere, 81. d.
Cardinalium familiares prohibentur bona Cardinalium defunctorum occupare, 189. e. 190. a.
Cardinalitius Annulus (seu valor,) & ornamenta Capellæ quibus consignari debeant, sequito Cardinalis obitu, 190. a.
Cardinalium creditoribus quo ordine sit satisfaciendum post illorum ibitum, 190. b. c. d. e. 191. a. b. c.
De Cardinalium funere, 191. d. e.
Cardinalium parétationi quadraginta dies assignantur; & quare, 191. d. e. 192. a. b. c.
Cardinalium familiares sustentantur per quadraginta dies in Palatio Cardinalis defuncti, 191. e.
Cardinales optant Titulos Episcopales, Presbyterales, & Diaconales, 192. d.
Cardinalis optans nouum Titulum si exigit pensiones domus spectantes ad Titulum dimissum, diuidere debet pro rata temporis cum successore, 192. d.
Cardinalium Cætus, nullo deficiente ex Pœnitentiarijs, an possit illorum augere numerum, 301. c.
Cardinales Protectores Ordinum Regularium quam facultatem, iurisdictionemque in eisdem Regulares habeant, 326. 327. 328.
Cardinales habent tutelam, patrociniūque Prouinciarum, Ciuitatum, & Regnorum, 328.
Cardinalis Vicecancellarius. Vide in verb. Vicecancellarius.
Cardinalis Camerarius, Vide in verb. Camerarius.
Cardinalis Pœnitentiarius. Vide in verb. Pœnitentiarius.
Cardinalis Vicarius. Vide in verb. Vicarius.

CARIANVM in potestate Comitum Anguillaræ, 145. a.
CARMELITARVM Discalceatorum Seminarium in Vrbe à Paulo V institutum, ad hæreticorum, & infidelium quorumcumque conuersionem, 48. d.
CARNIUM curam quis gereret apud Romanos, 283. a. 284. a. b. c. d.
Caro bubala olim apud Romanos in pretio erat, 284. d. e.
Carnium vsus parcissimus apud antiquos Romanos, 285. a.
CAROLVS GVALTERIVS, 270. e.
CAROLVS MAGNVS Imperator confirmat donationes suorum Antecessorum fauore S. R. E. 117. e. 122. d. 123. a.
CASTELLANI ad Innocentij III. obediētiā redeunt, 137. a.
CASTRA si à Camera Apostolica emanantur, Bullæ Pij V. de non infeudandis &c. minimè subiciuntur, 264. c.
CAVAS Oppidum, quod Petrus à Columna Ecclesiæ eripuerat, Paschalis H. recuperat, 127. a. b.
CENCII Camerarij liber Apostolicæ Sedi vtilissimus quando exaratus, 135. e. Eiusdem Cencij laudes, 249. a. 255. d.
CENSVS vendi non possunt à subditis Status Ecclesiastici Principibus, & Communitatibus exteris, ex Pontificijs Constitutionibus, 152. b. c. & quare, c. d. e. 153. a. b.
Census inter immobilia collocantur, 152. b.
CENTVMCELLIS fuit Traiani Imperatoris Villa pulcherrima, 88. d. e.
Centumcellæ à Gregorio III. Pontifice restauratæ, 116. e.
Centumcellæ confirmantur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. b.
Centumcellæ à Pio IV. munitæ, 148. d.
CEPERANVM confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c. De Ceperano vide, 136. a.
CERE confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. b.
CERETE in potestate Comitum Anguillaræ, 145. a.
CERVIAM à Venetis detentam Iulius II. recuperat, 146. d.
DE CÆSIS ROCCA in Ducatu Spoletano de iure S. R. E. 138. e.
CHARITATIS Archiconfraternitas in Vrbe instituta. Et de pijs ipsius operibus, 281. c. d. e. 282. a. b.
S. CHRISTINAE Ecclesia posita prope Papiam iuxta Padum de iure S. R. E. e. 120. c.

CHRISTIANORVM duo sūt genera, 51 b.
S. CHRISTINAE Ecclesia posita prope Pa-
pam iuxta Padum de iure S. R. E. 120. e.
S. CRISPINA restituitur Cœlestino III.
136 b.
CISTERNA de iure S. R. E. 138. c.
CIVITAS CASTELLANA à Paschali II,
recuperata, 127. b.
CLASSIS pro decem trēmibus contra
Turcas parandis, & conseruandis Con-
gregationem Sixtus V. instituit; & eius-
dem Congregationis facultates recen-
sentur, 202. d. e. 203. Reliqua in verb.
Nauis.
CLERICI à Diuo Petro instituti,
8. e.
Clerici ad secularia iudicia non protrahē-
di, 49. b. c. d. 51. e.
Clericatus cur magis eximat à potestate
temporali, quàm Baptismus, 51 a. b.
Clericorum consanguinei an illis succedant
ab intestato in quotidianis distributio-
nibus remissiuè, 173. e.
Clericorum bona pauperum esse dicuntur,
269. e.
CLERICI CAMERAE Apostolicæ ad nu-
merum septenarium præfiniti ab Euge-
nio IV. 260. b. 276. c. Quos deinde Six-
tus V. numero duodenarios esse sancit.
ibid.
Clerici Camerae interesse non possunt in
Camera, in qua de ipsorum coniuncto-
rum interesse agitur, 267. a.
Clerici Camerae etiam Præsidentes ipsius
Camerae dicuntur, 269. a.
Clericorum Camerae Statuta confirmavit
Leo X. 269. b.
Clericorum Camerae Collegium simula-
chrum Collegij Quæstorum; & quare,
276. a. b. 277. d.
Clericorum Camerae preeminentiæ, ac fa-
cultates recensentur, 276. 277.
Clericorum Camerae Collegium olim nu-
mero indeterminato constitutum, 276. b.
Clericis Camerae quænam sint prohibita,
277. c. d. e.
Clericorum Camerae iurisdictio Sede va-
cante non expirat, 277. d.
CLOACAE antiquitūs in Vrbe mirabi-
les, 98. b. c.
Cloacarum cura maxima apud priscos Ro-
manos, Summosque Pontifices semper
fuit, 98. b. c. d. e.
CLVSIVM declaratur Imperio subiectum
à Ludouico Imperatore, 119. a.
Clusium à Cœlestino Tertio recuperatum,
135. e.
COLLEGIVM tres faciunt, 156. a.
Collegiorū priuilegia sub generali priuile-

giorum derogatione non comprehen-
duntur, 72. d.
COLVMNAE Castrum Paschalis II. Petro
à Columna ademit, 127. a. b. Et Colum-
nensis Profapia tunc prima mentio ex
Baronio, ibid.
COMACLVM occupatum à Desiderio Re-
ge Longobardorum, 117. c.
Comaclum confirmatur S. R. E. à Ludouico
Imperatore, 119. a. ab Othone Impera-
tore, 120. c. à Rodulpho Imperatore,
141. c.
COMMISSARII à Sacra Congregatione
Boni Regiminis trausmissi ad exigen-
dum credita residua Communitatum,
quando decimas percipere debeant;
& de qualitatibus dictorum Commis-
sariorum remissiuè, 293. c. d.
Commissarij Spoliorum quid seruare de-
beant, remissiuè, 263. d.
COMMISSARII Camerae Apostolicæ Offi-
ciū in Vrbe quale fuerit antiquis tēpo-
ribus, qualeque sit de præsentibus; ac de
ipsius preeminentijs, & facultatibus,
274. 275.
Commissarij Camerae Officium graues viri
exercuerunt, quorum nomina recensentur,
274. b. c.
Commissarius Camerae si sit Prælatus, quē
locum habeat in Camera, 274. d.
Commissarij Camerae Officium quādo in-
stitutum, 274. d. e. 275. a. c.
Commissarius Camerae an, & in quo diffe-
rat à Fisco, 275. d. e.
COMMUNE quod est, communiter negli-
gitur; & quare, 79. b.
COMMVNITAS, Vide in verb. Vniuersi-
tas.
COMPVTORVM Cameralium Congre-
gatio habetur in ædibus Thesaurarij,
265. a. b.
Computorum Cameralium redditio quo-
modo facienda sit, seriosa instructio, 265.
c. d. e. 266. 267. a. 269. b. c.
Computorum redditio facienda quoque
est ab ipsomet Thesaurario, & ab alijs
Summi Pontificis, Romanæque Curia
Magistratibus. 266. d.
CONCILIVM Tridentinum quando
indictum; & quando completum, 55.
d. e.
Concilij Tridentini Congregationem Pius
IV. instituit, 55. e. Eandem Sixtus V.
confirmavit, 56. a. Eiusdem Congrega-
tionis facultates. 55. a. b. c.
Concilij Tridentini declarationes à pro-
pria Congregatione emanata, an di-
cantur doctrinales, seu diffinitiuæ.
56. c.

Concilia à Romanis Pontificibus antiqui-
 tūs frequentē conuocata, 39. d.
CONCLAVE quid sit . remissiuē, 254. c.
 Reliqua in verb. Pontifex .
CONFINIVM Congregatio ab Vrbanō
 VIII. instituta, ac de illius facultatibus ,
 151. 152. 153.
CONFISCATIO inter regalia Principum
 connumeratur, 272. b. Et est de maximo
 imperio, ibid.
 Confiscare sine Principis licentia non licet,
 & quare, 272. b.
 Confiscatio quomodo antiquitūs fieret ,
 272. c.
CONSILIARII Romanæ Sedis quales, 2. d.
 3. a.
 De Consilio Ciuitatum possunt esse pater,
 & plures filij, ac fratres, 21. d.
 Consiliarius debet Principi etiam non pe-
 tenti ministrare consilium, dummodo eo
 indigere videat, 74. a.
CONSISTORIANI COMITES quales ,
 42. b. c. d. 43. e.
CONSISTORII publici cæremoniæ ex-
 plicantur vberime, quibus noui Cardi-
 nales recipiuntur, 23. e. 24.
 Consistorium quid sit, 42. a. b. c. d. e. 44. a.
 Consistorium duplex, publicum, & secretū,
 42. e. Quid autem in altero, alteroque
 pertractetur, 42. e. 43.
 In Consistorio quo ordine Cardinales se-
 deant, 43. d.
 Consistorialia Beneficia quæ dicantur ,
 60. c.
CONSTANTINVS Imperator extruxit
 Basilicas plures in Vrbe, præcipuē Læte-
 ranensem, & Vaticanam, 57. b. 62. c. d.
 Constantinus Imperator genus duxit à Ve-
 spasiano Imp. 65. d.
 Constantini Magni Imperatoris munifi-
 centia erga S. R. E. 146. b. c. d. Ab aliqui-
 bus tamen hæc Constantini donatio
 impugnatur, sed malè, 114. e.
CONSVLTATIONIS negociorum Status
 Ecclesiastici Congregatio instituta à
 Paulo IV. & ab alijs confirmata: ipsius
 facultates quales, 75. 76. 77. Hæc de de-
 lictis intra Urbis mœnia; eiusq. in sub-
 urbijs occurrentia non cognoscit, 77. c.
CONTRADICTAE quid sint, 204. c.
 Contradictarum Auditoris iurisdictio in
 Vrbe olim magna, 204. b. c. Reliqua in
 verb. Corrector Cancellariæ .
COROLANVM, aliàs Coranum Castrum
 ab Hadriano IV. emptum 133. a.
CORE de iure S. R. E. 138. c.
CORRECTOR CANCELLARIAE hodie
 Auditor Contradictarum appellatur,
 208. b.

Corrector Cancellariæ locum habebat in
 Parco maiori post Vicecancellarium,
 208. b.
 Inter Correctorem Cancellariæ, & Abbre-
 uiatores de Parco maiori fuit olim con-
 trouersia circa præcedentiam, 208. b
 c. d.
CORREGII loca benè potuit Fridericus
 Imperator à iurisdictione Ducum Me-
 diolanensium eximere, quàmuis in inue-
 stitura Ioannis Galeatij Vicecomitis cõ-
 prehensa, 73. d.
CORSICA confirmatur S. R. E. à Carolo
 Magno Imp: 117. e. à Ludouico Imper.
 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. à
 Rodulpho Imp. 141. c.
 Corsicam à Saracenis occupatam Ianuen-
 ses recuperant, sibiq. retinent, Ioannis
 XVIII. permissu, 122. d.
CRESCENTIVS NOMENTANVS Urbem
 occupat contra Pontificem, 122. b.
CRUCIATA curia dicta, 137. c.
CVBICVLARI duo secreti assistunt in
 Consistorio Papæ, 43. e.
 Cubicularij in Vrbe instituti à Leone I. ad
 custodiam Sepulchri Apostolorum Petri,
 & Pauli, 65. e. 228. c.
 Cubiculariorum duo sunt genera, nempe
 secretorum, vel honoris Papæ inseruie-
 tium, & Cancellariæ, 228. d.
 Cubiculariorum Cancellariæ munus qua-
 le; ac de illorum priuilegijs, 228. 229.
 230. 231.
 Cubicularij Cancellariæ à Leone X. insti-
 tuti, 228. e. 229. a. b. c.

D

DANTES ALIGERIVS post eius mor-
 tem secundum aliquos tanquam he-
 reticus damnatus; alij hoc negant, 51. e.
 52. a. 113. e. 114. a.
DATARI Officium quale, 242.
 Datarij Officium quisnam exercebat anti-
 quitus, 242. b.
 Datarij munus aliquando S. R. E. Cardina-
 les exercuerunt, 242. b.
 Datarij Officiales quisnam sint, 242. c.
 Datarius dictus à datando, 242. c.
 Data sunt in duplici differentia, aliæ di-
 cuntur parua, aliæ maiores, 242. c.
 Data quanta sit efficacia, 242. d.
 Datarij Officium concernunt omnia, quæ
 sunt gratiæ, 242. d.
 Datarij munus excelsum, ac sublime, 242.
 d. e.
 Datarij munus expirat per obitum Ponti-
 ficis, 242. c.

DECANVS quid significet, 324. c.
Decanus Collegij Cardinalium. Vide in verb. **Cardinales**.
DECRETVM IRRITANS quid operetur, 294. c.
DIACONI consecrati à Diuo Petro, 9. a. Ipsorum munus quale, ibid. Vide 13. 6.
Diaconus quid significet, 13. a. b.
Diaconorum numerus antiquitus septenarius, 13. c. d. Et dicebantur **Diaconi Regionarij**, 13. d. e. Ipsorum munus quale, 13. d. e.
Diaconi Cardinales. Vide in verb. **Cardinales**.
DICTIO, quomodo libet, quid importet, 149. d.
DIGNIOR ille reputatur, qui proximior est domino, 7. d.
Dignior, ac maior ille reputatur, quanto pluribus, ac dignioribus præest, 175. a. 198. c.
DIGNITATVM ordo seruandus est; præsertim in Ecclesia militanti, 199. a.
Dignitates propter numerum vilescunt, 199. e. 200. a.
DISTRICTVS VRBIS quadraginta miliaria continet, 256. a.
DOCTORATVS laurea quis decorari non debet, nisi Catholicæ Fidei professionem emiserit, 109. a.
Doctores in iure canonico, & civili creantur in Vrbe ab Aduocatis Cõsistorialibus priuatiuè quoad omnes alios, 109. a.
Doctores in philosophia, ac medicina creantur in Vrbe à Phisicorum Medicorum Collegio priuatiuè quoad omnes alios, 109. b.
DOMINATVS genera tria, Regalis, politicus, & æconomicus, 176. d.
DOMORVM venditiones factæ irrequisito vicino non sunt nullæ ipso iure, sed tantum vicino volente, 253. c. Amplia; etiamsi Bulla dicat, *ed ipso, & ipso iure sit nulla*, ibid. Et de forma in hoc seruanda, d.
DONATIONES factæ à Papa sine subscriptione Cardinalium, non carent falsitatis suspitione, 158. e. 159. a.

E

ECCLESIAE in Vrbe præstantiores quinque, 7. a.
Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ personæ à Principe defendendæ sunt, 49. b.
Ecclesiarum priuilegia confirmarunt, & in contrarium inducta substulerunt Vateh.

tinus, & **Martianus Imperatores**, 49. d.
Ecclesiarum, & Altarium consecrationem solemnè ritum faciendam quis Pontificum primus instituerit, 55. c.
Ecclesia duplex, spiritualis nempe, ac materialis, 56. d.
Ecclesias quis primus ædificauerit inter Hebræos, Græcos, Latinos, aliasuè barbaras Nationes, remissiuè, 56. e.
Ecclesias quis primus inter Christianos ædificauerit, 56. e. 57. 58.
Ecclesia vbi primùm Seruatori nostro fuerit ædificata, 57. a. b. 58. a.
Ecclesia idem quod Memoria, 57. e.
De Ecclesiarum erectione in Cathedralis secularès, vel alium statum remissiuè, 60. e.
Ecclesiarum libera electio permittitur ab Henrico Imperatore, 129. d.
Ecclesia Romana mater est omnium, & magistra, 66. e.
Ecclesia Dei vtriusque gladij habet potestatem, 193. c.
De Ecclesijs, vide in verb. **Immunitas Ecclesiastica**.
ELECTIO non potest fieri de ipso, 156. b. c.
Electores Regis Romanorum, in Imperatorem postea promouendi, à Gregorio V. constituti, 122. c.
EPISCOPI dicti aliquando **Cardinales**, 3. d.
Episcopi septem ex vicinioribus Oppidis à Romano Pontifice in Urbem vocati, qui singulis hebdomadæ diebus Diuina celebrarent Mysteria, 7. b.
Episcoporum eligendorum requisita, 19. a. b. c. e. 59. 60. 328.
Episcopalis residentia procedit à Iure Diuino, 41. a.
Episcopi quam facultatem habeant in procedendo contra hæreticos, 44. e.
Episcopus si detegatur hæreticus, contra ipsum non inquirunt Inquisitores, sed Apostolica Sedi illum denunciant, 44. e. 45. a. 46. e.
Episcoporum eligendorum diligens inquisitio habenda est, 58. d. e.
Episcopus promouendus examinari debet, 59. b. c. 60.
Episcopi promouendi processus, & inquisitio formatur, & quid sit probandum, 59. d. e. 60. Quid in Regularibus, 59. e. 60. a.
Episcoporum postulata in Congregatione à Sixto V. instituta, vel innouata, cognoscuntur, 60. e. 61. a. b.
Episcoporum domos, & bona inuadentes excommunicantur, & interdicuntur Leonis IX. Sanctione, 123. d.
Episcopi debent iurare fidelitatem Papæ 160. b.

Episcopus iureiurando an teneatur tange-
re sacra, 164. d.
Episcopus in alterius Diocesi Pontificalia
exercere non potest, nisi de Ordinarij
loci expressa licentia, 186. b. Amplia-
etiam ad Abbantias, quæ nullius Dico-
cesis existunt, c.
Episcopis expoliatis, vel eiectis omnia re-
stituenda esse Eusepius Pontifex præci-
cit, 115. a.
Episcopi præcedere debent Prothonota-
rios, 200. b.
Episcopi locum tenent Apostolorum, 200. c.
Episcopi Cardinales Vide in verb. Card.
EPISTOLAE, quæ mittuntur ad absentes,
an fidem faciant contra scribentem,
294. d.
EVGBIVM occupatur à Desiderio Rege
Longobardorum, 117. c.
Eugubium confirmatur S. R. E. à Ludoni-
co Imperatore, 119. a. ab Othone Impe-
ratore, 120. d.
Eugubini ad Innocentij II. Inobedientiam
redeunt, 137. a.
Eugubium recuperatum à Bonifacio VIII.
141. e.
EXACTORVM temeritas, & concussio-
nes sunt reprimendæ, 77. e. In hoc in-
digilavit Sixtus V. & Congregationem
grauaminum tollendorum instituit, 78.
At à Paulo V. Congregatio hæc unita
fuit Cōgregationi Boni Regimini, 79. a.
Exactorum temeritati Imperatorum quo-
que leges consuluerunt, 78. b. c.
Exactor super exactiouis crimine confuta-
tus quomodo puniendus, 78. c.
Exactor negligens tributa recipere à sol-
uere volentibus, debitor liberatur, &
exactor duplum Fisco cogitur inferre,
78. d. e.
Exactores Camerales quid agere debeant
in ipsorum munere exerceodo, 261. a. b. c.
EXCOMMVNICATI, & Censuris Eccle-
siasticis innodati à quocumque actu le-
gitimo excluduntur, 164. l. a. Limita in
Cardinalibus in electione Papa, ibid.
EXHARCATVS RAVENNAE ademptus
S. R. E. 117. b.
Exharcatus Rauennæ à Carlo Magno Im-
peratore declaratur de iure S. R. E. 117.
e. 118. e.
Exharcatus Rauennæ confirmatur S. R. E.
à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Otho-
ne Imperatore, 120. c. a.
Exharcatus Rauennæ quæ loca compre-
henderet, 118. e. 119. e.
Exharcatus Rauennæ restituitur S. R. E. à
Rodulpho Imperatore, 140. d. 141. c.

FABRICAE S. Petri quinam Pontifi-
ces consuluerint: & de facultatibus
eidem Fabricæ concessis, 68. 69. 70.
71. 72. d.
Fabricæ S. Petri Congregatio habetur in
Palatio senioris Cardinalis in Vrbe exi-
stentis, 72. b.
FAMILIARIS Papa: si quis asseratur per
attestationem ipsius Papa factam, lice-
pendente, an tollat alterius questum,
234. b. v. ni ab IV.
FANVM confirmatur S. R. E. à Ludouico
Imperatore, 119. a. ab Othone Imp. 120. d.
FAVENTIA à Desiderio Rege Longobar-
dorum redditur S. R. E. 117. b. occupa-
tur ab eodem Rege, 117. c.
Fauentia confirmatur S. R. E. à Ludouico
Imperatore, 119. a. ab Othone Imp. 120. c. à
Rodulpho Imperatore, 141. c.
Fauentia, ab Ordelapho, ac socijs occupa-
ta, recuperationi Clementis V. in-
digilat, 142. a.
Fauentiam à Venetis detentam Iulius II.
recuperat, 146. d.
FAVSTVS POLVS S. R. E. Cardinalis, E-
piscopus Vrbeuetanus, 317. d.
FELICITATIS CASTRVM confirmatur
S. R. E. à Carolo Magno Imp. 117. e. à Lu-
douico Imp. 119. a. ab Othone Imp. 120. d.
FELIX CONTELORTVS 77. b.
77. c.
FERENTINVM confirmatur
S. R. E. à Carolo Magno Imperatore,
117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a.
ab Othone Imperatore, 120. d.
FERENTINVM confirmatur S. R. E. à Lu-
douico Imperatore, 118. e.
FERRARIA à Desiderio Rege Longo-
bardorum redditur S. R. E. 117. b. Oc-
cupatur ab eodem Rege, c.
Ferraria confirmatur S. R. E. à Ludouico
Imperatore, 119. a. ab Othone Impe-
ratore, 120. c. a. Rodulpho Imperato-
re, 141. c.
Ferraria, sequito Comitissa Mathildis obi-
tu, ad Ecclesiam Romanam redijt,
127. e.
Ferraria à Venetis occupata, ab ipsidem re-
stituitur S. R. E. tempore Clementis V.
142. b.
Ferraria Dux Alphonfus cum Hadria-
no VI. transigit ratione dicti Ducatus
147. b.
Ferraria Dux Alphonfus in ius à Clemen-
ti VII. vocatur ob dicti Ducatus deuo-
lutionem, 147. c.

Ferrariæ Ducatum recuperat Clemens VIII. ob Alphonſi Eſtenſis obitum, 150. a. b.
FEVDATARIJ Sedis Apoſtolice teneantur ſoluere canones in Vigilia, aut die Feſtinitatis SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, 146. a. b.
Feudi ſucceſſio an prohibeatur Cardinali, vel Epifcopo, 184. d. e. 185. a.
Feudi ſucceſſio cur prohibeatur perſonis eccleſiaſticis, 184. c. Quid in feudo eccleſiaſtico. ibid.
In Feudo an ſuccedat Monachus, 185. a.
FIDES Catholica totius ſpiritualis ædificationis fundamentum eſt, 44. c.
Fides Catholica propaganda eſt, 47. c. 48. a.
Fidei propaganda Congregationem Gregorius XV. in Vrbe inſtituit, 48. a. b. Licet prædeceſſores Pontifices in Catholica Fidei propagatione anteaſtis ſæculis ſemper inuigilauerint, a. b.
Ad Fidei propagationem linguæ variæ ad diſcendæ 48. b.
Fidei propaganda Congregatio quibus facultatibus fit communita, 48. c. d. e. 49. a.
FIRMANI iurant fidelitatem S. R. E. 117. d.
FISCVS in Curia Romana eſt ipſa Sedes Apoſtolica. 271. c.
Fiſci Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus Fiſci.
Fiſci Patronus olim dictus Quæſtor Parricidij, 271. d. 272. b.
Fiſcales cauſæ quæ dicantur, 272. b.
Fiſci Procuratoris, & Procuratoris Caſaris differentia, 272. c. d.
Fiſci Procuratoris in Vrbe qualitates que nam eſſe debeant, 272. e. 273. c. Et de ipſius munere, 273. a. b. c.
Fiſcus vnde dicatur. remiſſiue. 273. c.
Fiſcus accipitur etiam pro tributis, alijs que debitis, & oneribus, 273. d.
Fiſci Procurator præcedit Commiſſarium Camera. 275. c. Reliqua in verb. Conſiſcatio.
FLAMINIAE PROVINCIA reſtituitur S. R. E. à Rodolpho Imperatore. 140. d.
Flaminia Prouincia tempore Pauli I. reſtituta S. R. E. 145. b.
FLORENTIA declaratur Imperio ſubiecta à Ludouico Imperatore. 119. a.
FLVMINA nauigabilia inter Regalia connumerantur. 96. b.
FORENTINI CASTRVM recuperatum, ab Urbano IV. 139. f.

FORVM LIVII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 118. c. Otho Imperator. 120. c. Rodolphus Imperator. 141. c.
Foroliuienſi è Cinitate Ordelaſphi eieci à Legato Pontificis Innocentij VI. 143. b.
Foroliuienſes à Pontifice Gregorio XI. deficiunt. 143. c.
FORVM POMPILII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 118. c. Otho Imperator. 120. c. Rodolphus Imperator. 141. c.
FORVM SEMPRONII confirmat S. R. E. Ludouicus Imperator. 119. a. Otho Imperator. 120. d.
FRANCISCVS ALIDOSIVS S. R. E. Cardinalis quare à Francisco Maria Duce Urbini interfectus. 41. c.
FRANCISCVS BARBERINVS S. R. E. Cardinalis Triclinij Leoniani in Laterano reſtaurator. 118. a. b. c. d. Legatus de Latere Urbani VIII. 170. b. Vicecællarius eximius, 521. d. Protector Archiconfraternitatis Charitatis in Vrbe. 282. a. Signaturæ Juſtitia Præfectus. 310. c. Archipreſbyter Baſilicæ Lateranenſis. 314. c. deinde ad Vaticanam tranſlatus. ibid. & 318. a.
FRANCISCVS BARBERINVS Urbani VIII. patruus Abbreviator de Parco maiori abſque ſolito examine creatus, 214. c.
FRANCISCI DANDALI Veneti facinus eximium, 142. b.
FRANCISCI SODERINI S. R. E. Cardinalis dictum improbatur, 40. c.
FRANCISCVS MARIA BARANZONIUS Lucumtenens in ciuilibus Auditoris Camera, 268. b.
FRATRVVM concordia commendatur, 310. d. e.
FRIDERICVS IMPERATOR fratris officio fungitur erga Hadrianum. IV. 132. c. Vide eiufdem Imperatoris obſequium erga Alexandrum III. 133. 134. a.
FRVSINONVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. c.
FVLGINEVM reſtituitur S. R. E. à Conrado occupatore, 136. c. 137. a.
FVMONIS Caſtrum de iure S. R. E. 138. c.
Fumonis Arx recuperatur ab Eugenio III. 132. a.
FVNDVM de iure S. R. E. 120. e.
Fundanus Comitatus S. R. E. donatus, ſeu reſtitutus à Friderico II. Imperatore, 137. b.

FVRGONEM dicit de iure S. R. E. Otho
Imperator, 121. a.

G

- G**ABELLVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
- G**ALERIA ab exercitu Pontificio direpta, 124. c.
- G**ALLESII CASTELLVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
- G**ALLIAE Rex Chilperius Regno priuatur à Zaccharia Pontifice, & Pipinus inauguratur, 117. a.
- Galliae Regnum semper tutum refugium Romanis Pontificibus, 128. e.
- S. GEMINI CASTRVM** de iure S. R. E. 138. d.
- S. GERMANVS** occupatus à Rogerio Siciliae Rege, 131. a.
- GIBERTVS BORROMAEVS**, 77. b.
- GRASCIA** quid significet, 282. c. d.
- Grasciae Praefectus à tutelis, & curationibus excusabatur antiquitus, 287. c.
- Grasciae Praefes. Vide in verb. Praefes.
- GRATIAE EXPECTATIVAE** quando originem habuerint, 73. b. c.
- Gratiae expectativae abrogatae per Concilium Tridentinum, 73. c.
- GREGORIVS** sanctissimus Pontifex huius nominis primus bona Ecclesiae temporalis gladio tutatus est, 115. c.
- Gregorius XV. instituit Congregationem de propaganda Fide, 32. b.
- GVALDVVS** acquisitus S. R. E. à Gregorio IX. 138. c. De iure S. R. E. ex eiusdem Gregorij Sanctione, ibid.
- GVBERNATOR VRBIS** appellatur etiam Vicecamerarius, 252. d. Quare, 256. a.
- Gubernator Urbis quare sic dictus, 256. a.
- Gubernatoris Urbis preeminentiae, ac facultates quales sint; & de ipsius officialibus, 256. 258. 259.
- Gubernator Urbis Praefecti Urbis similitudinem gerit, 256. b. c. d. e. 257. 258. 259.
- Gubernator Urbis antiquitus militaribus indutus vestibus, 256. d.
- Gubernatoris Urbis baculus quid significet, 259. b. c.
- GVLIELMVS BARCLAVS** reprobatur, 51. d.
- GVLIELMVS ROTHOMAGENSIS** S. R. E. Card. laudatur, 319. c.

H

- H**AERES, qui non confecit inuentariū, an excusetur à legatorum praestatione, sub praetextu, quod hereditas non sit soluendo, 72. b.
- Haeres ob inuentarium non confectum, an in foro conscientiae teneatur ultra vires hereditarias, 72. c.
- HAERESIS** Patarenorum quando viguerit, 45. c.
- Contra haereticos edita Statuta subiunguntur Congregationi S. Inquisitionis, 45. c.
- De haereticorum fautoribus, 46. e.
- Haeretici non gaudent immunitate Ecclesiarum, 46. e. 47. a.
- Haereticales libros retinens an de haeresi condemnari possit remissive, 65. a.
- Haereticæ prauitatis Inquisitores cogere, possunt quascunque egregias personas, ut coram eis se sistant, & in causis Religionis testimonium perhibeant, 184. a.
- De haereticis vide in verb. S. Inquisitio, in verb. Episcopi.
- HEBRAEI** an comprehendantur in facultatibus Visitatorum carcerum, 281. a. b. Vide in verb. Iudaei.
- HENRICVS IMPERATOR** confirmat donationes Pipini, Caroli, Ludouici, Othonum patris, & filij Imperatorum fauore S. R. E. 123. a.
- HETRVRIA** recuperatur à Gregorio IX. 138. b.
- Hetruriae Vicariatu priuatur Carolus Rex Siciliae à Nicolao III. 140. c. Reliqua in verb. Thufcia.
- HIBERNIA** tempore Innocentij III. vectigalis S. R. E. facta, 137. b.
- HIERONYMVS COLVMNA** S. R. E. Card. Archipresbyter Basilicae Lateranensis, 314. c.
- HIERONYMVS GRIMALDVVS** S. R. E. Card. laudatur, 252. e.
- HIERONYMVS PAMPHILIVS** S. R. E. Card. & SS. D. N. Innocentij X. patrus, Papae Vicarius, 303. c.
- HIEROSOLYMA** de tyrannide Saracenorum recuperata à Christianis, Gottifredo Buglione Ductore, 126. a. b. c. d.
- HONOR** cunctis rebus preferendus est, 198. b.
- HONVPHRIVS PANVINIVS** nimis mordicus in Leonem X. 229. a. b.
- HVMANA** confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.

I

IANNIZERI CANCELLARIAE. Vide in verb. Solicitatores.

IANVAE CIVITAS continetur in Alpibus Cottijs donatis ab Ariperto Longobardorum Rege Ioanni Papæ VI. 116. b. c.

IDOLATRIA quomodo exorta, remissiuè, 54. b. c. d. Et de antiquorum ritibus, ac sacrificijs, ibid.

IMAGINVM SACRARVM persequitur Leo III. Imperator à Concilio Lateranensi damnatur, 116. d.

IMMVNITAS ECCLESIAE, & Ecclesiasticarum personarum summoperè obseruanda, 49. b. c. d.

In immunitatem ecclesiasticam edita Statuta ipso iure nulla edixit Fridericus Imperator, 49. d.

Immunitas Ecclesiarum nedum apud nos Christianos ab antiquissimo tempore viguit, sed etiam apud hebræos, ethnicos, barbarasque gentes, imò etiam apud bestias, 49. e. 50. & per tot. cap.

Immunitas Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum à iure Diuino originem habuit, 50. c. d. e. 51. 52.

Immunitas Ecclesiarum, à nullis oppugnata, defenditur, 52. d. e. 53. a. b. e.

Immunitate Ecclesiarum quinam sint indigni, Gregorius XIV. sua Sanctione declarauit, 53. c. d.

Immunitatis Ecclesiasticæ Congregationem instituit Vrbanus VIII. 53. d. 61. b.

Immunitas conceditur cõfugientibus quoque ad Crucis Signum etiam in via positum, 53. e.

Immunitate Ecclesiarum an gaudeant iudæi ad illas confugientes, 54. a.

Immunitate Ecclesiastica gaudent confugientes ad Ecclesiam, & Palatium Episcopi, si cohereat Ecclesiæ, nec distet ultra quadraginta passus, vel saltem habeat Oratorium, 176. e. 177. c.

Immunitate an gaudeant Palatia Cardinalium, 17. b. e. 177. a. b. Quid de Domibus Oratoris, seu Legati Principis, c.

Immunitate ecclesiastica an gaudeat offendens Cardinalem, 178. b. c.

IMOLA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. à Rodulpho Imperatore, 141. c.

IMPERATORVM ad statuas confugientes tuti apud Romanos fuere, 50. c.

Imperium dependet ab Ecclesia, 51. e.

Imperatores tres coronati à Ioanne Papa VIII. 119. d.

Imperiali Dignitate priuatur Fridericus II, ab Honorio III. 137. d.

Imperator Carolus V. coronatus Bononiæ à Clemente VII. 157. b.

Imperator, & Rex potest à Papa deponi, 162. e.

Imperator salutatus à Cardinali in totum assurgit, 164. e. 165. a.

INNOCENTIVS X. Vaticanam Basilicam exornauit, 68. a. Basilicam Lateranensem restaurauit, 315. a. b.

S. INQUISITIONIS contra hæreticam prauitatem Congregatio à Paulo III. instituta, 44. c. Licet semper Romani Pontifices, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi contra hæreticos inuigilauerint, 44. d. 45.

S. Inquisitionis Tribunalia instituta à Nicolao IV. in Venusino Comitatu, in nonnullis Galliæ Prouincijs, Venetijs, in Syria, & Palestina, 45. d.

S. Inquisitionis contra hæreticam prauitatem Congregatio in Vrbe instituta, quas facultates habeat, 45. e. 46. 47. a. b. c.

Inquisitores quomodo procedant contra hæreticos, 44. e.

Inquisitor generalis in Vrbe ab Urbano IV. primum creatus, & quare, 45. a. b.

Inquisitio contra hæreticos nedum viris ecclesiasticis, sed temporali quoque, dominatu præfulgentibus quandoque à Romanis Pontificibus commissa, 45. b. c.

INTERAMNA de iure S. R. E. 121. a.

Interamna restituitur S. R. E. à Conrado occupatore, 136. e.

IOANNES I. Pontifex Episcopos in suis bonis reintegrandos esse sanciuit, 115. a.

IOANNES IV. Pontifex Gisulphum Ducem Beneuentanum increpat, quòd bona Romanæ Ecclesiæ occupauerit, 115. e.

IOANNIS XXII. Pontificis laudes, 210. c. Ipsi multum debet Cancellaria Apostolica, 249. c.

IOANNES VITELLESVS S. R. E. Card. Legatus Apostolicus Patrimonium Beati Petri recuperat, 144. c.

IOANNES BENINVS, 274. c.

IOANNES BRÖCCHVS Imolensis, 274. a.

IOANNES GHINVS, 274. c.

IO BAPTISTA PLATINA cur in carcerem detrusus fuerit, 213. c.

IO BAPTISTA SPADA senior, 77. b.

IO. BAPTISTA SPADA iunior, 77. b.

IOFFREDVS LOMELLINVS, 275. c.

IOVIVM in potestate Comitum Anguil-
lariæ, 115. a.
IN ISTRIA iura S. R. E. 120. d.
ITALIAE, seu occidentalium Regionum
Prouinciæ Loca, & Ciuitates donantur
S. Syluestro Papæ, ac Successoribus Ro-
manis Pontificibus à Constantino Im-
peratore, 114. b. c.
IVDAEI au gaudeant immunitate Eccle-
siarum, si ad illas confugerint, 54. a.
Vide in verb. Hebræi.
IVDICES quænam munera prohibeantur
recipere, 81. e. 82. a. Vide 83. e. 84. a.
Iudicibus à Clemente III. Presbyteria pro-
mittuntur, 135. b.
IVLII CLARI lapsus, 52. d. e. 53. a. b.
IVLII LAVORII lapsus, 36. a. b.
IULIUS MONTERENTIVS, 274. c.
IULIUS SACCHETTUS S. R. E. Card. &
Præfectus Signaturæ Iustitiæ, 310. c.
IVRIS CIVILIS laudes, III. a.
IVS CONGRVI. Vide in verb. Domus.

L

L AESIO inspicitur solum tempore initi
contractus, 254. a.
Læsius contractus contra Cameram quã-
do præsumatur, 254. a.
LAMBERTVS IMPERATOR donationes
Ecclesiæ Romanæ à Regibus antecesso-
ribus factas confirmavit, 119. e.
LARIANI CASTRVM de iure S. R. E.
138. c.
LATERANENSIS BASILICA à Constan-
tino ædificata dicitur prima Urbis, &
Orbis, 57. b. Reliqua in verb. Basilica
Lateranensis.
LAURENTIVS IMPERIALIS, 253. a.
LAZARVS BOTTVS, 274. d.
LEGATI DE LATERE Ethimologia, 32. d.
170. a. Vide 171. b.
Legatorum Cardinalium prærogatiuæ, 29.
e. 30. a. b. Vide 171. c. d.
Legati de latere ex Collegio Cardinalium
tantum eliguntur, 170. a. e.
Legati de latere quomodo eligantur, 170.
a. b. c. d.
Legatorum triplex species, 170. d. e. 171.
a. b. c.
Legatorum qualitates, 170. e. 171. a.
Legati de latere iurisdicção non expirat
per mortem Pontificis, 171. c. Quare.
ibid. Limita si ab Vrbe nondum disces-
sit, d.
Legatus de latere quibus ornamentis vta-
tur, 171. d.
Legatione nomine alicuius Principis laici

perfungi Cardinalis non debet, 171. e.
Adducuntur exempla, ibid.
Legatus si in Legatione moriatur, sumpti-
bus cuius sit parentandus, & in quo lo-
co, 188. 189. a. b. c.
LEGATVM factum pro construendis, &
reparandis vijs, ac pontibus, an dica-
tur pium, 70. c. 96. b.
Legatum factum Petro tanquam pauperi,
qui tamen sit diues, an dicatur pium,
70. c.
Legata pia intra quantum tempus sint
exequenda, 70. c. 71. a. Reliqua in verb.
Hæres.
LEGITIMA quando filio debeatur, 241.
e.
LEO I. pro conseruandis Ecclesiasticis
bonis Sanctionem edidit, 115. a. Quam
Leo, & Antemius Imperatores pro re-
bus immobilibus Ecclesiæ Constantino-
politanae confirmarunt, ibid.
LEO FRANGIPANIVS vir potens in Vr-
be, 33. d.
LEVITAE quando à Deo electi, 2. c.
LIBERIANA BASILICA, seu S. Mariæ
Maioris. Vide in verb. Basilica Liberiana.
LIBRI improbatæ lectionis etiam ab et-
hnicis damnati, 62. c. d. e.
Libri contra Legem Diuinam, ac Religio-
nem iure sunt prohibendi, 62. e.
Librorum hæreticorum combustio initio
nascentis Ecclesiæ obseruata, 63. a.
Librorum hæreticorum lectionem, ac re-
tentionem quis primus Pontificum
prohibuerit, 63. b. c.
Librorum hæreticorum, vel de hæresi sus-
ceptorum, aut bonis moribus aduersan-
tium Index Pij IV. iussu conficitur, 63. d.
Librorum expurgationem, ac recognitio-
nem Gregorius XIII. Sixtus V. & Cle-
mens VIII. mandant. Ac de facultati-
bus Congregationi Indicis attributis,
63. e. 64.
Libri imprimi non possunt in Vrbe absque
Vicarij, & Magistri sacri Palatij, extra
Vrbem sine Episcopi, vel Vicarij, &
Inquisitorum approbatione, 64. e. 111. e.
De librorum varia lectione, apud Tholo-
sanum. remissiuè, 64. e. 65. a.
Libros hæreseos retinens an de hæresi cõ-
demnari possit. remissiuè, 65. a.
LINGVIS omnibus Deus est laudibus cu-
mulandus, 48. b.
Linguae variæ addiscendæ ad Catholicæ Fi-
dei propagationem, 48. b. d. e.
Linguae Hebraica, Arabica, & Chaldaea
in Studijs Romanæ Curia, Parisiensi,
Oxonienfi, Bononiensi, & Salamantino

ex Pontificia Sanctione edocenda sunt, 48. d. e. Et iisdem Linguis Regulares operam dare, Paulus V. præcepit, e. Lingua Hebraica, Græca, Latina, & Arabica ex Pauli V. Sanctione à Regularibus edocenda sunt, 108. b. c. LITERAE APOSTOLICAE quomodo expediuntur, 226. a. b. Litera Apostolica non prius censentur expedita, quam sint plumbata, 227. c. LOCA MONTIVM inter immobilia collocantur, 152. b. Locorum montium erectio facienda non est, nisi magna subsit necessitas, & publica suadeat utilitas, 152. d. Loca motium Romanæ Curia magni momenti res; ac de ipsorum materia coram circumspectis viris agitur, 264. a. LOMBARDIAM Comitissa Mathildis donat S. R. E. 127. e. LORIN. de iure S. R. E. 138. d. LOTHARII IMPERATORIS iuramentum favore S. R. E. 130. e. LVCA declaratur Imperio subiecta à Ludouico Imperatore, 119. a. LVCEOLAS confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. LVDOVICVS IMPERATOR confirmat donationes suorum prædecessorum Imperatorum favore S. R. E. 118. d. e. 119. 122. d. 123. a.

M

MAGISTRI VIARVM. Vide in verb. Via. IN MANTVA iura S. R. E. 120. d. Mantua in Ditione Comitissa Mathildis, 124. e. Mantua, sequuto obitu Comitissa Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e. MAPHAEVS BARBERINVS S. R. E. Card. (deinde Urbanus VIII) Signaturæ Iustitiæ Præfectus, 310. b. c. MAPVLA, seu Mappa quid sit, 28. a. MARCELLVS MELCHIORIVS Locutens in ciuilibus Auditoris Camera, 268. b. MARCHIA ANCHONAE de iure S. R. E. 136. a. b. Marchia ab Innocentio III. ad Ecclesiam auctoritatem adducta, 137. a. Marchia Anchonitana confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c. Marchia Thuscana, vulgò Maremma, confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e.

MARESCIALLI VRBIS Curia Sabellorum Dignitas qualis, 257. e. MARSIM de iure S. R. E. dicit Otho Imperator, 121. a. MARTHA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. ab Othone Imperatore, 120. d. Marthanam Insulam recuperat Urbanus IV. 139. d. MARTIVS GINETTVS S. R. E. Card. Pontificis in Vrbe Vicarius, 77. a. 303. d. Legatus de latere Urbani VIII. 170. b. MARTYRIANVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. b. MASSA TRABARIA confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c. MATHILDIS COMITISSA contra hostes Romanæ Ecclesie inuicta mulier, 124. d. e. 125. a. c. 127. d. e. 128. a. b. c. Mathildis Comitissa donatio favore S. R. E. 127. d. e. 128. a. Mathildis Comitissa Terra restituenda S. R. E. ex dispositione Henrici Imperatoris, 136. a. Mathildis Comitissa Terra confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c. MAVRITIVS IMPERATOR veniam petit à Gregorio I. Sacrifissimo Pontifice, 115. d. MEDICINAE laudes, 111. a. Medicina, ac Medici an sint necessarii, 190. e. 191. a. b. DE MEDISINA quid disposuerit Henricus Imperator, 136. a. b. MILITES S. Georgij creati à Paulo III. ad litus Hadriatici Maris custodiendum, 202. c. Vide 237. d. 238. b. d. Milites S. Petri à Leone X. instituti, 232. c. Militum S. Petri munus quale, ac de ipsorum priuilegijs, 231. 232. 233. 234. Militum S. Petri annui proventus in quibus Camera effectibus sint assignati, 233. d. e. 234. c. d. Militum S. Petri, eo quia sunt familiares, & continui commensales Pontificis, Beneficia an dicantur affecta Sedi Apostolica, 234. b. Milites S. Petri an debeant exhibere priuilegium coram iudice ad hoc electo, in translatione pensionis, iuxta eorum facultates, 234. b. Milites S. Petri pensiones vsque ad quam summam transferre valeant, 232. c. 234. d. e. Milites S. Pauli à Paulo III. instituti. De ipsorum munere, ac priuilegijs, 235. 236. Militum S. Pauli annui proventus videndi exigendi, 236.

Milites Pij à Pio IV. instituti. De ipsorum munere, ac priuilegijs, 237.
Militem Piorum annui prouentus unde exigendi, 237.
Milites Lanretani à quo instituti: & de ipsorum prerogatiuis, 238. a. b.
Milites de Lilio à quo instituti: & de eorundem preeminentijs, ac priuilegijs, 238. d. e. 239. a. b. c.
Militem de Lilio annui prouentus unde exigendi, 239. a. b. c.
MIRANDAE CASTRVM tanquam facinorosorum asylum Gregorius IX. illius Regulis eripuit, 138. b.
Mirandæ Castrum de iure S. R. E. 138. d.
Mirandæ Castrum Urbanus IV. recuperat, 139. d.
MISERABILES personæ præferuntur in concursu creditorum, 190. c.
MOLARIAE CASTRVM à Tusculanis inhabitatum, 135. d.
MONETA quomodo falsificetur, 279. a. b.
Monetam falsificans erimen læsæ maiestatis incurrit, 279. a.
Moneta si falsificetur à Clerico, quis hunc punire debeat. remissiuè, 279. b.
Monetarum antiquarum pondera quænam essent apud antiquos. 279. b.
In moneta quænam sint consideranda, 278. e. 279.
Monetam cudere solius Principis est, 279. a.
Monetam quis primus signauerit, 279. b. c. d.
Monetales Tresuiri apud antiquos fuisse; ac de ipsorum munere, 278. a. b. Vide 279. e.
MONIALES comprehenduntur sub nomine Regularium, 62. a.
MONOPOLIUM quid sit, 288. d.
MONS ALTVS de iure S. R. E. 138. c.
IN MONTE BARDONIS iura S. R. E. 120. d.
MONTIS CASINI Abbatia, bona, & Castra illius ad libitum Pontificis, 145. e.
MONS FERETRVS confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imp. 120. d. a. Rodulpho Imp. 141. c.
MONS FLASCONVS restituitur S. R. E. ab Henrico Imperatore, 136. a. b.
Montis Flasconis Arx à Gregorio IX. munita, 138. c.
Mons Flasconus de iure S. R. E. ex Gregorij IX. Sanctione. 138. c. 139. c.
MONS FORTINVS dimitrendus S. R. E. ex dispositione Henrici Imperatoris, 136. a.
MONS POLTIANVS à Cœlestino III. recuperatus, 135. e.

MONS ROSEVS qui hodie dicitur, forsant antiquitus Baccanas dicebatur, 88. b.
IN MONTE SILICIS iura S. R. E. 120. d.
MONTERANVM in potestate Comitum Anguillaria, 145. a.
MONTICELLVM in potestate Comitum Anguillaria, 145. a.
MORS communis omnibus, 33. b.
MVTINAM ab Imperatore emit Leo X. 147. 3.
N
NARNIENSE Patrimonium donatur S. R. E. 117. a.
Narnia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
Narnia recuperatur ab Eugenio III. 132. a.
NAVEM quis Romanorum primus conseruauerit, 102. a.
Nauigandi ars quomodo apud Romanos incepta, 202. b. c.
De nauibus, reque nautica qui scripserunt; referuntur, 103. b. c. d. e. 104. a.
Nauium construendarum exemplar unde Romani sumpserint, 103. c. Reliqua in verb. Classis.
NEAPOLITANVM Patrimonium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore 119. a. ab Othone Imperatore. 120. e.
Neapolitani Regni ad Ecclesiasticam Ditionem spectantis Rogerius inuasor, 131. b.
Neapolitanum Regnum dare, vel adimere ad Papam spectat. 142. a.
Neapolitani Regni census qualis esset antiquitus, 145. d.
Neapolitani Regni Rex Ferdinandus pactiones firmat cum Innocentio Octauo ratione d. Regni, 145. e. Reliqua vide in verb. Sicilia.
NEPET confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.
NOMENTANI à Pontifice rebellantes domiti, 124. c.
NOTARII describendi sunt in Archiuio, & Matricula Notariorum, 294. b. Limita in Notario conficiente instrumenta tempore magna pestilentia. ibid.
Notarij non possunt allegare non usum Bullæ Sixti V. qua cauetur, deferendas esse scripturas ad Archiuium, quamuis per multos annos non detulerint, 294. c.
NURSIA de iure S. R. E. 121. a.
NYMPHA de iure S. R. E. 138. c.

OFFICIALES Papæ, Curie, & Cancellarie recensentur, qui in solemnitate sacratissimi Corporis Christi professionaliter incedunt, & de ordine ipsis a Gregorio XIII. circa præcedentiam statuto, 243, 244. Reliqua in verb. Cancellaria.

OLEI vsus creber apud Romanos fuit, 285, b. c. d. e.

ORCHESTRI locum Hadrianus IV. muris ac turribus muniuit, 133. a.

ORLELE de iure S. R. E. 138. c.

ORTA confirmatur S. R. E. a Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore 120. c. d.

Ortanæ Ciuitatis muri a Leone IV. restituti, 119. c.

OSTIA de iure S. R. E. 138. c.

Ostia a Pio IV. munita, 148. d.

OTHONIS H. Imperatoris donatio fauore S. R. E. 120. 121. 122. 123. a.

OTHO III. Imperator confirmat donationes Pipini, Caroli, & Ludouici Imperatorum fauore S. R. E. 122. d. 123. a.

OTRICVLVM confirmatur S. R. E. a Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c. Vide 138. d.

PALIANI CASTRVM de iure S. R. E. 138. c.

PALLIO vtitur Episcopus Card. Ostiensis 7. d. 30. d.

Pallio induitur Archiepiscopus ab vno ex Diaconis Cardinalibus, 15. b.

Pallium quid sit, 30. e. 31. a.

PAPATVS est Beneficium, 157. c. Reliqua in verb. Pontifex.

PARCVS in Cancellaria Apostolica quid sit, 212. d.

IN PARMA iura S. R. E. 130. d.

Parma, sequuto obitu Comitissæ Mathildis, ad Henricum Imperatorem peruenit, 127. e.

Parma ecclesiasticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146. e. Vide 147. a.

Parma restituitur a Iulio III. Octauio Farnesio, vsino reuocato, 147. c.

Parmæ Dux nullum intra moenia externi Principis præsidium admittere valet inconsulto Pontifice, 147. c. Quod nouissime quoque obseruatum fuit tempore Urbani VIII. d.

PAROCHIA quid significet, 9. a.

PATRICVS, celsioris fastigij Magistratus a Romanis institutus, 131. c. Abrogatur. 132. e. 135. a.

PATRICVM confirmatur S. R. E. a Ludouico Imperatore, 118. e.

PATRIMONIVM recuperatur S. R. E. 117. a.

Patrimonium B. Petri in Tuscia in parte alienatū recuperatur tempore Ioan. XXII. 145. c. Item tempore Clementis VI. d.

PAVPERVM cura ab omnibus habenda est. 269. d.

Pauperum bona dicuntur esse bona clericorum, 269. e.

Pauperibus Constantinus Imperator contulit, 269. e.

Pauperes in Vrbe carceribus detenti quomodo excarcerentur, 286. e. 287. a.

Pauperum Aduocatus. Vide in verb. Aduocatus pauperum.

PAVLVS V. Sacellam ornatissimum in Basilica Liberiana extraxit, 318. e. 320. a. b.

PAVLVS DE ANGELIS, 320. b. c. d. e.

PAVLVS IOVIVS reprehenditur a Lipsio, 90.

PAVLVS AEMILIVS ZACCHIAS, 274. b.

PENTAPOLIS recuperatur S. R. E. 117. a. Vide b.

Pentapolis a Carolo Magno Imperatore declaratur de iure S. R. E. 117. e.

Pentapolis confirmatur S. R. E. a Ludouico Imp. 119. a. ab Othone Imperatore, 120. c. a Rodolpho Imperatore, 141. c.

Pentapolis quæ loca contineret, 119. a.

PERVSIVM, cum tribus Insulis suis, & Iacua confirmatur S. R. E. a Ludouico Imperatore, 118. e. Vide 119. a. Confirmatur ab Othone Imperatore, 120. c.

Perusini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.

Perusini a Gregorio XI. deficiunt, 143. e.

Perusinos ab Ecclesiæ imperio deficientes Paulus III. perdomuit, 147. c.

PETRVS DONATVS CAESIVS S. R. E. Cardinalis, 89. a.

PETRVS FRANCISCVS DE RVBEIS, 272. a.

PIPINI Francorum Regis promissio fauore S. R. E. 117. 120. 121. a. 122. d. 123. a.

PISA declaratur Imperio subiecta a Ludouico Imperatore, 119. a.

PISAVRVM confirmatur S. R. E. a Ludouico Imp. 119. a. ab Othone Imp. 120. c.

PISTORIVM declaratur Imperio subiectum a Ludouico Imperatore, 119. a.

PLACENTIA Ecclesiasticæ Ditioni adiecta tempore Iulij II. 146. e. Vide 147. a.

DE PIORAGO ROCCA de iure S. R. E. 138. d.

PLVMBATORES. Vide in verb. Bullatores

PEONIENTIARIORVM Decani munus antiquitus quale, 205. c.

Pœnitentiarię officium in primitiua Ecclesia institutum, 299. d.

Pœnitentiarij olim quindecim, & hi Card. erant, 299. d. d. Pœ-

penitentiarij Summi Officium vni tantum
Cardinali fuit commissum, penes quem
aliorum Penitentiariorum, & Confes-
sorum cura residet, 299.e.
Penitentiarij Summi Officium quale; ac
de ipsius preeminentijs, facultatibusq;
299.e. 300. 301. a. b. c.
Penitentiarij Summi Officium, nec eius
iurisdictio expirat Sede vacante, 299. e.
Declara, 300. a.
Penitentiaria officiales quales esse debe-
ant, 300. c. d. e. 301. a. b. c.
Penitentiariorum nullo deficiente, an
Cardinalium Coetus possit illorum nu-
merum augere, 301. c.
POLIMARTIVM confirmatur S. R. E. à Lu-
douico Imperatore, 118. e. ab Othone
Imperatore, 120. e.
DE PONTE BAYLE Terra dimittenda S. R.
E. ex dispositione Hérici Imp. 136. a.
PONTIVM construendorum forma quan-
do adinuenta, 89. b.
Pontes sublicij ex lignea sola materia cō-
pacti, 89. c. d.
Pons à Traiano in Danubio constructus
admirabilis, 89. d. 90. a. Hadriani Impe-
ratoris iussu demolitur, 90. a.
Pons Arcis S. Angeli, siue AELIUS in Vrbe
ab Hadriano Imp. extractus, 90. b. c.
Pons Sixtus à Sixto IV. in Vrbe restitutus,
91. a.
Pons Senatorius in Vrbe à Gregorio XIII.
restitutus, 91. b.
Pons Felix supra Tyberim prope Mallea-
num à Sixto V. inchoatus, & à Clemen-
te VIII. perfectus, 91. c.
Pontes in Vrbe Miluius, Sublicius, Fabri-
cius, Cestius, Probus, AELIUS, Aurelius,
Ianiculensis, Salarius; ac de illorum extru-
ctoribus, restitutoribusq; 91. e. 92. a. b. c.
Pontium, aquarum, & viarum Congrega-
tio à Romanis Pontificibus instituta, &
aucta; ac de illius facultatibus, 94. d. e.
95. 96. 97. 98.
De potiū materia quis pertractauerit, 96. a.
PONTIFEX in præstantioribus Urbis Ec-
clesijs celebrabat, 7. b.
Pontificem inter, Imperatorem, ac Reges
ranta est differentia, quanta est inter So-
lem, & Lunam, 16. e. 17. a.
Pontifici lex indicari potest, seruandi ve-
rò necessitas nulla imponitur, 21. c.
Pontifex potest prædecessorum Pontificum
Constitutionibus abrogare, 21. c.
Pontifici defuncto nonemdiales celebran-
tur exequiæ; & quare, 33. d. e.
Pontifices triplici modo creati fuere, nēpe
per institutionem, substitutionem, elec-
tionem, 34. a.

Pōtificis institutio semel tantū à Redēpto-
re nostro IESV Christo seruata fuit, 34. a.
Pontificis substitutio secundum aliquos a-
liquando obseruata, 34. b. Sed hæc sub-
stituendi forma in Pontificatu penitus
sublata fuit, 34. c. d. e. 35. a.
Pontifex an possit sibi successorem eligere,
34. b. c. d. e. 35. a. 154. e. 155. a.
Pontificis electio tripliciter facta, nempe
per inspirationem Spiritus sancti, per vi-
am compromissi, per viā scrutinij, 35. b.
Pontificis electio per inspirationem, quo-
modo, 35. b. c. d.
Pont. electio per cōpromissū qualis, 35. e.
Pontificis electio per scrutinium, quomodo
habeatur, 36. c. d. Et de Accessu, ad eum
Cardinalem non habendo, qui in scruti-
nio vnum saltē suffragiū non receperit, d.
Pontifices aliquando creati per adoratio-
nem; sed hæc species vel ad inspiratio-
nem, vel ad accessum refertur, 36. e.
Pontifex si absens à Conclauis eligatur, an
Cardinales possint ad ipsum destinare
Legatos sumptibus Cameræ, non obstan-
te Pij IV. Constitutione, 37. c. d.
Pontificis electio vt sit valida, requiritur
clausura Conclauis, 38. a. b.
Pont. Ius Diuinum immutare nequit, 41. a.
Pōtifex priuat Imperatorem, ac Reges, 43.
b. c. Et aliquando eosdē promouet, ibid.
Pontifex duplicem habet gladij potestaté,
spiritualis nempe, ac temporalis, 113. e.
113. c. d. Contrarium autem asserere, hæ-
reticum est, 114. a.
Pontifices summoperè inuigilare debent,
ne bona Ecclesiæ occupentur, vel ultra-
licitos modos alienentur, ac vt occupata
recuperentur, 115. a. Et exēpla Pontificū
referuntur, qui, eueniente casu, hoc e-
gregiè peregerunt, per tot. Congreg. 21.
Pontifex si à Concilio propter hæresim de-
ponatur, ad quem spectet noui Pontifi-
cis electio, 254. e.
Pōt. aliquādo electi ab Imper. ac Regibus,
& quomodo, 155. a. Hodie autem nil pe-
nitius isti, in electione se ingerūt, b. c. d. e.
Pontifex licet extra Collegium Cardina-
lium eligi possit, nihilominus potius de
Collegio eligi debet, 155. e.
Pontifex si quis eligatur, qui non sit Cardi-
nalis, priusquam promoueatur, efficien-
dus erit Cardinalis, 156. a.
Pontificis electio à quibus celebranda erit,
si duo superint Cardinales, aut vnus tā-
tūm, 156. a. b. Quid si nullus Cardina-
lium supersit, c. d.
Pont. electio debet esse libera, 156. e. 157. a.
Pontificis electio, quæ per sortem dicitur,
an Cardinalibus permittatur, 157. c.

Pontificis electio quandoque à Clero, Po-
 puloque Romano celebrata, 157. d.
 Pontifices ante Clementem IV. eligeban-
 tur à Cardinalibus, intra Conclauē ne-
 quaquam inclusis, 157. d. Quomodo
 autem antiquitus ad Pontificis conse-
 crationem procederetur, remissiuè. ibid.
 Pontifex si reddatur inhabilis, Cardinalis
 in administratione adiungitur, 169. b. c.
 d. Quid si capiatur ab hostibus, ibid.
 Pontificis familiares si quis offendat, qua
 pœna puniatur, 178. b.
 Pontificem simoniacum, & hæreticum, ,
 ac in Papatu intrusum an possint Cardi-
 nales deponere, & expellere; & quo-
 modo, 178. d. e. 179.
 Pontifex ab Vrbe discedens, Vicarium, ,
 seu Legatum in ea relinquit, 303. b. c.
 Pontifex præ cæteris Regibus, ac Principi-
 bus iustitiæ se debitorē esse asserit, 304. b.
 Pontifex quare in signandis iustitiæ libellis
 primam sui nominis literam, in Bullis
 verò nomen Pontificatus apponat, 309.
 a. b. De Pontifice Romano reliqua in
 verb. Cardinales.
 Pontificum potestas qualis vetustissimis
 Romanæ Reipublicæ temporibus, 55. a.
 Pontificum Romanorum nomen etiam à
 pontibus restituendis deductum secun-
 dum Dionysium, 91. a.
 POPVLONIVM confirmatur S. R. E. à Ca-
 rolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludo-
 uico Imperatore, 119. a. ab Othone
 Imperatore, 120. d.
 PORTIONARIJ Ripæ. Vide in verb. Præ-
 sidentes Annonæ.
 PORTVGALLIÆ Dux Alphonsus Duca-
 tum suum vestigalem Romanæ Ecclesiæ
 constituit, 131. c.
 Portugalliæ Dux Alphonsus ab Alexandro
 III. titulo Regis decoratur, 134. c.
 Pro Portugalliæ Regno Alphonsus Rex
 offert S. R. E. annis singulis loco census
 duas auri marcas se soluturum, 134. c. d.
 PORTVS confirmatur S. R. E. à Ludouico
 Imperatore, 118. e. ab Othone Impera-
 tore, 120. b.
 Portuensis Ciuitas, deductis à Corsica, ,
 Sardiniaq. Colonijs, populo frequentior
 reddita à Leone IV. Pontifice, 119. c.
 PRAECEPTORES probatæ vitæ quæren-
 di, 104. e.
 PRAEFECTVS ANNONAE à tutelis, &
 curationibus excusabatur antiquitus, ,
 287. c.
 Præfectus Annonæ etiam apud antiquos
 maximo in honore habitus est, 287. d. e.
 Præfecti Annonæ in Vrbe munus quale sit:
 ac de illius facultatibus, & preeminen-

tijs, 287. d. e. 288. 289. 290. a. b.
 PRAEFECTI ARCHIUIORVM munus
 quale sit in Vrbe: & copiosè de ipsius
 facultatibus, ac preeminentijs, 290. c.
 291. 292. 293. 294.
 PRAEFECTVS VRBIS Petrus tanquam
 Ecclesiæ, & Pontificis perduellis ab O-
 thone Imperatore punitus, 122. a.
 Præfectus Vrbs à Romanis restituitur, qui
 Pontificis arbitrio eo munere fungere-
 tur, 132. a. 135. a.
 Præfectus Vrbs Petrus Arnoldum Brixie-
 sem hæreticum igne cremauit, 132. c.
 Præfectus Vrbs Petrus in Consistorio iurat
 Papæ Innocentio III. fidelitatem, & ab
 eo inuestiturā per mantū recipit, 136. d.
 Præfecti Vrbs Officium, munusque quale,
 256. c. d. e. 257. 259. e.
 PRAENESTINI à Pontifice Nicolao II. re-
 bellantes domiti, 124. c.
 Prænestræ à Paschali II. deficit, 127. c. De-
 inde ab Innocentio II, 131. b.
 PRAESIDENTES ANNONAE, & Portio-
 narij Ripæ Vrbs à quo instituti; & de ip-
 sorum munere, ac priuilegijs, 239. d. e.
 240. a. b. c. Prouētus annui pro eorundē
 emolumētis vnde exigēdi, 239. e. 240. a.
 PRAESIDIS CAMERAE APOSTOLICAE
 Officium quale; ac de ipsius preeminen-
 tijs, & facultatibus, 269. a. b. c.
 PRAESIDIS CARCERVM in Vrbe preemi-
 nentiæ, & facultates quales, 280. d. e. 281.
 PRAESIDIS GRASCIÆ munus in Vrbe
 quale sit; ac de ipsius facultatibus, pree-
 minentijsque, 282. c. d. e. 283. 284. 285.
 286. 287. a. b. c.
 PRAESES ZECCARVM successit in locum
 Triumuirorum monetarium, 278. c.
 Præsidis Zeccarum preeminentiæ, ac fa-
 cultates, 278. c. d. e. 279.
 PRESBYTERI creantur Apostoli à Christo
 Redemptore in suprema Cœna, 8. e.
 Presbyteri consecrati à Diuo Petro, 9. a. Ip-
 sorum munus quale, 9. a. Eorundem Ti-
 tuli, seu Parochiæ, 9. 10. 11. 12.
 Presbyteri Cardinales. Vide in verb. Car-
 dinales.
 PRIMICERIVS vnde dictus; & de eius mu-
 nere, 202. c. d. e.
 PRINCIPES boni Ecclesias, ecclesiasticas
 que personas defendere, ac venerari te-
 nentur, 49. b. c. d.
 Princeps etsi quacumq; det alteri potestatem,
 maiorem tamen penes se retinet, 73. d.
 Princeps pius esse debet, 77. e. 78. a.
 PRIVILEGIUM mereretur amittere, qui
 permessa sibi abutitur potestate, 156. d.
 PROCVLI CASTRVM Urbanus IV. recu-
 perat, 139. d.

PROCVRATOR FISCO. Vide in verb. Fisci Procurator.
PROCVRATOR PAUPERVM. Vide in verb. Aduocatus Pauperum.
PROSPER MVTVS, 77.b.
PROTHONOTARII APOSTOLICI participantés primum locum inter Romanæ Curia Officiales tenent, 119.a.
 Prothonotarij aliquando Scriniarij dicti, 199.a.b.c.d. 209.b.
 Prothonotarij quando instituti, 199.b.c.
 Prothonotariorum munus quale, antiquitùs fuerit, quale modernioribus temporibus, 199.b.c. 200. 201, 202.
 Prothonotarij antiquitùs dicti Notarij Regionarij, 199.c.
 Prothonotarij sic dicti, quasi primi inter alios Notarios, 199.d.
 Prothonotarij tam in Bullis, quàm in alijs Dispositionibus Apostolicis vocantur Notarij, 199.d.
 Prothonotariorum species tres, 199.e. 200.a.
 Prothonotarij extraordinarij præferuntur quibuscumque clericis secularibus, 200.a.
 Prothonotarij extraordinarij rocchettum deferre possunt; ante vigesimum annum hanc Dignitatem assequi quis non valet, & elapso anno à die adeptæ Dignitatis ad Subdiaconatus Ordinem promouendus est, 200.a.
 Prothonotarij participantés ab initio septem numero fuerunt, 200.a. Deinde ad duodenarium numerum aucti, ibid.
 Prothonotariorum antiquiori, qui Prothofcriniarius, vel Primicerius dicebatur, commissa erat antiquitùs datandi facultas, 200.b. 242.b.
 Prothonotariorum Dignitas in Ecclesia Dei excellens, 200.b.c. Vide 202. b.c.d.
 Prothonotarij cedere debent Episcopis, præsertim in Capella Pontificia; at in Consistorijs publicis Sedi Põtificiæ proximiores Prothonotarij assideant, 200.b.
 Prothonotarij assimilantur Euangelistis, 200.c.
 Prothonotarij sunt exempti ab Episcoporum, & Ordinariorum iurisdictione, 200.c. 201.b.
 Prothonotariorum priuilegia qualia, 200. 201, 202.
 Prothonotarij duo antiquiores lateri Pontificis incedentis assistendo, Fimbrias vestimentorum regunt, 202.e.
PVELLAE per Vrbe[m] vagantes, Dispersa nuncupata, in Xenodochio inclusa opera Cardinalium Rusticucci, & Ba-

ronij, ac Leonardi Siculi vulgò dicti Literati, 302.a.b.c.
PVERI per Vrbe[m] vagantes, ac mendicantes in Xenodochio inclusi opera Leonardi Siculi, vulgò nuncupati Literati, 302.b.
PVRPVRAE differentia apud Romanos, 28.a.
 Purpura Cardinalium quid significet, 28.d.

Q

QVAESTORIS Officium quale, 194. b.c. 260.c.d.
 Quæstorum species diuersa, 260.d.e.
 Quæstorum Collegium apud antiquos, 276.a.
QVINTILIANI MANDOSII lapsus, 28.c. 34.b. 40.d.
S. QVIRICVS restituitur Cœlestino III. 136.b.

R

RADICOFANVM ab Hadriano IV. munitum, 132.e. 133.a.
 Radicofanum restituitur Cœlestino III. 136.b.
 Radicofani Arx à Gregorio IX. munita, 138.c.
 Radicofanum de iure S. R. E. ex Gregorij IX. Sanctione, 138.c.
 Radicofanum confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141.c.
RAPHAEL VOLATERRANVS reprehenditur à Tholosano, 4. a. Defenditur ab Authore, ibid.
RAVENNA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118.e. ab Othone Imperatore, 120.c.
 Rauennæ Ducatus de iure S. R. E. 136.a.b.
 Rauenna confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141.c.
 Rauennam à Venetis detentā Iulius II. recuperat, 146.d.
 Rauenna à Pio IV. munita, 148.d.
 Rauennatenfes Archiepiscopi spatio annorum 224. Diuinitus per apatitionem Columbæ creati fuere, 35.c. Reliqua in verb. Exharcatus.
REATINI se fidelitatis sacramento Romano Pontifici obstringunt, 117.d.
 Reate donatur S. R. E. ab Othone Imperatore, 121.a.
 Reatini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137.a.

- RECTORIS STVDII VRBIS facultates, 108. c. d. e.
- Rector Studij Urbis eligitur à Collegio Aduocatotum Consistorialium vnus ex ipsis Aduocatis, 109. a.
- REFERENDARI cur sic appellati, 304. e.
- Referendariorum origo antiquissima, 305. a. b. c.
- Referendariorum munus quale sit; ac de ipsorum preeminentijs, 305. c. d. e. 306. 307. 308. 309. 310. 311.
- Referendariorum duo genera, gratiæ nempe, ac iustitiæ, 305. d.
- Referendariorum numerus qualis, 305. b. d.
- Referendarij quomodo admittantur, 305. e. 306. a. b. c.
- Referendarij non sunt admittendi ad Signaturam gratiæ, qui saltem triennio in Signatura iustitiæ laudabiliter versati non fuerint; nonnullis tamen exceptis, 306. a. 309. c.
- Referendarij ab Imperatore Spectabiles dicti, à Summo autem Pontifice Magistri, 307. c.
- Referendarij, ex opinione Gambari, sunt, quos prisci Canones Sedis Apostolicæ Consiliarios vocant, 307. d.
- Referendariorum indumentum quale, 307. d. e. 308. a. b.
- REGENTIS CAMERAE APOSTOLICAE officium quale fuerit, 267. e. 268. a.
- REGENTIS CANCELLARIAE officium quale; ac de illius preeminentijs, & iurisdictione, 211.
- Regens Cancellariæ quomodo, & in quibus causis iudices deputet, 211. c. d.
- Regens Cancellariæ acquirit iurisdictionem à Card. Vicecancellario, 211. d.
- Regens Cancellariæ sedet in Parco maiori cum Abbreviatoribus; quidque ibi peragat, 211. d. e. 212. a.
- Regentatus Cancellariæ officium precio nummario comparatur, 212. a.
- Regens Cancellariæ quomodo antiquitus vocaretur, 212. b.
- Regentes nonnulli Cancellariæ recensentur, 212. a. b. c.
- IN REGIO iura S. R. E. 120. d.
- REGIONES VRBIS ante Neronianum incendium quatuordecim numerabantur, septem autem tantum post incendium, 13. d. Restituta ad numerum decimumquartum, 14. a.
- Regionum Capita, seu Caratores septem, 13. d.
- REGISTRATORVM Literarum Apostolicarum officium quale, 225.
- REGVLARIVM laudes, 61. c.
- Regularium causa vbi cognoscantur, 61. d. e. 62. a. b.
- REGVM officium proprium est facere iudicium, & iustitiam, ac liberare de manu calumniantium vi oppressos, 304. b.
- ROBERTVS BELARMINVS S. R. E. Card. laudatur, 51. e.
- ROCCA ANTIQVA de iure S. R. E. 138. d.
- ROCCA PAPAЕ à Tusculanis inhabitata, 135. d.
- ROCCA PRIOR (antiquitus Rocca perriura) à Tusculanis inhabitata, 135. d.
- RODVLPHI IMPERATORIS donatio fauore S. R. E. confirmatur à Principibus Electoribus, 140. e. 141.
- ROMANA Prouincia qualis, 45. c.
- Romæ status deploratur à Solone, 106. d. e. 107. a.
- Romani aliquando contra Summos Romanos Pontifices, 107. a. 131. d. e. & alibi.
- Roma donatur à Constantino Imperatore S. Syluestro Papæ, ac successoribus Romanis Pontificibus, 144. b. c. d.
- Roma à Mauritio Imperatore deuastata, 115. d.
- Roma à Luitprando Longobardorum Rege obfessa, 116. e.
- Romana incenia à Gregorio III. Pontifice multis in locis restituta, 116. e.
- Roma cum Ducatu, & suburbanis suis confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.
- Roma occupatur à Crescentio Nomentano, 122. b. Restituitur Ioanni XV. ibid.
- Romani contra Pontificem tempore Lucij II. & Eugenij III. 131. d. e. Pacem petunt, certisque conditionibus obtinent, e.
- Romani contra Lucium II. Pontificem, 134. d. e. 135. a.
- Romani dissenserunt cum diuersis Pontificibus circa Urbis administrationem, 135. a.
- Romani pacem firmant cum Clemente III. 135. a. b.
- Romanorum lex contra Pontificiam auctoritatem, 138. a.
- Roma confirmatur Nicolao III. à Rodolpho Imperatore, 141. c.
- ROMANORVM REGIS eligendi auctoritas à Sede Apostolica in Germanos Principes emanauit, 140. e. 141.
- RONCILIO in potestate Comitum Anguillariæ, 145. a.
- ROSELLAS confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Impe-

Imperatore, 120. d.
ROTAE ROMANAE votum aliquando
à Congregatione Sacri Concilij Triden-
tini in arduis exquiritur, 56. c.
Rotæ Romanæ Auditorum Decanus de-
fert, & custodit Mitram Papæ in Capel-
lis Pontificijs, 324. c. Reliqua in verb.
Auditores Rotæ.
RVSTICORVM favore specialia nonnul-
la constituta, 289. a.

S

SABINENSE PATRIMONIVM recu-
peratum à Zaccharia Pontifice de
manu Luitprandi Regis Longobardo-
rum, 117. a. Confirmatur S. R. E. à Ca-
rolo Magno Imperatore, 117. c.
Sabinense Territorium confirmatur S. R. E.
à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Otho-
ne Imperatore, 120. d.
Sabinus Tractus à Paschali II. deficiens,
127. c.
Sabina recuperatur à Gregorio IX. 138. b.
Sabina cum omnibus Castris, & Villis de
iure S. R. E. 138. d.
Sabina Comitatus in parte alienatus recu-
peratur tempore Ioannis XXII. 142. c.
SACRATI ROCCA de iure S. R. E. 138. d.
SALIS apud Romanos cura qualis, 286. d.
c. 287. a. b.
Sal est amicitiæ symbolum, 287. a.
Sal quare hospitibus apponatur ante cibos
alios, 287. a.
SALARIVM non conuentum quando de-
beatur, 190. d.
Salarium petendi quanto tempore detur
actio, 191. c.
SALERNITANVM PATRIMONIVM cõ-
firmatur S. R. E. à Ludouico Imperato-
re. 119. a.
SARDINIA confirmatur S. R. E. à Carolo
Magno Imperatore, 117. c. à Ludouico
Imperatore, 119. a. à Rodulpho Impe-
ratore, 141. c.
Sardiniam à Saracenis occupatam Pisani
recuperant, sibi que retinent, Ioannis
XVIII. permisso, 122. d.
Pro Sardinia Regno Iacobus Rex Arago-
num fidem præstat Clementi V. 142. a.
DE SAXO ROCCA de iure S. R. E.
138. d.
SCHOLARIS. Vide in verb. Studium.
SCIENTIAE summoperè exoptandæ, ac
perquirendæ, 104. b. c. d.
SCOTIAE REGNVM suscipitur sub pro-
tectione Sedis Apostolicæ ab Honorio
III. 137. c.

SCRIBARVM, seu Scriptorum origo an-
tiquissima, 220. c. d.
SCRINIARIIS à Clemente III. Presbyte-
ria promittuntur, 135. b.
Scriniarij aliquando Prothonotarij dicti,
199. a. b. c. d. 200. b.
Scriniarij quinam hodie dici possint, 217.
c. 220. c.
Scrinia qualia apud Imperatores: & de
Magistris Scriniorum, Proximis sacro-
rum Scriniorum, ac Scriniarijs, 311.
b. c. d. e.
SCRIPTORES in Vrbe in quadruplici dif-
ferentia, Apostolici nempe, Breuium-
Archiuij, Minoris Gratia, 223. & pag,
præcedd.
Scriptores Apostolici quando instituti,
220. d. e. 221. a. De ipsorum munere, ac
priuilegijs, 221. 222. 223.
Scriptorum Apostolicorum numerum ad
octuaginta auxit Alexander VI. 221. a.
Scriptores Archiuij à Iulio II. instituti, 221.
a. b. ac de ipsorum munere, & priuile-
gijs, 221. 222. 223.
Scriptores Apostolici sunt præferendi scrip-
toribus Archiuij, 222. b. c.
Scriptores Literarum Apostolicarum sub
plumbo, & Scriptores Breuium diffe-
runt, 222. d. e.
Scriptores Literarum Minoris Gratia qui-
nam sint, 223. a.
SCRIPTVRA. Vide in verb. Archiuium.
SCVTIFERORVM CANCELLARIAE
munus quale; ac de illorum priuilegijs,
228. 229. 230. 231.
Scutiferi Cancellaria à Leone X. instituti,
228. c. 229. a. b. c.
SECRETARII APOSTOLICI Cardina-
lem Vicecancellarium tanquam forum
caput agnoscunt, 216. a.
Secretarij dictio vnde originem habuerit;
ac de varia Secretariorum denomina-
tione, 216. 217.
Secretarij Apostolici à quo instituti, 217. b.
Secretariorum Apostolicorum munus qua-
le; ac de ipsorum priuilegijs, 217. c. d. e.
218. 219. 220.
Secretarij domestici Pontificij qualitates,
ac munus, 217. c. d.
Secretarios duos domesticos hodie Ponti-
fex habet; ac de ipsorum officio, 217.
d. e.
Secretarij sacra Consultæ munus exopta-
bile, etiam à S. R. E. Cardinalibus re-
tentum, 77. a. b.
SEDES APOSTOLICA cui assimilatur,
40. a.
Sedes Apostolica nunquam moritur,
171. c.

De Sede vacante. Vide in verb. Pontifex,
& in verb. Cardinales.

SENATORES, & Consules purpureis vestimentis utebantur, 28. a.

Senatoribus, & Consulibus æquales esse Cardinales sancit Constantinus Imperator, 28. a.

Senatores à Romanis Pontificia auctoritate habendi, 132. a. 135. a.

Senatoribus à Clemente II. Presbyteria prmittuntur, 135. b.

Senatoris Urbis, ac Romanorum lex contra Pontificiam auctoritatem, 138. a.

Senatoria Urbis Dignitate priuatus Carolus Rex Sicilia à Nicolao II. 140. c.

Senatoria Urbis Dignitas quibus prohibita à Nicolao III. 140. c.

Senator Urbis ultra annum non admittendus, 140. d.

Senatorem Urbis perpetuum se Nicolaus III. constituit, 140. d. Et sui loco Professores duos creauit, ibid.

Senatus Romanus quam potestatem haberet, 159. b. c.

Senatorum, & clarissimorum virorum, lites coram Imperatore antiquitus decidenda, 172. a. c.

Senatus Romanus restituere fama, 180. a.

Senatus Romani iura sunt extincta ex Nicolai III. Sanctione, 180. a. b. c.

Senator Urbis eburneum Scipionem à Pontifice recipit, 259. c.

Senatus Thebani descriptio, 29. c.

SENECALCHI, siue Custodis Cancellariae munus quale, 227. d. e. 228. a. b.

Senescalchi officium multis ab hinc annis magna in existimatione consistit, 228. b.

SENOGALLIA occupatur à Desiderio Rege Longobardorum, 117. c.

Senogallia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.

SEPULTURAE honor neque hostibus denegandus est, 33. b.

SERRAVALLE de iure S. R. E. 138. d.

SERRONIS CASTRUM de iure S. R. E. 138. c.

SERVORVM species triplex, 175. d. e.

SETIA recuperatur ab Eugenio Tertio, 132. a.

S. SEVERA in potestate Comitum Angularia, 145. a.

SICILIA confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e.

Sicilia confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. e.

Sicilia Ducatus confirmatur à Nicolao Secundo Roberto (Guiscardo) 124. b. 125. a.

Sicilia Monarchia debilibus, ac vanis innixa fundamentis, remissiuè, 126. d.

Sicilia Regnum conceditur ab Innocentio II. Rogerio, recepto fidelitatis iuramento, 131. a.

Sicilia Rex Vvillhelmus, Dux Apulia, & Calabria, ac Princeps Capua ab Hadriano IV. ligium recipiente homagium, comprobatur, 132. b.

Sicilia Regnum conceditur ab Alexandro II. Vvillhelmo alterius Vvillelmi filio, 133. b.

De Sicilia Regno, dispositio Henrici Imperatoris, 136. a.

Sicilia restituitur Cœlestino III. 136. b.

Sicilia Reges ab Innocentio III. constituuntur Constantia Imperatrix, & Fredericus eius filius, 137. a.

Sicilia Regnum à Gregorio IX. Friderico Imperatori, præter Ecclesia Vrbes, concessum, 138. a.

Sicilia vtriusque Rex creatur à Clemente IV. Carolus Dux Andegauensis, 139. e.

Sicilia Regnum confirmatur Nicolao III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.

Sicilia Rex Carolus fidem præstat Clementi V. pro dicto Regno, 141. a.

Sicilia Regnum dare, vel adimere ad Papam spectat, 142. a.

Sicilia Rex à Clemente V. Robertus coronatur, 142. a. Reliqua in verb. Neapolitanum Regnum.

SIGILLVM quam fidem faciat, 161. a.

SIGNATURAE Gratia institutio, & facultates, 73. 74. Officiales quinam in ea interueniant, 74. b. c.

Signatura Gratia aliquando habita absente Romano Pontifice; & quibus verbis tunc Cardinales supplices libellos subignerint, 74. d.

Signatura Gratia exercitium quiescit Sede vacante, 74. d.

Signatura Gratia Commissiones an per verbum *Placet*, siue per verbum *Fiat* sint signanda, 74. e.

De Signatura Gratia plura, remissiuè, 74. e.

Signatura Gratia, & Iustitia Praefecti cuiusnam antiqui Magistratus simulachrum habeant, 311.

Signatura Iustitia non rescribit in causis Cameralibus, 254. a.

Signatura Iustitia Tribunal rectissimo iudicio à Summo Pontifice institutum, 304. c. d. e.

Signa-

Signaturæ Iustitiæ Praefectorum nomen-
clatura, 310. b. c. d. e.
Signatura Iustitiæ anteaetis temporibus
non distincta à Signatura Gratiae: quis
autem eas distinxerit, 310. e. 311. a. Alia
de Signatura Iustitiæ vide cap. 37. de
Referendarijs.
SIGNIA confirmatur S. R. E. à Ludouico
Imperatore, 118. e.
Signia acquisita S. R. E. ab Honorio II.
130. d.
SOANA confirmatur S. R. E. à Carolo Ma-
gno Imperatore, 117. e. à Ludouico Im-
peratore, 119. a. ab Othone Imperato-
re, 120. d.
SOLICITATORVM, & Iannizerorum
munus idem: in quo autem versetur:
ac de ipsorum priuilegijs, 224.
SORA à Gisulpho Beneuentano Duce oc-
cupata, 115. e.
Sora confirmatur S. R. E. à Ludouico Im-
peratore, 119. a. ab Othone Imperato-
re, 120. e.
SPOLETINI se Romano Pontifici fidelita-
tis sacramento obstringunt, 117. d.
Spoletanus Ducatus confirmatur S. R. E. à
Carolo Magno Imperatore, 117. e. ab
Othone Imperatore, 120. d. Vide, 121.
a. b.
Spoletanus Ducatus restituitur S. R. E. à
Conrado, 137. a.
Spoletanus Ducatus confirmatur Nicolao
III. à Rodulpho Imperatore, 141. c.
Spolecini rebelles ad Ecclesiæ obedientiam
redeunt tempore Sixti IV. 145. c.
SPOLIORVM Commissarij quid seruare
debeant remissiuè, 263. d. M. V. l. 10. 12
STRVNCONIS CASTRVM de iure S. R. E.
138. d.
STVDIA publica in vnaquaque benè dis-
posita Republica adiuuenta, 104. d.
Studij Romani Vniuersitatem Sixtus V.
ab ære alieno subleuauit; & pro eiuf-
dem Vniuersitatis recta administratio-
ne Congregationem instituit; cuius fa-
cultates vide pag. 104. e. & paginis
seqq.
Studij Romani Vniuersitas antiquissima,
105. c. 106.
Studium Romanum adentes quid anti-
quitus obseruare deberent, 105. d. e.
Studij Romani Magistri quot; & quales
antiquitus, 106. a. b.
Studium Romanum, quod hodie Sapien-
tiam vocant, antiquitus in Capitolio
extabat, 106. b.
Studium Romanum Innocentius IV. insti-
tuit, siue restituit, 107. b.
Studium Romanum nobilissimum, ac magis

antiquum alijs vniuersalibus Studijs,
107. b.
Studij Romani Professoribus soluuntur sti-
pendia ex Gabelta vini, Leone X. ita
mandante, 107. c.
Studium Romanum Bonifacius VIII. pri-
uilegijs adauxit, tam fauore Professorum,
quàm scholarium, 107. c. d. e.
Studium Firmanum Bonifacius VIII. insti-
tuit, 107. c. 110. e.
Studentes Romæ habent priuilegium per-
cipiendi fructus Beneficiorum suorum;
non obstante Statuto Ecclesiæ, quod
per annum faciant residentiam, 107. e.
108. a.
Studij causa an dicatur pia, 108. a.
In Studio Romano Hebraica, Arabica, &
Chaldaea Lingue edocendæ sunt, 107.
a. b.
In Studijs Regularium Hebraica, Graeca,
& Latina Lingua, & in maioribus Ara-
bica edoceri debet, ex Pauli V. San-
ctione, 108. b. c.
Studij Urbis incremento, rectaque admi-
nistrationi Leo X. mirificè inuigilauit,
108. c. d. e.
Studij Urbis Rectoris facultates, 108. c.
d. e.
In Studio nullus ad legendum admittitur,
nisi prius Catholicae Fidei professionem
emiserit, 109. a.
Studij Romani Professores actu legentes
singularitè recensentur, 109. 110.
Studium Bononiæ antiquissimum; 110. e.
Studium Auenionense à Bonifacio VIII.
institutum, 110. e.
Studium Perusinum à Clemente V. erectum,
110. e.
Studium Ferrariense à Bonifacio IX. insti-
tutum, 110. e.
Studium Maceratense à Paulo III. erectum
110. e.
Studium Vrbeuetanum ab Urbano VI. in-
stitutum, 110. e.
SUMMATORIS LITERARVM APOSTO-
LICARVM Officium quale, 240. d. e. Et
de ipsius munere, ac priuilegijs, 241.
Summatoris Literarum Apostolicarum of-
ficium à tempore Sixti V. est annexum
Cardinali Vicecancellario, 240. e.
Summatoris officium si pater emat pro fi-
lio Cardinali, an sit imputandum in le-
gitima, & pro quo pretio, 241. d.
SVBDIACONATVS Dignitas quandoque
etiàm S. R. E. Cardinalibus adscripta,
295. c.
IN SVRIANO iura S. R. E. 220. d.
SVTRINI Agri Vallis, magna vocata
donatur S. R. E. 117. a.

Sutrium confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.

Sutrium à Gregorio Pseudopontifice occupatum, 129. a. Recuperatum à Calisto II. 129. a. b.

SYMMACHVS Pontifex prohibuit alienationem bonorum Ecclesiæ nedum Presbyteris, sed Romanis quoque Pontificibus successoribus, 115. a. b.

T

TABELLA Communitatum. Vide in verb. Vniuersitas.

TARQUINIENSES Populi quales, 103. e. 104. a.

TARRACONENSIS CIVITAS à Berengario Comite Barchinonensi Urbano II. donata, 126. d.

TERRACINA recuperatur ab Eugenio III. 132. a.

Terracina de iure S. R. E. 138. c.

THEANVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a.

Theanum de iure S. R. E. 120. c.

THEOLOGIAE laudes, 111. a.

THESAURARII PAPAE nomen etiam initio nascentis Ecclesiæ receptum, 260. a.

Thesaurarij officium antiquissimum, 262. c.

Thesaurarius dignior est in Camera post Card. Camerarium, 260. b.

Thesaurarij officium quale antiquitus apud Romanos, 260. c. d. e.

Thesaurarij Prouinciales antiquitus dicti Susceptores: & de ipsorum munere, 260. e. 261. a. b. c.

Thesaurarij Papæ preminentia; ac facultates recensentur, 261. c. d. e. 262. 263. 264. 265. 266. 267.

Thesaurarius Papæ decursis temporibus laicus erat, 261. d. 265. b. Hodie tamen clericus est: & quare, d. e. 262. a. b.

Thesaurarius si aliquid cum pecunijs Camera acquirat, non sibi, sed Camera acquirat, 263. b.

Thesaurarius nõ debet habere decimas ex spolio, nisi pretiũ inde redactũ fuerit, sed ad successorem spectant, 263. c.

Thesaurario splendorem Sixtus V. restituit, 265. b.

Thesaurarius non potest interesse in Camera, in qua agitur de interesse conuictorum ipsius, 267. a.

THVSCIAE loca confirmantur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Otho-

ne Imperatore, 120. b. Thusciam Comitissa Mathildis donat S. R. E. 127. e.

Thuscus Ducatus Longobardorum confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. Vide 121. a. b.

Thuscus Ducatus Longobardorum quæ loca comprehendat, 117. e. 119. a.

Thuscæ Ducatus ad ius, & dominium S. R. E. pertinens Innocentij III. assertione, 136. c. Reliqua in verb. Hetruria.

TIBVR confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e.

Tiburtini tanquam Crescentio Nomentano adherentes ab Othone Imperatore puniti, 122. c.

Tiburtes ab Innocentio II. defecerunt, 131. b.

Tiburtini à iurisdictione S. R. E. subtrahere se cupientes, Friderico Imperatori clauis Ciuitatis exhibent, at Imperatoris iussu Ciuitas eadem Sedi Apostolicæ redditur, 132. d.

TIPHERNATES à Pontifice Gregorio XI. deficiunt, 143. e.

Tiphernum ad S. R. E. obedientiam redit tempore Sixti IV. 145. c.

TITVLI quid significant, 12. e. 13. a. 58. c.

Tituli Cardinalium. Vide in verb. Cardinales.

TREBARVM CASTRVM recuperatum, ab Urbano IV. 139. c.

TVDERTVM confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 118. e. ab Othone Imperatore, 120. c.

Tudertini ad Innocentij III. obedientiam redeunt, 137. a.

Tudertini rebelles ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam redeunt tempore Sixti IV. 145. c.

TVLPHA quæ hodie dicitur, antiquitus Forum Claudij dicebatur, 88. b.

TVRRIN. DE PARMA de iure S. R. E. 138. d.

TVSCANIA confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.

TVSCVLANI à Pontifice rebellantes domiti, 124. c.

Tusculanũ à Paschali II. deficiens, 127. c.

Tusculani ab Innocentio II. defecerunt, 131. b.

Tusculum à Romanis dirutum, 135. c. d. Tusculum nouum cur Frascatum nuncupatum, 135. d.

TYBERIS alueum laxauit Augustus Imperator; quem imitatus est Urbanus VIII, 98.d.e.

TYPOGRAPHIAE arte adhuc non adinuenta, quomodo doctorum virorum monumenta diurnitati consignarentur, 111. b.c.

Typographia ars quando inuenta, 111. c. d.

Typographi quid obseruare debeant, antequam volumina imprimant tam secularium, quam Regularium, 111. e. 112. a.

Typographia Vaticana à Sixto V. erecta, illiq; Congregationem idem Pontifex praefecit, & facultates attribuit, 112.

Typographia Vaticana Pauli V. iussu Typographia Camerali vnica, 112.e.

V

VALENTANI CASTRVM Urbanus IV. recuperat, 139. d.

VALLIS PETRI CASTRVM recuperatum ab Urbano IV. 139. c.

VASA Ecclesiae, etiam initiata, an, & quando confringere, conflare, & vendere liceat, 295. b.

VATICANA BASILICA à Constantino Imperatore extructa, 65. c.

Vaticanam Basilicam quinam Pontifices restaurauerint, ac exornauerint, 65. e. 66. 67. 68. De Fabrica huius Basilicae, vide in verb. Fabrica S. Petri.

Vaticana Basilica Romanorum tantum Pontificum cadauera recipit, 189. b. Reliqua in verb. Basilica Vaticana.

VELITERNENSIS Ecclesia adiuncta Ostiensi, & S. Rufinae ab Eugenio III. 7. d. 132. a.

VENAYSINVS COMITATVS tempore Honorij III. Romana Sedes obtinuit, 137. c.

Venaysinus Comitatus tempore Gregorij X. ad S. R. E. immediatum dominium peruenit, 140. a. b.

IN VENETIARVM Prouincia iura S. R. E. 120. d.

Veneti occupatores Ferrariae, eiusdemque deinde restitutores à Clemente V. absoluuntur à Censuris, 142. b.

Veneti restitunt Iulio II. Rauennam, Fauentiam, Cesenam, & Ceruiam, 146. d.

Veneta Respublica literas Ducales sub plübo firmat, 227. b. Aliquando bulla aurea, ibid.

VERBA eò ipso incorporata &c. quid im-

portent, 149. d.

Verborum *Fiat*, & *Placet* in supplicibus libellis differentia, 308. e.

VETRALLA quae nunc dicitur, antiquitus Forum Cassium dicebatur, 88. a.

Vetralla in potestate Comitum Anguillariae, 145. a.

VIANVM in potestate Comitum Anguillariae, 145. a.

VIARVM curationes antiquis Romanis maximè cordi fuerunt, 86. b. c.

Viarum curandarum munus primò Censoribus, postremò Curatoribus viarum demandatum fuit, 86. d.

VIA Appia ab Appio Romanorum Censore structa, 86. d. e.

Via Flaminia à C. Flaminio strata, 87. a. b.

Viam Cassiam Cassius stravit, 88. a. b.

Via Claudia qualis, 88. a. b.

Via Aurelia qualis, 88. d. e. 89. a.

Viarum, aquarum, & pontium Congregatio à Romanis Pontificibus instituta, & aucta; ac de illius facultatibus, 94. d. e. 95. 96. 97. 98.

Viae publicae inter Regalia connumerantur, 96. b.

Viarum Magistri semper in Romana Republica extiterunt; & ipsorum facultates recensentur, iisdem à Romanis Pontificibus attributae, 96. c. d. e. 97. 98.

De viarum materia quis pertractauerit, 96. a. b.

VICARII APOSTOLICI à quo eligantur, 61. b.

VICARIVS PAPAE an possit cognoscere de causis familiarium, & subditorum Cardinalium, 176. b. vide d.

Vicarij Papae munus quale sit, ac de ipsius facultatibus, & preeminentijs, 301. d. e. 302. 303. 304. a.

Vicarius Papae an cognoscat de causis subiectorum Titulis Cardinalium, 302. c. d. 322. b. c.

Vicarius perpetuus Papae quis primus de Collegio Cardinalium fuerit, 302. e. 303. a. vide b. c.

Vicarij Papae an anteaetis temporibus essent Episcopi, non autem Cardinales, 303. b. c.

Vicariorum Papae cathalogus à Virgilio Card. Rosario ad Martium Card. Ginetum, 303. a. b. c. d.

Vicarius Papae deputat sibi Coadiutorem Episcopum, sub nomine Vicesgerentis, 303. d.

Vicarius Papae, quando Cardinalis non erat, quos praecederet, 303. e.

Vicarij Papae officium an expiret Sede vacante.

cante, 303. e. 304. a.
VICARIVS VRBIS antiquitus loco Praefecti Urbis fuit, 301. e.
VICECANCELLARII PAPAE attestationi an sit standum, 161. a.
Vicecancellarius in Romana Curia, & apud Summum Pontificem primum obtinet locum, 193. d. 194. e. 198. a. Quamvis Mandosius Camerarium praeferat, ibid.
Vicecancellarius hodie, multisque ab hinc annis ex Collegio S.R.E. Cardinalium, eligitur, 193. e. Quare, 194. a.
Vicecancellariatus officium vsque ad Bonifacij VIII. tempora priuatis etiam viris concessum, 194. a. 196. a.
Vicecancellarius, & Cardinalis fuit S. Hieronymus, 194. b. 245. c.
Vicecancellarius antiquitus dictus Bibliothecarius, 194. b. e. 245. & seqq.
Vicecancellario adaptari quoque potest nomen Quaestoris, 194. b.
Vicecancellarij qualitates quales, 194. c. d. Eiusque praerogatiua, e. 195. a.
Vicecancellarius sedere potest cum Auditoribus Rotae in decisionibus causarum, 195. a.
Vicecancellarius similis Praefecto Pratorio, 195. a.
Vicecancellarij nomen vnde processerit, cum prius Cancellarius vocaretur, 195. 196. a. 247. e. 248. a.
Vicecancellarij iurisdictio maxima est. Et in quibus potissimum consistat, 196. b. c. d. e. 197. 198.
Vicecancellarius habet titulum, curam, iurisditionem, & administrationem Ecclesiae Sancti Laurentij in Damaso, 197. b. 251. a.
Vicecancellarium appellat Clemens VII. oculum Romani Pontificis dexterum, 197. b. *AGAROL*
Vicecancellarius agnoscendus in superiorem a Capitulo, & Clero Ecclesiae Sancti Laurentij in Damaso, & ab omnibus Cancellariae Apostolicae Officialibus, 197. b. c. Vide 199. a.
Vicecancellarius Officia nonnulla sub sua dispositione habet, quorum pretium, ac emolumenta in ipsius commodum cedunt; & quanam sint, recensentur, 197. c. d. e. 251. a. b.
Vicecancellarius an possit per longum tempus extra Urbem degere; & an Papa possit illum ad redeundum cogere sub poena priuationis Officij, ac Dignitatis, 198. a. b.
Vicecancellarij Officium, mortuo Pontifice, & Sede vacante, silet, 198. e.

Vicecancellarius quid agere debeat, mortuo Pontifice, 198. c.
Vicecancellarius quare hodie per se ipsum Commissiones non signet, 211. b.
Vicecancellariorum, & Cancellariorum copiosa nomenclatura ab anno 370. vsque ad annum 1653. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251.
Vicecancellarij Officium perpetuum est, 251. b.
Vicecancellario ab Vrbe absente, Prouicecancellarius deputatur, 251. d.
VICEDOMINVS quid significet, 8. c.
VINI apud Romanos cura qualis, 286. d. e. 287. a.
VIRGILIVS ROSARIVS S. R. E. Card. Vicarius Papae, 302. e. 303. a.
VISITATORES Apostolici a quo eligantur, 61. a.
VITERBIVM confirmatur S. R. E. a Carolo Magno Imperatore, 117. c. a Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d.
VNIuersITATI quod debetur, singulis non debetur, nec quod debet Vniuersitas, singuli debent, 79. c.
Vniuersitatum Status Ecclesiastici commodo consuluit Clemens VIII. dum Boni Regiminis Congregationem instituit, 79. c. d. e. Huius Congregationis facultates, 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85.
Vniuersitatum superuacaneos sumptus Imperatores quoque vetuerunt, 79. d.
Vniuersitates omnes Status Ecclesiastici quolibet anno Tabellam introitus, ac exitus ad Urbem transmittere tenentur, 79. d. e. 80.
Vniuersitatum Officiales dimisso Officio de administratis syndicentur, 80. c. d.
Vniuersitatum bona, ac iura alienari prohibentur, 80. e. 81. a. Et in Ecclesiastica Ditione Congregationis Boni Regiminis licentia in scriptis requiritur, 81. a.
Vniuersitatum, & vassallorum obligationes, quae sub alienationis vocabulo continentur, dominorum contemplatione celebratae, sunt nullae, 81. a. b.
Vniuersitates Legatos, & Oratores, etiam sumptibus proprijs ad Urbem transmittere non valent, nisi de licentia Congregationis Boni Regiminis, 81. b. Ratio adducitur, b. c.
Vniuersitates extraordinarios Agentes in Vrbe retinere non debent, 81. b. c.
Vniuersitatum Agentes ad negotia, non ad lites sunt constituti, 81. c.
Vniuersitates prohibentur munera largiri, 81. d. e. Quare, 82. a. Vide 83. e. 84. a.
Vniuersitates an possint eleemosynas tribue-

baere, quas dare solebant Ecclesijs, & Religiosis viris, quæ in Tabella sint omissæ, attenta dispositione Bullæ Boni Regiminis, 82. b. c. Et de stilo d. Congregationis, 82. d.

Vniuersitatum debitores, vel cum illis litteras habentes, seu qui rationem administrationis non reddiderint, ad Officia publica non admittuntur, 82. d.

Vniuersitatum bona locari debent cum idoneis fideiussoribus, cum prohibitione defalcationis, 82. e.

Vniuersitatum bona in Ecclesiastica Ditione locantur accensa candela, 83. a. Et an liceat locare auctionibus promissis, ibid.

Vniuersitatum Depositarij debent idoneâ præstare cautionem, 83. b.

Ab Vniuersitatibus concessæ exemptiones reuocantur, 83. c. Quid de exemptione ob numerum duodecim filiorum, ibidem.

Vniuersitatum debitores manu regia ad soluendum cogendi, 84. b.

Vniuersitates an vèdere possint stabilia, ac census imponere; & à quo debeant impetrare licentiam, 254. d.

VOLATERRA declaratur Imperio subiecta à Ludouico Imperatore, 119. a.

VRBANVS VII. à fundamentis Ecclesiam S. Caij in Vrbe excitauit, Titulumque eidem restituit, 12. b. c. d. Instituit Congregationem Immunitatis Ecclesiasticæ, 53. d. 61. b. Trâsferri iussit sepulchrum, ac cineres Pauli III. 66. c. Mortis memor sepulchrum sibi in Vaticana Basilica elegit, 66. c. Vaticanam Basilicam exornauit, 67. d. e. Inuigilauit viæ Flaminiae præseruationi, Tyberisque aquas eandem deuastantes compressit, 87. c. d. e. 91. d. Viam Cassiam restituit, 88. a. b. Centumcellarum portum restituit, viamque Aureliam strauit, & complanauit, 89. a. In cohibendis Tyberis exundationibus inuigilauit, 90. c. d. Pontem

Aelium coarctatum dilatauit, arcum obstructum reserauit, laxioremque Tyberis alueum fecit, 90. d. e. 98. e. Comitissæ Matildis ossa ex Mantuanò Cenobio translata iussit, in Vaticana Basilica collocari, ipsique celeberrimæ feminae marmoreum extrui monumentum, 128. c. Recuperauit Ducatum Urbini, 150. b. c. Congregationem confinium instituit, 151. Locum Tribunali Rotæ in Vaticano Palatio assignauit, 207. a. b. Nouum Archiuum in Vrbe erexit, de suo nomine Urbanum nuncupandum, 221. d. 291. b. c.

VRBINVM occupatur à Desiderio Rege Longobardorum, 117. e.

Urbini confirmatur S. R. E. à Ludouico Imperatore, 119. a. ab Othone Imperatore, 120. d. à Rodulpho Imperatore, 141. c.

Urbini Ducatû recuperat Urbanus VII. subsequente Francisci Mariæ Roborei obitu, 150. b. c.

VRBS VETVS confirmatur S. R. E. à Carolo Magno Imperatore, 117. e. à Ludouico Imperatore, 119. a. vide 119. a. in fin. ab Othone Imperatore, 120. d.

Urbis Veteris Respublica Syluestri II. Pontificis salutaribus legibus iuncta, 122. d.

Urbeuetana Ciuitas ab Hadriano IV. priuilegijs decorata, 132. e. Item à Cælestino II. 135. e.

Urbeueteri ferè per biennium Urbanus Quartus, cum Curia residentiam habuit, 139. a.

Z

ZAGAROLVM Paschalis II. Petro à Columna ademit, 127. a. b.

Zeccarum Præses. Vide in verb. Moneta, & in verb. Præses Zeccarum.

F I N I S.

ERRATA POTIORA SIC CORRIGENDA.

Primus numerus paginam, secundus lineam indicat.

Pag. 29. 58. *err. alta, corr. vltra* 61. 26. instructionem, institutionem. 65. 38. dictus, dictis. 65. 54. etiam, etenim. 68. v. Tempi, Templi. 81. 7. praefidijs, praedijs. 83. 10. acere, facere. 92. 15. flacc. flau. 94. 26. sed, sex. 109. 3. detogatum, derogatum. 135. 58. Monsopolitanus, Monspolitanus. 137. 51. Henricus, Henricus. 143. 25. subtulit, subfultit. 145. 59. Cruitas, Ciuitas. 146. 17. post verb. *annis*, adde, *per soluerint*. 146. 4. detentatas, detentas. 152. 51. post verb. *magis*, adde, *oritur*. 153. 2. emptione, impositione. 23. praeterea, propterea. 30. colere, colore. 154. 4. post ver. *ut*, adde, *ad*. 32. & in apostil. f. 796. 769. pag. 17. 34. vt. ait. 159. 10. visis, viris. 160. postil. d. 254. 354. pag. 183. 18. gestum fuerit, gesta fuerint. 226. 12. Iustina, Iustine. 227. postil. b. 1. v. fin. 250. 24. Episcopos, Episcopus. 262. 12. Thefaurariatus, Quinto Thefaurariatus. 285. 23. atticoru, atticorum. 305. 37. paruuis, paruus. 313. 37. praest, praest. postil. a. 64. 94. pag. 315. 44. sporulas, sportulas.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Leniora, si qua sunt, tua corrigat Lector humanitas.

Rr Ss
a b c d e

Omnes sunt Dictiones.

R O M A E
Typis Ignatii de Lazaris M.DC.LIII.
SUPERIORUM PERMISSUM.

REGESTVM.

† †† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X
Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq
Rr Ss
a b c d e

Omnes sunt Duerniones .

R O M A E .

Typis Ignatij de Lazaris . M. DC. LIII.

SUPERIORVM PERMISSV.

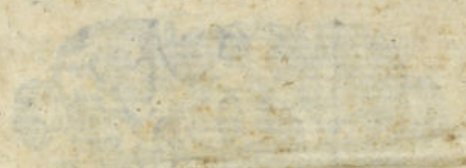
R B O C T V M

LIBRARIUS

IN

...

...

R O M A E

Typis Ignatii Luzani MDC LIII

...

